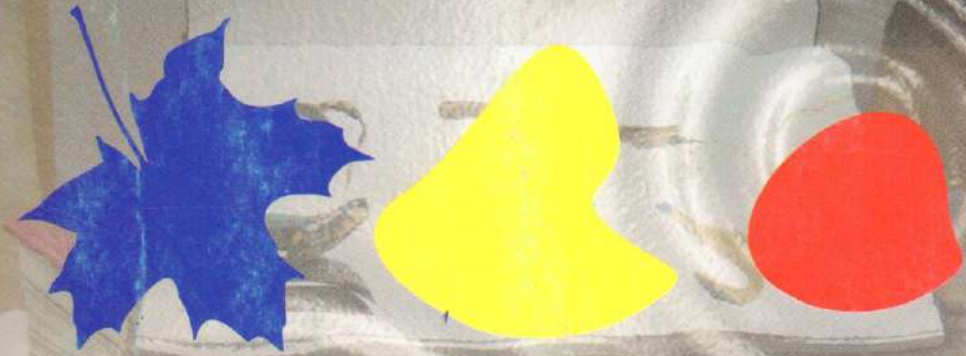

62
B51

ISSN 1811-900X

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 49 (2013) Nr. 3

Biblio Polis

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie
și științe ale informării editată
de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Apare din anul 2002

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 49 (2013) Nr. 3

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga);

Elena BUTUCEL (*Activități rețea, Manifestări culturale*);

acad. Mihai CIMPOI;

Iurie COLESNIC (*Bibliologi, bibliofili și colecționari*);

Tatiana COȘERIU (*Dezvoltare și servicii*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

Elena DRĂGĂLIN (Raleigh, NC, SUA);

dr. Iulian FILIP;

conf. univ. dr. Natalia GOIAN (*Cartea de specialitate*);

Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

Valeriu HERȚA (*Design*);

Tatiana ISCHIMJI (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Studii și cercetări*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse, Traduceri*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Recenzii și consemnări, Impresii de lectură*);

Genoveva SCOBIOALĂ (*Imagine, Relații publice*);

prof. univ. dr. Ion STOICA (București);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*);

prof. univ. dr. Dumitru URUSU (Odesa, Ucraina)

Secretariat:

Tatiana BORODATÎI;

Valeriu RAȚĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Mihai SAVA

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 221186; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”. Tel.: 500578; 276644

CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ / EDITORIAL

Vlad POHILĂ

Cartea expusă, cartea (ne)premiată
Книга выставленная, книга (не)
премированная
The book exposed, but (not) awarded 7

STUDII ȘI CERCETĂRI / ИССЛЕДОВАНИЯ / STUDIES AND RESEARCH

Lidia KULIKOVSKI, Irina PLEȘCA

Mass-media – partener indispensabil al BM
„B.P. Hasdeu” în sporirea vizibilității publice
СМИ – ценный партнер МБ им. Б.П.
Хашдеу в расширении общественной
видимости
Mass-media is a partner of Municipal Library
in increasing of public visibility 13

Lidia KULIKOVSKI

Studenti de nota zece
Студенты-отличники
Five-pointer 23

Natalia GOIAN, Olga TULBURE

Softuri de bibliotecă utilizate în bibliotecile
din Republica Moldova
Программное обеспечение используемое
в библиотеках Республики Молдова
Library soft in the libraries of Republic of
Moldova 35

Giuseppe VITIELLO

Circuiti commerciali e non commerciali del
sapere (2)
Scheme comerciale și necomerciale de
cărțutare a cunoștințelor (2)
Коммерческие и некоммерческие схемы
знаний (2)
Commercial and noncommercial circuits of
the knowledge (2) 45

TEORIE ȘI PRACTICĂ / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА / THEORY AND PRACTICE

Nelly ȚURCAN

Provocările Accesului Deschis și vizibilitatea
producției științifice a Republicii Moldova
Вызовы открытого доступа и видимость
научной продукции в Р. Молдова
Open Access challenges and the visibility
of scientific production of Republic of
Moldova 62

Claudia ȘATRAVCA

Ars dedicatoria în colecția Bibliotecii „Târgu-
Mureș”
Коллекция автографов Библиотеки
«Тыргу-Муреш»
Ars dedicatoria in the collection of Public
library „Târgu-Mureș” 81

VIATA FILIALELOR / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ / LIBRARY S BRANCHES LIFE

Svetlana JAVELEA

Vara lectura și cartea nu au vacanță
Даже летом у книги и чтения не бывает
каникул
In the summer, the reading and the book
have not vacation 91

Diana UNGUREANU

Lumina speranței vine din cărți
Свет надежды приходит из книг
The hope light comes from books 96

MANIFESTĂRI CULTURALE / КУЛЬТУРНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ / EVENTS

Parascovia ONCIU

„Transilvania” și-a deschis din nou ușile
pentru prietenii cărții
Филиал „Трансильвания” открыл снова
двери для друзей
Transilvania Branch has opened the doors
for friends 99

Victor BRUMARU

Cartea care-și propune valoare anume astfel
Презентация новой книги литературных
комментариев
Presentation of a book of literary
exegesis 104

Margareta CEBOTARI

Jurnal cu scriitori invitați la Salonul literar
Lecturi la terasa de vară la Biblioteca
„Onisifor Ghibu”
О литературном салоне в библиотеке
им. Онисифора Гибу
A literary salon at the Onisifor Ghibu
Branch 108

Larisa STAVER, Violeta MORARU,

Liceenii încearcă să pătrundă în al șaptelea
simț uman
Лицейсты пробуют седьмое чувство
Николае Русу

The students taste the seventh feeling of Nicolae Rusu	118	„În cărți descoperim înțelepciunea” (<i>Dialog: Andrei BURAC – Natalia MORARU</i>) Интервью с поэтом и драматургом Андреем Бурак о писательском труде Interview with the poet and writer Andrei Burac	146
DE ZIUA LIMBII ROMÂNE / ДЕНЬ РУМЫНСКОГО ЯЗЫКА / THE ROUMANIAN LANGUAGE’S DAY			
Grigore Vieru: „În Basarabia, revoluția s-a făcut cu poezie și cântec, cu icoane și cu făclii aprinse” (<i>Consemnare: Aurelia LĂPUȘAN</i>) Интервью с поэтом Григоре Виеру в Мангалии (Румыния), в августе 2004 г. Interview with the poet Grigore Vieru, in Mangalia (Romania), in august 2004	121	<i>Antonina SÂRBU</i> Criticul Andrei Țurcanu sau Despre misterul literaturii О литературном критике Андрей Цуркану A literature critics Andrei Turcanu	151
<i>Ionel CĂPIȚĂ</i> Inima neamului – limba Родной язык – это душа народа The native language is a people soul	124	<i>Lucian POSTU</i> Un Don Quijote machiavellic Дон Кихот под маской Макиавелли Don Quijote with a Machiavelli mask	155
<i>Radmila POPOVICI-PARASCHIV</i> Leg litere Связываю буквы I link letters	126	<i>Valeriu RAȚĂ</i> Un învățător din județul Iași – autor de frunte al revistei <i>BiblioPolis</i> Учитель из Ясского уезда – ведущий автор журнала <i>BiblioPolis</i> A teacher from Yassy is the lead author of the journal	156
EMINESCIANA 2013			
<i>Elena DABIJA</i> Mihai Eminescu – poetul nemuririi noastre Михай Эминеску – наш бессмертный поэт Mihai Eminescu – our national poet	127	<i>Vlad PRISĂCARU</i> „a” mic, un mare prieten al copiilor și al adolescenților К 20-летию популярного детско- юношеского журнала „a” mic, a popular review for childrens....	159
OMAGIERI / ГОДОВЩИНЫ / ANNIVERSARY			
Claudia Șatravca, model de fidelitate în profesia aleasă (<i>Colectivul Filialei „Târgu-Mureș”</i>) Образцовая верность выбранной профессии Professional fidelity	134	FIGURI CONTEMPORANE / СОВРЕМЕННЫЕ ЛИЧНОСТИ / CONTEMPORARY PERSONALITIES	
Dimensiunea spirituală a „fenomenului Ion Druță” (<i>Dialog: Anatol MORARU – Vitalie RĂILEANU</i>) Духовная объемность «феномена Ион Друцэ» The spiritual dimension of Ion Druță works	136	<i>Nadia PRUTEANU</i> Reîntîlnire cu Mihai Moroșanu Встреча через годы с патриотом Михаем Морошану Meeting through the years with Mihai Moroșanu	160
<i>Vlad POHILĂ</i> Discreta perseverență literar-culturală a lui Andrei Burac Сдержанная настойчивость писателя Андрея Бурак The discreet perseverance of the writer Andrei Burac	141	„Bucatele naționale sunt și ele o ecuație, dar una a sufletului...” (<i>Dialog: Ala GLAVAN – Tamara GORINCIOI</i>) «Национальные блюда – это своего рода уравнение для души» (<i>Интервью Ala ГЛАВАН – Тамара ГОРИНЧОЙ</i>) The national dish is a sort of soul equation (interview with <i>Ala GLAVAN</i>)	164
		<i>Vlad POHILĂ</i> „Bă, de fapt, tu cine ești?” – m-a întrebat Nicu îndată ce s-au închis ușile ascensorului	

Незабываемая встреча в Баку, в октябре
1977 года
Unbelievable meeting in Bacou,
in October 1977..... 172

MALURI DE PRUT / ПРУТ, ОБЪЕДИНЯЮЩАЯ РЕКА / PROUTE, THE UNION RIVER

Ion COJA
Școala Basarabeană
Бессарабская школа
The Bessarabian school..... 179

Vasile ȘOIMARU
„Canadienii” și cianurizarea României
sau „Proiectul Roșia Montană”, un nou
holocaust, aplicat românilor
Прелести и проблемы международного
проекта «Рошия Монтана»
Charms and problems of the international
project *Roșia Montană* 182

LA COLEGII NOȘTRI / У НАШИХ КОЛЛЕГ / OURS ABROAD

Cristina PROCOPENCO
O bibliotecă de invidiat în Republica
Moldova
Библиотека достойная подражанию
An enviable library from Republic of
Moldova..... 187

Eugenia BAHU
Orele de bibliologie conferă valoare imaginii
bibliotecii școlare
Воспитание информационной культуры
придает значимость имиджу школьной
библиотеки
Information literacy gives value to the
school library image 189

REMEMBER

Vlad POHILĂ
Iarăși despre Maria Tănase, „dragostea mea
și a unei lumi...”
Снова о непревзойденном величии
певицы Марии Тэнасе
Once more about the great singer Maria
Tanase 191

Claudia PARTOLE
Cea care a scris poemul dragostei și al
durerii de neam...
Она писала поэму любви и боли своего
народа
She wrote poem of people love and
a pain 200

Ninela CARANFIL
Dumitru Matcovschi, dragostea și femeia
Думитру Матковски, любовь и женщина
Dumitru Matcovschi, love
and woman 202

Vlad POHILĂ
Ultima împlinire a prozatorului Dumitru
Ciobanu
Последнее творение прозаика Думитру
Чобану
The last creation of Dumitru Ciobanu 203

Claudia PARTOLE
O stea protectoare a etnografiei naționale:
Elena Postolachi-Iarovoii
Покровительница национальной
этнографии: Елена Постолаки-Яровой
Patroness of the national ethnography:
Elena Postolachi-Iarovoii 206

Claudia SLUTU-GRAMA
Steliana Grama: toamna cu doi vulturi în
zbor
Стелиана Грама: осень с двумя орлами в
парении
Steliana Grama: the autumn with two
eagles 207

Claudia PARTOLE
Încă o stea în constelația copiilor-minune
Еще одна звезда в созвездии одаренных
детей
One more star in the constellation of
prodigy children 210

LABORATOR DE CREAȚIE / ТВОРЧЕСКАЯ ЛАБОРАТОРИЯ / CREATIVE LABORATORY

Nicolae MANOLESCU
Schimbarea la față, continuă, a poeziei
Как меняется восприятие поэзии
разными поколениями
The continuous changes of poetry..... 212

Vladimir BEȘLEAGĂ
Ce e cu... povestea... azi? sau De la stilizare
la... sub-ti-li-zare!
Что случилось с нашей сказкой?
What is happened with the fairytale? 213

Vitalie RĂILEANU
Un experiment relevant – Clubul poezilor
desculți
„Клуб босоногих поэтов” – удачный
эксперимент библиотеки им. О. Гибу
An relevant experiment – the club of
barefoot poets at the O. Ghibu branch ... 223

CARTEA DE SPECIALITATE / КНИГИ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ / PROFESSIONAL BOOKS

- Breviar bibliografic (*Taisia FOIU*)
 Обзор библиографических новинок
 Bibliographic breviary 225

RECENZII ȘI CONSEMĂRI / РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ / REVIEWS AND NOTES

- Literatura și teatrul – predilecțiile Steliane
 Grama (*Valeriu RAȚĂ*)
 Литература и театр – предпочтения
 Стелианы Грама
 The preferences of Steliana Grama –
 literature and theatre 228
- Mierea și fiera sportului (*Tamara COTOMAN*)
 Мед и деготь спорта
 Honey and iron in sport 233

IMPRESII DE LECTURĂ / О ПРОЧИТАННОМ / IMPRESSIONS

- Poezia dorului de-Acasă (*Vlad POHILĂ*)
 Поэзия страстного желания видеть
 родные края
 Longing for home poems 236
- Omul și teatrul de lângă noi – Larisa
 Ungureanu (*Anastasia MOLDOVANU*)
 Человек и театр, который возле нас –
 Лариса Унгуряну
 Larisa Ungureanu, woman and theatre
 near to us 238
- Un clinchet de dor din dreapta Prutului,
 ca răspuns la *Dangătul de dor* al unui poet
 basarabean (*Gheorghe PĂRLEA*)
 Взгляд с правого берега Прута на книгу
 бессарабского поэта Ионела Кэпицэ
 A look from the right side of Prout on book
 of the Bessarabian poet Ionel Căpiță 243
- O carte care m-a inspirat să meditez...
 (*Claudia PARTOLE*)
 Книга, которая вдохновила меня к
 размышлению...
 A book that inspired me... 246

SUGESTII DE LECTURĂ / РЕКОМЕНДАЦИИ К ЧТЕНИЮ / READING SUGGESTIONS

- Premiile Uniunii Scriitorilor din România pe
 anul 2012
 Премии Союза писателей Румынии
 на 2012 г.
 Romanian Writers' union prizes
 for 2012 248
- Premiile Uniunii Scriitorilor din Moldova pe
 anul 2012
 Премии Союза писателей Молдовы на
 2012 г.
 Moldova Writers' union prize for 2012 249
- Arcadie Suceveanu: „Gala premiilor USM e o
 sărbătoare prin care putem depăși spiritul
 de gașcă” (*Consemnare: Irina NECHIT*)
 Интервью с председателем СПМ Аркадие
 Сучевяну о присуждении премий СП
 Interview with the president of Moldova
 Writers' union, Arcadie Suceveanu 250
- Premiile Salonului Internațional de Carte,
 ediția a XXII-a
 Премии XXII-го Международного
 книжного салона
 The prizes of the international book salon,
 XXII issue 252

MISCELLANEA

- Splendorile artei (*Claudia PARTOLE*)
 Великолепие искусства
 The splendor of art 257
- Secvențe cotidiene (II) (*Zina CENUȘĂ*)
 Обывательские заметки писателя (II)
 Daily notes (II) 259
- A fost bine astă vară în România
 (*Daniel BUZU*)
 Как прекрасно было этим летом
 в Румынии
 It was wonderful this summer
 in Romania 264
- Roade bune, din pomi buni (*Vlad POHILĂ*)
 Хорошие древа дают хорошие плоды
 Good fruits from good trees 265

CARTEA EXPUSĂ, CARTEA (NE)PREMIATĂ

Vlad POHILĂ

Lucru bine știut, chiar dacă nu și pe merit elucidat: *o carte are câteva vieți...* Prima este **faza de manuscris**, strâns legată de etapa conceperii, gândirii, pre-elaborării ei. A doua fază a existenței sale cartea o cunoaște, credem, în **procesul de pregătire a manuscrisului pentru tipar** (sau, în limbaj modern: în **procesul de postare pe internet!**...). A treia fază sau etapă include **tipărirea, editarea, apariția însăși a volumului**, respectiv, păstrarea lui în formulă electronică. În fond, abia de aici putem vorbi despre **adevărata viață a cărții** și nu e de mirare că tocmai acest segment al existenței tipăriturilor / variantelor electronice este cel mai luat în seamă. Puțini au scris despre **fazele anterioare ale vieții cărții**, chiar dacă avem și adevărate capodopere ale unei rarissime specii literare, numită convențional „romanul unui roman”. A se vedea, ca exemplu edificator, Thomas Mann (1875-1955), laureat al Premiului Nobel pe anul 1929, autor și al unui „roman al romanului” *Doctor Faustus*. Și *Caietele* lui Albert Camus (1913-1960), alt laureat al Premiului Nobel (în 1957) ne edifică în privința mecanismului pus în funcțiune pentru scrierea unor nuvele, piese dramatice și romane. A lăsat „un roman al altui roman” și cehul Václav Řezáč (1901-1956), un maestru uitat al prozei psihologice (poate și de aceea că cele patru romane din această categorie, scrise pînă la 1945, au fost „eclipsate” de alte câteva, ulterioare, de după război, elaborate în maniera „realismului socialist”...). Vom aminti, din literatura noastră, *Caietele „Principelui”*, I-VI, de Eugen Barbu (1924-1993), publicate în perioada 1972-

1981, inclusiv ca o replică la acuzațiile de plagiat emise în legătură cu romanul *Principiele*, tipărit în 1969.

Totuși, „**fazele existențiale**” ale cărții nu se încheie nici aici. Este adevărat, sînt cărți ce „mor din fașă”, deîndată ce manuscrisul capătă înfățișare de carte în „acceptia lui Gutenberg” (sau, mai nou, în sens modern, ca „*e-book*” (= carte electronică), eventual – ca o carte sonoră ori una în sistemul Braille etc.). Plecînd de la ideea că asemenea destin trist nu au totuși prea multe cărți, vom trece cu vederea această categorie. Așadar, ne vom referi, în contextul prezentului editorial, exclusiv la cărțile ce-și continuă viața și după tipărire / editare / postare în internet.

Ce alte etape mai pot parcurge cărțile în această fază? Iată doar câteva din cele posibile: lansare / prezentare; recenzare; expunerea în cadrul unor manifestări speciale; aprecierea / gratificarea, acordarea de premii, diplome ș.a.m.d. Plus, mai rar, în situații specifice – dramatizarea, punerea în scenă, ecranizarea, transformarea în libret a unei cărți... Dacă ni s-ar cere opinia, am spune tranșant, fără a sta pe gânduri, că cea mai sigură sau poate cea mai frumoasă, mai onorabilă formă de apreciere a unei cărți este **recenzarea** ei. Este adevărat că, în ultimul timp, cîștigă o tot mai mare popularitate (și credibilitate, și onorabilitate) **lansările / prezentările de carte „recenzatoare”**. La Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, nici nu ascundem – dimpotrivă, afișăm, cu mîndrie! – e tot mai puternică intenția, tendința ca o lansare / prezentare de carte să se constituie într-o recenzie mai deosebită a volumului

pus în discuție în fața publicului adunat la manifestare: o recenzie colectivă, așadar, și mai amplă, mai cuprinzătoare, atingând, uneori, cotele unui studiu sau ale unei minimonografii.

Dar nu sunt puțini nici acei (autori, editori, cititori...) care consideră că cea mai bună, mai sigură, mai onorabilă confirmare a viabilității unei cărți, „stropirea ei cu agheasma nemuririi” s-ar afla în **participarea** – evident, cu succes – **la expoziții de carte**. Tocmai o astfel de „ieșire în lumea largă”, cred unii, i-ar asigura cărții dăinuirea peste ani, decenii, secole. E un adevăr pe cât de greu contestabil, pe atât și de benefic, numai de nu s-ar baza, în opinia unui număr mare de oameni, pe falsa premisă că o carte expusă este, obligatoriu, și una premiată.

Există, neîndoios, un temei solid pentru opinia potrivit căreia participarea la expoziții de carte ar fi o cheie a succesului: numeroase cărți, măiestrit lansate / prezentate și eventual premiate la expoziții specializate, s-au bucurat, adeseori, de un succes similar celui asigurat de gratificarea cu cele mai prestigioase premii literare: de la Nobel și Pulitzer, pînă la Goncourt, Herder sau chiar „Lenin”, în defuncta URSS; nu vom uita nici de premiile naționale, existente în majoritatea țărilor lumii (în circa 150 din cele vreo 200 de state membre în ONU). Și tocmai pe această optică se ține tendința de a organiza, în diferite țări, în diferite orașe, tot mai multe **expoziții de carte**, acestea mai numindu-se și **tîrguri, saloane**, sau chiar **festivaluri** (eventual, avînd prefixul **book-**, echivalentul englez pentru *carte*). Sunt în lume expoziții / tîrguri / saloane / book-festivaluri „tinere”, modeste, nepretențioase, în total contrast cu altele – elitiste, cu vechi tradiții, purtînd un conținut sau un caracter universal. Uneori asemenea manifestări sunt specializate – pe domeniile ale vieții culturale, științifice, spiritua-

le, social-politice. De mai multe ori, însă, organizatorii expozițiilor-tîrguri de carte încearcă a le da o alură de universalitate, sperînd – pe bună dreptate – să adune un număr record de participanți (edituri, scriitori, pictori), cît mai mulți vizitatori și nu mai puține vînzări de carte.

Salonul Internațional de carte de la Chișinău (SIC), organizat de Biblioteca Națională și ajuns la cea de-a XXII-a ediție, face parte din categoria manifestărilor cu caracter mixt al demersului său: fiind, în primul rînd, o amplă manifestare națională, românească (nu e întîmplător faptul că se inaugurează la 31 August, din acest an, 2013, sărbătorită ca Ziua Limbii Române pe ambele maluri ale Prutului), SIC își extinde mereu participarea internațională. Un caracter cumva mixt, eterogen, poartă și scopurile ce și le propune Salonul de carte de la Chișinău. Nu vom reda descifrările din regulamentul SIC, ci vom expune liber ce își propune SIC, în opinia noastră, ca vizitator al lui de la chiar prima ediție și ca membru al juriului de aproape zece ani (inclusiv de trei ani deja, și președinte al acestui juriu). Așadar, principala sarcină ce și-o propune Salonul Internațional de carte de la Chișinău este de a stimula editurile, autorii (atît scriitorii, cît și pictorii), speciile literare, tinerele talente din R. Moldova, apoi (dacă nu în egală măsură) – a dezvolta conlucrarea, parteneriatul dintre edituri, biblioteci, autori, bibliofili din largul spațiu spiritual românesc, din zona balcanică; dintre statele situate în vestul și estul Europei, apropiind și producătorii de valori spirituale de pe alte continente. Stimulentele oferite de SIC sînt atît de ordin material, cît și moral, și încă nu se știe care au mai multă priză: totul depinde de autori concreți, totul diferă de la o editură sau alta.

Alegerea cărților (autorilor, editurilor) pentru a fi premiate / gratificate / stimulate revine unui juriu, format din specialiști

pe domenii: literatură artistică, artă (inclusiv grafică de carte), cultură, educație, știință (inclusiv bibliologie), spiritualitate. Activitatea, respectiv, deciziile juriului s-ar părea să fie o prerogativă, un avantaj, un privilegiu. De fapt, ce poate fi alta decât o prerogativă implicarea în actul de grafică a unor eforturi (editoriale) sau de prețuire și stimulare a unor talente? Însă, deciziile juriului implică nu mai puțin și o mare răspundere, o grea asumare; în ultima instanță – un risc, anume riscul de a deveni motivul sau obiectul unor indispoziții, supărări, isterii, blesteme... Așa a fost SIC – un balansoar al bucuriilor, alături de unul al supărărilor – de-a lungul anilor; se pare că așa va fi și în continuare, pentru că orice competiție – iar un târg / salon / expoziție sau festival de carte devine o incontestabilă competiție – presupune obligativitatea unor succese, deopotrivă cu unele eșecuri.

Critici – justificate sau fără temei virulente, și pretenții – cu acoperire sau ambalate în toga absurdului – se fac auzite an de an la adresa activității juriului SIC, ca, de altfel, și referitor la juriul Uniunii Scriitorilor sau la cele de la alte uniuni de creație. Cu adevărat, nu este nimic ieșit din comun. Doar dacă, în anumite cazuri, nu s-ar pune miza pe mituri, prejudecăți, suspiciuni, născociri; pe zvonuri provenite din „surse demne de toată încrederea”: de ex., că X (un membru al juriului) s-a făcut luntre și punte ca să fie promovate monografia lui Cutărescu, romanul lui Cutăreanu sau placheta de versuri a dnei Cutăreală; în timp ce Y, și el membru al aceleiași juriu, l-ar fi „hăcuit” în cel mai sadic mod pe distinsul autor ABC, iar Z...

După o perioadă destul de lungă de implicare în activitatea juriului SIC, pot spune cu mîna pe inimă că membrii lui lucrează, în general, onest, democratic, pe cît se poate de obiectiv. O dovadă incontestabilă a justeții ce o conține aceas-

tă afirmație ne-a oferit-o un aspect surprinzător, existent și în alți ani, dar vădit accentuat la ediția din 2013 a SIC: foarte mulți laureați (cam o cincime!) nu s-au prezentat la gala Salonului, și nu atît din cauza proverbialei lipse de curiozitate a moldovenilor, nici pentru că s-ar fi aflat în vreo delegație peste Ocean, ci mai curînd din simplul motiv că nu sperau că lucrarea (cartea sau cărțile) lor va lua vreun premiu, vreo diplomă.

Da, există în mintea și în sufletul oricărui membru de juriu și unele opinii preconcepute sau reticențe cumva programate, însă, despre acestea, potențialele „victime” știu dinainte și tocmai ele, victimele avizate, nu avansează pretenții. De regulă, cele mai mari supărări afișează autorii ce se consideră *anume* neglijați, respectiv, cei ale căror așteptări exagerate, nu sunt îndreptățite. Oricum, chiar și la acest capitol, supărările, nemulțumirile ar trebui să pună pe gînduri pe membrii juriului, chiar dacă se pot consola că nu există competiție numai cu succese, numai cu învingători; dimpotrivă, o întrecere obiectiv judecată nu este posibilă fără eșecuri, fără înfrîngeri, fără spulberarea unor speranțe.

Apar însă și nemulțumiri, supărări, reacții isterice ale căror resorturi pot fi cu greu deslușite. Astfel, o doamnă cu pretenții de scriitoare „nu lipsită de real talent”, în cîteva rînduri și-a manifestat mînia față de deciziile juriului: de ce s-a acordat premii pictorilor, doar fără textele ei aceștia nu aveau cum face ilustrații, oricît de talentate ar fi ele, picturile!...

Dar să nu să se creadă că numai doamnele ar fi atît de emotive față cu deciziile SIC-ului. Plecînd de la specificul Salonului, avînd în vedere scopul lui de bază – încurajarea mai multor domenii ale activității editoriale, a tuturor genurilor și (a majorității) speciilor literare – este firesc că la această manifestare / competiție culturală se acordă un număr relativ mare de

premier și diplome. La deschiderea galei SIC din anul trecut, tocmai referindu-mă la acest specific, „am comis” și noi o butadă, spunând ceva în genul: „Și acum, chiar dacă afară e un timp splendid, vă rugăm să vă pregătiți umbrelele, căci vine o ploaie cu distincții...” Bancul – desigur, nu tocmai inspirat – a fost folosit „cu multă inspirație” de către cronicarul unui jurnal chișinăuian pentru un comentariu veninos despre SIC, cu accentul pe următorul aspect: că juriul SIC ar acorda prea multe premii. Partea picantă e că acest critic, el însuși a ridicat atunci câteva premii cu diplome: și pentru augusta sa persoană, și pentru cinstita casă de editură al cărei angajat era și mai este. Nu era mai nobil – dacă tot se dădea militant pentru noblețe – să renunțe la aceste distincții? Arătând astfel un exemplu de verticalitate reală, nu doar verbală, contribuind efectiv la subțierea „ploii de premii”?

Există însă și cazuri tocmai inverse. Bunăoară, s-a aflat că, într-un acces de furie, un relativ tânăr laureat al SIC ar fi aruncat pe biroul secretarei și diploma, și plicul cu premiul bănesc... Din simplul motiv că aștepta trei-patru, poate chiar cinci-șase premii și... când acolo, nenorocitul de juriu, i-a acordat doar unul singur. Nu mai puțin pitoresc a fost și accesul de minie proletară – însoțit de ample și îndelungi comentarii spumoase – ale altui laureat relativ tânăr, al cărui năduf era cauzat de faptul că juriul nu luase în calcul unicitatea sa totală, definitivă, irevocabilă – acordând, la aceeași categorie, câte un premiu la încă doi scriitori. Probabil că nu știa acest scriitor supărăcios că ceilalți doi colegi au fost propuși – insistent – de instituții și personalități care îi atribuie lui un credit maxim de prețuire și simpatie. Aici e locul să facem precizarea că activitatea juriului – da, da – se lasă influențată de sugestiile unor instituții ca editurile, uniunile de creație, bibliotecile. Lucru fi-

resc, credem, doar tocmai editurile cel mai bine își cunosc producția, după cum bibliotecile știu cu maximă precizie felul cum este apreciat, prin solicitări de la utilizatori, un scriitor sau altul. La fel, ține seamă juriul și de sugestiile sau recomandările unor personalități – scriitori, critici literari, lideri de opinie – cu deosebire în cazurile când aceștia au prefațat, recenzat sau elogiât în altă formă o lucrare anume, un anumit autor. Rolul opiniilor „suflate” de personalități în domeniu crește cu atât mai mult cu cât nu toate editurile pot participa la Salon, nu au posibilitatea de a organiza lansări, prezentări, alte forme de afirmare publică, de dovedire suplimentară a calității cărții.

Vilvătaia unor supărări pe seama deciziilor luate de juriul SIC a ajuns pînă acolo încît se acredita ideea – tocmai pentru a „demonstra” caracterul subiectiv și ineficient al acestui juriu – că activitatea editorială a Bibliotecii Municipale ar fi fost total neglijată la acest bilanț anual de talie națională. Nu ne rămîne decît să-i indisponem și mai mult pe cei care debitau așa ceva. În care scop, prezentăm, mai jos, o listă cît se poate de completă a cărților, respectiv, a autorilor apreciați / gratificați într-un fel sau altul la ediția din anul curent a Salonului Internațional de carte de la Chișinău.

Cărți apărute sub auspiciile BM „B.P. Hasdeu” și premiate la SIC-2013

- B.P. Hasdeu. *Scrieri*. Vol. 12, 13, 14. Chișinău: Ed. Știința, 2012. (Proiect realizat cu concursul BM „B.P. Hasdeu”) – Premiul **Restitutio**
- Iurie Colesnic. *Chișinăul și chișinăuienii*. Chișinău: Ed. Elena V.I., 2012 – Premiul **Istorie locală**
- Petru Dudnic. *Poeme și epistole în zbu-cium*. Selecție, antologare și pref. de Vitalie Răileanu. Chișinău: Ed. Notograf, 2013. – **Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova**

- Vlad Pohilă. *Arta de a pasiona cititorii*. Chișinău, 2012. – Premiul **Biblos**

Cărți ale angajaților BM „B.P. Hasdeu” sau editate cu contribuția lor

- Dumitru Crudu. *Un american la Chișinău: roman*. București, Ed. Casa de pariuri literare, 2013. – **Premiul pentru roman**
- Alexandru-Horațiu Frișcu. *Plăcerea umilinței: eseuri*. Chișinău: Ed. Reclama, 2013. – **Premiul pentru publicistică**
- Larisa Ungureanu. *Portrete în timp: [eseuri și cronici de teatru și film]*. Chișinău: Ed. Lumina, 2012. – Premiul **Thalia**

* * *

- *Gînd și cuvînt: Cugetări ale personalităților din Basarabia (1940-2012)*. Chișinău: Ed. Epigraf (alcăt.: Ala Bujor, red. și postf.: Vl. Pohilă) – Premiul **Cogito**
- Leonida Lari. *Se duce vara vieții...: poeme și epifanii*. Bacău: Ed. Vicovia, 2013 (autor proiect: Vasile Șoimaru; red.: Vl. Pohilă, lector: Valeriu Rață) – Premiul **Remember**
- Iurie Răileanu: *Discover Moldova = Descoperă Moldova: [imagini foto și text în lb. română, engl., rusă]*. Chișinău: Ed. I. Răileanu, 2013 (red.: Vl. Pohilă) – Premiul **Special**

Cărți premiate de autori – prieteni ai BM, colaboratori ai revistei BiblioPolis

- *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare* (colectiv de autori; autor proiect și coautor, imagini – V. Șoimaru). Chișinău: Ed. Balacron, 2012. – Premiul **Memoria Neamului**
- Mihai Cimpoi. *Esența temeiului (Critice)*. Târgoviște: Ed. Bibliotheca, 2013 – Premiul **Constantin Noica**
- Theodor Codreanu. *Basarabia eminesciană*. Iași: Ed. Junimea, 2013. – **Pre-**

miul pentru critică literară „Titu Maiorescu”, acordat de ICR

- Claudia Partole. *Copilul din colivie*. Chișinău: Ed. Lumina, 2012 – Premiul **Cartea pentru copii**
- Ludmila Bulat. *La casa cea frumoasă: nuvele, tablete*. – Chișinău: Ed. Pontos, 2013. – Premiul **Remember**

Așadar, cel puțin 15 cărți premiate și vreo 12 autori / coautori, antologatori, redactori, prefațatori... – fără cei plecați în lumea umbrelor. Lista fiind prezentată, facem și o importantă precizare: **nicio altă bibliotecă, de la Chișinău sau de la București, Iași, Bacău etc. nu a putut acumula atîtea distincții la actuala ediție a SIC, poate nici la altele.**

Revenind la „subiectul de bază” – jurierea – reiterăm ideea că oricare ar fi forma de manifestare a criticilor, supărărilor, pretențiilor față de SIC, e bine să se țină cont de ele. Și, din nou, oricare și oricîte ar fi acestea, este indiscutabil că la SIC se face un important bilanț al unui an editorial – pentru R. Moldova, cu modele demne de urmat, fie ele de alături, fie din țări mai depărtate. Participarea editurilor din alte țări ne oferă și un titlu de comparație, etalînd modele, inovații, dar și renunțări, nu mai puțin – și posibilități, șanse, sugestii de colaborare. Aici putem vedea cel mai bine cît de competitivi sîntem – și pe piața internă, și pe cea externă. Dar mai este SIC și o testare a *stării lecturii* (ca să-l parafrăzăm pe N. Stănescu, cel care vorbea despre *starea poeziei*): vine totuși multă lume, să vadă ce cărți mai apar; nu sînt puțini cei care ies de la Salon cu pachete de cărți cumpărate; unii trăiesc și marea bucurie de a fi achiziționat o singură carte: cea dragă, cea căutată, cea jinduită, cea necesară, cea care-i va fi cu certitudine utilă...

Pe lîngă familiarizarea cu noutățile editoriale, unii vin la SIC și pentru a vedea pe viu autorii: un prozator, o poetă, un

dramaturg, un critic literar sau un pictor de care știe câte ceva, pe care l-au auzit la radio sau l-au văzut la vreun post TV. La standurile SIC și în acest an am putut vedea tineri – de la facultăți și școli de arte plastice sau din clase de profil de la licee teoretice – care priveau atent coperte, răsfoiau cărți, broșuri sau volume solide – evident pentru a-și face o imagine despre prezentarea artistică, despre execuția poligrafică, despre felul cum explorează maestrul avantajele cromaticii pentru a completa demersul cărții, pentru a conferi cărții un spor de calitate, de durabilitate, poate și de veșnicie.

În fine, o ultimă și banală impresie de la SIC: **orice târg / salon / expoziție / festival**

de carte ne oferă o mulțime de sugestii de lectură. Același lucru îl putem spune și despre bilanțurile anilor literari și/sau artistici, materializate în premii și diplome acordate de uniunile scriitorilor, alte organizații de creație. Aceste expoziții și bilanțuri ne înlesnesc selectarea lecturilor, autorilor, temelor etc., ne oferă o busolă în hățișurile tot mai greu penetrabile ale Galaxiei Gutenberg. Și în aceasta rezidă, credem, rolul, importanța, valoarea, finalitatea unui timp și a unui loc în care cartea este expusă. Și premiată, sau lăsată pentru altă formă de apreciere / promovare, căci, după cum am văzut, lista acestor modalități este întinsă, încăpătoare, generoasă. Totul depinde cum știm a fructifica șansele.

MASS-MEDIA – PARTENER INDISPENSABIL AL BM „B.P. HASDEU” ÎN SPORIREA VIZIBILITĂȚII PUBLICE (Studiu de caz)

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
Irina PLEȘCA,
master în comunicare*

Abstract

The purpose of the case study The role of massmedia in public integrating of BM is to analyze the visibility of the Municipal Library and the activities of this institution as a communicator at community level, between 2008-2012. The first important aspect, identified in the integration process in public space, is the important favorable role of media that BM knew how to develop it. The model adopted by BM is featured by actions directed to approach the media to the interests of the library.

Communication and integration mechanism in public space, adopted by BM, is part of the development of public image in the professional field and in the community. The research has enabled us to emphasize the positive and negative aspects of BM integration in public space and make recommendations to remedy the negative examples and develop existing ones.

Keywords: *public space, visibility, image, institution image, Municipal Library, sociological research, partnership, motivation.*

Catedra de biblioteconomie și asistență informațională a propus ca cercetare pentru tezele de master tema *Rolul mass-mediei în integrarea bibliotecilor în*

spațiul public. Cazul BM. Ținem să consemnăm că imaginea BM „B.P. Hasdeu” nu este în declin, însă preocuparea de imagine rămâne a fi prioritară și permanentă. Iar cercetarea, determinarea corectă a direcțiilor de perfecționare a vizibilității publice a BM „B.P. Hasdeu” pot spori, calitativ și numeric, credibilitatea publicului larg de cititori, creându-i eficacitate în timp și spațiu.

În scopul realizării părții practice a cercetării, s-a utilizat ca metodă chestionarul – cu 17 întrebări. Sondajul a fost aplicat managerilor de filiale ale BM, bibliotecarilor principali, șefilor de departamente și servicii. Au fost diseminate 50 de chestionare, recuperate – 39. Fiecare dintre cei 39 de angajați care au dat curs cererii noastre de a se implica au răspuns pozitiv sau negativ; parțial sau integral.

Datele colectate, analizate și sintetizate, ne-au oferit informații pertinente pentru cunoașterea mai profundă a percepției dvs. vis-à-vis de integrarea BM în spațiul public. Datele sunt relevante și, totodată, importante pentru că respondenții au trebuit să consemneze ce au făcut ei pentru acest proces, cu ce au contribuit, ce știu sau ce cunosc în legătură cu subiectul integrării, puncte de vedere foarte diferite și,

credem, obiective, deși se cereau răspunsuri profund subiective. Respondenții au fost rugați să precizeze în ce măsură sunt de acord sau în dezacord cu întrebările-supoziții, chestionarul oferindu-le cinci grade de evaluare: dezacord total, dezacord, nu știu, acord, acord total.

Cele 17 întrebări ale chestionarului, pentru o mai bună comprehensiune, le-am grupat în câteva blocuri: **cunoștințe, motivare, atitudini**. Primului bloc – *cunoștințe* – îi revin șase întrebări prin care s-a urmărit dacă și cum managerii, angajații **știu, cunosc, au cunoștințele necesare, instrumentarul necesar** creării unor parteneriate cu mass-media? Dintre cei 39 de respondenți au răspuns la *Știu să construiesc un parteneriat benefic instituției mele cu mass-media* cu 16 (acord total) și 17 (de acord), ceea ce constituie 33 de persoane din 39; doi – *nu știu*, și unul – *în dezacord*. Considerăm răspunsul la această întrebare / acest enunț ca pozitiv.

La a doua întrebare / enunț *Am cunoștințele necesare pentru a realiza parteneriate cu mass-media?* răspunsurile s-au ordonat în felul următor: *acord total* doar patru respondenți; *de acord* 11 persoane; *nu știu* nouă respondenți și trei sunt *în dezacord*. Răspunsurile pozitive cumulează 15 din 39, ceea ce constituie mai puțin de jumătate din respondenți. 12 respondenți nu au răspuns, fapt ce denotă că ei *nu știu*. Clasăm totalurile întrebării la cele negative.

Întrebarea a treia *Cunosc instrumentarul necesar pentru a asigura o vizibilitate publică, comunitară instituției mele?* a acumulat doar cinci răspunsuri *acord total*; 12 *de acord*, totalul constituind 17 răspunsuri din 39. Opt respondenți – *nu știu*, doi sunt *în dezacord*, 19 angajați nu au răspuns, fapt care-i califică cu răspunsuri negative.

La fel, aproape identic, respondenții au răspuns la întrebarea *La locul meu de muncă am instrumentarul necesar pentru a dez-*

volta un parteneriat cu mass-media, vital instituției mele? Astfel, 22 din respondenți au răspuns: nouă cu *acord total*; 13 cu *de acord*; ceea ce constituie puțin peste 50% din totalul de respondenți. La această întrebare nu au răspuns 12 angajați, presupunem că nu au acest instrumentar, dacă nu au știut să răspundă.

Blocul doi de întrebări se referea la motivația oferită de BM în susținerea unui parteneriat cu mass-media. Aranjându-le logic de la general la particular, vom elucida rezultatele la acest bloc. La întrebarea / enunțul *Consider necesară motivația pentru astfel de activitate?* 10 respondenți au spus *acord total*; 24 – *de acord*; trei – *nu știu*. Angajații BM sunt conștienți că întreținerea bunelor relații cu mass-media este un lucru dificil și o motivare ar menține acest interes viu, de a colabora eficient, în beneficiul bibliotecii, cu ei. *Administrația motivează efortul meu de a spori prezența instituției mele în spațiul public?* Este întrebarea care a adunat 13 *de acord total*; nouă *de acord* și iarăși trei respondenți *nu știu* (să presupunem că sunt angajați noi, care încă nu s-au integrat plinar în bibliotecă și cunosc vag starea, responsabilitatea, prioritățile BM), și un răspuns *în dezacord*. Per total, puțin peste medie răspunsuri pozitive.

Altă întrebare ce denotă aprecierea efortului personal, individual al angajaților pentru asigurarea prezenței bibliotecii în mass-media și care a acumulat preponderent răspunsuri pozitive: patru respondenți au declarat *acord total* la enunțul *În 2012 am fost gratificat/ă, recompensat/ă, premiat/ă pentru contribuții personale la prezența bibliotecii în mass-media*; 10 răspunsuri au fost *de acord*; două – *nu știu*; nouă – *în dezacord*; șase – *în dezacord total*; opt nu și-au exprimat nicio părere. Aici peste 50% din respondenți au răspuns negativ. Întrebați dacă *Există la BM o structură sau cineva care mă încurajează să*

fiu prezent/ă în spațiul public mediatic?, 15 au răspuns acord total; 16 de accord; trei – dezacord, trei – nu știu. Remarcăm că toți cei 39 de participanți la sondaj au răspuns la această întrebare. Considerăm rezultatele acumulate ca pozitive.

Oportunitatea de a învăța, de a-și dezvoltă competențele profesionale este o valoare instituțională la BM și una din formele de motivare a personalului – asigurarea dezvoltării personale la locul de muncă. Enunțul interogativ *În ultimele șase luni, cineva de la BM a discutat cu mine / cu noi despre prezența bibliotecii noastre în spațiul mediatic?* a adunat următoarele răspunsuri: cinci respondenți au ales *acord total*; 14 – *de acord*; trei *nu știu*; 14 – *în dezacord*; trei *nu și-au exprimat* punctual de vedere. Cu scorul de 19 (pozitive) la 20 (negative) clasăm răspunsurile la egalitate, ceea ce trebuie să dea de gândit structurilor metodologice ale BM.

Mai multe răspunsuri negative au adunat următoarele două întrebări, din blocul *Motivație*. Prima dintre aceste două este *În 2012 și în primul trimestru al anului curent am avut posibilitatea, la locul meu de muncă, să învăț cum se construiesc relațiile cu mass-media?* Trei angajați au optat pentru *acord total*; 10 pentru *de acord*; doi *nu știu*; 16 *în dezacord*; opt fiind *în dezacord total*. Întrebarea gândită să scoată în evidență necesitățile de instruire la acest capitol și-a atins scopul. Doar 13 angajați au recunoscut că au avut posibilitatea să învețe cum se construiesc relațiile cu mass-media. Tot la calificativul negativ se înscriu și răspunsurile adunate de întrebarea / enunțul *În 2012 și în primul trimestru al anului curent am avut posibilitatea, la locul meu de muncă, să învăț cum și unde pot să scriu în mass-media, cum și ce să fac ca să sporesc vizibilitatea instituțională în spațiul public?*: cinci angajați au ales opțiunea *acord total*; nouă *de accord*; unul *nu știe* dacă a învățat; șase

sunt *în dezacord* cu enunțul / întrebarea; 12 nu au răspuns.

Blocul *Atitudini* conținea cinci întrebări / enunțuri. Respondenții trebuiau să-și amintească, dacă *În ultimele șapte zile am fost prezenți în mass-media (radio, TV), în presă (locală, națională, profesională)? Subliniați și tipul*. Ultimele șapte zile au fost în perioada până la 20 martie, data completării chestionarului. Înțelegem că a fost o perioadă de început de an și prea puține semnale de prezență s-au înregistrat. Doar nouă bibliotecari au fost prezente în mass-media, din răspunsurile oferite de respondenți; trei *nu știu*; 10 sunt *în dezacord* cu enunțul; 13 sunt *în dezacord total*. Răspunsurile contravin angajamentului de transparentizare a activității BM – prezența zilnică în mass-media. Deși recunosc acest angajament, ilustrație fiind următoarea întrebare *Colegii mei sunt adepții vizibilității publice a bibliotecii noastre*, la care 17 respondenți sunt *în acord total* cu enunțul; 19 sunt *în acord*; și numai trei *nu știu*. Iarăși, de menționat că au răspuns toți cei care au participat la completarea chestionarului. Altă întrebare de atitudine a fost *Contează pentru mine și colegii mei, ca profesioniști, prezența bibliotecii noastre în spațiul mediatic, în spațiul public?* Aici, toți ca unul au răspuns afirmativ, cu 15 *acord total* și 24 *de acord*.

Tot la atitudini a fost inclus/ă și enunțul / întrebarea *Am un prieten sau câțiva prieteni printre jurnaliști / ziaristi / știriști?*, care a urmărit să elucideze cât de strânse sunt relațiile bibliotecilor cu mass-media și câte sunt acestea? Răspunsurile au fost: 15 angajați au un prieten printre jurnaliști; 10 nu au, iar 14 nu au răspuns. Rezultatele denotă, la fel, că bibliotecarii nu au relații prea strânse cu reprezentanții mass-media. Dar aceasta nu înseamnă că nu au în genere relații cu presa.

Cred că imaginea bibliotecii se datorează modului în care sunt prezentate faptele în

presă? E un enunț prin care ne-am gândit să aflăm dacă bibliotecarii au încredere în mass-media. Aici răspunsurile aproape s-au echilibrat: 21 din respondenți cred asta (12 *acord total*, nouă *de acord*) și 18 au optat astfel: unul – *nu știu*, nouă *în dezacord*; opt *în dezacord total*.

În încheiere, respondenții au fost rugați să evalueze efortul de integrare a BM în spațiul public, cerându-li-se să judece dacă merită BM nota pe care i-am dat-o: *Consider că pentru vizibilitatea publică a activității noastre merităm nota 10!* Răspunsurile ne-au convins că managerilor, care au răspuns la chestionar, le-a fost greu să noteze cu 10 această activitate, demonstrând prin acest gest că ei conștientizează necesitatea de fortificare pe toate căile a activității de sporire a vizibilității fiecărei bibliotecii. Respondenții puși în fața notării cu notă maximă s-au gândit, în primul rând, la biblioteca pe care o reprezentau. Or, analiza prezenței structurilor BM (vezi tabelul *Dinamica prezenței structurilor BM în mass-media*) demonstrează că sunt filiale care pe parcursul ultimilor ani înregistrează doar două sau trei prezențe pe an.

Din cei 39 de respondenți, au participat la completarea chestionarului: 20 directori de filiale, patru manageri de servicii, departamente, șase bibliotecari principali; nouă șefi oficii. După vechimea în muncă respondenții aparțin următoarelor segmente temporale: de la unul la cinci ani – cinci angajați; de la cinci la 10 ani – cinci angajați; de la unul la 20 de ani – șapte; de la 20 la 30 de ani – cinci; de la 30 la 40 de ani – 12 respondenți. Ca vârstă, aceștia se grupează astfel: 50-61 – au participat la completarea chestionarului 10 persoane; 12 persoane au vârsta între 25 și 30; de la 30 la 40 de ani au semnat 13; de la 40 la 50 – patru angajați. Componenta de vârstă corespunde stării generale de vârstă a colectivului BM.

Notorietatea constă într-o reputație bună și un renume, care plasează biblioteca la locul meritat pe care îl are în societate. Prin aceasta angajații, de la manager și până la femeia de serviciu, înțeleg că nu trebuie să se oprească la cele obținute, dar să muncească mai departe, zi de zi, perfecționând materialele de care dispun, îmbunătățind tehnica existentă în bibliotecă, contribuind prin aceasta la crearea unui climat de simpatie față de bibliotecă, față de produsele și serviciile prestate, influențând benefic imaginea instituției.

Analizând răspunsurile obținute la aceste întrebări, conchidem că bibliotecile colaborează cu foarte multe instituții, și că aceste relații de colaborare se răsfrâng pozitiv asupra imaginii, promovând-o, perfecționând-o, consolidând-o. Rezultă că relațiile de colaborare cu diferiți parteneri, instituții comunitare, civile, culturale asigură o bună promovare a imaginii bibliotecii, consolidându-i rolul, funcțiile, menirea în societate. Însă menținerea unor relații pozitive, de conlucrare și susținere, este un proces dificil de realizat. De aceea, numai perfecționând imaginea bibliotecii, vom realiza cele preconizate, deoarece prin imaginea sa biblioteca se afirmă ca partener viabil și de încredere.

Un loc de maximă importanță referitor la cercetarea dată revine produselor, serviciilor și facilităților bibliotecii. Pentru a evalua contribuția acestora la constituirea imaginii bibliotecii, a fost elaborat un bloc special de întrebări ce țin de această problematică. Am însumat 95 de recenzii numai la lucrările editate de BM în ultimii cinci ani.

Anul	2008	2009	2010	2011	2012
Bibliotecari	200	154	123	213	230
Jurnaliști	142	90	105	143	420
Total	596	665	440	480	650

Concluzii

Rapiditatea cu care se produc schimbările în diferite domenii, dar și oportunitățile care apar odată cu aceste transformări determină bibliotecile să își adapteze comportamentul la noile realități. Comunicarea instituțională externă, vizibilitatea publică este unul din sectoarele relațiilor

publice care a beneficiat atât de pe urma intensificării legăturilor între actorii comunitari și profesionali, cât și a progresului tehnologic. Studiarea fenomenelor legate de instituții, de modul cum acestea interacționează unele cu altele favorizează o mai bună înțelegere a efectelor provocate de respectivele fenomene.

Dinamica prezenței structurilor BM în Mass-media

Nr.	Biblioteca, departamentul, filiala	Numărul de prezențe
1.	BM Sediul Central	158
2.	Centrul Academic internațional Eminescu	82
3.	Centrul de carte germană	5
4.	Centrul Național de Hasdeuologie	15
5.	Centrul de informare europeană	8
6.	Departamentul studii și cercetări	2
7.	Departamentul marketing	5
8.	Filiala „Adam Mickiewicz”	31
9.	Filiala „Alba Iulia”	89
10.	Filiala „A. Russo”	8
11.	Filiala „Alexandru Donici”	4
12.	Biblioteca Publică de Drept	17
13.	Filiala „Tudor Arghezi	23
14.	Fil. Codru	2
15.	Filiala „Hristo Botev”	14
16.	Filiala „Ițic Mangher”	141
17.	Filiala „Lesia Ukrainka”	30
18.	Filiala „Liviu Rebreanu”	75
19.	Filiala „Maramureș”	44
20.	Filiala „M. Ciachir”	2
21.	Filiala „M. Lomonosov”	168
22.	Filiala Miron Costin	2
23.	Filiala N. Titulescu	10
24.	Filiala „O. Ghibu”	217
25.	Filiala „Ovidius”	139
26.	Filiala „Ștefan cel Mare și Sfânt”	36
27.	Filiala „Târgoviște”	73
28.	Filiala „Târgu Mureș”	123
29.	Filiala „Traian”	9
30.	Filiala „Transilvania”	88
31.	Filiala „V. Alexandri”	2
32.	Filiala Bielinski	6

Frecvența prezenței BM în edițiile periodice

Nr.	Ediție periodică	Cantitate / prezență
1.	<i>A mic</i>	5
2.	<i>Atelier</i>	2
3.	<i>Basarabia literară</i>	3
4.	<i>Capitala</i>	129
5.	<i>Clipa</i>	1
6.	<i>Contrafort</i>	2
7.	<i>Cugetul</i>	4
8.	<i>Dezvoltarea: săptămânal pentru oamenii de afaceri</i>	2
9.	<i>Dreptul</i>	1
10.	<i>Făclia</i>	39
11.	<i>Florile dalbe</i>	103
12.	<i>Flux</i>	36
13.	<i>Funcționarul public</i>	2
14.	<i>Glasul</i>	71
15.	<i>Intellectus</i>	3
16.	<i>Jurnal de Chișinău</i>	54
17.	<i>Legea și viața</i>	1
18.	<i>Limba română</i>	3
19.	<i>Literatura și arta</i>	159
20.	<i>Luminătorul</i>	1
21.	<i>Moldova</i>	19
22.	<i>Moldoveanca</i>	3
23.	<i>Pro verde</i>	9
24.	<i>Revista apelor</i>	1
25.	<i>Roua stelară</i>	35
26.	<i>Săptămîna</i>	9
27.	<i>Timpul</i>	210
28.	<i>Tribuna copiilor</i>	14
29.	<i>Univers pedagogic pro</i>	48
30.	<i>Viața Basarabiei</i>	5
31.	<i>Viața studentească</i>	17
32.	<i>Vocea poporului</i>	5
33.	<i>Ziarul de gardă</i>	32
34.	<i>Moldova suverană</i>	4
35.	<i>AIF Moldova</i>	23
36.	<i>Evreiskoe mesteciko</i>	96
37.	<i>Istori jizni</i>	79
38.	<i>Literaturnaia gazeta</i>	1
39.	<i>Moldavskie vedomosti</i>	8
40.	<i>Nezavisimaia Moldova</i>	29
41.	<i>Russkoe slovo</i>	105
42.	<i>Capitala-Stolița</i>	78
43.	<i>Trud Moldova</i>	6
44.	<i>Export novostei</i>	11

Dinamica prezenței subiectelor generate de activitatea BM în presă

Nr.	Subiect / temă	Cantitate
1.	BM, istorie	8
2.	BM în societate	5
3.	Ziua bibliotecarului	11
4.	Biblioteca, bibliotecari	41
5.	Biblioteca multiculturală	13
6.	Inaugurări, redeschideri, renovări ale filialelor, centrelor, secțiilor	34
7.	Filiale, activitate	156
8.	Activitate biblioteconomică	20
9.	Colecții ale BM	43
10.	Lectură	97
11.	<i>Lecturile verii</i>	31
12.	<i>Chișinăul citește o carte</i>	36
13.	Managementul de bibliotecă	30
14.	Cultura instituțională	11
15.	Inovații, proiecte, experimente, creativitate	25
16.	Realizări, analize, sinteze	17
17.	Activitatea științifică și de cercetare bibliografică	144
18.	Activitate editorială	124
19.	Congrese, conferințe, simpozioane naționale / internaționale, mese rotunde	183
20.	Cultura informației	11
21.	Valorificarea patrimoniului cultural municipal	59
22.	Activități culturale: cenacluri (44), cluburi (50), întâlniri cu scriitori (59), personalități (38), concursuri (30)	431
23.	Lansări de carte, bibliografii, CD, DVD, note, filme, ziare, reviste	434
24.	Parteneriate (naționale și internaționale) ale BM	116
25.	Servicii	42
26.	Utilizatorul BM	86
27.	Arhitectura bibliotecilor, spații, amenajare	4
28.	Expoziții de carte	11
29.	Expoziții de artă	110
30.	Imaginea bibliotecarului în societate	18
31.	Accesul la informație, informare	17
32.	Resurse informaționale, electronice	4
33.	Reviste bibliografice	7
34.	Activitate extramuros	16

Nr.	Subiect / temă	Cantitate
35.	Reviste de specialitate	10
36.	Revista <i>BiblioPolis</i>	22
37.	Personalul bibliotecii	5
38.	Dezvoltarea profesională	27
39.	Premii, distincții	7
40.	Legislația de bibliotecă	11
41.	Drept de autor	8
42.	Voluntariat	9
43.	Tehnologii informaționale	7
44.	Servicii electronice	9
45.	Servicii de referință	4
46.	Servicii Web 2.0	8
47.	Utilizatorul de vârstă a treia	6
48.	Persoane dezavantajate	6
49.	Marketing de bibliotecă	6
50.	Imaginea bibliotecii	10

Scopul prezentei lucrări a fost de a analiza vizibilitatea Bibliotecii Municipale și activitățile derulate de instituția noastră în calitate de comunicator pe plan comunitar, între anii 2008 și 2012. Primul aspect important identificat în procesul integrării în spațiul public este rolul important, favorabil, benefic al mass-media, pe care BM a știut să-l valorifice. Contextul intern este cel pe care BM și l-a creat singură, prin intermediul documentului *Plan strategic de dezvoltare pentru perioada 2008-2017*. Acesta cuprinde sarcini orientate spre integrarea în spațiul public prin cooperarea cu organizații profesionale și comunitare, cu mass-media și extinderea proceselor comunicaționale cu acestea. Pe lângă existența condițiilor prielnice pentru afirmarea BM în spațiul public, este necesară o mai bună, o mai strânsă colaborare cu mass-media, o nouă paradigmă a comunicării publice. Modelul adoptat de BM se caracterizează prin acțiuni de apropiere a mass-

mediei de interesele bibliotecii: exemple ne oferă și tabelul *Dinamica prezenței subiectelor generate de activitatea BM în presă*.

Mecanismul de comunicare și integrare în spațiul public adoptat de BM se înscrie în ansamblul exemplelor de dezvoltare a imaginii publice în domeniul profesional și în mediul comunitar.

Cercetarea efectuată ne-a permis să evidențiem câteva aspecte importante de integrare a BM în spațiul public:

1. BM caută să găsească resurse de idei în acest proces de integrare, ca mai apoi să construiască strategii eficiente de comunicare publică. Principiile existente în alte discipline, cum ar fi comunicarea interculturală, comunicarea de imagine sau marketingul social, sunt adaptate intereselor BM ca instituție angajată plenar în procesul de integrare publică. Integrarea BM în spațiul public, în comunitatea

chișinăuiană, capătă astfel valențe calitative, nu doar cantitative. Într-o lume bazată pe multiple conexiuni dintre oameni, tehnologii, state etc., perspectivele unilaterale sunt mai puțin funcționale. Circuitul de informații și cunoștințe creează un mediu favorabil apariției și implementării noilor viziuni în comunicarea instituțională bazată pe construcții de parteneriate puternice cu mass-media.

2. O condiție pentru integrarea în spațiul public și colaborarea eficientă cu mass-media este flexibilitatea BM. Aceasta înseamnă că BM se adaptează schimbărilor produse în țară, în lume, implementând tehnologiile ce-i facilitează relaționarea cu partenerii de imagine. Flexibilitate mai înseamnă că BM acceptă provocările timpului, care reprezintă proiecte comune cu mass-media.
3. Echilibrul între acțiunile reale întreprinse de instituție, imaginea sa și comunicarea publică este un aspect semnificativ în procesul de integrare în spațiul public. Orice situație în care echilibrul este încălcat mai mult sau mai puțin intenționat dăunează instituției însăși. Supradimensionarea imaginii în raport cu activitatea și rezultatele obținute sau deficitul de comunicare, atunci când instituția înregistrează performanțe despre care publicul larg merită să fie informat, poate cauza pierderea încrederii din partea organizațiilor străine cu care acea instituție colaborează.
4. BM a conștientizat că elementele implicite în comunicarea instituțională – instrumente, angajați, parteneri de imagine – se află într-o interdependență firească. Există o mulțime de factori interni și externi ce pot facilita, iar în unele cazuri, dimpotrivă pot împiedica integrarea în spațiul public. Pe

de altă parte, acțiunile sau inacțiunile BM pot influența calitatea produsului final dorit – recunoașterea publică.

Procesul de integrare în spațiul public al BM poate fi eficientizat ținându-se cont de următoarele **recomandări**:

1. Integrarea în spațiul public, ca direcție prioritară în activitatea BM, trebuie să fie fixată în propria-i organigramă. Relaționarea cu mass-media presupune responsabilitate și profesionalism, de aceea este necesar ca BM să stabilească locul comunicării publice în organizarea sa internă. Crearea unui departament specializat, care să se ocupe strict de procesul de integrare în spațiul public, ar dinamiza desfășurarea acestuia din urmă. Principalul avantaj ce reiese din funcționarea subdiviziunii respective este concentrarea competențelor de relații publice în cadrul unui grup de angajați bine definit.
2. BM va elabora sistematic planuri de acțiuni întru susținerea strategiilor sale de dezvoltare pe termen lung. Ne referim la planuri de acțiuni concrete și amănunțite, formulate după principiul „**aici și acum**”, care să asigure realizarea sarcinilor curente și interacțiunea dintre BM și spațiul public a cărui parte este. Planificarea ar trebui să cuprindă aspecte ce țin de colaborarea cu mass-media, de emiterie a mesajelor instituționale destinate acestor parteneri de imagine și publicului larg, întocmite cu precădere în limbile de circulație comunitară, oferirea de feedback, derularea unor campanii de informare și promovare la nivel comunitar a produselor și serviciilor sale, implicarea BM în proiectele lansate de comunitatea chișinăuiană.
3. Mărirea ponderii vizibilității publice în arsenalul tehnicilor de comunicare utilizate de BM este necesară pentru a face mai vizibile eforturile institu-

ției de afirmare în spațiul public. BM trebuie să pună accent pe tehnicile moderne și interactive de comunicare cu actualii și potențialii consumatori de produse culturale, cu actualii și potențialii parteneri de imagine, odată ce ea s-a integrat în circuitul public al informațiilor și valorilor.

4. Se impune ca BM să-și suplimenteze strategia de diseminare a informației (adică cea adoptată în prezent) cu strategii mai „energice”, cum ar fi cele orientate spre organizarea de evenimente cu participarea reprezentanților mass-media. Acestea ar intensifica procesul integrării, în spațiul public, a instituției date. Noile strategii îi vor oferi BM posibilitatea de a-și manifesta pe deplin calitățile de comunicator, de-a atinge alte performanțe în cadrul spațiului public chișinăuian. Din perspectiva relațiilor publice, ajustarea comportamentului instituțional la realitățile din mediul extern este oportună pentru a menține interesul publicului larg față de activitatea acelei instituții.
5. Este necesar să fie elaborat un set de indicatori de performanță cu referire la integrarea în spațiul public și colaborarea cu mass-media în acest proces care să ajute administrația instituției, dar și membrii echipei, să monitorizeze calitatea acestui proces și progresele înregistrate la diferite etape. Respectivii indicatori, odată fixați, ar deveni puncte de reper pentru activitatea de comunicare instituțională externă și ar oferi un tablou statistic în privința obiectivelor propuse și a rezultatelor obținute de către BM. Drept criterii pentru astfel de indicatori pot servi numărul de articole scrise, elaborate, publicate de către angajații BM în / pentru mass-media scrisă pe parcursul unui an, numărul de teleconferințe la care participă angajații BM, sporirea cu X% a prezenței resurselor / colecțiilor BM în spațiul public într-o anumită perioadă de timp etc. Stabilirea indicatorilor de performanță este o practică ce ajută la organizarea activității de integrare în spațiul public și constituie una din modalitățile de a diminua din dificultatea măsurării procesului de integrare și colaborare cu mass-media a BM.
6. Declararea mass-mediei drept partenerul cel mai important în integrarea BM în spațiul public. Implicarea mass-mediei în orice activitate, mare sau mică, pentru copii sau vârstnici, ca partener media în evenimentele științifice și culturale, în campanii, programe, în promovarea produselor și serviciilor.
7. Se impun, ca strict necesare, analizele mai minuțioase, nu numai sub aspect cantitativ, dar și sub aspect calitativ, ale materialelor publicate. Mai e necesară o analiză a frecvenței subiectelor relatate în presă; la fel, o analiză cu identificarea publicațiilor periodice în care prezența BM este foarte mică sau lipsește cu desăvârșire.

STUDENȚI DE NOTA ZECE

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Abstract

The fundamental unit of the new world is not one organization but the individual. The individual of new world is participative, motivated, capable and eager to engage in activities that concern him, keen to tell their views. Students, being the main subject of this article, never agreed with the assessment methods of their capabilities made by training institutions. They do not like the evaluation methods that do not reflect their vision and human side, their personality. The experiment conducted with first year masters students, highlights interesting results of student's personality who has been given the freedom to express their personal development after accumulating knowledge from the university. The method generates a framework for students to see him self as they are without the need or requirement to disclose some of his ego.

Keywords: *master study, new methods of evaluation, personal transformation, free ratings systems, evaluation of knowledge, talents, skills and abilities.*

* * *

Evoluția și metamorfozele lumii de azi impun schimbări nu numai la nivel global, organizațional, dar și la nivel personal, la nivelul concepțiilor despre identitatea noastră care se vrea participativă, motivată, capabilă, dornică de a spune ce crede despre lumea în care trăiește, despre lucrurile care i se întâmplă. Necesitatea evoluției personale, a transformării identității se resimte, ia avânt și se manifestă foarte evident (pregnant) în faza formării profesionale... În acest sens, noi, profesorii, putem utiliza forme transformazionale în evaluarea cunoștințelor studenților, forme care influențează schimbarea atitudinilor, convingerilor, percepțiilor, modurilor de

gândire, dându-le posibilitatea de a le exprima.

Studenții au percepția lor, preconcepută, asupra sistemului de evaluare a cunoștințelor, totdeauna considerându-l ineficient în stabilirea calificativelor și insuficient în reflectarea muncii, de facto, depuse la asimilarea materiei. Ei susțin că evaluarea standardizată este un instrument miop de măsurare care lasă pe dinafară personalitatea, partea umană a subiectului evaluat și, prin urmare, nu poate corespunde nivelului, de facto, al pregătirii studentului. Sunt de acord cu ei, dar, ca profesor, trebuie să respect standardele instituției formatoare. În acest an însă am hotărât să încalc practicile vechi de evaluare. Membrii grupului de masteranzi, anul I, 2012-2013, s-au dovedit a fi atât de buni, de creativi, de inventivi că, inspirată de Rosamund și Benjamin Zander, am aplicat practica transformatională *Nota 10 în avans* la evaluarea cursului *Inovații tehnologice în structurile infodocumentare*. Autorii menționați consideră că e o practică care transferă relațiile *din lumea măsurilor în universul posibilităților* (1, p. 40).

La începutul cursului *Inovații tehnologice în structurile infodocumentare* i-am anunțat că toți, absolut toți, vor avea la finele cursului nota 10. Așa cum nota 10 nu se dă gratuit niciodată, ei au avut ca sarcină să-mi scrie o scrisoare în care să justifice de ce au meritat nota 10! Trebuiau să-și închipuie că sunt la sfârșitul anului de studii sau la finele studiilor de masterat, s-o dateze cu 31 mai 2013 sau 2014 (termen de prezentare la încheierea cursului).

Grupul mic, din doar 10 persoane, implicat în jocul evaluării în avans, este foarte eterogen ca formare profesională, ca abilități și competențe profesionale.

sionale, prin caractere și atitudini, fapt care se reflectă destul de clar în lucrările studenților. Trei studenți sunt de la biblioteconomie, licență. Alți trei sunt manageri experimentați care au dorit să facă masteratul, doi sunt licențiați în domeniul educațional, doi de la activitate editorială licență, unu cu licență în arte plastice. Eterogenitatea implică o firească diferență în abordarea sarcinii, în felul acceptării jocului, în modalitățile de expunere, iar rezultatul este de-a dreptul fascinant. Având BAC, studii de licență, persoanele expuse „jocului” erau familiarizate cu sistemul școlar și universitar de evaluare standardizată. La aceste trepte au fost constant judecați după standardele altora. Esența jocului consta nu în racordarea la standarde, ci o evaluare proprie, prin prisma celor acumulate în cadrul studiilor de masterat, a capacității de schimbare, de transformare personală a ceea ce puteau deveni în urma acumulărilor obținute. Nota 10, gratuită, generează studentului un cadru propice de a se vedea așa cum este fără necesitatea sau cerința de a omite ceva din eul său.

Mirarea mea a fost că tinerii licențiați, fără multă experiență profesională, s-au comportat, au abordat sarcina ca oameni profesional maturi, știind ce vor, optând pentru dezvoltare care, la rândul-i, declanșează transformarea. M-a mirat cu câtă ușurință își recunosc punctele forte, cum se gândesc să le folosească. Citiți argumentele **Xeniei Bascacova** – le-a scris dintr-o răsuflare – ca și cum tare se grăbește, mai are și alte lucruri de făcut. Această viteză cu care a răspuns o descrie exact cum este în realitate: iute, acțiuni prompte, mii de idei, se complăce, aceasta înțelegându-se, ne spune clar că e o „branduire” personală. Îmi place felul ei de a aborda subiectele, de a organiza lucrurile și evenimentele și de a acționa. Știe ce să facă cu viitorul său, știe cum să și-l construiască. Cred că va fi o învingătoare.

Stimată Doamnă Lidia Kulikovski,

Vă adresez această scrisoare cu argumentarea de ce am primit oferta Dvs. – nota 10 ca notă finală la curs. Am frecventat cursul Dvs. și consider că în perioada de studiu am acumulat multe cunoștințe utile în domeniul managementului în structurile infodocumentare. Aștept cu nerăbdare să pun în practică aceste cunoștințe, combinate cu abilități utile domeniului și, implicit, jobului meu.

Cred că merit să primesc nota 10 deoarece: sunt o persoană cu aptitudini foarte bune de comunicare, dinamică, responsabilă, hotărâtă, interesată de perfecționarea profesională în domeniul biblioteconomic. Lucrând deja în acest domeniu îmi doresc și vreau să am șansa de a avansa pe treptele profesionale, de a-mi pune în evidență abilitățile intelectuale și experiența acumulată pentru a îndeplini sarcinile și scopurile bibliotecii, cât și pentru dezvoltarea unei cariere de succes în acest domeniu.

Dacă veți considera că motivația și calificarea mea sunt conforme cu așteptările Dvs. – de a-mi acorda nota 10 – voi fi foarte bucuroasă și aceasta va fi un imbold pentru a lupta și a studia cu același elan mai departe.

Xenia Bascacova

Opusă caracterului Xeniei, **Daniela Ciocoi** vine cu o scrisoare revelatoare, sinceră, concentrată pe procesul de transformare pe care i l-a oferit programul de master prin cursurile și conținuturile relevante unui specialist începător, dar ferm în alegerea sa, în vocația sa, în efortul continuu de dezvoltare. Mă bucur de căldura, de liniștea și eleganța pe care o generează între studenți și în relația cu profesorul. E studenta care curând va deveni persoana indispensabilă a domeniului prin hotărârea cu care își abordează viitorul în domeniul infodocumentar. E inteligentă și creativă, empatică și contributivă, dăruiește delicatețe și bunătate – caracteristici-che-

ie pentru profesia de bibliotecar. Dar cel mai important ce am desprins din scrisoare este faptul că îi place procesul de metamorfozare prin care trece, conștientizând și recunoscând lejer că va fi unul continuu.

Stimată Doamnă profesoară,

Acum, când am ajuns la sfârșitul anului de învățământ, stau și analizez în mintea mea ce a fost bine și ce a mers nu prea bine, ce am realizat și la ce mai urmează de lucrat? În urma acestei analize, rezultatele obținute îmi raportează că obiectivele pe care mi le-am propus la începutul acestui an au fost realizate, poate nu chiar în modul în care au fost planificate, dar totuși am obținut nota 10!

Obținerea acestui rezultat m-a motivat pe tot parcursul anului de studii, mi-am schimbat prioritățile și am încercat să-mi planific timpul în așa mod ca să le reușesc pe toate, uneori fără succes, dar de fiecare dată mă mobilizez și îmi repetam de multe, multe ori că *trebuie să o fac*, că fără efort nu obții nimic, și dacă eu asta vreau, am să mă strădui să le pun la punct pe toate și atunci sarcinile, care la prima vedere par de nerealizat, devin realizabile. Am experimentat!

În definitiv, cel mai important lucru nu a fost nota zece din foaia matriculă, cu care desigur mă mândresc, dar faptul că am învățat să-mi gestionez timpul, căci asta e un punct important pentru un manager de succes. Am învățat să învăț de la alții, nu numai din cărți și conspecte, dar și de la oameni, care, prin exemplu lor, prin tenacitatea și iscusința ce o demonstau, m-au motivat și m-au inspirat. Printre aceștia îi pot enumera nu numai pe profesori, dar și pe colegile mele, dedicate cu trup și suflet meseriei lor, de la care am aflat și am învățat multe lucruri interesante, care la fel au contribuit la dezvoltarea mea profesională. Am realizat că atunci când activezi alături de buni profesioniști, care au scopuri bine definite și vin cu o

experiență frumoasă, nu ai dreptul să nu faci față cerințelor înaintate.

Unui tânăr îi vine greu să învețe ce înseamnă managementul „timpului”, o pot spune din experiența mea, că atunci când sunt atâtea lucruri care te tentează e greu să-ți determini prioritățile și să faci ordine în agenda ta. Trăind într-un ritm alert, înveți să te organizezi mai bine, să-ți testezi voința și să răspunzi provocărilor, să faci față greutăților și schimbărilor.

În acest an de studii, acumulând anumite cunoștințe, am privit cu alți ochi la ceea ce fac, mi-am revalorificat munca și am realizat că mă aflu la locul potrivit și asta e vocația mea. Și dacă până în prezent veneam cu plăcere la serviciu, acum o fac cu aceeași plăcere, dar cu mai multă pasiune și cu un entuziasm deosebit față de ceea ce realizez. Am sesizat că doar prin străduință, prin efort, munca ta devine cu adevărat importantă și acest lucru îl împărtășesc și celorlalți. Cu toate acestea, cred că în etapa actuală mă aflu încă într-o stare de metamorfoză, de transformare într-o direcție pozitivă și îmi doresc ca această stare să nu mă părăsească niciodată.

Acum pot să afirm cu certitudine că, de la momentul depunerii documentelor la programul de master *Managementul instituției infodocumentare* și până în prezent, multe lucruri s-au schimbat, m-am schimbat eu însumi și am simțit cum lumea din jur se schimbă și ea, am devenit mai exigentă față de mine, mai responsabilă, mai ambițioasă, mai curajoasă și am realizat că performanțele obținute nu trebuie să se oprească aici.

Uneori e suficient să faci un pas, un prim pas, care de fiecare dată e cel mai complicat, ca mai apoi ceilalți să se facă de la sine. Eu cred că deja am luat cea mai importantă decizie, că primul pas a fost făcut și acum mă aflu la faza de cercetare, inovare, la fel ca un produs comercial pe piață, care tinde să ajungă la maturitate, dar care nu va ajunge la declin, căci va fi în conti-

nuu îmbunătățit și dezvoltat și va schimba direcția curbei din grafic.

Țin să vă mulțumesc din suflet pentru ceea ce ne-ați oferit la cursuri, pentru metoda Dvs. de a preda, pentru cunoștințele teoretice întotdeauna exemplificate cu câte o situație din experiența Dvs., pentru faptul că sunteți una dintre profesoarele care ne-au încărcat cu cele mai multe însărcinări, în urma realizării cărora cred că am înșușit mult mai mult; pentru că de fiecare dată ne determinați să fim mult mai creativi, mai ingenioși, ne faceți și chiar ne provocați să descoperim în noi talente de care nici nu bănuiam; pentru că ne convocați la discuții interesante și prin propriul exemplu ne învățați mult mai mult decât e scris în cărțile de management.

*Cu stimă,
Daniela Ciocoi, masterandă, anul I,
Programul „Managementul instituției
infodocumentare”
31.05.2013*

Victoria Moșneaga, la fel, tânără licențiată și, la fel, neastâmpărată, vorbește dintr-un punct mai îndepărtat decât colegile sale – de la finele studiilor de masterat. Și-a închipuit, cu ușurința cu care învață și prinde tot ce-i trebuie, cum va fi la capătul studiilor de master. Un specialist competent, cu bună capacitate de a munci în domeniu. Încântător să vezi cum un student din anul I se vede un bun și capabil profesionist care poate contribui la dezvoltarea domeniului infodocumentar. Această încredere în capacitățile sale este alimentată de construcția sa ca om cu caracteristici de responsabilitate, de viteze de reacție și acțiune, de implicare și contribuție în activitatea bibliotecii în care lucrează. Cu siguranță bibliotecă câștigă prin prezența și implicațiile Victoriei. E singura care a recunoscut că a căpătat abilități bune de cercetare științifică, preocupare tot mai rar aleasă de reprezentanții structurilor infodocumentare.

Nota 10

Timpul trece foarte repede, la fel au trecut și cei doi ani de masterat. Studiile de masterat reprezintă a doua treaptă a studiilor universitare și care asigură aprofundarea în domeniu a studiilor de licență. Pe parcursul acestei perioade mi-am dezvoltat și mi-am aprofundat capacitățile de cercetare științifică, de coordonare și dirijare profesională a unui management competitiv, ceea ce constituie o bază bine pusă, pentru a deveni un bun specialist cu capacități și competențe corespunzătoare în domeniu.

Finisând studiile cu brio, am fost apreciată cu nota zece. Am menționat faptul că am finisat cu brio deoarece singură conștientizez faptul că pe parcursul acestei perioade de studii am îndeplinit toate însărcinările cu responsabilitate și conform cerințelor. Și consider că pe baza acestor competențe și capacități am fost apreciată cu această notă. Cum se spune, fiecare efort este cândva apreciat după muncă și roadele corespunzătoare. Pe parcursul acestor doi ani au fost multe însărcinări și dificultăți, timp insuficient, multe activități extrauniversitare, însă mereu am găsit timp și puteri pentru a îndeplini însărcinările și exercițiile propuse pentru realizare. Acesta fiind un alt motiv pentru care la finele studiilor am fost apreciată cu nota maximă pentru informația și cunoștințele acumulate pe parcursul perioadei de masterat. Fiind evaluată cu această notă mă simt responsabilă de a îndeplini profesionist activitatea în domeniul de specialitate. Desigur, și profesorii au contribuit la această notă, deoarece au văzut că am înșușit informația necesară și am făcut față la însărcinările propuse în continuare, ca în final să fiu apreciată cu nota maximă.

Vreau să mulțumesc tuturor celor care mi-au fost alături tot acest timp, profesorilor care mereu m-au ajutat cu un sfat potrivit și, ori de câte ori aveam anumite

neclarități, erau gata să-mi explice, să-mi tâlmăcească orice întrebare ce ținea de cursul său și nu numai.

Mulțumesc mult că am ajuns la o etapă așa frumoasă de finalizare a studiilor de masterat și cu un așa rezultat frumos – o notă de 10 meritată!

Victoria Moșneaga

Andriana Mihalache, din aceeași categorie de tineri masteranzi, afirmă hotărât că merită nota 10! Da, merită, o spun sincer și eu. E persoana ce are replica pregătită oricare ar fi tema, are întrebarea pe vârful limbii oricare ar fi subiectul, are exemplul la ea, aproape, la orice dezbateri sau teorie. E omul care generează idei continue. E motivată, hătărâtă, ambițioasă, oricând gata să țină o prelegere, o comunicare, să spună o parabolă.

De ce merit nota 10 pentru cursul „Inovația în structurile infodocumentare”?

Este o întrebare demnă de a o pune pe balanță. Și pentru a răspunde la ea trebuie să răscolesc în sinea mea, de fapt, cred că nu am de răscolit: totul e la suprafață, doar că e să încerc să vă conving.

De ce? Pentru că merit! Pentru că am respectul de sine, de altfel, nu așa avea respectul celor din jur.

De ce? Pentru că, dacă vreau, reușesc, și, dacă reușesc, îi fac și pe alții să vrea! Nu știu dacă reușesc să realizez ceva de una singură, dar știu că, dacă vrei să faci ceva, ai nevoie de o echipă, cu un meci simplu, dar funcțional la orice etapă. Motivația și puterea de convingere, clarificarea propriei identități, entuziasmul, creativitatea, încrederea și responsabilitatea sunt cele necesare ca echipa din care fac parte să acționeze, eficient.

Inovația nu e ceva nou, inventat absolut de la zero, ci ceva ce e văzut cu alți ochi, personalizat, ce poți trece prin prisma su-

fletului, pentru ce depui efort și dragoste, pasiune. Inovația e ceva ce îți oferi ție și altuia cu plăcere. Expresia nouă a lucrurilor binecunoscute. Produsul final oferit la timpul potrivit, la solicitare, într-o formă neobișnuită.

Sunt convinsă că am întreaga gamă de culori pentru a reuși: sunt persoana cu idei, cred că mă caracterizează inspirația, inovația, pasiunea!

*Cu o deosebită considerațiune,
Andriana Mihalache*

Ceea ce-mi place la studenți este faptul că nu-i poți prinde moșmondind la detalii și lucruri lipsite de importanță, că știu prețul timpului, generează rezultate rapid, generează ușor feedback util și propulsează idei năstrușnice. Au fost primii care au prezentat lucrările, înainte de termenul stabilit.

Următoarele trei scrisori sunt de la studenți experimentate, recunoscute în domeniul infodocumentar. **Natalia Grițco** de la Strășeni muncește acum să-și actualizeze cunoștințele, să atingă altă înălțime profesională, chiar recunoaște că i-ar plăcea să ajungă un manager performant. Învață cu mâinile, este pragmaticul grupului. Îi plac experiențele și încearcă să treacă de la dimensiunea preponderent funcțională a activității la dimensiunea ei emoțională. Acesta-i drumul și abordarea corectă. Recunoaște că studiile la masterat îi oferă un spațiu al ideii, inspirației și inovării. Sunt convinsă că va ajunge departe cu responsabilitatea care o caracterizează, cu seriozitatea abordării lucrurilor, cu prioritizarea activităților. E o studentă model, cu atitudini moderne și convingerea că trebuie perpetuu să te dezvolți, să crești și să-ți îmbunătățești performanțele personale și profesionale. E studenta căreia îi simt lipsa când nu ajunge, din Strășeni, la lecții.

Mult stimată Doamnă Kulikovski,

Întâi de toate țin să Vă mulțumesc că mi-ați apreciat lucrarea cu nota zece.

Absolvind facultatea cu 10 ani în urmă și în prezent mai având și statut de mamă și soție, mi-a fost cam greu să mă pregătesc sau chiar să însușesc materialul. Nu mă așteptam să iau nota 10, cu toate că îmi doream foarte mult acest lucru. Învățam mai mult nopțile. Această performanță presupune pasiune pentru studiu, pentru ceva nou, inovativ. Fără muncă nu aș fi putut să iau nota asta. A trebuit să depun ceva mai mult efort pentru a pătrunde în esența lucrurilor, aveam nevoie de mai multă liniște pentru a mă putea concentra și înțelege ceea ce citeam. Dar, cu toate acestea, am găsit și voință și putere pentru a mă pătrunde de însărcinările care trebuiau îndeplinite.

Nu sunt o tocară, dar nota 10 presupune o pregătire continuă pe o perioadă mai lungă, adică pe toți anii de masterat, și nu doar pe o perioadă scurtă. Pentru mine, nota aceasta mi-a întrecut toate așteptările. Eu nu învăț mecanic. La *Managementul instituției infodocumentare* sunt lucruri cu care te confrunți în activitatea de zi cu zi și care cer soluții, acțiuni prompte. De unde poți să tocești exemple de cum să rezolvi probleme? Sunt o fire ambițioasă și muncesc cu oameni, alături de oameni. Nu știu dacă neapărat voi deveni un manager, dar mi-ar plăcea foarte tare și de aceea încerc să-mi dezvolt anumite calități, abilități și cunoștințe.

Nota 10 se mai datorează faptului că v-am avut pe Dumneavoastră ca exemplu elocvent de manager experimentat, care mă frapează de fiecare dată cu subiecte noi, foarte interesante și utile și prin exemple concrete din practica Dumneavoastră de viață. În acele momente mă consideram cea mai mândră și cea mai fericită avându-vă ca profesor, un izvor nesecat de cunoștințe și tehnici, de exemple de viață trăite cu demnitate.

În această ordine de idei sper să nu vă dezamăgesc nici în semestrul al doilea,

dând dovadă de abnegație și străduință față de noul mod de a munci, a trăi și a acționa pe care ni-l cultivați, și care, mi se pare mie, este poate și mai interesant într-un fel oarecare.

*Cu multă stimă și prețuire,
Natalia Grițco*

Ecaterina Scherlet e managerul corect, responsabil, care-și asumă conducerea prin modernizarea și inovarea instituției, aplicând tot ce învață în sălile de curs la masterat. E studentul care imediat aplică cunoștințele și experimentează. Recunoaște că reușita managerială stă în dezvoltarea personală, în dezvoltarea angajaților pe care-i conduce și permanenta inovare a proceselor, serviciilor, a managementului. E managerul întruchipat – organizată, colaborativă, oferă ajutor, instruire, se implică la prima cerere, experimentată, deschisă spre nou, o bună ascultătoare, oferă feedback colegilor, angajaților, profesorilor. E un model de profesionist la care se conjugă fericit munca cu vocația, cu pasiunea. E o fericire că o am ca studentă. Oamenii consacrați, profesioniști, prezenți la studiile de masterat mă ajută să cunosc problemele lor, să le ofer ajutor și soluții, idei dacă pot, dar mă și responsabilizează ca profesor.

Bună ziua, stimată Doamnă Profesoară,

Suntem la finele cursului *Inovarea tehnologică a domeniului infodocumentar* și este necesar să apreciem valoarea cunoștințelor teoretice obținute, practicilor însușite, abilităților și deprinderilor cunoscute și dezvoltate. Ce notă aș merita eu la finele acestui curs? Evident, nota zece. Ca specialist, sunt orientată spre cunoașterea experiențelor și practicilor avansate, a inovațiilor și progreselor în domeniul în care activez, bazându-mă pe dezvoltarea și perfecționarea personală și profesională. Merit să fiu apreciată cu nota zece pentru că:

- am reușit să încep schimbarea de la sine: ca personalitate, bibliotecar și manager, având în calitate un îndrumător, un pedagog inovant și profesionist, un exemplu demn de urmat;
- am muncit individual, am lecturat multiple publicații de specialitate, lărgindu-mi orizontul profesional cu teme noi și interesante;
- am studiat și am analizat experiențele avansate, aplicate în instituții infodocumentare;
- am reușit să-mi dezvolt creativitatea și imaginația în direcția schimbării și inovării;
- am demarat implementarea cunoștințelor teoretice în practică;
- am reușit să fac prognoze manageriale pentru inovarea structurii, proceselor tehnologice, serviciilor și produselor informaționale la Biblioteca Științifică a UPS „Ion Creangă”.

Ecaterina Scherlet

Altă abordare, conformă sarcinii, urmează în scrisoarea **Tatiane Ambroci**. Ea a înțeles corect tema pentru acasă ca o modalitate de a-și schimba atitudinea, de a se responsabiliza, de a-și dezvolta aptitudinile, măiestria profesională și cea a autoexprimării acestora. Tatiana s-a angajat sincer, responsabil, sentimental în realizarea temei pentru acasă, concentrându-se asupra profesionistului care dorește să devină, asupra managerului excelent care tinde să fie. La fel ca și Ecaterina Scherlet, Tatiana Ambroci – cunoscută, recunoscută și apreciată în domeniul infodocumentar – relevă rolul transformator al studiilor de master pentru ea ca persoană, ca profesionist, ca un conducător de instituție. Mulțumirea mea ca profesor e că Tatiana leagă transformarea sa de transformarea instituției în care lucrează; mai e că Tatiana a pus principiul umplerii și golirii găleții la baza dezvoltării profesionale continue, la

baza relațiilor profesionale și ale conducerii. Apreciez modalitatea prin care își coregrafiază activitatea profesională. Apreciez intenția, deloc tardivă, pentru a-și îmbunătăți eforturile inovatoare, pentru a-și impulsiona dezvoltarea. Alături de acestea, e și o persoană pozitivă, luminoasă, deschisă, participativă în relații.

Scrisoarea Tatiane demonstrează seriozitatea cu care realizează temele pentru acasă, descrie exact studenta pe care o așteptam și o întâlnim cu bucurie în fiecare joi după amiază la cursuri, studenta care e în stare să învețe tot ce se poate de învățat pe acest pământ, să citească tot ce s-a scris în această lume.

De ce am primit nota 10?

Am stat mai multe zile în fața unei foi albe de hârtie încercând să scriu o scrisoare *De ce am primit nota 10?* și primul gând care îmi venea de fiecare dată era că nu cunosc de ce sau că nu am meritat o notă așa de mare, ce presupune un efort considerabil și o muncă asiduă, un studiu profund și divers, o documentare și o însușire consistentă și deplină a materialului studiat în cadrul cursului.

Am împrumutat o carte de la profesoara mea, pe care o citesc și recitesc, când găsesc o oră liberă – *Cât de plină ți-e găleata?* În acest context aș menționa că profesoara mi-a dat nota 10 pentru „a-mi umple găleata”, pentru a-mi insufla sentimente pozitive și o satisfacție sporită față de procesul de învățare și studiu la masterat, umplerea găleții fiind o strategie de conducere, de motivație și de îndrumare, pe care profesoara mea o practică permanent. Am luat nota 10 pentru a fi motivată să învăț, să studiez mai mult, pentru a avea curaj să merg înainte, să nu cedez, să nu dezamăgesc. Nota 10 este o stimulare pentru mine de a continua să mă dezvolt profesional, de a citi mai mult, de a acumula cunoștințe noi și de a le aplica în practica profesională. În contextul cursului studiat,

nota 10 am primit-o pentru a lucra asupra dezvoltării capacităților creative, pe care eu nu cred că le posed (sunt mai mult un imitator), dar profesoara crede că pot mai mult și mi-a acordat această încredere.

Nota 10 este o încurajare pentru a tinde spre mai mult și a face mai mult, dar este și o responsabilitate, pe care mi-o asum, pentru a corespunde încrederii acordate de profesor, care crede în potențialul meu intelectual, creativ și inovațional și în faptul că voi implementa cunoștințele acumulate în activitatea profesională, la locul de muncă, astfel, prin activități inovative, a contribui la creșterea imaginii bibliotecii în instituție și în comunitate. Această notă mă responsabilizează să lecturez articole, ce țin de inovații în bibliotecă sau în alte domenii. Profesorul mi-a dat nota 10 în speranța că după finisarea cursului voi demonstra schimbări de mentalitate, de atitudine și de gândire asupra unor probleme profesionale, voi încerca să demonstrez capacități de creativitate, de gândire nestandardizată, voi demonstra exemple de idei inovaționale originale. Dar cel mai mult profesorul va spera să afle despre implementarea unor idei sau inovații în biblioteca mea în care activez. Doar în așa mod îmi voi justifica nota primită.

Nimeni nu știe ce va fi mâine sau în viitorul apropiat. Convingerea mea dintotdeauna a fost că trebuie să învăț continuu, motivația fiind că, în orice moment, se poate produce o schimbare, care va justifica tendința de a învăța continuu, de a obține cunoștințe și competențe noi, care pot fi aplicate în activitatea profesională.

Masteratul este cel mai potrivit pentru cei cu aspirații înalte, planuri îndrăznețe, dornici de a se forma în domeniu pentru a-și construi o carieră de succes. Am aplicat la masterat doar pentru a acumula un set de cunoștințe, abilități, instrumente, necesare pentru a face față cerințelor tot mai exigente ale domeniului infodocu-

mentar, devenit tot mai complex și sofisticat grație schimbărilor mari din societate. Ceea ce am descoperit la masterat a fost mai mult decât așteptările mele, aici descoperind un torent informațional profesional absolut nou pentru mine, pe care nu l-am cunoscut în instituția în care activez, dar nici în cadrul reuniunilor profesionale la care am participat, de care nici n-am bănuț. Am descoperit o altă lume a cărților, titluri, autori necunoscuți până acum de mine, lecturi interesante, astfel viziunea mea asupra unor lecturi profesionale a fost schimbată radical. Am învățat că orice lectură sau orice carte poate fi citită din perspectiva utilizării celor lecturate în activitatea profesională, racordării la domeniul profesional.

Am descoperit multe lucruri din experiența unor biblioteci performante, mai bine zis, am pătruns în „bucătăria” unei biblioteci, unde se prepară povești de succes și unde intrarea până acum era închisă sau ascunsă pentru mine.

Studiind experiența altora în domeniul inovării obții unele capacități și cunoștințe și dorințe de a face ceva asemănător sau diferit. Acest model de implementare a inovațiilor este Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. În baza experienței BM profesorul a dorit să învăț a inova și a crea ceva frumos, util și atractiv pentru utilizatori, pentru a demonstra importanța și rolul semnificativ și determinant al Bibliotecii în dezvoltarea culturii și educației, prin activitatea prodigioasă a bibliotecii mele să schimb atitudinea comunității față de bibliotecă în general. De mult timp vroiam să pătrund în bucătăria BM „B.P. Hasdeu”, să înțeleg secretul succesului, sursa de creativitate și inovare a acestei instituții. Lecțiile dnei L. Kulikovski parțial mi-au permis acest acces. Lecturile pe care le-am descoperit mi-au dat peste cap toată experiența mea de cititor. Mi-am dat seama că pe parcursul acestor ani eu, care mă consideram

o cititoare înflăcărată, cu gust și lecturi alese, am pierdut timp valoros cu cărți, care în afară de delectare, nu-ți folosesc la nimic. Am învățat că, de fapt, orice lectură, și aici iarăși mă repet, trebuie privită prin prisma utilizării în activitatea profesională; fie pentru un discurs sau o comunicare, fie printr-o abordare nouă pentru implementarea unui serviciu nou la locul de muncă. Lectura cărților, ce țin de domeniul afacerilor, o credeam, ca destinație, pentru cei ce activează în acest domeniu. Nu înțelegem de unde mulți formatori sunt atât de inspirați, cum de unele biblioteci sunt atât de inovative, originale, cu idei noi, servicii noi. Nici nu presupuneam că sunt preluate din acest domeniu adiacent. Am multe de citit, am multe de învățat, de studiat, nu le reușesc pe toate, dar am satisfacția că am descoperit aceste lucruri la masterat. Sper să finalizez cu bine și ceea ce urmează să fac și să încep consecvent a aplica cele învățate în activitatea mea profesională la locul de muncă.

Masteratul e o bună investiție în mine, în cunoștințele mele profesionale și ceea ce rămâne de făcut este să gădesc timp pentru a face schimbările în biblioteca mea în contextul celor învățate: a elabora politici, strategii, a perfecționa stilul de management, a diversifica gama de servicii, a schimba unele concepte ale serviciilor existente etc. Masteratul mi-a oferit oportunitatea de a învăța lucruri absolut noi, pe care nu știu dacă le-aș fi învățat singură. El m-a responsabilizat și m-a disciplinat de a studia sistematic și mai în profunzime decât o făceam până acum. Aplicând la masterat, am pătruns într-un mediu de care nici nu bănuiam că o să-mi placă atât de mult, încât să tind mai mult spre universitate, la cursuri, decât spre locul de muncă. Aici am înțeles că cunosc foarte puțin despre unele aspecte ale activității infodocumentare. Am participat la multe acțiuni de instruire, am făcut unele

le cercetări pe diferite teme, am elaborat chestionare, am făcut sondaje, dar mi-am dat seama și de greșelile făcute abia în cadrul orelor la masterat.

De ce am luat nota 10? Poate pentru dorința de a-mi dezvolta personalitatea, pentru faptul că am început să văd dincolo de mediul din care vin, pentru dorința de a învăța de la profesorii cei mai buni, pentru nerăbdarea de a ajunge la lecții, la seminare (chiar dacă nu sunt pregătită), pentru încrederea de a valorifica, a aplica cunoștințele dobândite în timpul cursului în activitatea profesională, pentru marea dorință de a răsfoi cărțile pentru pregătirea temelor, pentru participare la activitățile cursului, pentru încrederea că sunt capabilă de mai multe lucruri decât cred eu însumi despre mine, pentru entuziasmul de a descoperi noi activități, noi perspective și reprezentări, pentru curajul de a-mi dori ceva nou și a încerca, a îndrăzni și poate încă pentru multe altele despre care nici eu nu-mi dau seama.

31 mai 2013
Tatiana Ambroci

Acordându-le nota 10, am încercat să nu le vorbesc studenților din perspectiva valorii lor conform standardelor, ci de pe poziția de respect, lăsându-le loc pentru autorealizare. Am încercat să le lămuresc că nota, calificativul 10, nu înseamnă standardul la care trebuiau să se ridice, ci la o posibilitate în care să trăiască. **Eugenia Roșu**, am concluzionat din scrisoarea pe care mi-a scris-o, a fost întotdeauna supărată pe metoda care diferenția studenții prin calitative, care nu era altceva decât un instrument prin care erau comparați studenții între ei, prin care îi stabileau poziția (nici pe departe reală) față de alți studenți. Și, pe bună dreptate, dacă ne amintim de rezultatele și incidentele BAC-urilor din ultimii ani! Eugenia și-a exprimat mai mult poziția ei în raport cu scopul principal al calificativelor care crea competiție,

rivalitate între studenți și periclita relațiile dintre ei. Deși pamfletar-sarcastic de supărată pe sistemul de „vânători de note mari”, dânsa a reușit o pagină literară excelentă, fapt pentru care o felicit!

Lucrarea Eugeniei este un exemplu de descătușare a exprimării (cea mai tăcută studentă din grupă) simțămintelor, gândurilor, parcă de mult nutrind această ocazie.

Cineva mai merită nota zece?

„Salut, sunt Nota Zece. Tu cine ești? Eu l-am întrecut pe Cinci, care a murit odată cu Uniunea Sovietică. Dumnezeu să-l ierte! Mama mea este profesoară. Toți m-au dorit și mă doresc, iar setea și ambiția de a mă arunca în coșul cu performanțe m-au transformat în echivalentul unui element decorativ ca zorzoana țigăncii. Am ajuns în postura unui trofeu al unui joc cu reguli drastice, iar metodele sunt cele mai radicale: tocilăritul, țidule la examen, mita și înnemurirea. Înainte mă aflam pe piedestal, acum mă poate avea, și la propriu, și la figurat, orice prost. Nu mai merit nopți nedormite, nu mai rup părul din cap și nici măcar nu pot aduna un cinzeac de lacrimi. AMIN.”

Zecele – poate mai are putere, mărime matematică, dar a pierdut din însemnătate. Reprezintă o compilație dintre un UNU și un ZERO – pe alocuri capătă consistență, iar pe altă parte – valoare nulă. Îl depistez în orice buzunar de agentă, însă nu tot timpul poate fi cuibărit obiectiv și argumentat cu motive bine întemeiate. Neamul lui poate fi ușor cumpărat, a devenit sindromul „cumetrismului” acut sau balsamul lacrimogen pentru sufletele părinților, care au investit poate și ultimii bani ca să-și vadă odrasla cu *Diplomă*.

Personal sunt sceptică referitor la acest document, chiar mă dezgustă, fiindcă poate fi procurat ca pâinea caldă. Sună sarcastic, dar de-aș avea o fabrică de hârtie igienică aș numi-o în cinstea lui. Nu tind să

generalizez, sunt gata să împart toți zecii mei la alții, dacă vor convinge cu fermitate că sunt într-adevăr buni.

Zecele este modelatorul invidiei, revoltelor și nemulțumirilor. Puțini sunt capabili să se bucure pentru succesele altora, să fie sinceri. Dacă în Grecia antică, pe poarta unui templu, s-a găsit inscripția „Cunoaște-te pe tine însuși”, atunci pentru lumea noastră este valabilă inscripția „Fii tu însuși”. Am ajuns să pretindem că suntem cineva pentru a impresiona, pentru a părea mai interesanți, pentru a fi înundați de atenție și pentru a fi acceptați de societate, să ne bucurăm pentru note și succese nejustificate.

Nota zece – probabil o merit, probabil nu, dar știu sigur că nu o vreau. Mă simt compatibilă cu orice notă. Zece, cară-te la plagiatori și tocilari, la mine poți să vii, din când în când, ca acum, împreună cu un „plus”. ☺

Eugenia Roșu

Deși a criticat principiul *Fii tu însuși*, Eugenia a fost ea însăși în această scrisoare – studenta, aparent lentă, ca viteză de reacție, aparent neinteresată de ce se întâmplă, dar profund critică, care trece totul prin sistemul său de valori, percepții și preconcepții. Pune totul la îndoială, mesecă, compară, caută. Ce are distinct – originalitatea abordărilor! Pentru nonconformism, avangardism, originalitate merită nota maximă!

Cam pe aceeași lungime de undă se află și **Vasiluța Vasilache** (artist plastic distinct în generația tânără a pictorilor), care este convinsă că nu calificativul obținut cu dificultate sau obținut gratuit exprimă adevărata valoare a studentului, a omului, pentru că nota 10 o poți oferi oricui – unui bibliotecar, unui ospătar, unui aviator, unui cercetător, unui conducător, unui artist sau chiar profesorului. Cu mentalitatea ei artistică și gândire vizuală flo-

tează între gândirea convergentă și cea divergentă cautând argumente pentru nota venită din oficiu în mediul său adiacent, în lucrurile care o înconjoară asemuind-o cu aceste lucruri, căutând în ele semnificații: 10 degete la mâini și la picioare (cere efort, este parte din noi); cafea, tort, acadele, cireșe (e plăcut să ai nota 10, s-o obții gratuit); nourași, soare, zece porunci, rouă (e și înălțător și, totodată, trecător, de scurtă durată – merită efortul?). Pentru ea nota 10 nu e un scop, știe ce trebuie să știe și, dacă se întâmplă să-l aibă, e o intersectare îmbucurătoare, dar nu urmărită, nutrită. Este o notă banală, afirmă și Seth Godin, dacă profesorul verifică corectitudinea utilizării cuvintelor, corectitudinea gramaticală. Implicarea emoțională era criteriul meu de evaluare. Scrisoarea Vasiluței m-a făcut să caut lămuriri, să zâmbesc, să mă mir. E de nota 10, chiar dacă o va considera banală.

Nota 10

Se făcea miezul nopții și mă gândeam că-i timpul să mă apuc de subiect. În cap roiau gândurile care, lucrau pentru ea, rețina gândurilor.

10 (zece).

Zece degete la mâini. Zece și la picioare.

Zece bănuți rătăciți în buzunar, ulterior descoperiți și aruncați în pușculiță.

Zece zile. Zece întâmplări ciudate.

Zece acadele și un tort. Zece urări și toate de voie bună. Zece sori pe zi, și tot atâția sori pe noapte.

Treizeci și cinci de cireșe. Toate frumoase, parfumate și ochioase.

Zece porunci.

Zece rouași și înfloriți în dimineața asta. Alți zece se vor desface în zorii zilei de mâine. Zece picături de rouă sau chiar mai multe...

O cafea.

Arome. Multe arome... de 9, de 8, de 7... Se simte și aroma de cinci, care e mai tăioasă decât cea de șase. A doua cafea e mai amară decât prima.

Și atunci apăruse gândul unei note de zece.

Meritele mele versus meritele notei zece. Subiect în subiect.

Uneori ne intersectăm, alteori mergem pe drumuri paralele.

În rest, e *per fumus ori parfum*.

Vasiluța Vasilache

Se simte că e nepoata lui Vasile Vasilache! Vasiluța și Eugenia sunt mințile opozabile ale grupului, dar nu e de rău, e de bine, completează și învesesc cu culori vii cromatica grupului. Nu le văzusem de la examenul din mai sau iunie, dar de curând le-am zărit din maxitaxi – treceau drumul de la Liceul „Gheorghe Asachi” spre Casa Presei. Mi-a atras atenția întâi și întâi boleroul Vasiluței – colorat, atrăgător, original, apoi am văzut-o și pe Eugenia, mai cuminte îmbrăcată, doar elemente de culoare pe un ton comun. M-am bucurat să văd prietenia lor și peste vară.

Acest experiment, de a acorda nota 10 în avans, la începutul cursului, m-a adus – așa cum îmi place, deseori, să spun – în aceeași barcă cu studenții. Metoda se bazează pe viziunea de parteneriat, echipă și relație. Sunt profund mulțumită că acest aspect al experimentului l-au înțeles și l-au urmat studenții. Conștientizând că sunt într-un parteneriat, au acționat ca echipă – responsabili, punctuali, empatici (față de profesor), și-au descătușat gândurile, atitudinile, forțele, au dat frâu liber sentimentelor și talentului... Modul în care ne cultivăm relațiile este determinantul principal al vieții pe care ajungem să o trăim și al carierei pe care intenționăm să o dezvoltăm.

Viziunea de parteneriat, pe care o practic la cursuri, îmi dă posibilitatea să relaționez cu studenții mei într-un regis-

tru foarte personal și fundamental, care permite deschiderea granițelor, ștergerea liniilor de demarcație dintre noi. Astfel, urmăresc (1) să le ofer condiții de a conștientiza unde se manifestă reținerea și ocazia de a o elimina și (2) să le inspir deplina participare în această relație. Câteodată este nevoie de un act de abdicare pentru ca porțile ce ne separă să dispară. Această metodă ne oferă posibilitatea în cauză pentru că e bazată pe încredere reciprocă. Alchimia NOI, creată în acest parteneriat, dizolvă barierele care există între profesor și student.

Lucrările, mici sau mari ca volum, m-au încântat! Sunt povești, inventate, menite să le îmbunătățească viața, munca, creativitatea, abordate din puncte de vedere diferite. Cu fiecare text / scrisoare citit/ă mă convingeam că meritau nota 10, că sunt anume studenții pe care îi vroiam, cu care doream să mă întâlnesc iar și iar la cursuri, cu care puteam lucra eficient, interesant și plăcut; că ei sunt, deja, profesioniștii pe care vreau să-i am în preajmă.

Astfel de metode / jocuri instructive permit studenților să arate cine sunt, în ce cred, oferă momente de sinceritate, încurajează sentimentele pozitive și dezvoltă încrederea și loialitatea. A fost o experiență care a conferit o valoare mai mare, a stabilit o conexiune mai profundă, o experiență mai intensă, care, cred a schimbat multe lucruri în bine. Metoda *Nota 10 în*

avans demonstrează că, anunțând în prealabil că te vei descurca cu succes, este mult mai productiv decât să lupți ca să reușești. Studenții de la masterat s-au descurcat nemaipomenit. Mai mult, rezultatele obținute demonstrează că epoca oamenilor mediocri și a activității mediocre a cam luat sfârșit, în domeniul infodocumentar vin oameni greu de substituit, cu abilități prețioase precum intuiția, creativitatea, implicarea, asumarea. Putem elabora portretul robot al studentului, viitorul profesionist din lucrările scrise: o persoană mai umană, mai conectată, mai matură, plină de pasiune și energie, încrezătoare că va schimba lucrurile în biblioteca din care face parte, flexibilă, cu simț artistic dezvoltat, capabilă să vadă lucrurile așa cum sunt și să negocieze prioritățile, capabilă să ia decizii utile, corecte, fără teamă. Aceștia sunt studenții mei, ei vor pune lucrurile în mișcare, ei vor ridica ștacheta domeniului, studenții pe care vreau în continuare să-i călăuzesc în această călătorie progresivă, numită masterat, permițându-le controlul propriu asupra rezultatului final fără a-i frustra sau a-i dezamăgi și fără a-i pierde pe parcurs.

Se zice că singura bunătațe de care te poți bucura este cea pe care ți-o poți imagina. Menționez că sunt, într-adevăr, **studenți de nota 10!** Îi îndemn să nu uite, nici după terminarea studiilor, că sunt de nota 10!

SOFTURI DE BIBLIOTECĂ UTILIZATE ÎN BIBLIOTECILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Conf. univ. dr. Natalia GOIAN,
Olga TULBURE,
masterandă*

Abstract

The paper presents library software used in different types of libraries in order to organize and processing the collection.

It was conducted a case study to highlight the advantages and disadvantages of using different software.

Keywords: *software, the transformation in libraries, collections, information technology, information organization, information processing.*

* * *

Bibliotecile, la etapa actuală, necesită mai mult ca oricând utilizarea tehnologiilor informaționale, instrumente de informare și documentare, care să faciliteze captarea, stocarea, partajarea, prelucrarea, diseminarea cunoștințelor cât mai rapid și mai accesibil, pentru a satisface necesitățile informaționale ale utilizatorilor.

Evoluția tehnologiilor informaționale a condus la un nou mod de abordare a problematicii biblioteconomiei. Trecerea de la biblioteca tradițională la biblioteca modernă, automatizată este o necesitate pe care bibliotecile au demonstrat-o, adoptând acest mod de a funcționa. Tehnologiile informaționale, menite să contribuie la o mai bună organizare și prelucrare a colecției unei biblioteci, au ca obiectiv creșterea calității și cantității informației pusă la dispoziția utilizatorilor într-un timp cât mai scurt, dezvoltarea și diversificarea serviciilor de informare oferite de către bibliotecă, creșterea numărului de utilizatori, creșterea eficienței activităților de bibliotecă, realizarea unei baze de date bibliografice proprii cu posibilitatea co-

nectării la o rețea națională sau internațională, integrarea bibliotecii în dinamica circuitului mondial al informației. Putem considera că apariția noilor tehnologii informaționale în biblioteci este mai vădită decât în celelalte instituții ale tiparului.

Importanța utilizării tehnologiilor informaționale în bibliotecă este susținută de mai mulți specialiști performanți în domeniu. Astfel, după cum afirmă D. Banciu, „s-a simțit necesitatea stringentă a unui nou mijloc de comunicare în domeniul științei și tehnicii, ca și în alte domenii ale vieții sociale: activitatea de informare și documentare. Această activitate are două misiuni: 1) să ordoneze literatura științifică și să semnaleze «tot ce se publică» într-un anumit domeniu; 2) să creeze și să întrețină «memoriile artificiale» în care să înmagazineze descrieri ale documentelor publicate, de o manieră care să permită regăsirea retrospectivă rapidă a informațiilor publicate într-o anumită perioadă de timp cu privire la o problemă științifică, tehnică sau de altă natură.”

Alvin Kernan, profesor emerit de literatură la Princeton University, autor al mai multor cărți despre cultura modernă, vede viitorul bibliotecii astfel: „O bază de date în care informația ocupă un spațiu foarte restrâns, sunt excelent indexate și accesibile la comanda oricărei persoane conectate la rețea și anume oricând și oriunde s-ar afla ea. Iar pentru un viitor mai îndepărtat se întrevide o lume în care știința localizată în cărți și articole dispăre, făcând loc unei interacțiuni generale, un gen de hipertext, în care informațiile se află într-o transformare continuă.”

Deși cataloagele sistematice, generale și unilaterale din structurile biblioteconomice funcționau în condiții satisfăcătoare ca „memorii artificiale”, în realitatea exploziei informaționale era nevoie de un sistem de clasificare-regăsire a informațiilor mult mai flexibil, capabil să selecteze informațiile specifice după mai multe criterii. Soluția aveau să o aducă mijloacele de prelucrare automată a datelor...

Astăzi, putem constata că în domeniul infodocumentar din țară se produc schimbări profunde, s-au desfășurat cercetări de amploare prin intermediul unor sondaje, chestionare, interviuri etc., al căror scop este de a cunoaște atitudinea utilizatorilor vizavi de disponibilitățile bibliotecilor; de resursele oferite. Rezultatele ne permit să afirmăm, că schimbările ce se produc în societate influențează benefic întreg Sistemul Național de biblioteci din Republica Moldova.

Introducerea mijloacelor moderne de organizare și prelucrare a colecțiilor în bibliotecile din R. Moldova și modul de recepționare a acestora de către utilizatorii bibliotecii au constituit premisele acestui studiu.

Utilizatorul, astăzi, solicită o organizare a tezaurului informațional: niște criterii sau reperi sigure, care i-ar permite identificarea informației necesare și pertinente în minimum de timp și într-o formă utilizabilă. Și acest lucru este susținut de specialiștii în domeniu. Ala Panici afirmă că „întru rezolvarea efectivă a sarcinilor proiectate întru atingerea scopurilor și obiectivelor funcționale, succesul este asigurat atunci când strategia generală și asigurarea lingvistică în prelucrarea documentelor este urmată și realizată”.

Procesul computerizării a condiționat schimbarea radicală a domeniilor tradiționale de prelucrare a documentelor. În condițiile actuale aceste activități pot fi definite printr-un termen mult mai adecvat: organizarea informației, grație căreia a devenit posibilă democratizarea bibliotecilor. Exis-

tența sistemelor informaționale a asigurat accesul utilizatorilor cu un grad divers de pregătire profesională, cu necesități și interese individuale, la tezaurul bibliotecilor.

Prelucrarea documentelor în regim automatizat dictează respectarea normelor internaționale în domeniu. În acest context, este necesară îndeplinirea restricțiilor comune pentru bibliotecile responsabile de crearea bazelor de date, a informațiilor stocate în sistemul propriu. Pentru realizarea acestor necesități bibliotecile au nevoie de diferite resurse, cum ar fi: resurse hard, resurse soft, echipament, resurse umane, resurse financiare, resurse umane etc. Resursele soft sunt foarte importante și sunt dedicate pentru a efectua operațiunile importante ale procesului de prelucrare a informației, prezentând un sistem de operare, este un ansamblu de programe care are drept sarcină organizarea activității calculatorului, asigurând partajarea și exploatarea resurselor și informațiilor. El joacă rolul de intermediar între mașină și utilizator. Programul dedicat de bibliotecă este sistemul de gestiune de bibliotecă, un program informatic conceput și pentru gestionarea datelor utilizate de o bibliotecă. Calitatea produselor software este reglementată de numeroase standarde și convenții, dintre cele mai cunoscute sunt: ISO 9126, ISO 14598 și ISO 25000.

Bibliotecile din Republica Moldova au experiența utilizării diferitor softuri de bibliotecă: MARC, TINLIB, IRBIS, TINREAD, SIGA.

În ajutorul depistării unor probleme și lacune ce sunt întâlnite în procesul de prelucrare și regăsire a informației, a fost întreprins un studiu de caz în baza câtorva biblioteci de diferite tipuri din R. Moldova. Dintre acestea fac parte: Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova, ce utilizează softul TINLIB versiunea TinWin 410; Biblioteca Republicană Științifică Agricolă a Universității Agrare de Stat din Moldova cu softul TINLIB, versiunea 380; Biblioteca Științifică Medicală a

Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” – Q-Series; Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică – IRBIS; Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” cu softul SIGA; Biblioteca Națională a Republicii Moldova, care utilizează softul Tinread.

Ne-am propus următoarele obiective:

- stabilirea gradului de corespundere a necesităților bibliotecarilor privind softul de bibliotecă – deoarece este necesară identificarea satisfacției sau a nemulțumirilor cu care se confruntă bibliotecarii;
- depistarea problemelor care sunt întâlnite în procesul de lucru cu softul – caracteristici și aspecte ale sistemului ce necesită a fi modificate;
- identificarea punctelor forte și a punctelor slabe ale softului bibliotecii – opinia bibliotecarilor specialiști în prelucrarea documentelor privind avantajele și dezavantajele softului.

În scopul atingerii obiectivelor propuse a fost elaborat un chestionar, care

a inclus mai multe întrebări, răspunsurile la care ar fi utile în stabilirea impactului utilizării diferitor softuri de bibliotecă asupra prelucrării și regăsirii informației. Au fost analizate răspunsurile respondenților pentru fiecare bibliotecă în parte. În continuare sunt prezentate rezultatele grafice privind aprecierea caracteristicilor și aspectelor fiecărui soft, la fel, și avantajele, dezavantajele fiecărui soft în parte.

Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova utilizează softul TINLIB din anul 1996. Mai târziu, în 2001, biblioteca a adoptat o altă versiune, mai perfectă, versiunea 410. TINLIB este un program de bibliotecă care prezintă o soluție sigură și performantă ce ar permite informatizarea completă a bibliotecii. Pentru a face o caracteristică a softului TINLIB în prelucrarea informației în BȘ ASEM am încercat să prezentăm rezultatele obținute de la respondenți și în formă grafică.

La întrebarea *Cum ar aprecia caracteristicile și aspectele softului TINLIB?* am obținut răspunsuri care pot fi urmărite în figura 1.

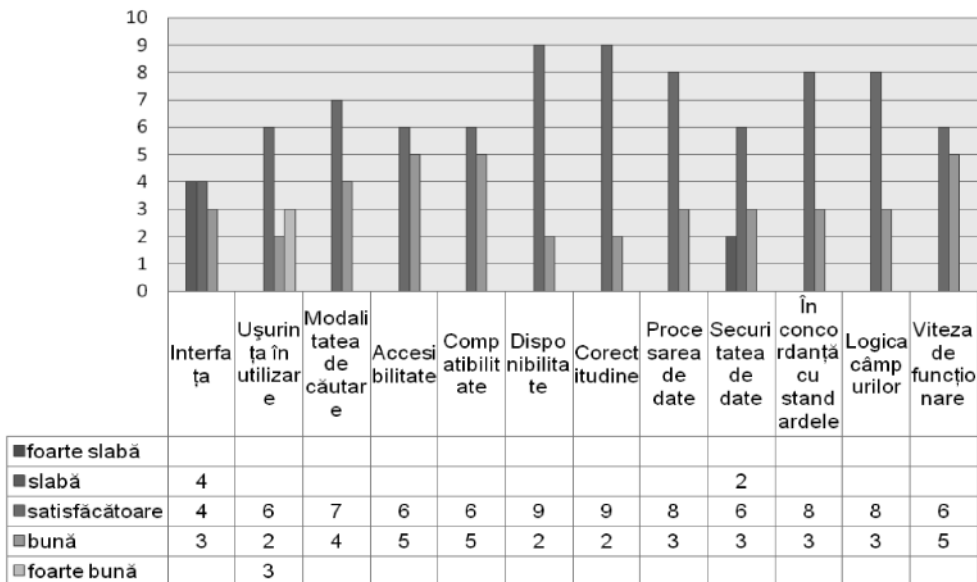

Figura 1. Aprecierea caracteristicilor TINLIB în cadrul Bibliotecii Științifice a Academiei de Studii Economice din Moldova

Analizând răspunsurile, putem observa că cel mai satisfăcător aspect al softului utilizat în cadrul BȘ ASEM are în vedere compatibilitatea, disponibilitatea și accesibilitatea. Aspectul ce reprezintă gradul de satisfacție al bibliotecarilor în ceea ce privește procesarea de date; concordanța cu standardele în vigoare și logica câmpurilor a fost evaluată de către respondenți cu calificativ „satisfăcător” și „bun”, ceea ce denotă faptul că aceste aspecte satisfac la un nivel acceptabil necesitățile bibliotecarilor.

Au fost specificate câteva avantaje de ordin general privind softul. Printre acestea pot fi menționate: este instrumentul principal pentru crearea catalogului electronic, are multe puncte de acces, este ușor de accesat și simplu în utilizare. Toate câmpurile pentru înregistrare sunt pe o singură pagină, permite efectuarea căutărilor după diferite criterii.

În rândul dezavantajelor au fost menționate următoarele: nu permite exportul articolelor după ani; în vedetele de subiect nu se pot face corectări; necesitatea de a cunoaște o mulțime de taste pentru a lucra (nu poate fi utilizat mouse-ul); nu permite descrierea documentelor cu caractere chirilice etc.

Conform caracteristicilor, cele mai mari dezavantaje ale softului reprezintă faptul că sistemul TINLIB nu mai are dezvoltare pe plan mondial și nu răspunde cerințelor actuale ale sistemelor informaționale, or, aceasta împiedică integrarea bibliotecii în proiectele naționale și internaționale.

Biblioteca Republicană Științifică Agricolă utilizează softul TINLIB din anul 1999. La aceeași întrebare, privind caracteristicile și aspectele softului utilizat, au fost obținute următoarele date: cel mai satisfăcător aspect al softului utilizat în cadrul BRȘA reprezintă modalitatea de căutare. Caracteristica ce ține de accesibilitate a fost evaluată de către șapte respondenți cu calificativul „satisfăcător”, alții precizând că este

„bună”, ceea ce denotă faptul că accesibilitatea este una dintre caracteristicile forte ale softului, ca și ușurința în utilizarea lui.

Au fost specificate câteva avantaje de ordin general privind softul. Printre acestea pot fi menționate: asigurarea accesului la informație în regim automatizat, interfața în limba română, interfața de căutare combină criteriile de căutare selectate utilizând operatori logici. Un alt avantaj ar fi că sistemul este elaborat pe principiul modulelor (de la achiziție până la deservirea utilizatorilor), transferul de la un modul la altul se efectuează ușor și nu presupune revenirea la meniul principal. Câțiva respondenți au specificat că softul nu are avantaje.

Concomitent, în lista dezavantajelor au fost menționate: greutatea utilizării semnelor diacritice, nu poate fi elaborată înregistrarea bibliografică în limba originalului; nu este un software bazat pe web, nu asigură accesul catalogului electronic de la distanță, nu are o interfață prietenoasă. Printre acestea se mai numără și nefuncționalitatea tuturor modulelor, nu poate fi accesat la distanță (doar în spațiile bibliotecii), nu permite catalogarea resurselor electronice în corespundere cu standardele în vigoare, OPAC-ul nu poate fi expus pe internet, este imposibilă plasarea pe pagina web.

În cadrul Bibliotecii Științifice a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu” din anul 2000 se utilizează softul Q-Series. Analiza datelor obținute poate fi desfășurată în felul următor: un calificativ bun a fost oferit aspectului ce ține de concordanță cu standardele în vigoare, pozitiv au fost apreciate și caracteristicile softului ce țin de compatibilitate și disponibilitate. Cu calificativul „satisfăcător” și „bun” au fost consemnate caracteristicile: corectitudine, securitatea de date, procesarea de date, logica câmpurilor, interfața, ușurința în utilizare, modalitatea de căutare, accesibilitatea. Totodată, părerea referitor la viteza de funcționare

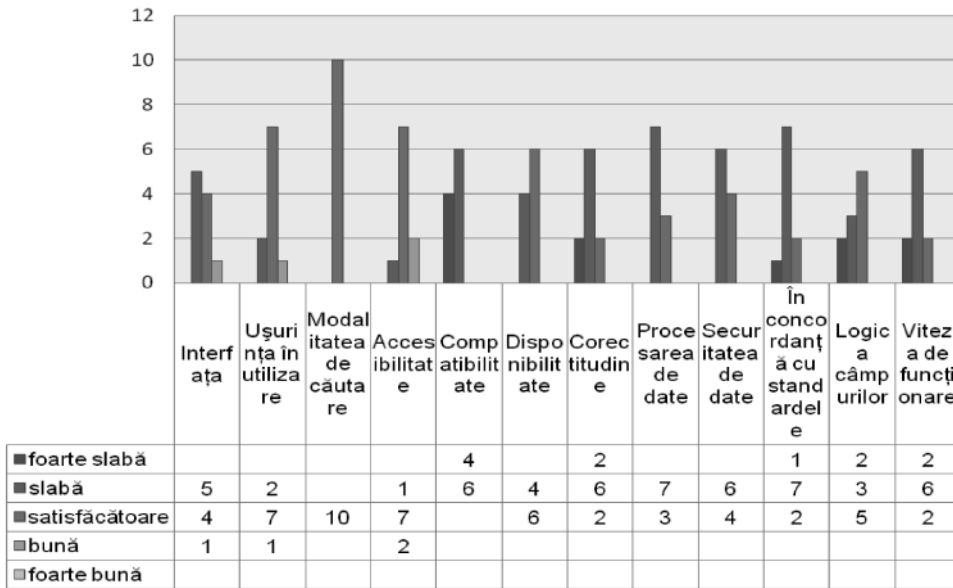

Figura 2. Aprecierea caracteristicilor TINLIB în cadrul Bibliotecii Republicane Științifice Agricole a Universității Agrare

a softului s-a dispersat: unii bibliotecari au menționat ca fiind „slabă”, alți respondenți au notat cu calificativele „satisfăcător” și „bună”, ceea ce denotă faptul că viteza de funcționare este una dintre caracteristicile mai puțin apreciate ale softului.

Au fost specificate și alte câteva avantaje privind softul, dintre care vom menționa: automatizarea proceselor de bibliotecă, căutările rapide și relevante, elaborarea rapoartelor în regim electronic, efectuarea căutărilor după mai multe criterii, accesarea bazei de date la distanță, facilitarea căutării informației, interfața agreabilă și câmpurile clar definite, imprimarea fișelor de carte și a fișelor de catalog. Softul Q-Series este mai aproape de TinRead, deoarece se lucrează deodată în taguri (câmpuri codificate) în opțiunea MARC-Easy MARC (partea textuală). E mai voluminos procesul de lucru, dar căutările pot fi efectuate mult mai avansat.

În rândul dezavantajelor a fost menționat faptul că modulul *Rapoarte* nu poate funcționa normal și a avut nevoie de un program adiacent, suplimentar, mai pu-

țin aplicativ. Un alt dezavantaj ar fi că pe monitor nu apare fișa documentului catalogat. Ar fi bine ca în timpul elaborării descrierii bibliografice, odată cu introducerea informației în câmpurile respective, într-un colțisor să se vadă și fișa, cum o să arate informația introdusă pe fișă, de exemplu, cum este în cazul softului de bibliotecă IRBIS. Aceasta este o opțiune foarte bună pentru catalogatori, deoarece, introducând un câmp, poți vedea cum arată pe fișă și poți observa greșeala înainte ca înregistrarea bibliografică să fie salvată. La Q-Series trebuie să completezi toate câmpurile și tocmai după salvare poate fi verificată înregistrarea. Este mult mai complicat de corectat greșelile, ia mai mult timp. Un dezavantaj ar fi și lucrul în rețea. Este o problemă, deoarece biblioteca este amplasată în mai multe clădiri și apare necesitatea de a accesa *Catalogul electronic* din mai multe locuri. Există și probleme de ordin tehnic, cum ar fi lipsa asistenței tehnice din partea furnizorilor.

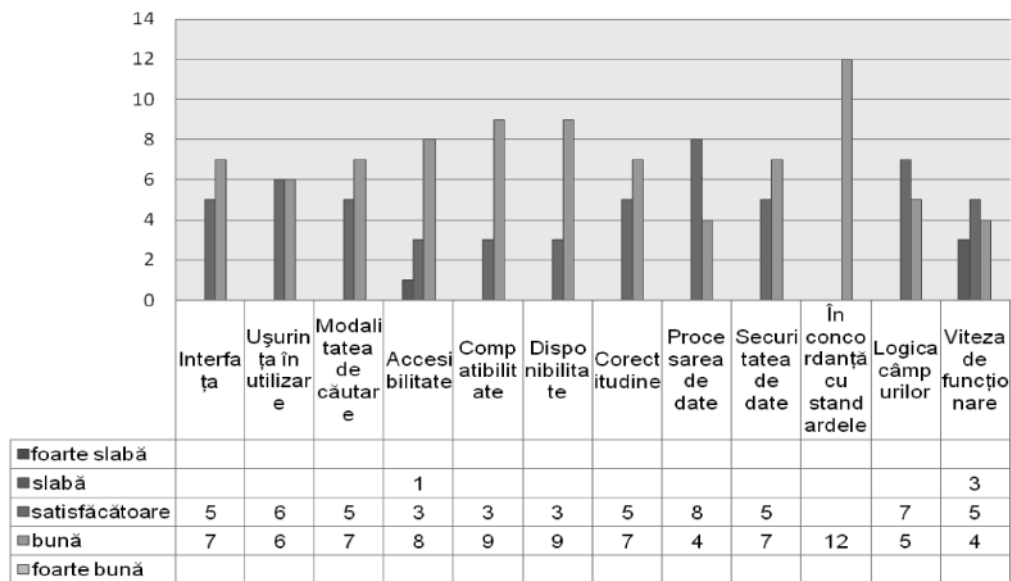

Figura 3. Aprecierea caracteristicilor Q-Series în cadrul Bibliotecii Științifice a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”

Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică din 1991 până în 2003 a utilizat MARC-ul. În perioada anilor 1998-1999 a trecut prin etapa modernizării și automatizării activității informațional-bibliotecare, grație grantului oferit de Fundația „Soros”. Din 2004 BRTȘ a utilizat IRBIS 32, iar la momentul actual, din 2011, utilizează IRBIS 64. Softul a fost cumpărat de la aceeași instituție de la care a fost procurat și MARC-ul – Biblioteca Publică tehnico-științifică de Stat a Rusiei (BPT-ȘSR). După cum menționează persoanele responsabile, softul a fost procurat la un preț convenabil și s-a făcut conversia datelor din MARC direct în IRBIS.

În timpul convertirii datelor din MARC în IRBIS s-a continuat lucrul și în MARC, deocamdată se mai păstrează datele prelucrate în MARC. Au fost întâlnite și unele probleme. Unele câmpuri nu puteau fi văzute în IRBIS, deoarece nu a fost făcută corect înregistrarea în MARC.

Printre caracteristicile și aspectele softului utilizat au fost evidențiate următoarele:

cele mai bune aspecte și caracteristici ale softului sunt cele legate de interfață, corectitudine și logica câmpurilor. O bună apreciere a fost acordată și vitezei de funcționare. După o analiză generală poate fi trasă concluzia că niciunul din aspectele softului nu poate fi apreciat cu calificativul „slab” sau „foarte slab”.

Printre avantajele softului pot fi menționate: interfața prietenoasă, multe posibilități de căutare și, în general, softul respectiv satisface necesitățile bibliotecii. Sistemul deține un diapazon mare de soluții instrumentale, care permit unui utilizator pregătit să-l modifice, permit schimbarea interfeței inițiale, a structurii datelor și forma prezentării lor.

Printre dezavantaje a fost menționat faptul că fișierele de autoritate sunt nefinite, nu sunt date toate tipurile de documente în câmpurile necesare privind genurile și tipurile de documente, softul este deocamdată doar în limba rusă etc. Probleme tehnice apar, dar sunt rezolvate rapid.

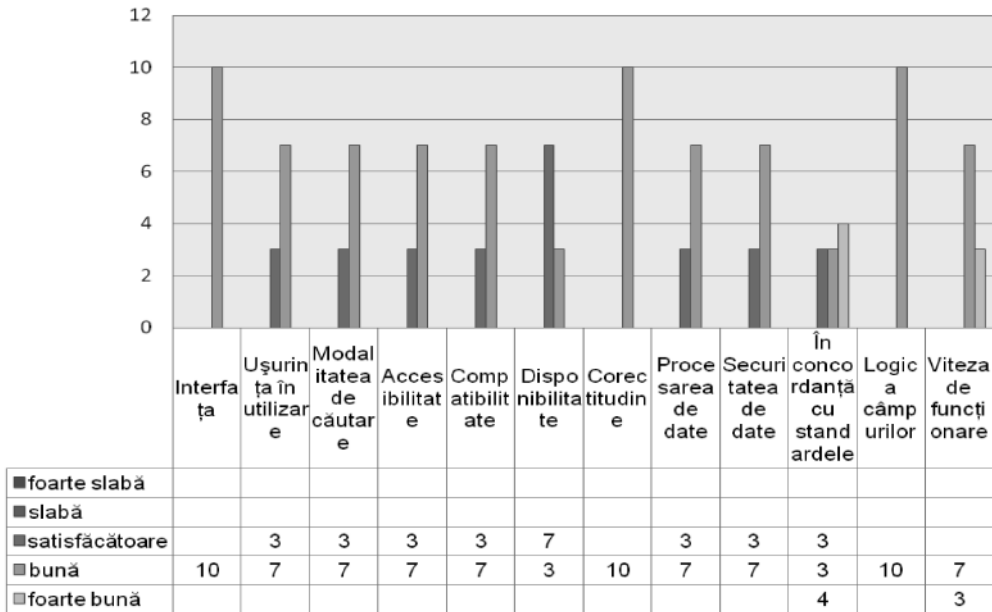

Figura 4. Aprecierea caracteristicilor IRBIS în cadrul Bibliotecii Republicane Tehnico-Științifice

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” inițial a început să lucreze în TINLIB, și din 2006 au fost mai multe încercări de a crea un soft nou, numit SIGA, care este utilizat din 2006. S-a hotărât să se creeze un soft propriu de către bibliotecă, deoarece TINLIB, care era propus la acel moment pe piață, fiind un soft destul de bun (folosit de multe biblioteci, chiar și din SUA și Marea Britanie), ar fi corespuns cerințelor și necesităților unei singure biblioteci, nu unei rețele de biblioteci cu mai multe filiale. După părerea specialiștilor versiunea TinRead, chiar dacă oferă posibilitatea de lucru în rețea, tot nu ar fi putut asigura toate necesitățile unei rețele de biblioteci.

Se poate de observat că cel mai bun aspect al softului îl reprezintă aspectul ce ține de interfață, apoi ușurința în utilizare și concordanța cu standardele în vigoare. Un calificativ foarte bun poate fi atribuit caracteristicilor: corectitudine, viteză de funcționare, disponibilitate, compatibilitate, ceea ce denotă faptul că aceste caracte-

ristici satisfac la un nivel bun și foarte bun necesitățile de lucru ale bibliotecarilor.

Pentru o cercetare mai amplă a fost organizat un interviu de grup. S-a ales anume această metodă, deoarece în interviurile de grup opiniile sunt exprimate cu mai multă intensitate. Nu este vorba de o simplă alăturare sau sumă de răspunsuri individuale, ci de crearea și formularea unui răspuns care să exprime opinia de grup.

Au fost formulate în grup avantajele softului. Este un catalog partajat, poate fi văzută informația și din alte filiale ale Bibliotecii Municipale – acest avantaj fiind unul foarte important, deoarece presupune compatibilitatea cu SIBIMOL (Sistemul Informațional Integrat al Bibliotecilor din Moldova). Are o interfață prietenoasă – aceasta fiind un mecanism de interacțiune utilizator-soft. O interfață bine construită ajută utilizatorul să o folosească cum trebuie, pe când una săracă poate conduce la frustrare. Este un sistem simplu, intuitiv, ușor de instalat și ușor de utilizat. Fiecare

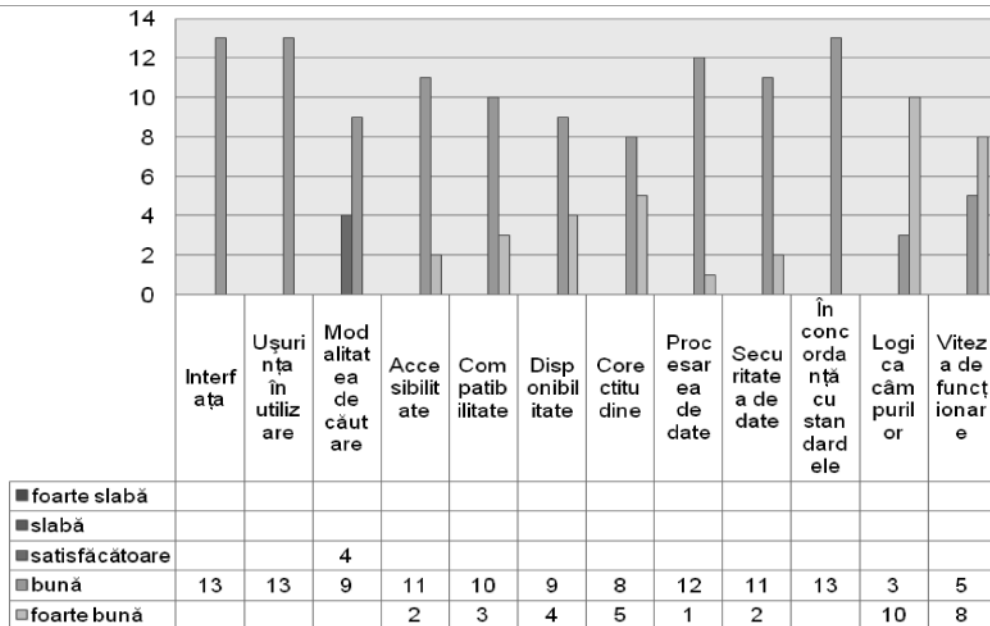

Figura 5. Aprecierea caracteristicilor SIGA în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

filială poate vedea, înainte de a face comanda unei cărți, dacă ea este în catalog, astfel este evitată dublarea anumitor titluri la nivel de rețea, ceea ce exclude din start dublarea proceselor de catalogare și asigurarea informației asupra localizării și evidenței documentelor aflate în toate filialele. Versiunea web a *Catalogului* (OPAC) nu este identică cu cea la care are acces bibliotecarul, ceea ce păstrează informația intactă. În urma unei căutări avem un rezultat bun, deoarece poate fi vizualizată toată informația despre document. Această informație, prin opțiunea ISBD, din meniul de jos, poate fi copiată în Word, făcând liste bibliografice.

Pot fi vizualizate articolele catalogate personal, aceasta permite individual de a face o statistică lunară, semestrială, anuală de catalogare a articolelor. Acest lucru permite bibliotecarului să se autoevalueze.

O persoană a făcut o remarcă referitor la transliterare, că înainte datele în limba rusă erau introduse de sine stătător, pe

când acum datele pot fi culese în limba rusă, iar în baza unui program special (oferit de Biblioteca Municipală) transliterarea se face automat, ceea ce reduce considerabil timpul unei noi înregistrări.

Pe lângă avantaje, softul mai are și unele dezavantaje precum: nu este posibilă ajustarea câmpului cotei conform specificului bibliotecii, motivul fiind că este catalog partajat (cazul Bibliotecii Publice de Drept). Filialele nu pot extrage *Registrul de inventar* după ce s-a finisat procedura de verificare a cărților (conținutul registrului nu este complet, este indicat doar numărul de inventar și bibliotecarul care a creat înregistrarea), nu sunt arătate toate componentele descrierii bibliografice.

Strategia de dezvoltare a Bibliotecii Naționale a înscris ca obiectiv prioritar modernizarea activității și serviciilor oferite utilizatorilor abia după anii 1990. Implementarea tehnologiilor noi oferă un șir de oportunități ce țin nemijlocit de calitatea serviciilor informaționale prestate utiliza-

torilor. Procesul de informatizare se desfășoară la începutul anilor '90 ai secolului trecut, în baza achiziționării în anul 1991 a formatului specializat de bibliotecă MARC (program de lucru aparte), care acoperă parțial funcțiile specifice bibliotecii: catalogare, abonare, achiziții, OPAC, organizând un sistem modern multifuncțional. Inițial se implementau modulele achiziții și catalogare. Ca rezultat al aplicării MARC-ului, se creează catalogul electronic. În luna noiembrie 1995, BNRM beneficiază de o versiune mai avansată a formatului MARC, reușește să creeze prima rețea de tip Novell, având în dotare un Server Pentium I și 26 de stații de lucru PC-486.

După mai multe cercetări și eforturi, datorită *Proiectului de automatizare a bibliotecilor*, finanțat de Fundația „Soros”, BNRM a achiziționat și a implementat, în anul 1997, sistemul automatizat integrat de bibliotecă TINLIB, care, fiind un sistem integrat de bibliotecă sau o bază de date bibliografice gestionate de un server, asigură îndeplinirea tuturor funcțiilor pe care le realizează sistemul tradițional de catalogare al bibliotecii. Softul integrat TINLIB dispune de mai multe module: *Achiziții; Catalogare; Circulație; Control serial; Rapoarte; OPAC*, dintre care au funcționat doar modulele *Catalogare și Rapoarte*.

Problema care apare în fața unei biblioteci ce și-a propus dezvoltarea proceselor în regim automatizat este de a nu și fragmenta informațiile în mai multe tipuri de cataloage: automatizate și manuale, și această problemă a fost rezolvată cu succes de specialiștii Bibliotecii Naționale.

Este de menționat faptul că baza de date a fost convertită mai întâi în TINLIB-280, apoi în TINLIB-300, în urma acestora fiind nevoie de noi și noi corectări ale erorilor depistate. După mai multe intervenții și experimentări, în baza de date oricum mai rămân multe imperfecțiuni și probleme de rezolvat, după cum afirmă

specialiștii în catalogare ai Bibliotecii Naționale. Dintre care:

- nuanța albastră-închisă pentru interfața de lucru împiedică activitatea de prelucrare a documentelor catalogatorilor și obosește ochii utilizatorilor;
- câmpurile insuficiente de validare, de exemplu: pentru câmpul *Loc publicare și Note*;
- lipsesc semnele diacritice;
- prin existența mai multor numere de inventar, se produc blocaje și nu se memorizează informația;
- funcționarea mai puțin bună a modului *Publicații periodice*;
- dacă sunt aceleași titluri, asemănătoare, este necesar de pus niște semne corespunzătoare, altfel nu se păstrează denumirea, în cazul altor semne neadecvate, nu se salvează în lista cu alfabetul denumirii;
- se produc pierderi și dispariția unor date din unele câmpuri;
- nesiguranța sistemului, trezește neîncrederea catalogatorilor că se va păstra munca depusă.

Atenția catalogatorilor / clasificatorilor se axează mereu pe redactarea oportună a înregistrărilor convertite.

BNRM a reușit să preia și să adopte instrumente de lucru testate și utilizate de alții într-un mod adecvat propriilor cerințe actuale. Acest fapt a determinat ca BNRM să adopte versiunea TinRead.

OPAC (Open Public Acces Catalog) oferă oricărui utilizator posibilitatea de a folosi sistemul integrat de bibliotecă TinRead. Modulul OPAC partajează aceeași bază de date ca orice alt modul al sistemului TinRead. Aceasta înseamnă că OPAC este integrat cu sistemul TinRead. Integrarea cu întreg sistemul se realizează online. Cititorii care accesează modulul OPAC au la dispoziție următoarele opțiuni:

- consultarea cataloagelor de date bibliografice, vizualizarea informațiilor din bibliotecă după titlul lucrării, autor, editură etc.;
- vizualizarea informațiilor conexe (multimedia) – coperti, cuprins scanat, fișiere audio-video etc.;
- vizualizare text integral (citire online) – bibliotecă digitală;
- informații cont utilizator – cărți împrumutate, date de restituire, taxe, amenzi;
- comunicare cu bibliotecarul printr-un sistem de mesagerie internă, plasare de cereri de rezervare asupra exemplarelor existente, solicitare de titluri noi sau de exemplare suplimentare pentru titlurile deja existente.

Chiar dacă partajează aceeași bază de date ca orice alt modul al sistemului, cititorii, care accesează modulul OPAC, nu au aceleași drepturi ca ceilalți utilizatori (catalogatorii care lucrează în bibliotecă, de exemplu). Modulul OPAC este *read only* pe cataloagele bibliotecii. Odată regăsite înregistrările dorite, cititorii nu pot efectua modificări bibliografice asupra acestora. Aceasta pentru a menține integritatea bazei de date și pentru protejarea acestora.

Modulul OPAC al sistemului TinRead este, de fapt, un *WebOPAC*. Acesta poate fi accesat de oriunde cu ajutorul internetului. Nu mai este necesară prezența fizică la bibliotecă a persoanei care dorește consultarea cataloagelor acesteia. Înregistrările bibliografice, informațiile de tip text integral sau multimedia, informațiile referitoare la contul de cititor pot fi accesate și vizualizate de acasă, de la o sală de internet, de la școală etc. Informația este accesată prin intermediul oricărui *browser de web*, ca, de exemplu, Internet Explorer, Mozilla Firefox sau Opera.

Interfața utilizată pentru TinRead OPAC se bazează pe standardele de proce-

sare și accesare uzuale ale informației, pe care orice utilizator de internet le cunoaște.

Modulul *Catalogare* din TinRead este remarcabil și se adaptează 100% oricărei biblioteci complexe. Aceasta numai prin introducerea datelor bibliografice standardizate, utilizând formatul MARC, care asigură integritatea stocării și regăsirii informației din catalogul public online. Fără înregistrări MARC, corecte și precise, cititorii nu vor putea găsi importanțele resurse necesare din bibliotecă. OPAC, într-o oarecare măsură, ascunde cititorului detaliile de MARC, dar fără MARC cititorul nu ar putea găsi resursele căutate. Formatul de catalogare MARC s-a dovedit a fi cea mai de încredere bază în construirea bazelor de date pentru programele OPAC și ILS.

Aplicațiile TinRead au capacitatea de a stoca multiple formate de MARC în cadrul aceleiași baze de date. Fiecare înregistrare este căutată și primită în formatul ei original. Această caracteristică unică a TinRead este posibilă datorită mecanismului de bază MARC folosit pentru stocarea și regăsirea datelor. Standardele internaționale certificate MARC folosite de TinRead sunt:

- formatul MARC pentru **autorități**;
- formatul MARC pentru date **bibliografice**;
- formatul MARC pentru **clasificare**;
- formatul MARC pentru **informații comunității**;
- formatul MARC pentru **evidență**;
- formatul UNIMARC.

Formatul UNIMARC a fost publicat într-o primă ediție în anul 1977. UNIMARC este un format de tip MARC, destinat schimburilor de informații bibliografice pe suport magnetic și este utilizat la scară internațională.

Scopul formatului UNIMARC este facilitarea schimbului internațional de date bibliografice și de autorități între agenții

bibliografice naționale, în format „citibil” pe calculator. UNIMARC poate fi folosit, de asemenea, și ca un model de dezvoltare pentru noile formate.

UNIMARC specifică etichete de câmpuri, indicatorii și codurile de subcâmpuri ce vor fi atribuite înregistrărilor bibliografice informatizate precum și specificarea formatului logic și fizic în care înregistrările și conținutul lor sunt conținute pe suport magnetic. El acoperă monografii, seriale, materiale cartografice, muzică, înregistrări sonore, grafică, proiecții și materiale video, câmpuri pentru fișiere de calculator.

Introducerea noilor tehnici de comunicare a informațiilor este destul de dificilă, ca orice proces de tranziție, dar absolut necesară în contextul progresului actual al societății.

S-a constatat că softurile de bibliotecă din țară nu sunt finisate. Softurile cu care se lucrează și s-a lucrat anterior au fost cele prin intermediul cărora bibliotecarii au învățat și au acumulat experiență în procesul de informatizare biblioteconomică. La ora actuală există probleme privind partea managerială, ceea ce ține de hardware și, desigur, de aspectul financiar. Sunt întâlni-

te dificultăți în procesul de lucru, dar, prin intermediul formării unei echipe, a specialiștilor în biblioteconomie împreună cu cei din domeniul informatic situația poate fi schimbată.

Referințe bibliografice

BANCIU, Doina. *Informatizarea bibliotecilor: Concepte și practici*. București : Ed. Universității din București, 2001.

CIORBĂ, Viorea. *Implementarea Sistemului Automatizat al Bibliotecii Republicane Științifice Agricole: realizări, probleme, soluții*. În: *Info Agrarius*. 2003, **2**, 13-15.

GHINCULOV, Silvia. *Managementul proiectului de automatizare a Bibliotecii ASEM: experiență și perspective*. În: *Sub zodia cărții: provocarea schimbărilor în domeniul infodocumentar*. Chișinău : ASEM, 2009, pp. 29-42.

PANICI, Alla. *Evoluția tehnologiilor informaționale contemporane. Integrarea bibliotecilor în spațiul e-Moldova*. În: *Buletin ABRM*. 2008, 1-2, 37-40.

RETIȘAN, Claudiu. *Software pentru biblioteci (I)*. În: *Biblioteca*. 1999, **12**, 371-372.

RETIȘAN, Claudiu. *Software pentru biblioteci (II)*. În: *Biblioteca*. 2000, **1**, 14-15.

TĂRZIMAN, Elena. *Aspecte ale prelucrării automatizate a documentelor și construirii cataloagelor informatizate de bibliotecă*. În: *Biblioteca*. 1997, **9**, 258-260.

CIRCUITI COMMERCIALI E NON COMMERCIALI DEL SAPERE (2)

Giuseppe VITIELLO,
Nato Defense College, Roma

Abstract

The article – the second of a three-article series devoted to scholarly communication chains – explores some of the integrations between the commercial and non-commercial sectors. It examines how, and why, Google Books “ventures” together with OCLC and the paradox of including open access resources in commercial publishing websites. “Freeco-nomics” turns upside down traditional eco-

nomics but also explains why digital goods, costly though they are, may be distributed at no cost for consumers. By giving away their services and products, Google and commercial publishers acquire a long-lasting competitive advantage over their competitors, as their markets are no longer based on resource scarcity. If this is good news for customers, it is not for libraries. They start losing the rationale for being acknowledged as the only non-

commercial scholarly communication chain. This trend also shows the power of library cooperative agencies, whose developments work along a business model that is no longer dependent on libraries as institutions.

Keywords: *digital resources, library, knowledge distribution, scientific communication, open access, editors, JSTOR, OCLC, Google Books.*

* * *

1. Preambolo

Nella prima parte di questo lavoro ("Biblioteche oggi", n. 2, marzo 2012, p. 7-22) abbiamo presentato le dinamiche dell'innovazione nell'ambito della formazione e dell'evoluzione del mercato del libro e, più in particolare, della comunicazione editoriale scientifica. Abbiamo visto che nel circuito commerciale del sapere l'innovazione si afferma in virtù del vantaggio competitivo acquisito da una o più imprese, siano esse editoriali, librerie, o dell'economia digitale. Il vantaggio che le mette in grado di primeggiare sui loro concorrenti deriva dalla mutazione di un processo o, in misura minore, di un prodotto editoriale.

Abbiamo inoltre esaminato le condizioni del cambiamento nel circuito non commerciale di distribuzione dei saperi, rappresentato principalmente dalle biblioteche. Su questo versante abbiamo individuato due fenomenologie tipiche: il cambiamento derivato dalle politiche istituzionali e la costituzione di forme di autogoverno di tipo cooperativo.

In questa parte del lavoro prenderemo in esame le occasioni di integrazione tra i due circuiti e, più in particolare, le iniziative di collaborazione tra i grandi gruppi editoriali e le majors dell'economia digitale, da un lato, e le reti bibliotecarie dall'altro. La cooperazione intercircuitale deve essere considerata in modo positivo; dopo tutto, si tratta di incrementare e/o migliorare l'accesso alle risorse cultura-

li ed educative per utenti e consumatori. Occorre tuttavia essere coscienti che gli sviluppi a lungo termine potrebbero non essere del tutto favorevoli per le biblioteche, le quali rischiano non solo di svolgere un ruolo marginale nel processo, ma di vedere addirittura messa a rischio la propria esistenza.

Come va giudicata, infatti, la crescita del mercato dell'accesso alle risorse digitali? Occorre considerarla come uno sviluppo ulteriore di quella che è stata definita la nuova economia "dell'abbondanza", che si affermerebbe in ogni caso, indipendentemente dall'esistenza di un circuito non commerciale dei saperi? Oppure va valutata come una svolta istituzionale che ridefinisce in modo radicale i confini tra i due circuiti e che, pur non essendo positiva per le biblioteche, salvaguarda le esigenze derivate dalla "pubblicità" del sapere?

La nostra analisi si svilupperà lungo due percorsi successivi: dapprima mostriamo le differenze di visione e la diversità di approccio che esistono tra un'economia impostata sulla "scarsità" delle risorse nella comunicazione editoriale scientifica e un'economia che è invece fondata sull'abbondanza delle stesse risorse. In seguito entreremo nel merito di alcune importanti iniziative di "contaminazione" tra settore commerciale e non commerciale di distribuzione dei saperi: JSTOR, la collaborazione in atto tra OCLC e Google Books e la fusione delle risorse a pagamento e ad accesso libero che avviene nell'ambito dei portali di alcuni grandi gruppi editoriali scientifici. Svolgeremo in seguito alcune considerazioni riguardanti l'interesse proprio degli attori privati ad entrare nel mercato "pubblico" dei saperi e la posizione delle biblioteche in tali specifici scenari.

2. Alle radici dell'economia libraria: il principio di scarsità

Il concetto di biblioteca contemporanea - della biblioteca, cioè, che vive la quo-

tidianità delle periferie urbane, dei ridotti universitari, o delle piazze grandi e piccole delle regioni della cultura - nasce verso la fine dell'Ottocento nell'Inghilterra vittoriana e in seno alle grandi università americane e prussiane. I valori legati al nuovo concetto segnano un punto di rottura definitivo sia con l'economia libraria degli anni precedenti la rivoluzione industriale, sia con l'immagine erudita e antiquaria degli istituti bibliotecari tra Cinque e Settecento.¹

Nel corso del XIX secolo gli stati in seguito definiti nazional-liberali costruiscono un mercato del libro di natura particolare rispetto ai mercati che regolano gli altri beni. Si tratta di un'economia fondata su un sistema di assegnazione di diritti, di ripartizione delle risorse e di distribuzione del bene-sapere di tipo triangolare. Il primo vertice del triangolo è costituito dal diritto d'autore, che assegna una serie di utilizzi esclusivi ai suoi titolari: agli autori in linea teorica, ma soprattutto agli editori, cui l'autore cede in genere la titolarità dei diritti economici sull'opera. Il diritto d'autore serve a remunerare entrambe le componenti del costo di produzione di un'opera: quello dell'autore per il costo inerente alla sua attività creativa, e quello dell'editore per il costo di fabbricazione e diffusione delle copie. L'intero apparato è giustificato economicamente dal suo valore incentivante: la tutela della proprietà intellettuale favorisce infatti la formazione di ancora maggiore proprietà intellettuale.²

Il primo effetto economico della legislazione sul diritto d'autore consiste in uno slittamento del concetto di valore dell'opera, con la trasformazione in bene scarso di quello che è un bene riproducibile in modo praticamente illimitato. È vero infatti che il genio o il talento sono rari in natura, ma non lo è l'opera che ne costituisce l'espressione perché, a differenza dei beni normali che si esauriscono

con il consumo, il suo utilizzo non esclude altri individui dal godere dei benefici derivati dagli ulteriori usi della stessa opera.³ Il carattere di rarità del talento viene quindi esteso per artificio, e paradossalmente, al supporto che ne costituisce l'espressione. È appunto tale slittamento che favorisce il formarsi del secondo dei vertici del triangolo: un circuito commerciale di carattere industriale che tratta il bene librario come un mezzo scarso, alla stessa stregua del talento artistico che lo ha generato.

All'inizio dell'Ottocento i libri, le riviste e il materiale a stampa erano in effetti una merce piuttosto rara il cui costo di riproducibilità giustificava l'elevato prezzo di vendita.⁴ Tra le classi dirigenti, dapprima anglosassoni e poi di altri stati europei, matura perciò la convinzione che, parallelamente al circuito commerciale, dovesse svilupparsi una rete di biblioteche pubbliche e universitarie, nelle quali il libro e le riviste scientifiche erano offerti non a pagamento, ma dati in libero accesso senza particolari obblighi o oneri particolari. È interessante notare che il terzo vertice del triangolo dell'economia libraria si costruisce sulla distribuzione dei saperi, e non sulla sua produzione, in piena discontinuità con la politica dei sovrani assoluti dell'Illuminismo. Luogo di raccolta, di consultazione e di produzione di testi manoscritti nel mondo antico e medievale, studiolo del Signore o sede di circoli eruditi nei secoli successivi, la biblioteca si apre nell'Ottocento ai ceti popolari.⁵ Occorre ascrivere allo stato borghese-liberale il merito di averla trasformata in un centro di irradiazione del sapere e di trasmissione della cultura dominante presso le classi meno abbienti.

Questa struttura triangolare di assegnazione di diritti, di ripartizione delle risorse e di distribuzione della conoscenza marca profondamente la natura del mercato del libro e della circolazione dei sa-

peri. Normalmente in un mercato dove regna la libera concorrenza, il prezzo segna il punto di equilibrio tra la domanda e l'offerta. Non accade così per il mercato del libro, dove, come sostengono gli economisti della cultura, ogni volume ha un carattere prototipale e costituisce una linea di prodotto unica avente un basso, se non addirittura nullo, tasso di sostituibilità.⁶ In altri termini, l'offerta editoriale è poco sensibile al prezzo, perché un romanzo o un saggio scientifico è difficilmente sostituibile con un altro romanzo o saggio, ancorché di argomento o indirizzo vicino.

Se non sta ad indicare la concorrenza perfetta tra beni di natura simile, il prezzo è però fattore di equilibrio nelle pratiche di utilizzo del materiale librario, nell'alternativa cioè concessa a un lettore di soddisfare i suoi bisogni culturali e educativi orientandosi verso il circuito commerciale o verso quello non commerciale. Nel momento in cui un consumatore svolge tra sé e sé la seguente riflessione: "È interessante questo libro, ma caro; vado a leggerlo in biblioteca", si sviluppa una logica della domanda e dell'offerta fondata sul costo-opportunità, dove la migliore alternativa tralasciata è ovviamente quella dell'acquisto del libro. Tra i due circuiti vi è dunque una solidarietà di fondo e una perfetta complementarità.

Il doppio circuito sviluppatosi all'interno di quella che potremmo definire l'economia della scarsità si unifica invece nel quadro di un'economia digitale fondata sull'abbondanza dei beni. In questo caso il consumatore compie le sue scelte all'interno di un unico ambiente, che costituisce anche la sua unica fonte di opzioni. La sua riflessione "razionale" può essere riassunta in questi termini: "Interessante questo testo; me lo scarico da internet", oppure: "Interessante questo testo, me lo scarico dall'agenzia che lo vende al prezzo migliore".⁷ In ambienti di questo tipo le

risorse, utilizzate a livello planetario, sono offerte in quantità abbondante e spesso a titolo del tutto gratuito, come dimostrano ad esempio i servizi di Google.

3. Dall'economia della scarsità all'economia dell'abbondanza

Lo studioso che ha divulgato presso il grande pubblico l'idea che i mercati possano essere fondati non sulla scarsità dei beni, ma sulla loro abbondanza, è Chris Anderson, acclamato autore de *La coda lunga* e di un volume – *Gratis*, in italiano⁸ – giudicato dall'influente rivista americana "Foreign Policy" tra le cento pubblicazioni più importanti apparse nel 2009.⁹ L'interesse di "Foreign Policy" verso questo volumetto di gradevole lettura è perfettamente giustificato. Anderson descrive la nascita e il prosperare della nuova economia della rete, da Wi-kikipedia ai file musicali, dove le risorse sono in libero accesso e offerte al pubblico a titolo gratuito, e non perché piratate o scaricate in modo fraudolento. Per colmo di paradosso, questa economia, a prezzo zero ma non a costo zero, offre ricavi notevoli per i produttori e il suo giro d'affari ha una dimensione finanziaria pari al prodotto nazionale lordo di uno stato di media grandezza.

La ragione principale di un'offerta così anomala di beni, che sembra sfuggire alle classiche leggi della domanda e dell'offerta, è presto detta e riguarda il costo dell'infrastruttura per la trasmissione delle idee. In questo mercato i costi dei beni capitali – potenza dei computer, immagazzinamento dei dati e capacità di trasmissione – sono calati verticalmente in un arco temporale assai breve. Non si parla qui dei costi non recuperabili (*sunk costs*) della prima copia, che rimangono considerevoli, ma del costo marginale di riproduzione, che su internet è praticamente nullo: "costosa da produrre, la riproduzione dell'informazione ha un prezzo minimo", affermano Shapiro e Varian.¹⁰ Secondo la stringente

argomentazione di Anderson, i motori di ricerca sfruttano il segmento più redditizio della distribuzione dei contenuti sul web; potendo tendenzialmente raggiungere una notevole massa di clienti, riescono a imporre i loro costi. Ora, se il costo di un cliente aggiuntivo è zero, il prezzo marginale di un prodotto elettronico è anch'esso zero. Da qui nasce la possibilità di rendere disponibile il prodotto o il servizio a titolo gratuito.

Il ragionamento di Anderson non fa una piega, anche se rimane il dubbio di chi ripaghi i costi di produzione, quando il prezzo dei beni su internet è zero. Secondo il direttore di "Wired", l'economia sottostante all'offerta gratuita di beni sul web è basata su un vorticoso giro di partita, dove gli oneri sono scaricati da prodotto a prodotto, da persona a persona, da servizio di base a servizio personalizzato, dal dono di oggi al prezzo di domani. Nell'economia dell'abbondanza, il valore nominale del prodotto della conoscenza rimane elevato, ma il suo valore economico è scalabile, con servizi di base offerti a titolo gratuito e servizi più sofisticati, per i quali è invece richiesto un pagamento. I modelli economici sono in linea di massima ricompresi nel *freemium* (free + premium), di cui, alla fine del volume, Anderson individua una cinquantina di tipologie: regala il prodotto e vendi il servizio (o viceversa), paghi uno e prendi due (tre, quattro...), regala il contenuto e vendi la pubblicità, regala il prodotto di base e vendi il servizio più sofisticato. E così via.

Nell'economia dell'abbondanza il valore di un bene non è quindi legato alla sua scarsità in funzione di una domanda, ma al numero di persone che vi accedono, alla quantità di volte in cui ciò avviene e al lasso di tempo in cui essi permangono nel sito. L'utente addizionale di una piattaforma creata per favorire la condivisione di conoscenze tra ricercatori arricchisce

potenzialmente l'importanza della stessa piattaforma, perché aumenta le possibilità di consultazione del bene conoscitivo offerto e l'eventualità di uno scambio informativo tra utenti. Come vedremo, tali esternalità positive ne incrementano il valore su altri mercati, come ad esempio quello pubblicitario. Nell'economia della scarsità, fare editoria significa decidere quali libri produrre, come, per chi e in che quantità. Ma sul web, dove il contenuto è sovrabbondante, dobbiamo ancora preoccuparci dell'uso efficiente di risorse scarse? E, per estensione, ha ancora senso di parlare di circuito alternativo delle biblioteche?

4. Strategie competitive nell'economia dell'abbondanza

Nell'economia dell'abbondanza non esiste complementarità tra circuito commerciale e non commerciale, ma rivalità tra piattaforme di carattere educativo e culturale, dove hanno peso la qualità e la quantità dei contenuti, le modalità di controllo delle risorse possedute e le condizioni di accesso.

Tale assunto può essere dimostrato dall'esame delle piattaforme oggi disponibili sul mercato della distribuzione dei saperi. Cominciamo da quelle commerciali dei gruppi editoriali STM, come Pearson, Reed-Elsevier, Thomson-Reuters. Tali gruppi sono stabilmente collocati nelle prime posizioni del mercato editoriale globale con fatturati annui che possono anche superare, com'è il caso dei primi due, i cinque miliardi di euro.¹¹ È noto che la loro ascesa è maturata tra gli anni Ottanta e Novanta del secolo scorso, grazie all'acquisizione massiccia di marchi operanti su fasce disciplinari contigue. In appena un ventennio ne è uscita alterata l'intera struttura della comunicazione editoriale scientifica che, da atomizzata e detenuta in buona parte dalle *learned societies*, è diventata commerciale e a tendenza oligopolistica.¹²

Un impulso fondamentale alla concentrazione è stato anche dato dall'integrazione verticale delle attività di produzione e di distribuzione di contenuti nelle piattaforme digitali, che permette di porre in essere una strategia competitiva volta ad alzare il livello di soglia per i nuovi entranti e ad escludere la possibilità di beni sostitutivi attraverso la barriera dell'Impact Factor.¹³ Il risultato è stato devastante per le biblioteche, come mostra l'incremento di spesa relativo all'acquisizione di periodici scientifici, cresciuto nelle biblioteche di ricerca dell'America del Nord del 260 per cento tra il 1986 e il 2003.¹⁴

L'incremento dei prezzi non in linea con i tassi d'inflazione può dare l'impressione che i grandi gruppi editoriali mirino, in un'economia della comunicazione scientifica improntata al principio della scarsità, a creare ancora maggiore scarsità. In questo caso, però, la massimizzazione dei profitti è stata ottenuta attraverso una mutazione del modello economico delle case editrici derivata dalla distribuzione esponenziale dei beni attraverso la cessione di licenze d'accesso a un sito.¹⁵ Alla radice del sistema vi è il concetto proprio dell'economia dell'abbondanza che i contenuti siano valorizzati all'interno dei singoli portali e remunerati con metodi non restrittivi, non inasprendo cioè le limitazioni di accesso alle copie.

Passiamo ora ad esaminare le piattaforme costruite dai grandi attori del mercato del digitale. In questo caso i modelli economici perseguiti sono sostanzialmente diversi. Lo dimostra l'esempio di Google, campione di questa strategia (e certamente uno dei protagonisti, se non il protagonista, dell'economia dell'abbondanza). È noto infatti che Google mette gratuitamente a disposizione del consumatore servizi come Google Books o Google Maps, e applicazioni, come il sistema operativo Android utilizzato da cellulari e tablets.

Da dove provengono allora gli introiti del motore di ricerca, che attira il 60 per cento dei navigatori su internet? Com'è noto, Google non mette in vendita i prodotti e i servizi che distribuisce, ma i comportamenti delle persone che utilizzano quei prodotti e quei servizi. È questo "catalogo" che è venduto sul mercato pubblicitario al migliore offerente. Gli algoritmi di Google possono infatti associare informazioni di natura personale ai prodotti. In AdWords gli annunci pubblicitari online sono creati dagli stessi inserzionisti e la retribuzione per il servizio è richiesta solo se, navigando su internet, la pagina pubblicizzata viene consultata. Questa tecnica così sofisticata di asta pubblicitaria in self-service valeva nel 2008 già 21 miliardi di dollari.¹⁶

Ora, di fronte alle ricche piattaforme degli editori e dei motori di ricerca, che cosa possono gli umili OPAC delle biblioteche, dove sono offerti solo link bibliografici ed accessi a contenuti digitali molto limitati e comunque sottoposti alle autorizzazioni degli editori?

Si ricorderà che agli inizi degli anni Settanta e Ottanta del secolo passato le biblioteche erano tra le poche entità in grado di trattare l'informazione online. Mettendo in comune le proprie risorse e creando cataloghi online di natura regionale o settoriale, esse privilegiarono quasi esclusivamente la circolazione dei documenti attraverso il prestito. In questo periodo si costituirono anche alcuni soggetti terzi, con personalità giuridica e Figura i missioni autonome che, seppur diretta emanazione delle istituzioni bibliotecarie, si muovevano in modo autonomo rispetto ad esse, perseguendo proprie finalità istituzionali.

Questi soggetti terzi sono le agenzie di cooperazione bibliotecaria. Anch'esse hanno conosciuto nel corso degli anni, in parallelo al settore editoriale, processi di

concentrazione orizzontale. Verso la fine degli anni Ottanta, infatti, operavano in America del Nord quattro reti bibliotecarie;¹⁷ negli anni successivi queste furono assorbite in OCLC e riversarono i loro dati nella base WorldCat. Il movimento di concentrazione travalicava peraltro i confini nazionali e interessava non poche agenzie bibliografiche nazionali. Le mutazioni in atto nei circuiti commerciali e non commerciali suggeriscono alcune considerazioni, la prima delle quali riguarda la natura degli attori in gioco. Nell'economia della scarsità biblioteche e editoria funzionavano in modo parallelo; in quella dell'abbondanza, invece, la rivoluzione del web e l'abbondanza di contenuti favoriscono le "contaminazioni" tra circuiti. Come abbiamo già detto, la complementarità si trasforma in rivalità di piattaforme. Gli attori che prendono il sopravvento sono i motori di ricerca e i grandi gruppi della comunicazione globale (da Google a Amazon), mentre sul versante non commerciale si affermano le agenzie bibliotecarie, raggruppamenti aventi obiettivi specifici che sono, è vero, controllati dalle biblioteche nelle modalità previste dagli statuti, ma perseguono interessi "aziendali" secondo un proprio modello economico. La sintesi ora formulata può essere descritta con lo schema riprodotto in figura 1.

5. Circuiti commerciali e non commerciali di distribuzione dei saperi: prime contaminazioni

Caliamoci ora nell'esame degli oggetti e delle forme della "contaminazione" in atto tra i due circuiti di circolazione dei saperi, passando in rassegna alcuni esempi. Il primo di essi è JSTOR, un progetto che si realizza in un quadro "classico" di risorse scarse e riguarda la digitalizzazione di un gran numero di fascicoli retrospettivi di periodici, i cui editori hanno ceduto i diritti di commercializzazione a un'agenzia bibliotecaria – JSTOR, appunto – che li aggrega in una base di dati. Gli altri due esempi sono la collaborazione in atto tra OCLC e Google e, infine, l'offerta di risorse in open access nei portali degli editori commerciali.

5.1. Complementarità di sistema nell'economia della scarsità: l'esempio di JSTOR

Nella bella e documentata storia di JSTOR scritta da Schonfeld, due importanti momenti di transizione acquistano un'importanza cruciale per lo sviluppo del progetto.¹⁸ Il primo riguarda la definizione delle missioni. Inizialmente, infatti, William Bowen, noto economista all'epoca presidente della Mellon Foundation, pensava unicamente di avviare opera-

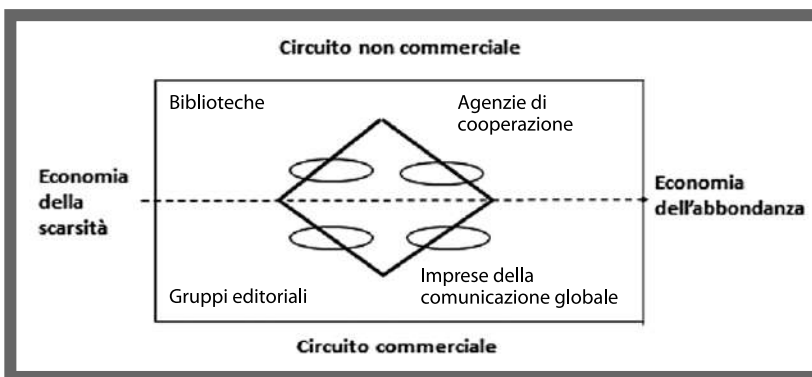

Figura 1

zioni mirate di digitalizzazione di fascicoli di periodici, allo scopo di realizzare economie di scala nella gestione degli ingolfati magazzini librari di alcune importanti biblioteche universitarie americane. Il progetto nasce quindi con finalità di archiviazione digitale. Fu solo nel 1995, allorché l'ESA (Ecological Society of America) propose di riversare nella piattaforma in via di costituzione i periodici pubblicati dall'associazione, che JSTOR cominciò a porsi il problema di scannerizzare i fascicoli correnti delle riviste. Tale sviluppo non era del tutto scontato e destò le preoccupazioni anche degli editori non commerciali, come la Chicago University Press, convinti che la gestione dei periodici correnti avrebbe interrotto introiti stabili e consistenti, utili alle istituzioni da cui le case editrici dipendevano. Questa graduale mutazione è documentata dalla successione delle bozze di contratto tra JSTOR e i suoi partner istituzionali. La prima di esse (bozza A) garantiva l'accesso perpetuo alle riviste digitalizzate. La seconda (bozza B) fissava una soglia al numero di istituzioni acquirenti delle pubblicazioni scannerizzate, al fine di non cannibalizzare gli introiti degli editori. La terza (bozza C) proponeva agli editori la gestione dei file retrospettivi.¹⁹ In realtà, le missioni erano incrociate tra loro: solo un accordo permanente con gli editori, infatti, permette di garantire la continuità della fornitura di file retrospettivi, impedendo così la conservazione di collezioni chiuse. Questo tipico dilemma trovò soluzione nel "muro mobile", un concetto innovativo che separa chiaramente le problematiche dell'accesso ai fascicoli correnti dei periodici da quelle della loro archiviazione. La produzione corrente, limitata a un periodo di tempo di tre o cinque anni, rimane nelle prerogative dell'editore, che stabilisce le modalità e i costi dell'accesso al contenuto, mentre

i fascicoli archiviati entrano a far parte della piattaforma JSTOR, che ne dispone in conformità agli accordi commerciali stipulati con gli editori.

L'altro momento cruciale è rappresentato dall'assetto societario di JSTOR, che vide Bowen e gli altri padri fondatori convinti assertori della necessità di mantenere uno statuto non-profit all'agenzia, nonostante fossero presenti tutte le condizioni per farne un'impresa a scopo di lucro. In quanto economista, Bowen considerava che il "valore" della piattaforma fosse misurato dalla propensione degli utenti a pagare per i servizi offerti, assicurando così la sostenibilità del progetto, tanto più che la clientela di JSTOR oltrepassava chiaramente i limiti della stretta cerchia di istituzioni fondatrici.²⁰ Perché allora farne una impresa non-profit e non invece una di carattere commerciale? Non esistevano forse aziende che microfilmavano le collezioni bibliotecarie?

All'epoca furono numerose le ipotesi prospettate, compreso quella di fare rifluire il servizio in una delle agenzie già esistenti, come ad esempio l'ARL (Association of Research Libraries), le cui finalità erano però politico-istituzionali piuttosto che tecniche. Fu anche presa in considerazione l'opzione OCLC, poi scartata perché la scala di attività dell'agenzia dell'Ohio era talmente vasta che se ne poteva mettere in dubbio la vocazione nonprofit: "le percezioni negative all'interno della comunità bibliotecaria ponevano OCLC in condizioni di essere un 'non-starter'".²¹ L'indipendenza di JSTOR e la rinuncia all'opzione for-profit sono il risultato di una decisione che individuava nell'archiviazione dei dati la missione principale dell'agenzia. A spingere verso questa direzione pesarono anche le caratteristiche della clientela – le biblioteche –, così come il bisogno di costruire nel tempo una credibilità istituzionale, senza avere bisogno di ritorni economici a breve scadenza.

5.2. *Le intriganti alleanze di OCLC*

Le attività intraprese da Google nel campo del libro e della comunicazione editoriale (da Google Books a Google Play a Google Scholar) rappresentano sicuramente uno dei tentativi più ambiziosi, da Gutenberg in poi, di innovare la catena del libro nei suoi processi principali di produzione e distribuzione. Si tratta per il colosso di Mountain View non solo di essere il più grande editore, la più grande libreria e la più grande biblioteca al mondo, ma anche di attirare ogni possibile categoria di lettori nel suo ambiente perché vi trovino, al tempo stesso, la risorsa di cui hanno bisogno, le risorse contigue a quella ricercata e un contesto di relazione di persone interessate alle stesse risorse. Come libraio, Google è attivo con Google Play, che offre le backlists degli editori a prezzi scontati con titoli disponibili sia nelle versioni cartacee, sia nelle versioni app per Android. Questo servizio pone Google in diretta concorrenza con le librerie elettroniche e, più in particolare, con Amazon. Ma Google è anche editore grazie agli accordi stretti con On Demand Books, grazie al quale opere fuori diritto, come i classici della letteratura e del pensiero, sono scannerizzati e messi su richiesta a disposizione dei lettori.²² A Google possono quindi fare ricorso gli scrittori attivi sul mercato dell'autoedizione, gli autori cioè che si pubblicano da soli – un mercato in costante sviluppo, almeno negli Stati Uniti, che vantava nel 2010 ben 476.093 titoli contro i 288.355 pubblicati dagli editori commerciali.²³ Infine, in Google Scholar, altro servizio gratuito di Google, troviamo una preziosissima fonte di ricerca specializzata nel settore della comunicazione editoriale scientifica. Le tecniche bibliometriche utilizzate sono piuttosto rudimentali e si limitano a calcolare il numero delle citazioni di un'opera disponibili sul web fornendo il link al documento citante, sia esso in ac-

cesso libero o no. Tuttavia, Google Scholar è molto utile per ricostruire la tela d'interesse intorno a un'opera ed è stato utilizzato in Italia anche per esercizi di valutazione della ricerca universitaria.²⁴

L'attività più nota ai bibliotecari è senz'altro Google Books, con cui la casa di Mountain View è diventata partner di un buon numero di biblioteche per operazioni di digitalizzazione di opere scelte dagli stessi bibliotecari. Questa avventura, iniziata nel dicembre 2004 con la digitalizzazione di sei milioni di volumi, si è sviluppata a ritmi di vittorie napoleoniche, con l'adesione di numerose biblioteche americane ed europee e, nel 2010, addirittura di uno stato, l'Italia, che ha firmato l'accordo con l'azienda americana valido per le sue biblioteche storiche.²⁵ Allo stadio attuale sono oltre venti milioni i volumi scanne-rizzati ad un costo relativamente contenuto: secondo il minuzioso calcolo di Jacquesson, si ritiene infatti che il costo della digitalizzazione di 10 milioni di opere sia stato di 0,74 euro a pagina. In totale, dunque, l'investimento globale è stato pari a 2,01 miliardi di dollari, i benefici di un solo semestre della compagnia americana.²⁶

Il mondo bibliotecario conosce altrettanto bene OCLC, una success story costruita nel corso degli anni come emanazione del principio di associazione collettiva nel mondo delle biblioteche. Inizialmente OCLC era solo un servizio regionale di catalogazione (OCLC significava infatti Ohio College Library Center). WorldCat, il catalogo online di OCLC, offre oggi oltre 170 milioni di registrazioni fornite da 71.000 biblioteche in 112 paesi. La struttura di controllo di OCLC è piuttosto complicata: i suoi 26.000 membri, infatti, sono rappresentati in tre Consigli regionali – Americhe, Asia-Pacifico, Europa, Medio Oriente e Africa – e nel Consiglio globale (con 48 membri). Il consiglio di amministrazione (Board of Trustees) include 16 membri.²⁷

Il 19 maggio 2008 appare sul sito di OCLC un comunicato stampa che annuncia l'accordo tra OCLC e Google Books.²⁸ In virtù di questo accordo le risorse bibliografiche disponibili nel catalogo WorldCat sono collegate alle risorse documentali in full text esistenti sul sito di Google Books. OCLC offre insomma al motore di ricerca le registrazioni bibliografiche e riceve in cambio la possibilità di accedere alle opere scannerizzate da Google Books, dando l'impressione che abbia finalmente preso forma digitale il Mundaneum del sapere, immaginato da Paul Otlet e Henri La Fontaine, dove erano ospitate appunto dodici milioni di opere in forma fisica. Le attività di Google Books e OCLC sono talmente complementari che appare giustificata la soddisfazione dell'allora presidente di OCLC, Jay Jordan: "Siamo lieti di collaborare con Google nel perseguimento della nostra missione di connettere il pubblico alla conoscenza attraverso la cooperazione bibliotecaria"²⁹

Google Books non è il solo partner con cui OCLC ha stretto accordi. In tempi recenti, l'agenzia ha cominciato a collaborare con Ingram, azienda leader nel campo della distribuzione digitale dei contenuti e proprietaria di MyiLibrary®, una piattaforma di fornitura di e-book cui affluiscono le risorse di diversi editori.³⁰ WorldCat abilita all'utilizzo temporaneo della collezione di e-book e al loro prestito, limitato però al 15% del contenuto per nove giorni. Le risorse sono rese disponibili dietro pagamento del 15 per cento del prezzo unitario per un e-book offerto all'interno di MyiLibrary.³¹

È interessante notare come il prestito di materiale librario, attività tipica del circuito non commerciale, stia diventando un settore di sviluppo dell'editoria online. Amazon ha di recente lanciato la Kindle Library Lending, valido per 11.000 biblioteche negli Stati Uniti con conte-

nuti disponibili su Kindle, ma anche, previa conversione, su supporti sostenuti da Android, iPad, iPod touch, iPhone, PC, Mac, BlackBerry, or Windows Phone.³² La trasformazione del prestito bibliotecario da attività totalmente slegata dal circuito commerciale a transazione redditizia per il mondo delle imprese è l'ultima frontiera dell'espansione del mercato digitale. Ciò è reso possibile dall'adozione di tecnologie di Digital Rights Management, che rendono indisponibile il contenuto nel caso di un utilizzo irrispettoso delle norme contrattuali. Diventando funzionali alle soluzioni bundled di un prodotto o servizio, le attività "commerciali" di prestito minacciano la stessa esistenza del circuito non commerciale delle biblioteche, perché aumentano i loro costi in funzione del numero di utilizzi.³³

5.3. Open access: linea di sviluppo dei gruppi editoriali commerciali?

Nel mercato contemporaneo della comunicazione editoriale scientifica i grandi gruppi editoriali hanno imposto prezzi elevati per l'abbonamento alle singole riviste e un numero di big deals poco negoziabili. Questo modello economico, secondo cui sono i consumatori finali - normalmente, le biblioteche - a sostenere il costo della comunicazione editoriale scientifica, risulta sovvertito nell'accesso aperto; qui è l'autore, infatti, o l'istituzione di cui egli fa parte, ad accollarsi le spese di pubblicazione, come costo marginale aggiunto alla diffusione dell'investimento globale in ricerca.³⁴ Tale rovesciamento di paradigma è tipico dell'economia dell'abbondanza, dov'è la reputazione degli autori a costituire il capitale intellettuale e sociale monetizzabile, per così dire, all'interno del sistema di valutazione accademico.³⁵ I dati sull'open access sono relativamente facili da reperire,³⁶ anche se meno agevole è stimare il suo impatto sul mercato della comunicazione editoriale scientifi-

co. Le riviste peer-reviewed liberamente accessibili rappresentano il 20% di quelle disponibili nelle basi di dati Web of Science e Scopus, per un totale di circa 200.000 articoli.³⁷ Questo dato è, al tempo stesso, positivo e negativo. È positivo, perché mostra la rapida espansione dell'open access, il cui livello di crescita è ben superiore al tasso d'incremento annuale del numero di riviste tradizionali ad accesso chiuso. È negativo perché mostra che, sebbene abbia conquistato nel giro di un decennio una sua stabile collocazione nel campo della comunicazione editoriale scientifica, l'accesso libero non ha scalzato in realtà il costoso e farraginoso modello dell'accesso chiuso, cui si indirizza la comunità degli studiosi come modello di riferimento.

La ragione di tale resistenza è nel carattere prototipale dell'industria editoriale e, più in particolare, nel livello di insostituibilità di un articolo, misurato analiticamente dal parametro dell'Impact Factor come indice del "consumo" che se ne fa in seno alla comunità scientifica. Tanto più elevato è l'Impact Factor, tanto maggiore è il grado di indispensabilità dell'articolo, con conseguenze a catena sull'importanza della rivista che lo contiene, sul prestigio del ricercatore autore dell'articolo e sull'eccellenza del dipartimento che l'ha reclutato.

Molti ritengono che il capitale di reputazione dei grandi gruppi editoriali scientifici vacillerà in modo definitivo una volta che le grandi università e le fondazioni finanziatrici della ricerca vincoleranno la diffusione in libero accesso all'elargizione di sovvenzioni. Secondo il Registry of Open Access Repositories, sono circa 200 le istituzioni (150 università e 50 enti di ricerca), che hanno già promosso una politica di comunicazione scientifica favorevole all'accesso aperto.³⁸ Il quale è stato in genere fortemente osteggiato da quegli editori le cui fortune finanziarie si reggono

sul modello chiuso. In un paper del 2004, il gruppo Elsevier sosteneva che l'open access poteva solo snaturare i valori fondamentali della comunicazione editoriale scientifica:

*Introducendo il modello dell'autore pagante, l'accesso aperto rischia di sminuire la pubblica fiducia nell'integrità e nella qualità delle pubblicazioni scientifiche assisa su centinaia di anni di tradizione.*³⁹

Elsevier, secondo gruppo editoriale al mondo, ha avuto nel 2011 un fatturato di circa sette miliardi di euro, con un indice di ritorno sul capitale investito pari all'11,2%.⁴⁰ I prezzi esorbitanti e il suo sistema di bundling hanno talmente esasperato la comunità scientifica, che un ricercatore, Timothy Gowers, ha invitato al boicottaggio internazionale contro Elsevier. Postato nel gennaio 2012, in pochi giorni l'appello è stato co-firmato da oltre diecimila studiosi.⁴¹

Fa quindi un certo effetto vedere Youngsuk Chi, chairman del consiglio d'amministrazione del gruppo, dichiarare nel marzo 2012 il suo impegno "a favore dell'accesso universale e di modelli economici sostenibili", affermando di stare lavorando "con successo in collaborazione con gli organismi sovvenzionatori alla realizzazione dell'open access".⁴² Come prova di tale "conversione", Youngsuk Chi menziona con orgoglio dodici riviste Elsevier disponibili in open access.

La mossa di Elsevier non è isolata. Già nel 2008, Springer, tra i primi venti grandi editori su scala mondiale, aveva scelto di adottare l'open access come linea di sviluppo dell'azienda, adottando un programma – Open Choice – che permette agli autori di pubblicare i propri articoli secondo il modello author-pay e di renderli accessibili gratuitamente. Springer ha fatto di più: nel 2008 la casa editrice aveva acquistato BioMed Central, il maggiore editore in open access, che offre circa 200

pubblicazioni scientifiche nel campo biomedico. Addirittura – si legge nelle FAQ del sito Biomed Central – l’offerta BioMed.

*E assolutamente complementare al resto delle attività di Springer. L’acquisizione [di BioMed Central] rafforza la posizione di Springer nelle scienze della vita e della biomedicina e permetterà alla compagnia di offrire alle associazioni accademiche uno spettro più importante di opzioni editoriali.*⁴³

Che cosa motiva allora queste case editrici, la cui fortuna si è costruita sul modello ad accesso chiuso, ad entrare nell’area dell’open access? Si tratta forse di “suicidio finanziario”? È senz’altro possibile che l’atteggiamento improvvisamente più benevolo nei confronti dell’open access sia una reazione alle campagne condotte dai ricercatori e alle politiche istituzionali degli enti finanziatori della ricerca. Dopo tutto, una casa editrice che fonda il suo credito presso i ricercatori sulla reputazione, non può permettersi di infangare il suo nome collegandosi a pratiche troppo commerciali.

A mio avviso, non sono state però solo le pressioni dei sostenitori dell’open access che hanno spinto Elsevier ad aprire una linea di prodotto ad accesso libero e Springer ad acquisire la più prestigiosa casa editrice nel settore. Le ragioni di tali “contaminazioni” sono tutt’altro che “etiche” e vanno ricercate nei nuovi modelli economici che tendono ad affermarsi nell’economia dell’abbondanza.

6. Le ragioni economiche della “contaminazione”

La comunicazione editoriale scientifica è, come abbiamo visto, un settore marcatamente oligopolistico con un numero di attori ridotto, le cui possibilità di affermazione nei confronti dei concorrenti sono prevalentemente legate alle innovazioni di processo. Per i produttori aprire una linea in open access può permettere

di portare avanti obiettivi strategici che si trasformano sul lungo periodo in importanti fattori di vantaggio competitivo. L’open access permette ad esempio di differenziare i prodotti in relazione alle strategie perseguite, mantenendo temi e formati più consolidati (e magari dotati di maggiore Impact Factor) tra le pubblicazioni a pagamento. Si tratta di una tecnica di marketing ben nota nel mondo dell’editoria, dove le novità editoriali sono sperimentate su marchi minori, per poi rilanciarle nelle collezioni faro, una volta verificato il successo della formula. Definito come “decentramento controllato”, questa strategia consente ai grandi gruppi di ostacolare l’ingresso di “nuovi entranti” costituendo una galassia di piccole società, la cui conduzione rimane autonoma e su piccola scala, ma vi è uno stretto controllo sulle prestazioni.⁴⁴ Una strategia che può essere tanto più vincente se, come sostiene Springer, che evidentemente ha ben studiato il problema, le riviste in open access sono sostenibili commercialmente quando la tariffa di pubblicazione di un articolo si aggira sui 3.000\$.⁴⁵ I vantaggi dei grandi editori commerciali possono essere anche di natura più strategica. L’open access permette di rafforzare il loro potere contrattuale nei confronti dei fornitori, in pratica gli autori, assegnando a ciascuno di essi specifiche strategie. Un autore, ad esempio, ritenuto non pubblicabile in una rivista con Impact Factor elevato può essere invitato a pubblicare lo stesso articolo in una rivista in open access. Un portfolio numeroso di autori aumenta le esternalità di rete, spingendo ancora più utenti nell’ambiente e sulle piattaforme del gruppo editoriale. Sono proprio le pubblicazioni in open access, inoltre, che consentono sperimentazioni tecniche legate al prestito non come attività separata e anzi contrapposta alla vendita, ma come nuovo segmento di mercato funzionale

ai freemium (free premium) offerti dall'azienda.⁴⁶

Le forme di distribuzione sorte con la nuova economia dell'abbondanza non cambiano solo i modelli economici, ma mirano ad innestare, come hanno giustamente sottolineato Dubini e Giglia, una nuova relazione tra autore, editore e pubblico.⁴⁷ Gli accordi commerciali stipulati tra JSTOR e gli editori di riviste, anche nazionali, rendono questa piattaforma un canale di distribuzione internazionale quasi obbligato, cui è difficile sottrarsi.⁴⁸ La piattaforma Google Books, quella di Springer con le risorse di BioMed, il servizio Scopus di Elsevier, che valuta bibliometricamente sia le riviste ad accesso chiuso, sia quelle ad accesso aperto, mirano tutte a rendere centrale ciascuna di queste piattaforme per le comunità di riferimento. È per questa ragione che gli effetti della "contaminazione" tra circuito commerciale e non commerciale non devono essere valutati unicamente in funzione del vantaggio reciproco dei partner che entrano in relazione, ma anche per le ripercussioni sulla natura dei circuiti e sul reciproco riposizionamento di attori e attività.

Attraverso la sua piattaforma, un gruppo editoriale riesce a mobilitare vari segmenti di mercato, ciascuno con la sua identità di cliente, le sue pratiche e la sua capacità di spesa, e impone una relazione di rete costituita come valore aggiunto all'offerta di catalogo, elevando in questo modo il livello delle barriere d'ingresso. Se nel mercato tradizionale un editore doveva in genere anticipare soltanto i costi editoriali di produzione per differenziare il suo prodotto da quello dei concorrenti, ogni attore emergente nell'editoria digitale deve anche finanziare gli oneri di creazione e di mantenimento di una piattaforma. Sul lungo termine, insomma, cresce il valore economico dell'aggregato mentre è destinato a diminuire il valore dell'ele-

mento di base: i contenuti isolati e non aggregati, il bene-esperienza scisso dalla relazione con altri utenti ricercatori.

7. Impatto sul sistema bibliotecario

Cedendo contenuti o offrendo servizi ad accesso libero, "contaminandosi" con gli attori del circuito non commerciale di distribuzione dei saperi, i grandi gruppi editoriali e della comunicazione globale mirano quindi a rafforzare il controllo sulle relazioni tra utenti connessi all'interno delle piattaforme proprietarie. Alleandosi con OCLC, Google Books migliora la qualità dei metadati delle risorse offerte agli utenti. Mettendo a disposizione degli utenti risorse in libero accesso Elsevier, e soprattutto Springer, accrescono in proporzioni significative il numero di accessi ai loro portali. Entrambe le aziende mettono in atto pratiche tipiche dell'economia dell'informazione e quel principio, noto come legge di Metcalfe, secondo cui l'incremento del valore delle reti cresce in una proporzione pari al quadrato dei nuovi utenti collegati.⁴⁹ Aumenta così il valore, o almeno il valore "atteso", della piattaforma, come dimostra il caso recente di Facebook, lanciata sul mercato finanziario con clamorose aspettative di crescita e quotata inizialmente ben 38 \$ per azione (anche se poi, dopo neanche dieci giorni, il valore è diminuito di quasi un quarto del suo valore).⁵⁰

Fin qui ci muoviamo in una pura logica d'impresa. Ma perché il marketing strategico di OCLC, Google Books, BioMed Central o Springer dovrebbe avere un impatto negativo sul circuito non commerciale delle biblioteche, al punto da metterne a rischio l'esistenza? Non si tratta in fondo di soluzioni definibili come win-win, recanti reciproci vantaggi per i partner collegati e benefici effetti per i consumatori?

La risposta è nella natura del disegno strategico delle imprese editoriali e tecnologiche, che entra in rotta di collisione

esattamente con quelli che sono i punti di forza delle biblioteche. Si prenda ad esempio la capillarità dei punti di accesso alle risorse, senz'altro un asset fondamentale delle reti bibliotecarie. Grazie alla sua conoscenza del territorio, al livello d'interazione con il pubblico, alla vicinanza dell'utente, la biblioteca è riconosciuta come un servizio di prossimità facile ed aperto, garantito inoltre dalla natura pubblica del bene. È vero però che, segmentando prodotti e clientele grazie ai metadati, raccogliendo nel proprio seno utenze tendenzialmente divergenti, e ramificandosi sempre più presso i loro pubblici, i portali dei grandi gruppi si radicano lì dove arrivano le biblioteche, e spesso vanno anche oltre.

Un secondo punto di forza delle biblioteche è il grado d'interazione tra personale bibliotecario e la sua utenza. La biblioteca "risponde", afferma Parise in una divertente (e divertita) guida alla biblioteca, perché sa esprimere mediazioni informative individuali non atrofizzate dall'"intelligenza collettiva" presente su internet.⁵¹ E tale mediazione, essendo di tipo solidale e non concorrenziale, non ferma il servizio alle frontiere di un perimetro aziendale o dentro l'ambito delle attività di un marchio, ma coinvolge tendenzialmente ogni altro tipologia o settore bibliotecario.

Tuttavia, in un ambiente in cui sbiadiscono le frontiere tra gli attori commerciali e non commerciali, sfuma anche la contrapposizione tra intelligenza individuale e collettiva se la prima è messa al servizio della seconda e se i servizi più propriamente bibliotecari, orientati sui metadati, sulle anagrafi della ricerca, sul reference o l'information literacy, confluiscono nei macroprodotti e nelle applicazioni fornite dalle grandi imprese editoriali e tecnologiche.

A dire il vero, le ambiguità di ruolo insite nelle alleanze strategiche con gli attori

commerciali non sfuggono alle istituzioni bibliotecarie. I bibliotecari più avvertiti, che peraltro spesso siedono nei consigli d'amministrazione delle agenzie come OCLC o JSTOR, vedono con preoccupazione i progressi di Google sul mercato dell'informazione e finanziano progetti paralleli come Internet Archive (ramo "testo"), Hathi Trust, Gallica o Europeana. L'esistenza stessa di tali iniziative serve a contrastare in qualche modo le derive monopolistiche del gigante di Mountain View. Due personalità di spicco nel mondo delle biblioteche, Jean-Noël Jeanneney e Robert Darnton, hanno più volte denunciato la concentrazione di risorse in una sola grande compagnia privata e le conseguenze sociali dell'impossibilità di scegliere tra canali alternativi di accesso a tali risorse.⁵²

Che cosa spinge allora le agenzie a cedere le loro risorse proprio a chi è per definizione un rivale potenziale? Se è vero che, ad esempio, la base WorldCat è fortemente valorizzata dagli accordi con Google Books, Ingram, Overdrive, non ne escono indebolite le biblioteche come sistema nella loro capacità di attirare lettori e sviluppare ed espandere il concetto di sapere come bene pubblico e risorsa comune?

A questa obiezione si può rispondere che sarebbe comunque facile per aziende del calibro di Google o Springer trovare altri interlocutori e avviare una produzione interna di, rispettivamente, metadati e di risorse in libero accesso, secondo la logica consueta del make or buy. A noi sembra però che si stia aprendo un divario tra i sistemi bibliotecari da un lato, che rimangono i bastioni tradizionali dei circuiti non commerciali di distribuzione dei saperi, e le agenzie bibliotecarie dall'altro. Queste ultime, pur mantenendo le biblioteche fra i propri stakeholders, perseguono logiche istituzionali autonome e contribuiscono

ad innovazioni di processo con effetti di lunga portata sull'intera catena della comunicazione editoriale scientifica.

La rivalità tra piattaforme, peraltro, finisce per coinvolgere le stesse agenzie. Se, per ipotesi, si realizzassero le condizioni poste dalla Budapest Open Access Initiative e "la letteratura periodica peer-reviewed [fosse] distribuita universalmente per via elettronica, dando la possibilità a scienziati, studiosi, insegnanti, studenti e ad ogni mente dotata di curiosità di accedere in modo totalmente libero e illimitato",⁵³ JSTOR tornerebbe ad essere quello che era all'origine: un progetto volto a svuotare gli scaffali delle biblioteche e ad economizzare sugli spazi.⁵⁴ Se il modello open access fosse commercialmente sostenibile e diventasse un segmento controllato dal settore privato, come sembra essere convinto l'editore Springer, il ruolo delle biblioteche nell'economia dell'accesso aperto sarebbe vanificato e andrebbe immaginata una nuova forma di governance nel circuito non commerciale di distribuzione del sapere.

Sono queste naturalmente ipotesi estreme, anche se il riposizionamento degli attori (di tutti gli attori) operativi nel campo delle piattaforme di carattere culturale e educativo sembra essere già in corso. Tali movimenti possono obbligare le biblioteche a rivedere profondamente la natura del loro operare nell'ambito della comunicazione editoriale scientifica, spostando il proprio contributo dalle attività di trattamento e di disseminazione delle risorse alla gestione delle relazioni, come vedremo appunto nel prossimo articolo.

Note

¹ PAOLO TRANIELLO, *La biblioteca pubblica. Storia di un istituto nell'Europa contemporanea*, Bologna, Il Mulino, 1997; UWE JO-CHUM, *Kleine Bibliotheksgeschichte*, Stuttgart, Philipp Reclam, 1993.

² Sulle radici economiche del diritto d'autore si v. l'interessante WILLIAM M. LANDES – RICHARD A.

POSNER, *The economic structure of intellectual property law*, Cambridge (MA) – London, The Belknap Press of Harvard University Press, 2003. In questo volume gli autori sostengono che la remunerazione dell'autore garantita da un meccanismo volto a limitare il numero di copie prodotte potrebbe anche non essere tutelata esclusivamente dal principio giuridico della proprietà intellettuale e identificano almeno nove fattori che sono di ostacolo alla riproduzione illimitata di un'opera originale. Nel mercato "naturale" delle opere vi sono, secondo Landes e Posner, ampi margini d'incentivazione della creatività ottenuti senza ricorrere ai meccanismi di tutela della proprietà intellettuale e su questi margini si costituiscono le leve su cui si fonda lo sviluppo e la sostenibilità di quella che è stata definita "economia dell'abbondanza".

³ KENNETH J. ARROW, *The economics of information*, in: *Collected Papers of Kenneth J. Arrow*, Vol. 4, Cambridge (MA), The Belknap Press of Harvard University Press, 1984; MARCO GAMBARO – CARLO ANTONIO RICCIARDI, *Economia dell'informazione e della comunicazione*, Roma-Bari, Laterza, 1997.

⁴ Il primo libro di Honoré de Balzac, *Les Chouans* (1829) fu stampato in 1.000 copie e i soli costi di stampa incisero per circa un quarto del prezzo di copertina del volume (cfr. DONALD SASSOON, *The culture of the Europeans: from 1800 to the present*, London, Harper Collins, 2006, p. 42).

⁵ GUGLIELMO CAVALLO, *Introduzione*, in: *Le biblioteche nel mondo antico e medievale*, a cura di Guglielmo Cavallo, Roma-Bari, Laterza, 1988, p. vii-xxxii. ARMANDO PETRUCCI, *Alle origini del libro moderno. Libri da banco, libri da mano, libri da bisaccia*, in: *Libri, scrittura e pubblico nel Rinascimento. Guida storica e critica*, a cura di Armando Petrucci, Roma-Bari, Laterza, 1979, p. 137-156.

⁶ FRANÇOIS ROUET, *Introduction*, in: *Economie et culture*. vol. 3: *Industries culturelles. 4e conférence internationale sur l'Economie de la Culture*. Avignon, 12-14 mai 1986, a cura di François Rouet, Paris, La Documentation française, 1989, p. 11-32. FRANÇOISE BEN-HAMOU, *L'economia della cultura*, ed. it. a cura di Michele Trimarchi, Bologna, Il Mulino, 2004.

⁷ A dire il vero esiste anche una terza opzione, politicamente meno corretta: "interessante questo testo, lo pirato o cerco di farmelo piratare, visto che non posso permettermi il lusso di comprarmelo".

- ⁸ CHRIS ANDERSON, *Free: The Future of a Radical Price*, New York, Hyperion, 2009. In precedenza Anderson aveva pubblicato *La coda lunga. Da un mercato di massa a una massa di mercati*, Torino, Codice edizioni, 2010.
- ⁹ *Foreign Policy. 100 top global thinkers of 2009*, Special 2009, p. 53.
- ¹⁰ CARL SHAPIRO – HAL R. VARIAN, *Information rules. A strategic guide to the network economy*, Boston (MA), Harvard Business Review, p. 28.
- ¹¹ RÜDIGER WISCHENBART – CONTENT AND CONSULTING, *2010 Rank-king of the Global Publishing Industry. Livre Hebdo, Ranking 2010*, Frankfurt Special 2010, <<http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/financial-reporting/article/44756-2010-ranking-of-the-global-publishing-industry.html>>.
- ¹² JOHN B. THOMPSON, *Books in the digital age. The transformation of academic and higher education publishing in Britain and the United States*, Maiden (MA), Polity, 2005, p. 54 e ss.
- ¹³ L'integrazione verticale è una tipica innovazione di processo; v. MICHAEL PORTER, *Competitive Strategy*, New York, Free Press, 1980, p. 6.
- ¹⁴ ASSOCIATION OF RESEARCH LIBRARIES, *ARL Statistics 2002-2003. A compilation of statistics from the one hundred and twenty-three members of the Association of Research Libraries*, compiled and edited by Martha Kyriolidou and Mark Young, 2004, <http://www.libqual.org/documents/admin/2012/ARL_Stats/2002-03arlstats.pdf>.
- ¹⁵ CARL T. BERGSTROM – THEODOR C. BERGSTROM, *The costs and benefits of library site licenses to academic journals*, "Proceedings of the national Academy of Sciences", 101(3), p. 897-902; <<http://www.pnas.org/content/101/3/897.full>>.
- ¹⁶ STEVEN LEVY, *Secret of Googlenomics: Data-Fueled Recipe Brews Profitability*, "Wired Magazine", 22.5.2009, <http://www.wired.com/culture/culturereviews/magazine/17-06/nep_googlenomics?currentPage=all>.
- ¹⁷ CHARLES HILDRETH, *Library Automation in North America: A Reassessment of the Impact of New Technologies on Networking*, Munich, K.G. Saur, 1987.
- ¹⁸ ROGER C. SCHONFELD, *JSTOR. A history*, Princeton (NJ), Princeton University Press, 2003.
- ¹⁹ *Ibidem*, p. 37-38 e 128.
- ²⁰ *Ibidem*, p. 97-106.
- ²¹ *Ibidem*, p. 104.
- ²² RYAN SINGEL, *Google Lets You Custom-Print Millions of Public Domain Books*, "Wired", September 17, 2009. Prima di Google, la ristampa di classici era il modo naturale per molti editori di entrare nel mercato di massa, lanciando collezioni di successo o collane di ricerca per raffinate riscoperte retrospettive.
- ²³ ROBERT DARNTON, *5Myths About the 'Information Age'*, "The Chronicle of Higher Education", April 17, 2011, <<http://chronicle.com/article/5-Myths-About-the-Information/127105/>>.
- ²⁴ È stato ad esempio utilizzato per valutare la ricerca in campo economico in ANVUR, il recente esercizio italiano di valutazione della ricerca. SERGIO BENEDETTO – ANDREA BONACCORSI, *La peer review però funziona*, "Il Sole 24 ore", 3 giugno 2012, p. 35.
- ²⁵ Ricordiamo alcune delle biblioteche firmatarie dell'accordo: Library of Congress nel 2005, biblioteca di Gand in Belgio, Bayerische Staatsbibliothek e Biblioteca cantonale di Losanna nel 2007, Biblioteca municipale di Lione e altre 28 biblioteche, tra cui importanti istituzioni in Spagna e in Giappone, nonché un centinaio di biblioteche dell'University of California nel 2008, un gran numero di biblioteche statunitensi, tra cui quelle delle università di Princeton, di Cornell, di Austin e di Virginia nel 2009. Il migliore libro su Google Books è forse ALAIN JACQUESSON, *Google Livres et le futur des bibliothèques numériques*, Paris, Editions du Cercle de la Librairie, 2010.
- ²⁶ ALAIN JACQUESSON, *Google Livre*, cit., p. 153.
- ²⁷ Particolari sulla struttura di controllo di OCLC sono in <<http://www.oclc.org/us/en/councils/default.htm>>.
- ²⁸ <<http://www.oclc.org/news/releases/200811.htm>>.
- ²⁹ <<http://www.oclc.org/news/releases/200811.htm>>.
- ³⁰ <<http://www.mylibrary.com/>>.
- ³¹ *OCLC and Ingram to offer new service option to access e-books* - 12 Apr 2011, <<http://www.knowledgespeak.com/newsArchiveviewdtl.asp?pickUpID=12720&pickUpBatch=1669#12720>>.
- ³² Amazon to Launch Library Lending for Kindle Books, Apr 20, 2011, <<http://phx.corporate-ir.net/phoenix.zhtml?c=176060&p=irol-newsArticle&iD=1552678&highlight=>>>.

- ³³ Si vedano le mie osservazioni nella prima parte dell'articolo in "Biblioteche oggi", marzo 2012, p. 18.
- ³⁴ In italiano molto utile è il volume di sintesi di MARIA CASSELLA, *Open access e comunicazione scientifica: verso un nuovo modello di disseminazione della conoscenza*, Milano, Editrice Bibliografica, 2012. Sugli archivi istituzionali si v. *Gli archivi istituzionali. Open access, valutazione della ricerca e diritto d'autore*, a cura di Mauro Guerrini, Milano, Editrice Bibliografica, 2010 e, in prima battuta, ANTONELLA DE ROBBIO, *Archivi aperti e comunicazione scientifica*, Napoli, Clío Press, 2007, <<http://www.storia.unina.it/cliopress/derobbio.htm>>.
- ³⁵ Per Dubini e Giglia la reputazione è uno dei fattori più importanti delle condizioni di sostenibilità di una rivista in open access; PAOLA DUBINI – ELENA GIGLIA, *La sostenibilità economica dei modelli di Open Access*, "AIDA Informazioni", 26, n. 3-4, luglio-dicembre 2008; <http://www.google.it/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CFEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.aidainformazioni.it%2Fpub%2Fdubini-giglia342008.pdf&ei=YtrIT8CgIsXzsgaSiJ3BBg&usq=AFQjCNFRtGAe_i9RawPKQIhIcEj_59yMEw&sig2=FqB5JDEafQ_Odcv-iviVwg>.
- ³⁶ In data 28 novembre 2011 erano 7.311 le riviste peer-reviewed (gold-model) repertorate nella Directory of Open Access Journals (DOAJ) e 2.168 i depositi conformi al protocollo OAI, v. <http://oad.simmons.edu/oadwiki/OA_by_the_numbers>.
- ³⁷ MIKAEL LAAKSO – PATRIK WELLING – HELENA BUKVOVA – LINUS NYMAN – BO-CHRISTER BJÖRK – TURID HEDLUND, *The Development of Open Access Journal Publishing from 1993 to 2009*, "PLoS ONE", 6(6): e20961, 2011. doi:10.1371/journal.pone.0020961
- ³⁸ <<http://roar.eprints.org/content.html>>.
- ³⁹ ELSEVIER, *Elsevier's comments on evolutions in scientific, technical and medical publishing and reflections on possible implications of Open Access journals for the UK* (February 2004), <www.elsevier.com/.../UKST1Elsevier_position_paper_on_stm_in_UK.pdf>.
- ⁴⁰ I dati sono ricavati dal 2011 Annual report, disponibile sul sito: <http://reporting.reedelsevier.com/staticreports/Reed_AR_2011.pdf>.
- ⁴¹ *The Cost of Knowledge*, <<http://thecostofknowledge.com/>>.
- ⁴² <<http://editorsupdate.elsevier.com/2012/03/welcome-to-this-editors%E2%80%99-update-open-access-special/>>.
- ⁴³ <<http://www.biomedcentral.com/libraries/springerfaq>>.
- ⁴⁴ MICHAEL PORTER, *Competitive strategy*, cit., p. 207.
- ⁴⁵ Springer chiede appunto un contributo di 3.000\$ per la pubblicazione in open access di un articolo; <<http://www.springer.com/authors/journal+authors/helpdesk?SGWID=0-1723213-12-799305-0>>.
- ⁴⁶ Sono questi fattori tipici di vantaggio competitivo per le imprese; v. MICHAEL E. PORTER, *Competitive advantage. Creating and sustaining superior performance*, New York, Free Press, 2004, p. 231-272.
- ⁴⁷ PAOLA DUBINI – ELENA GIGLIA, *La sostenibilità economica cit.*, p. 54.
- ⁴⁸ Sul potere contrattuale di JSTOR nei confronti degli editori nazionali, si veda l'intervista a Andrea Angiolini *Il Mulino digitale*, "La Repubblica 2 Cultura", p. 43.
- ⁴⁹ CARL SHAPIRO – HAL VARIAN, *Information rules*, cit., p. 184 e ss.
- ⁵⁰ *Facebook goes public. Not top of the pops*, "The Economist", May 19th, 2012, <<http://www.economist.com/blogs/schumpeter/2012/05/facebook-goes-public>>.
- ⁵¹ STEFANO PARISE, *Dieci buoni motivi per andare in biblioteca*, Milano, Editrice Bibliografica, 2011, p. 106. Peraltra, secondo Ballestra, tale mediazione informativa consiste in un'"educazione alla documentazione" che nessun'altra istituzione riesce a fornire; cfr. LAURA BALLESTRA, *Information literacy in biblioteca*, Milano, Editrice Bibliografica, 2011.
- ⁵² JEAN-NOËL JEANNENEY, *Quand Google défie l'Europe. Plaidoyer pour un sursaut*, Paris, Mille et une nuits, 2010 e ROBERT DARNTON, *Google and the future of books*, "The New York Review of Books", 56, 2, February 12, 2009, <<http://www.nybooks.com/articles/archives/2009/feb/12/google-the-future-of-books/?pagination=false>>.
- ⁵³ <<http://www.soros.org/openaccess/read>>.
- ⁵⁴ Tale era infatti la priorità di JSTOR, nelle prime discussioni tra William G. Bowen, Richard Eckman e Ira Fuchs avvenute agli inizi del 1994, v. ROGER C. SCHONFELD, *JSTOR. A history*, cit., p. 28 e p. 99.

PROVOCĂRILE ACCESULUI DESCHIS ȘI VIZIBILITATEA PRODUCȚIEI ȘTIINȚIFICE A REPUBLICII MOLDOVA

Conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract

Based on indicators of scientific productivity calculated by Journal SCImago & Country Rank and Thomson ISI this article evaluates Moldovan's position regarding the number of scientific papers. Also article presents the data regarding the Moldovan scholars' collaboration in scientific publishing. The article features the Open Access initiative and presents opportunities for extension of scientific visibility by applying open access strategies.

Keywords: *scientific production, scientific visibility, Open Access, Republic of Moldova.*

* * *

1. Introducere

Evaluarea cercetării este foarte importantă atât pentru comunicarea științifică, cât și pentru determinarea cheltuielilor instituțiilor de cercetare. În acest scop trebuie să fie luate în calcul măsurările privind productivitatea științifică, factorul de impact al revistelor, citarea publicațiilor etc. Studiarea proceselor de comunicare în știință, măsurarea excelenței în cercetare, precum și a calității cercetării constituie o problemă care interesează tot mai mult guvernele, instituțiile de cercetare, universitățile și organismele de finanțare ca o modalitate de evaluare a responsabilității și calității cercetării științifice. Pentru a măsura cantitatea și impactul publicațiilor sunt adesea folosite diferite metrii. În ultimul deceniu, ele au devenit un instrument

standard atât în dezvoltarea politicilor în domeniul științei, cât și în managementul cercetării științifice. Ca o consecință a acestei evoluții, a fost dezvoltat un set de indicatori pentru măsurarea productivității academice, activităților științifice și tehnologice și altor rezultate ale activității științifice.

2. Indicatori de măsurare a rezultatelor activității științifice

În prezent, există mai multe instrumente pentru studiul cantitativ și calitativ al producției științifice. Utilizarea acestora a provocat opinii contradictorii [1].

Bibliometria oferă un set de metode și indicatori importanți pentru studierea structurii și a procesului de comunicare științifică. Prima dată termenul *bibliometrie* a fost definit în 1969 de Alan Pritchard, care l-a explicat ca „aplicarea metodelor matematice și statistice la cărți și alte medii de comunicare” [2]. Analiza citărilor este una din cele mai cunoscute abordări bibliometrice, care a devenit destul de complexă. Toți indicatorii științifici principali și semnificativi sunt în totalitate dependenți de statisticile publicațiilor și de citare. În același timp, rețelele informaționale, precum și aplicarea tehnologiilor informaționale au oferit avantaje cantitative și calitative pentru dezvoltarea altor metode bibliometrice. Prin intermediul bibliotecilor digitale tot mai multe documente sunt disponibile online, iar o parte considerabilă

din ele este accesibilă full-text. În același timp, există mai multe legături între documente, atât în formă de citări, cât și în formă de hyperlinkuri active, care permit unui cititor sau utilizator de informație să se deplaseze de la un document la alte documente conexe [3]. Bibliometria se aplică într-o manieră nouă, privind identificarea pe baza citării a relațiilor dintre publicațiile științifice tipărite și încadrarea lor în spațiul intelectual virtual [4]. În mod similar, factorul de impact a fost dezvoltat pentru a evalua influența unei reviste științifice, a unui autor, laborator de cercetare, a unei universități sau a unei țări, precum și pentru evaluarea influenței unui site web.

Există mai multe abordări de aplicare a diferitor indicatori de măsurare a activității științifice. Pentru comparabilitatea datelor la nivel mondial a fost necesar a folosi niște principii unice de analiză a activității științifice. Astfel de indicatori pentru organele competente au fost propuși la *Conferința internațională privind indicatorii în știință și tehnologie*, organizată de OECD la Paris în 1980. În cadrul acestor indicatori se disting: indicatori care măsoară activitatea de creație și de inovație; indicatori privind impactul științei și tehnologiei asupra economiei; indicatorii științei [5]. Cea de-a treia clasă de indicatori, indicatorii științei, la rândul ei, include indicatori privind: numărul de publicații, numărul de citări, referenți.

Deși există o varietate mare de indicatori, vizibilitatea științifică este percepută ca unul dintre cei mai semnificativi indicatori pentru evaluare.

3. Ce este vizibilitatea științifică?

În știință, termenul *vizibilitate* se referă la faptul dacă este sau nu este posibil a vedea clar și la distanță un obiect. Literalmente, prin vizibilitate se înțelege: (1) însușirea de a fi vizibil; (2) distanța maximă până la care un obiect rămâne vizibil; (3)

stare de claritate care permite să se vadă obiectele.

Acest termen este adesea folosit, de exemplu, în contextul meteorologic, cum ar fi „vizibilitatea este de până la 30 de metri”, ceea ce înseamnă că obiectele se pot vedea doar la o distanță de 30 de metri. Deci, vizibilitatea în acest caz înseamnă nu doar capacitatea de a vedea, dar, de asemenea, este o caracteristică numărabilă. Prin urmare, atunci când acest principiu se aplică pentru publicațiile științifice, putem deduce că este vorba despre reviste sau articole științifice care pot fi ușor văzute, iar calitatea lor poate fi în mod clar cuantificată prin anumiți metrici utilizabili.

Adesea vizibilitatea științifică este folosită ca sinonim pentru termenul *impact*, de exemplu, vizibilitatea revistelor științifice este un echivalent pentru revistele care au atins un factor de impact. Studiile consacrate analizei vizibilității revistelor au constatat că revistele care au fost validate atât de experți, cât și de bazele de date importante reprezintă publicații care au un grad înalt de calitate [6].

Pentru identificarea vizibilității științifice sunt folosiți indicatorii bibliometrici, cum ar fi numărul de articole per cercetător și numărul de articole publicate într-un an în revistele incluse în bazele de date ISI [7]. În opinia unor autori, pentru măsurarea vizibilității pot servi următorii indicatori: structura citărilor, inclusiv autocitarea autorilor și a revistelor, precum și componența consiliului editorial al revistelor științifice [8]. Conform altor opinii, vizibilitatea este determinată de faptul cum sunt acceptate lucrările publicate de către comunitatea academică sau științifică [9].

Astfel, vizibilitatea științifică se referă la difuzarea, accesibilitatea și recunoașterea producției științifice de comunitatea științifică. Aceste date completează componenta calitativă – *peer review*. Vizibilitatea este, prin urmare, un mijloc indirect de apreciere a calității publicațiilor.

4. Vizibilitatea publicațiilor științifice din Republica Moldova

Pentru clasamentul instituțiilor de cercetare științifică, al universităților, al țării privind nivelul de cercetare științifică, precum și pentru evaluarea cercetării, indicatorii bibliometrici de asemenea joacă un rol important, iar metricii Thomson Reuters sunt un factor dominant. Cu toate acestea, în ultimii ani, deopotrivă cu datele din baza de date *Web of Science (WoS)* a Thomson Reuters, sunt folosite datele din alte baze de date, precum *Scopus*, *Google Scholar* sau *SCImago Journal & Country Rank (SJR)*.

Web of Science a Thomson Reuters ISI sunt baze de date disponibile prin abonare. Deși cărțile și o varietate mare de reviste nu sunt incluse în aceste baze de date, o gamă întreagă de reviste performante sunt prezentate în bazele de date ISI pentru o perioadă destul de îndelungată. Conținutul autentic și multidisciplinar al bazelor de date ISI *WoS* cuprinde peste 12 000 de reviste cu cel mai mare impact la nivel mondial, inclusiv revistele cu *Acces Deschis*, și peste 110 000 de materiale ale conferințelor. Un set mare de indicatori permit măsurarea productivității științifice în 256 de discipline, a impactului citării cercetărilor științifice și a impactului revistelor ISI. *WoS* include cinci baze de date: *Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED)*, care acoperă perioada din 1945 până în prezent; *Social Sciences Citation Index (SSCI)*, care acoperă perioada din 1956 până în prezent; *Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)*, care acoperă perioada din 1975 până în prezent; *Conference Proceedings Citation Index-Science (CPCI-S)* și *Conference Proceedings Citation Index-Social Science & Humanities (CPCI-SSH)*, care acoperă perioada din 1990 până în prezent [10].

Tabelul 1 arată rezultatele contribuției cercetătorilor din diferite țări în procesul informațional global, care este măsurată

prin ponderea articolelor în revistele incluse în *SCI* și *SSCI*. Datele din tabel sunt destul de relevante și atestă că această metodă de evaluare poate fi considerată ca un analog al PIB-ului, în domeniul științei [11]. Într-adevăr, rezultatele din 1996 (la sfârșitul secolului al XX-lea) arată că „Grupul celor opt” a avut un nivel ridicat de performanță în procesul informațional științific, cu un rol dominant al SUA, circa 30% din contribuție.

Tabelul 1. **Repartizarea contribuției în fluxul informațional mondial (după datele *SCI* și *SSCI*)**

Țara	Anul		Diferența (%)
	1996 (%)	2009 (%)	
SUA	28,4	20,4 ↓	-8,0
Marea Britanie	7,1	6,2 ↓	-0,9
Japonia	7,3	5,7 ↓	-1,6
Germania	6,2	5,2 ↓	-1,0
Franța	4,7	4,3 ↓	-0,4
Canada	3,6	3,6	-
Italia	3,3	3,4 ↑	+0,1
Rusia	2,7	1,65 ↓	-1,05
China	2,4	13,8 ↑	+11,4
Ucraina	0,46	0,30 ↓	-0,16
România	0,16	0,44 ↑	+0,28
R. Moldova	0,02	0,02	-

Sursa: *Web of Knowledge*

Cu toate acestea, la sfârșitul primului deceniu al secolului al XXI-lea situația s-a schimbat ca rezultat al creșterii numărului de publicații ale cercetătorilor din China. Analiza datelor constată o creștere de circa 11% (aproape de șase ori) în această perioadă a numărului de articole indexate în *Science Citation Index (SCI)* și *Social Sciences Citation Index (SSCI)* din *WoS*. Totodată, se reduce contribuția Statelor Unite ale Americii (aproximativ a patra parte)

De asemenea, sunt prezentate datele pentru Republica Moldova, precum și pentru statele vecine – România și Ucraina

na. Dacă în cazul Ucrainei dinamica indicatorilor atestă o reducere de 1,5 ori, indicatorii pentru România arată o îmbunătățire semnificativă a performanțelor. Contribuția României în fluxul informațional mondial a crescut aproape de trei ori. Contribuția Republicii Moldova, deși nu este foarte mare, a rămas la același nivel.

În scopul analizei vizibilității științifice a Republicii Moldova a fost folosit, de asemenea, și portalul *SCImago Journal & Country Rank* [12], care include indicatorii privind dezvoltarea științifică a țărilor și prezintă vizibilitatea revistelor științifice.

Acești indicatori sunt generați de baza de date *Scopus* și arată vizibilitatea revistelor incluse în baza de date respectivă din 1996. Portalul este dezvoltat de SCImago, un grup de cercetare la care participă Consiliul Superior de Cercetare Științifică din Spania (Consejo Superior de Investigaciones Científicas, CSIC) și universitățile din Granada, Extremadura, Carlos III (Madrid), Alcalá de Henares.

Conform datelor *SJR*, pentru perioada 1996-2011, după numărul de publicații,

R. Moldova este plasată pe locul 97 din 238 de țări. În comparație cu anul 2009, R. Moldova a coborât în 2011 cu patru poziții în clasamentul mondial al producției și vizibilității științifice.

Analiza comparată a datelor din *SJR*, precum și din *SCI* și *SSCI*, privind contribuția țărilor în procesul informațional, arată că nu există diferențe esențiale referitoare la clasamentul mondial (tabelul 2).

Privirea de ansamblu asupra acestor date ne permite să constatăm că pentru majoritatea țărilor se păstrează același trend. Pentru perioada 2009-2011 unele țări înregistrează o creștere a numărului de publicații, de exemplu, China (+2,35%), SUA (+1,66%), Germania (+0,23%), Ucraina (+0,04%), Rusia (+0,03%), România (+0,02%).

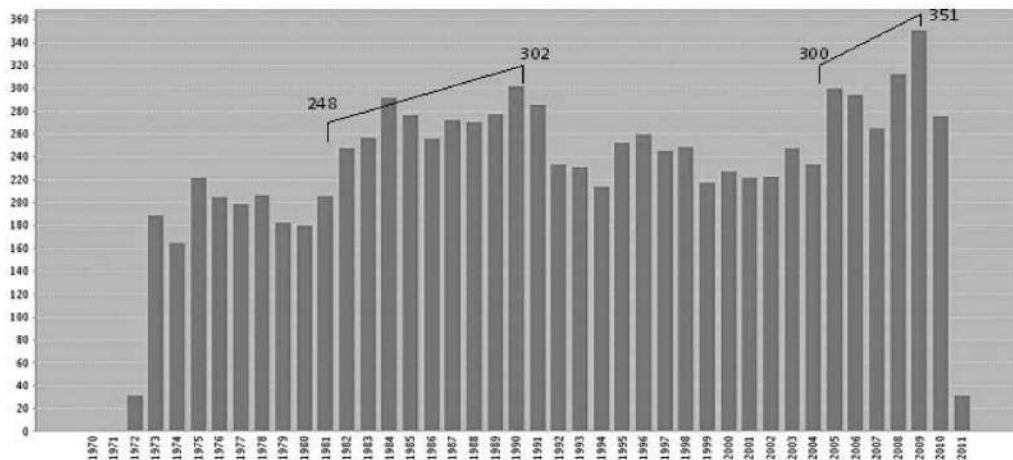
Cu toate că în anul 2009 Republica Moldova s-a menținut la nivelul anului 1996, cu 0,02% în fluxul informațional mondial, în anul 2011 a fost înregistrată o scădere. Cota R. Moldova în anul 2011 a fost estimată la nivel de 0,01% din fluxul informațional mondial. În același timp,

Tabelul 2. Repartizarea contribuției în fluxul informațional mondial (după datele *SCImago Journal & Country Rank*)

Țara	Anul		Diferența 1996-2009 (%)	Anul	
	1996 (%)	2009 (%)		2011 (%)	Diferența 2009-2011 (%)
SUA	28,39	20,53 ↓	-7,86	22,19 ↑	+1,66
Marea Britanie	7,16	6,25 ↓	-0,91	6,23 ↓	-0,02
Japonia	7,3	5,24 ↓	-2,06	4,93 ↓	-0,31
Germania	6,22	5,64 ↓	-0,58	5,87 ↑	+0,23
Franța	4,68	4,29 ↓	-0,39	4,16 ↓	-0,13
Canada	3,58	3,55 ↓	-0,3	3,45 ↓	-0,1
Italia	3,25	3,41 ↑	+0,16	3,32 ↓	-0,9
Rusia	2,69	1,64 ↓	-0,05	1,67 ↑	+0,03
China	2,43	13,62 ↑	+11,19	15,97 ↑	+2,35
Ucraina	0,47	0,31 ↓	-0,16	0,33 ↑	+0,04
România	0,16	0,46 ↑	+0,3	0,48 ↑	+0,02
Moldova	0,02	0,02	-	0,01 ↓	-0,01

Sursa: Elaborat după *SCImago Journal & Country Rank*

Fig. 1. Dinamica participării savanților din R. Moldova în fluxul informațional mondial în perioada 1970-2011

Sursa: Elaborat după Web of Knowledge

mai multe analize ale productivității științifice ale oamenilor de știință din R. Moldova arată că după anul 2004 se constată o creștere a numărului de publicații cu vizibilitate internațională [13].

Rezultatele, obținute din analiza bazelor de date WoS¹, a permis să observăm că publicațiile cercetătorilor din R. Moldova sunt înregistrate în această sursă din anul 1970, iar articolele sunt înregistrate din anul 1972. În total, în perioada 1970-2011 au fost indexate 9420 de documente (fig. 1).

Conform datelor prezentate în figura 1 constatăm că se evidențiază două perioade de prezență mai activă a oamenilor de știință din R. Moldova în fluxul informațional mondial. Prima perioadă – 1982-1990, când știința autohtonă a fost pe poziții bune în cadrul URSS, iar numărul de publicații înregistrate în WoS ajungea până la 302 în anul 1990. Cea de-a doua perioadă – 2005-2009, când este consta-

tată înregistrarea maximală a publicațiilor în WoS – 351 în anul 2009.

În perioada 1991-2004 este sesizată o scădere a publicațiilor în revistele științifice valoroase, fiind un rezultat al declinului în cercetarea științifică după destrămarea URSS și al exodului masiv al savanților.

Analiza datelor pentru perioadă 2010-2012, realizată în baza raportului privind rezultatele științifice principale din sfera științei și inovării², atestă o creștere a numărului de publicații în revistele cu vizibilitate internațională.

Astfel, în această perioadă anual sunt publicate aproximativ câte 350 de articole în revistele cu factor de impact (tabelul 2). De asemenea, este sesizată o creștere a articolelor în revistele cu factor de impact mai mare de 3,0.

² Sunt prezentate datele din *Raportul privind activitatea Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică (CSȘDT) și rezultatele științifice principale, obținute în sfera științei și inovării în perioada anilor 2010-2012*. Disponibil: http://www.asm.md/?go=activitatea&activ2=1&csdt=1&ew_language=0 (vizitat pe 24.08.2013).

¹ Analiza bazelor de date WoS a fost realizată în perioada 23-25 aprilie 2011.

Tabelul 2. Editarea publicațiilor științifice de cercetătorii din cadrul organizațiilor din sfera științei și inovării în perioada 2010-2012

Anul	Articole în reviste cu factor de impact				Articole în alte reviste și culegeri editate în străinătate
	Total	> 3,0	1,0-3,0	>0,1-1,0	
2010	345	47	192	106	350
2011	340	40	157	143	1261
2012	344	62	166	116	1509

Sursa: Elaborat după Raportul privind activitatea CSȘDT

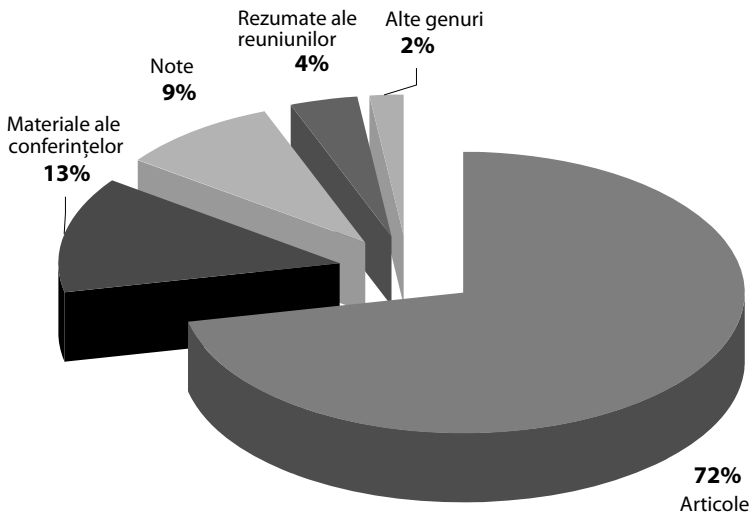
Din punctul de vedere al genurilor de documente, înregistrate în bazele de date *WoS*, remarcăm că articolele din reviste reprezintă segmentul cel mai mare în structura tipologică a documentelor – circa 72% din numărul total de documente (fig. 2).

De asemenea, sunt înregistrate și alte genuri de documente, dar rata lor în

masivul general este mult mai mică, de exemplu, materialele conferințelor constituie 13,4%; note – 9,3%; rezumate ale reuniunilor științifice – 3,7%. Alte genuri de documente, cum ar fi sintezele, scrisorile, editorialele, discuțiile, recenziile la cărți, articolele bibliografice, articolele consacrate savanților, rezumatele articolelor etc. constituie 2,0% de documente. Astfel, constatăm că din diversitatea genurilor de documente, înregistrate în *WoS*, articolul este principalul mijloc de comunicare a informației științifice.

Numărul de publicații este doar una dintre posibilele caracteristici cantitative ale contribuției la procesul informațional mondial și, în plus, este o caracteristică incompletă. Publicațiile științifice sunt diferite în funcție de valoarea și contribuția lor pentru dezvoltarea științei. Un alt criteriu cantitativ de cuantificare a contribuției la procesul informațional științific poate servi indicele de citări. Interesul oamenilor de știință este orientat către acest indicator, deoarece analiza citării este o modalitate eficientă de a studia comunicarea în cadrul comunită-

Fig. 2. Repartizarea publicațiilor savanților din R. Moldova după genuri de documente

Sursa: Elaborat după datele *Web of Knowledge*

ții științifice, structura științei din punct de vedere disciplinar, precum și mecanismele de creare a cunoștințelor noi. Cu toate că indicatorul de citare nu este unul exhaustiv, el este destul de obiectiv și se utilizează pe larg pentru evaluarea performanțelor cercetării științifice. Caracterul incomplet al acestui indicator se explică prin faptul că sunt calculate doar citările publicațiilor editate, dar influența comunicării informale la configurarea unei idei științifice, schimbul de cunoștințe nu sunt evaluate.

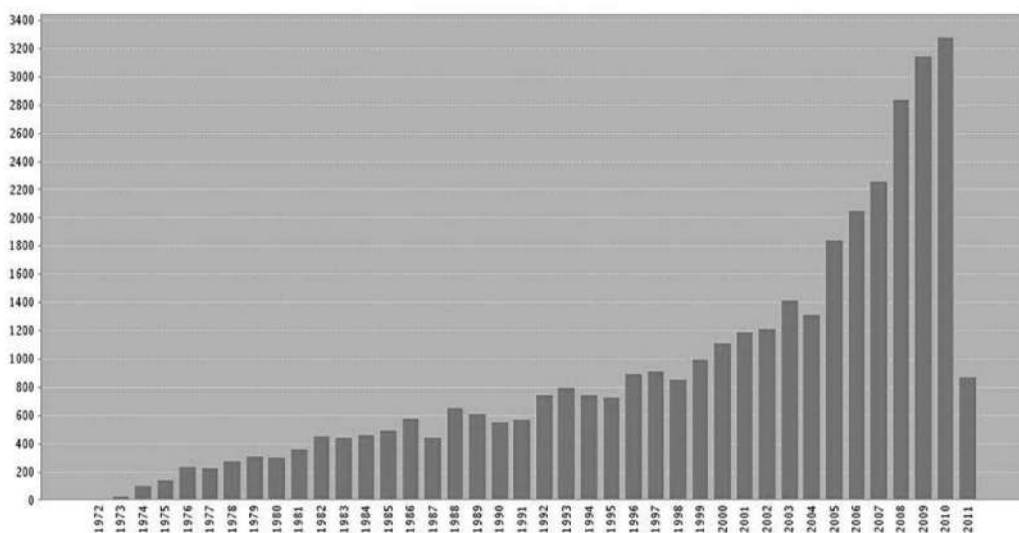
Bazele de date *WoS* și *SJR* oferă posibilitatea de a studia citările în știință. În perioada 1970-2011 publicațiile cercetătorilor din R. Moldova au fost citate de 36 514 ori, iar media citării este de 3,88 per articol (fig. 3). Analiza datelor ne permite să relevăm că citarea intensă a publicațiilor cercetătorilor din Moldova începe în anii 2000. În perioada 2005-2010 se observă o creștere a ratei citărilor, ajungând în medie până la 310 de citări pe an, iar cele mai multe citări sunt înregistrate pentru anul 2010 – 3281 de citări pentru toate publicațiile.

Analiza citărilor după *SJR* constată că în perioada 1996-2011 toate documentele indexate au fost citate de 24 381 de ori, media citării per document fiind de 6,05. Totodată, menționăm că numărul maximal de citări a fost înregistrat în anul 2005 (2576 de citări), iar în perioadă următoare se constată o scădere lentă a citărilor, ajungând la 192 în anul 2011 (fig. 4).

Remarcăm că citarea maximală a unei lucrări începe după o perioadă de doi-patru ani de prezență în circuitul informațional, iar acumulara activă a citărilor are loc în următorii patru-șase ani [14]. Astfel, în următorii ani numărul de citări, precum și media citării per document vor fi în creștere.

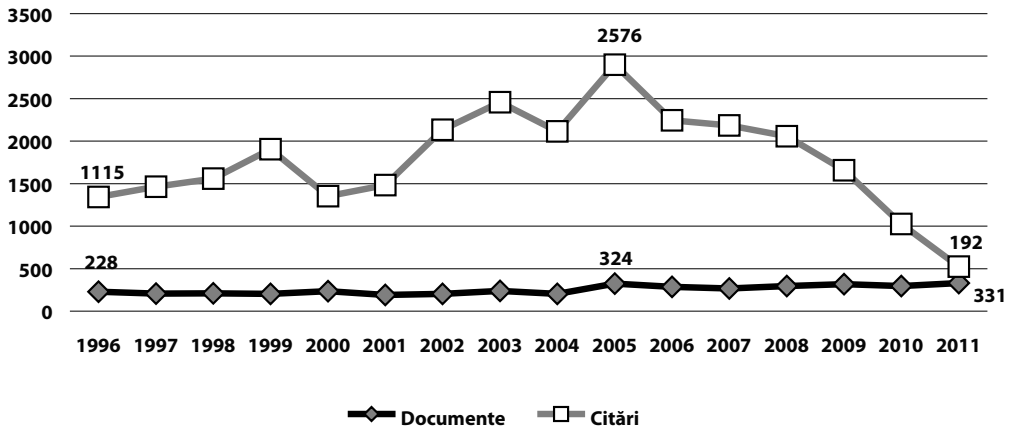
Unul dintre indicatorii scientometrici principali care, de asemenea, se folosește pentru evaluarea performanțelor științifice este *H-index* (*indexul Hirsch*). Acesta a fost introdus de Jorge E. Hirsch în anul 2005 și este un măsurător integral care calculează simultan calitatea și durabilitatea impactului cercetărilor. El se bazează

Fig. 3. Dinamica citării publicațiilor savanților din R. Moldova în perioada 1972-2011

Sursa: Web of Knowledge

Fig. 4. Dinamica documentelor înregistrate și a citării publicațiilor din R. Moldova în perioada 1996-2011

Sursa: Elaborat după SCImago Journal & Country Rank

pe distribuția citărilor primite de publicațiile cercetătorului. Valorile H-index sunt integrate în WoS și SJR. Conform datelor SCImago Journal & Country Rank, care acoperă perioada 1996-2011, H-index pentru Republica Moldova este la nivelul de 56. Astfel, doar 56 de documente ale cercetătorilor din Republica Moldova sunt citate mai mult de 56 de ori.

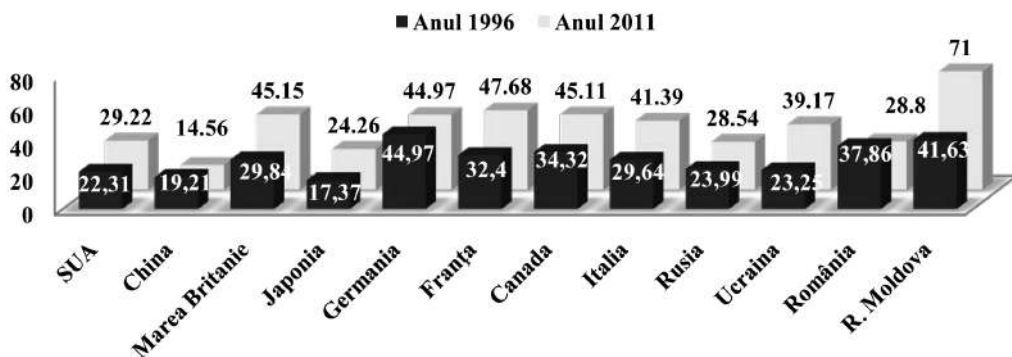
Prin urmare, datele privind productivitatea științifică și citarea publicațiilor cercetătorilor din Republica Moldova atestă o vizibilitate internațională destul de modestă a cercetării științifice. Acest fapt denotă și o posibilitate redusă de comunicare a rezultatelor cercetărilor științifice. În același timp, remarcăm o rată foarte înaltă de colaborare internațională a oamenilor de știință din Moldova în comparație cu cercetătorii din alte țări. Figura 5 prezintă datele pentru anii 1996-2011. Putem observa că valorile medii în anul 2011 pentru majoritatea țărilor se estimează la 30-40%. Excepție este R. Moldova (71%) și China (14,56%). Totodată, pentru multe țări acest indicator este în creștere. De exemplu, pentru SUA, în perioada 1996-2011, indicatorul de colaborare

internațională a crescut de la 22,31% până la 29,22%. Respectiv, pentru Marea Britanie – de la 29,84% până la 45,15%; Japonia – de la 17,26% până la 24,26%; Rusia – de la 23,99% până la 28,54%; Ucraina – de la 23,25% până la 39,17%. O creștere foarte mare se atestă pentru R. Moldova – de la 41,63% până la 71%.

Analiza comparată a nivelului de colaborare internațională în țările mici constată că rata publicațiilor comune variază între 30-50% din numărul total de publicații. Un nivel tot atât de înalt de comunicare prin publicarea comună, ca și în R. Moldova (71%), se constată și pentru Luxemburg, unde rata publicațiilor comune în anul 2011 constituie 72,4% (fig. 6).

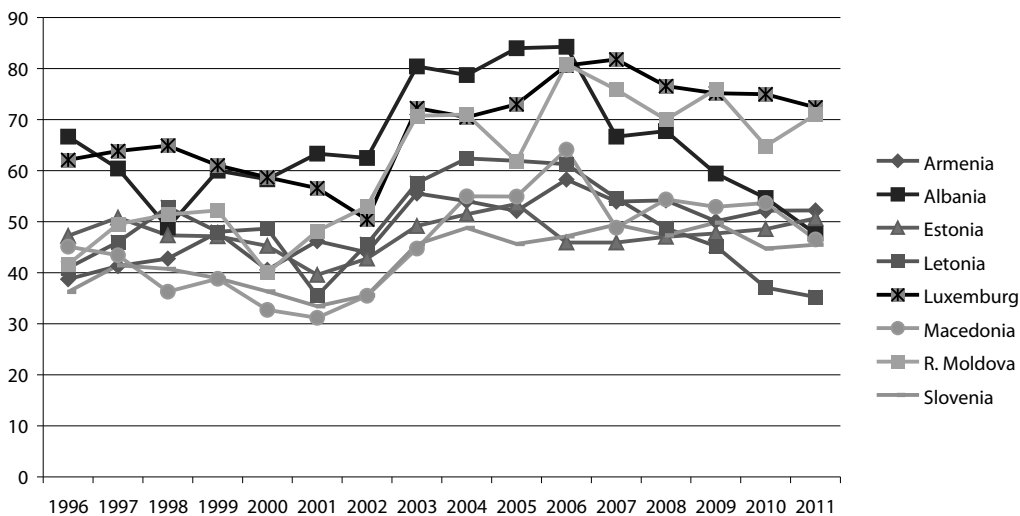
Aceste rezultate pot fi comentate ambiguu: în primul caz este o extindere a rețelei de comunicare între savanții din diferite țări; în cel de-al doilea caz constatăm o reducere semnificativă a cercetărilor științifice realizate cu resursele proprii ale țării, cauza fiind finanțarea insuficientă, în special a cercetărilor aplicative și în domeniul sociuman, precum și „lipsa colaborării între universități și sectorul privat” [15]. Bineînțeles, actualmente cooperarea inter-

Fig. 5. Nivelul de colaborare internațională

Sursa: Elaborat după SClmago Journal & Country Rank

Fig. 6. Dinamica colaborării internaționale în perioada 1996-2011

Sursa: Elaborat după SClmago Journal & Country Rank

națională reprezintă o tendință importantă de dezvoltare a științei, iar pentru țările sărace și relativ mici, cum ar fi Republica Moldova, este practic unica modalitate de realizare a cercetărilor științifice și de obținere a finanțării pentru cercetare.

În țările mici există diferențe între orientarea națională și internațională a cercetării, care nu este caracteristică pentru

țările mari, iar știința internațională este orientată, în mare măsură, spre satisfacerea necesităților țărilor mari [16]. Cu toate acestea, este clar că cercetarea științifică nu poate fi realizată în izolare internațională, iar „orientarea științei doar spre nevoile concrete naționale este, evident, la fel de nefavorabilă pentru dezvoltarea științei” [17]. Nivelul înalt de colaborare

extinde hotarele rețelelor de comunicare, implicând în procesul comunicațional savanți din diferite instituții de cercetare și din diferite țări, precum și din diferite sfere de cercetare. Din acest punct de vedere, extinderea colaborării internaționale este un factor pozitiv pentru instituțiile științifice și cercetătorii din Republica Moldova.

Ponderea articolelor cercetătorilor din Republica Moldova publicate în colaborare este în permanentă creștere și reprezintă $\frac{3}{4}$ din totalul articolelor înregistrate în WoS. Acest indicator este cel mai înalt pentru statele-membre ale Comunității Statelor Independente [18]. Înregistrarea unui nivel înalt de colaborare semnifică existența unor rețele de comunicare extinse la nivel mondial în diferite domenii de cercetare. În același timp, se constată că realizarea cercetărilor științifice doar cu eforturile savanților din Moldova se diminuează, în special a celor din domeniul științelor fundamentale. În general, analiștii au stabilit că procesul de colaborare în știință se intensifică, precum și faptul că procesul de colaborare în cercetare schimbă natura științei [19]. De menționat că intensitatea colaborării diferă de la o sferă de cercetare la alta.

În unele discipline, articolele publicate în colaborare reprezintă o parte nesemnificativă: de exemplu, în chirurgie – 7,14% din articolele publicate la acest domeniu, pe când în alte discipline acestea ocupă un segment mai mare: în electrochimie – 32%, iar în altele, cum ar fi chimia minerală și nucleară, circa 95 la sută de articole sunt publicate în colaborare. Astfel, în domeniul ca electrochimia, circa 70% din activitatea științifică este realizată independent de către cercetătorii din Republica Moldova, deci, fără o colaborare cu cercetătorii din alte țări. Realizarea independentă a cercetărilor științifice indică existența unei baze instrumentale adecvate, precum și a unui

potențial uman capabil să desfășoare cercetările în acest domeniu [20]. În alte discipline, în care cota de publicare prin colaborare este minimală, publicațiile reflectă rezultatele cercetărilor care nu au fost finanțate din granturi internaționale sau cercetările se bazează pe datele empirice de nivel național, fiind orientate spre necesitățile locale.

În procesul de cercetare științifică sunt stabilite relații de colaborare în urma cărora se intensifică comunicarea specialiștilor din diferite domenii, iar analiza relațiilor comunicaționale dintre cercetătorii care lucrează într-un domeniu demonstrează că marea majoritate a acestor cercetători sunt reușiți, direct sau indirect, în rețelele comunicaționale informale.

În lipsa unor informații adecvate cu privire la calitatea rezultatelor și producției științifice, calitatea unei reviste științifice este folosită frecvent ca un indicator pentru aprecierea calității cercetării.

Una din cele mai influente surse mondiale de evaluare anuală a publicațiilor *peer review*, care oferă informații cuantificabile și instrumente cantitative pentru clasamentul, evaluarea, clasificarea, compararea revistelor, este Baza de date *Journal Citation Report (JCR)* a Thomson ISI. Ediția din anul 2013 a *JCR* include 10 853 de reviste în 232 de discipline științifice, editate de peste 2500 editori din 83 de țări. În versiunea *JCR*, din anul 2013, au fost incluse 379 de reviste noi cu factor de impact.

În *JCR* este inclusă doar o revistă din Republica Moldova – *Surface Engineering and Applied Electrochemistry*³. Factorul de impact al revistei pentru anul 2012 este de 0,289. Accesul online la full-textul ar-

³ Din 1985, revista **Электронная обработка материалов** este reeditată de editura americană *Allerton Press Inc.*, cu titlul *Surface engineering and applied electrochemistry*.

ticoalelor din această revistă este posibil doar după abonare la baza de date *SpringerLink*.

Din anul 2008, revista respectivă este inclusă și în baza de date *SJR*. Această bază de date permite, de asemenea, calcularea indicatorului de influență științifică a revistei. Indicatorul *SJR* se calculează după metodologia aplicată de Thomson Reuters pentru factorul de impact. Indicatorul *SJR* pentru anul 2011 al revistei *Surface Engineering and Applied Electrochemistry* este practic identic cu factorul de impact calculat de Thomson Reuters – 0,299.

O altă revistă inclusă recent în *SJR* este *Buletinul Academiei de Științe a Republicii Moldova. Matematica*. Indicatorul *SJR* pentru această revistă va putea fi calculat abia peste doi ani.

5. Accesul Deschis (AD) la informația științifică

Pentru a favoriza dezvoltarea cunoștințelor, savanții au nevoie de acces la literatura științifică relevantă. Literatura științifică capătă, din ce în ce mai mult, un caracter interdisciplinar, se scumpește la nivel național și global, iar digitizarea, precum și tehnologiile moderne, impun restricții de licență.

Savanții (chiar și din cele mai bogate universități din lume) întâmpină dificultăți în accesul la literatura de specialitate. Ce măsuri pot fi întreprinse? Mișcarea privind *Accesul Deschis* (*Open Access – OA*) ar putea oferi un răspuns la această întrebare. Mulți dintre susținătorii acestei inițiative sunt interesați de transformarea sistemului de comunicare științifică, astfel încât acesta să poată funcționa în mod eficient într-un mediu care, din punct de vedere tehnologic, se schimbă foarte rapid.

Există o varietate mare de definiții ale AD, iar conceptul despre el este încă în evoluție. Mai multe documente-cheie, referitoare la acest subiect, conțin definiții

privind termenul respectiv⁴. Generalizând aceste definiții, concluzionăm că AD este un acces digital, online, gratuit la literatură, fără majoritatea restricțiilor privind drepturile de autor și de acordare a licențelor. Actualmente, termenul *Accesul Deschis* este utilizat pe scară largă în cel puțin două sensuri. Pentru unii, AD este literatura digitală, online și gratuită. Această interpretare elimină barierele de preț, dar nu și pe cele de permisiune. Pentru alții, AD este literatura digitală, online, gratuită și fără copyright, precum și restricțiile de acordare a licențelor.

Astfel, AD este accesul gratuit la literatura de cercetare, la copiile online ale articolelor de revistă recenzate (*peer review*), la lucrările conferințelor, precum și la rapoartele tehnice, tezele și documentele de lucru. În majoritatea cazurilor, nu există restricții de acordare a licențelor cu privire la utilizarea lor de către cititori. Ele pot fi utilizate în mod liber pentru cercetare, instruire și în alte scopuri.

Acțiunile politice întreprinse, în primul rând, la nivel internațional au condus la aprobarea unei serii de declarații. Actualmente, AD la rezultatele cercetărilor științifice este susținut de inițiativele internaționale de la Budapesta⁵, Berlin⁶ și Bethesda⁷.

Inițiativa cu privire la AD a fost susținută la nivelul organizațiilor internaționale, inclusiv de Organizația pentru Cooperare

⁴ De exemplu: Declarațiile de la Budapesta (februarie 2002), Bethesda (iunie 2003) și Berlin (octombrie 2003).

⁵ *Budapest Open Access Initiative* (BOAI) [online]. 2002 [citat pe 24.08.2013]. Disponibil: <http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>

⁶ *Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities* [online]. 2003 [citat pe 24.08.2013]. Disponibil: <http://oa.mpg.de/>

⁷ *Bethesda Statement on Open Access Publishing* [online]. 2003 [citat pe 24.08.2013]. Disponibil: <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>

și Dezvoltare Economică (OCDE)⁸, Comisia Europeană⁹ etc.

Uniunea Europeană a încercat să depășească obstacolele de comunicare științifică prin măsuri specifice și constituirea de instrumente, rețele, servicii care să fie puse în serviciul diseminării eficiente a rezultatelor programelor de cercetare finanțate din bani publici. Această politică se aplică în proiectul-pilot al Comisiei Europene în cadrul celui de-al șaptelea Program-cadru pentru cercetare (PC7)¹⁰, precum și prin Programul-cadru pentru cercetare și inovare – Orizont 2020¹¹.

De asemenea, mai multe asociații internaționale de cercetători, editori, bibliotecari, asociații universitare au susținut

ideea Accesului Deschis, de exemplu, *Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition (SPARC)*, *European University Association (EUA)*, *Network of Universities from the Capitals of Europe (UNICA)*, *Electronic Information for Libraries (EIFL)* etc.

În ultimii ani, după aprobarea declarațiilor internaționale, în mai multe țări s-a manifestat o creștere a acțiunilor legislative pentru legiferarea AD la informația științifică. Țările aflate în tranziție și în curs de dezvoltare au întreprins unele acțiuni în scopul lărgirii accesului la informația științifică pentru cercetătorii din aceste țări. Astfel, la nivel național au fost discutate și aprobate declarații privind AD; au fost legiferați și politici naționale de AD la informația științifică în Brazilia, Australia, Lituania, Ucraina, China, India etc.

În R. Moldova inițiativa creării mijloacelor care ar permite circulația fără bariere a informației științifice pentru întreaga societate, precum și a canalelor de comunicare noi pentru a oferi publicului acces la cunoștințele științifice, s-a soldat cu aprobarea unei Declarații¹².

În prezent, tot mai multe grupuri și centre de cercetare, universități, asociații, agenții finanțatoare, edituri elaborează politicile lor instituționale privind AD. Finanțatorii cercetărilor științifice încep să mandateze, din ce în ce mai activ, AD la cercetările pe care le finanțează. Actualmente, politicile instituționale se elaborează pentru trei tipuri de organizații: instituții de cercetare științifică (universități, laboratoare, departamente); agenții de

⁸ OCDE a aprobat Declarația cu privire la accesul la datele de cercetare realizate din fonduri publice. OCDE a susținut ideea de a oferi acces la rezultatele cercetărilor, finanțate de stat, menționând că schimbul internațional de date, informații și cunoștințe este o contribuție importantă pentru dezvoltarea cercetării și inovării, iar accesul deschis va mări valoarea investițiilor comunității pentru cercetări. Vezi: *OECD. Science, technology and innovation for the 21st century. Final Communiqué Annex I Declaration on Access to Research Data from Public Funding* [online]. 2004 [citat pe 24.08.2013]. Disponibil: http://www.oecd.org/document/15/0,2340,en_2649_34487_25998799_1_1_1_1,00.html

⁹ *Study on the economic and technical evolution of the scientific publications market in Europe: Final Report* [online]. 2006 [citat pe 24.08.2013]. Disponibil: http://europa.eu.int/comm/research/science-society/pdf/scientific-publication-study_en.pdf

¹⁰ *European Commission. Open Access Pilot in FP 7* [online]. 2008 [citat pe 24.08.2013]. Disponibil: ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/docs/open-access-pilot_en.pdf

¹¹ *Comisia Europeană. Către un acces mai bun la informațiile științifice: sporirea beneficiilor rezultate din investițiile publice în cercetare* [online]. 2012 [citat pe 24.08.2013]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0401:FIN:RO:PDF>

¹² Această inițiativă aparține bibliotecilor universitare și Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, care în anul 2009 au aprobat *Declarația Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova privind Accesul Deschis*. Vezi: http://www.abrm.md/files/comunicat_ifla.pdf (vizitat pe 28.08.2013). *Declarația aprobată de comunitatea bibliotecarilor din Republica Moldova* este unicul document la nivel național care susține promovarea AD la informația științifică.

finanțare a cercetărilor științifice; editori de reviste științifice. Pentru fiecare tip de organizație sunt create registre ale polițicilor de AD.

Există, de fapt, două modalități de a obține un acces „adevărat”, real deschis: autoarhivarea realizată de către autori (*Green Road OA – Calea Verde*) și revistele cu AD (*Golden Road OA – Calea de Aur*).

Prima strategie, numită *Calea Verde* (*Green Road*), este autoarhivarea. Ea prevede plasarea publicațiilor electronice (atât a lucrărilor editate, cât și a nonpublicațiilor) în arhivele electronice deschise, susținute de instituțiile de cercetare, învățământ și cultură. Aceste arhive sunt numite arhive ale publicațiilor electronice sau depozitarii (repositorii) instituționale.

Inițiativa Arhivelor Deschise (*OAI – Open Archives Initiative*) dezvoltă și promovează standardele care sunt axate pe facilitarea diseminării informației. *Calea Verde* este gratuită atât pentru autori, cât și pentru utilizatori.

Arhivele pot aparține organizațiilor (universităților, instituțiilor de cercetare, laboratoarelor) sau pot fi organizate după principiul tematic (economie, matematică, medicină, știința informării etc.). Autorii au dreptul să autoarhiveze lucrările lor fără nicio restricție, există doar anumite condiții privind autoarhivarea postprinturilor. 95% din reviste permit autorilor să autoarhiveze articolele după șase sau 12 luni de la publicarea articolului în revistă. Cerința principală pentru astfel de arhive este susținerea protocolului Inițiativei Arhivelor Deschise *OAI PMH* (*Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*), datorită căruia este posibilă utilizarea unei interfețe unice pentru regăsirea și repartizarea resurselor plasate în AD. Astfel, arhivele cu AD sunt compatibile cu alte resurse, ceea ce permite regăsirea informației inclusiv în cazurile în care cercetătorii nu știu de existența unor astfel

de resurse, localizarea și conținutul lor. În prezent, există softuri gratuite pentru crearea și menținerea OAI, care sunt pe larg utilizate în plan mondial (*DSpace*, *E-print*, *Fedora* etc.).

Inițiativa Arhivelor Deschise este pe larg susținută în diverse țări. Conform datelor *ROAR*¹³, în lume sunt înregistrate 3479 de arhive cu AD, din 110 de țări, iar în *OpenDOAR*¹⁴ sunt înregistrate 2381 de arhive, dintre care circa 83% sunt instituționale, circa 11% – tematice, 4% – agregatoare și 2% – guvernamentale.

Aceste colecții electronice facilitează prelucrarea conținutului digital pentru crearea materialelor didactice online, cărților electronice etc. Lideri în organizarea arhivelor cu AD sunt SUA, cu 404 de arhive, Marea Britanie – cu 218, Germania – cu 166, Japonia – cu 138. În aceste țări practic toate universitățile au arhive cu AD.

A doua strategie, revistele electronice științifice cu acces deschis (*Open Access Publishing*) – *Calea de Aur* (*Golden Road*) dezvoltă modele alternative de publicare a lucrărilor științifice, a revistelor științifice, a materialelor conferințelor. Revistele electronice efectuează, de asemenea, expertiza textelor, dar publică în AD doar materialele aprobate. Cheltuielile pentru revistele electronice sunt constituite din costul recenzării, pregătirii manuscrisului pentru plasarea pe server. Pentru finanțarea acestor modele sunt atrase investițiile organizațiilor, instituțiilor de cercetare și ale universităților. În unele cazuri (ceea ce se întâmplă mai rar), redacțiile revistelor stabilesc pentru autori sau sponsori (finanțatori) o taxă pentru prelucrarea publicațiilor aprobate pentru plasarea lor în formatul electronic.

¹³ Site-ul oficial al Registry of Open Access Repositories. Disponibil: <http://roar.eprints.org/> (vizitat pe 24.08.2013).

¹⁴ Site-ul oficial al Directory of Open Access Repositories. Disponibil: <http://www.open-doar.org/> (vizitat pe 24.08.2013).

În cadrul Primei conferințe pe problemele comunicării științifice (*Nordic Conference on Scholarly Communication*), care s-a desfășurat la Lund – Copenhaga, în octombrie 2002, a fost anunțat că va fi creat *Registrul revistelor cu Acces Deschis (DOAJ, Directory of Open Access Journal)* menținut de către Universitatea din Lund (Suedia). Inițiativa a fost susținută de Institutul pentru Societatea Deschisă și de Biblioteca Publică Științifică (*PloS – Public Library of Science*). DOAJ este una dintre cele mai prestigioase și mai apreciate liste ale revistelor științifice recenzate cu AD. În prezent, mai mult de 10 la sută din revistele *peer review* din lume sunt incluse în DOAJ, evidențiind, astfel, DOAJ printre cele mai mari colecții de reviste *peer review* din lume.

Actualmente, în DOAJ sunt înregistrate 9954 de reviste¹⁵, publicate de peste 2000 de editori, de regulă, pe baza diferitor platforme și în diferite limbi. Din numărul total de reviste incluse în DOAJ,^{2/3} sunt înregistrate în *Ulrich's Periodicals Directory (Directorul Periodicelor Ulrich)*. Acest serviciu înregistrează revistele academice din 120 de țări și publicate în 50 de limbi. Cel mai mare număr de reviste aparține SUA – 1274, apoi Braziliei – 932, Indiei – 648, Marii Britanii – 624.

Astfel, modalitățile – autoarhivarea și publicarea în AD – susțin procesul care asigură un acces liber, gratuit, online la cunoștințe.

6. Publicațiile din Republica Moldova în Acces Deschis

Extinderea rapidă a internetului și a tehnologiilor aferente a avut deja un impact extraordinar privind publicarea științifică. Aplicarea mijloacelor electronice pentru sprijinirea comunicării științifice

este una dintre schimbările majore în practica științei din această epocă. Publicarea electronică a lucrărilor științifice a sporit foarte mult audiența globală pentru activitățile de cercetare și, de asemenea, a sporit productivitatea academică. Inițiativele privind accesul deschis au, de asemenea, un impact mare și în următorii ani vizibilitatea științifică la nivel național și global se va schimba.

În Republica Moldova încă nu există un instrumentar bibliometric național ce ar permite măsurarea productivității științifice la nivel național sau ar oferi posibilități mult mai extinse pentru măsurarea vizibilității științifice, precum și informarea comunității științifice despre rezultatele cercetărilor din diverse discipline științifice. Lipsa resursei de acest gen îngreuează evaluarea producției științifice, nu permite evaluarea impactului publicațiilor științifice la nivel național.

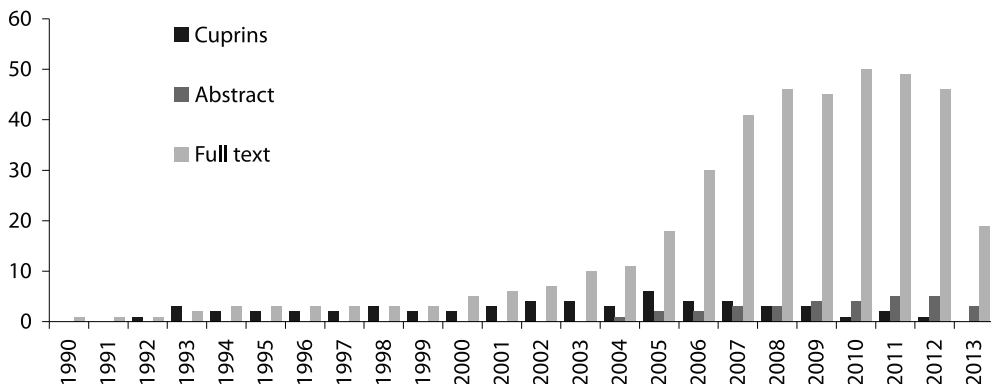
Conform *Registrului Național al revistelor științifice de profil*¹⁶, în Republica Moldova sunt 74 de reviste științifice acreditate. Analiza revistelor a constatat că prin intermediul site-ului instituțional este posibil accesul la 67 de reviste științifice. Remarcăm faptul că accesul la majoritatea revistelor electronice este asigurat prin intermediul site-urilor instituționale, iar unele reviste au site-uri proprii.

Analiza cantitativ-calitativă a site-urilor și a paginilor web ale revistelor a evidențiat că în diferite perioade 58 de reviste au oferit pentru utilizatori accesul la full-text. Majoritatea revistelor științifice electronice au început publicarea electronică în anul 2006. În perioada 2006-2013 se înregistrează sporirea numărului de reviste care oferă acces la varianta electronică a revistei, inclusiv la cuprins, rezumate sau la articole (fig. 7).

¹⁵ Site-ul oficial al *Directory of Open Access Journals*. Disponibil: <http://www.doaj.org/> (vizitat pe 24.08.2013).

¹⁶ *Registrul Național al revistelor științifice de profil* [online]. Disponibil: http://www.cnaa.md/profile_publications/ (vizitat pe 24.08.2013).

Fig. 7. Accesul la revistele științifice electronice din R. Moldova

Observăm că în perioada 2010-2013 este constatat un declin în publicarea electronică, aceasta fiind o consecință a actualizării neregulate a informației, precum și o cauză a restanțelor în publicarea electronică a revistelor. În afară de aceasta, unele reviste, din motive financiare, apar cu întârziere și numai în varianta tipărită.

Astfel, deși există încă probleme privind publicarea electronică a revistelor științifice, toate caracteristicile revistelor electronice asigură anumite posibilități de diseminare a informației științifice, de promovare a revistelor și a conținutului acestora, asigură un anumit nivel de comunicare între savanți atât la nivel național, cât și la cel internațional. Unul din beneficiile cele mai evidente ale publicării electronice – diseminarea informației științifice la nivel internațional, faptul că nu există hotare geografice care limitează accesul cercetătorilor la informația științifică. De asemenea, sunt depășite anumite restricții de publicare, inclusiv viteza de difuzare a informației, depășirea spațiului între sursă și cercetători, operativitatea publicării informației etc.

Mai sus au fost menționate strategiile AD care facilitează accesul și diseminarea informației științifice. Este necesar să remarcăm că Republica Moldova are doar o singură arhivă electronică a lucrărilor științifice care este înregistrată în *Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR)* –

Tezele depuse la Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare¹⁷. Această resursă oferă acces la textul autoreferatelor tezelor de doctor și doctor habilitat pentru perioada 2004-2013 (1880 de teze la 20 de profiluri științifice).

Ceea de-a doua strategie – revistele cu AD, de asemenea, nu este încă pe larg aplicată în R. Moldova. În AD (în DOAJ) au fost înregistrate doar șase reviste care oferă acces liber la conținut. Revista *Computer Science Journal of Moldova*, editată de Institutul de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, a fost înregistrată în 2009 și oferă AD la articolele pentru perioada 1993-2013 (435 de articole). *Buletinul Academiei de Științe a Republicii Moldova. Matematică*, de asemenea, editat de Institutul de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, a fost înregistrat în 2011 și oferă AD la toate articolele publicate în perioada 2005-2012, în acest răstimp au fost publicate 229 de articole. Revistele *GlotoDidactica* și *Limba și context* apar la Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți. Ele au fost înregistrate ca reviste de AD în anul 2012. *Limba și context* reflectă articole cu AD pentru perioada 2009-2012 (107 de articole), iar *Gloto-*

¹⁷ Site-ul oficial al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare. Disponibil: <http://www.cnaa.md/>. (vizitat pe 24.08.2013).

didactica pentru perioada 2010-2012 (41 de articole). Revista *Problemele energiei regionale* a fost înregistrată în DOAJ în anul 2012, oferă AD la 196 de articole pentru perioada 2005-2013. Ea este editată de Institutul de Energetică al Academiei de Științe a Moldovei. Ceea de-a șasea revistă – *Economie și sociologie* – a fost înregistrată recent, în iulie 2013, fiind editată de Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al Academiei de Științe a Moldovei. AD la articolele din această revistă sunt oferite pentru perioada 2012-2013 (130 de articole).

Toate cele șase reviste oferă acces la 1138 de articole cu AD (0,1% din numărul total de articole cu AD din revistele DOAJ).

7. Impactul Accesului Deschis asupra vizibilității științifice

Stive Lawrence a fost primul care a publicat datele ce demonstrează că articolele accesibile online sunt citate mai des. El a investigat impactul accesului gratuit la publicațiile online, analizând rata de citare în domeniul informaticii, a comparat articolele online gratuite în raport cu articolele care nu au fost disponibile online. Rezultatele obținute de Stive Lawrence arată o corelație clară între numărul de citări ale unui articol și probabilitatea că acest articol este online [21].

Un factor important pentru toți autorii este impactul activității lor. În cazul în care autorii pot vedea o îmbunătățire a impactului activității lor datorită AD, ei vor fi mai dispuși să utilizeze modelele AD.

Primul studiu privind evaluarea efectului autoarhivării referitoare la articolele din revistele publicate a fost realizat de Stevan Harnad și Tim Brody [22]. Autorii au analizat peste 95 000 de manuscrise prepublicate în domeniul fizicii și matematicii, depozitate în arhiva digitală arXiv (<http://www.arXiv.org>), care au fost comparate cu versiunile articolelor publicate în revistele indexate în *Web of Science* și au fost denumite „articole cu Acces Deschis”. Numărul de referințe la

aceste articole a fost apoi comparat cu cel pentru toate celelalte articole (denumite „non Open Access”) care au fost, de asemenea, publicate în aceleași reviste și în același an (între 1992 și 2003). Stevan Harnad și Tim Brody au constatat că versiunile articolelor prepublicate și depuse în arXiv au avut un număr mai mare de citări decât cele care nu au fost depuse în repozițor. Rata articolelor OA / non OA variază în funcție de aria subiectului, anul publicării, precum și în funcție de alți factori care au fost sau nu luați în calcul (cum ar fi, eliminarea autorilor care se autocitează sau comparația cu articolele publicate în aceeași revistă).

Kristin Antelman a studiat impactul articolelor disponibile în AD în diferite domenii (filosofie, științe politice, matematică și inginerie electronică); măsurările au fost făcute pe baza citărilor înregistrate în baza de date ISI *Web of Knowledge*. Rezultatele au arătat că în toate cele patru discipline articolele disponibile gratuit au un impact foarte mare. Datele au arătat o diferență semnificativă în ratele de citare medie a articolelor cu AD și cele care nu sunt disponibile online în mod liber în toate cele patru discipline. Creșterea relativă a citării pentru articolele cu AD variază de la 45% în filosofie, 51% în inginerie la 86% în științele politice și 91% în matematică [23].

Într-un studiu realizat în 2008, privind avantajul citării articolelor din AD, M. Norris, C. Oppenheim și F. Rowland [24] au calculat disponibilitatea accesului liber pentru cele 4633 articole din 65 de reviste cu factor de impact mare (incluse în *Web of Science*) în patru domenii: matematică aplicată, ecologie, economie și sociologie. Autorii studiului au înregistrat, în mod specific, doar copiile autoarhivate ale articolelor care au același titlu și aceiași autori ca și articolele publicate și găsite pe site-ul web al editorului. Disponibilitatea copiilor cu AD a fost foarte mare în economie (65%), matematica aplicată (59%) și ecologie (53%), dar mult mai mică în sociologie (21%).

Studiul lui M. McVeigh [25], privind productivitatea editorială a revistelor în anul 2003, a constatat că din 747 060 de articole, citate și indexate în *ISI Web of Science*, 2,9% au fost din reviste cu AD. Aceste date pot fi comparate cu rezultatele studiului *Open Access to the Scientific Journal Literature: Situation 2009* [26], care a determinat că 6,6% din revistele cu acces liber sunt cotate ISI. Studiul a remarcat, de asemenea, că AD are deja un impact pozitiv destul de semnificativ asupra disponibilității literaturii științifice din reviste și că există mari diferențe între disciplinele științifice.

Utilizând datele ISI privind factorul de impact al revistelor, Doug Way [27] a studiat disponibilitatea AD pentru articolele publicate în 2007 în cele 20 de reviste de top în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Un studiu similar a fost realizat de B. Mukherjee [28], care a analizat impactul literaturii cu AD utilizând *Google Scholar*. Aceste studii au arătat că articolele cu AD reprezintă o treime din eșantionul total de articole, iar revistele cu AD au factor de impact mare.

Unul din studiile recente a încercat să răspundă la întrebarea dacă AD contribuie la o difuzare mai mare a cunoștințelor [29]. Studiul s-a axat pe analiza a 36 de reviste cu AD în domeniul științelor fundamentale și exacte, științelor sociale și umanitare. Efectul AD a fost raportat la descărcarea și citarea articolelor. Philip Davis a constatat că articolele plasate în AD ($n = 712$) au fost considerabil mai mult descărcate și mai accesibile pentru o audiență mult mai largă în primul an după publicare. Însă nu este niciun efect în primii trei ani de la data publicării, deoarece articolele cu AD nu sunt citate mai devreme și nici mai des decât articolele accesibile prin abonament ($n = 2533$). Aceste rezultate pot fi explicate prin stratificarea socială, un proces care concentrează autorii-cercetători la un număr mic de universități de elită, care oferă un acces excelent la literatura de specialitate.

Deși unele studii demonstrează în mod concludent că în unele domenii nu există avantaje pentru articolele din revistele cu AD [30], mai multe lucrări sintetizează beneficiile AD [31].

Alma Swan a realizat o sinteză a studiilor privind impactul AD asupra comunicării în știință [32]. Analiza a evidențiat 27 de studii care elucidează rezultatele pozitive ale AD pentru beneficiul citării, precum și patru studii care nu au constatat astfel de avantaje. Studiile se referă la analiza beneficiilor de AD în diferite domenii. Variate date și analize: studii de caz, diverse măsurători, de exemplu, citările sau descărcările, realizate între timp, au condus la rezultate destul de contradictorii, în funcție de domeniul disciplinar, de atitudinea cercetătorilor și comportamentul de citate, precum și de metodologia aplicată. Astfel, a fost constatat că citarea a sporit cel mai mult datorită AD în domeniul științelor agricole (cu 200-600%), fizică și astronomie (cu 150-580%), medicină (cu 300-450%), iar cea mai nesemnificativă creștere a fost constatată în domeniul biologiei (de la 5% până la 36%), filosofiei (45%), electrotehnicii (51%) și științelor politice (86%).

Se consideră că AD are o mare valoare pentru participarea țărilor în curs de dezvoltare și în tranziție la cercetarea științifică la nivel mondial. Analiza evoluției AD în țările în curs de dezvoltare și în tranziție demonstrează, de asemenea, că sunt citate mai des articolele din revistele cu AD [33]. Revistele cu AD acordă prioritate meritelor academice, nu intereselor comerciale. În același timp, revistele cu AD contribuie la progresul științei, iar guvernul care finanțează accesul liber contribuie la reducerea costurilor pentru publicare, ceea ce permite revistelor să publice documente de o calitate mai înaltă și să crească impactul acestor reviste.

Generalizând rezultatele pozitive privind impactul AD asupra citării, putem menționa că avantajele posibile ale AD va-

riază în funcție de domeniul științific și se rezumă la un avantaj complex care include: (a) **avantajul general** – rezultă din citarea articolelor disponibile pentru publicul care nu a avut acces la aceste articole mai înainte; (b) **avantajul prematur** – cu cât mai devreme un articol este accesibil pentru comunitatea științifică, cu atât mai repede ar putea fi citat acest articol la nivel mondial; (c) **selecția influențată** – autorii au opțiunea de a selecta și de a plasa în AD articole de o calitate mai înaltă și nu publică în AD articolele pe care le consideră de o calitate mai joasă; (d) **avantajul de utilizare sau de descărcare** – articolele cu AD sunt descărcate mult mai des, iar aceasta permite să presupunem că în viitor vor fi citate; (e) **avantajul de calitate** – articolele calitative au mai multe beneficii de la AD, deoarece acestea sunt mai des citate în comparație cu articolele de o calitate mai joasă; (f) **avantajul competitiv** – articolele OA sunt în concurență cu articolele non OA, iar în măsura în care articolele OA sunt relativ mai accesibile decât articolele non OA acestea pot fi folosite și citate mult mai des; (g) **avantajul de accesibilitate** – rezultă în accesul utilizatorilor la articolele OA, atunci când instituțiile, în care activează acești utilizatori, nu se abonează la revistele în care sunt publicate articolele respective.

8. Concluzii

Concluzionând pe marginea celor analizate, relevăm că din punctul de vedere al productivității științifice R. Moldova are o poziție foarte modestă la nivel mondial privind publicarea științifică, fiind clasată pe locul 97. Contribuția Republicii Moldova în fluxul informațional mondial reprezintă doar 0,01% (după datele *SCImago Journal & Country Rank* pentru anul 2011). De asemenea, puține reviste sunt indexate în baze de date cu vizibilitate internațională. Cu toate acestea, remarcăm un nivel foarte înalt de colaborate științifică inter-

națională a cercetătorilor din R. Moldova; anual, cca 70% din articole sunt publicate cu participare internațională. Pentru cercetătorii de la noi este foarte important acest parteneriat, deoarece în procesul de cercetare științifică sunt stabilite relații de colaborare care intensifică atât comunicarea specialiștilor din diferite domenii, cât și oferă o modalitate de susținere financiară a cercetărilor științifice.

În Republica Moldova nu există un instrumentar bibliometric național ce ar permite măsurarea vizibilității științifice la nivel național. Iar variantele electronice ale revistelor științifice nu contribuie cu mult la creșterea vizibilității la nivel național și internațional. Doar șase reviste sunt înregistrate în *Directoriul revistelor cu Acces Deschis*.

AD oferă modalități noi de publicare, diseminare și acces la informația științifică, precum și posibilități de a mări vizibilitatea științifică a țărilor, instituțiilor științifice sau a cercetătorilor. Instituțiile din sfera științei și inovării din R. Moldova ar putea profita mai mult de posibilitățile AD pentru a extinde vizibilitatea științifică a țării.

Referințe bibliografice

1. Colin Steele, Linda Butler, Danny Kingsley, *The publishing imperative: the pervasive influence of publication metrics*, Learned Publishing, **19(4)**, 277 (2006).
2. A. Pritchard, *Statistical bibliography or bibliometrics?* Journal of Documentation, **24(4)**, 348 (1969).
3. Blaise Cronin, Herbert W. Snyder, Howard Rosenbaum, Anna Martinson, Ewa Callahan, *Invoked on the Web*, Journal of the American Society for Information Science, **49(14)**, 1319 (1998).
4. C. Borgman, J. Furner, *Scholarly communication and bibliometrics*, Annual Review of Information Science and Technology, **36**, 3 (2002).
5. P. Frangopol, *Revista internațională Scientometrics*, Revista de Politică Științei și Scientometrie, **3(2)**, 58 (2005).
6. Marie-Angele De Looze, R. Coronini, Monique Legentil, P. Jeannin, Marie-Helene Magri, *Determining the core journals of a research centre:*

the example of researchers from the Department of Rural Economy and Sociology of the Institut National de la Recherche Agronomique, France, *Scientometrics*, **36(2)**, 167 (1996).

7. Philippe Laredo, Philippe Mustar, *Laboratory Activity Profiles: an Exploratory Approach*, *Scientometrics* **47(3)**, 515 (2002).

8. Shengli Ren, Ronald Rousseau, *International visibility of Chinese scientific journals*, *Scientometrics*, **53(3)**, 389 (2002).

9. Sandra Miguel, Zaida Chinchilla-Rodriguez, Félix de Moya-Anegón, *Open Access and Scopus: a new approach to scientific visibility from the standpoint of access*, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, **62(6)**, 1130 (2011).

10. Site-ul oficial al Thomson Reuters. Disponibil: <http://thomsonreuters.com> (vizitat pe 22.08.2013).

11. A. Dikumar, *The place of moldovan researchers in the world innovation process. the scientometric analysis*, *Akademios*, **2(21)**, 28 (2011).

12. Site-ul oficial al SCImago. SJR – SCImago Journal & Country Rank Disponibil: <http://www.scimagojr.com> (vizitat pe 24.08.2013).

13. A. Dikumar, *The place of moldovan researchers in the world innovation process. The scientometric analysis*, *Akademios*, **2(21)**, 28 (2011).

14. A. Dikumar, V. Kravtsov, *Evolution of involvement of moldavian scientists on a world-wide information process: scientometric analysis*, *Akademios*, **1(16)**, 11 (2010).

15. Ana Popa, *Cercetare, dezvoltare și inovare în Republica Moldova: probleme și opțiuni*, Chișinău, Expert Grup, **21**, 2011.

16. Halla Thorsteinsdóttir, *Public-sector research in small countries: does size matter?* *Science and Public Policy*, **27(6)**, 433 (2000).

17. V. Stolte-Heiskanen, *The role of center-periphery relations in the utilization of the social sciences*, *International Sociology*, **2(2)**, 189 (1987).

18. Gh. Cuciureanu, *Managementul sistemului național de cercetare-dezvoltare: între globalizare și provincializare*, Chișinău, „ProEdit” SRL, **124**, 2011.

19. Halla THORSTEINSDÓTTIR, *External research collaboration in two small science systems*, *Scientometrics*, **49(1)**, 145 (2000).

20. A. Dikumar, *The place of moldovan researchers in the world innovation process. the scientometric analysis*, *Akademios*, **2(21)**, 28 (2011).

21. S. Lawrence, *Free online availability substantially increases a paper's impact*, *Nature*, **411(6837)**, 521 (2001).

22. S. Harnad, T. Brody, *Comparing the Impact of Open Access (OA) vs. Non-OA Articles in the Same Journals*, *D-Lib Magazine* [online], **10(6)**, 2004. Disponibil: <http://www.dlib.org/dlib/june04/harnad/06harnad.html> (vizitat pe 23.08.2013).

23. K. Antelman, *Do open-access articles have a greater research impact?* *College & Research Libraries*, **65(5)**, 372 (2004).

24. M. Norris, C. Oppenheim, F. Rowland, *The citation advantage of Open-Access articles*, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, **59(12)**, 1963 (2008).

25. Marie E. Mcveigh, *Open Access journals in the ISI citation databases: Analysis of impact factors and citation patterns – A Citation study from Thomson Scientific* [online], 2004. Disponibil: <http://science.thomsonreuters.com/m/pdfs/openaccesscitations2.pdf> (vizitat pe 23.08.2013)

26. Bo-Christer Björk, Patrik Welling, Mikael Laakso, Peter Majlunder, Turid Hedlund, Guðni Guðnason, *Open Access to the Scientific Journal Literature: Situation 2009*, *PLoS ONE* [online], **5(6)**, 2010. Disponibil: <http://www.plosone.org/article/info:doi/10.1371/journal.pone.0011273> (vizitat 23.08.2013).

27. D. Way, *The Open Access Availability of Library and Information Science Literature*, *College & Research Libraries*, **71(4)**, 302 (2010).

28. Bahaskar Mukherjee, *Do open-access journals in library and information science have any scholarly impact? A bibliometric study of selected open-access journals using Google Scholar*, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, **60(3)**, 581 (2009).

29. P.M. Davis, *Open access, readership, citations: a randomized controlled trial of scientific journal publishing*, *The FASEB Journal* [online], **25(7)**, 2129 (2011). Disponibil: <http://www.fasebj.org/content/early/2011/03/29/fj.11-183988.abstract> (vizitat 23.08.2013).

30. Nelly Țurcan, *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*, Chișinău, CEP USM, **259**, 2012.

31. Ibidem.

32. A. Swan, *The Open Access citation advantage: Studies and results to date* [online], University of Southampton, 2010. Disponibil: http://eprints.ecs.soton.ac.uk/18516/2/Citation_advantage_paper.pdf (vizitat 23.08.2013).

33. W. H. Cheng, S. L. Ren, *Evolution of open access publishing in Chinese scientific journals*, *Learned Publishing*, **21(2)**, 40 (2008).

ARS DEDICATORIA

ÎN COLECȚIA BIBLIOTECII „TÂRGU-MUREȘ”

*Claudia ȘATRAVCA,
director, Filiala „Târgu-Mureș”*

Abstract

The article is about the book donations that increase the library collection. Dedications and autographs, belonging to men of culture or science, leaders, professional gives a sentimental value to the book, contribute to establish friendship and partnership relations. The author, director of the Târgu-Mureș Branch, describe this special collection of the branch.

Keywords: *Public library Târgu-Mureș, collection, book donation, autographs, dedications.*

* * *

Probabil, nu există profesie și, implicit, instituție care ar fi mai nedreptățite în aprecieri decât bibliotecarul și biblioteca. Opinia precum că biblioteca este locul unde se depozitează și se păstrează istoria gândirii umane exprimă doar o parte din adevăr, cealaltă parte constând în afirmația, deloc metaforică, de altfel, că biblioteca este un organism viu, în continuă evoluție, în necutență metamorfozare, în neobosită muncă de propagare iluministă a valorilor ferecate între copertele cărților.

Spune o vorbă: Bibliotecarul este omul zidit între cărți. Îmi permit să nu fiu de acord cu această definiție poetică a activității bibliotecarului, deoarece a fi „zidit” presupune o stare de stagnare, la fel ca și cea de „paradis”, metaforă aparținând scriitorului argentinian de mare succes universal Jorge Luis Borges, care afirma: „Eu mi-am închipuit întotdeauna paradisul ca pe o bibliotecă...” Or, în context modern, profesia de bibliotecar este una dintre cele mai mobile, mai solicitante sub aspectul instruirii continue, al informării permanente, al contactelor cu publicul, fie că este

vorba despre creatori consacrați de cărți sau despre consumatori ai acestora, despre cititori cu vechime în „zăbava” lecturilor împătimate sau despre picii de grădiniță care abia învață să răsfoiască o carte fără să rupă colțurile filelor.

Un argument forte în favoarea afirmației „biblioteca este un organism viu” ar fi și faptul că această instituție creează valoare adăugată și asta prin diseminarea cunoștințelor, trăirilor, experiențelor înveșmântate în cuvântul scris. O carte devine valoare doar atunci când este citită. Până atunci, ea nu este decât un obiect oarecare de pe un lung și monoton raft de bibliotecă. Și bibliotecarul este cel care dă impuls, stimulează această mirifică transformare a cărții din „capital mort” în „viața însăși” (filozoful reformator italian Filippo Turati spunea în acest sens: „Biblioteca este numai acolo unde se dă viața cărții”).

Dintre numeroasele schimbări ce s-au produs în Republica Moldova după proclamarea independenței a fost și această rocadă la nivel de mentalitate, raportată la rostul bibliotecilor și al bibliotecarilor. Apărut în ultimul deceniu al secolului XX, în peisajul sociocultural al Chișinăului, acest nou gen de biblioteci-filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – ele sunt accesibile publicului larg, integrate temeinic în comunitate, inițiatore și animatoare active de dialoguri multiple între diverși subiecți, implicați, într-un mod sau altul, în viața cărților. Acest eveniment a însemnat o adevărată revoluție în gândirea colectivă, o reformare din temelii a statutului și imaginii bibliotecarului. Ne-am asumat plener schimbarea ca pe unica posibilitate

de a supraviețui într-o lume nouă, bazată pe principiile performanței și cunoașterii continue.

Filiala „Târgu-Mureș” promovează aceste principii deja de 17 ani, perioadă în care, îndrăznesc să afirm, a săvârșit un salt spectaculos pe scara valorică. Acest lucru este confirmat, în particular, de modul cum s-a dezvoltat fizic colecția de carte – am început cu 5309 volume, donate de către cititorul instituției în persoana Bibliotecii Județene Mureș (director – Dimitrie Poptămaș), pentru a ajunge, la 1 ianuarie 2013, la circa 39 mii de documente, 37 mii dintre ele fiind cărți. Dar confirmat plenar și de numeroasele raporturi de prietenie și parteneriat, stabilite și cultivate cu grijă, de-a lungul anilor, de către angajatele bibliotecii. Oglinda acestor raporturi viabile și lucrătoare sunt mass-media timpului, dar și cărțile cu dedicații și autografe, oferite bibliotecii și cititorilor de către personalitățile care au pășit pragul instituției cu diverse ocazii sau donate pentru bibliotecă în alte circumstanțe.

Prezenți la deschiderea Bibliotecii „Târgu-Mureș” (31 august 1996), intelectualii din Chișinău și Târgu-Mureș au venit la „casă nouă” cu cele mai scumpe daruri – cărțile, unele însoțite de inscripții omagiale de o finețe aparte. De aici s-a ivit și necesitatea constituirii colecției *Cărți cu dedicații*, care validează relațiile de colaborare și prietenie cu personalități marcante din domeniul cărții, literaturii, artei, culturii, științei, vieții sociale etc. Colecția reprezintă pentru bibliotecă un veritabil tezaur, deoarece în ele sunt întipărite gândurile, emoțiile, trăirile donatorilor în acele momente. Aceste cărți, în prezent 412 la număr (inclusiv 297 din Moldova și 115 din România), sunt unicate, cu mare încărcătură informativă și emoțională, adevărate mărturii ale timpului, căruia îi aparțin.

Dintre miile de exemplare ale unei cărți, date la tipar, unul este deosebit, personalizat, deoarece vine direct spre cel care deschide volumul cu dedicație. Prezența dedicației îi retracează valoarea comercială și îi conferă valoare sentimentală, capabilă să alimenteze amintiri, emoții, studii, concluzii etc. Dedicatiile și autografele, aparținând unor oameni de litere, de cultură sau de știință, lideri de opinie, profesioniști de marcă, împătimiți de lectură, conferă cărților o valoare dublă: cea creată de către autor în procesul scrierii și cea de mărturie vie a timpului în perpetuă goană, a omului „sub vremi”. De fapt, este greu să delimitați aceste două tipuri de valoare. Nu în zadar poetul, criticul și istoricul literar român **Șerban Foarță** vorbește despre o anume artă a dedicației („*ars dedicatoria*” – îi spune el), parte a modului de gândire artistică a autorului, parte a conținutului cărții, pe care este executat înscrisul. Dedicția anulează distanța dintre cel care o oferă și cel care o primește, transformând cartea dintr-o marfă oarecare într-un dar unic și inestimabil, valoros prin oportunitatea de „a citi”, fie și o singură pagină, un sin-

gur cuvânt, din opera complexă cu titlul *Lu-mea interioară a autorului*, de a „interpreta” caracteristicile portretului său psihologic și de creație. Scriitorul rus Maksim Gorki, un recunoscut maestru al dedicațiilor, afirma că acestea sunt *o modalitate inedită de a comunica de la om la om cu cititorul individual sau cu cititorii unei biblioteci*. În acest sens, este evident că dedicațiile constituie cheia spre incommensurabilul tărâm al relațiilor dintre oameni într-un context temporal și spațial bine definit.

Dedicațiile lăsate pe cărțile din colecția Bibliotecii „Târgu-Mureș” sunt diverse ca mesaj și conținut, prin autorii și destinatarii lor, ca ocazie și context spațio-temporal, dar mai ales prin acele fire afective invizibile (pentru că țin nu de material, ci de spiritual), și totuși atât de trainice, încât pot să reziste presiunea timpului și metamorfozele imprezibile ale caracterelor umane.

Un capitol aparte și extrem de drag nouă îl alcătuiesc dedicațiile oferite bibliotecii de către „nașii de botez” ai instituției – bibliotecarii, scriitorii, oamenii de cultură, generoșii cititori și donatori de carte de la Târgu-Mureș. Este suficient să specific că 50 la sută, adică 19 107 de cărți, din colecția bibliotecii provin din donații târgumureșene.

Distinsul om de cultură, ex-directorul Bibliotecii Județene Mureș, **Dimitrie Poptămaș**, care rămâne, până în prezent, patronul spiritual al instituției noastre, a contribuit în mod decisiv nu numai la constituirea colecției de carte, dar și la stabilirea unui parteneriat viabil dintre intelectualii târgumureșeni și chișinăuieni. Ca rezultat, s-au întezit vizitele reciproce, în special în cadrul Zilelor Bibliotecii „Târgu-Mureș”, fiecare soldându-se cu importante donații de carte, însoțite de dedicații oferite bibliotecii, cititorilor și angajaților.

Dimitrie Poptămaș avea grijă să ne aducă de fiecare dată cărți cu dedicațiile unor personalități din Târgu-Mureș. Perso-

nal, a făcut dedicații pe șapte cărți atât în calitate de autor, cât și de prefațator. Volumul *Philobiblon mureșean. O viață printre oameni și cărți*, considerat, pe bună dreptate, rodul muncii sale de o viață (pe durata a mai bine de 50 de ani), conține o dedicație adresată bibliotecii, din care cităm: *„Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș» această carte născută și din colaborarea noastră în semn de apreciere și recunoștință pentru reciprocitate culturală, ca îndemn la speranțe și la realizarea idealurilor comune. 30 ianuarie 2004.”* Oferită în contextul participării sale la Salonul Internațional de carte pentru copii (luna aprilie a aceluiași an), această dedicație a definit obiectivele comune, spre care ne orientăm activitatea noi, bibliotecarii de la Chișinău, dar și colegii noștri de la Târgu-Mureș. Altă dedicație semnată de către Dimitrie Poptămaș, pe noua sa carte editată în 2009, *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*, sună astfel: *„Cititorilor Bibliotecii «Târgu-Mureș» din Chișinău, această carte despre cărți, reflecții culese din mulți autori români și străini, cu prețuire din partea autorului, 16 februarie 2010.”* Pe cartea de specialitate *Bibliografia cărților, albumelor și hărților editate în Județul Mureș. 1996-2000*, al cărei prefațator este, ne-a scris: *„Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș» și cititorilor ei, pe care cu răbdare și pricepere o conduce Claudia Șatravca, acest «model» ales și bilanț de edituri mureșene, 14 octombrie 2003.”*

Dedicațiile semnate de către prof. Dimitrie Poptămaș în cadrul vizitelor sale la biblioteca noastră confirmă, o dată în plus, avantajele reciproce ale colaborării și prieteniei sub semnul Cărții dintre cele două municipii și biblioteci. Voi menționa că Dimitrie Poptămaș a știut să transmită acest entuziasm și colegilor săi. Astfel, Liliana Moldovan a donat bibliotecii noastre cărțile sale de specialitate: *Indiscreții în bibliotecă și Introducere în managementul serviciilor de bibliotecă*, însoțindu-le cu dedicații pe cât de simple, pe atât de dragi nouă, bi-

bliotecarilor chișinăuieni: „*Bibliotecii «Târgu Mureș» din Chișinău din partea autoarei. L. Moldovan. 28 martie, 2011.*”

Tradiția acestei frumoase prietenii este menținută și de actuala conducere a Bibliotecii Județene Mureș în persoana directorului **Monica Avram** care scria la prima sa vizită: „*Când pășești în Biblioteca «Târgu-Mureș» ai sentimentul copleșitor de acasă că intri într-o mare și frumoasă familie care te primește cu căldura cuvântului, a cărților și a oamenilor care îi trec pragul în fiecare zi.*”

Dr. Nicolae Băciuț, personalitate complexă și universală (scriitor, cercetător, editor, publicist, lider de opinie, de mai bine de un deceniu – director al Direcției de cultură, culte și patrimoniul cultural național Mureș, redactor-șef al revistei *Vatra veche*, directorul Galeriei de Artă Religioasă „Deisis”), este nelipsit de la evenimentele bibliotecii încă de la inaugurarea ei. Astfel, dumnealui este unul dintre cei mai vechi și mai fideli prieteni ai bibliotecii, ceea ce îi dă dreptul să se întoarcă „*mereu de-acasă, acasă*”. Cum e firesc între prieteni, Nicolae Băciuț își împărtășește cu noi bucuriile apariției noilor sale cărți, însoțind fiecare volum donat cu dedicații de suflet pentru eventualii cititori. De exemplu, în cartea pentru copii *Jocuri încrucișate* scrie: „*Cu speranța că vom redescoperi împreună copilăria.*” În *Lina lumină* îi urează cititorului adult ca „*lina lumină să-i lumineze căile tinereții fără bătrânețe*”.

Un alt prieten sincer al bibliotecii noastre este omul de cultură târgumureșean **prof. dr. Valentin Marica**, poet, jurnalist, senior-editor la Societatea Română de Radiodifuziune – Studioul Regional Târgu-Mureș, președintele Fundației culturale „Cezara”, director al Centrului de studii literare „Grigore Vieru”, autorul celei mai vaste colecții de carte proprie cu dedicații (12). Fiecare dintre acestea poartă amprenta personalității inedite a autorului, marcată de simplitate, profunzime și sensibilitate: „*Ție, Cititorule, raiul cuvintelor*”; „*Ție, Cititoru-*

le, din surâsul Cuvântului! Cu încredere în frumusețea gândului și a sufletului. Cu prețuire, Valentin Marica.”

Lazăr Lădariu, redactor-șef la cotidianul *Cuvântul liber* din Târgu-Mureș, ex-deputat în Parlamentul României, participând la Zilele Bibliotecii „Târgu-Mureș” în 2001 și 2003, ne-a donat cărțile sale *Onomastica ierbii, Prezent, Veghe cu fluturi*. Într-una din dedicații scrie: „*Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș» și cititorii ei, această îmbrățișare frățească, cu prețuirea și omagiul lui Lazăr Lădariu.*”

„*«Puil» Bibliotecii Județene Mureș crește frumos la Chișinău*”, este o frază des întâlnită în articolele scriitorului din Toplița (jud. Harghita), **prof. Ilie Șandru**, dedicată instituției noastre. Este unul dintre cei mai activi promotori ai imaginii Bibliotecii „Târgu-Mureș”, participând practic la toate edițiile Zilelor Bibliotecii „Târgu-Mureș” și la Hramul Chișinăului. Pe cărțile sale *Basarabia iarăși și iarăși și Inima timpului* ne-a lăsat dedicații simple, dar scrise cu mult drag: „*Pentru cititorii Bibliotecii «Târgu-Mureș», cu toată dragostea*”; „*Cu urări de bine*”; „*Cu sentimente de stimă și prețuire.*”

Dedicații de suflet pe cărțile donate ne-au mai lăsat și alte marcante personalități mureșene care ne-au trecut pragul. Bunăoară, **conf. univ. dr. Cornel Moraru** a notat pe cartea sa *Obsesia credibilității: «Dăruind această carte mă bucur că mă aflu aici, la Biblioteca «Târgu-Mureș»*. *Aș vrea ca această bibliotecă, făcută cu mare suflet și profesionalism să fie utilă nu numai cititorului obișnuit, dar și pentru elite, și să ajungă renumele Bibliotecii Județene Mureș, octombrie 1997.*” Ne-au lăsat emoționante autografe pe cărțile lor și scriitorii Mihai Suci, Zeno Ghițulescu, N. Ioan Ciolan etc. Aflându-se la Chișinău, a vizitat biblioteca noastră și dna Maria Borzan, director al Muzeului Etnografic din Reghin, donându-ne cartea-album *Muzeul Etnografic Reghin* cu următoarea dedicație: „*Cu prilejul trecerii prin Chișinău, lăsăm aici, la Biblioteca «Târ-*

gu-Mureș» o parte din sufletul nostru. Dumnezeu să ne aibă în pază pe toți. 12 noiembrie 2000.”

Pe parcursul anilor am avut ocazia să particip la tradiționalele *Zile târgumureșene* și la alte activități culturale din Târgu-Mureș și de fiecare dată mă întorceam cu numeroase cărți cu **dedicații ale unor oameni de cultură și știință**: Grigore Ploieșteanu, Ion Ranga, Serafim Duicu, Ana-Maria Crișan, Dumitru Husar, Răzvan Ducan, Cornelia Jinga Hetrea etc.

Un capitol important îl alcătuiesc, în colecția noastră, donațiile altor personalități notorii din alte centre culturale ale României, inclusiv din domeniul biblioteconomiei. Regretatul **Traian Brad**, ex-directorul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj-Napoca, înflăcăratul inițiator al deschiderii la Chișinău a bibliotecilor de carte românească, prezent la inaugurarea Bibliotecii „Târgu-Mureș” și la alte evenimente importante, ne-a lăsat o singură dedicație, oferită în calitate de coautor al studiului monografic, dedicat satului natal, *Pânade – 700 de ani: „Cititorilor Bibliotecii «Târgu-Mureș» cu prețuirea lui Traian Brad, Chișinău, 31 august 1999.”* În fiecare an, de ziua sa de naștere, se afla la Chișinău, la Zilele Bibliotecii „Transilvania”. Cartea vieții sale *Lectura publică la Cluj*, apărută în 2001, Traian Brad visa s-o lanseze la Chișinău și s-o ofere personal prietenilor de aici și bibliotecilor. Dar nu a fost să fie... Oricum, valoroasa lucrare a ajuns la noi, dedicația fiind scrisă de colega sa **Doina Popa**: *„Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș» – această istorie a lecturii și a bibliotecii clujene, la scrierea căreia am fost martor și consilier când a fost nevoie și pe care Traian Brad, distinsul cărturar, minunatul nostru coleg și prieten, nu a reușit să v-o ofere personal. Cu prietenia și prețuirea colegilor de la Cluj. 8 octombrie 2002.”*

Directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, **dr. Teodor Ardelean**, ex-deputat în Parlamentul României, participând la un eveniment cultural în

incinta Bibliotecii „Maramureș”, lansându-și cartea *Din Hiperboreea... în Iberia*, a donat un exemplar cu dedicația: *„Bibliotecii «Târgu-Mureș» din Chișinăul nostru drag, acest semn de admirație și simpatie din partea autorului. Chișinău, 18 aprilie 2007.”*

Prof. Victor Petrescu, ex-directorul Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” din Târgoviște, vizitându-ne biblioteca (2000, 2002, 2010), ne-a donat cărțile: *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița* și *Moștenirea Văcăreștilor*, fiecare cu dedicație: *„Cititorilor cu avânt de a contribui la cartea limbii române”*; *„Un gând curat împreună cu stima și considerația autorilor pentru propășirea culturii românești din toate timpurile.”*

O onoare pentru instituția noastră este dedicația remarcabilului bibliolog, redactor-șef al revistei *Biblioteca* (București), **Emil Vasilescu**, lăsată pe monografia *Vladimir Streinu: „Bibliotecii «Târgu-Mureș», mă bucur că această carte despre un mare critic și istoric literar român se află la întâlnirea cu minunatul public basarabean. Omagiul autorului. 12 octombrie 2002.”*

Bunul nostru prieten **Nicolae Busuioc**, scriitor și fost director al Bibliotecii Județene „Gheorghe Asachi” din Iași, fiind invitat la Zilele Bibliotecii „Târgu-Mureș”, în 2000, ne-a oferit în dar trei cărți ale sale cu *„urări de lectură plăcută cititorilor”*.

Ne mândrim cu faptul că în colecția *Cărți cu dedicații* a bibliotecii cititorii pot găsi și numele altor personalități marcante din România: **Octavian Ghibu**, om de cultură, fiul lui Onisifor Ghibu, a donat cartea *Despre educație* cu autograful: *„Bibliotecii «Târgu-Mureș», cu ocazia Zilelor Ghibu, Chișinău, 30 mai 1997”*; **Nichita Danilov**, scriitor și diplomat („*Dnei directoare a Bibliotecii «Târgu-Mureș», Claudia Șatravca, omagiul autorului. 2000*”), dedicație scrisă pe cartea *Nouă variațiuni pentru orgă*; **Constantin Simirad**, scriitor, fost primar de Iași, pe cartea sa *Audiențe în aer liber* scrie: *„Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș» cu un respect nemăsurat,*

pentru cititorii ei din partea autorului. 12 mai 2000” ș.a. Sincere urări de bine, sentimente de prietenie și prețuire pentru bibliotecari și cititori **exprimă în dedicațiile lor** prof. Ovidiu Bădina (București); dr. în filologie Doina Butiurca (Iași); Ioan Chindriș, istoric (Cluj-Napoca); Minerva Chira, scriitoare (Oradea); Lidia Constantinescu, scriitoare (București); Emilian Marcu, scriitor (Timișoara); Florica Bud, scriitoare (Baia Mare); Corneliu Filip, scriitor, jurnalist (Botoșani); Ștefan Ghilimescu, critic, istoric literar, poet, publicist (Târgoviște); Ion Muscalu, scriitor (Iași); Costică Asăvoaie, cercetător științific (Iași); Constantin Mustață, jurnalist, scriitorii (Cluj-Napoca); Ion Mărgineanu (Alba Iulia); Teodor Tanco (Cluj-Napoca); Constantin Novac (Constanța); Ion Miloș, scriitor, jurnalist, traducător (Suedia); Mircea Albu (Cluj-Napoca); Octavian Onea, scriitor, istoric, publicist (Câmpina); Constantin Zisu, scriitor, artist plastic (București) ș.a.

Încă de la inaugurarea Bibliotecii „Târgu-Mureș”, oamenii de cultură și de știință, personalitățile autohtone din diverse domenii de activitate ne-au fost alături, punând umărul la realizarea în fapt a misiunii de promovare a valorilor autentice – naționale și universale, de diseminare a tradițiilor strămoșești, de cultivare a deprinderilor de lectură. Și dacă este adevărat că valoarea unei biblioteci se măsoară prin calitatea prietenilor săi, atunci avem tot dreptul să ne considerăm o bibliotecă valoroasă, ancorată ferm în realitate, cu un

mare potențial de dezvoltare în consens cu imperativele biblioteconomiei moderne. Fiind nu numai oaspeți frecvenți la activitățile organizate de bibliotecă, dar și protagoniști nemijlociți ai acestora, personalitățile autohtone au lăsat instituției noastre, de-a lungul timpului, numeroase dedicații și autografe pe cărțile donate.

Colaborarea cu regretatul poet academician **Grigore Vieru** a început acum doisprezece ani, când fusese invitat la o serată literară dedicată lui Marin Sorescu. A acceptat cu plăcere, deoarece îl cunoscuse personal, fiind și admiratorul operei sale. De atunci venea la bibliotecă ori de câte ori apărea vreo ocazie, în special la Zilele Bibliotecii, favorabile pentru întâlnirile cu cititorii și cu scriitorii din Târgu-Mureș, pentru discuții, dialoguri literare, lansări și prezentări de carte, donații de carte cu dedicații. Una dintre acestea ne-a fost oferită de către Grigore Vieru în cadrul unui eveniment cultural desfășurat la bibliotecă: *„Cititorilor Bibliotecii «Târgu-Mureș» care își merită numele, cu drag și credință în izbânda dreptății noastre. 19 februarie 2001.”* Participând la lansarea cărții *Acum și în veac* la Filiala „O. Ghibu”, am avut posibilitatea să completez colecția *Cărți cu dedicații* a bibliotecii noastre cu o valoroasă lucrare, pe care marele poet a notat: *„Prietenilor mei de la Biblioteca «Târgu-Mureș», bucurându-mă că au norocul de a frecventa asemeni biblioteci. 26 noiembrie 2001.”*

Academicianul **Mihai Cimpoi**, prietenul devotat al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și al filialelor ei, nu refuză nici o dată invitațiile noastre, venind întotdeauna cu cel mai prețios cadou – cartea. Faimosul eminescolog ne-a onorat cu prezența sa chiar din anul deschiderii instituției noastre. Nu a fost ediție a Zilelor Bibliotecii „Târgu-Mureș” la care să nu participe dumealui, impresionându-ne cu noile sale apariții editoriale, însoțindu-le, de fiecare dată, cu dedicații. Prezentăm câteva dintre cele 12 dedicații din colecția bibliotecii,

semnate de Mihai Cimpoi: „...Cu urări de bine Bibliotecii «Târgu-Mureș» această osteneală a mea”; „Cititorilor bibliotecii acest măr de aur româno-european (cartea *Mărul de aur*)”; „Bibliotecii acest Zeu ascuns pe care l-am scos din labirint” etc.

Nicolae Dabija, unul dintre reprezentanții proeminenți ai generației șaptezeciste, vine la sărbătorile bibliotecii nu numai de drag de carte și cititori, dar și pentru dialogul cultural cu scriitorii din Târgu-Mureș, pe care îi apreciază pentru verticalitate și devotament față de biblioteca lor de la Chișinău. Ca și alți confrăți ai săi, distinsul scriitor și publicist pune accent în dedicațiile sale pe relația scriitor-cititor: „Bibliotecii «Târgu-Mureș», urări de multe cărți și cât mai mulți cititori, cu inima lui Nicolae Dabija. 16 februarie 2010” (pe cartea *Harta noastră care sângeră*); „Cititorilor să apere cele care ne apără – valorile românești, le dorește și își dorește Nicolae Dabija. 24 ianuarie 2003” (pe cartea *La Est de Vest*).

Distinsa doamnă **Eliza Botezatu**, critic literar, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, este mai mult decât un prieten al bibliotecii – mai bine de 12 ani fiind președinta Clubului „Lecturi literare” care activează în cadrul instituției noastre. Dedicățiile Elizei Botezatu sunt de fiecare dată inspirate, cu îndemn clar la lectură adresat cititorilor mari și mici: „Bibliotecii «Târgu-Mureș» cu drag și cu apreciere. Biblioteca D-voastră e frumoasă pentru ochi, e comodă pentru lecturi, e îmbietoare pentru suflet. Vă urez să vă păstrați aceste virtuți. Cu simpatie Eliza Botezatu. 16 noiembrie 1999”; „Cititorilor – începători de la Biblioteca «Târgu-Mureș», această expresie de dragoste și de interes pentru cuvântul scris, îndemnându-i să se împrietenească de mici cu Cartea. Ea, numai Cartea, te face un om interesant, care are ce spune și altora. Mai 2004.”

Scriitorul **Vladimir Beșleagă** a ales biblioteca noastră nu numai pentru cărțile și edițiile periodice, pe care le citește aici încă de la inaugurare, dar și pentru comodita-

te – este vecinul nostru, mereu dispus să anime activitățile organizate, să provoace participării de orice vârstă la discuții, polemici, dezbateri pe diverse teme. În acest context, par firești dedicațiile sale adresate cititorilor și bibliotecii în calitate de formatoare de utilizatori competenți: „Cordiale urări de cât mai... muuulți și... aaageri cititori” (2009); „Urez Bibliotecii «Târgu-Mureș» acces la multe, multe inimi de cititori, punți spirituale durabile între cele două orașe: Chișinău – Târgu-Mureș, colaboratorilor ei multă sănătate, lumină în suflet, fericire. 2 decembrie 1999”; „Pentru Biblioteca Târgu-Mureș – adevărat focar al renașterii naționale, mii și mii de cititori” (2003), „Minunatului colectiv al Bibliotecii «Târgu-Mureș», ghidat în mod absolut... matern de dna Claudia Șatravca, important centru de cultură și educație românească a tineretului, în special dnei Tatiana Șatravca, care a trudit la elaborarea acestui indice bibliografic, dând dovadă de multă competență și profesionalism, ca un semn de dragoste și recunoștință din partea celui subsemnat, care vine să aducă prin acest text, toată dăruirea inimii – Vladimir Beșleagă” (2013). (Dedicăție pe biobibliografia *Vladimir Beșleagă: „...în creație axul moral este totul”*, elaborată de biblioteca noastră).

Poetul și omul politic Ion Hadărcă a fost și rămâne alături de bibliotecă, considerându-le importante focare de cultură și de promovare a cărții. De fiecare dată, la invitația noastră, venea cu plăcere și cu un cadou – o carte nouă. Scriitorul a donat bibliotecii patru cărți cu dedicații, adresându-le celor chemați să valorifice înțelepciunea cuvântului scris: „Cititorilor mei dragi de la «Târgu-Mureșul» chișinăuian, la un jubileu semnificativ de cinci anișori! 12 octombrie 2001” (pe cartea *Arena cu iluzii*); „Doamnei Claudia Șatravca – acest semn de prețuire înaltă. 4 iulie 1997” (pe cartea *Ambasadorul Atlantidei*).

Un capitol aparte îl constituie cărțile cu dedicații, oferite copiilor la întâlnirile cu scriitorii: **Vasile Romanciuc** („Pentru dragii

cititori ai Bibliotecii «Târgu-Mureș» din toată inima...»); **Iulian Filip** („Copiilor temerari care trec pragul Bibliotecii «Târgu-Mureș» și mă caută – aici mi-s plăciințele mele coapte pentru voi”); **Ianoș Țurcanu** („Micilor cititori dragi inimii mele – cu simpatie”; „Să ajungeti la cartea pe care o căutați și să vă fie de folos”); **Claudia Partole** („Celor mai fideli prieteni ai Cărții – Copiilor – un dar din dar de Cuvânt”; „Dragul meu cititor, să știi că lumea cărții este tot ce avem mai frumos și mai curat aici, în lume. Uplete-te de această lume și fericit vei fi”); **Arcadie Suceveanu** („Cititorilor le doresc succes în toate și să nu uite care și unde ne este rădăcina”); **Silvia Ursache** („Vă doresc să fiți ingenioși și deștepți, ca eroii acestei cărți – Aventurile lui Iulian”); **Nicolae Rusu** („Micilor cititori de la Biblioteca «Târgu-Mureș», frați de stele și de suflet cu scriitorii, cele mai frumoase urări și sincera simpatie a autorului” – dedicație scrisă pe cartea *Frații de stele*, care a luat premiul *Cartea Anului – 2010*) etc.

Pentru tineret, cu îndemn la studii asidue au dăruit cărți cu dedicații dr. hab. Sergiu Pavlicencu; dr. hab. Anatol Petrencu; dr. Ion Negrei; dr. Sergiu Musteață; dr. hab. Anton Moraru; dr. hab. Ion Ciocanu; conf. univ. dr. Larisa Cuznețov; conf. univ. dr. Vasile Șoimaru; acad. Petru Soltan; dr. Ana Bantos; dr. hab. Vlad Pâslaru; dr. hab. Ion Holban; dr. hab. Mihail Dolgan; dr. Veronica Postolachi. Aceleași categorii de cititori i se adresează lingvistul și cercetătorul Vlad Pohilă: „Vă îndemn să răsfoiți și această carte. Dacă vi se pare cam mare... alegeți alte cărți mai «suple»! Important e să citiți ca să vă desfățați sufletul, ca să fiți puternici datorită cunoștințelor, ca să știți mai bine *Limba Română! Aprilie 2009*” (pe volumul *Și totuși, limba română*).

În cei 17 ani de activitate a bibliotecii au mai donat cărți cu dedicații scriitorii: regretații **Serafim Saka** („Pentru numerosul cititor de la Biblioteca «Târgu-Mureș» cu dragoste și respect pentru aceste albine bibliotecare”), **Dumitru Matcovschi** („Pentru

cititorii Bibliotecii «Târgu-Mureș», cu multă dragoste, cu dor, de la autor”), **Aureliu Buiuoc**, **Iacob Burghiu**, **Aurel Scobioală**, **Victor Dumbrăveanu** („Dragilor mei cititori, datorită cărora mă mențin pe linia de plutire a existenței și a creației”; „Celei mai dragi sufletului meu, Bibliotecii «Târgu-Mureș»”), dr. Vlad Chiriac („Binecuvântez cartea Lumini modelatoare, la care am depus toată ardoarea într-o scriere un modest studiu”), care mulți ani a condus Salonul literar-artistic „Lumina din vatră” din cadrul bibliotecii noastre.

Au mai îmbogățit colecția noastră de cărți cu dedicații și alți condeieri basarabeni: Galina Furdui („Cititorilor Bibliotecii «Târgu-Mureș», multă inspirație și capacitate de asimilare a Luminii”; „Multă Lumină pentru Cugetul inimii”), Victor Prohin, Emilian Galaicu-Păun („Pentru Domnia Sa Cititorul, să crească și să-și sporească rândurile”), Raisa Plăieșu, Valeriu Matei, Grigore Drăgan, Lidia Hlib, Lucreția Bârlădeanu, Eugenia Bulat, Gheorghe Cutasevici, Marcela Mardare („Dragi prieteni ai cărții! Nu uitați de unde veniți, care vă sunt rădăcinile. Avem un neam mândru, harnic, bun la suflet care se menține pe acest pământ prin faptele pline de glorie, prin istoria pe care a creat-o și ne-a lăsat ca moștenire un grai dulce și nemuritor, un colț de rai nemaipomenit de frumos și valori spirituale care ne semnifică în lume”), Aurelian Silvestru, Pavel Balmuș, Irina Nechit („Bibliotecii «Târgu-Mureș», în speranța că avem cu toții viitor”), Valentina Stoica, Victor Ladaniuc, Ion Iachim, Valeriu Matei, Larisa Turea, Vitalie Ciobanu ș.a.

Dedicații ne-au oferit și multe personalități ale artei: criticul de teatru și diplomatul Aurelian Dănilă (la cartea *Opera basarabeană*); muzicienii Eugen Doga, Anatol Mățu („Din toată inima vă doresc *Credință, sănătate și să iubiți folclorul nostru românesc*”), Ștefan Andronic („Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș», care își face din plin datoria pentru purificarea limbii române”), Eugen Mamot („Cu multe urări de sănătate

și prosperare pe tărâmul educației tinerei generații"); Vlad Matcovschi („În dar Bibliotecii «Târgu-Mureș» pentru a fi la dispoziția tuturor celor îndrăgostiți de muzică. Cu drag – de la autor”), interpreții Maria Iliuț, Maria Mocanu, Gheorghe Gheorghiu; actorii Ninela Caranfil, Paulina Zavtoni, Dumitru Fusu; artiștii plastici Iurie Matei, Eugen Țăbârnac, Iurie Canașin („Pentru dna Claudia Șatravca, cu mare admirație, respect și speranță în colaborarea noastră comună, înflorirea bibliotecii și a Țării” – dedicație făcută în 1997, cu ocazia inaugurării celei de-a X-a expoziții personale de sculptură și grafică în cadrul Zilelor Bibliotecii „Târgu-Mureș”).

Ne-au trecut pragul și **au ținut să facă dedicații reprezentanții multor altor profesii:** jurnaliștii Constantin Tănase, Nicolae Roibu („Pentru colaboratorii Bibliotecii «Târgu-Mureș» să crească din punct de vedere spiritual Cât îi Mureșul de mare... și să aibă parte în viață numai de întâmplări fericite”), Maria Saharneau, Alexandru Bantoiș, dr. Mihai Lescu, Zina Izbaș, Valeria Dascâl-Florea; folcloristul prof. dr. Tudor Colac; medicii Nicolae Bălțescu, Emilia Malai-Bazic („Cu drag cititorilor Bibliotecii «Târgu-Mureș» cu îndemnul de a ocroti natura și mediul în care trăim”); managerul în cultură Tatiana Popa; astrologul Tatiana Paladi („Colectivului Bibliotecii «Târgu-Mureș», în semn de recunoștință și cu îndemnul să-I căutăm împreună pe Dumnezeu în cer și în noi” – dedicația este făcută pe una dintre cele trei cărți scrise de autoare în baza colecției, cu suportul colaboratorilor bibliotecii noastre și lansate în cadrul bibliotecii: *Astrodestinul Moldovei, Cosmologia: pentru și despre părinți, Moldova în anul 2010*); traducătoarea Elena Garaz („O speranță pentru toți cititorii bibliotecii. Iubiți, sperați și credeți în lucrurile bune! Doar cu speranța și dragostea pășim prin viață”).

Participând la lansările de carte în cadrul Hramului Chișinăului, am avut frumoasa ocazie să primesc, în dar, cărți cu autograf de la funcționarii publici **Serafim**

Urecheanu, ex-primar de Chișinău (pe cartea *Rămân al vostru*), **Leonid Bujor**, ex-pretor al sectorului Centru (pe albumul *Chișinău – sectorul Centru: La răscruce de milenii*).

În cadrul programului tradițional *Chișinăul citește o carte*, am primit autografe de la **scriitorii ale căror cărți au fost propuse spre lectură cititorilor în ultimii ani:** Dumitru Crudu – *Măcel în Georgia* („Cititorilor Bibliotecii «Târgu-Mureș», admirația unui cititor al Bibliotecii”), Nicolae Rusu – *Alunelul* („Dragilor cititori de la Biblioteca «Târgu-Mureș» viața să vă fie de poveste din toată inima autorului. 28.05.2009”), Ion Hadărcă – *Grăuncioare de lumină* („Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș» cu dragoste! 12.07.2010”), Aurelian Silvestru – *Cel răătăcit* („Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș», în speranța unor cititori deosebiți. 15.06.2011”), Savatie Baștovoi – *Diavolul este politic corect* („Pentru Biblioteca «Târgu-Mureș», 15.06.2011”), Anatol Moraru – *Nu mă tentează* („Pentru dragii cititori ai Bibliotecii «Târgu-Mureș», o instituție frumoasă cu bibliotecari inimoși, această carte cu tot dragul. 17.05.2012”).

O pagină aparte în colecția *Cărți cu dedicații* a Bibliotecii „Târgu-Mureș” au înscris colegii de breaslă, între care conf. univ. dr. **Lidia Kulikovski**, ex-director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, care ne-a donat cărțile sale cu dedicații: „Bibliotecii «Târgu-Mureș» – aniversară în 2011 – de la protagonistă, la fel aniversară în 2011. Volumul bibliografic demonstrează ce poate face un bibliotecar printre cărți. Tot respectul și admirația mea pentru tot ceea ce faceți. 20 mai 2011” – dedicație pe biobibliografia *Viața printre cărți: Lidia Kulikovski*; „Bunilor, competențelor care trudesce la Biblioteca «Târgu-Mureș», lor, bibliotecarilor de nota «10», care o țin ordonată, atractivă, utilă celor care au nevoie de cunoaștere”; „Foarte dragi inimii mele și, cred, dragi tuturor, pentru colecția cu certe valori informaționale și patrimoniale, pentru inimoșii profesioniști, fideli bibliotecari care muncesc cu dăruire și valorifică comoara pe care o dețin”; „Tuturor celor care

vin să se delecteze și să utilizeze patrimoniul bibliotecii” – dedicații pe cărțile Servicii de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate, Cartea, modul nostru de a dăinui; Accesul persoanelor dezavantajate la potențialul bibliotecilor, Biblioteconomie și pe biobibliografia Lidia Kulikovski (2006); **Alexe Rău**, directorul Bibliotecii Naționale: „Bibliotecii «Târgu-Mureș», instituție de duminică, cu bibliotecare de zile mari. Vă slăvesc pe toate”; „Bibliotecii, un loc drag inimii mele, un loc în care prietenii noi – oameni și cărți – te fac să uiți de trecerea timpului...” – pe cărțile Dialoguri, Un fir cu plumb atârnat de un lucru fragil și înaripat; **Claudia Balaban**, directoarea Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”: „Dnei Claudia Șatravca, cu multă dragoste și respect. 13.04.2011” – dedicația scrisă pe cartea Doamna din Castelul-cu-ziduri-de-carte, editată la aniversarea protagonistei; **Ion Șpac**, bibliograf: „Bibliotecii «Târgu-Mureș» cu aleasă considerațiune”; **Ludmila Corghenci**, director adjunct, Departamentul Informațional Biblioteconomic, ULIM: „Dnei Claudia Șatravca, confirmându-mi respectul și gratitudinea specială” – autograf pe lucrarea Bibliotecarul și Biblioteca: aspecte ale eficienței profesionale (2009); **Lidia Sitaru**, director al Bibliotecii Publice Raionale „Alexandru Donici” din Orhei: „Bibliotecii «Târgu-Mureș» cu considerație profesională” – dedicație scrisă pe dicționarul bibliografic Personalități orheiene în domeniul culturii, artei și literaturii (2008). Colegii, directori de filiale ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” ne-au lăsat în semn de parteneriat profesional dedicații pe cărțile elaborate: **Parascovia Onciu**, director al Bibliotecii „Transilvania” („Cu drag, prietenei și kolegei mele de breaslă Claudia Șatravca, ofer această lucrare cu amintiri legate de activitatea Bibliotecii „Transilvania” timp de 20 de ani. Sunt amintirile colegelor noastre cu care toți acești ani am fost un tot întreg, gândind spre binele și prosperitatea bibliotecilor. Vor trece anii, răsfoind paginile ne vom aminti de oamenii dragi cu care am

colaborat, de locuri frumoase din Transilvania pe care le-am vizitat împreună. Cu prețuire, Parascovia Onciu. 25.10.2011”); **Elena Roșca**, director al Bibliotecii Publice „Alba lulia” („Colegelor și cititorilor de la Biblioteca «Târgu-Mureș» cu respect de la «Alba lulia» – biblioteca Unirii Neamului” – dedicație pe cartea Biblioteca – o carte deschisă a sufletului, 2006); **Elena Butucel**, ex-director al Bibliotecii Publice „Ovidius”, ne-a lăsat o dedicație pe cartea aniversară Izvor de lumină – Biblioteca: 15 ani de activitate („Prin trecerea timpului, se adună în jurul nostru, tot mai multe lucruri realizate și oamenii care au pus umărul pentru obținerea rezultatelor. Să ne bucurăm împreună de prosperitate. Vă ofer un exercițiu de admirație închinat lecturii. Cu respect, pentru kolegele de la Biblioteca «Târgu-Mureș». 12 mai, 2009”); **Ludmila Plopa**, director al Bibliotecii Publice „Târgoviște”, ne scrie pe cartea Târgoviște: sub semnul aniversării: „Echipei de bibliotecari de la Biblioteca «Târgu-Mureș», această lucrare aniversară, în semn de colaborare și prietenie. Succese în promovarea Cărții, cât mai mulți cititori fideli. 11 octombrie, 2010”; **Alexandru-Horațiu Frișcu**, director al Filialei Cornului, epigramist („Pentru cititorii Bibliotecii «Târgu-Mureș», pentru frumoasa-i echipă în frunte cu directoarea profesionistă, Claudia Șatravca” – dedicație pe cartea Demitizarea nimicului, 2001).

Spuneam la începutul acestui articol că biblioteca, astăzi, este un organism viu, care întrunește caracteristicile esențiale ale acestuia – se naște, crește și se dezvoltă atât cantitativ, cât și calitativ, relaționează cu lumea din exterior, generează plusvaloare. Ar fi de precizat totuși un aspect: biblioteca modernă este un organism viu unic în felul său, deoarece viața ei nu are sfârșit, ci, din contra, este garanția nemuririi și a continuității cugetului și spiritului uman. Un rol important în această misiune specială le revine, bineînțeles, cărților cu dedicații ce se constituie într-o rezistentă punte de legătură dintre oameni, generații, vremuri, locuri...

VIAȚA FILIALELOR

VARA LECTURA ȘI CARTEA NU AU VACANȚĂ

Svetlana JAVELEA,
șef, Serviciul programe, activități cu publicul,
Departamentul dezvoltare și comunicare

În perioada estivală Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în mod tradițional, organizează programul de lectură și agrement *Lecturile verii*.

Vara 2013 a trecut sub semnul ediției a IX-a a programului (demarat în 2005) și a avut în vizor utilizatorii-copii, dar a promovat și tradiția de a lectura în familie, antrenând în aceste activități părinți, bunici, profesori, educatori, scriitori, personalități din diverse domenii. Printre obiectivele acestuia se numără atragerea copiilor la lectură permanentă, valorificarea colecțiilor de carte, dezvoltarea imaginației și creativității copiilor prin îmbinarea jocului cu lectura, dezvoltarea abilităților de comunicare etc.

Lecturile verii 2013 a propus un spectru vast de activități cu publicul ce a inclus lansări și prezentări de carte, întâlniri cu scriitori, discuții / dezbateri, mese rotunde, ore de lectură, ședințe de club, spectacole, concursuri de erudiție, ateliere de creație care au permis copiilor să petreacă timpul nu doar frumos, ci și util.

Anual, programul demarează la 1 iunie, de Ziua internațională a copilului, în toate filialele Bibliotecii Municipale. Anul acesta 1 iunie fiind zi fără program, startul s-a dat la cele 25 de filiale în zile diferite, conform unor planuri individuale, cu genericul *Cartea nu are vacanță*. Unele filiale au anunțat propriul lor slogan de atragere la lectură: *Vino în lumea lecturii, a cunoașterii și a jocului* (Filiala V. Bielski); *Citește, creează, inventează!* (Filiala M. Costin); *Vacanța fără*

de bibliotecă nu are gust!!! (CAI Eminescu); *Vara nu ne plictisim!!! La Biblioteca Traian multe ocupații găsim!!!* (Filiala Traian).

Pentru a implica un public cât mai divers, filialele caută în permanență metode noi de lansare a programului. **Filiala „Ovidius”**, de câțiva ani, organizează activitatea de deschidere în scuarul magazinului „Unic”, în colaborare cu Pretura sectorului Centru. Îmbrăcați în tricouri și chipiuri cu logoul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și inscripția *Lecturile verii*, bibliotecarii au repartizat publicului materiale promoționale: stegulețe, baloane, pliante, îndemnând la lectură.

Filiala „Transilvania” a lansat programul în curtea Departamentului educație, tineret și sport al sectorului Ciocana, organizând reviste bibliografice și un relevant concurs de desene pe asfalt cu genericul *Da! Copilăriei*.

La **Filiala Codru** deschiderea a avut loc în sala Casei de cultură „Orion”. Într-un cadru festiv copiii au înscenat povești, au recitat poezii, au dansat, au vorbit despre programul *Lecturile verii*.

Filiala „A. Russo” a ales să desfășoare activitatea de lansare la Liceul „Dacia”, vorbind copiilor despre activitățile planificate de bibliotecă în cadrul programului *Lecturile verii*, invitându-i să participe activ ca utilizatori, dar și în calitate de voluntari. Copiii, ajutați de profesori, dar și de părinți, au susținut spectacolul *Curcubeul copilăriei*.

Filialele „**Tirgu-Mureș**”, „**Alba Iulia**”, **N. Titulescu**, **Centrul Academic Internațional Eminescu** au preferat să inaugureze programul *Lecturile verii* împreună cu scriitorii Victor Prohin, Titus Știrbu, Maria Caras-Cumpenici, Sergiu Afanasu, care le-au vorbit copiilor despre importanța lecturii și i-au îndemnat să participe la toate manifestările ce se vor desfășura pe parcursul întregii veri în biblioteci.

Filiala Traian a preferat pentru lansarea programului curtea bibliotecii care, amenajată frumos cu baloane,

stegulețe, expoziții de carte și multe materiale promoționale, a întrunit copii de la grădiniță, care, prin mesajele transmise cu voce tare, au reușit să sesizeze comunitatea.

Filiala „I. Mangher”, promotoare a cărții și culturii evreiești, pentru realizarea programului *Lecturile verii* a inaugurat în fața bibliotecii **Sala de lectură în aer liber „Sub umbra dudului”**, care a activat pe parcursul întregii veri.

Filiala de carte și cultură rusă „**M. Lomonosov**” a pregătit o modalitate aparte de deschidere a programului, organizând o **teleconferință**, care a întrunit pedagogi, educatori din grădinițele cartierului, conducători ai cluburilor de creație, bibliotecari, părinți. Subiectul discuției l-a constituit organizarea vacanței de vară pentru copii. Teleconferința le-a permis participanților să-și împărtășească experiența în organizarea programului *Lecturile verii* cu bibliotecile pentru copii din Moscova și Perm (Rusia), Kiev și Nikolaev (Ucraina). În timp ce adulții discutau, în sala de lectură copiii s-au distrat, au parti-

cipat la diferite jocuri, au vizionat filme cu desene animate.

O abordare nouă de organizare a programului *Lecturile verii* a avut-o **Filiala „O. Ghibu”**. Lansarea programului a avut loc în cadrul *Săptămânii ușilor deschise*, unde și-au dat întâlnire membrii Cenaclului *Sic cogito* și membrii *Clubului poezilor desculți*, care au inaugurat Salonul literar *Lecturi la Terasa de vară*, urmărind scopul de a promova tinere talente și literatura de calitate. Întîlnirile utilizatorilor cu oamenii de creație s-au desfășurat lîngă havuzul din fața bibliotecii, invitați fiind tinerii poeți, actori, pictori ș.a.

Filiala de carte poloneză **„A. Mickiewicz”**, în acest an, a lărgit cercul de beneficiari ai programului *Lecturile verii* organizînd activități și pentru ostașii *Unității militare nr. 142 (Brigada de gardă și Brigada de menținere a păcii)*, pentru ei fiind selectate teme din istoria și cultura Moldovei și a Poloniei.

Filiala „Tîrgoviște” a continuat activitatea celor două cluburi de lectură: **Micii europeni** și **Curioșii**, inaugurate în vara anului 2010.

Un **element nou** în desfășurarea programului *Lecturile verii 2013* l-a constituit axarea pe o temă anume în fiecare zi a săptămînii: luni – *Citim și discutăm*, marți – *Jocurile copilăriei*, miercuri – *Ascultăm povestea*, joi – *Cunoaștem istoria orașului*, vineri – *Învățăm tehnologiile informaționale*, duminică – *Dezvoltăm creativitatea* (modelăm, desenăm, croșetăm, brodăm). Acest fapt a facilitat și a sistematizat planificarea activităților.

Utilizatori de diverse gusturi au fost atrași la lectură prin intermediul celor mai reprezentative colecții de carte, CD-uri, DVD-uri, ediții periodice. Cărțile, propuse spre lectură, au fost selectate conform unor anumite criterii, ținîndu-se cont de listele de lectură recomandate de profesori, dar și de achiziția valoroasă de carte a Bibliotecii Municipale.

Orele de lectură au fost tipul de activitate cel mai frecvent organizat în cadrul *Lecturilor verii 2013: 453 manifestări* pentru copii, tineri și părinți, care au promovat creația scriitorilor din literatura română de pe ambele maluri ale Prutului: *Gr. Vieru, D. Matcovschi, G. Meniuc, S. Vangheli, I. Druță, N. Dabija, V. Dumbrăveanu, C. Partole, V. Romanciuc, C. Dragomir, I. Turcanu, L.-D. Bujor, A. Bujor; A. Scobioală, S. Ursache, E. Farago, Al. Mitru, B. Ștefănescu-Delavrancea, Geo Bogza, M. Eminescu, I. Creangă, V. Alecsandri, I. Slavici ș.a.*; și din literatura universală: *H. Ch. Andersen, C. Collodi, Ch. Perrault, frații Grimm, Mark Twain, J. Verne, L. Carroll, P.L. Travers, O. Wilde, G. Rodari ș.a.* De un deosebit interes printre micuți s-au bucurat cărțile din colecția *Disney*. La orele de lectură copiii au citit pe roluri, au discutat, au desenat, au modelat în diferite tehnici eroii îndrăgiți. De asemeni, s-au desfășurat **ore de lectură tematice**: *Legenda Chișinăului, Muzeele din Chișinău, Monumentele din Chișinău, Ștefan cel Mare și Sfînt, Ziua Limbii Române; Ziua Independenței, Ziua Europei* etc. Povestea deține un loc aparte în cadrul programului *Lecturile verii*, fiind înscenate, discutate, lecturate basme populare românești, franceze, ucrainești, rusești, evreiești, poloneze etc., povești despre plante și animale. Copiii au demonstrat un interes deosebit pentru orele de lectură multimedia, utilizînd din plin colecția de DVD-uri.

An de an, se pune un accent tot mai pronunțat pe organizarea **concursurilor (de erudiție și de creație)**, vara aceasta fiind desfășurate **243 de concursuri**. Acest tip de activitate are un caracter complex, cu diverse tematici axate pe carte, lectură, bibliotecă: *De ce aș vrea să trăiesc în lumea lui Guguță, Culoarele copilăriei, Personajul preferat, Găsește imaginea identică, Să facem împreună o carte, Ghici ghicitoarea mea, În vacanță la bunici, Mihai Eminescu – cel mai drag poet, Cunoaștem plaiul natal, Cel mai bun ghid turistic, Regulile de circula-*

ție etc. Copiii participă cu interes și la concursurile de scrieri literare: **poezii, eseuri, compuneri**. Tot mai răspândite devin concursurile de **desen pe asfalt**, practicate de toate filialele BM: *Personajul preferat; Da! Copilăriei; Noi pledăm pentru un mediu mai curat; Soarele răsare în creația copiilor; Culoarele copilăriei* ș.a.

Discuțiile / dezbaterile (242 de activități organizate) constituie o metodă eficientă de a atrage utilizatorii la carte și lectură, de a scoate în evidență creațiile unor scriitori, a atenționa asupra unor probleme sociale ș.a. Tocmai relațiile informale ale cititorului cu biblioteca predispun la discuții libere, care dezvoltă gândirea critică și capacitatea de a formula și a susține propriile opinii. Astfel, în cadrul programului *Lecturile verii*, filialele au organizat și au desfășurat discuții pe teme ce țin de sănătate, etică și morală, locul tinerilor în societate: *Biblioteca și cartea în viața mea, Mănânci sănătos – creștii mare și voiosi!, Învățăm explorînd oceanul planetar, Ce vreau să*

devin cînd voi crește mare, Cartea mea preferată, Stop la intersecție – stop la neatenție, Modul sănătos de viață, Cartea tradițională și/sau cartea on-line? etc.

Valorificarea colecției de carte a bibliotecii, evidențierea publicațiilor ce merită a fi reactualizate, precum și a aparițiilor editoriale recent intrate în fondurile bibliotecii, au fost realizate prin intermediul **Lansărilor și prezentărilor de carte** (165 de activități) și al **întîlnirilor cu scriitorii**. Avantajul constă în faptul că cititorii au prilejul de a cunoaște și de a discuta pe viu cu un scriitor consacrat, ceea ce și-o doresc numeroși copii, adolescenți, tineri. În vara 2013 cititorii BM au avut ocazia de a se întîlni și a discuta cu mai mulți scriitori din RM: Spiridon Vangheli, Vladimir Beșleagă (Filiala „Tîrgu-Mureș”); Titus Știrbu (Filiala „Alba Iulia”); Emilian Galaicu-Păun, Dumitru Crudu, Nicolae Spătaru, Călina Trifan, Maria Stati (Filiala „O. Ghibu”); Maria Caras-Cumpenici (CAI Eminescu); Liuba-Drăgostița Bujor (CAI Eminescu; Filiala de

Arte „T. Arghezi”); Liubov Bacunski (Filiala „M. Lomonosov”); Claudia Partole, Vlad Zbârciog (Filiala „A. Mickiewicz”); Ianoș Țurcanu, Maria Mocanu, Ion Diordiev, Dumitru Mămăligă, Nina Slutu-Soroceanu (Filiala „Ovidius”); Sergiu Afanasiu (Filiala N. Titulescu).

Vara bibliotecă devine un loc de dezvoltare a imaginației și a potențialului creativ ale copiilor. Au fost organizate **160 de ateliere de creație**, în cadrul cărora participanții au desenat, au modelat, au croșetat, au brodat, au confecționat bijuterii; au învățat să lucreze cu hîrtia în diferite tehnici: origami și quilling; au pătruns tainele floristicii și au confecționat lucrări din pănuși și din iarbă uscată.

În cadrul *Lecturilor verii* au fost organizate activități **extramuros**, desfășurate în parteneriat cu diverse organizații din comunitate la taberele de vară ale școlilor și liceelor, în grădinițele de copii, în curțile blocurilor adiacente bibliotecii, în parcurile publice: Dendrariu, Grădina Botanică, Valea Trandafirilor, Parcul Riscani (Filialele V. Bielinski, „Țirgu-Mureș”, „Alba Iulia”, „M. Lomonosov”, N. Titulescu, Traian, Codru, A. Donici).

Filiala „Ovidius” în acest an a desfășurat activitățile extramuros mai neobișnuit, alegînd drept mascotă a programului *Lecturile verii* bicicleta, numind-o *Bicicleta lecturii*, care, plină cu cărți, a mers la grădinițele din sector, organizînd expoziții de carte, ore de lectură.

A devenit tradițională și organizarea în luna iunie a **Taberelor de vară de lectură și agrement** la filialele „Alba Iulia”, „I. Manger” și „Transilvania”, acestea propunînd diverse manifestări interesante, inclusiv excursii, spectacole, lecturi în aer liber ș.a.

Cele mai captivante și mai incitante cărți au fost expuse în cele **peste 400 de expoziții de carte tradiționale și virtuale**. În vederea promovării programelor de lectură și a cărții, s-au organizat **150 de vizite colective**.

Agenda activităților a fost afișată pe site-ul BM. Filialele BM au plasat zilnic informații, poze din cadrul activităților pe bloguri și rețele sociale: YouTube, Facebook, Flickr.

Pentru a motiva copiii să participe la *Lecturile verii* BM le-a oferit hîrtie, acuarele, creioane, carioca, hîrtie colorată, plastilină.

La sfîrșitul verii tuturor participanților programului li s-au înmînat diplome și au fost nominalizați cu titlurile: *Miss și Mister Lecturile verii, Cel mai activ cititor, Cel mai erudit participant, Cel mai creativ participant, Cel mai fidel participant* etc.

În realizarea programului *Lecturile verii*, BM „B.P. Hasdeu” se bucură de susținerea preturilor sectoarelor Centru și Ciocana, a unor ONG-uri, precum și a Primăriei capitalei. Vara aceasta, BC „Unibank” a susținut buna desfășurare a programului prin confecționarea de chipiuri și tricouri cu logoul BM și inscripția *Lecturile verii*, în mod special pentru bibliotecari.

La final, prezentăm unele date statistice, care în profesia de bibliotecar exprimă niște indubitabili indicatorii de performanță în activitatea bibliotecii:

- filialele BM „B.P. Hasdeu” au organizat și au desfășurat în cadrul programului *Lecturile verii 2013* **1431 activități** în care au fost implicați **30 853 participanți**;
- s-au înregistrat **4063 utilizatori noi**: preșcolari, elevi, părinții și chiar bunicii acestora;
- utilizatorii și nonutilizatorii au efectuat peste **190 000 de vizite** și au împrumutat peste **700 000 de documente**.

Manifestările organizate în cadrul programului *Lecturile veri* stimulează și încurajează la lectura suplimentară, accentuează importanța cărții și a lecturii în viața omului, dezvoltă abilități de comunicare, copiii cunosc cărți și autori noi, atrag în programe culturale și cognitive părinții și bunicii.

Cu ajutorul bibliotecii cititorii se dezvoltă, iar fiecare carte citită, fiecare informație culeasă din cărți contribuie la formarea lor ca personalitate.

Numărul participanților la program este în creștere de la an la an, fapt ce demonstrează că vara lectură și cartea nu au vacanță!

Din impresiile participanților despre program

La programul Lecturile verii învățăm din cărți diverse lucruri interesante și utile și analizăm cu atenție toate punctele de reper. Eu consider că este un program foarte reușit și necesar. Aici discutăm și citim cărți noi, pe care nu le avem acasă și nici la școală. Fiecare copil trebuie să aibă dorința de a citi, căci lectura ne îmbogățește vocabularul și ne îmbogățește sufletul. (Diana Chiperi)

Impresia mea despre Lecturile verii este foarte bună. Îmi place mult denumirea și nu numai denumirea, ci și activitățile la care am participat. Mai aștept să vin și mâine la Bibliotecă pentru o nouă activitate. Eu am mai participat la multe manifestări similare și toate s-au bucurat de un mare succes la

copiii-cititori de la Biblioteca „Ovidius”. (Sorina Ermurache)

Am aflat multe lucruri pentru prima dată, lecturând diferite cărți incluse în lista programului Lecturile verii. (Iulia Guțu)

A devenit deja o tradiție ca în fiecare an să participăm la programul Lecturile verii de la Biblioteca „Ovidius”. Îmi place foarte mult să merg la bibliotecă, deoarece acolo găsesc multe cărți de care am nevoie și doamnele bibliotecare sunt foarte amabile, bune cu noi. Cu cea mai mare plăcere am desenat personaje preferate din cărțile citite, atunci când ni s-a propus să participăm la Concursul de desene Impresii de lectură din cartea de vacanță. Mi-a plăcut și cum au fost expuse aceste desene în sala bibliotecii, unde au putut să fie privite de toți copiii. Mi-a plăcut cum au fost evaluate aceste lucrări, dar și cadoul primit pentru acest desen. Mă bucur că am fost apreciată. Voi mai desena și alte personaje din poveștile pe care le voi citi vara această și voi mai veni să particip la concursurile organizate de bibliotecă, unde este foarte frumos și e o mare bucurie pentru noi când venim aici. (Sabina Boleac)

LUMINA SPERANȚEI VINE DIN CĂRȚI

*Diana UNGUREANU,
bibliotecar, Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”*

Antrenarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în dezvoltarea culturală a societății este unul din obiectivele noastre fundamentale, fapt care necesită investiții intelectuale, eforturi și ambiții la cote maxime. Din aceste considerente, implicarea în educația intelectuală, morală, spirituală, artistică este prioritatea care se materializează pregnant prin participarea în cadrul unor proiecte cu și pentru tână generație.

De curând, a fost marcată Ziua mondială de prevenire a suicidului, iar cu această ocazie grupul „Changemakers Club” a organizat un eveniment dedicat celor care au nevoie de sprijin psihologic și spiritual, dar și celor cărora le pasă de lumea în care trăim. Fiind instituită relativ recent, această zi vine să tragă alarma pentru salvarea unor suflete disperate, să le argumenteze că orice dilemă, oricât de mare, are soluții mult mai pozitive decât o decizie macabră.

Șezătoarea *La lumina speranței* a reprezentat evenimentul în care receptivitatea a avut valoare maximă, atât pentru organizatori, cât și pentru participanți, deoarece aceasta a însemnat că avem o comunitate căreia îi pasă de viitorul său. Din aceste considerente, invitația changemaker-ilor de a participa și noi, în premieră, la această serie de activități, a fost mai mult decât oportună. Astfel, Biblioteca Centrală a venit cu o colecție de cărți care să explice fenomenul suicidului, să asigure o consiliere propice, să ofere soluții eficiente pentru prevenirea actului de suicid, precum și pentru a alunga gândurile negre ce ar putea apărea și, în final, să aducă o rază de optimism prin eroi care au depășit obstacolele destinului și prin poezii pline de sentimente sublime.

Dintre toate cărțile, cele mai apreciate de către organizatori și specialiștii implicați au fost cele care tratau problema în cel mai direct mod. Printre acestea, menționăm următoarele titluri: *Stările sufletești: învățarea seninătății* de Cristophe Andre,

Cum putem scăpa de stres de Charly Cungi, *Depresia: psihoterapie și consiliere* de Paul Gilbert, *Cuvinte care vindecă: ce poți spune atunci când nu știi ce să spui* de Nance Guilmartin, *Depresie și tentative de suicid la adolescență* de Daniel Marcelli, *Bucuria de a trăi: descifrarea secretului și a științei fericirii* de Youngey Mingyur Rinpoche și altele. Se observă tendința de a trata din punct de vedere științifico-psihologic problema suicidului, descoperind și abordând mai multe fațete ale acestui fenomen: depresia și stresul, pe de o parte, și fericirea, seninătatea, de altă parte.

Au stârnit un interes sporit, printre participanții, care au lecturat fragmentar unele texte tematice, preponderent – literatură artistică. Printre cele mai solicitate cărți din setul propus pentru expoziție au fost titlurile *Jurnalul lui Bridget Jones* de Helen Fielding, *Mândrie și prejudecată* de Jane Austen, *Poemele iubirii* de Anatol Ciocanu, *Despre dragoste și umbră* de Isabel Allende, *Confesiunile unei iubărețe* de Michele Cunah, *Dragostea în vremea holerei*

de Gabriel García Márquez), *Declarație de iubire* de Gabriel Liiceanu, *Nelimita iubirii* de Marcela Mardare, *Durabila iubire* de Ian McEwan, *Misterul eternului sentiment*, *Trăiește clipa* de Nora Roberts etc. Se observă că cititorul a selectat cu precădere texte artistice, care vindecă sufletul prin „alifia” unor trăiri intense, prin sentimentalism și optimism, prin apropierea de lectură și personaje. Speranța, dragostea, compasiunea, grija – acestea au fost dominantele afective dezvoltate în cuprinsul literaturii artistice care au atras o mulțime de ochi curioși și minți deschise spre noi idei. Părerile cititorilor în privința expoziției au fost foarte diverse, dar, în general, cu un mesaj apreciativ:

Maria: „Îmi plac titlurile pe care le-ați ales, sunt foarte potrivite cu evenimentul. Sper că tinerii, mai ales adolescenții, vor începe să citească, în loc să se gândească la sinucidere...”

Mihaela: „Poate ar trebui să vizitez mai des biblioteca, pentru că o carte înseamnă mult pentru noi. Aș citi cu plăcere Jurnalul lui Bridget Jones, am privit filmul și sunt curioasă dacă filmul corespunde cu cartea. Oricum, mesajul este foarte optimist și ne dă curaj să trecem peste orice obstacole.”

Nicolae: „Îmi plac studiile de psihologie, este un domeniu care mă pasionează. Iar ceea ce ați prezentat astăzi aici este un material nou și ar trebui consultat, cred că acolo sunt sfaturi foarte bune pentru toți.”

Marina: „Oricine poate fi copleșit de depresie, deoarece trăim într-o epocă a stresului. Mă îngrozește numai gândul că cineva să-și curme viața, dar cazurile de sinucidere de care auzim des la televizor sunt înfrorătoare. Cred că adolescenții din ziua de azi prea puțin citesc ca să cunoască cum să procedeze în viață.”

Impactul cărților asupra celor prezenți la eveniment a fost copleșitor, toți cei care au consultat titlurile incluse în expoziție

au manifestat dorința de a citi o carte care i-a pasionat, fie prin domeniu, fie prin denumire, prin autor sau conținut. Impresiile citate de noi constituie o dovadă a unei performanțe în calitatea receptării lecturilor de către tinerele generații.

Sigur că orice luptă nu poate fi câștigată decât prin parteneriate. Prevenirea suicidului este o luptă continuă pentru viață, nu numai pentru viața proprie, dar și pentru viața celorlalți. Igiena mintală poate fi asigurată atât prin lectură, cât și prin alte activități, promovate de partenerii care s-au alăturat în susținerea acestui proiect amplu. Vorbim aici de asociațiile de voluntari de la „Caritas Moldova”, AO „Altruism”, Fundația „Regina Pacis”, trupa de dansuri „Sis 'n Bro”, „Changemakers Club” (organizatori), care au desfășurat activități interactive cu publicul, au creat o atmosferă destinsă și plăcută în scuarul Catedralei, lângă Arcul de Triumf, și au petrecut timpul frumos și util. Nu putem să omitem nici prezența specialiștilor medicali de la Centrul „Medpark International Hospital”, care au prestat gratuit servicii medicale de primă necesitate și au fost mereu gata de a acționa în orice moment cu servicii de prim-ajutor, dar și investițiile din partea oficialilor de la Primăria municipiului Chișinău și de la Guvernul RM.

Concluziile ce pot fi sintetizate din acest eveniment nu pot decât să aprecieze calitatea și consistența muncii depuse și rezultatele care au întrecut așteptările tuturor. Doar împreună putem să luptăm și să învingem problemele sociale cu care se confruntă comunitatea locală și mondială! Speranța, atât de des vehiculată încât a ajuns aproape un clișeu cotidian, a devenit un simbol, iar prin aceasta a putut ieși din canoanele idealului, devenind și o realitate, datorită șezătorii *La lumina speranței*.

MANIFESTĂRI CULTURALE

„TRANSILVANIA” ȘI-A DESCHIS DIN NOU UȘILE PENTRU PRIETENII CĂRȚII

Parascovia ONCIU,
director, Filiala „Transilvania”

Nimic de mirare că poate cele mai iubite sărbători naționale, oficiale, de la noi – Ziua Independenței și Ziua Limbii Române –, de două decenii se identifică pentru angajații, partenerii, cititorii și prietenii Bibliotecii „Transilvania” cu un eveniment marcant: **Săptămâna ușilor deschise**. Nu e de mirare, și nici întâmplător, doar Filiala „Transilvania” – prima bibliotecă românească din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – a fost deschisă în acele zile tulbure, dar și fierbinți, de neuitat, de la sfârșitul lunii august 1991...

În anul curent, Săptămâna ușilor deschise la „Transilvania” s-a desfășurat în perioada 30 august – 2-6 septembrie 2013, ca de obicei adunând mulți prieteni ai cărții, avându-i ca oaspeți de onoare pe partenerii și colegii noștri de la BJ „Octavian Goga” Cluj. Toți s-au întrunit la o suită de manifestări consistente – unele tradiționale, altele purtând însemnele noilor schimbări, priorități și exigențe ce se impun în activitatea bibliotecilor noastre. În linii mari, programul Săptămânii ușilor deschise, la Filiala „Transilvania” a avut ca scopuri de bază extinderea parteneriatelor, promovarea valorilor instituției, atragerea noilor cititori și organizarea unor manifestări cultural-cognitive, menite să familiarizeze publicul larg cu bogatul fond de carte de care dispunem. Inclusiv cu cele mai noi intrări, or, prietenii clujeni și de data aceasta au manifestat tradiționala generozitate românească, venind cu o donație de 220 volume, unul mai valoros decât altul.

Bogata, frumoasa donație de carte venită din Ardeal a fost prezentată în cadrul tradiționalului Salon de toamnă de către dna **Sorina Stanca**, director la Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, fiind ascultată cu un viu interes de publicul prezent la manifestare. Foarte curând după ce am primit aceste daruri de mare valoare cognitivă, informativă, estetică, unele dintre noile intrări au și fost solicitate de către cititori. Aș menționa, în mod special, cărțile din seria *Idei creative* (62 volume), în care persoanele interesate vor găsi numeroase și originale sugestii pentru confecționarea diferitor lucruri manuale. Iată și alte cărți ce au trezit interesul utilizatorilor, mai ales al celor tineri: *Cum se face o temă de licență*, *Forța gândirii pozitive*, *Regulile artei* etc. Ca și în ceilalți ani, clujenii au donat cărți captivante cu tematică istorică: *Istoria corpului* (3 volume), *Istoria snobismului*, *Istoria frumuseții ș.a.*, precum și volume reprezentative de scriitori români, clasici și contemporani, traduceri din capodoperele literaturii universale.

Fiecare ediție a Săptămânii ușilor deschise înseamnă, în primul rând, deschiderea largă a ușilor instituției noastre către cele mai diverse categorii de utilizatori care, de altfel, s-au și obișnuit ca în aceste zile, de la sfârșitul verii – începutul toamnei, să vină la bibliotecă nu numai pentru a împrumuta cărți sau a citi presa periodică, dar și pentru a asista ori a se implica în acțiuni culturale de amploare, unde au ocazia de a cunoaște ceva nou și cap-

tivant, din lumea literaturii și artelor, de a se întâlni și a comunica cu scriitori, artiști, pictori ș.a.m.d.

Specificul ediției din acest an al desfășurării *Săptămânii ușilor deschise* a constat în faptul că am organizat și un program de manifestări adresate special colegilor noștri bibliotecari. Desigur, invitații și oaspeții – lucrători ai sistemului bibliotecar – au putut participa la cele mai diferite acțiuni ce s-au derulat în cadrul Săptămânii, însă atenția lor a fost atrasă cu certitudine cel mai mult de **duplexul profesional Servicii inovative pentru tineri și copii**, în cadrul căruia au fost prezentate cinci comunicări, cu participarea a circa 80 de persoane.

Autori ai comunicărilor au fost atât colaboratori ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, cât și oaspeții noștri de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj. Pentru a ne da seama mai bine de cerul de probleme abordate, vom enumera subiectele comunicărilor, numindu-i și pe cei care le-au ținut: *Centrul de excelență pentru servicii oferite adolescenților și tinerilor adulți* – **Sorina Stanca**, director, BJ „O. Goga” Cluj; *„Vreau să-mi citești” – proiect de lectură intergenerațională la secțiile pentru copii* – **Tatiana Costiuc**, șef, Serviciul relații

cu publicul, BJ „O. Goga” Cluj; *Multiculturalismul – tendință spre depășirea diferențelor* – **Natalia Ghimpu**, șef oficiu, Filiala „Ovidius”; *Trolleybook – cartea cu antene* – **Andriana Mihălache**, șef oficiu, Filiala „Ițic Mangher”; *Un experiment relevant – Clubul poezilor desculți* – dr. **Vitalie Răileanu**, cercetător literar, director, Filiala „O. Ghi-bu”, **Sanda Bobu**, președintele *Clubului poezilor desculți*.

Având în vedere interesul de care s-a bucurat acest duplex profesional, vom reveni cu o prezentare mai amănunțită a felului cum s-a desfășurat el, ceea ce va contribui la o cunoaștere mai îndeaproape a conlucrării dintre colegi, promovând experiențe inedite din activitatea bibliotecarilor de la Chișinău și Cluj-Napoca.

O particularitate a ediției din acest an a Săptămânii de la Filiala „Transilvania” a constat și în faptul că fiecare zi a fost organizată având un generic sau o linie tematică directorie, după cum urmează: **vineri**: *Biblioteca și prietenii săi*; **luni**: *Biblioteca „Transilvania” în lumea virtuală*; **marți**: *Pe aripile fanteziei în Țara Copilăriei*; **miercuri**: *Renata Verejanu, promotor al poeziei basarabene*; **joi**: *Biblioteca „Transilvania” – prietenul comunității*; **vineri**: *Tinerii în acțiune*.

Au conferit Săptămânii ușilor deschise nuanțe agreabile, atrăgătoare și activitățile legate de lansarea, prezentarea și discutarea unor cărți de scriitori basarabeni contemporani. Astfel, un invitat special a fost scriitorul **Victor Prohin**, care a participat la dezbateri asupra cărții regretatului său coleg de breaslă și bunul prieten al bibliotecilor din Chișinău, Victor Dumbrăveanu (1946-2011). Este vorba de cartea *Vornicel la nunta badei*, citită cu interes, apoi și discutată de către elevi de la școala primară „Grigore Vieru”, copiii demonstrând că au avut parte de o lectură plăcută și captivantă. Participanții la discuție, elevi din două clase a IV-a ale acestei școli, s-au dovedit a fi foarte receptivi, povestind, comentând, răspunzând prompt la diferite întrebări și completând cu entuziasm cele spuse de către colegi. La fel, au adresat multe întrebări scriitorului Victor Prohin. Toate acestea ne fac să credem că le plac mult peripețiile personajelor din carte.

În cadrul Cenaclului „Grai matern”, de altfel, cel mai vechi cenaclu de la biblioteca noastră, inițiat și susținut cu mult succes de poeta **Renata Verejanu** încă în anii 1988-1989, au avut loc șapte lansări de carte. Este și firesc că tocmai dumneaei a fost o adevărată vedetă a manifestărilor cu participarea scriitorilor, desfășurate în cadrul Săptămânii ușilor deschise din acest an la Filiala „Transilvania”. A fost organizat și un atelier de *handmade*, unde copiii au meșterit măru, care persistă în multe întâmplări evocate de Renata Verejanu. Dintre cărțile lansate, vom aminti, mai întâi, de *Cenaclul „Grai matern”* – un volum omagial, consacrat celor 25 ani de activitate. Cititorii au primit cu căldură și alte volume lansate într-o atmosferă de maximă apropiere a cititorilor de poezie, de literatură în ansamblu și ale căror autoare este fide-la prietenă a bibliotecii noastre: *Metafora nemuririi* (poeme noi); *Provocați-mă... să devin genială* (poeme noi); *Generația dintre secole* (portrete ale contemporanilor); *Pledoariile Renatei Verejanu*.

O plăcută surpriză ne-a oferit **Daniel Verejanu**, fiul scriitoarei, unul dintre primii și cei mai credincioși – din fragedă copilărie! – membri ai cenaclului, acum și el tânăr scriitor și cercetător în domeniul literar. Dânsul a lansat două volume la a căror elaborare a participat în cel mai direct mod: *Eminescu ni l-a dat pe Mihai Cimpoi (Mihai Cimpoi în viziunea contemporanilor săi)* și *Limba noastră cea română* (antologie de poezii dedicate limbii Române, de autori contemporani din R. Moldova). De altfel, această frumoasă antologie consacrată limbii noastre a fost premiată la ediția din anul curent a Salonului Internațional de carte SIC-2013.

Au captat atenția tinerilor prieteni ai Bibliotecii „Transilvania” și prezentarea unor cărți mai vechi sau mai noi, cărți „jubilare”, care se bucură de solicitări constante din partea utilizatorilor: *Cinci săptămâni în balon* de Jules Verne, *Bambi* de Felix Salten, *Aventurile lui Pinocchio* de Carlo Collodi, *Doi ani de vacanță* de Jules Verne, *Enigma Otiliei* de G. Călinescu, *Lucefărul* de Mihai Eminescu, *În casa bunicilor* de Ionel Teodoreanu, *Prințul fericit* de Oscar Wilde, *Singur pe lume* de Hector Malot, *Comoara din insulă* de Robert Louis Stevenson.

După vacanța mare a liceenilor, și-a reluat activitatea Salonul de lectură *Ceaiul de la ora patru*, devenit tradițional la Biblioteca „Transilvania”. Conceput și dirigit din start de dna **Alexandra Tănase**, profesoară de limba și literatura română la Liceul „Gaudeamus”, acest salon este un loc în care literatura este servită în stare pură, fără artificii, unde se întâlnesc elevi, profesori și scriitori – toți deschiși dialogului și, mai ales, dispuși să-și îmbogățească mintea și sufletul, să lege noi relații prietenești. În cadrul Săptămânii ușilor deschise a fost organizată o ședință specială a Salonului, la care s-au pus în discuție și au fost aprobate activitățile preconizate pentru lunile septembrie 2013 – mai 2014. Dna prof. Alexandra Tănase a menționat

de ce sunt importante întrevederile culturale, reamintind celor prezenți de alte manifestări desfășurate în anii precedenți în Biblioteca „Transilvania”: întâlniri de suflet, întâlniri de neuitat cu scriitori, savanți, oameni de cultură ca Mihai Cimpoi, Vladimir Beșleagă, Vasile Romanciuc, Iulian Filip, Aurelian Dănilă, Maria Cosniceanu, Gheorghe Duca, Vlad Pohlă ș.a. Au avut loc și unele manifestări omagiale – consacrate lui Liviu Damian, Nicolae Vieru, Paul Mihnea etc., acestea atrăgând nu mai puțini admiratori ai miraculosului univers al literelor și artelor.

Studentele **Ana Gabor**, **Alexandra Costache** și alte membre ale Salonului încă de pe când erau eleve ale dnei prof. A. Tănase, au citit și au comentat pe marginea unor fragmente din proza citită vara, s-au referit la importanța lecturilor și a literaturii în genere pentru formarea omului ca specialist, cetățean, fire sensibilă la destinele semenilor și la frumosul din jurul nostru. Directoarea bibliotecii, dna **Parascovia Onciu**, a felicitat participanții cu prilejul începerii noului an de studii, prezentându-le donația de carte adusă acum de către partenerii de la BJ „Octavian Goga” Cluj.

Ședința de la începutul lunii septembrie a.c., a cenaclului „Traian Brad”, s-a axat pe dezbaterile asupra romanului lui Nicolae Rusu *Al șaptelea simț* – carte inclusă în programul *Chișinăul citește o carte*. Moderatorul cenaclului, scriitorul **Vlad Pohlă**, a făcut o interesantă prezentare a procesului literar contemporan din Basarabia, în care creația lui N. Rusu ocupă un loc distinct. Astfel parcă s-a dat tonul unor interesante și sincere discuții, la care au participat elevi și profesori de la liceele „P. Zadnipro” și „Gaudeamus”, ale căror luări de cuvânt au demonstrat o lecturare atentă și pasionată a acestei noi proze. A fost ascultată cu mult interes intervenția invitatului special, de onoare, al cenaclului și al Săptămânii ușilor deschise – scriitorul **Nicolae Rusu**. Dânsul a relatat unele file din biografia

sa literară, a comentat favorabil impresiile participanților la discuție, după care a răspuns la mai multe întrebări ce veneau din sală. Cu ocazia acestei discuții, Filiala „Transilvania” a organizat expoziția de carte *Nicolae Rusu: martor al destinului basarabean*, care a surprins plăcut pe autor, trezind interesul deosebit al acelor elevi care cunosc doar unele lucrări ale acestui talentat romancier, novelist, dramaturg, autor de cărți pentru copii, eseist, ale cărui scrieri sunt traduse în circa 20 de limbi ale unor popoare din Europa și Asia.

Un eveniment de neuitat al acestui început de toamnă la Filiala „Transilvania” l-a constituit vernisajul pictorului **Mihail Mungiu**, având genericul *Libertate, simplitate, culoare*. Ca și alte manifestări similare, ce pun în atenția publicului creații de artă plastică, și aceasta a fost prezentară de maestrul **Oleg Cojocar**, pictor, grafician, profesor în domeniu, și un bun prieten al bibliotecii noastre. Expoziția conține 20 de tablouri cu o impresionantă varietate de subiecte ce a atras atenția unui numeros public, de la elevi și până la pensionari. Pe aceeași undă a artelor plastice vom aminti de încă o activitate ce s-a produs în cadrul Săptămânii ușilor deschise la „Transilvania”: concursul de desene pe marginea cărții *Guguță și prietenii săi* – bestsellerul scris de un adevărat patriarh al literaturii pentru copii de la noi, Spiridon Vangheli. Evenimentul s-a înscris și în lista manifestărilor consacrate *Anului Spiridon Vangheli*, ce se desfășoară la nivel national. În cadrul unei ședințe a Clubului „Penelul magic”, unii micuți s-au întrecut la confecționarea căciulii lui Guguță, iar alții au participat la master-classul *Cu hârtia faci minuni – tehnica qiulling* (confecționarea merelor, un atribut din cartea *Vornicel la nunta badei* de V. Dumbrăveanu).

Săptămâna ușilor deschise a prevăzut și o **Zi de informare** pentru utilizatori, care a inclus: prezentarea paginii web a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”; prezen-

tarea blogurilor; prezentarea rețelelor de socializare; lecția bibliografică *E-Learning: învățare, formare și instruire prin mijloace electronice*. Mai amintim, în context, de flash-mobul *Cunoaște Filiala „Transilvania”!* Pentru micuții și elevii din sector: de la școala primară „Gr. Vieru”, de la liceele „Orizont”, „Gaudeamus”, „Constantin Negruzzi”, de la grădinițele nr. 179 și 161 au fost organizate excursii la bibliotecă, cu prezentarea cărților recent intrate în colecția Bibliotecii „Transilvania”.

Făcând un bilanț al actualei ediții a Săptămânii ușilor deschise la Filiala „Transilvania”, vom constata fără exagerare și fără greș că manifestările desfășurate în cadrul ei au avut un impact pozitiv, atât asupra utilizatorilor, prietenilor bibliotecii, cât și asupra colegilor de breaslă, partenerilor – de la Chișinău, respectiv, Cluj-Napoca. Menționăm că în cadrul Săptămânii au fost organizate: activități culturale – 22, la care au fost prezente circa 650 persoane, ceea ce constituie 28,1 % din numărul de vizite înregistrate pe parcursul a șase zile. Au intrat în analele „Transilvaniei” de la Chișinău și aceste activități: duplexul profesional; lansări de carte (șapte), prezentări de carte

(zece), un recital, Salonul de toamnă al editurilor transilvănene, ședințele: Cenaclului „Train Brad”, Salonului de lectură „Ceaiul de la ora patru”; vernisajul de pictură a lui Mihail Mungiu, mai multe discuții-dezbateri (ore de lectură, creații proprii, ora poveștilor, prezentări de expoziții tradiționale și virtuale, prezentări de colecții); activități informaționale (cinci), cu participarea a circa 100 de utilizatori; 11 vizite colective (școala primară „Gr. Vieru”, LT „Gaudeamus”, LT „P. Zadnipru”, grădinițele nr. 197 și 161), cu participarea a peste 270 persoane. În această frumoasă Săptămână de la începutul toamnei lui 2013, pe parcursul desfășurării programului, au fost înscrși 40 de utilizatori noi, s-au înregistrat 2295 de vizite, au fost consultate 2477 de volume.

Chiar dacă datele statistice nu spun totul (dar despre alte aspecte am comentat mai sus), și ele constituie o dovadă că *Săptămâna ușilor deschise – 2013* la Filiala „Transilvania” și-a atins scopul propus, înscriindu-se, și în acest an, printre programele de real succes la publicul cititor, care în diferite forme și-a exprimat recunoștința și pe această cale pentru calitatea serviciilor pe care le oferă biblioteca noastră.

CARTEA CARE-ȘI PROPUNE VALOARE ANUME ASTFEL

Victor BRUMARU

Zilele acestea Biblioteca „O. Ghibu” a găzduit lansarea unui volum de exegeze literare completate de o bibliografie, intitulat *Pavel Balmuș sau Forța ineputabilă a unui intelectual* (Ed. „Grafema Libris”, Chișinău, 2013), concepție și elaborare Vitalie Răileanu, iar alcătuirea bibliografiei i-a revenit Margaretei Cebotari.

Așadar, apariția și lansarea acestui volum le-a propus celor prezenți în *Sala Nuciferă* a bibliotecii (peste 60 de participanți: academicieni, doctori în filologie, cercetători și istorici literari, scriitori, colegi ș.a.) o pauză pentru o respirație intelectuală, o carte care pare, din mai multe puncte de vedere, surprinzătoare. Zicem *pare*, dar și *este*, din cel puțin două motive. Pentru cine îl cunoaște pe istoricul literar Pavel Balmuș, acest volum exprimă într-o măsură mai elocventă decât orice tratat personalitatea lui Pavel Balmuș, în care, o știm prea bine, rigoarea cercetării documentelor, a arhivelor și a cărților unor scriitori, fie cronicari, fie clasici, fie contemporani, e dublată de rigoarea textului, iar construcția cerebrală a demonstrației se edifică pe o cuprinzătoare participare afectivă. În treacăt fie zis, chiar și prin titlu numai – exploziv, s-o recunoaștem –, cartea depășește partea cunoscută a personalității celui vizat, căci plăcerea alcătuirii și antologatorului Vitalie Răileanu de a-l prezenta pe istoricul literar Pavel Balmuș e susținută acum de o verticalitate a punctului de vedere și de o atitudine lipsită de orice ambiguitate, a căror absență putea fi considerată până acum aproape un deficit de radicalitate, exprimată și argumentată de: Mihai Cimpoi, Eugen Lungu, Vasile Malanețchi, Alexandru Burlacu, Iurie Colesnic, Lidia Kulikovski, Mircea V. Ciobanu, Anatol

Moraru ș.a. Pe de altă parte, doar *pare* surprinzătoare această carte, întrucât suntem obișnuiți cu volume de exegeze literare, însă cuprinsul respectivei cărți este deosebit, fapt pe care le-au confirmat conferențiarul prezenți la lansare.

Lidia Kulikovski a menționat: „Ca oricărui conducător, mi-a plăcut întotdeauna să am în preajmă oameni care se impun prin forța ideilor, prin atitudine, prin argumentație. Pavel Balmuș este printre oamenii care prin personalitatea, atitudinea lor, se poziționează ca oameni-cheie ai BM (inclusiv, alături de protagonist, pe Vl. Pohilă, Vitalie Răileanu, Dumitru Crudu, Paulina Zavtoni, Ninela Caranfil, Vasile Șoimaru, Victoria Fonari, Alexandru-Horațiu Frișcu...); printre oamenii cu abilități, convingeri și valori ce le transmit BM, reușind să-i ofere unicitate.

De mult merita cărturarul, eruditul, exegetul, *lobbystul* dreptății și corectitudinii, nonconformistul și, în primul rând, savantul Pavel Balmuș, un volum de referință, de apreciere și recunoștință pentru activitatea sa *care exprimă*, cum zice Vitalie Răileanu în adevăratul *Cuvânt-înainte*, *esența însăși și imaginea cercetătorului și istoricului literar Pavel Balmuș*.

Iată că ideea lui Vitalie Răileanu, susținută de Departamentul studii și cercetări al BM, a prins contururi clare și s-a materializat într-un volum care vă invită să intrați în lumea lui Pavel Balmuș.”

Academicianul Andrei Eșanu a precizat, că apariția unui astfel de volum de exegeze și, în general, proiectul conceput de cercetătorul și criticul literar Vitalie Răileanu, este unul de pionierat în acest spațiu cultural, fiind un volum de referință, dar și „o carte de informare pentru

noi, profesorii universitari și colaboratorii Academiei de Științe. Pavel Balmuș a scris mult și bine despre istoria culturii și despre remarcabile personalități românești. Aici, în cuprinsul dat, sunt adunate cele mai importante referințe ale istoricului literar Pavel Balmuș, dar impresionează și relatările savanților, scriitorilor, filologilor, istoricilor despre Pavel Balmuș.”

Impresionant a fost discursul scriitorului Vladimir Beșleagă, care a conturat destul de original impresiile sale despre carte, punctând: „Pavel Balmuș, în anii cei mai fierbinți ai Mișcării de Renaștere și Eliberare Națională, era unul din creierile acesteia, contribuind, prin discursurile, prelegerile sale despre istoria adevărată a neamului nostru românesc, la trezirea și luminarea conștiințelor miilor și zecilor de mii de moldoveni / români adunați la celebrul *Teatru de Vară* din Chișinău. Împreună cu Pavel Balmuș, dar și cu alți colegi de la Muzeul de Literatură „Dimitrie Cantemir”, în anul 1988, am desfășurat, în condiții dificile încă, o memorabilă omagiere a geniului Basarabiei, așa cum prefer să-l numesc pe Bogdan Petriceicu Hasdeu, la cei 150 de ani de la naștere, aici, la Chișinău, dar și în capitala fostului imperiu, moment despre care aș avea atâtea de evocat, dar rămâne pe altă dată...”

Și mai probant a fost în discursul său criticul literar, poetul, prozatorul și publicistul Ion Ciocanu: „Îl cunosc de foarte mult timp pe savantul Pavel Balmuș și cam tot atâta timp aștept cea mai importantă operă a sa – teza de doctor habilitat! Ei, dar în fine, astăzi asistăm la un eveniment pe care l-a conceput colegul meu, mai tânăr, Vitalie Răileanu, prin alcătuirea și elaborarea acestui volum intitulat destul de surprinzător, așa cum îl vedeți.

Eu aș remarca faptul că Pavel Balmuș și-a scris și își scrie cărțile sale în singurătate, fiindcă are punctul său de vedere și-l consideră incontestabil. Numai un Pavel Balmuș se poate pune în poară cu Nicolae Manolescu, Mihai Cimpoi, Virgil Cândea sau alții, deoarece este cercetătorul care a luptat și luptă pentru adevărul istoric și literar. A făcut lumină și în Literatura veche românească, și în Literatura marilor clasici, dar și în cea contemporană. Iată de ce consider binevenită această carte de exegeze literare, care completează fericit seria începută cu volumul despre Nicolae Esinencu. Succes!”

Probabil, prin astfel de constatări, cititorul regăsește în lecturile căutate ceea ce, de obicei, viața nu-i oferă.

Istoricul literar Vasile Malanețchi a găsit de cuviință să valorifice intențiile cerce-

tătorului literar, dar și ale autorului acestui proiect, Vitalie Răileanu, care, în viziunea profesorului universitar, de când a inaugurat *Laboratorul de cercetări literare și bibliografie „Onisifor Ghibu”* a reușit să dea la tipar deja cinci volume, respectivul, lansat astăzi atât de academic, este unul *deosebit*, deoarece: „Ceea ce ținem neapărat să accentuăm, aici, este perseverența cu care muncește Pavel Balmuș pe tărâmul istoriografiei literare românești. Timp de o jumătate de secol, cercetătorul a întreprins călătoriile de studii în diverse orașe din fosta Rusie țaristă, transformată ulterior în URSS, în sălile de lectură ale arhivelor și bibliotecilor puțin sau deloc frecventate de colegii săi, urmărind să aprofundeze studiul unor probleme importante ale moștenirii cultural-artistice nelămurite până la capăt sau care au rămas în afara interesului generațiilor precedente de cercetători. Materialul acumulat este vast și necesită eforturi susținute, șantierul de lucru deschis sunt mai multe și cer o muncă dedicată, în cunoștință de cauză, nu alunecare pe suprafață. Cercetătorul e unul cu metodă, care stăpânește, aidoma unui adevărat artizan, instrumentele de lucru și este obișnuit să avanseze încet, cu acribie, spre miezul fenomenelor investigate, pentru a le depista esența și a le dezvălui lamura. Este un perfecționist care nu-și poate permite să îndoiească tiparului însăși fragilitate, cu afirmații hazardate sau concluzii eronate ce nu rezultă din context”, a precizat cercetătorul literar Vasile Malanețchi.

Fără îndoială, ca un prim principiu al lecturii, conform opiniei unor teoreticieni francezi, (printre care Emile Faguet), astăzi face bine să citim încet, fără grabă, pe îndelete. Arta lecturilor se mulează pe diversitatea și complexitatea textelor. Când se fac lecturi din astfel de volume de știință, de istorie literară, de idei, se adoptă cheia potrivită cu înțelegerea demonstrațiilor, subtilităților sau chiar și a contradicțiilor.

Pe aceste argumente și-a axat opiniile sale prozatorul și cercetătorul literar Anatol Moraru, care a mai adăugat: „O muncă enormă înfăptuiește criticul literar Vitalie Răileanu, antologând și punând în cuprinsul volumelor de exegeze literare, *găsind cifrul* corespunzător lui Nicolae Esinencu, Anatol Ciocanu, Ioan Mănăscuță, Petru Cărare, și iată astăzi a venit cu această importantă carte, *Pavel Balmuș sau Forța inepuizabilă a unui intelectual*, care, în fond, vorbește că: «Pavel Balmuș nu este un scriitor de podium. El are figura omului preocupat de însemnele și valorile unor lumi intrate în istorie, de civilizația operelor din alte epoci.» Pavel Balmuș nu are un condei sprinten, însă cărțile și studiile sale se rețin prin substanțialitatea și acuratețea construcției. Trebuie remarcată neapărat și calitatea sa de îngrijitor de ediții.

Volumul *Plagiatul la români*, apărut la Editura ARC, e, neîndoielnic, una din cărțile de referință. Din textul de pe ultima copertă, semnat de Dorin Tudoran, aflăm amănunte despre biografia acestui proiect. Astfel, în perioada dăinuirii sale la Chișinău (1993-2000), în calitatea de director al biroului Fundației IFES, Dorin Tudoran a purtat mai multe discuții amicale cu Eugen Lungu și Gheorghe Chiriță. În cadrul unei asemenea întruniri le-a și sugerat prietenilor ideea «realizării unei triste antologii – *Plagiatul la români*». Ulterior, Dorin Tudoran și-a exprimat satisfacția că eforturile acestei redutabile echipe – Dan C. Mihăilescu, Eugen Lungu, Gheorghe Chiriță și Pavel Balmuș, s-au încununat de succes: «M-am bucurat foarte mult să văd că, în sfârșit, această lucrare trist-amuzantă a intrat pe mâini dintre cele mai pricepute.» Fie și numai pentru atât, atracția lecturii se justifică.”

Tânăra și prolifică cercetătoare literară Maria Pilchin a intervenit prompt, anunțând că: „Foarte puțini scriitori, oameni

de știință, doctoranzi, masteranzi, studenți știu că istoricul literar Pavel Balmuș adesea este invitat în Țară, la diferite congrese, simpozioane, emisiuni televizate, fiind în dialog sau polemizând cu Nicolae Manolescu, cu Dan C. Mihăilescu. Astfel, este recunoscut / considerat un adevărat expert al unei perioade aparte din Istoria culturii și literaturii române. Tot ce face, tot ce scrie eruditul Pavel Balmuș este o transparență. Dar vreau să-i adresez un reproș dlui P. Balmuș: «Când o să scrie și pentru generația mea?» Căci noi așteptăm altceva, dorim noi referințe critice despre B.P. Hasdeu, Iulia Hasdeu, să le înțeleagă și copiii mei, apoi nepoții noștri! Apreciez acest volum, conceput și elaborat foarte reușit de profesorul meu universitar Vitalie Răileanu, și vă asigur că va deveni o sursă sigură pentru confirmarea studiului Hâjdău-Hasdeu, dar și o informație critico-literară pentru viitoarele teze de licență sau masterat.”

Și dacă scopul unei cărți este să te faci să gândești (nu doar în viziunea lui Honoré de Balzac), Vitalie Răileanu s-a referit în câteva cuvinte la conceptul și scopul cărții lansate în *Sala Nuciferă* a Bibliotecii „Onisifor Ghibu”: „Aceste note urmăresc drept scop de a releva faptul că lucrarea finită nu seamănă decât în linii mari cu cea proiectată. Fondul acestui cuprins este motivat de interese care stăruie de ceva timp în mintea alcătuitorului, în tendința a tot spre «mai bine». Colegele mele din Laboratorul de cercetări literare și bibliografie *Onisifor Ghibu* – Ludmila Marișceac, Diana Șontea, Corina Stavila, Cristina Tatarin, Anișoara Leșan și Tatiana Musteață – au muncit mult și cu deosebită responsabilitate la (re)culegerea textelor din monografiile, studii, reviste sau alte publicații, iar dna Margareta Cebotari, bibliotecar principal al acestui edificiu cultural, s-a consacrat capitolului *Bibliografie – Pavel Balmuș*,

ce alcătuieste, în fond, prioritatea acestei cărți.

Am conceput / alcătuit o lucrare doctă, la nivelul și în stilul științific riguros care permite enunțuri cu pretenția de adevăr verificat, experimente prealabile și demonstrații logice impecabile. Coordona-torul acestui volum, conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, confirmă, prin argumente probante, intențiile noastre.

Titlul *Pavel Balmuș sau Forța inepuizabilă a unui intelectual* exprimă cutezanța alcătuitorului de a aborda miezul, esența însăși a *destinului intelectualului*, imaginea de azi a cercetătorului și istoricului literar Pavel Balmuș. Or, ziua de *azi* este plină cu ziua de *ieri* și orientată spre cea de *măine*. Tratatul științific riguros, documentat a unui asemenea conținut / cuprins nu este posibilă decât pe temeiul unor date de natură analitică. Satisfacția noastră rezidă în speranța că volumul de față va cataliza un schimb de vederi, iar studiile, cronicile, referințele și bibliografia, exprimate / expuse aici, vor trece prin filtrul conștiinței cititorului cult.”

În final și-au expus opiniile și Victoria Fonari, doctor în filologie, Valeriu Nazar, directorul Muzeului Literaturii române „Mihail Kogălniceanu”, istoricul Ion Negrei, scriitorul Victor Prohin ș.a.

Emoționat, dar foarte fericit de acest eveniment, istoricul literar Pavel Balmuș le-a mulțumit tuturor pentru participare, iar lui Vitalie Răileanu, în particular, pentru faptul că a elaborat acest volum de exegeze literare în care totul pornește sau ar trebui să pornească de la lectură.

Doar astfel vom găsi / percepe elementele specificului cititului, încadrându-ne într-un ritm care să se sincronizeze cu fluxul informațional actual, altfel apare riscul unei pierderi irecuperabile de natură spirituală, de rămânere într-o zonă a inculturii, incompetenței și ignoranței.

JURNAL CU SCRITORII INVITAȚI LA SALONUL LITERAR *LECTURI LA TERASA DE VARĂ LA BIBLIOTECA „ONISIFOR GHIBU”*

Margareta CEBOTARI,
bibliotecar principal, Filiala „Onisifor Ghibu”

Agora Lecturilor de vară sau În căutarea noilor cititori

Zilele acestea, care dau peste cap idilicele descrieri din pastelurile lui Vasile Alecsandri, dar și temperaturile de vară coșbuciene, sunt completate de ploi bacoviene, și... se fac deosebite lecturi. Biblioteca „Onisifor Ghibu” a inițiat o modalitate nouă, ce diferă nițel de reperele propuse / oferite tradițional, dar, probabil, îi reușește!

Într-un *intim semicerc*, lângă havuzul din curtea bibliotecii, s-au întrunit doritorii de a citi / a asculta **Poezie**. Posibil, invitatul evenimentului, scriitorul **Emilian Galaicu-Păun**, nici nu s-a așteptat la o astfel de manifestare.

Telegrafic: poetul-actor, **Denis Chirtoacă**, a venit cu un ciclu de versuri, preco-

nizat pentru a fi inclus în volumul pregătit pentru editare. Lecturile-model, ale unor poeme, au *inițiat* discuții argumentate.

Poetul, prozatorul, traducătorul Em. Galaicu-Păun le-a spus celor prezenți că, pentru a crea un contrast cu acest mileniu trei, poezii trebuie să fie niște intelectuali – literatura, lingvistica, semiotica, logica, istoria, psihologia, sociologia, filosofia și utilizarea perspectivelor comparatiste definesc, prin crearea Poeziei, sensuri inedite pentru pulsuniile actuale de datare a imaginilor, de introducere subită a unui aer al discursului poetic, de gândire a unui *creusement* – formează piatra de temelie a adevăratelor creații.

În imediata apropiere a venit cu unele viziuni proprii asupra creației poetice *poetul și actorul rebel Ronin Terente*, care a

reiterat despre starea de *spleen* pe care i-o provoacă literatura de azi.

Ambițioasa promotoare a valențelor culturale Sanda Bobu a încercat să-i provoace pe poeții, dar și pe tinerii talentați, veniți la aceste *Lecturi de vară*, să vorbească despre o altă Poezie, care să nu pună cititorul *pe fugă*, din cauza titlului sau a conținutului, uneori, *kitsch* în simplitatea lui. Oricum, între copertele volumelor de poezie este cazul *să se ascundă* doar versuri care s-ar putea numi *frumoase*. Și desul de bine scrise.

Amurgul și ploaia nu i-au speriat pe cititorii Bibliotecii „Onisifor Ghibu” veniți să *savureze* din poezia citită / cântată, lăsând loc *déjà-vu-urilor*, însă propunându-și să păstreze intacte sinapsele dintre Poet și cititorii săi.

Lecturile aflate în interiorul nostru, reușesc într-adevăr efecte caleidoscopice, iar imaginile implicate în acest dicteu automat au un aer promițător, motiv pentru care vă așteptăm și la următoarele ședințe în *semicerc intim*, lângă havuzul din curtea Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, la deosebite *Lecturi de vară*.

12 iunie 2013

Încercarea de a spune adevărul prin poezie

Bucură, nespus de mult, că tineri poeți se *rânduiesc*, nu unul peste altul, ci unul lângă altul, ca două litere puse să promită înțelese, venind la frumoasele *Lecturi la terasa de vară*, organizate conform programului *Lecturile verii – 2013*. Am mai adăuga însă un amănunt: Biblioteca „Onisifor Ghibu” asigură un program aparte, invitații noștri sunt tineri creatori, care-și lecturează poezia, proza, fragmente din dramaturgie etc., în fața unui public desul de competent: scriitori, critici și istorici literari, pictori, actori etc. Iată de ce sunt descoperite talente *îngropate* acolo unde stă și sensul, la îndemână, aproape, dedesubt, aici.

În această miercuri îngemănată cu un frumos apus de soare, poetul-actor Ion Coșeru a venit cu un ciclu de poeme gata să fie puse între copertele unui volum de versuri. Menționăm că **Ion Coșeru** vine dintr-o literă vie, *neagră*, geometrică, precum a găsit-o el, cu *sângele prizonier*, care singură umple pagina și face gestul cuvântului, textul, totul. Poezia invitatului nostru, fiind citită cu mult talent actoricesc, devine su-

port de gândire și lasă cititorului loc pentru alte cuvinte, ale lui...

Locul ființei – este sufletul poeziei, a remarcat cineva din cei prezenți. Probabil, din aceste considerente o domnișoară cititoare a cosemnat *fondul Lumii pe care stăm, direct, netransfigurați*, ecou regăsit în poezia lui Ion Coșeru.

Rostul poeziilor este să devină *pagină albă*, vie, orbitoare, în care stă adâncit sensul viitoarelor scrieri – aceste gânduri s-au răsfrânt peste reflecțiile celor participanți la dialogul ce a urmat.

Actorul Artiom Oleacu a ținut să afirme: „Cel care a stat vreodată deasupra paginii albe (fiind și singurul care stă *deasupra* a ceva – a uneltei și produsului său –, iar nu *lateral*, de-o parte – n.n.) nu poate decât să treacă, într-o bună zi, dincolo de ea.”

Întrebat de ce scrie, Ion Coșeru a răspuns franc: „Scriu..., deoarece am de spus ceva. Când scriu – mențin un contact cu scena unde joc rolurile din spectacole, montate la Teatrul «Satiricus», respir aerul *care aderă la pietre*. Literaturizez o tăcere. Literatura este o tăcere. Uneori începe să mi se pară ireal că mai scriu.”

În totalitatea sa poetul / actorul Ion Coșeru este, de fapt, un strigăt mut, înecat, dar suficient de puternic cât să golească dintr-un foc conținutul plămânilor (formulă poetică abordată de autor – n.n.).

Pe final menționăm, fără puțință de tăgadă, că suntem în așteptarea celorlalte ședințe din cadrul proiectului *Lecturile verii*, desfășurate aici, *La Terasa de vară* a bibliotecii „Onisifor Ghibu”!

19 iunie 2013

Un poet din *Țara fagilor sub platanul regal*

În funcție de anotimp, predilecțiile oamenilor de artă devin pline de viață, de reanimare, de nostalgia ce te duce cu gândul și spre speranța continuității.

Atmosfera Bibliotecii „Onisifor Ghibu” nu se lasă modelată de culorile anotimpurilor, iată de ce, lunile de vară sunt permanent pline de coloritul vieții active, bucurând numărul său mare de cititori cu noi lansări de cărți, expoziții și vernisaje de pictură, recitaluri de poezie, la care poate participa orice cititor împătimit de literatură și cultură. O deosebită impresie produc și întâlnirile cu scriitorii invitați conform programului *Lecturile verii*.

În miercuria aceasta invitatul nostru a fost poetul **Nicolae Spătaru**, care „scrie o poezie a spectacolului cotidian, cu implicații social existențiale, cu viziuni «oniric-expressioniste», în care simbolurile poartă măștile grotesți ale absurdului și derizoriului” (Arcadie Suceveanu).

Astfel, scriitorul oaspete, le-a vorbit celor prezenți că ar fi bine ca după ce se citește o carte, lectorul să se gândească măcar o clipă că e bine să fii Om! Să aibă și el un gând frumos despre lume, deoarece, atunci când un scriitor reușește să le deștepte cititorilor acest gând, poate zice că și-a îndeplinit misiunea. Dacă ar exista multe, foarte multe cărți, care să-l oblige (pe cititor!) să gândească la frumusețea omului, poate că și realitatea ar începe să semene mai bine cu cea pe care o percepem în visurile noastre.

– Dar e în stare literatura să schimbe lumea? a întrebat Nicolae Spătaru. Uneori, probabil că da. Dar nu sunt sigur că poate,

în măsura în care am dori noi, a mai menționat invitatul *Lecturilor verii* cititorilor.

„Nu putem scrie o carte fără să spunem adevărul, fără să impresionăm, fără a cataliza emoții deosebite. Întâlnirea cu o *carte bună* cititorul o primește cu încredere, pentru că își dă brusc seama, că nu e vorba de niște *scorniri indiferente* – indiferente tuturor, inclusiv autorului – ci de exprimarea unei credințe, a unei certitudini. Lectorul va simți neapărat că autorul nu face concesii, nu vrea să apară altfel decât este în realitate. Așa văd eu lumea poetică. Așa vreau să fie Lumea”, a conchis Nicolae Spătaru.

La sfârșitul manifestării, tradițional, au urmat lecturi din creația invitaților și incisi-ve polemici.

3 iulie 2013

Lecturi și predilecții la Biblioteca „Onisifor Ghibu”

Lectura este o îndeletnicire necesară axată mereu pe linia unei evoluții normale de cunoaștere.

De aici și cerința punerii în deosebită valoare a volumelor de poezie, proză, dramaturgie etc., evaluate în cadrul programului *Lecturile verii*, ce se desfășoară la Biblioteca „Onisifor Ghibu”. Preferințelor cititorilor literatura artistică, științifică, didactică le răspunde din plin, apreciate fiind cu deosebire stilul și metafora, sensibilitatea și receptivitatea, sclipirile de idei, care pot merge până la cele mai subtile paradoxuri sau confesiuni. Autorii invitați sunt idilici, romantici, dramatici, moderni, postmoderni, științifico-fantastici, supra-realiști...

Probabil unele constatări expuse mai sus s-ar fi potrivit de minune invitatei noastre de vineri, 12 iulie, **Maria Stati**, autoarea volumului de poezii-eseuri *Așa vreau eu!!!* (Ed. „Ecou Transilvan”, Cluj-Napoca, 2013, 320 p.), venită la o întâlnire cu cititorii din Chișinău tocmai de la Brașov!

Cartea aceasta cuprinde adevăruri știute, dar și mai puțin bănuite despre

lume și viață. Autoarea este o fire sensibilă și o fină observatoare a vieții. Astfel, așternându-și gândurile în momente pline de inspirație, a alcătuit cuprinsul acestui volum, intitulat – și sugestiv, și insolent – *Așa vreau eu!!!* – ce reflectă adevăruri despre iubire, destin, sfințenie, lumină, bucurie de viață trăită la cota maximă.

Celor prezenți în Sala Nuciferă a Bibliotecii „Onisifor Ghibu” scriitoarea Maria Stati le-a destăinuit: „M-am gândit mult ce să las copiilor mei... Avere nu prea am, trăiesc cu chirie, am datorii... Și atunci mi-a venit ideea să le las o moștenire sufletească. Așa a vrut bunul Dumnezeu, probabil, că am găsit și surse pentru editarea acestei cărți, foarte scumpă sufletului meu. Titlul aparține nepoțelelor, care în timpul discuțiilor mele cu ele mi-au și sugerat cum să-mi intitulez volumul, și atunci mi-am zis: adevărat este, că prin copii vorbește Însuși Creatorul!

Chiar în prefața cărții Maria Stati se adresează cititorilor, *de la suflet la suflete*, îndemnându-i: „...să descoperim, poate a mia oară, complexitatea, naturațea, enigma, simplitatea, minunii minunilor – **Ființei Umane**, creată din iubire, întru iubire, după chipul și Asemănarea Sa!” (p. 6).

Cartea este, în primul rând, un îndemn pentru tineri, expus de autoare în postfața volumului:

„Dar dacă te întrebi de ce totuși îl iubesc pe cutărescu, că nu are nimic deosebit, ba chiar are defecte, iar răspunsul este ca al nepoțelei mele, de nici trei anișori: «Pentru că îl iubesc», sau «Așa vreau eu!», aici se ascunde o *Iubire Adevărată*.”

Este concluzia mea, după ani buni de viață și experiențe trăite. Iubirea trebuie simțită, trăită mai întâi cu Inima, apoi explicată cerebelului.

A iubi cu adevărat înseamnă a te bucura de fericirea cuiva, care iubește, de fapt, pe altcineva!

Vă pare prea complicat?

Axiomă: iubirea adevărată este necondiționată!!!”

Criticul și cercetătorul literar **Maria Pilchin** a trasat câteva repere deosebite ale cărții: „Autoarea ne îndeamnă să nu ne pierdem în lucruri mărunte, viața este o luptă între cumiștenia și demonia din noi, iar Omul adesea se pomenește în *Labirintul propriei ființe*, de aici o *explozie a armoniei* în versuri. Cu acest volum m-am odihnit de... literatură și am constatat, cu tristețe, – e criză de dragoste, de iubire, de stimă reciprocă...”

Fără îndoială că cei prezenți în această zi la *Lecturile verii* au fost activați de modelul *ideal de lectură*, care este determinat de modelul *ideal al textului* și aici a apărut legătura osmotică între scriere și receptare care se înscrie în esența comunicării între cei doi parteneri – în cazul nostru, între autoarea Maria Stati și cititorul prezent la eveniment!

Importanța în activitatea unei Bibliotecii, precum este Biblioteca „Onisifor Ghibu”, constă tocmai în analiza dinamicii lecturii, ce este un indicator al reliefării structurii socioprofesionale a cititorilor, un parametru care intră în statistica rețelei Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Dar să revenim la evenimentul din 12 iulie curent, care a *erupt vezuvic* prin conținutul cărții *Așa vreau eu!!!* de Maria Stati, scriitoare basarabeană, locuitoare a Brașovului istoric.

Poetul Dumitru Băluță, și el stabilit de mai mulți ani în această urbe transilvană, prezent la eveniment, a adresat cuvinte frumoase autoarei, mulțumindu-i pentru deosebita prestație, consemnând: „Cartea te atrage și printr-un aspect exterior poligrafic excelent. Cuprinsul emană o *căldură metaforică* azurie și te îndeamnă să o citești!”

Aparența ei pedagogică are întotdeauna o finalitate practică, iar cultura poate fi înlocuitorul sentimentului de inutilitate, al resurselor de imoral și ignoranță. „Existența omului cult salvează în mare măsură ideea de vibrație asupra a tot ce înseamnă

spirit și înțelepciune”, a constatat în final invitata noastră Maria Stati.

Cei prezenți au fost impresionați și de evaluarea lui **Alexandru Stati**, solist al Operei Naționale din București, fiul invitatei noastre, care i-a surprins cu arii din opera *Faust* de Charles Gounod, cu lieduri românești, canzonette și piese din renumitul film *Nașul* de Francis Ford Coppola.

Scriitoarea Maria Stati le-a (re-)confirmat cititorilor noștri că lectura este și în acest mileniu trei concentrată și influentă total, iar unul din scopurile Bibliotecii „Onisifor Ghibu” este de a spori argumentul că modul și componența lecturilor marchează înseși viziunea și imaginația celui ce a căzut „victimă” principiului *individualității de lectură*, fără de care nu poate fi conceput principiul *individualității creatoare* a *Lecturilor verii*, program de succes inițiat și susținut anual de BM „B. P. Hasdeu”.

12 iulie 2013

Master-class Poezia – metafora existenței noastre, cu poeta Călina Trifan

În briza unor ușoare adieri de vânt, ca de obicei, *Lecturile la terasa de vară*, de la Biblioteca „Onisifor Ghibu”, au continuat de această dată, printr-o frumoasă întâlnire a scriitoarei **Călina Trifan** cu tineri creatori, dar și admiratori ai evenimentului.

Pentru început, cu o voce domoală, cumpătată, scriitoarea și-a prezentat începuturile carierei sale literare, prezentând

și date din activitatea Muzeului Național al Literaturii Române „Mihail Kogălniceanu”. Dintre lucrările de cercetare literară cel mai mult ține la *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia. 1812-2006* (urmat de ediția a doua, ce a cuprins perioada anilor 1812-2010). Se mândrește că a luat parte la elaborare, deși a fost o muncă asiduă, care mai continuă, deoarece se elaborează deja a treia ediție a acestei lucrări de valoare incontestabilă.

Emoțiile debutului său în antologia tinerilor scriitori de la Chișinău *Dintre sute de catarge...* (editată în anul 1984) le simte și astăzi, de fiecare dată când lansează o nouă carte de versuri, trecute prin inima și sufletul ei.

Simțim o criză în poezia acestor timpuri, dar poate ea, criza, a fost mereu prezentă – așa a sunat îndemnul de trecere la master-class. Călina Trifan a atras atenția tinerilor creatori asupra unor nume puțin cunoscute în timpul vieții lor, date apoi uitării totale... dar, ulterior, ca printr-un miracol, descoperite parcă din nou și apreciate la justa valoare artistică a lor. Faptul că este atrasă de fenomenul *poeziei feministe* și-a găsit răsunet în prezentarea unor istorii de viață și creație a unor poete ca Magda Isanos sau Lotis Dolenga. Astfel tinerii prezenți au aflat cum au fost readuse la viață minunatele versuri ale Magdei Isanos, stinsă mult prea tânără, dar și cutremurătoare evenimente din viața și creația poetelor Emily Dickinson și Virginia Woolf.

Cu argumente forte, scriitoarea a încercat să răspundă la mai multe întrebări: Ce este poezia? De ce scriem? Care sunt criteriile unei bune creații literare? Ce este talentul literar? De unde vine harul de a scrie versuri bune?

Mai apoi Călina Trifan ne-a citit poeme din volumul *Femeile iubesc cum respiră...* (Chișinău, Ed. ARC, 2011). Versuri ce nu puteau să nu pătrundă în inimile noastre

ca un freamăt de dor și durere, dar și de dragoste și lumină...

Fiind într-o mare de flori, arbuști, copaci exotici, ce ne înconjurau din plin, un fulg de păpădie a trecut în zbor ușor și lin pe deasupra noastră, parcă dorind să asculte versurile ce se perindau unul după altul, tot mai răscolitoare.

Aprecierea dată de Lucia Țurcanu, cercetătoare și critic literar, plasată pe pagina a patra a copertei acestei cărți, ne dovedește că anume așa trebuie înțelese poemele acestei autoare: „Concise, dar foarte elocvente și relevante, născute dintr-o sensibilitate firească, fără experimente lexicale și artificii imagistice, populate de un personaj feminin care își găsește sensul existențial în iubire și știe să accepte moartea prin iubire, poemele Călinei Trifan sunt pe cât de accesibile, pe atât de răscolitoare...”

Suntem siguri că tinerii care au participat la această întâlnire de suflet cu poeta Călina Trifan au avut ce învăța, și poate chiar vor reveni asupra unor viziuni proprii asupra creației și lecturii. Dialogul palpitan în care au antrenat-o pe scriitoarea a confirmat acest fapt și credem că nimeni nu a observat cum a trecut timpul rezervat acestei frumoase și originale activități.

19 iulie 2013

Platanul regal veghează Lecturile verii

Probabil mulți se vor întreba miraji, ce-o mai fi și aceasta: *Platanul regal veghează Lecturile verii*? Nu vor face ochi mari doar cititorii fideli ai Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, deoarece ei sunt cei care săptămânal vin la deosebitele întruniri determinate de frumoasele *Lecturi la terasa de vară*, iar *Platanul regal* îi găzduiește sub coroana-i impunătoare.

Invitatul unei convocări literare a fost cunoscutul poet, publicist și traducător **Emilian Galaicu-Păun**. Ar trebui să recunoaștem că a fost o invitație *ad-hoc*, una ce a urmărit un scop anume.

Probabil nu toată lumea știe că Emilian Galaicu-Păun este și redactor la Editura „Cartier”, iată de ce dialogul nostru a pornit de la genericul *Cine are carte, are parte!* Iar cea mai bună carte o poți găsi doar într-o bibliotecă onorată de toată lumea intelectuală, precum este Biblioteca „Onisifor Ghibu”.

Scriitorul invitat a pornit de la explicarea unor relații dintre **scriitori – bibliotecii – edituri**. Datele pe care le-a expus Emilian Galaicu-Păun vin dintr-o experiență reală și pe care cititorii, dar și invitații noștri, le-au conștientizat și prefigurat indefinit, răpiți de avântul inspirației *poetice*, convertindu-i în anumite *sisteme* de relație **bibliotecă – scriitor – cititor**. Pentru a fortifica asemenea *sisteme*, pentru a le înzestra cu puterea de a convinge și a obține adeziunea cititorului, e indispensabilă apariția unei ferme desfășurări logice a cugetării și conceperii, a menționat scriitorul Em. Galaicu-Păun. Dar adevărata lor garanție sau geneză continuă trebuie căutată în colaborarea reciprocă.

Și dacă savanți și scriitori au demonstrat *înrudirea* dintre inventivitatea imaginației și funcția unei Bibliotecii a elaborării științifice, atunci astăzi, în acest început de mileniu trei, nici cele mai severe enunțuri ale scriitorilor (citește – și ale savanților!) nu se pot lipsi de acest deosebit aport constructiv al Bibliotecilor. E un adevăr ca și *marele anonim*, dar chiar și în matematică numărul irațional 1 poate să ne pară că reprezintă ori *obârșia* lucrurilor, ori *chintesența* adevărului, ori explicația limitată, fiecare putând împlini funcții diverse, fiecare incluzând infinite virtualități.

De altfel, în această darnică aură a vieții, când fondul firii proprii apare limpede, nealterat de împeștririle pe care le aduce cu timpul varietatea impresiilor, zbciumul emoțional și continua lărgire a cercului conștiinței, îl auzim pe poetul, publicistul, traducătorul Emilian Galaicu-Păun spunând că orice editură are și unele proiecte de succes. De exemplu, colecția

Traduceri din franceză nu este întâmplătoare, deoarece scopul nostru a fost să atragem cât mai mulți copii la lecturi, iar sigla *verde* este una foarte reușită, fiindcă motivează textele și autorii selecția. Această *Carte verde deschisă* spre literatura europeană, spre o carte *Nerv* este dezgolită, țesută, în primul rând, pentru un public aparte. Volumele traduse *Etica pe înțelesul tuturor*, de Roger-Paul Droit, *Evl Mediu pe înțelesul copiilor*, de Jacques le Goff, sau *Dragostea pe înțelesul copiilor noștri*, autori Nicole Bacharan și Dominique Simonnet, merg pe esențial sau reflectă viața unor personalități puternice, a concluzionat scriitorul Emilian Galaicu-Păun.

Criticul literar Maria Pilchin a insistat să evidențieze marea problemă a literaturii române de azi, care este orientată spre sincronizarea cu marea literatură europeană.

– De ce nu am fi mai originali? s-a întrebat invitata.

În timpul discuțiilor ce au urmat Emilian Galaicu-Păun s-a confesat că lucrează acum la un roman nou, în care *raiul sentimental* va încerca să-l îmbrace în *realități geografice, poetice...* Deși crede că romanul vieții sale, adică cel mai bun din creația sa, mai este încă în viitor. Romanul lui Hermann Hesse *Jocul mărgelilor de sticlă* îi place nespus de mult, considerându-l „de milioane” și i-a marcat mult gândirea literară. Dacă și încearcă să ajungă la această înălțime a creației, rămâne în „mrejele poeziei” unde a mers de la o lirică abstractă spre „arme grăitoare”... dar în proză – invers: de la concret la abstract.

O surpriză aparte pentru publicul nostru a fost și prezența tinerei poete **Aura Marta** care își face studiile la Paris. Când a fost întrebată dacă se consideră sau nu postmodernistă, Aura Marta a recunoscut că se regăsește mai mult în expresionismul german.

O prezență aparte în discuțiile noastre a avut-o doctorul în filologie **Veronica Postolachi**, profesoară la Liceul român-

englez „Mircea Eliade”, care i-a invitat pe scriitorii prezenți, la terasă aflându-se și tânărul prozator Nicu Nicolaescu, să-și caute cititorii în licee, deoarece anume adolescenții sunt mai ludici, mai comici și deloc – patetici! Totuși, trebuie făcute mereu punți între scriitorii clasici și contemporani, mai ales la *Cluburile de lectură* din biblioteci.

Surprinzătoare a fost schimbarea discuției spre imperativa întrebare – de ce citim? Poetul Emilian Galaicu-Păun ne-a reamintit o foarte bună definiție dată de psihologul, lingvistul și filosoful american B.F. Skinner: „Cultura este ceea ce rămâne în om după ce a uitat tot!”

Un recital din cele mai frumoase poeme ale literaturii universale a culminat evenimentul *Lecturii la Terasa de vară*.

2 august 2013

Cu dragoste, spre literatură!

Probabil astfel am putea intitula întrevederea aceasta a cititorilor Bibliotecii „Onisifor Ghibu” cu tânărul prozator **Nicu Nicolaescu**, ce a avut loc în cadrul programului estival *Lecturi la Terasa de vară*.

De fapt, Nicu Nicolaescu este un autor despre care nu se poate scrie, după ce îi citești romanele, decât confesiv... Este un

scriitor care s-a mărturisit cititorului și, prin urmare, te poți apropia de romanele lui doar cu inima și sufletul *leal*. Am perceput în urma lecturii romanelor sale, dar și după ce a discutat cu cititorii invitați la *Terasa noastră de lectură*, că este un autor care iubește lumea dintr-o deosebită, profundă dragoste pentru literatură și în niciun caz nu veți descoperi că nu are complexul din certitudinea că sentimentul valorează cu mult mai mult decât o idee de împrumut – de unde și originalitatea / exhibiția romanelor *Supusul Satanei* (Ed. „Grafema Libris”, Chișinău, 2008) și *Fluturile alb* (Tipografia Centrală, Chișinău, 2013), în care autorul a refuzat conștient *mărturiile de față*, deoarece asigură cititorul că este un aderent al lealității. Cel puțin pentru noi, romanele lui sunt un *soi de piesă de artizanat*, apariție aproape singulară (cu excepția romanelor semnate de scriitorul ieromonah Savatie Baștovoii sau de Ghenadie Postolache) sub imperiul tainei și al... timpului prezent.

Și celor veniți la *Terasa noastră de lectură* scriitorul Nicu Nicolaescu le-a mărturisit unele *credo-uri* ale sale în viață: nu merită să ne irosim viața pentru bani; da, ei sunt o necesitate, dar nu putem fi dependenți de ei, a afirmat invitatul.

În literatură – prin cuvinte concise se pot spune multe – este principiul de care se ghidează în crearea operelor sale Nicu Nicolaescu

Cititorii care i-au lecturat deja romanele, *Supusul Satanei și Fluturele alb*, nu au pregetat să-l *bombardeze* cu întrebări șocante și să se confeseze că au avut multe gânduri apărute în urma lecturilor, care i-au făcut să nu poată dormi chiar nopți în șir. De ce a ales anume temele expuse în romanele sale – l-au întrebat cititorii participanți – tânărul scriitor (ca, de altfel, majoritatea creatorilor) nu le poate explica. Așa simte el necesitatea de a vorbi cu cititorii pe aceste teme – prietenie, dragoste, bani, trufie, trădare, lașitate, jertfire...

Cum de reușește să scrie și din punctul de vedere al *eu*-lui feminin în romanele sale – a fost marea enigmă pe care doreau să o descifreze cei prezenți. Parțial scriitorul le-a deschis tainele unor emoții pe care le are atunci când scrie o carte. De fapt, nu se dedă acestor emoții, deoarece scriind el știe deja cum va fi începutul, dar și sfârșitul narațiunii. Și acum lucrează la un nou roman, a cărui acțiune are loc iarăși în altă țară. Ne-am interesat, desigur, pe când să așteptăm o lucrare bazată pe evenimente și cu eroi literari autohtoni. Răspunsul a fost evaziv: poate în viitor, când va fi pregătit pentru *a răbufni* cu un nou roman, poate anume acesta va fi acel roman pe care și-l dorește un scriitor să devină opera principală a vieții sale... Nu are nimic ascuns prin sertare, deoarece acum nu mai suntem perioada când unii scriitori ani de zile nu-și puteau edita operele.

Desigur, un scriitor este un copil al societății în care s-a născut și în care este nevoit *volens-nonlens* să supraviețuiască intemperțiilor care îl pasc pe om zi de zi, dar să și se bucure de *Marea Minune – Viața Spirituală*.

În final, părerile celor prezenți au fost unanime – scriitorul Nicu Nicolaescu a reușit să scuture prin scrierile sale indiferen-

ța adolescenților pentru lecturi artistice, deoarece romanele sale sunt adresate în special lor, generației tinere, dornice de afirmare în viață.

Mulțumind scriitorului invitat pentru această întâlnire de suflet cu utilizatorii, mai versați în lecturi, ai Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, ne-am luat rămas bun și de la *Platanul regal* la umbra căruia ne-am obișnuit deja să organizăm discuții în cadrul programului *Lecturi la Terasa de Vară*.

9 august 2013

Dimensiunea intelectuală și spirituală a programului *Lecturile verii*

Iată că ne-am pomenit la ultima întrunire din cadrul programului *Lecturile verii*, al Salonului literar *La terasa de vară*, organizate de Biblioteca „Onisifor Ghibu”.

Cititorii noștri, membrii cenaclului literar-artistic „Sic cogito” și deosebitul grup (de aproximativ 80 de membri) al *Clubului poezilor desculți* ne-a sugerat ideea să-i invităm, la o ședință de evaluare a programului, pe toți scriitorii ce ne-au onorat cu prezența în aceste trei luni.

După o părere foarte răspândită, astfel de întruniri și *Lecturi* trebuie să fie ori destul de cuprinzătoare pentru a forma o imagine de ansamblu asupra literaturii contemporane și clasice, ori destul de bine calculate ca selecție pentru a trece drept o sinteză reprezentativă. Fără a nega valoarea unui asemenea punct de vedere, noi, cei de la Biblioteca „Onisifor Ghibu”, cu

bună știință, și *altora mai vrednici*, le oferim posibilitate să se manifeste din plin!

Încredințând rândurile din urmă, nu avem altă pretenție decât aceea de a mărturisii că, încercând o altă modalitate de *Lecturi* sub auspiciile Salonului literar *La terasa de vară* a Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, iată ce ne-a reușit!

Urmează confesiunile scriitorilor și cititorilor participanți.

Emilian Galaicu-Păun, poet, prozator, traducător: „Am avut o deosebită revelație pe parcursul acestor întâlniri cu voi. După prima invitație, din 12 iunie, am venit fără invitație și la celelalte ședințe ale voastre! Citeam cu multă curiozitate impresiile pe blogul bibliotecii, iar discuțiile ce le-am avut cu tinerii, care-și încearcă puterea de a scrie, chiar m-au făcut fericit, deoarece, am descoperit, pentru mine, desigur, numele lui Denis Chirtoacă, Ronin Terente, Sanda Bobu, Ion Coșeru, am aflat mai bine ce *zace* în tânărul prozator Nicu Nicolaescu.

Îmi place foarte mult că ați inițiat această campanie – *Ce trebuie să facă și să citească cititorul!* Deosebit de important a fost și faptul că la toate ședințele s-a menționat rolul *științei lecturii*, funcțiile și dificultățile textului, fie poezie, fie proză. Vă mai spun că, de foarte mult timp, n-am fost la astfel de întrevederi cu voi, cititorii și creatorii / scriitorii, în aer liber, la o *Terasă a lecturilor* atât de *patriarhală*, încât aștept cu nerăbdare *Lecturile verii* ale *Salonului literar de la Terasa de vară* a Bibliotecii «Onisifor Ghibu» din 2014. Succes!”

La fel de emotive și metaforice au fost și destăinuirile poetei Călina Trifan: „Mă bucură această provocare a *Lecturilor de vară* la voi. Nu știu dacă chiar eu sunt poeta care am fost invitată să prezint un *master-class*, dar mi-au plăcut cititorii și tinerii implicați. Eu îi stimez foarte mult pe tinerii care au intenții și avantaje culturale. Este o generație mai puțin înțeleasă de unii, dar, în general, sunt bravo și e bine că nu-s indiferenți față de literatură, față de lecturi.

Să vii în miez de vară la o bibliotecă, să stai să ascuți, să-ți notezi ceva și apoi să-ți prezinți propriile creații e foarte important. Bravo colectivului Bibliotecii «Onisifor Ghibu» pentru această inițiativă!”

Senzația puterii, vâlva de a conștientiza nivelul potențialului colectivului nostru, chiar ne flatează, nițel... Scriitorul Nicolae Spătaru, secretar coordonator în relațiile cu publicul la Uniunea Scriitorilor din Moldova, a ținut să menționeze: „Uniunea Scriitorilor de mult caută / cercetează alte modalități de colaborare cu tinerii creatori și iată aici, la Biblioteca «Onisifor Ghibu», care a inițiat aceste lecturi ale Salonului literar *La terasa de vară* ne-a impresionat mult. Când m-ați invitat pe mine, nu prea am înțeles ce trebuie să fac, iar când ați început să mă întrebați: *Ce este cititorul? Ce este scriitorul? sau Ce este literatura în general?* – am fost sensibilizat mult, am simțit seriozitatea programului *Lecturilor*. Experiența pe care o acumulează cititorul dumneavoastră sau membrii *Cenaculului* și cei ai *Clubului poezilor descuși* e semnificativă. Dacă vorbim de actul de lectură literară, cartea, în ipostaza ei de creație originală, îndeamnă *să te orientezi spre ceilalți, să recurgi la altceva*, prin urmare, să ieși din tine însuși. Place foarte mult că *trăiți în tensiunea ideilor*, că intrați în miraculoasa rezonanță cu sufletul cărții de sub ochii cititorului Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, care, precum am observat eu, savurează sau respinge derularea momentelor / evenimentelor *Lecturilor*, participă efectiv și afectiv la farmecul conferit de cunoaștere prin lecturi adevărate. Vă urez, în numele Uniunii Scriitorilor din Moldova, succese și în continuare!”

Prolificul prozator Nicu Nicolaescu a remarcat: „Nu sunt un cititor și nici un prozator de analiză. Dar am să vă spun următoarele. Concluziile mele sunt niște baterii pe loc în jurul unor idei, iar cele bune sunt pagini de viziune frumoasă aflată sub impresia *Lecturilor* organizate de Biblioteca „Onisifor Ghibu”. Îmi place că la întâlnirea mea cu cititorii dumneavoastră au fost atâtea întrebări variate, gen: „Din cine des-

cind?" sau „Care personaje îmi sunt aproape inimii?" Și dacă ați spus că nu vă place coperta cărții *Fluturile alb*, nu mă supăr. Dacă e să vorbim despre mine, cred că e la mijloc de un fel de autoanaliză și nu de o autoanaliză a trăirilor, cât de una a valorilor, ideilor și justificării mele! Nu mă confesez, nu-i adevărat, nu mă justific, îmi argumentez ideile și textele mele. Mă bucur de succesele acestor tineri cititori ai dumneavoastră, eu nu prea am întâlnit oameni atât de fideli unei biblioteci anume și atât de devotați principiilor culturii lecturilor. Vă urez, din suflet, doar realizări remarcabile!"

Urmează două opinii exprimate de două dintre cele mai fidele cititoare ale Bibliotecii „Onisifor Ghibu”.

Nina Bejan: „M-au impresionat mult aceste întâlniri / discuții cu scriitorii și cititorii Bibliotecii „Onisifor Ghibu”. Îmi exprim

frumoasa speranța să mă regăsesc mereu în tumultul evenimentelor culturale organizate de dumneavoastră!"

Olga Gori a mulțumit pentru invitație, pentru *socializare* și pentru neuitatele dialoguri cu scriitorii noștri, pe care i-a cunoscut și într-o discuție constructivă, dar și în alt context...

Așadar, ne oprim aici, convinși de faptul că și în anul viitor *Lecturile verii* în cadrul Salonului literar *La terasa de vară* a Bibliotecii „Onisifor Ghibu” vor continua într-o structură mai atractivă, mai complexă în conceptul de Cititor, grație căruia ne putem explica, fie și parțial, tainele lecturii. Oricum, crearea unei literaturi noi, va evolua continuu, iar orice manifestare ce va reflecta respectivele *Lecturi* va fi *Definiția* noastră dată prezentului și viitorului unei Biblioteci.

14 august 2013

LICEENII ÎNCEARCĂ SĂ PĂTRUNDĂ ÎN AL ȘAPTELEA SIMȚ UMAN...

Larisa STAVER,
șef oficiu, Filiala „Transilvania”;
Violeta MORARU,

profesoară de limba și literatura română,
Liceul Teoretic „Petru Zadnipro”, Chișinău

Se știe că lectura este un element esențial în formarea profilului spiritual al omului. Totodată, cititul este un proces sau chiar un fenomen complex, adeseori cu efecte și finalități surprinzătoare. Nu în zadar afirma Mircea Eliade că lectura este pentru omul modern un viciu sau o osîndă – chiar dacă știa, neîndoienic, și spusa cronicarului că nu este mai plăcută zăbavă pentru om decât „cititul cărților”... De cele mai multe ori citim ca să ne informăm pentru nu a rămîne în urma celor cunoscători, dar și pentru a trece cu bine examenele la școală sau la facultate; mai citim și din interes profesional, ca să facem față cerințelor de carieră... Însă, credem noi, lectura trebuie să implice și finalități mai nobile, mai firești

pentru viața cotidiană, evident, ținîndu-se cont de vîrsta celor puși în situația de a se apropia cu sufletul și cu mintea de carte.

Ne-a bucurat mult faptul că una din primele ore de limbă și literatura română, în noul an de studii, a avut loc în incinta Bibliotecii „Transilvania”, care a fost gazda unui eveniment literar deosebit: întâlnirea cu scriitorul **Nicolae Rusu** și discuția romanului său *Al șaptelea simț*, la care au participat elevi și profesori de la două licee din sectorul Ciocana al capitalei: „Petru Zadnipro” și „Gaudeamus”. Evenimentul face parte din programul *Chișinăul citește o carte*, care, ajuns deja la cea de-a zecea ediție, a fost și rămîne un proiect de succes al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Manifesta-

rea a fost ca o ședință a cenaclului „Traian Brad”, moderat de câțiva ani deja de către ziaristul **Vlad Pohilă**, în semn de omagiu al „Transilvaniei” de la Chișinău pentru bibliologul clujean, ctitor al primei biblioteci românești din capitala basarabeană.

În debutul evenimentului, Vlad Pohilă a făcut o incursiune în istoria literaturii basarabene și o scurtă prezentare a activității prozatorului Nicolae Rusu, menționând valoarea artistică, impactul educativ și stilul individual al scriitorului. Astfel, Vl. Pohilă a trecut în revistă cele mai reprezentative etape și linii în proza basarabeană postbelică, menționând că pentru scriitorul Nicolae Rusu ar fi potrivit calificativul de „**intergeneraționist**”, dat fiind că, prin lucrările sale, și-a asigurat un loc distinct printre naratorii noștri din diferite generații, din anii '70 ai secolului XX – încoace. Conform aprecierilor date de importanți critici literari, unele scrieri de N. Rusu te duc cu gândul la prozatori de seamă din România, Rusia sau din Europa de Vest. Bunăoară, pot fi sesizate unele similitudini între proza lui N. Rusu și cea a francezului Albert Camus, și nu numai pentru că și în romanul camusian *Ciuma* („La Peste”), și în *Șoboloniada* autorului nostru apar pe post de „personaje”... șobolani! De la debutul său, cu culegerea de nuvele *Pînzele babei* (1978, prefață de Vladimir Beșleagă) și pînă la cea mai recentă carte a sa, *Geniosfera* (colecția *Opera omnia. Proză*

scurtă contemporană a Editurii „Tipo Moldova”, 2013), N. Rusu a editat mai multe volume de proză scurtă și romane, unele cu titluri semnificative: *Totul se repetă* (1988), *Avem de trăit și mîine* (1992), *Trecă alții puntea* (2000), *Robul de ieri* (2006). S-a bucurat de un succes deosebit printre adolescenți și tineri primul său roman, *Lia* (1983); a provocat numeroase recenzii, discuții, comentarii în contradictoriu altă pînză epică a lui N. Rusu: *Șoboloniada* (1998, cu o ediție revăzută și adăugită, numită *Naufraziul*, 2005). Are câteva cărți foarte bine primite de micii cititori (*Alunel*, 1980); *Unde crește ploaia* (1990); *Să fim priveghetori* (2000), *Facă-se voia noastră* (teatru pentru copii și adolescenți, 2009), *Coada iepurașului* (2010), *Frați de stele* (2011), o dramatizare a poemului eminescian *Luceafărul* (2007) ș.a.

Este cunoscut și apreciat și ca autor de lucrări umoristice (*Hai la mere*, 2009); numeroase scrieri pentru ciclul săptămînal de emisiuni umoristice de la Radioul Național, filozofice (cartea de parabole *Orație de ursitoare*, 2004), istorice (piesa despre destinul tragic, în Rusia, al fiicei lui Ștefan cel Mare, Elena Moldovei, zisă și „Voloșanca”), de critică literară (*Leșirea din clișeu: eseuri, cronici și impresii de lectură*; București, Ed. „Niculescu”, 2012).

Traduse în mai multe limbi din spațiul ex-sovietic (rusă, ucraineană, letonă, ucraineană, armeană...), dar și în cehă, franceză, germană, mongolă, turcă etc., creațiile lui N. Rusu au atras atenția și a publicului cititor, și a criticii de specialitate. Poate cea mai adecvată, mai precisă, mai dreaptă apreciere a creației literare a lui N. Rusu a dat-o eruditul critic literar Theodor Codreanu, care notează: „*Nicolae Rusu este un prozator extrem de viu, cu un stil alert și captivant, tocmai fiindcă nu e prizonierul unui sentimentalism al locurilor, nici al unor artificii tehnice care se substituie vechii calofilii sub masca procedelor postmoderniste [...]. Personajele sale se mișcă natural, fiind opera propriilor slăbiciuni omenești, dar și a unui fundal istoric de o vi-*

clenie îndelung exersată. De la această limită ne putem îngădui să surprindem „**scoaterea din ascundere**” a adevărului mutilator de adevăr, adevărul unui popor care nu reușește să-ți regăsească propria ființă, rămasă la discreția fostului centru imperial.”

După această captivantă prelegere, prezentată de Vl. Pohlă, elevii l-au ascultat cu mult interes pe scriitorul-protagonist al manifestării. Sinceritatea, grija pentru cuvântul spus, mărturisirile autorului dincolo de text au generat un dialog viu, interesant, interacționând cu opinii și interpretări ale liceenilor. Iată câteva din ele:

Andreea Moraru: „Am citit cu atenție și cu plăcere romanul *Al șaptelea simț*. Este o carte de reabilitare a memoriei. Apreciez subiectul incitant și faptul că te îndeamnă să meditezi la modul serios asupra vieții, asupra valorilor umane și destinului popoului nostru.”

Tamara Pojar: „Romanul oferă o lectură captivantă. E o carte despre care se poate spune că are suflet. Autorul ei a povestit despre drama basarabenilor care sunt nevoiți să-și caute fericirea departe de țară. Eroi lui Nicolae Rusu caută esența vieții. Prin ei, scriitorul susține ideea că destinul omului depinde de faptele sale și de trăsăturile sale morale.”

Ana Hristian: „Romanul evocă scene din viața plaiului nostru natal din ultimele două decenii, abordează probleme sociale, surprinde pulsul vremilor. Am avut revelația unei lecturi memorabile. Cu cer-

titudine, romanul lui Nicolae Rusu este o *lectură terapeutică*, iar asemenea întâlniri de suflet promovează cititul, creează atitudini, formează convingeri.”

Un comentariu amplu și consistent despre noua pînză epică a lui N. Rusu a făcut dna **Diana Mămăligă**, profesoară de limba și literatura română, de la Liceul „Gaudeamus”. Dînsa a pus autorului și câteva întrebări, cu scopul de a limpezi mai mult unele mesaje, pe alocuri încifrate, ale acestui roman și ale altor scrieri de Nicolae Rusu. Au adresat întrebări și liceenii, beneficiind de răspunsuri exhaustive. Iar în final, scriitorul le-a citit o parabolă, care a fost și un original test la literatura română, un test pe care majoritatea absolută a elevilor de la cele două licee l-au trecut onorabil.

Dna **Parascovia Onciu**, directoarea Filialei „Transilvania”, a mulțumit scriitorului Nicolae Rusu, moderatorului Vlad Pohlă, profesoarelor și liceenilor, apreciind participarea tuturor ca una reușită, utilă și captivantă. Avea perfectă dreptatea scriitoarea Veronica Boldișor cînd afirma, într-o recenzie publicată în revista *BiblioPolis*, nr. 2 (48) din 2013: „Includerea romanului *Al șaptelea simț* [de N. Rusu] în proiectul *Chișinăul citește o carte* va prilejui, cu siguranță, cititorilor, clipe de adevărată satisfacție estetică, de cunoaștere a unor aspecte inedite ale realităților în care conviețuim și sporirea interesului pentru lectură, un moment foarte necesar în epoca «fierbinte» a internetului”.

DE ZIUA LIMBII ROMÂNE

GRIGORE VIERU: „ÎN BASARABIA, REVOLUȚIA S-A FĂCUT CU POEZIE ȘI CÂNTEC, CU ICOANE ȘI CU FĂCLII APRINSE”

Serbările verii de la Callatis s-au adunat în albume, cronici și amintiri. Ecurile marelui festival care s-a adresat românilor de pretutindeni se aud încă în conștiința multora, chemând la stare de veghe.

La Mangalia, într-un amurg de august 2004, la câteva ore înaintea Sfintei sărbători a Fecioarei cu Pruncul, Maria, poetul Grigore Vieru ne-a îmbărbătat sufletele cu muzica versului lui pentru Țară, ne-a cântat de dor și ne-a vorbit despre rosturile noastre pe acest pământ. A fost darul pe care ni l-a făcut prefațând marea sărbătoare de la 30 august 2004 închinată limbii noastre române. Interviu pe care i l-am luat atunci, avându-l alături pe scriitorul și publicistul Vartan Arachelian, rămâne probă cu martori la frământările, și zbuciumul, și suferința poetului.

* * *

– Sunteți la Mangalia pentru un eveniment care onorează acest municipiu. Ați acceptat să fiți o stea printre celelalte care eternizează trecerea prin cetatea artei și a artiștilor – Callatis. Ce sentimente ați trăit în momentele acelea?

– Eu am dus mai multe poveri în viața mea, în Basarabia, dar această placă* pe care este scris numele meu aici, la Mangalia, va fi probabil povara cea mai grea.

* Pe aleea dinspre mare sunt puse în fiecare an, la sărbătoarea Callatisului, stele pentru personalitățile care au dat strălucire orașului. În 2004 steaua pusă pe alee s-a numit Grigore Vieru.

– La ceremonia la care ați fost prezent alături de primarul municipiului Mangalia, de Zanfir Iorguș, ați venit cu un volum de poezii, Strigat-am către tine, un volum substanțial care v-a apărut de curând, la Chișinău.

– Vreau să-i mulțumesc domnului primar pentru ceea ce mi-a făcut, trebuie să mărturisesc că am uneori momente de prăbușire sufletească pe care numai eu le cunosc. Câteodată îmi pare că este sfârșitul lumii, că nu mai are rost să mă zbat, să scriu, să mă lupt, că nu mai am pentru cine. Și, uite, când întâlnesc câte un creștin ca Zanfir Iorguș îmi spun că nu-i sfârșitul lumii. Poate că lumea abia acum începe, acum se trezește. Eu nu sunt un poet publicist, sunt un poet liric, tragic chiar, dar am fost nevoit să-mi schimb uneltele poetice, să creez o poezie mai activă, militantă, deși nu mă prinde. Eu recunosc că sunt liric, dar vedeți, nu poți urca pe baricade cu poezie filozofică. Din păcate, unii critici, chiar de aici, din Țară, nu m-au înțeles. Eu știu că pe baricade se luptă cu verbul militant. Abia aștept ca lucrurile să se reazeze în matca lor și voi reveni la poezia lirică.

– *Apropo de poezia coborâtă în stradă, Dumneavoastră ați condus de fapt „revoluția limbii române” la Chișinău în august 1989.*

– Vă mulțumesc pentru formulare – Revoluția limbii române. Este foarte adevărat. Eu sunt unul dintre acei militanți. Trebuie să spun că în Basarabia, revoluția s-a făcut cu poezie și cântec, cu icoane și cu făclii aprinse. În revoluția noastră nu a

murit niciun om. Și am învins noi, a învins Limba Română, am câștigat atunci scrisul latin, am câștigat Istoria Românilor care, după cum știți, a fost introdusă în învățământ, am câștigat Tricolorul, stema, străzile din Chișinău care purtau nume străine, azi poartă numele domnitorilor, scriitorilor, învățaților noștri.

– *Dar, iată, aceste victorii care păreau ireversibile sunt puse astăzi la îndoială, atât în Republica Moldova cât, mai ales, și dincolo de Nistru, în Transnistria. Ce poate să fie acum în sufletul unui poet de sensibilitatea Dumneavoastră decât semnele unei mari tragedii...*

– Este, într-adevăr, o tragedie, o dramă, deși eu nu sunt disperat. Eu cred că ceea ce se întâmplă la Chișinău, ceea ce fac autoritățile de acolo, reflectă o disperare mai mult a lor decât a noastră. Ei văd că le fuge pământul de sub picioare și chiar așa se și întâmplă, și se străduie să facă cât mai mult rău. Așa că eu nu sunt disperat. Chiar dacă ei câștigă la alegerile care vor avea loc în februarie, va fi ultimul lor mandat. Este adevărat că dacă vor câștiga ei, în cei patru ani pot face mult rău, așa cum au făcut și până acum. Dar sunt sigur că ei pleacă și pleacă pentru totdeauna. Va veni un tineret foarte frumos, vin niște copii minunați. La noi, copiii sunt în stradă, copiii sunt în Piața Marii Adunări Naționale și protestează împotriva nelegiuirilor care s-au făcut. La toate acestea aș mai adăuga încă un lucru – unii români de acolo, de la noi, sunt supărați pe Țară, pe România, pe statul român. Domnule Grigore Vieru, de ce nu vorbiți acolo Dumneavoastră? – mă întrebă unii. Uite, România a intrat în NATO și NATO are armată, de ce nu vine să ne ia? Oameni buni, le spun eu, stați un pic, că nici România nu este atât de liberă și întărită mai ales. Mai trebuie să mai intre și în Uniunea Europeană, se va întări și atunci va avea și ea un cuvânt greu de spus vizavi de Basarabia.

– *Când credeți că va veni timpul acela?*

– Eu cred în reunirea Basarabiei cu Țara-mamă pentru că mersul istoriei nu mai poate fi întors. Imperiul s-a prăbușit, din păcate au rămas urmările lui, dar nu are cum să mai reînvie, pentru că niciun imperiu din istoria omenirii n-a reînviat vreodată. Comunismul e și el pe ducă, se zbate, dar e ultima zbatere a lui. Nu numai în Basarabia, chiar și în Rusia comunismul moare. Mai trăiește doar pentru nostalgici, pentru cei cu medalii, care s-au hrănit din aceste medalii, dar și aceștia pleacă încet, încet, de pe arena istoriei. I-a luat locul un tineret puternic, chiar și în Rusia acest tineret are o forță adevărată. Sunt oameni care au umblat prin lume, au văzut Occidentul și nu mai vor să audă de comunism. Deci, dacă moare comunismul în Rusi, n-are cum să trăiască pe această dungă de pământ, numită Basarabia, așa că eu nu

Grigore Vieru cu Aurelia Lăpușan.
Mangalia, 2004

am nicio îndoială că Basarabia vine spre Țară. Să încurajăm venirea ei cu înțelepciune, cu răbdare și cu credință. Basarabia nu are altă cale decât drumul spre țară.

– *Continuă să răsăre soarele la București și pentru românii de dincolo de Prut?*

– El a răsărit întotdeauna de la București pentru Basarabia. România nu poate exista fără Basarabia.

– *Ați avut de suferit foarte mult sub regimul sovietic pentru că gândeați și scriați românește?*

– Am avut și mai am și acum. În 1964, am scris primul poem dedicat lui Eminescu. Astfel, atunci, mi-am scris testamentul, la 31 de ani. Atât aveam atunci, deci testamentul care sună astfel:

„Legământ

Lui Mihai Eminescu

Știu: cândva, la miez în noapte,
Ori la răsărit de soare
Stinge-mi s-or ochii mie
Tot deasupra cărții sale.

Am s-ajung atunce poate
La mijlocul ei aproape,
Ci să nu închideți cartea
Ca pe recile-mi pleoape.

S-o lăsați așa, deschisă,
Ca băiatul meu ori fata
Să citească mai departe
Ce n-a reușit nici tata...”

Iată că eu, la 31 de ani, nu eram plictisit de Eminescu.

– *Se regăsește acest poem în volumul de față?*

– Da. De altfel, eu am fost editat în colecția *Biblioteca de aur*, unde sunt editați clasicii literaturii române și ai literaturii universale. Evident că eu nu sunt un cla-

sic. Editorul însă, având o dragoste aparte pentru mine, m-a inclus în această colecție. El este un minunat român. A editat toți clasicii români, de la cronicari până la Nichita Stănescu. Se numește Anatol Vidrașcu, un eminent editor. Evident, după apariția volumului meu în *Biblioteca de aur*, un ziarist m-a luat la rost, chiar mă consider un clasic în viață? Vă dați seama, întrebarea a fost foarte delicată. Dar am ieșit frumos din această încurcătură și i-am răspuns în felul următor: Mateevici este autorul unui singur poem, *Limba noastră*, și prin acest poem a devenit clasic. Eu sper că am scris măcar un singur poem ca acesta, căutați-l și îl veți găsi.

– *Veți mai reveni la Mangalia?*

– Aș reveni în fiecare an, dar depinde dacă nu o să-l obosim pe domnul primar...

Consemnare: Aurelia LĂPUȘAN

P.S. – Cartea lansată la Mangalia într-o ediție de lux se numește *Strigat-am către tine*, volum antologic de autor (Editura „Litera Internațional”, București – Chișinău), iar pe coperta de gardă autorul a scris: „*Dragilor de Aurelia și Ștefan Lăpușan, pe care-i cunosc de două mii de ani și tot de atâta timp mi-s dragi. Grigore Vieru, Mangalia, 14 august 2004.*”

Nota redacției BiblioPolis:

Sincere mulțumiri dnei prof. univ. dr. Aurelia Lăpușan de la Constanța, care ne-a încredințat spre publicare mai multe lucrări, inclusiv câteva interviuri cu Grigore Vieru și alte personalități de seamă ale culturii românești din Basarabia. Dialogul de mai sus a fost publicat inițial în ziarul Cuget liber din Constanța, în august 2004. L-am retipărit cu emoție întru cinstirea memoriei marelui nostru poet și, în egală măsură, în semn de omagiu Limbii Române.

INIMA NEAMULUI – LIMBA

Ionel CĂPIȚĂ

Pe ei să-i înveți unde să lovească? Pe ăștia, care au venit cu tancurile peste noi și au uitat să se întoarcă în țara lor?! Fără grijă, ei știu unde să lovească mortal: în inimă. Iar inima unui neam este limba lui. Ai omorât limba unui neam, fii sigur că tot atunci a murit și neamul. Iată de ce toți acei care vor să ne omoare ca neam, lovesc în inima ființei noastre – lovesc în limbă. Oare chiar să nu fie clar acest lucru pentru toată lumea, de la vlădică până la opincă? Nu pot crede că numai lingviștii, poeții și scriitorii sunt capabili să înțeleagă acest adevăr și să stea stavilă pieirii noastre. Ar fi prea puțin și prea inefficient. Doar lupta e mare, grea, poate chiar decisivă: care pe care!

Deznaționalizarea băștinașilor pe pământurile acaparate de străini e acerbă și continuă. Dar nici istoria nu tace. Ea ne spune ce au făcut și ce fac mercenarii pe teritoriile ocupate de străini. Și nu trebuie să ne ducem departe după exemple. Se știe: deznaționalizarea noastră e o cauză națională a rușilor, ucrainenilor, bulgarilor, sârbilor și maghiarilor, a celor ce ne-nconjoară Țara de jur-împrejur. Ei taie și spânzură tot ce-i românesc: limbă, alfabet, tradiție, obicei, istorie, neam. Ucid cum pot și cât pot memoria milenară care le amintește noilor stăpânitori, veniți de pe aiurea, că pământul ocupat printr-o nedreptate a istoriei, este pământ românesc. Acest genocid pe pământul vechii Dacii a avut și are loc până în zilele noastre, de când urgia hunilor, tătarilor și a celorlalte neamuri barbare au dat năvală peste băștinașii așezați de Dumnezeu în acest colț de rai. Dacă cineva crede că acest fenomen criminal a scăzut în intensitate în secolul XXI, se înșală amarnic. Deznaționalizarea masivă a

celor de etnie română (moldoveni, bucovineni, transilvăneni, bănățeni), care s-au pomenit, fără voia lor, cu tot cu vatra strămoșească într-o altă țară, pentru că așa a vrut istoria, continuă într-un mod barbar, inuman. Un tablou de groază poți vedea poposind bunăoară în sudul Basarabiei, ajuns sub dominația șovinilor ucraineni: mai nimic nu amintește că acest pământ este trup din trupul României Mari. Noii guvernanți au schimbat denumirile sateilor, orașelor, drumurilor, izvoarelor, râurilor, numele de botez al românilor, numele de familie, nemaivorbind de instruirea obligatorie a copiilor din satele românești în limba ucraineană (a se vedea, în acest sens, și articolul colegului Vlad Pohilă *În sudul Basarabiei tragedia băștinașilor continuă. Însă nici lupta lor pentru dreptate nu încetează* din BiblioPolis, nr. 1/2013).

Același măcel lingvistic și cultural are loc și în satele românești din „dulcea Bucovina”, ce a ajuns sub ocârmuirea Kievului. Șovinii de acolo luptă nu doar cu cei vii, ci și cu cei morți, care glăsuiesc în limba lui Eminescu, prin moștenirea spirituală pe care au lăsat-o urmașilor. Bibliotecile, bietele, și ele sunt trecute prin râșnița antiromânească, precum tot ce aduce a românism, a limbă română. N-a scăpat de oroarea șovinilor ucraineni nici marele Eminescu, al cărui nume le vorbește de nimicnicia lor: niște barbari venetici i-au decapitat (nu de mult) bustul instalat în Cernăuți, unde a învățat în dulcea limbă românească genialul poet. Actualmente aici totul este ucrainizat, până și aerul, și îmbăcsit cu ură antiromânească. Cernăuții, Herța, Hotinul, Noua Sulită, Cetatea Albă, Chilia, Ismail, Tatarbunar... doldora altădată de limba română, de tradiție și

obicei strămoșesc, azi sunt năpădite de o limbă cu totul străină acestor locuri, până la spintecarea României Mari de către Stalin și Hitler, la 28 iunie 1940.

Pe cine să-i înveți? Pe criminali? Pe șovini să-i înveți unde să lovească? Iată rezultatul... Deznaționalizare. Și unde-i neamul? Neamul nu-i. A murit... odată cu limba lui.

Similar se comportă șovinii alolingvi și în Transnistria, luându-se braț la braț cu fratele mai mare rus. Și aici, domnește o teroare nemaipomenită contra a tot ce glăsuiește românește, a tot ce denotă că Transnistria e pământ al Daciei Traiane. Este inimaginabil cu câtă jertfă abia de mai pâlpâie ici-colo glasul limbii române în această regiune, considerată, de jure, teritoriu al Republicii Moldova, dar care, de facto, este controlată de mercenari, susținuți de Armata a 14-a a Federației Ruse, dislocată aici. Bombardamentul artileriei anti-limbă română nu conținește nici zi, nici noapte. Și lupta e grea. Ei vor să distrugă vița română, vor să distrugă neamul român. Așa se comportă năvălitorii de tot soiul pe un pământ ce nu le aparține. Așa știu ei a mulțumi băștinașilor, unde au tăbărât, și pământului care-i hrănește, înghiți-i-ar odată și odată hăul! Uitați-vă ce fac șovinii turbați și pe teritoriul dintre Nistru și Prut. Aceleași crime ca pretutindeni unde băștinașii îi consideră că-s tot creștini, tot oameni... Dar cine-s în realitate acești monștri fără niciun Dumnezeu? Aceștia-s oameni? Au o ură patologică, o ură de moarte față de noi și de limba ce-o vorbim. Își bat joc de tot ce-avem mai sfânt, lăsat nouă de părinți, moși și strămoși, ne scuiă în suflet, când le vine și cum le vine. Cum să-i rabzi? Cât să-i rabzi? De-ajuns!

V-ați întrebat vreodată de ce se comportă astfel aceste lighioane cu chip de om? Pentru că noi nu cu toții și nu întotdeauna suntem consecvenți: cu ce pahar ne dau, cu acel pahar să le dăm. Dar să le dăm cu vârf și apăsător, ca să le tăiem nestăviliților pofta lor nesățioasă, odată și pentru totdeauna.

Doar Țara asta nu-i poligon de experimente ale șovinilor de toată mâna, pentru a ne duce la pierzanie. Precum funcționează legislația lingvistică în țările lor de origine – Federația Rusă, Ucraina, Turcia, Serbia, Ungaria sau oricare altă țară de pe glob – la acel nivel, nici mai sus, nici mai jos, să funcționeze această legislație și în Țara noastră. Fiecare alolingv să-și știe locul și să-și vadă de lungul nasului. Să nu gospodărească în Țară la noi, ca în ocina lui. Unde s-a mai văzut ca fiecare grup etnic să-și croiască pe teritoriul unui stat „țări de dincolo, țări de dincoace”, autonomii teritoriale, lingvistice și... să le arate din pumn băștinașilor? Unde, oameni buni? Credeți că în Ungaria puteți vedea așa ceva în raport cu maghiarii? În Serbia? În Ucraina? Sau poate în Federația Rusă vreun nerus poate face tot ce-l taie prin minte? Să încerce! Tot atunci i se va găsi ac de cojocul lui.

Aș mai întreba, cât alolingvii încă nu mi-au smuls, cum își doresc, limba din gură: în care țară numărul de ziare și reviste le depășesc de câteva ori pe cele în limba băștinașilor? Spre nenorocirea noastră, doar noi avem parte de așa o anomalie. Cineva poate crede că alta e situația în bibliotecile din acest colț de lume? Aici, la noi – da, cu excepția Chișinăului! – poți vedea unde și unde câte o carte românească, strămtorată prin toate ungherele de literatura rusă, și nu numai. Deopotrivă invazia posturilor de radio și televiziune, în special cele ce emit în limba rusă, înecă 24 din 24 de ore pe zi ceea ce se emite în limba română. Și, vezi Doamne, aceștia cu invazia lor au tupeul de a apuca prăjina și a vocifera cât îi țin bojocii că le sunt lezate drepturile în acest stat. Și de ce să n-o facă, își zic în fală, dacă nu au ac de cojocul lor?

Nu încetează nici zi, nici noapte să ne impună, în casa noastră, să citim talmudul lor. Încearcă în fel și chip să ne taie respirația de a comunica în limba mamei, în limba dulce și frumoasă – limba noastră cea română. Și, ca să vezi, vânduții „noș-

tri" guvernanți, aceste obrazuri, caută, mai pe din față, mai pe din dos, să ne pună tot nouă căluș în gură, tot pe noi să ne țină în frâu... Dar cât se poate? Am toată certitudinea că se înșală acei ce cred că poporul nostru nu știe că acel ce ridică sabia de sabie va pieri. Destul, prea destul dușmanii de moarte lovesc în inima Neamului. Dar să știe ar fi: nu pier caii, când vor câinii. Noi din cenușă, de-atâtea ori de-a lungul isto-

riei, ca pasărea Phoenix, ne-am ridicat... salvând inima Neamului – limba română. Doar astfel nu am dispărut ca Neam din hora popoarelor de pe-acest pământ, doar astfel vor cunoaște și urmașii noștri dănuirea în lume.

Stâncă fii, trăsnet devii, Neam de daci, Neam de romani – sabie-nfiptă-n dușmani!

27.07.2013

LEG LITERE

Radmila POPOVICI-PARASCHIV

Leg literele toamnei și mă-mbăt
de-aroma nucii proaspăt decojite
în care miezul dulce ca un făt
e sensul din cuvântul copt la minte

Leg litere ce flutură în vânt
ca frunzele în zborul lin de moarte
și-aud vârtejul verbului valsând
în ritmul așteptărilor deșarte

Leg veștedul pământului întreg
de seva unei limbi care nu seacă!
Atâta timp cât litere mai leg,
cum să mă simt orfană și săracă?

MIHAI EMINESCU – POETUL NEMURIRII NOASTRE

*Elena DABIJA,
director, CAIE*

**„Dacă n-ar fi Eminescu,
Viața nu ne-ar fi nimic.”**

(Adrian Păunescu)

Congresul Mondial al Eminescologilor, ediția a II-a, cu genericul *A-l cunoaște pe Eminescu, a-l face cunoscut lumii*, și-a desfășurat lucrările în zilele 3-4 septembrie 2013, la Chișinău, sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Moldova, domnul Nicolae Timofti. La congres au participat eminescologi, savanți, scriitori, editori, ziariști și mulți admiratori ai operei marelui Eminescu.

Înregistrarea participanților, alocuțiunile de deschidere și inaugurarea lucrărilor au avut loc la Academia de Științe a Moldovei. În Sala Azurie, prezidiul, în persoana academicienilor Mihai Cimpoi, Eugen Simion, Gheorghe Duca, Valeriu Matei, Mihai Șleahțișchi, au salutat prezența participanților la acest for unic în felul său.

Acad. Mihai Cimpoi a mulțumit eminescologilor prezenți, a făcut o trecere în revistă ce s-a realizat pe parcursul unui an în domeniul eminescologiei, amintind obiectivele acestui forum: *„Să-l cunoaștem mai bine pe Eminescu, să-l facem cunoscut lumii.”* A nominalizat cercetătorii veniți din alte țări: Mario Castro Navarrete (Chile), Oleg Goncareenko (Ucraina), Dmitri Karalis (Sankt Petersburg, Rusia), prof. Giuseppe Manitta (Italia), prof. Irfan Ünver Nasrattinoğlu (Turcia), Kopi Kycyku (Albania), exprimând mulțumiri instituțiilor și persoanelor care au contribuit ca ediția a II-a a congresului să fie organizată la nivel. I-a acordat distincția Congresului Eminescologilor – **Marele Premiu „Mihai**

Eminescu” nr. 1 acad. Eugen Simion pentru exegeză eminesciană.

Acad. Gheorghe Duca, președinte al Academiei de Științe a Moldovei, a salutat și a felicitat publicul pentru strădaniile depuse în a-l cerceta, studia și promova pe Mihai Eminescu pe diferite meridiane. Referindu-se la manifestările organizate de Ziua Limbii Române, a propus ridicarea unui monument Limbii Române la Chișinău. Dumnealui i-a decorat pe renumiții eminescologi: acad. Mihai Cimpoi, cu **Insigna de Aur a AȘM**, și acad. Eugen Simion, cu **medalia „Grigore Vieru” nr. 1**.

Acad. Eugen Simion în discursul său a făcut retrospectivă a celor mai importante ediții noi ale operelor lui Mihai Eminescu, a traducerilor și a studiilor despre poet, afirmând că: *„Eminescu nu ne ajută să ne încălzim iarna – el ne ajută să respirăm”*.

Acad. Valeriu Matei, director al Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, a evidențiat că prin ediția a II-a Congresul Eminescologilor devine un forum important pentru cultura noastră și

pentru universalitatea lui Mihai Eminescu. Dumnealui a remarcat: „*Unii spun că basarabenii au rămas la Mihai Eminescu. Aș zice că basarabenii au ajuns la Eminescu și doresc ca toți să ajungă la Eminescu.*”

Profesorul Victor Crăciun, președinte al Ligii Culturale pentru unitatea românilor de pretutindeni, și-a amintit ziua de 15 ianuarie 1989, când la Palatul Național a avut loc serata de comemorare a lui Mihai Eminescu, moderată de acad. Mihai Cimpoi, cu proiecția filmului *Luceafărul* de Emil Loteanu și transmisă în direct de Televiziunea Națională. Dumnealui consideră că acea manifestare se poate considera cu adevărat I Congres al Eminescologilor și este bucuros că acest Congres are continuitate. Prof. Victor Crăciun, care a immortalizat imaginea poetului în foarte multe statui, medalii, busturi, cărți și activități culturale de promovare, a specificat: „*Mihai Eminescu este personalitatea care strălucește deasupra limbii române.*” Dumnealui a prezentat și ultimul număr al buletinului de informare și cercetare *Eminescu*.

Domnul **Mircea Niță** a salutat din partea târgoviștenilor participanții la lucrările Congresului afirmând: „*Spiritele mari se întâlnesc sub cupola unică, care se numește Eminescu.*”

Impresionant a fost discursul eminescologului **Mario Castro Navarrete** din Chile, care a mărturisit: „*Mi-au trebuit 30 de ani de viață ca să pot traduce din opera lui Mihai Eminescu în limba spaniolă. Am expediat traducerile în Mexic, Brazilia, Chile, unde au fost acceptate cu brio, deoarece poezia lui Mihai Eminescu le-a plăcut și a fost publicată.*” Domnul Mario Castro a prezentat și ultima traducere: *Eminescu, Mihai. Poesii alese = Poesías escogidas*, care a completat colecția de documente cu autografe a CAI Eminescu.

A luat cuvântul și **Kopi Kycyku**, doctor în științe, academician, inginer, ziarist, eseist, profesor universitar de limba italiană și de istorie a Balcanilor. Este autorul mai

multor volume cu poezii, povestiri, drame, pamflete, articole de critică literară și de studii științifice; traducător al mai multor opere literare, istorice și geologice, din câteva limbi, în albaneză, respectiv română și italiană. A participat la primul Congres Mondial al Eminescologilor în 2012 și a fost oaspete dorit și la ediția a II-a. În acest an ne-a mărturisit: „*Poezia lui Mihai Eminescu reprezintă un adevărat univers și stă alături de cele mai mari nume ale literaturii universale. Întâlnirea mea cu poezia eminesciană s-a produs în anii '60 ai secolului trecut, când am venit în România ca student. Atunci am stat pe aceste meleaguri binecuvântate doar zece luni. Ruptura relațiilor diplomatice între Albania și fosta Uniune Sovietică a fost însoțită cu retragerea tuturor studenților albanezi din toate fostele țări socialiste, inclusiv din România. Totuși, am făcut tot ceea ce îmi stătea în putință să pătrund în sufletul urmașilor traco-dacilor. (Cred că nu se poate intra în spiritul adevărat al unui neam decât prin cea mai aleasă poezie a lui.)*”

Eminescu a fost pentru mine o poartă, a fost chiar actul intrării în spiritul românesc. Înelit în mantaua dulcii suferințe, în aureola celui ce-și plătește învățarea nemuririi cu tinerețile și chiar cu o tragică moarte, proprie marilor poeți. Iubit, niciodată iubit cum merită, strălucit mânuitor al versului niciodată pe deplin înțeles, Eminescu m-a fermecat prin puterea și delicatetea cu care s-a identificat cu însăși gena românească, a ridicat-o la un nivel greu de atins de urmași, depășindu-și în același timp propria vârstă, depășind așteptările epocii sale și chiar ale epocii noastre, spulberând hotarele invizibile care țineau izolată poezia românească de cea europeană. Prin Eminescu, limba română a început să vorbească în universală. Am avut privilegiul să-l „reîntâlnesc” – și să-l redau prin traduceri – în limba mea maternă, în albaneză, în care sună sublim, probabil datorită cuibului pe care și l-a ales în lăuntru străvechii limbi inter-balkanice, despre care se presupune că s-a vorbit pe aceste meleaguri cu milenii în urmă.

Dintr-un anumit punct de vedere și de simțire limba românească lipsită de Eminescu ar fi arătat exact precum un Eminescu lipsit de limba română. Este de neînchipuit. Cu toate vicisitudinile istoriei, inclusiv ale istoriei literaturii, Eminescu rămâne singular în dăruirea-i fără seamăn, uriaș cât un întreg folclor balcanic, cu ochii înălțați spre steaua singurătății noastre arhetipale, prezente sau viitoare, cu privirea uneori coborâtă înspre deliciul vremelnice al ființelor mărunte, conștient că nu va învăța a muri vreodată. Într-adevăr, Eminescu n-a învățat cum se moare.”

Giuseppe Manitta, tânăr profesor din Italia, a vorbit despre cercetările sale cu referire la Eminescu și Carducci, s-a referit la poemul *Lucefărul*, totodată întrebându-se dacă Mihai Eminescu a cunoscut proza lui Leopardi. Răspunsul a fost dat de acad. Mihai Cimpoi, care a precizat că a găsit în conspectele nemțești ale studentului Eminescu (în *Manuscrisele* facsimil editate) referințe la opera marelui scriitor italian. Domnul Mihai Cimpoi a menționat că la CAI Eminescu în 2007 a fost inaugurat standul *Giacomo Leopardi* și este o colecție de documente cu opera poetului italian, dar și studii cu referire la unele coincidențe din opera lui Leopardi și cea a lui Eminescu, nominalizând și cartea sa *Leopardi*.

Traducătorul și profesorul **Irfan Ünver Nasrattinoğlu** din Turcia a dat curs amintirilor și a povestit despre cum l-a întâlnit pe Valeriu Matei la Moscova cu vreo 30 de ani în urmă, ca mai pe urmă să apară la Ankara, în traducere turcă, două ediții de poezie eminesciană, după care a publicat și două volume despre viața lui Mihai Eminescu. Și-a exprimat sentimentele profunde și dragostea sa față de Republica Moldova, de cultura și limba română și a promis că va deschide la Ankara un cenaclu „Eminescu” la care va invita eminescologi. Domnul Irfan Ünver Nasrattinoğlu a fost în vizită la CAI Eminescu în februarie 2001 și a lansat cartea *Mihai Eminescu*, în limba turcă, pe care a făcut-o donație cu autograf.

Dmitri Karalis din Sankt Petersburg, dar care are rădăcini prin părțile Sorociei, a transmis salutări din partea celor 455 de scriitori ruși din orașul de pe Neva, care cunosc și prețuiesc opera lui Mihai Eminescu. A recitat varianta traducerii sale în limba rusă a poeziei *Pe aceeași ulicioară* și a remarcat: „Poezii și filosofii Eminescu, Bunin, Esenin și alți scriitori în operele lor vorbesc aceeași, doar că în altă limbă. Numai un mare poet poate fi tradus și înțeles în mai multe limbi.”

Eugen Doga a vorbit despre muzicalitatea operii eminesciene, despre dragostea și pasiunea sa față de creația poetului, precum și despre ocupația sa din ultimul timp: 500 de pagini de partitură cu referire la dialogul dragostei dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle.

Oleg Goncareenko din Ucraina a afirmat că dragostea de Mihai Eminescu vine din partea mamei – basarabeancă din părțile Sorociei. A prezentat cartea sa *За Еминеску... до себе... (співи – переспіви)* și a recitat poezia *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, tradusă în limba ucraineană.

Au intervenit cu discursuri cernăuțenii: poetul-academician Vasile Tărățeanu, despre obiectivele eminesciene, și profesoara Alexandra Cernov, despre sora poetului, Aglaia, și despre „eroismul lui Eminescu” la distribuiera, într-o noapte, a broșurii *Răpirea Bucovinei*; Mihai Dorin a menționat: „Eminescu este prima provocare majoră a gândirii naționale de după Cantemir, un poet dublat de un gânditor, fondator al concepției civilizatoare europene.” Profesorul Adrian Dinu Rachieru a evidențiat că „Eminescu este intraductibil. *Repunerea periodică în discuție a lui Eminescu demonstrează că e viu*”, iar Tudor Nedelcea a amintit despre faptul că Papa Ioan Paul al II-lea a avut rădăcini românești și l-a inclus pe Eminescu în pomelnicul Vaticanului. Dumnealui i-a calificat pe academicienii Eugen Simion, Mihai Cimpoi și Nicolae Georgescu ca pe niște

„continuatori ai studiului eminescologiei”. Au luat cuvântul și Nicolae Georgescu, Mircea Chelaru, Florian Copcea, Viorel Dinescu, Marian Mărgărit, Dumitru Copilu-Copillin, Nicolae Dabija, Dumitru Apetri, Mircea Radu Iacoban, Mircea Popa, Mihai Sultana Vicol, Ioan Curtean de Hondol și alte personalități.

Au avut loc numeroase lansări și prezentări de carte apărute la editurile: „Guvivas” (Chișinău), „Semne” (București), „Bibliotheca” (Târgoviște), Fundația „Scrisul Românesc” (Craiova) ș.a., toate cu conținut eminescian. S-au lansat volumele donate cu autografe de la autori, care au completat patrimoniul eminescian la CAI Eminescu și pe care le voi prezenta amănunțit în alt număr al revistei *BiblioPolis*:

Eminescu, Mihai. Poesii alese = Poesías escogidas / Mihai Eminescu; trad. și pref.: Mario Castro Navarrete. – Iași: Contact Internațional, 2012. – 95 p. – Ed. bilingvă româno-spaniolă.

Гончаренко, Олег. За Еминеску... до себе... (співи – переспіви) / Олег Гончаренко. – Мелитополь, 2012. – P. 212. – în limba ucr.

Bot, Ioana. Eminescu explicat fratelui meu / Ioana Bot. – București: Art, 2012. – 272 p.

Câmpan, Ioan. Eminescu, magul călător : [comentariu științifico-fantastic în proporție nedefinită] / Ioan Câmpan. – București: Sigma, 2007. – 100 p.

Copilu-Copillin, Dumitru. Eminescu în perspectivă universală / Dumitru Copilu-Copillin. – Târgoviște: Bibliotheca, 2013. – 230 p.

Vaswani, Zricha. Effect of Indian thought on Mihai Eminescu = Eminescu și gândirea indiană / Zricha Vaswani. – Târgoviște: Ed. Bibliotheca, 2011. – 142 p. – Ed. bilingvă româno-engleză.

Nedelcea, Tudor. Confluente spirituale / Tudor Nedelcea. – Iași: TipoMoldova, 2013. – 312 p.

Nedelcea, Tudor. Eminescu / Tudor Nedelcea; pref. Mihai Cimpoi. – București: Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2013. – 560 p.

CAI Eminescu a intrat în posesia volumului: Ilis, Florina. *Viețile paralele*: [roman-document despre viața și moartea lui M.

Eminescu] / Florina Ilis. – București: Cartea Românească, 2012. – 688 p.

Florina Ilis a participat la lucrările Congresului Eminescologilor și a donat acest volum pentru admiratorii și cercetătorii lui Mihai Eminescu. Supracoperta ne informează: „*Florina Ilis reconstituie, într-un roman-document care sfidează legile timpului, mai mult de 150 de ani din existența lui Mihai Eminescu – antumă și postumă – , din secolul al XIX-lea până în prezent, așa cum a fost ea trăită, consemnată, idealizată, maculată, imaginată. Viața, boala și moartea poetului continuă să fie subiecte actuale de dispute, de întrebări fără răspuns, de teorii ale conspirației. Poetul a fost un geniu? A iubit? A fost nebun? A existat Marea conspirație? A fost asasinat? Etc. etc. Într-un efort dramatic de a se apropia de adevăr, Florina Ilis recurge la nenumărate documente autentice, foi medicale de observație, surse apocrife, jurnale, legende urbane, mărturii ale contemporanilor, corespondență, manuscrise, dosare și note informative ale Siguranței și ale Securității, dezbateri aprinse în reviste de cultură, cotidiene și bloguri, dar și la jocul subtil al imaginației. Un geniu poetic precum Eminescu, ale cărui «vieți paralele», pe cât de reale istoric, pe atât de metafizic visate, se confundă cu însăși România modernă, avea nevoie de o viziune pe măsură, capabilă să viseze, dincolo de epoci, ca într-o metempsihoză națională, documentele de arhivă ale unei «poliții politice» fără vârstă.*

La șapte ani de la apariția bestsellerului Cruciada copiilor, noul roman al Florinei Ilis va lua prin surprindere nu doar lumea romanului românesc contemporan, ci și istoria literaturii.

Această carte monumentală va bulversa în totalitate orizontul de așteptare al cititorului. Romanul Viețile paralele debutează la 28 iunie 1883 și se încheie la 15 iunie 1889. Două date înregistrate în memoria colectivă, care consolidează și, deopotrivă, subminează mitul Poetului național.”

Cartea a fost distinsă cu: Premiul „Liviu Rebreanu” pentru proză, acordat deUSR, Filiala Cluj; Premiul pentru „Cel mai bun roman românesc” al anului 2012, acordat în cadrul Colocviilor romanului românesc contemporan, ediția a VI-a; Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România, pentru anul editorial 2012; Premiul Național de proză al Ziarului de Iași, 2013; Premiul Radio România Cultural, la secțiunea Proză, ediția 2013. Vă așteptăm să lecturați această carte captivantă la CAI Eminescu.

Un eveniment remarcabil a fost în prima zi și inaugurarea Cafenelei literar-artistică „Galbenă gutuie” la hotelul „Bella Donna” din str. București nr. 9, în semn de înaltă prețuire și în amintirea poetului **Adrian Păunescu**. Cafeneaua literară va găzdui întâlniri literare, lansări de carte, recitaluri de poezie și muzică pe versurile marelui bard Adrian Păunescu.

A doua zi, la Centrul Academic Internațional Eminescu au continuat lucrările Congresului Eminescologilor cu genericul *A-l cunoaște pe Eminescu, a-l face cunoscut lumii*.

Sala arhiplină a ascultat cu mare interes discursurile în cadrul mesei rotunde: *Modelul de existență – acad. Eugen Simion*, cu prilejul omagierii a 80 de ani de la naștere.

Acad. Mihai Cimpoi, în discursul său a vorbit despre Eugen Simion ca „*un eminescolog de excepție și un mare prieten al Basarabiei*”, „*un fenomen cultural, un om de*

înalță ținută morală”. Dumnealui a editat cu acest prilej și cartea *Modelul de existență Eugen Simion*, la Editura „Semne”, București, pe care ne-a oferit-o cu următorul autograf: „*Centrului Academic Internațional Eminescu, această monografie despre cel mai important om de cultură român al zilelor noastre. 4.IX.2013. Mihai Cimpoi.*”

Mesaje de apreciere a activității literar-științifice, felicitări și urări la adresa omagiatului au mai prezentat: Victor Crăciun, Valeriu Matei, Tudor Nedelcea, Theodor Codreanu, Nicolae Georgescu, Adrian Dinu Rachieru, Vasile Tărășeanu.

În final, **acad. Eugen Simion** a mulțumit din toată inima pentru onorurile și aprecierile adresate dumnealui și și-a dat frâu amintirilor de la începutul carierei de critic literar, succesele și obstacolele care le-a avut în acest răstimp, cercetările și editarea multiplelor volume despre înalta neamului. Domnul academician E. Simion a vorbit despre dragostea sa față de Mihai Eminescu și că a reușit pe parcursul vieții doar prin munca sa titanică, împreună cu alți eminescologi, să-l aducă pe Mihai Eminescu la scara valorică a spiritului european.

Directoarea BM „B.P. Hasdeu” **Mariana Harjevschi** a salutat participanții la Congresul Emnescologilor, a adus mulțumiri acad. Mihai Cimpoi pentru grija față de personalitatea lui Mihai Eminescu și acad. Eugen Simion pentru colecția de documente donată Centrului Academic Internațional Eminescu, oferindu-i titlul de „**Cel mai generos donator**” nr. 1.

Eugen Doga, care a mai fost oaspete de onoare la CAI Eminescu, la rugămintea publicului, s-a așezat la pian și a făcut să răsună în sală unele opere fundamentale, astfel publicul a savurat și din muzicalitatea operei eminesciene.

Au venit să participe la lucrările Congresului și un grup de liceenii de la Liceul

Teoretic „Liviu Rebreanu” cu buchete de flori, însoțiți de profesoara **Viorica Popovici** și bibliotecara **Lidia Mucuța**. Dânșii au intervenit cu un recital muzical și felicitări pentru distinșii eminescologi și oaspeți, apreciind activitatea personalităților neamului care stau la straja Limbii, Culturii Române și a lui Mihai Eminescu. Au rămas încântați că au avut norocul să asculte din creația marelui compozitor Eugen Doga, să pozeze cu marele maestru și să primească autografe de la compozitor, de la scriitori și savanți.

În această zi președintele Republicii Moldova, **dl N. Timofti**, în prezența gărzii de onoare și în acordurile Imnului de Stat, a decernat medalia „Mihai Eminescu” unor eminescologi – participanți la Congres, pentru contribuție remarcabilă în promovarea operei eminesciene pe meridianele lumii.

Emnescologul botoșănean **Lucia Olaru-Nenati** s-a numărat printre emnescologii din România cărora li s-a acordat această medalie. Doamna Lucia Olaru Nenati a menționat: „*În alocuțiunea de mulțumire am invocat suprema onoare a unui scriitor și intelectual dedicat lui Eminescu pe meleagurile originii sale botoșănene de-a primi o decorație prezidențială ce poartă numele său și, nu în ultimul rând, într-un mareș imobil situat pe strada Nicolae Iorga, acesta fiind originar tot din Botoșani, și am oferit CD-ul meu cu Cântecelul lui Eminescu.*”

Fiecare participant a primit un set de materiale și medalia „*Congresul Mondial al Emnescologilor. Chișinău 3-4 septembrie 2013. Ediția a II-a*”, confecționată de liurie Guțu.

După plecarea oaspeților, dialogul la subiectul Eminescu continuă datorită rețelilor de socializare: am primit mesaje de mulțumire și impresii despre vizita în Moldova, dar și unele texte cu referire la studiile în domeniul emnescologiei.

De exemplu, **Mario Castro Navarrete**, poet, filozof și traducător, un mare admirator al lui Eminescu, a avut bunăvoința să ne transmită impresiile sale: „Ajuns la Chișinău, în care toamna încerca să se instaleze, am avut senzația că și vremea ținea cu mine, căci trebuie să mărturisesc că moldovenii sunt foarte primitivi și că am fost chiar încântat de atențiile de care m-am bucurat ca oaspete. Mă aflam la Chișinău pentru a treia oară, primele două, cu mulți ani în urmă, fiind atunci vizite foarte scurte, doar de câteva ore. De data asta am putut constata că trecerea vremii nu scade cu nimic felul lor de a fi prietenoși și primitoare gazde. O altă constatare a fost că limba română este vorbită cu acuratețe și mult răspândită, ceea ce dovedește că limba-mamă se menține și se perfecționează. Am avut timp să mă plimb pe bulevardul principal, numit Ștefan cel Mare și Sfânt, după numele domnitorului atât de venerat. Ca toate marile metropole, Chișinăul își are ritmul lui accelerat, cu preocupările cetățeanului alergând la treburile sale cotidiene, dar având mereu o admirabilă dispoziție de a îndruma pe noul venit. La Congresul Mondial al eminescologilor, prilejul cu care fusesem invitat, a fost pentru mine o mare surpriză să pot păși în impunătoarea clădire a Academiei de Științe a Moldovei și a Centrului Academic Internațional Eminescu. Acolo ne-am reunit toți cei interesați de Eminescu, cel care ne-a adunat, din diferite colțuri ale lumii, mai toți având un cuvânt de spus. Cele auzite de mine, aici, mi-au confirmat importanța poetului nepereche Mihai Eminescu, ca fiind un temei de neclintit al limbii române, la care toată asistența a adus o contribuție, fie printr-o carte, fie prin doleanțe îndreptățite, fie pur și simplu prin dragoste față de limba vorbită de Eminescu. Un fapt care într-adevăr m-a copleșit a fost îndârjirea, tenacitatea, hotărârea, determinarea cu care românii de pretutindeni își apără limba lor; spun acest lucru pentru că experiențele avute de America Latină, în general și Chile, în particular,

ne arată că limbile vorbite de băștinașii noștri aproape că au dispărut, iar cele rămase fac eforturi foarte mari pentru a-și menține dreptul la existență. Pentru că în țările Americii Latine s-a impus o limbă în detrimentul altora, și nici măcar nu a fost ocazia sa conviețuiască limbile autohtone cu limba cotropitorilor, cauzele fiind multiple și complexe. În consecință, acest Congres și-a îndeplinit pe deplin scopurile, fiindcă, în jurul lui Eminescu, limba română a ieșit biruitoare. Folosesc această cale pentru a mulțumi organizatorilor și totodată să vă mulțumesc tuturor pentru lecția de română primită la Chișinău.

Mario Castro Navarrete. Chile, 2013.”

„Mult stimată Elena, odată cu trimiterea comunicării mele, vreau să-ți mulțumesc din suflet pentru amabilitatea cu care m-ați primit și de data aceasta și să vă rog să transmiteți recunoștința mea domnilor academicieni Mihai Cimpoi, Valeriu Matei, precum și domnului profesor Vasile Bahnaru. Cu cele mai bune și sincere gânduri,

Kopi Kucyku. Albania.”

„Selam, Dear Elena Dabija.

Confrontation with Eminescu enjoyed meeting with you once again. My hope is often the ability to compare both in Turkey and Moldova. Thank you in advance for your trouble. Greetings and love.

Prof. Dr. **İrfan Ünver Nasrattinoğlu.** Turcia.”

„Уважаемая донна Елена!

Как и обещал, посылаю Вам всё то, что можно назвать фотографиями. Был бы благодарен, если бы Вы, прислали мне, все те фото, которые будут у Вас после Конгресса. Хочу написать эссе для украинской прессы, нужно было бы его как-то проиллюстрировать. Спасибо Вам!

Олег Гончаренко.”

Doresc continuitate Congresului Mondial al Emnescologilor și universalitate studierii, cercetării, traducerii, editării și promovării operei și vieții Marelui Mihai Eminescu – Poetul nemuririi noastre.

CLAUDIA ȘATRAVCA, MODEL DE FIDELITATE ÎN PROFESIA ALEASĂ

Directorul Filialei „Târgu-Mureș”, dna Claudia Șatravca, s-a impus de mult timp printre intelectualii din Republica Moldova și din România ca o neobosită slujitoare a Bibliotecii, Cărții, Lecturii; ca o harnică și inspirată promotoare a valorilor culturale, a informației utile și a cunoștințelor necesare concetățenilor – de la cei mai mici, din grădinițe, până la cei numiți metaforic „ajunși la vârsta înțelepciunii”.

te sectorul Râșcani – sector în care se află biblioteca diriguată de 17 ani de către dna Claudia Șatravca.

Deși activează în domeniu din anul 1975, imediat după absolvirea Facultății de bibliografie și biblioteconomie din cadrul Universității de Stat din Moldova, Claudia Șatravca, după cum o mărturisește chiar dumneaei, s-a putut realiza deosebit de eficient de când se

Luând cunoștință de activitatea desfășurată de doamna directoare, ai impresia că dumneaei se ghidează de înțelepciunea *Cugetărilor* lui Nicolae Iorga, colosul științei și culturii românești care, printre altele, spunea: „**Fără steag de cultură un popor e o gloată, nu o oaste...**” Un admirabil steag de cultură fâlfâie mereu deasupra Filialei „Târgu-Mureș”, de altfel, ca și deasupra celorlalte 30 de subdiviziuni ale rețelei pe care nu mândrie o numim Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Prin vocație, profesionalism, erudiție, spirit de inițiativă, dna Claudia Șatravca este specialistul în biblioteconomie consacrat plenar domeniului. Mai reprezintă dânsa și genul de șefă care poate fi concomitent și o bună colegă, mereu predispusă a da o mână de ajutor, un sfat folositor, o idee salvatoare... Căci este o doamnă cu suflet mare sau, cum se spune în popor, este om de omenie, cu rădăcini adânci în sufletul Neamului.

Munca și eforturile depuse în domeniul biblioteconomiei vin ca niște raze de lumină, de cultură și dreptate prin informare asupra Chișinăului și, în special, pes-

află „la cârma” Filialei „Târgu-Mureș”, citorie a unor intelectuali de seamă din acest fermecător oraș al Transilvaniei românești, și de autoritățile de atunci ale Chișinăului, în frunte cu neuitatul primar general Serafim Urecheanu. Se știe că Biblioteca „Târgu-Mureș” este una din primele biblioteci românești de la Chișinău – filială a BM „B.P. Hasdeu”. Numită pe bună dreptate și „o fericită coproducție româno-română”, sau „un rod bogat al conlucrării transilvăneano-basarabene”, de-a lungul celor 17 ani de activitate biblioteca noastră și-a căpătat o reputație impecabilă nu numai în sectorul Râșcani, dar și în întreg municipiul Chișinău. Da, în sectorul Râșcani, Filiala „Târgu-Mureș” a devenit un fel de „stat-major al activității de informare și culturalizare a cetățenilor”, însă multe din manifestările organizate la noi, neabătut sub egida dnei directoare Claudia Șatravca, au un impact favorabil asupra unor segmente destul de mari ale populației din Chișinău și chiar din R. Moldova. Astfel, Filiala „Târgu-Mureș” a devenit cunoscută prin mai multe „bile albe”, prin numeroase puncte de atracție și fascinare a utilizatorilor, inclusiv:

- un fond de carte bogat, consistent, capabil să satisfacă cele mai diferite cerințe, interese, gusturi;
- o suită continuă de evenimente culturale, cu participarea a numeroase personalități marcante ale literaturii, culturii, științei, vieții sociale de pe ambele maluri ale Prutului, în mod firesc – cu deosebire de la Chișinău și Târgu-Mureș;
- elaborarea și tipărirea unor biobibliografii mult apreciate de protagoniști – scriitori și alți oameni de cultură trăitori în sectorul Râșcani al Chișinăului;
- editarea unor cărți consacrate activității Filialei „Târgu-Mureș”, în care este reflectată și implicarea concitadinilor noștri;
- în fine – dar nu și în ultimul rând! – „Târgu-Mureș” de la Chișinău este cunoscut și apreciat ca având o echipă de angajați profesioniști, amabili, mereu predispuși să vină în ajutor utilizatorilor pentru ca aceștia să obțină cartea necesară, informația căutată, să poată participa la orice manifestare de la care ar pleca împliniți sufletește. Și principalul regizor și actor al acestor frumoase realizări este – conform opiniei conducerii BM, a administrației publice locale, a colegilor de breaslă, a subalternilor – doamna directoare Claudia Șatravca, directoarele instituției.

Inițiativele, eforturile, împlinirile dnei Claudia Șatravca nu au rămas neremarcate. Dumneaei a fost în repetate rânduri menționată de direcția BM „B.P. Hasdeu” cu titluri și diplome onorifice, premii, adrese de mulțumire și recunoștință. În presa periodică, în alte instituții media de la Chișinău și de la Târgu-Mureș, atunci când se relatează despre manifestări culturale organizate la biblioteca noastră, când sunt trecute în revistă realizările înregistrate de echipa noastră, autorii găsesc cele mai măgulitoare – dar și adevărate! – cuvinte despre implicarea dnei directoare în evoluția celei mai populare și mai prestigioase biblioteci din sectorul Râș-

cani al capitalei – Filiala „Târgu Mureș”. Pentru dezvoltarea unor frumoase relații culturale, a unui eficient parteneriat cultural pe linia Chișinău – Târgu-Mureș, și ca semn al înaltei prețurii și al respectului pentru activitatea desfășurată în beneficiul orașului, în anul 2003 dnei Claudia Șatravca i s-a conferit distincția de *Cetățean de onoare „Pro Urbe” al municipiului Târgu-Mureș*.

Trăind prin bibliotecă și carte, pentru bibliotecă și carte, prin inițiativele lansate și favorabil realizate, prin acțiunile, manifestările, evenimentele organizate cu brio, prin eforturile depuse întru menținerea bunului nume și a da excelență bibliotecii, dna Claudia Șatravca ne oferă nouă, subalternilor – în primul rând tinerelor colaboratoare –, un exemplu demn de urmat. Dragostea de muncă, față de profesia aleasă, și respectul major pentru colegi și utilizatori, perseverența în a realiza proiectele sugerate de direcția BM „B.P. Hasdeu”, de colegii de la Târgu-Mureș sau elaborate în incinta filialei noastre, toate acestea ne însuflețesc, ne fac să muncim cu mai mult elan și să tindem spre noi succese în beneficiul Echipei „Hasdeu” și al utilizatorilor noștri. În acest context aniversar, nu putem să nu amintim și de alte calități ale dnei directoare Claudia Șatravca: sensibilitatea și bunătatea sufletească, o capacitate apreciabilă de a veni în ajutor, tocmai când este nevoie – subalternilor cu informații utile, de ultimă oră, cu o vorbă consolatoare, cu sfaturi folositoare și cu cuvinte de laudă, de încurajare. Nu vom exagera dacă vom spune că dumneaei trăiește prin *a face bine, a dăruia, a inspira pe cei din preajmă*.

Și cine dacă nu noi, angajații Filialei „Târgu-Mureș”, simțim toate aceste gesturi de o înaltă generozitate și dedicație? Acum este rândul nostru să vă mulțumim, doamnă directoare!

Vă mulțumim pentru că ne sunteți alături la bine și la greu și pentru că în preajma Dvs. trăim clipe frumoase, memorabile. Vă mulțumim pentru lecțiile indirect,

sugestiv predate și pentru sprijinul acordat cu generozitate. Vă mulțumim pentru investiția pe care o faceți zilnic în formarea noastră ca specialiști și ca oameni.

Cu ocazia frumoasei aniversări pe care o marcați la începutul lunii octombrie a.c., colectivul bibliotecii noastre vă felicită din toată inima, urându-vă ca să vă însoțească sănătatea, dragostea și fericirea – pretutindeni, acum și mulți ani înaintea. Fie ca elanul, forța de muncă și credința să vă fie

mereu alături, iar speranțele și proiectele să devină realitate. Fie ca drumul să vă fie presărat cu florile dragostei omenești și luminat de raze ale soarelui din sufletele celor dragi Dvs. Să vă fie alături numai persoane care să vă prețuiască calitățile și eforturile. Primiți, din partea noastră, mult stimată, dragă doamnă Claudia Șatravca, un sincer, călduros și infinit: LA MULȚI ANI!

Colectivul Filialei „Târgu-Mureș”

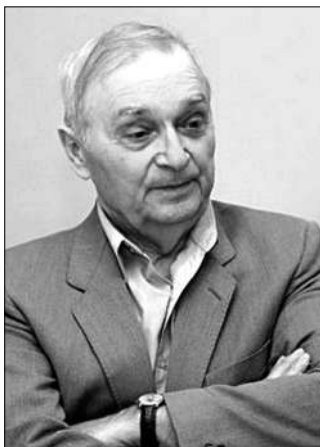
DIMENSIUNEA SPIRITUALĂ A „FENOMENULUI ION DRUȚĂ” (Interviu cu Anatol Moraru)

– Cărțile lui Ion Druță au avut, au și în prezent succes la public, dar și în fața criticii. Există mai multe explicații. Te invit, stimați Anatol Moraru, să dai și tu una.

– După mine, ar fi cazul să vorbim despre câteva perioade de „succes de public și succes de critică”, adică, altfel spus, de neomogenitatea receptării scrierilor lui Ion Druță.

Scriitor cu vocație nativă, I. Druță s-a impus ca o voce distinctă în peisajul literar postbelic de la noi. Prin *Frunze de dor*, *Casa mare*, *Ultima lună de toamnă*, *Povara bunătății noastre* etc., el propunea „o altă literatură”, disonantă cu cea a realismului socialist.

După stabilirea sa la Moscova, Ion Druță a devenit un autor la vedere, probe elocvente fiind nu doar traduceri în rusă, lituaniană, georgiană, uzbekă, kazahă, estonă, letonă, armeană, bielorusă, ucraineană etc., dar și în cehă, bulgară, polonă, maghiară, slovacă etc. La acestea se adaugă și apariții editoriale în Franța, Japonia, Germania, Marea Britanie. Conectarea sa

la fascinantele modele ale literaturii ruse (Cehov, Tolstoi etc.) i-a consolidat viziunea panoramică asupra lumii și istoriei. A început să scrie în rusă, fapt care a favorizat circulația operei (în 1984 îi apar la Moscova două volume de *Izbrannoe* (*Opere alese*). Această largă receptare în toate aceste spații culturale (URSS, Europa de Est, Occident) a fost una binemeritată. Deși component al plutonului scriitorilor re-

prezentativi din RSSM, să ne amintim că fiecare republică avea neapărat o sumă de „scriitori ai poporului dat”, în mare, condeieri fideli ideologiei oficiale, pe care I. Druță îi depășea valoric. Mă refer la pretenșii „monștri sacri” ai „literaturii sovietice moldovenești”: Em. Bucov, P. Cruceniuc, L. Deleanu, B. Istru, A. Lupan, I.C. Ciobanu etc. – aceștia nu puteau intra în nicio competiție onestă cu Ion Druță și alți câțiva prozatori, poeți, dramaturgi ce-și spusese ferm, cu mult har cuvântul deja în anii '60 ai secolului trecut. Ce-i drept, succesul în spațiul basarabean era ceva mai modest, pentru

că Ivan Bodiul îl considera un autor care „denaturează tabloul transformărilor socialiste din satul moldovenesc”.

Apogeul succesului operei druțiene la noi s-a produs în anii *perestroikăi* și ai Mișcării de emancipare națională, când I. Druță devenise un actor important în procesul de transformări social-politice. În 1988 vede lumina tiparului prima monografie despre creația sa: *Problema vieții și a creației*, semnată de Andrei Hropotinski. În 1989-1990 sunt editate *Scrieri* în 4 volume, apărute în grafia latină. Scriitorul primește mai multe premii ale uniunilor de creație, i se conferă titlul de Scriitor al Poporului din RSSM, este ales membru de onoare al Academiei Române...

Într-un timp relativ scurt însă, se produce o metamorfoză aproape incredibilă pentru un scriitor disident. I. Druță începe să susțină, când voalat, când mai deschis, forțele revanșarde, stabilind relații foarte amicale cu torționarii săi, cu comuniștii care-l forțaseră să plece, „în surghiun”, demisie morală penalizată de Mihai Cimpoi: „Începând cu anul 1994, scriitorul a pactizat în mod paradoxal cu cei care l-au blamat, manifestând atitudini conservatoare de păstrare a „semințelor socialiste”, a moldovenismului și creștinismului modelat după cel rusesc. [...] În opera sa n-au lipsit notele de regionalism literar cu tendință antiromânească.” Tumbelle politice neinspirate ale lui I. Druță au derutat, scăzând simțitor numărul *fanilor*.

Nu putem vorbi în ultimii ani de un succes general. Actualmente, cititorii obligatori ai operei lui I. Druță sunt liceeni și profesorii lor (scriitorul e prezent copios în curricule), precum și studenții de la facultățile de Litere. La aceștia se adaugă mulți alți lectori, care știu să facă, la momentul dat, distincție între prestația politică a autorului și probitatea operei sale. Totuși, pentru a avea un tablou mai exact, sunt necesare nu numai sondaje, dar și investigarea fișierelor bibliotecilor și cunoașterea statisticii vânzărilor din librăriile din republică...

În ceea ce privește „succesul la critică”, înregistrăm și aici „schimbări de altitudine”. Pe lângă judecata lui M. Cimpoi, contabilizăm și obiecțiile îndreptățite pe care le face N. Bilețchi în studiile *De unde vine Druță, Resurecția unui model demodat* și în alte câteva, apărute în 2007 în volumul *Analize și sinteze critice*. La acestea se adaugă amplul eseu al lui Alexandru Burlacu *Druță și căruța națiunii*, precum și cel al Mariei Șleahțișchi *Publicistica lui Ion Druță sub semnul manipulării* etc. Nu cred că acești oameni de litere trebuie considerați neapărat „hulitori” ai lui I. Druță. E, poate, începutul unui necesar proces de reconsiderare a operei Domniei Sale din perspectiva actuală. Personal, nu cred că monumentul literar Ion Druță trebuie să se teamă de cutremure hermeneutice.

Și, în fine, aserțiuni neomogene de genul celor emise de: Gheorghe Mazilu: „Ion Druță este o epocă”; Mihail Dolgan: „Ion Druță este un mare Poet în sensul larg al cuvântului, poate cel mai mare după Eminescu”; Iulian Ciocan: „În cazul prozei lui Ion Druță avem de-a face cu o căcealma” sau M.V. Ciobanu: „Pe segment ultralocal Ion Druță este un autor de proze întemeietoare” – demonstrează că fenomenul se află în câmpul de atenție al criticii literare.

– Am meditat asupra unui fapt pe care eu îl găsesc oarecum real... Ca și cinematograful, proza trăiește din sau și din succesul imediat asupra publicului. Coeficientul acesta de popularitate, după mine, verificat de Cervantes, de Balzac sau Lev Tolstoi, este refuzat categoric. Aș vrea să te întreb: „În cazul lui Ion Druță există vreo explicație?”

– Trebuie să fac aici o mică precizare. Pe lângă unele afinități, proza, se știe, poate avea și alte destine decât cinematograful. O carte, care „anticipă epoca”, poate fi trecută sub tăcere și „redescoperită” peste ani sau chiar peste secole. Apoi, am mai spus-o, în zilele noastre succesul, în literatură, în cinematografie, în teatru, este un obiectiv prioritar. De unde și trebuie

să facem distincție între un scriitor care dorește ca „secole să-i poarte numele din gură în gură” și un autor de *bestsellere* care urmărește un succes financiar și de imagine rapid. Căci, de regulă, *bestsellerul* e, comparativ, un fenomen de scurtă durată. Cine mai vorbește frecvent astăzi de Dan Brown și de *Codul lui Da Vinci*? Ca să nu mai vorbesc de „ploaia de romane” a Sandrei Brown, care potopeau, prin anii '90 tarabele de cărți din România și din alte țări ale Europei Centrale și de Sud-Est! Cum suntem însă cetățenii unei civilizații consumiste, fiecare „se întreabă și socoate”.

E adevărat, Cervantes a înregistrat o anume popularitate, dar adevăratul succes a fost cel postum. Hărțuit financiar, Balzac își datorează gloria monumentalității *Comediei umane*, adică talentului și vitezei cu care-și scria romanele, urmărit de ceata de creditori. Alt mare talent, Lev Tolstoi, a reușit să devină unul din marii scriitori universali, să inventeze chiar o nouă religie: „tolstoismul”. Succesul pe toată linia i-a provocat crize existențiale profunde: „lubeam, eram iubit, aveam copii frumoși, aveam glorie, sănătate, vigoare fizică și morală. [...] Deodată însă viața mea s-a oprit. Nu mai aveam dorințe, nu mai aveam ce să-mi doresc. [...] Ajunsesem pe marginea prăpastiei și vedeam că în fața mea nu e altceva decât moartea.”

Scriitor înzestrat, Ion Druță s-a bucurat de un succes larg și pentru că puterea sovietică avea în dotare un sistem de editare, achiziție și distribuție funcțional. Scriitorul trebuia să depună eforturi pentru a scrie cartea, uneori într-o superbă casa de creație, să o depună la editură, să aștepte câțiva ani, apoi, îi apărea volumul, își ridica onorarul, cam 10 la sută din valoarea cărții, și opera era pusă în circulație. Astăzi, când statul s-a retras și din acest domeniu, cenzura economică, e o părere aproape unanimă – a devenit mai nocivă decât cea politică, de pe vremuri.

Cervantes, Balzac, Tolstoi, Chronos va demonstra dacă scriitorul nostru va intra

în acest top, într-un circuit al celor care au abordat problemele epocii, asumându-și atitudini tranșante. Ion Druță a creat o serie de personaje, care, uneori, trec, precum Iisus pe ape, peste carențele din societate, preferând să murmure metafizic, aidoma țăranului hăituit milenar de istorie, „Las' că-i bine”. Tinerii cititori, care, slavă Domnului, nu au avut cum să cunoască ororile comunismului și care sunt copleșiți de temeritatea eroilor din jocurile din calculator, nu înțeleg un asemenea defetism. Altfel spus, trebuie să punem în calcul și concurența operei druțiene cu „noile biblioteci”, dar și cu tentațiile internetului.

În fine, să nu uităm că, în ultimele două decenii, a apărut o întreagă literatură științifică care a putut să scrie cu maximă obiectivitate despre ce s-a întâmplat cu adevărat în perioada postbelică.

– **Mă gândeam, apropo de această întrebare, la o definiție a lui G. Călinescu dată clasicismului. El consideră opera clasică aceea care păstrează foarte mult din scheletul de până atunci al literaturii și introduce un anumit procent de nou, care nu neliniștește, deoarece dozat, adică este o doză ocupată într-un complex mai larg al habitatului. În sensul acesta mă gândesc că există opere clasice, care sunt primite imediat de cititor, așa cum a fost opera lui Dante, Cervantes, Shakespeare, Maupassant, George Sand, Balzac, Flaubert, Bulgakov, Dostoievski, adică construite clasic, și există opere mai ciudate, cum e opera lui Kafka, de pildă, care aruncă interesul și zona de interes a esteticului în altă parte, în care cititorul n-a fost obișnuit să umble. Dar ce s-a întâmplat în cazul lui Ion Druță?**

– S-a mai spus, comparată cu *Biblia*, orice carte este secundară, nu doar din punct de vedere valoric. Totodată, putem vorbi despre o anumită genetică a literaturii, adică operele literare ar fi genele prin care se transmit estetic caracterele eredi-

tare ale literaturii. În acest sens, literatura își respectă o continuitate culturală și conexiunile / viziunile doctrinare devin „noi vertebre ale anatomiei literaturii”, apariția elementelor noi fiind determinate de circumstanțele (estetice, psihologice, sociale, economice etc.) caracteristice evoluției omului și comunității, precum și de necesitățile interioare ale literaturii. Autorii de talie știu să valorifice creator modelele naționale și universale, reușind să imprime „procentul necesar” de noutate.

Că Cervantes, Dostoievski, Bulgakov, Camus ori Kafka sunt autori clasici, în sensul de modele estetico-instructive, nu încapă îndoială. Totodată, nu putem să-i punem în aceeași cratiță. Bulgakov este, cum bine se cunoaște, format nu numai de lecturile din Gogol și Dostoievski, dar și din Hoffmann, Goethe, opera sa cunoscând o glorie, mai ales, dacă nu preponderent, postumă. Apoi, romanul *Maestrul și Margareta* nu e mai puțin „ciudat” decât *Procesul* lui Kafka, un alt autor ignorat în timpul vieții. Numai că atmosfera stranie din romanul lui Bulgakov se datorează monstroaselor realități sovietice pe care autorul le-a suportat epidermic, iar viziunile halucinante din romanele și nuvelele lui Kafka sunt, ca să recurgem și la filtrul „biografism”-ului lui Sainte-Beuve, consecințele unei extrem de severe educații paterne și ale provenienței sale etnice.

Ion Druță are asimilate în bagaj și modelele literaturii române (Ion Creangă, M. Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, M. Preda etc.), adăugând prin opera epică și dramatică alte nuanțe la „mitologia dăinuirii” țaranului român, insistând pe problema pericolului pierderii legăturilor spirituale cu strămoșii în epoca modernă.

– Următoarea întrebare ține de poezie, de fapt, despre poezie în cadrul poeziei, în cadrul romanului și nuvelei druțiene, la o câtime interioară de lirism, la posibilități lirice de exprimare prin proză.

– Lirismul trebuie considerat o marcă, un **brand** al prozei druțiene, lucru pe care

îl remarcă și Ion Ciocanu: „Farmecul operei druțiene se datorează unui stil bogat, original și unui limbaj poetic sugestiv.” Același lirism este calificat de M. Cimpoi drept o formă de rezistență la totalitarism: „Raportat la epocă, lirismul lui Druță își vedește rosturile polemice: este expresia personalității omului, conceput de Stalin ca un «șurubaș» supus mașinii statale.”

Dacă instrumentăm un punct de vedere estetic, lirismul e o modalitate convenită când te dedai descrierilor peisagistice sau digresiunilor. Apoi, ontologic vorbind, suntem un popor care ne extaziem neapărat în fața frumuseților naturii, adică suntem prin fibra noastră ființe lirice. Ion Druță a dat, cred, expresia cea mai strălucită la noi, după Sadoveanu, cel din *Țara de dincolo de negură*, „posibilităților lirice de exprimare prin proză”. Nu știu alții, eu unul savurez, de fiecare dată, bucățile de poezie din *Povara bunătații noastre*.

– Eu sunt unul din cei care a citit și precizările tale din volumul *Ion Druță: opera epică și dramatică* (Chișinău, ARC, 2010), pe care le consider deosebit de utile și valoroase pentru delimitarea fenomenului literar druțian, însă mărturisesc că am rămas totuși cu o umbră ușoară de confuzie – confuzie pur teoretică –, pentru că, practic, discernarea se poate face mai ușor, în definirea fenomenului literar druțian și în zona în care el se interpune peste... modernism. Câteva precizări în legătură cu aceasta ar fi foarte utile.

– Am pledat acolo, vorbind despre o apartenență doctrinară, pentru calificativul de *semănătorism reformat*. Am putea accepta și termenul lui N. Bilețchi: „semănătorism cu caracter proteic”. În modelele sale bune, neosămănătorismul ar putea fi considerat o celulă a modernismului, de ce nu? Doar nu strâmbăm artistic din nas când vorbim de neoromantism. Trebuie să punem în ecuație și faptul că Ion Druță vorbește despre lumea rustică, una conservatoare prin definiție, cel puțin așa era ea la vremea plămuirii operei sale și, în acest sens, e în regulă.

– **Da, adică ceea ce pare partea cea mai intimă, cea mai ireductibilă, personală a unui artist / scriitor se explică totuși prin această integrare într-o anumită formă a culturii.**

– Neîndoielnic, un scriitor / artist ține să „între în universalitate prin ușa sa proprie” (O. Goga), să pretindă nota personală care să-i scoată în relief vocația (de pictor, scriitor, muzician etc.). În acest context, Ion Druță se remarcă prin metaforismul dens al prozei sale, de altfel, propriu romanului liric ca atare.

– **Această „povară... a talentului, a scrisului” pe ce treaptă îl situează în acest început de mileniu trei, pe scriitorul Ion Druță?**

– Albert Thibaudet recomanda interpretelor o distanță de 50 de ani de la operă și autor. Din acest punct de vedere, posteritatea va decide în termeni exacti poziția operei lui Ion Druță în topurile naționale și universale. Actualmente, putem afirma cu certitudine că e un scriitor de pe raftul de sus al literaturii interriverane și, din câte cunosc, cu o receptare mai limitată în fostul spațiu sovietic sau al Europei de Est. Rămâne a fi un autor de respirație largă, o marcă a literaturii române. Am putea îmbrățișa generos și ideea „fenomenului Ion Druță”.

– **Ca profesor universitar, ai determinat ce disponibilități solicită, acest început de mileniu trei, tălmăcirea, adevărata tălmăcire (sic!) a prozei druțiene?**

– Bine, universul epic și dramatic druțian nu e unul greu accesibil, cum e cel al lui Franz Kafka, de exemplu. Pe de altă parte, sondat în profunzime, ar putea să confirme unele adevăruri artistice sau existențiale, pe care le promova disimulat scriitorul încă de la începuturi. Am putea antrena în acest scop întregul instrumentar al naratologiei. Și apoi, o operă mare nu se reduce, nu trebuie redusă la o singură „tălmăcire”. După ce enunțăm o judecată pertinentă, e bine să lăsăm opera „așa deschisă”. Cu siguranță, alte generații vor găsi și alte

conotații, apreciind sau penalizând proiectele auctoriale. Nimic nou în Galaxia Gutenberg, în acest sens.

– **Aș încheia discuția noastră printr-o afirmație la care, bănuiesc, vei reacționa prompt: se vorbește foarte mult despre o tânără generație de prozatori, despre o generație de poeți, despre o generație a tinerilor critici literari mai puțin, care totuși există, își desfășoară activitatea concomitent și distinct ca tonalitate, de o anumită formație, adică aș enumera în cadrul acestei generații câteva nume... Însă, aș vrea să te întreb: de ce nu putem afirma cu promptitudine că această generație este orientată spre studierea profundă, din altă perspectivă, a operei lui Ion Druță, Aureliu Busuioc, Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Nicolae Esinencu...**

– Într-adevăr, putem vorbi despre existența unor noi promoții de prozatori, poeți, critici literari. Ar fi nimerit să-i întrebăm pe ei de ce nu-i preocupă operele scriitorilor menționați mai sus. Fără a încerca să le fiu avocat de serviciu, pot să presupun că nu o fac din mai multe rațiuni. Ei au beneficiat de o altă educație artistică, s-au alimentat, uneori direct, din modelele literare ale unor autori de pe toate meridianele. De unde și, posibil, prozatorii noștri li se par „inadecvați”, dintr-o altă epocă, și, deocamdată, nu-i interesează. Un exercițiu pe care îl mai practică aleatoriu este contestarea, pentru că e în spiritul avangardei și pentru că te poți face mai ușor remarcat, când încerci să demolezi „un templu”.

Vreau să cred că, așa cum ajungi treptat să-l înțelegi pe Dumnezeu, și tinerii critici se vor pătrunde de necesitatea explorării frumuseților ascunse în textele „bătrânilor” autori.

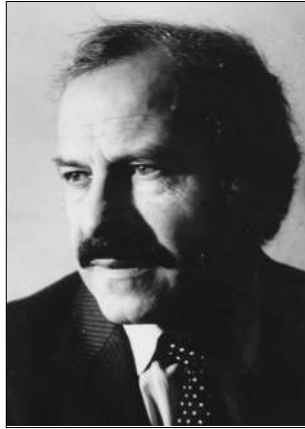
– **Îți mulțumesc mult, stimate Anaton Moraru, pentru sinceritate și discreție, dar îndeosebi de aluzie – o personalitate dobândește contur în raport cu adepții și relief în raport cu opoziția.**

Pentru conformitate: Vitalie RĂILEANU

DISCRETA PERSEVERENȚĂ LITERAR-CULTURALĂ A LUI ANDREI BURAC

Vlad POHILĂ

V-ați întrebat vreo dată: pe ce se ține mai mult o literatură, o epocă literară? Pe nume „sonore”, aflate mereu în vizorul criticii literare și (de multe ori) în atenția „consumatorilor” de proze, poezii, scrieri dramatice, eseuri și alte asemenea? Sau poate pe nume în genere obscure, dar care izbutesc să se impună totuși prin scriituri tributare unor exigențe, rigori oficiale, apoi unor provocări, mode literar-estetice – toate, până la urmă, trecătoare? Dar, posibil, se ține totuși pe opera autorilor care (mai puțini, de regulă), pur și simplu, își văd de treabă, îngrijindu-și, cultivându-și talentul, plâsmuind scrieri filtrate doar prin propriul suflet, prin propria rațiune (de a scrie, dar și de a fi), punând cu discreție, la dispoziția publicului cititor / spectator, lucrări a căror valoare se dezvăluie peste ani?

În linii mari, în ultimă instanță, și o epocă literară, oscilează între „agonie și extaz”, între zgomote (literare) și tăceri (intelectuale); între aspirația, firească, de a te impune, pe orice căi; și perseverența discretă, delicată, ghidată de un bun-simț ce devine o marfă tot mai deficitară. Trebuie să recunosc: chiar dacă îmi sunt dragi scriitorii – nu chiar toți, dar foarte mulți – sufletește, i-am avut mai aproape, întotdeauna, pe cei discreți, delicați. Despre unul dintre aceștia am și scris, cu cinci ani în urmă, anticipând o aniversare, pentru o prestigioasă sursă de referință care se numește *Calendar Național*, editat sub auspiciile Bibliotecii Naționale din Chișinău. Apoi, și pentru o *Biobibliografie* a aceleiași

autor, elaborată și tipărită cu girul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, punând la baza acestui portret literar chiar articolul introductiv din cea frumoasă realizare bibliologică. Am scris și pentru a dovedi – dacă e nevoie – că aserțiunea de mai sus, cu simpatiile mele literar-intelectuale, nu e o simplă declarație.

Nu am putut, dar nici nu mi-am propus acest obiectiv, greu realizabil – de a descifra toate resorturile creației literare și ale activității culturale ale lui Andrei Burac. Ceea ce pot spune, cu certitudine, e că, dincolo de harul literar nativ, opera dumnealui este marcată de o apreciabilă pregătire și simțire, respectiv, trăire umană și intelectuală. Marcată, foarte posibil, într-o măsură nu mai mică, și de profesia sa de bază – medicina, chirurgia; foarte posibil și de anturajul artistic de excepție în care se află de ani și ani. Se prea poate și...

Dar cel mai sigur răspuns la aceste și alte întrebări le-am găsi citindu-i opera: relativ restrânsă ca volum, dar amplă, variată și complexă ca demers. Mai mult: cu certitudine, o operă inconfundabilă în fluxul literar, teatral, cultural și culturologic de la noi – tumultuos (și tulbure, pe multe segmente) aici, între Nistru și Prut, dar cu reflexe tot mai vizibile peste apele acestor fluvii (ne)îngrăditoare.

Andrei Burac a debutat editorial cu placheta *Ispita înfloririi* (1970). Apariția cărții a fost anticipată de o atitudine refractară, agresivă chiar, a cenzurii care găsea (inclusiv prin recenziile „de uz intern” ale unor colegi de breaslă mai în vârstă),

în lirica lui A. Burac, „*anarhism poetic*”, specific unei epoci de „*dezechilibru social*” și „*descompunere morală*”, astfel încât creația tânărului poet ar fi străbătută de o „*netă detașare de formele obiective ale realităților noastre [socialiste]*”. Autorul este nevoit să schimbe titlul plachetei (manuscrisul, prezentat editurii încă în 1967, se numea inițial *Orizont vertical*), să-i revizuiască sumarul, să scoată din cuprins unele poeme, pe care avea să le publice abia în anii de relativă deschidere, de liberalizare a vieții social-culturale, cunoscută prin mântuitoarele pentru noi calificative „**perestroika**” și „**glasnost**”, promovate de ultimul lider al URSS, Mihail Gorbaciov. De altfel, în epoca de tristă faimă a existenței cenzurii sovietice, au fost găsite „*grave carențe de ordin ideologic*”, „*reflexe antisovietice*” și în alte manuscrise prezentate de A. Burac editurilor... Și mai curios e că asemenea „*cusururi*” erau „*depistate*” și divulgate în recenzii „*de uz intern*” de către redactori-colegi de breaslă mai tineri care, după 1989-1991, aveau să se situeze în avangarda înnoirii literaturii noastre. S-au situat *impetuos*, unii – și *impertinent*, alții – ca niște *impostori* „*de marca hard*” – ca să recurgem la un joc de cuvinte care încep cu litera **i**, în greaca veche un semn al negării. Și iată că tocmai unii din acei cenzori de cândva, acum se erijează în arbitri, dacă nu chiar în procurori ai procesului literar, cultural, poate și social de la noi...

Cel de al doilea volum liric de versuri al lui A. Burac, *Culegători în amurg* (1976), beneficiază de implicarea lui Mihai Cimpoi – ca redactor, și a lui Liviu Damian – ca prefațator. Cum era să se constate mai apoi, deja versurile din această plachetă „*au spart frontul „poeziei la cravată”*” (alias tradiționalistă până la refuz, dar și excesiv de tributară rigorilor „*realismului socialist*” – **n.n., Vl. P.**), *venind cu o respirație liberă, nouă*” (Leo Bordeianu).

În 1977 A. Burac scoate de sub tipar cartea *Perpetuele bucurii*, cuprinzând publicistică, în forma unor dialoguri cu diverse personalități din Moldova. Din acest an se consacră exclusiv activității literare. Avea să se impună, mai ales, ca dramaturg (inclusiv scenarist) și poet, deși se manifestă și ca prozator și eseist, în această ultimă ipostază – și printr-o prismă etnoculturologică. Din acest unghi de vedere trebuie percepute unele interviuri (luate sau acordate), o serie de eseuri propriu-zise, precum și traducerile făcute de A. Burac.

Dar face dumnealui niște traduceri antrenante și, mai ales, autentice, „*vii*”, căci păstrează, respectă neabătut demersurile autorilor primari – pe de o parte, pe de altă parte – replămădindu-le poezia (iscusit, firesc, fără falsuri, invenții și exagerări, cum procedează unii, pe la noi), într-o expresivă limbă românească. Se spune că hotarul dintre original și tălmăcire – mai ales în cazul poeziei – este întotdeauna unul fragil, dar A. Burac știe a imprima acestei fragilități veridicitate și frumusețe. Impresionează și geografia transpunerilor realizate de dumnealui: de la redutabili autori suedezi la... mari anonimi japonezi! – fără a trece pe lângă corifeii ai liricii ruse, cehe, slovace, din alte spații slave, spații pe care traducătorul nostru le cunoaște subtil, inclusiv datorită unei comunicări directe, „*de la suflet la suflet*” (sau: „*de la intelect la intelect*”), cu autorii tălmăciți sau cu urmașii acestora.

În 1979 este montată piesa *Primăvara în doi*, care avea să fie pusă în scenă și în Rusia; după care scrie piesa *Sposedania* (1982, revăzută în 1984). Un destin similar cu *Primăvara*... I-a avut și spectacolul *Iulia*, montat și acesta – după Chișinău – foarte curând și în Rusia, cu precizarea că pe baza lui s-a turnat la noi și un film: *Fii fericiți, Iulia* (studioul Moldova-film, regizor Iacob Burghiu, care a angajat în roluri actori de seamă ca Mihai Volontir, Victor Ciutac, Eugenia Todorașcu; Elena Proklova din Ru-

sia ș.a.). În același an la TVM se montează filmul-spectacol *Moartea de după prânz*, în regia Ariadnei Rudeaghin, cu participarea unor faimoși actori ca Grigore Grigoriu, Victor Ciutac, Vitalie Rusu, V. Madan. La Teatrul rus de dramă din Tiraspol este pusă în scenă piesa *Fântâna Anghelinei* (1985, regizor Efim Rubinstein, compozitor Ion Aldea-Teodorovici), iar TVM montează *Bufnița* (1987), în regia Ariadnei Rudeaghin, spectacol ce a fost re-transmis de mai multe posturi de TV din câteva republici ce făceau parte din URSS.

În 1988, TVM montează *Primăvara în doi*, atrăgând la realizarea spectacolului mai mulți actori tineri. E de reținut că numeroși dintre acești actori vor forma trupa Teatrului de avangardă „Eugen Ionescu”. În același an se produc două evenimente importante în viața scriitorului: Teatrul din Tiraspol pune în scenă piesa *Stația*, iar Editura „Literatura Artistică” scoate de sub tipar volumul *Primăvara în doi*, în care sunt incluse patru piese de teatru: *Primăvara în doi*, *Fântâna Anghelinei*, *Bufnița* și *Iulia*. Cuvântul introductiv și referințele la această carte sunt scrise de Mihai Cimpoi, Leonid Cemortan, Eugen Gheorghiuță. Volumul include și un interviu pe care autorul nostru îl acordase lui Ognian Stamboliev, traducător din română în bulgară. Tradus în bulgară, interviul a fost preluat și în revista de literatură universală (ce apare și în prezent) *Fakel* („Flamura”), din Sofia, capitala Bulgariei. După cum observă Mihai Cimpoi, „*dramele lui [A. Burac] sunt niște parabole etice sau poetice care ascund un sâmbure de povață: omul plătește pentru o anumită faptă – ca să te afirmi și să te realizezi e nevoie de fapte proprii, e nevoie să descoperi tu însuși legile existenței: fântâna se cade a fi curățată permanent [...]. Sensurile parabolice se insinuează discret, subtextual*”.

Editează, în 1990, volumul antologic *Întoarcerea lui Traian* – o carte ce include pagini, riguros selectate, de poezie, de proză și de dramaturgie.

* * *

Anul 1991 este unul pe care scriitorul îl consacră, în linii mari, unei recunoașteri internaționale, din punctul de vedere al spiritualității, a Republicii Moldova, care tocmai își proclamase suveranitatea, apoi și independența. Grație bunelor raporturi ale lui A. Burac și rodnicei sale conlucrări cu colegi de breaslă – scriitori de la București și de la Stockholm, Uniunea Scriitorilor din Moldova (mai exact, un grup de frunțași ai USM, printre care V. Levițchi, A. Busuic, M. Cimpoi, N. Rusu, S. Vangheli, Lida Istrati ș.a.) este cooptată în PEN Club. Astfel a fost posibilă primirea, prin vot unanim, la congresul său de la Viena (în noiembrie 1991), a organizației scriitoricești de la Chișinău într-o prestigioasă Asociație mondială a poezilor, prozatorilor și eseștilor, întemeiată de John Galsworthy, în 1921, și care își are până în prezent sediul la Londra.

În 1996 Andrei Burac lansează la Radio Moldova un serial din șapte piese, de inspirație evanghelică – despre Patimile lui Iisus Cristos, alcătuită din secvențele intitulate după cum urmează: *Ispita lui Iuda*, *Fiul Tatălui*, *Urechea lui Marcu*, *Cireneanul*, *Răzbunarea lui Caiafa*, *Nebunia lui Pilat*, *Legenda Marelui Rabin*. Chiar dacă a pornit de la o sugestie literară a scriitorului italian Giovanni Papini, după cum au remarcat mai mulți critici literari, autorul nostru a putut crea o operă originală, vădind o cunoaștere subtilă a materialului original, din Noul Testament și a celui din Sfânta Scriptură în ansamblu. Spectacolul, avându-i ca regizor pe Olga Șveț, iar în calitate de compozitor pe Vlad Burlea, s-a bucurat de un surprinzător succes la ascultători, beneficiind de numeroase reluări. De fapt, această piesă radiofonică de A. Burac se transmite pe unda postului de Radio Moldova an de an, în Săptămâna Mare, tot așa cum sunt transmise la posturile TV filme americane despre fapta, jertfa și biruința prin înviere a Mântuitorului nostru.

În 1997, același post de radio montează altă piesă de A. Burac: *Paznic la izvoare*. În 1998 Editura „Cartier” îi tipărește volumul *Cu toată ființa, spre altundeva*, considerat de juriul Uniunii Scriitorilor din Moldova cea mai bună carte de poezie a anului respectiv. În opinia lui Gh. Tomozei, „*Andrei Burac e un cerebral, versurile sale se organizează cu lentoare în jurul unui «sâmbure» ideatic și, cu aparența unui fabulist ce începe prin a deconspira «morală», poetul se învăluie în mister. Stenic (indecizia opțiunilor sale e doar aparentă), A. Burac rostește cu simplitate adevăruri existențiale de maximă gravitate, păstrând pe «chip» (vers) o penumbră de îngândurare și pătimire*”. În context, vom reține și o apreciere a criticului Gr. Chiper, care consideră că „*multe din poemele lui A. Burac conțin rânduri de maximă concentrație poetică [...]*”, ce denotă „*o fire decisă, la un loc cu tema resemnării, prin care exprimă, întâi de toate, devalorizarea obiectelor celor mai de preț, creează acel soi de poezie inconfundabilă, viguroasă în redarea fragilității*”.

În anul 2003 scrie piesa *Câteva zile și nopți cu vedere la mare*; tot atunci, Teatrul „Satiricus – Ion Luca Caragiale”, pune în scenă spectacolul *Ispitirea lui Iuda*, din ciclul cu subiecte evanghelice. Din nou, chiar dacă în această lucrare s-ar putea regăsi unele paralele cu o celebră lucrare a scriitorului rus Leonid Andreev (1871-1919) sau posibile similitudini cu alte creații literar-dramatice, abordând același subiect, piesa dramatică a lui Andrei Burac a constituit, cu certitudine, o revelație pentru spectatorul nostru, inclusiv grație unei chei proprii cu care autorul basarabean a putut „deschide ușile” spre o tematică amplă, masiv explorată, de-a lungul secolelor, în majoritatea literaturilor popoarelor creștine, și nu numai.

Anul 2005 a fost unul remarcabil pentru Andrei Burac, măcar și din motivul că îi apar concomitent câteva volume: *Flacăra din vechile oglinzi* (poezie) – la București;

Între somn și veghe (proză) – la Chișinău; și *Asediați de cuvinte* (publicistică) – la Timișoara. În 2006 tipărește volumul antologic de poezie *Există ore*.

Om de vastă și subtilă cultură, cu o percepere *sui generis* a valorilor literare, estetice și general-umane, cu o filozofie proprie asupra lumii și timpului în grăbită scurgere (ceea ce poate fi sesizat atât în creația sa „strict” literară, cât și în interviurile sale, în luări de cuvânt și de atitudine, în emisiuni radio și TV), Andrei Burac scrie pentru reviste literare și de cultură nu numai de la Chișinău, dar și din București, Iași, alte importante centre culturale românești; din Rusia, precum și din mai multe țări europene, unde, în afară de traduceri din poezie, i-au fost inserate eseuri și dialoguri. Are o vie colaborare cu unele publicații ale diasporei românești, la acest capitol un loc aparte revenindu-i revistei *Argo*, publicație de elită („caiet solstițial de poezie și desen”), editată de Alexandru Lungu (născut pe 13 aprilie 1924, la Cetea Albă, medic de meserie, autor a circa 40 volume de poezie; mulți ani a trăit în Germania, unde a și decedat, pe 3 iulie 2008). Andrei Burac este unul dintre puștii basarabeni găzduiți de revista *Argo*, cu poezie și eseu.

În demersul culturologic al lui Andrei Burac trebuie inclusă și ampla, prodigioasa d-lui serie de interviuri (uneori – monologuri, reflecții „de lungă durată”) la Radio Moldova: cu deosebire la emisiunea de literatură universală *Secolul XXI* (inexplicabil, sistată, din păcate) a redactorului Veaceslav Gheorghişenco, precum și la emisiuni în limba rusă, de la același post, din ciclul *Spații culturale*, redactor Ludmila Şcebneva. Este prezent și la glorioasele cândva posturi de radio *Europa Liberă*, *Vocea Americii* sau *Deutsche Welle* (Unda germană). Nu vom trece cu vederea nici faptul că A. Burac este adeseori invitat în juriile ale uniunilor de creație: USM, UNITEM, Uniunea Cineaștilor, al căror membru este.

* * *

Încă de la debuturile sale, poezia lui A. Burac a atras atenția colegilor de breaslă din metropole, Moscova și Leningrad (Petersburg), din alte republici zise „unionale”, iar apoi și din țările numite atunci „frățești”, iar acum – ex-comuniste. Astfel, în anii '70-'80 apar traduceri din lirica lui A. Burac în rusă, ucraineană, letonă, armeană, georgiană, bulgară, cehă, germană etc. În aceeași perioadă, grație „dublării” (traducerii simultane) a unor spectacole televizate, și câteva piese dramatice (de ex., *Buțnița*) ale lui Andrei Burac au răsunat în rusă, dar și în alte limbi ale unor popoare înglobate în URSS (ucraineană, bielorusă, letonă, lituaniană, armeană, georgiană etc.). La răspântia secolelor XX-XXI, se extinde cu mult numărul limbilor în care sunt tălmăcite poezii, eseuri, proze, scrieri dramatice de A. Burac: engleză, franceză, greacă, suedeză, finlandeză, cehă, slovacă, polonă, sârbă, croată, slovenă, maghiară, spaniolă, ebraică, chineză ș.a.

Scriitorul a efectuat mai multe călătorii de studii, documentare, dar și de propagare a valorilor culturale românești, preponderent pe cele din R. Moldova, în: Rusia, Ucraina, Bulgaria, Ungaria, Cehia, Slovacia, Polonia; Germania, Spania, Austria, Suedia, Finlanda, Turcia, China, India, SUA etc.; cu diferite ocazii, s-a aflat în vizită în mai multe orașe din România. A scris eseuri, note de călătorie, unele prezentate în emisiuni radiofonice și TV, la diverse întâlniri cu colegii de breaslă și cu cititorii.

Se pare că unii ar vrea să se uite, dar am comite o mare nedreptate dacă nu am aminti, mai ales într-un context aniversar, că tocmai Andrei Burac este membru-fondator al PEN Club-ului în R. Moldova, devenind ulterior secretar (1991), apoi și președinte (1998) al Filialei din Chișinău a acestei organizații mondiale a oamenilor de litere. În 1993 devine membru al *World Academy of Art & Culture* (Academia Mondială de Arte și Cultură), apoi și al *World*

Congress of Poets (Asociația Mondială a Poeților) din California, SUA. Activează în calitate de Consul Onorific al Republicii Cehia în R. Moldova, organizând importante manifestări culturale de natură să propage la noi cultura cehă, dar și pe cea îngemănată – slovacă: Zilele filmului ceh, lansări de carte, expoziții de artă, întâlniri cu personalități ale literaturii și artei cehe, respectiv, slovace. Are un merit aparte la organizarea, în premieră la noi, a Zilelor literaturii suedeze, eveniment anticipat de scoaterea unui număr special, „suedez”, al revistei *Viața Basarabiei*, precum și a unor întâlniri-colocvii ale traducătorilor din mai multe țări.

Creația literară și activitatea culturală și culturologică a lui Andrei Burac sunt apreciate: i se acordă *Premiul pentru poezie al USM* (1998), în 2002 îi revine *Premiul UNESCO Pentru propagarea Binelui și a Culturii* (pentru dramaturgie), iar în 2004 – *Premiul de Excelență* pentru contribuția la dezvoltarea dramaturgiei naționale – oferit de Uniunea Teatrală din Moldova, *Premiul Gh. Asachi* al Teatrului „Satiricus – I.L. Caragiale” (2006), *Certificatul de prețuire și recunoștință* al Companiei „TeleRadio Moldova” (2007), *Premiul Thalia* – pentru scrieri dramatice, la Salonul Internațional de carte SIC-2013 etc. Deține Medalia *Mihai Eminescu* (1998); în mai multe rânduri a fost cap de listă la nominalizări de genul *Cea mai bună carte de poezie*, *Cea mai bună scriere dramatică* etc.

* * *

Raportate la o epocă relativ „calmă”, „rectilinie” – anii '70-'80 ai secolului trecut, criteriile de evaluare a operei unui scriitor, a omului de creație în ansamblu, s-au învălmășit amețitor, în ultimele decenii. Totuși, cel puțin un criteriu de prețuire „a rămas în picioare”, aproape la fel, din cărunta Antichitate și până în siniliul zilelor noastre. Ne referim la solicitarea creației literare – din partea editurilor (a celei dra-

matice – din partea teatrelor etc.), cerere care, de cele mai multe ori, echivalează cu interesul, simpatia, aprecierea, din partea cititorilor (respectiv, a ascultătorilor / spectatorilor). Din acest unghi de vedere, scrierile lui Andrei Burac străbat epoca noastră, a consumismului, sub o zodie ce poate fi numită a împlinirii. După volumul cu titlu edificator *Arena*, scos în 2008, după o pauză relativ lungă, în acest an – unul mai deosebit pentru scriitorul nostru, ajuns la trei pătrare de veac – dânsul a fost solicitat să tipărească un număr record de volume. Acordați atenție și la frumusețea titlurilor – în lista de mai jos, dar și denumirile amintite mai sus – e și aici o particularitate a lui Andrei Burac.

Astfel, în 2013, numai la prestigioasa Editură „TipoMoldova” din Iași i-au apărut următoarele cărți: *Ghilotina de aur* (poezie), *Între somn și veghe* (proză plus fragmente de jurnal), *Suflete la plimbare* (piese drama-

tice), *Cercul de cretă basarabeană* (eseuri), *Suflete la plimbare* (eseuri). Editura „Lumina” scoate de sub tipar volumul antologic *Așteptarea*, incluzând proză scurtă, poezie, fragmente de jurnal și din scrieri dramatice; un interviu. Se află în curs de apariție cartea *Mergi până se termină drumul...*

Este, indiscutabil, o performanță editorială. Dar adevăratul record constă, credem, nu în mulțimea, ci în consistența scrierilor lui Andrei Burac, pe care le adună în volume cu o proverbială meticulozitate, la o înaltă cotă a exigențelor de autor. La fel, mai rezidă și în rezistența – literar-estetică, morală, dar și civică –, a operei editate. Ne alăturăm tuturor celor care se bucură de aceste apariții editoriale, felicitându-l din suflet pe Andrei Burac pentru facultatea-i mai rar întâlnită de a se impune – delicat, discret, dar și perseverent, apoi, iată, și durabil – în lumea tot mai bulversată a literelor, artelor, ideilor, intențiilor de calitate.

ANDREI BURAC: „ÎN CĂRȚI DESCOPERIM ÎNȚELEPCIUNEA”

Natalia Moraru: *Ce înseamnă pentru Dumneavoastră „a scrie”?*

Andrei Burac: Niciodată nu mi-am putut explica de ce am început să scriu, dar, la sigur, în niciun caz nu m-am așteptat la avantaje materiale de la scris. Cu atât mai mult la niciun fel de considerație. Și nici pentru a-mi aureola numele și a-l face intangibil. Sau pentru a fi mai respectat de oamenii care m-au cunoscut sau mă cunosc. Ori poate pentru a fi cunoscut și de „măi-marii zilei”, de cei care ne conduc și mi-ar fi putut oferi, ca și altora, pe tavă, nu știu ce titluri ori distincții.

Am început să scriu probabil dintr-o necesitate de a-mi despovăra sufletul. La începuturi serile, oricât aș fi fost de obosit după o zi de muncă trăită printre suferinzi, iar uneori chiar și printre muribunzi,

simțeam o necesitate imperioasă de a citi cărți mai noi și mai vechi, căutând răspunsuri... de a-mi nota câte ceva și din cele ce îmi împovărau sufletul doar mie până mă doboră oboseala, dar și somnul. Poate și pentru a-mi cultiva în continuare memoria. Dar și străduindu-mă să nu uit nimic din cele întâmplăte cu mine și cu oamenii dragi mie. Și, odată ce am supraviețuit nu numai ca să trăiesc, mai am și o datorie: să depun mărturie.

Sau cine știe, poate pătruns și eu de misterul procesului de creație, de adevărul cunoscut încă din vechime că actul de creație este cea mai captivantă activitate umană. Și de ce nu aș fi mers și eu măcar cât de puțin pe drumul pe atunci plin de spini și umilință al artei scrisului.

În plus, încă din adolescență mai învățasem de la profesorii mei, unii cu studii solide, făcute încă înainte de război, că cititul îl face pe om deplin, conversația îl face prompt, iar scrisul îl face exact.

N.M.: *Noi, tinerii de astăzi, știm că pe timpurile când ați început și Dvs. să scrieți erau oameni ai stăpânirii care vegheau nu numai cele scrise, dar până și cele spuse de oricine?*

A.B.: În paralel cu cele gândite sau scrise de mine, mereu în preajmă simțeam și prezența unui instinct tainic, care din când în când mă avertiza că pe lângă flacăra și misterul procesului de creație mai existau și consecințe. Un zbcucium chinuitor pe alocuri, plin de primejdiile cenzurii în acea epocă. Fiindcă pe lângă blândețea lumii în artă și literatură, alături de oamenii cu inimi pline de lumina bucuriei că s-au născut și-și trăiesc viața, mai existau și alții cu o inimă pustie.

Și încă de pe acele timpuri am înțeles că trebuie să mă întâlnesc cu oamenii care au o bună cultură literară. Oameni care simt și trăiesc bucuria cuvintelor, precum și rugăciunea inimii. Dar și un soi de cetățeni ai lumii.

N.M.: *Ce înseamnă a fi un scriitor?*

A.B.: Scriitor poate fi omul care posedă misterele cuvântului. Omul care, cu un limbaj al său, interior, spune ceva lumii. Așa cum au procedat marii clasici, atât naționali cât și universali. Ei nu au neglijat nici literatura modernă care a fost scrisă în epoca vieții lor.

Scriitorul are un resort secret al propriei ființe. El este și „un concurent de temut al iubirii și religiei”.

Scriitorul trebuie să dispună de o libertate spirituală și să poată suporta uneori arșița singurătății. Și ca om el trebuie să fie o conștiință liberă. Un cetățean al lumii, nu numai al țării și culturii unde s-a născut,

fiindcă oricum vine vremea când noi cu toții ne întoarcem „la rădăcini”. Când timpul își lasă pleoapa lui mare peste cei care ne-au cunoscut și iubit cândva. Și el, scriitorul, trebuie să evite adaosul dezamăgirii.

Scriitorii, trăind uneori într-o adâncă mocirlă morală, în multe situații trec de la acea morală la psihologie. Fiindcă motivația scrisului are la bază și o revoltă interioară.

Scriitorul întotdeauna trebuie să aleagă între curajul de a spune adevărul și lașitate, între sacrificiu și egoism. Și nu o persoană dăruită vorbăriei. Nu un infatuat cu câteva poezii sau articole publicate ori în loc de opere – niște broșurele.

În caz dacă scriitorul are înclinații pentru probleme mai spirituale trebuie să știe încă de tânăr și să se obișnuiască cu faptul că aceste probleme, în toate timpurile, au interesat puțină lume. De aceea, este bine să aibă un auditoriu mai mic și să se obișnuiască cu el.

Există și o altă fațetă a omului de artă și a scriitorului. Singurătatea, atât de necesară lui, cu timpul îl distanțează de micile plăceri ale vieții altor oameni, dar și de persoanele dragi lui.

Și cu toate astea, cineva a spus că există și lucruri care nu se scriu niciodată.

Cam acestea ar fi unele păreri despre un om al scrisului, oriunde și-ar duce el viața. Păreri înțelese și împărțite nu doar de mine, dar și de alte persoane care au îmbrățișat această meserie.

N.M.: *Și atunci ce este o societate sau, cum se mai numește la noi, în Republica Moldova, o uniune a scriitorilor?*

A.B.: „O groapă cu lei” a scrisului și a scriitorilor. Persoane diferite... foarte diferite una de alta, dar totuși împreună.

N.M.: *Care este cea mai importantă moștenire lăsată urmașilor, din punctul Dvs. de vedere?*

A.B.: Dragostea și respectul pentru carte. Arta. În special, muzica, dar și literatura. Arta, care în toate timpurile a ajutat pe parcursul vieții sufletul călătorului rănit și istovit. Dar și amintirile despre lupte, dureri și moarte a părinților, bunicilor și străstrăbunicilor noștri.

N.M.: *Ce a însemnat pentru Dvs. să abordați diverse genuri și specii literare?*

A.B.: Citind scriitorul englez Robert Louis Stevenson (1850-1894), care a spus că un om de litere *complet* este acela care scrie poeme, eseuri, povestiri și dramaturgie, i-am urmat spusele. Acum, la vârsta pe care o am, îmi dau seama că nu am greșit. Că doar practicând și dramaturgia (piese de teatru, piese TV, piese radiofonice, scenarii de filme) am putut să fiu mai aproape de cei dornici de a cunoaște și o altă lume decât cea care îi înconjoară.

Iar în ceea ce privește dramaturgia, am fost și eu ispitit de a scrie vorbirea directă, replica promptă și exactă, dialogul. Astăzi oamenii au un fel de a-și exprima gândurile abreviat, nervos, cam „din senin”, cu pauze multe. Și un fel de tăcere – explozii, după care urmează cascade întregi de mărturisiri a nu știu ce adevăruri, de parcă fiecare dintre ei s-ar teme că nimeni nu-l va înțelege.

În secolul nostru, din motive cunoscute, textele din cărți se citesc tot mai puțin. Iar dramaturgul, spre deosebire de poet și prozator, mai are șansa de „a-l căuta”, de „a-l urmări” pe acest dificil cititor în sala teatrului, în fața micului ecran sau pe net.

N.M.: *Scriitorul Iulian Ciocan afirmă că „poezia lui Andrei Burac nu e una facilă, nu se lasă digerată cu ușurință, ci e reflexivă, densă, cu imagini opace, greu traductibile”. De ce ați recurs la această modalitate în poezie?*

A.B.: Și pentru mine, ca și pentru alți autori, poezia este emoția retrasă în liniște. Apoi, orice poet are o armonie interioară proprie, în funcție de reacțiile lui funda-

mentale în raport cu lumea și cu mediul în care își duce viața. Printre aceste reacții sunt: bucuria, tristețea, satisfacția, plăcerea, așteptarea, frica, dezgustul și...

Marii poeți din lume prin asta plac cititorilor, fiindcă sunt foarte diferiți. Dar până la urmă au dreptate și poeții, și cititorii. Vorba ceea, dreptatea fiecăruia în parte. Aș putea și eu în poezie să am dreptatea mea. Scriu un fel de poezie general-umană, fiindcă oamenii de pretutindeni au aceleași suferințe și așteptări.

Poezia poate veni, în primul rând, din rugăciunile inimii poetului. Dar și din foșnetele nopții. Ori din tăcerile pământului. Până și din scorburile întunericului, din amintirile trăite. Uneori până și din potopul mâniei divine fără mângâierea curcubeului, din nopțile părerilor de rău. Ca până la urmă, aceste texte, aceste poezii, să reziste sau nu doar la o eventuală întâlnire cu cititorul de poezie, dar și la o eroziune a anilor.

N.M.: *Lecturile căror scriitori au stat la baza formării stilului Dvs. de a scrie?*

A.B.: Încă de mic copil am descoperit în mine plăcerile lecturii, dar și cea mai frumoasă pagină a lumii – biblioteca. Citind, am înțeles că omul trebuie uneori să fie și atârnat de torțile cerului, totodată având și o datorie a propriei perfecțiuni.

În cărțile mai multor autori am căutat și adevărurile simțite prin cuvinte, probabil, îndrăznesc eu să spun, formându-mi și un stil propriu de a gândi și de a scrie. Anume în biblioteci orice om, indiferent de meserie ori vârstă poate găsi suma necesară de cunoștințe, pe care o poate acumula pentru restul vieții. Tot în cărți el, omul, poate descoperi și înțelepciunea, care pe parcursul istoriei a salvat omenirea. Altfel, fără de acest patrimoniu spiritual, nici nu-mi închipui ce s-ar fi ales din omenire.

Cu părere de rău, nu doar timpul a omorât multe cărți, dar și oamenii. Fiindcă fiecare om, indiferent de educația și cultu-

ra lui, are și un război nu numai în inima lui, dar și cu cei din preajmă, și cu tot ceea ce fac ei bine sau rău pentru a supraviețui în istorie.

Pe toate astea astăzi le putem vedea și „pe sticlă”, cum fiecare „clipă a lumii se leagă de un șir întreg de imagini ale morții și ale deznădejdiei. Nu mai există dimineață fără agonii, nici seară fără închisori și nici amiază fără măceluri înspăimântătoare”.

Fiindcă în viața de toate zilele și eu cu dumneata putem întâlni și oameni măcinați de lăcomie, invidie, minciună, vanitate, care îi roade pe dinăuntru răpindu-le energia, pacea, somnul. Fiindcă omul perfect, fără suferințe, poate fi un monstru, visat doar de filosofia comunismului și a nazismului.

N.M.: *Una din temele pe care le abordeați frecvent în operele Dvs. este dragostea.*

A.B.: Deci, vom încerca să vorbim și despre vinul amețitor al dragostei.

Viața omului trăiește la umbra dragostei este plină de surprize, dar și de mistere. Ea este inconfundabilă. Necazurile, inevitabil întâlnite pe parcursul anilor de orice ființă umană, lui i se par niște întâmplări stranii, iar bucuriile rămân memorabile pentru restul vieții.

Nu există persoană pe lume să nu-și amintească despre clocotul dragostei dintâi, fiindcă dragostea pentru orice om este cea mai mare energie pe care o poate trăi. Adevărata ta dragoste mai este și înnoitoare în toate, iar femeia care iubeste și simte că este iubită de un bărbat, toată ființa ei poate adjudeca o putere și o ordine de neimaginat.

Mi-a plăcut și o altă temă în legătură cu dragostea – eterna temă intimă a femeii – dezamăgirea...

Mierea dragostei ar putea până la urmă să se transforme și în fiere. Dragostea asociată cu o plăcere care domină trupul, se întâmplă că trebuie plătită, iar plata este durerea cumplită. Deci, plăcere-

rea și suferința, suferința și plăcerea. Apoi, colac peste pupăză, mai există și o luptă între sexe, despre care nu se prea scrie, dar nici nu se prea vorbește. Dar această luptă, uneori foarte crâncenă, există. Însă, pe această temă vorbim cu altă ocazie.

Lumea trăiește și cazuri când eternitatea dragostei ține doar câțiva ani. Fiindcă există și oameni care nu iubesc decât ceea ce înțeleg, că puțină dragoste seamănă cu puțin vin... Prea mult și dintr-unul, și din celălalt îl îmbolnăvește pe om.

Marea tragedie a vieții nu e că oamenii pier, ci că în secolul nostru încetează să mai iubească. Oamenii nu mai știu să iubească.

Femeia pentru un bărbat... Ghergheturile ei cu parfumurile paradisiului... Patul ei cu o mireasmă plăcută... O femeie frumoasă cu dinți de lupoaică tânără...

Femeia iubită, cum poate să nu fie și opera unui scriitor?

Mai cunosc și din cele citite din cărți, dar îndrăznesc a spune și din propriile trăiri că „există o onoare a iubirii. Odată pierdută, iubirea nu mai înseamnă nimic”.

N.M.: *Înainte de a deveni om de creație ați fost un chirurg apreciat. Ce v-a determinat să o luați pe un alt drum?*

A.B.: Zi de zi, mulți ani la rând, practicând medicina, de altfel, o meserie acaparantă, am înțeles, în afară de adevărul că trupul omenesc este o adevărată minune, alături de neliniști poetice, am mai acumulat în lumea interioară, care zace în cotloanele fiecăruia dintre noi, și multe cunoștințe despre ghemul vieții oamenilor. De exemplu, știam că orice om, de când e lumea lume, oriunde s-ar afla și orice în-deletnicire ar avea, omul trăiește un spectacol al vieții și al morții pe pământ. Am acumulat și cunoștințe despre om, despre ciudatul animal, care a avansat până la gradul de om (*homo sapiens*), „ființa socială care se caracterizează prin gândire și prin limbaj articulat, prin capacitatea de a

făuri unelte și a transforma cu ajutorul lor realitatea înconjurătoare." Am acumulat și câte ceva despre marele adevăr, că până la urmă toate frumusețile se ofilesc și toate cărnurile putrezesc. Sau că infernul există în apropierea noastră, mai exact, chiar în noi.

Și viața, cât ne este dată, se aseamănă cu o ghirlandă a zilelor, dar și a nopților cu stele, care ne sunt date să le trăim una câte una.

Apoi cunoșteam nu numai operele, dar și biografiile unor scriitori ca Cehov, Veresaev, Kaverin, Aksionov – ca să mă limitez doar la literatura rusă –, care și ei au avut la bază studii și practică în medicină. Și aceste destine scriitoricești m-au încurajat să pornesc pe acest drum, altul, precum spui dumneata.

N.M.: *Participați adeseori la întâlnirile cu tinerii din licee, facultăți și cenacluri literare din Chișinău...*

A.B.: Orice generație își are grijile, gândirea, avantajele și smintelile sale. Doresc mult să le cunosc și pe ale generației voastre.

Vai de prăpastiile care separă generațiile. Un important scriitor spaniol, Juan Ramón Jiménez scrie undeva că e foarte important ce gândește tineretul despre generația precedentă, fiindcă tinerii constituie pentru cei mai în vârstă începutul posterității. Ar trebui mai întâi să recunoaștem că puterea tinereții vine și din neștiință. Dar nu putem neglija nici faptul că tinerețea este un mare izvor de inspirație. Tinerii astăzi sunt alții de cum eram noi în tinerețea noastră. Nu-i pot opri – din pornirile lor spre nou, spre schimbare, spre civilizație –, nici părinții, nici profesorii, dar nici mai-marii zilei, în politică. Nimeni nu-i poate opri să facă ceea ce-și doresc ei.

La ceea ce visează ei, tinerii, să devină în viață eu le mai pot sugera ceva. Un tânăr trebuie să-i caute în drumurile sale pe

oamenii care posedă energia comunicativă. Ei trebuie să-și trăiască viața înalt și cu demnitate. Să evite persoanele posedate de demonii distrugerii a celor create de generații și generații anterioare. Să-și stăpânească hoardele sălbatice ale dorințelor mai puțin sănătoase. Doar așa pot deveni ei oameni de gust și de idei. Ei trebuie să știe că a trăi în universul inteligenței este un mare noroc. În niciun caz să nu refuze în sufletul lor dorința de a avea și rădăcini, de a le păstra. Chiar și atunci când dacă pleacă în cele patru părți ale lumii, pentru a studia ori pentru a câștiga banii necesari supraviețuirii, astăzi, în timpuri grele aproape pentru toată lumea. Dar să nu uităm că omul, din vechime, este un călător, mereu călător, ca și acum: pentru a cunoaște, a simți, a mirosi vânturile lumii. Să nu uităm însă și acest amănunt: că stilul epocii noastre este și plin de persoane orbite de visul bogăției.

Le-aș mai sugera să țină minte cât de important e a nu asasina timpul, precum se mai întâmplă cu unii dintre tineri. A nu face zadarnic umbră pământului, deoarece omul, odată ce are marele dar de a se naște, trebuie neapărat să dea și semne de vitalitate. Nimeni să nu irosească în zadar energia ce clocotește în sufletul lui. Tinerii trebuie să caute compania oamenilor inteligenți și străluciți. Să cunoască și ei miracolul întâlnirii cu astfel de oameni.

N.M.: *Cu ce gânduri, cu ce idei trăiește astăzi scriitorul Andrei Burac?*

A.B.: Suntem în primele zile ale Săptămânii Patimilor. Mă bucură faptul că, în serile celor șapte zile ale acestei săptămâni, numită și Săptămâna cea Mare, Radioul Național repetă (al 18-lea an!) serialul radiofonic *Mărturiile calvarului* (text dramatic semnat de mine). Spectacole despre fundamentul civilizației noastre creștine, unde au roluri importante Eugen Ureche, Victor Ciutac, Ilie Todorov, Venia-

min Apostol și alții, care astăzi nu mai sunt printre noi.

După o iarnă grea, acum trăim o neșfârșită încântare a unei primăveri venite cu o mică întârziere. Cu flori, ierburi și soare. Cu miros de fum primăvărat, de cais înflorit și de verde crud. Și nimeni nu mai poate să ne spună ca pe timpuri: „Asta nu se cuvine...” În aceste clipe când mă „interoghezi”, e deja ceasul de seară, care pentru orice credincios este și ceasul examenului de conștiință.

Și apoi muzica asta, pe care la sigur o auzi și dumneata... Venită de undeva din depărtări, probabil, și de pe acoperișurile albastre ale lumii...

Muzica ce ne poate duce acolo unde intelectul nostru nu întotdeauna are acces.

Pentru conformitate: Natalia MORARU, studentă, anul II, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM, Aprilie-mai 2013

CRITICUL ANDREI ȚURCANU SAU DESPRE MISTERUL LITERATURII

*Antonina SÂRBU,
jurnalistă*

1. Altfel despre un eveniment

În lașul marilor iubiri, capitala vechie a Moldovei, a apărut o carte valoroasă: **Arheul Marginii și alte figuri** (colecția *Opera omnia*, publicistică și eseu contemporan), Editura „TipoMoldova” din Iași, autor Andrei Țurcanu. Așadar, eseu și publicistică despre seria de aur a singuraticilor basarabeni, despre identitate națională și reflexele deviantului totalitarist; despre răsul seniorial al lui Aureliu Busuioc, dar și despre Dumitru Matcovschi între firea locului și viclenia istoriei; despre Doina Postolache: spectrul moliei sau lumea ca o debara; Paul Goma: atitudine și poezie; „Drumul Damascului” în scrisul lui Vladimir Beșleagă; despre Vasile Gârnet: mărturie într-un proces al „rădăcinilor”. Toate aceste subiecte sunt așezate sub un titlu comun, **Secțiuni transversale**.

Capitolul doi, **Umbre și lumini în pătratul negru**, anunță alte titluri: *Dogma*, „setoasă de sânge”, *Dezgheșul*, *Avatarurile poeziei*, *Semnele prozei*.

Tot aici, **Efgii**, capitolul III, savurăm lectura unor texte despre Lorina Bălțeanu: o captivă în interioruri de sticlă; Grigore Chișinău: „abia tangibilul” sau în spatele frontu-

rilor imaginare; Victor Teleucă la „o margine de existență”; Anatol Ciocanu solarul (și tragicul); Poetul-scandal Nicolae Esinencu; Grigore Vieru: o poezie „pierdută”.

Nu ratați lectura altor texte (capitolul IV) – **Silue pe metereze!** Despre Theodor Codreanu: un polemist în marginile Adevărului sau despre Vasile Coroban, justițiar într-o lume a arbitrarului; Mihai Cimpoi și *l'esprit de finesse* al criticii; Ion Ciocanu: un plebeu în arenă; Viața lui Proteu sau eternul spectacol Gheorghe Mazilu; Nina Corcinschi: critica literară ca text (i)mediat; Adrian Dinu Rachieru: miza Eminescu... după Eminescu; Destin și voiață românească: 1. Mitropolitul Antonie Plămădeală între dosare și oameni; 2. O „poveste” a refugiului la două mâini.

2. Despre critică

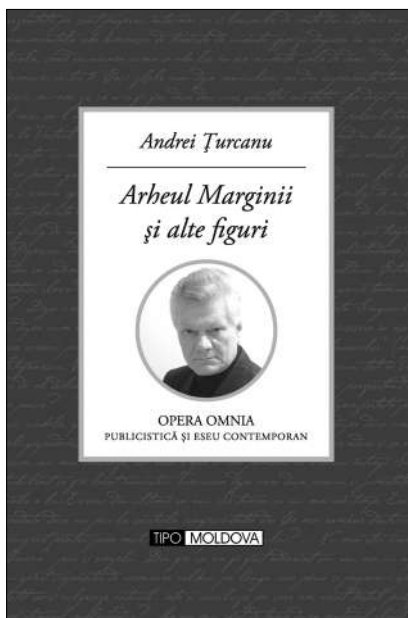
Pot afirma aici că avem o carte de zile mari. O carte scrisă de Andrei Țurcanu, criticul literar, dar și Poetul la fel exemplar. Păcat că la noi nu se scrie despre destinul criticii. Despre ceea ce a gândit, a conceput, a elaborat, a muncit Andrei Țurcanu merita să se scrie, să se fixeze în istoria recentă a literaturii!

Ce este critica, ne întrebăm, dacă critica nu este știință. Scriitorul francez Roger Ikor admite într-o analiză următoarea definiție: *critica e o curea de transmisie între consumatorul de frumose și cel ce răspunde de geneza lui*.

Roger Ikor, deși a trăit în celălalt secol (1912 – 1986; laureat al Premiului Goncourt în 1955), vorbea despre menirea criticului într-o realitate cu o supra-abundență artistică, invadată de supraproducție pe care, afirma scriitorul, că „niciun calculator nu o poate seria responsabil, niciun computer n-o poate discerne din unghiul calității – în acest context rolul criticului onest este mult mai mare”. Mai amintim: criticul are două obligații fundamentale: „Să semnaleze apariția operei artistice / literare și să ghideze consumatorul pe căile mult prea complicate ale unui gust amenințat” (Aurel Baranga).

Citeam și mă gândeam la realitățile acestui secol, XXI. La impasul în care se află azi criticul literar, cel de artă... Într-o lume a nonvalorii, a kitschului, a zecilor de mii de cărți care nu-s altceva decât maculatură, la miile de metri pătrați de pânză și tonele de vopsele irosite în zadar... În acest Babilon, cum să distingi valoarea?! Andrei Țurcanu încearcă și reușește!

Mă gândeam că pictorii vor fi invidioși pe scriitori că se pot bucura de un critic („curea de transmisie”!) pătruns de responsabilitate, atent, competent, lipsit de prejudecăți, sensibil la noul val de moderni, postmoderniști, transmoderniști, avangardiști și hiperrealiști... Din păcate, despre opera picturală încă nu a făcut / nu a realizat niciun critic asemenea texte ca

cele semnate de Andrei Țurcanu despre literatură și literați. Da... trebuie să mai așteptăm.

Inspirată, cultă, enciclopedică, dreaptă, înțeleaptă, intransigentă, adică *exemplară*, este critica pe care o semnează Andrei Țurcanu.

Dânsul își exercită funcția de intermediar între consumator și producător / romancier, poet și, în genere, între un om care produce un fapt de artă destinat să intre în circuitul atenției publicului cu spirit, pasionant, profesionist!

În opinia mea, Unirea între critica literară din Basarabia și cea din București, Sibiu, Iași sau Timișoara s-a produs! Mai mult, niciodată și nimeni nu ar putea detecta vreo inadvertență care ar vădi că autorul volumului *Arheul Marginii* a trăit într-un imperiu al limbii „moldovenești” sau în RSS Moldovenească...

3. Celula suferindă

Aici, între Prut și Nistru, aflat timp de aproape două secole într-o luptă inegală cu agresiunea slavă, sufletul dacului romanizat a suferit o deformare de substanță, a degradat. Sfericitatea i s-a estompat, sâmburele viu, cu luciul și tăria unei temporalități imemorabile, s-a lichefiat. Vechimea sa, proiectată în trăirea intensă a unui cosmos interiorizat, a comuniunii intime cu natura, a devenit o cvasibiologică bătrânețe fără vlagă. Experiența adâncurilor a cedat în fața culturii nemarginilor, rezultând un hibrid de superficialitate și netrebnie...

Mihail Kogălniceanu scria că inima poporului nu se înșală niciodată. E adevărat. Dar poporul nu simțise încă ruptura. El a

mai trăit destul timp cu fantasma Ideii Naționale, care între timp devenise prada profitorilor de tot felul. Micile vanități, interesele egoiste, de carieră, pornirile ariviste au erodat candida fantasmă trezită prin miracol la viață, au văduvit-o de miezul roditor, au terfelit-o în demagogie. Când „inima poporului” a simțit acest lucru, era de-acum târziu. Sublimul nostru moment de istorie s-a consumat foarte curând, târât fiind, ca trupul lui Ioan cel Viteaz de cămile, în sensuri divergente. Elitele s-au scufundat în bălăceala suficienței și căpătuirii, iar mulțimile au deraiat în fundacul exaltărilor în surdină, sfârșind în decepție și indiferență.

4. Un interviu de altăfată, actual și acum!

Cu ceva ani în urmă am realizat un interviu cu Andrei Țurcanu. Îl reproduc și aici, acum. Mi se pare actual și la anul 2013!

Detest „jumătățile” amatoriste

– *Vreau să anunț cititorii noștri că la Editura „Cartier” a apărut cartea de poezii Suferințele centaurului semnată de Andrei Țurcanu, o carte de zile mari care, aș spune fără a exagera, face cinste întregii literaturi române contemporane, nu numai celei din Basarabia. Îndrăznesc să te întreb: cum ai ajuns la Suferințele centaurului?*

– În primul rând, prin înțelegerea și susținerea prietenului Ion Casian și a directorului Editurii „Cartier”, Gheorghe Erizanu.

În celelalte privințe ar fi mai multe de spus. Mai întâi – titlul. Imaginea „centaurului” mă obsedează încă din anii studenției. Jumătate om, jumătate cal – ce poate fi mai cutremurător pentru simbolizarea dublei ontologii a ființei umane decât această alcătuire mitică? Pentru noi (mă gândesc la populația de pe acest teritoriu care azi se cheamă „Republica Moldova”) această figură are, cred, o semnificație deosebită. Suntem, în totalitate, *niște fracturați*, ceva „lipit” din jumătăți străine ori înstrăinate,

opuse sau chiar incompatibile. Jumătate români – jumătate moldoveni, jumătate sovietici – jumătate europeni, jumătate punct – jumătate virgulă, jumătate gravizi de ideea unei istorii mari – jumătate avortați de o istorie ingrată. *Cinevași-oricum-oarece-oricui* – iată ce suntem. Un talmeș-balmeș imposibil, un amestec de absurd și tragic, de sublim și mizerie.

– *Nu cumva te referi la rezultatele ultimului sondaj sociologic IMAS?...*

– Și ultimul sondaj, și sondajele anterioare au scos mereu în evidență o situație sociologică plină de paradoxuri. Dar acestea nu sunt decât reflexele unor contradicții mai adânci ale ființei naționale, oglinda naturii ei „centauriene”. Depinde însă din ce perspectivă vii să contempli această ființă cu dedublările ei infinite. Viziunea cea mai simplă, una profund dușmănoasă poporului nostru, este cea care ne reduce la condiția de dobitoace primare, cu reacții pur fiziologice, docile și supuse, ușor de manevrat, incapabile să se conducă singure și numai bune de condus. Știi cumva cum ne numesc curent, cu un dispreț suveran, auguștii magi ai acestei școli antropologice (anti)moldovenesti? *Bădlo*, adică aborigeni primitivi, lipsiți de inteligență.

– *Disprețul lor se îndreaptă, bineînțeles, numai asupra celor pe care cred ei că-i conduc, nu și asupra celor pe lângă care conduc. Te-am înțeles just?*

– Disprețul lor, am spus, este suveran, absolut. Noi toți, de la vlădică la pincă, nu suntem decât, niște „boi, care au nevoie de jug, de un bici și de fân” (am citat dintr-o maximă a „iluminatului” Voltaire despre popor). „Fânul” sunt miturile ideologice, sociale, istorice, lingvistice etc., născocite pentru a ne ține în jug. Unele mituri – pentru cei mulți, pe care, așa cum ai spus, cred că-i conduc, iar altele – pentru cei *pe lângă* care conduc.

M-am oprit mai îndelung asupra acestei perspective *demonice* pentru a-ți răs-

punde mai exact cum am ajuns la „Plânsul centaurului”. Din perspectiva adversă am ajuns, la cea *cristică*. Pe brânci am ajuns, cu muntele „celulei suferinde” în spate. Ca Ioan Vodă cel rupt de cămile. Cu un ochi „de sticlă” și unul care plânge mereu. Asumându-mi, deci, *integral*, până la capăt, condiția ființei noastre „centauriene”, *cu tot tragismul ei* („Să trăiești în sânul infernului cu voința de marmoră de a-l înțelege”, a spus un poet italian), cu disperarea unor repetate eșecuri într-un „destin întors”, dar și cu nostalgia unei posibile mântuirii, a regăsirii plenare în setea de puritate și absolut, aceasta e cartea mea.

– *Dar ce a fost pentru tine critica literară, apoi politica, pe care, se pare, le-ai abandonat definitiv. Te întreb aceasta, fiindcă, fără a vrea să te jignesc ori să-ți pun piper pe rană, critica literară de la noi nu a prea scris despre poetul Andrei Țurcanu. Niciuna din cărțile tale de poezie nu a fost premiată de Uniunea Scriitorilor. În mediile literare continuă, din inerție sau din alte motive, să se insiste asupra imaginii tale de critic literar și mai puțin, chiar foarte puțin, asupra celei de poet. Nu mai vorbesc de omul politic Andrei Țurcanu.*

– Din firea mea sunt un maximalist, față de mine și față de ceilalți. Detest „jumătățile” amatoriste, diletantismul lucrului făcut „pe încercate”, de mântuială. Dar îmi repugnă și „tehnicismul” fără suflet, profesionalismul de serviciu, banal și fără patos. Sunt un om cu un simț accentuat al răspunderii, un ins care „arde” în ceea ce face. Iar ceea ce fac e ghidat de un singur imperativ – Adevărul. Recunosc, numai poezia satisface maximalismul meu *în totalitate*, numai aici am deplina libertate de a fi întru adevăr, cum ar fi spus C. Noica. Numai în poezie pot fi (și sunt!) sincer și liber ca în fața lui Dumnezeu. Că nu au fost premiate cărțile mele de poezie, nu-mi pasă. Că s-a scris puțin despre ele – sunt sigur, se va scrie.

Critica literară mi-a produs anumițe (mici și puține) satisfacții într-o epocă când aveam atâtea de spus și când nici nu puteam admite gândul că poeziile pe care le scriam pot fi publicate.

Politica – da! cu ea e altă poveste. Atât cât a fost o *politică națională, una pentru toți*, adică între 1987 și alegerile parlamentare din iarna lui 1990, politica a fost pentru mine *total*. Imediat însă ce au apărut „listele” electorale, am resimțit cum în locul politicii naționale vine politicianismul fără Țară, cu secătura politicianistă agresivă și cinică în frunte. Disperat, ce era să fac? Am tăcut. Câteva ieșiri „inoportune”, care erau mai degrabă niște gesturi deznădăjduite de „sinucigaș” politic, au fost pe loc sancționate. Un ins, căpătuit bine cu banii de la cenaclul „A. Mateevici”, și care azi încearcă să încalce mărtoaga „liberală”, mi-a trimis acasă un cap de câine. A făcut-o la indicația „șefului”, un ministru de atunci și, firește, un mare „patriot”, trecut peste puțină vreme deschis în solda lui Antiufoev. Etc., etc., etc. Mai târziu am mai avut niște iluzii. Credeam că fac o mare dreptate, un serviciu „patriei și poporului”, punând stavilă „răului mai mare”, ajutând să vină în fruntea mesei „răul mai mic”.

Iluzii! Răul este rău și *punctum*. De când am înțeles acest adevăr simplu m-am retras în sine și m-am făcut cutie de rezonanță. Ciocănesc adâncurile și mă bucur când ele îmi răspund cu un sunet neașteptat de orgă cosmică. Înțeleg că acesta e sunetul Adevărului și-l pun pe hârtie. În aceste momente sunt foarte fericit.

(„Ziarul de Gardă”, 22 mai 2008)

5. Despre Iisus prin miriști

Andrei Țurcanu: *Iisus prin miriști*, e un titlu în care s-au suprapus imagini și experiențe din arii foarte diferite. Nichifor Crainic a publicat între cele două războaie o carte *Iisus prin grâu*. E un titlu magnific pentru o viziune a unei rusticități sacrale. Pentru noi mi s-a părut emblematic un Iisus tragic. În

Basarabia anului 2006 un lîsus „prin grâu” ar avea o rezonanță de fals, de contrafăcut. Aici, din străfundurile memoriei mi-a venit, salvatoare, imaginea unor miriști fără de capăt (poate una din primele imagini ale copilăriei mele). Niște țărănci cu greble de un metru și jumătate adunând spice. Printre ele și mama mea. Și eu, *un copil de doi, poate trei ani, desculț, sub un soare torid, rătăcit, singur cu spaima mea de prunc în fața pustiului nemărginit al acelei miriști.*

6. De ce ați abandonat politica?

Nu mai sunt naiv. În lipsa mijloacelor care să-mi permită să fac o politică așa cum o gândeam și cum aș fi vrut-o eu, credeam că se pierde lumea dacă nu mă arunc cu pieptul gol înaintea „răului mai mare”, făcându-i loc în capul mesei răului „mai mic”. Până am înțeles că nu există rău „mai mare” ori „mai mic”, este *răul pur* și simplu, cu una și aceeași față hidoasă.

7. Aveți o maximă preferată, pe care ați vrea s-o repete din când în când și cititorii noștri?

Nu „din când în când”, ci de multe ori pe zi. Sfântul Augustin: „Tu erai, Doamne, în mine și eu eram în afara mea!”

8. Misterele literaturii

Întrebat ce înseamnă cartea, literatura, scriitorul pentru sine și pentru societate, Andrei Țurcanu a răspuns:

– O carte bună e prietenul (poate chiar unicul) în care poți avea întotdeauna o încredere deplină. Cartea îți oferă cu generozitate totul și nu-ți cere în schimb nimic.

Îmi veți spune că ea cere un efort intelectual. Dar oare răsplata nu este infinit mai mare decât orice osteneală de lectură? Întrebarea e pur retorică. Întâlnirea cu o carte bună este mereu un salt din monotonia cotidianului (cu înlănțuirile sale aleatorii și restrictive) în zona unei sublime libertăți a spiritului. O carte bună e, întotdeauna, ca și o împărtășanie.

9. Pentru Andrei. În loc de final. Despre misterul literaturii. Alexandru Dumas mărturisea în jurnalul său următoarele: „La moartea unui personaj din *Cei trei mușchetari*, lovit de pierderea iremediabilă, am plâns neconsolat trei zile.”

10. De același autor (bibliografie selectivă)

Martor ocular (critică literară), Chișinău, Literatura Artistică, 1983, 221 p.; *Cămașa lui Nessos* (poezii), Chișinău, Literatura Artistică, 1988. Ediția a 2-a, Cartier, 1996, 133 p.; *Regăsirea numelui* (critică literară), Chișinău, Literatura Artistică, 1990, 279 p.; *Bunul simț* (eseuri critice), Chișinău, Cartier, 1996, 256 p.; *Sabatul sau noaptea vrăjitoarelor politicii moldovenești* (eseuri politice), Chișinău, Cartier, 2000, 136 p.; *Elegii pentru mîntea cea de urmă* (poezii), Chișinău, Zamolxe, 2000, 48 p.; *Destin întors* (poezii), Chișinău, Cartier, 2005, 88 p.; *lîsus prin miriști* (poezii), Chișinău, Periscop, 2006, 72 p.; *Estuar* (poezii), Chișinău, Cartier, 2008, 138 p.; *Plînsul Centaurului* (poezii), Chișinău, Cartier, 2008, 380 p.; *Interior în roșu aprins* (poezii), Iași, Tipomoldova, 2012, 506 p.

Februarie 2013

UN DON QUIJOTE MACHIAVELLIC

Lucian POSTU

Să nu mint: acum 17 ani, era cît pe ce să mă încaier cu Andrei Țurcanu... Așa că știu destul de bine din ce cute e făcut. Știu că nu-i nici balerin, nici călugăr, nici costum umblător. Am fost lîngă el, cînd

mulți plimbau prin gură etichetele slinoase și parșive îmbălate de alde lurie Roșca și kantora lui. Am învățat de la el ce era de învățat, ca de la o cătană bătrînă, chit că dumnealui, ca orice partizan tăbăcit, n-

are timp de lecții. Și nici de crîcneli ☺. Daa (nu-mi spuneți...), *Andrei Afanasi'ci* îi tari *stroghi*, dak' n-ai făcut întocmai, apu'... V-am spus doar k iară s' ni încăierăm ☺...

Datorită lui, am reușit în 1995 să ajung la Ilie Ilașcu și la camarazii lui, în închisorile din Tiraspol și Hlinaia. Datorită lui, glasurile lui Ilie Ilașcu, Andrei Ivanțoc, Alexandru Leșco și Tudor Petrov-Popa s-au auzit atunci la BBC, adică în toată lumea. Atunci, meritul meu a fost doar că am avut încredere în Andrei Țurcanu, dincolo de mizeriile și șușotelile guzganilor sau șoriceilor de Bîc. Așa am putut întâlni patru extraterestri români, născuți în Basarabia și uitați acum, desigur, de România.

Știind ce echilibristică a făcut Andrei Țurcanu pentru a face posibile acele interviuri din închisorile transnistrene, am înțeles atunci mai multe lucruri. Că mai toți cei care îl spurcau pe la colțuri nu meritau nici măcar să-i adape caii. Și că domnul doctor habilitat Andrei Țurcanu e o combinație neverosimilă de machiavelism și donquijotism. Atunci am înțeles, ca un ateu serios ce sînt, că nu e chiar utopie îndemnul unui învățător din Nazaret: fiți înțelepți ca șerpii și curați ca porumbeii.

Dacă credeți că umflu aiurea beșica, o să vă spun, odată, cum am stat împreună de vorbă și de ce am convenit, în '96, că vom lucra în stafful de campanie al lui Lu-

cinschi. Da, pe vremea cînd nimeni nu se gîdea că la Chișinău ar putea lucra consultanți electorali din România. Dar asta-i altă poveste. Ca și vînătăile de pe coastele consilierului prezidențial Andrei Țurcanu, după ce, încalcînd ordinul șefului său, Lucinschi, a refuzat să predea președinția Partidului Social-Democrat actualului eu-ro-atlantist Anatol Țăranu.

Cît despre intelectualul Andrei Țurcanu... e cam ca și cu politica, tizîcul cu pretenții de beton nu suportă cărămida, mai ales dacă-i colțuroasă. Poate spune un om inteligent și de bună credință că Andrei Țurcanu știe mai puțină carte, ori scrie mai rău ca vreun academician, de sau fără onoare? Dimpotrivă. Da, știu, ca să fi *academișian*, pe Bîc, tre' să scrii un țuhal de *sacinenii* despre opera lui Joric di la Brătuleni sau a lui Goșa di la Vadu Oii. Sau să prezinți spectacolele omagiale ale unei poete f, f. blonde.

Eu cred că lui *Andrei Afanasi'ci* 'i dejuns că e urmașul lui Vasile Coroban. Iar cu *kademia*... vorba lui Valentin Mândăcanu, cînd lumea se mira că n-are doctorat: „Lasă mai bine să se mire că nu-l am, decît că-l am...”

Ca să închei: da, Andrei Țurcanu are multe lipsuri, regretabile. Păcat doar că nu sînt mai mulți imperfecti ca el.

Iași, 1 septembrie 2013

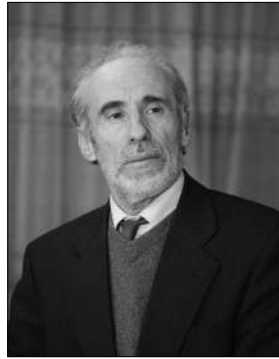
UN ÎNVĂȚĂTOR DIN JUDEȚUL IAȘI – AUTOR DE FRUNTE AL REVISTEI *BIBLIOPOLIS*

Valeriu RAȚĂ

Acum cîțiva ani, activînd în secretariatul revistei *BiblioPolis*, care se editează sub egida Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, am descoperit un pasionat autor, un învățător din comuna Mirosllovești, județul Iași – sat cu oameni harnici și onești de pe Valea rîului Moldova. Dar mai înainte l-a decoperit compatriotul nostru, profesorul universitar de la ASEM, dr. în economie Va-

sile Șoimaru, cînd colecta prin acele părți materiale referitoare la rădăcinile neamului său – al Șoimăreștilor – atît de strălucit evocat de clasicul literaturii române Mihail Sadoveanu. Vreau să spun că *BiblioPolis*-ul cu bunăvoință îi acceptă (și îi tipărește!) scrierile publicistice, dar și cele literare, deoarece ele sînt scrise cu suflet, în cunoștință de cauză și emană o deosebită dragoste

față de Basarabia, de ținutul în care și-a făcut o mulțime de prieteni – consecință a faptului că însuși el este un fidel prieten al românilor din Basarabia. Numele lui este Gheorghe Pârlea, un simplu învățător (acum pensionar), dar cu înclinații certe de publicist și poet, căruia nu îi este rușine (precum unor contemporani de-ai noștri) să abordeze și teme ale civice, patriotice, social-militante.

Dovezile stau la suprafață. Iată unele titluri ale articolelor publicate în revista noastră: *Cărțile sale vor dăinui pînă la istovirea timpurilor...* (comunicare la Conferința *Mihail Sadoveanu – 125*, din 5 noiem. 2005, Fălticeni); *Un destin, via Dachau și Erfurt* (recenzie la cartea *De la Dachau la Erfurt. Director de corecție și ofițer de miliție, amintiri și reflecții de Grigore Dominte*); *Nicolae Dabija, într-o „vizită poetică” la Miroslăvești; Mihail Sadoveanu – „fiul țărăncii” din Verșenii Miroslăveștilor; Notițe la „Tema pentru acasă” (sau, de la cititor, omagiu)* (recenzie la romanul omonim de Nicolae Dabija); *Cel de-al treilea Cetățean de Onoare al Cornovei – după acad. Dimitrie Gusti și prof. univ. dr. Zamfira Mihail* (despre dr. Vasile Șoimaru); *„Cel rătăcit”, de Aurelian Silvestru, mai mult decât o fascinantă fabulație literară; În constelația Lirei* (poezie în memoria lui Grigore Vieru); *Mulțumesc întâmplării, „Meșterul cel tainic și iscusit al lui Dumnezeu”* (dedicație Ninelei Caranfil, Artistă a Poporului); *„Cireșe pentru Mareșal” de Ion Iachim – romanul unui destin sacrificat pentru binele Neamului* (recenzie); *Trei ani de la plecarea la ceruri a unui român ales – basarabeanul Andrei Vartic; Un gest civic, opus indiferenței oficiale: volumul comemorativ „Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare”* (recenzie)... Iar dacă am adăuga titluri de articole, eseuri, tablete, poezii din alte publicații periodice sau din volume colective, acestea ar depăși cu mult spațiul tipografic rezervat nouă.

E remarcabil faptul că un învățător de școală sătească s-a implicat în cercetarea meleagului natal. De aceea, îl găsim printre autorii unui studiu istorico-etnologic – *Monografia comunei Miroslăvești: despre oameni și locuri*. Lucrarea a fost elaborată de Ioan Pârlea (coordonator), Gelu Hogaș, Ioan Leleu, Alexandrina Leleu, Viorica Apostol și – după cum am menționat deja – de Gheorghe Pârlea. Acest studiu, amplu și complex prin structura sa, e unul de referință, care a avut două ediții la Editura „Emia” din Deva – prima în 2004, și a doua în 2009. Universul comunei Miroslăvești este locul natal al multor vrednici gospodari și intelectuali (acum aici locuiesc circa 7000 de oameni), care au grijă de dezvoltarea lui, de bunul mers al lucrurilor, iar printre ei se numără, desigur, și protagonistul nostru. În procesul de studiere și elaborare autorii *Monografiei comunei Miroslăvești* s-au ghidat de criterii metodice bine întocmite (avînd la bază Școala Sociologică de la București, fondată de savantul în domeniu Dimitrie Gusti). Cu lux de amănunte este reflectată evoluția comunei Miroslăvești pe parcurs de aproape 580 de ani. Un capitol aparte este dedicat descendenților din aceste locuri care, printr-o corectă educație, prin muncă și studii asidue, au reușit să se afirme la nivel național sau chiar internațional. Un compartiment integral este consacrat lui Mihail Sadoveanu, fiindcă aici este baștina mamei lui, care au avut o influență covârșitoare asupra evoluției de creator a „Ceahlăului literaturii românești”. Anume la acest capitol, consacîndu-se pe deplin, Gheorghe Pârlea și-a adus contribuția de cercetător istorico-literar. Pentru participarea la o sarcină comună deosebită privind promovarea și conservarea valorilor formate pe parcursul veacurilor, autorii sus-menționați merită tot respectul consătenilor și nu numai.

Gh. Pârlea este coautor (împreună cu Iosif Niculescu, Vasile Șoimaru și Roxana Iorgulescu-Bandrăbur) al culegerii de articole publicistice, interviuri și scrieri literare, intitulată *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare* (Editura „Balacron”, Chișinău, 2012). Este o lucrare despre o mare tragedie românească, neglijată sau chiar uitată de actualii conducători de la București – înfrângerea Armatei Române, dar și trădarea din partea aliaților ei, pe Frontul de Est, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Consecința: pierderea în câteva luni a circa 250 de mii de soldați români (inclusiv cei încorporați în armata maghiară). Dintre aceștia, cei mai mulți nu aveau decît „vina” de a fi răspuns la apelul Mareșalului de a lupta pentru reîntregirea Patriei și stoparea primejdiei bolșevice care amenința Europa.

A mai inserat eseuri și versuri în volumele *Un om al faptelor – Vasile Șoimaru. Biobibliografie și Viața printre cărți: Lidia Kulikovski. Biobibliografie* (ambele Chișinău, 2011).

Mai ales după 1989 Gheorghe Pârlea se dedică scrierii articolelor didactice, pamfletelor, poeziilor (inclusiv epigrame), prozei scurte (povestiri romantice cu personaje ale locului) atît în presa scrisă (*Tribuna învățămîntului, Nomen Artis*, ambele București; *Monitorul*, Iași; *Impactul cultural*, Tîrgoviște; *Ziarul nostru*, Petrița; *Glasul satului*, Miroslăvești, jud. Iași, la care este și redactor coordonator; *Literatura și arta, BiblioPolis, Natura, Timpul*, toate din Chișinău; *Român în lume*, Madrid), cît și în cea din rețeaua internetului (*Orizontul; Basarabia literară; Visul; Ecolul; O carte pe zi; Armonii culturale; Universul românesc; Confluente românești; Confluente literare; Agero; Art-Emis* ș.a.).

Pentru a demonstra măiestria artistică a mirosloveștanului nostru am ales poezia *Bobul meu de jar (în loc de crez poetic)*: „Din jarul unui astru neștiut / Se-ntîmplă să coboare o scînteie / În boțul cel rotund de lut / Ce prinde viață-n pîntec de femeie. // Mocnind în spuza de cenușă, / Tirziu

simții și eu un bob de jar / Ce îmi gravă în inimă o ușă / Prin care să-mi devină felinar. // De-atunci aleg grăbit cuvinte, / Doar scoici din ochiul meu de mare; / Eu nu rîvnesc la cerbi cu stea în frunte; / Ci doar adăst să mîngîii căprioare.” Credem că în acest context este binevenită și o epigramă – *Cîrcotașilor mei*: „Celor ce vor să mă sece / Eu atîta doar le spun: / Apa vine, apa trece, / Epigramele-mi... rămîn.”

Cu satisfacție menționăm că Gh. Pârlea este laureat pentru publicistică al săptămînalului *Literatura și arta* – publicație a scriitorilor din R. Moldova – în anii 2010, 2011 și 2012. Iar la cea de-a 10-a aniversare a revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis* – marcată în aprilie 2012 – i s-a oferit Trofeul *Mărul contribuției*, cu certificatul de rigoare nr. 21.

În prezent, Gheorghe Pârlea e la curent cu tot ce se petrece în viața politică, dar, mai ales, în cea culturală a fostului ținut dintre Prut și Nistru al străvechii Moldove. Mai mult decît atît: în biblioteca personală a adunat un număr considerabil de tipărituri – cărți, albume, ziare, reviste etc. – cu referire la acest meleag drag inimii lui. Aceasta, pe lîngă „Secția basarabeană” a Bibliotecii comunale din Miroslăvești, inițiată și ctitorită împreună cu V. Șoimaru, profesorul universitar de la Chișinău fiind principalul furnizor de carte de autori din spațiul pruto-nistrean.

Întrucît în acest an, în luna lui Brumar, harnicul nostru autor ajunge la frumoasa vîrstă de 65 de ani, venim în casa dumnealui cu cele mai luminoase gînduri, dorindu-i sănătate, bucurii, împliniri și multe vise realizate. Viața noastră nu e întotdeauna așa cum ne-o dorim; din păcate, unii ne mai supără sau ne plictisesc. Tocmai de aceea îi urăm domnului învățător și scriitor Gheorghe Pârlea să-și păstreze mereu tonusul ridicat, să scrie mereu astfel încît să provoace buna dispoziție și să se bucure alături de noi, cititorii și prietenii lui din apropiata-i Basarabie, care îi transmit tradiționala urare LA MULȚI ANI!

„A” MIC, UN MARE PRIETEN AL COPIILOR ȘI AL ADOLESCENȚILOR

Vlad PRISĂCARU

Cu douăzeci de ani în urmă oamenii – pe la noi, am în vedere – nu prea știau de resursele internet... Dar care internet, când nici cărți, ziare sau reviste în limba română erau foarte puține la noi! În această situație dificilă, apariția pe piața mediatică a revistei „a” mic a fost ca o mană cerească pentru micuții din tânăra stat Republica Moldova. La grădinițe, în școli, în familie se știa de ziarul *Florile dalbe*, de revista *Noi*, acestea erau căutate, citite și, tradiționaliști cum suntem, nici nu ne puteam imagina că modesta listă a publicațiilor pentru copii și adolescenți poate fi completată, diversificată. Se pare că tocmai acesta a fost scopul pe care și l-a propus familia de mecenai Alexandrina și Alexandru Rusu. Oricum, lor le datorăm o certă diversificare a mesajului publicațiilor periodice basarabene pentru copii și tineret. Și trebuie s-o spunem acum, la ora bilanțului, că cea mai tânără publicație destinată celor mai tineri cititori de la noi își îndeplinește cu brio misiunea. Misiune pe care fondatorii și-au asumat-o benevol, cu propriile riscuri, pe propria cheltuială... Demonstrând că, și la noi, atunci când statul nu mai vrea sau nu mai are posibilități de a se îngriji de copii, iată că își ia în sarcină această grijă o familie, niște oameni generoși, cu dragoste de neam, de limba română, de cultura, de istoria poporului.

Parcă jucându-se de-a v-ați ascunselea cu denumirea – de altminteri, ingenios, inspirat aleasă! – revista „a” mic s-a aflat într-o continuă creștere: și cantitativă (am în vedere numărul de cititori, de autori, de pagini etc.), și calitativă. Poate mai ales calitativă: dacă e să răsfoiești o colecție a revistei, de-a lungul anilor, calitatea articolelor publicate, ca și a ilustrațiilor ce le însoțesc, impresionează tot mai mult, pe an ce trece.

În cele două decenii de existență, „a” mic a demonstrat că este extrem de utilă nu numai principalilor săi destinatari – copiii și adolescenții –, dar și părinților, bunicii, învățătorilor, profesorilor acestora. Pentru că revista promovează, cu mijloace specifice pentru vârsta și percepția cititorilor ei, tot ce merită a fi reținut și admirat din jurul nostru. Altfel spus, promovează valorile cognitive și culturale, într-o perioadă când mulți dau prioritate aspectelor materiale, practice, utilitariste. Când unii consideră – greșit, ba chiar fatal pentru cei mici și cei tineri! – că paginile glorioase din trecutul nostru, oamenii buni, faptele și lucrurile frumoase de lângă noi, ar avea o importanță secundară pentru o corectă, omenească formare a noilor generații.

Revista „a” mic tinde și reușește să ne convingă de simplul adevăr că un om al secolului XXI trebuie să fie bine informat, deci, puternic. Dar trebuie să mai fie, concomitent, și un bun, un atent vorbitor al limbii materne, pe lângă alte limbi străine ce le cunoaște. Și un admirator al faptelor vitejești ale strămoșilor, al celor mai frumoase poezii, tablouri, cântece create de conaționalii săi și de artiștii din lumea largă. Iar în egală măsură, să fie om sensibil la floarea ce se desface, în fața casei; la sfatul tatălui sau al învățătorului; la surâsul mamei sau al învățătoarei; la lacrima de pe obrazul bunicilor ce-și așteaptă, cu dor, nepoții de la oraș.

Strădaniile echipei redacționale, condusă în ultimii ani de dna Tatiana Bălan, de a face revista așa cum am arătat mai sus, din fericire, sunt răsplătite. În 20 de ani de apariție, „a” mic a devenit un bun, un fidel prieten al copiilor și al adolescenților. Un amic pe care nu e târziu încă să și-l facă și alții. Mulți ani, „a” mic, mereu cu mulți autori, prieteni, admiratori, unul mai bun decât celălalt!

REÎNTÂLNIRE CU MIHAI MOROȘANU

Nadia PRUTEANU,
profesoară, com. Bravicea, r-nul Călărași

„Dumnezeu pedepsește prin înseși chinurile omului. Deci, omul este situat în cercul social și în acela al divinității, adică sub două centre psihologice și morale tutelatoare, ce determină întreaga sferă a căutărilor sale filosofice.”
(Lev Tolstoi)

În 1988 la Chișinău se înfiripa Cenaclul „Alexe Mateevici”. Purtător de drapel era medicul Anatol Țalaru, în prezent ministru. Avea destinația să ajungă legendar. Eram și noi în fiecă duminică prezenți acolo.

Și ce dacă o lume largă-l cunoștea deja pe tânărul pe atunci poet Ion Hadârcă? Noi nu-l cunoșteam. Deloc. Pentru că altfel se desfășura viața noastră. Departe de capitală. Cu serviciu și griji elementare de tinerețe. Tragediile și dramele de care nu purtam vină, dar suportam consecințe, ne țineau într-un fel conservați și izolați de frământul orașului. Până la un moment însă.

În duminica de 6 iulie 1988 mergem la capitală. Parcăm mașina pe str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni colț cu Ștefan cel Mare și Sfânt și pornim spre Grădina Publică. Fetița în vârstă de cinci anișori este cu noi. Ea prima observă agitată într-un fel curentul de oameni, ce se îndreptau spre bustul poetului Mihai Eminescu. Ea ne tot trăgea de mâini spre lumea multă de acolo. Curiozitatea și insistența ei ne îndemnară să ne apropiem. Mulțimea, strânsă în jurul bustului, asculta captivată discursurile a doi tineri. Vorbeau pe rând, dar ambii foarte răspicat. Păreau adevărați tribuni

din Roma antică. Mi se păru, că-i vedeam pe străbunii noștri daci.

Incredibil! Un curent mă izbi în inimă – pe unul din ei îl recunosc! Agitată, îi șoptesc soțului: „Îl cunosc, mă crezi? Este Mihai Moroșanu!” Doamne, dar au trecut 22 de ani! Și l-am văzut pe viu, cum s-ar spune, numai vreo două ore... într-o zi nefastă pentru el, dar și pentru întreg poporul nostru.

O curiozitate nebună mă copleși. Lacrimi neașteptate ajung stăpâne pe suflul meu. Nu, nu de compătimire erau lacrimile mele. Acest om nu a avut niciodată nevoie de compătimire. Admirația cea mai înaltă și-a cucerit prin stoicismul, poziția stabilă, verticalitatea fermă și atâtea alte calități, de care și azi continui să mă tem să mă apropiu. A fost un mare și neînfricat luptător!

Așadar, ce temeii aveau lacrimile mele? Un dor nestăviluit mă cuprinse, îl simțeam ca pe cel mai bun frate al meu. Se îți o navă dorință să-i povestesc ce influență a avut personalitatea dânsului asupra mea, dar nu numai a mea, ci și asupra miilor de studenți din acei ani. Amintirea îmi sporește în memorie, căci asistasem la procesul lui. Procesul lui Mihai Moroșanu...

Se desfășurase în sala Judecătorei Supreme de pe str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni colț cu str. M. Kogălniceanu. Era în 1966. Eram studentă. Se zvonise că intrarea în sala de judecată era liberă... Altfel cum aveam să fim acolo? Dar se dovedi a fi un șiretlic. O capcană. După proces, cei ce au asistat la ședință urma să fie pedepsiți.

Cu exmatriculare. Începeam să facem cunoștință cu metodele regimului de atunci, comunist.

Acum la momentul revederii acestui Om, de care nu mai auzisem nimic timp de 22 de ani, ca o explozie îmi reveniră tabloul sumbru din sala Judecătoriei Supreme.

Studentii clocoteau de nemulțumire că erau obligați să facă studii în limba rusă. Nemulțămirea îndemnau la lupte. Pe ici, pe colo se deschideau căi mai limpezi, mai clare de împotrăvire regimului dictatorial. Studentii știau de existența și lupta lui Mihai Moroșanu. Devenise un simbol. Eu prea puține cunoșteam, dar îndeajuns ca să sorb câte ceva din licoarea activității neînfricate a lui M. Moroșanu.

În ziua cu pricina îmi găsisem un locușor pe o bancă în sala judecății și stăteam chitic, plină de neliniște, de nedumeriri, de așteptări imprevizibile. Domnea o liniște apăsătoare. Părea că nimeni nu respiră.

Brusc, este adus sub convoi Mihai Moroșanu. Tânăr, frumos, de o ținută impresionantă, cum nu mai văzusem, drept ca un brad de munte, el pășea calm, încrezut. Nimic nu trăda umilința, la care vroiau să-l impună. De o sobrietate matură, avea pe chip o seriozitate deplină și strădania de a se autoapăra. Eram mai mulți studenți, unii în grup, alții izolați. Dar nu mă interesa sau studenții-colegi, eram ochi și urechi la Mihai Moroșanu. Toți așteptam cu inima în mare zbucium. Mihai avea lipsă o mână, pare-mi-se, stângă.

Era prima mea asistare la un spectacol odios. Priveliștea sălii mi se păru dură și șocantă. Avocat nu avea. Singur inculpatul își era și avocatul. Ținea pe brațul stâng un volum al lui Lenin. Din el cu dreapta deschidea paginile însemnate și citea pasaje, demonstrând și încercând să-și convingă judecătorii, că în RSSM limba se numește Română. Apăra înverșunat nu pe sine, ci drepturile Limbii Române! Verdictul a fost crunt – șapte ani!

Am ieșit zdrobită de la acel blestemat proces. Mă sugruma o revoltă teribilă. Am ajuns la cămin cu durerea pierderii unui frate. Nu mă împărtășii cu nimeni, nu era în firea mea. Ce puteam să fac? Nimic, decât să-mi înăbuș revolta. Dar nu să o și scot din inimă.

Acum se șușotea printre studenți, că vor fi exmatriculați cei care asistaseră la proces. Erau și din cei, care s-ar fi bucurat, le observam privirile. Mă simțeam o tigroaică încolțită. După două săptămâni ne adună șeful grupei și foarte timid (așa-i era firea) prinde a ne da lecții de comportament... Pe de departe se referea la mine, căci din grupă numai eu fusesem la proces. Deodată am scăpat din frâu revolta, iar ea a izbucnit:

– Ei, mare lucru! După ce s-au liniștit de-acum apele, v-ați trezit și d-voastră să ne țineți morală!...

Rumoare între colege... S-o fi simțit ofensat sau, poate, neajutorat șeful nostru din cauza timidității lui, dar la atacul meu a reacționat la fel de calm:

– Ei, dacă cuiva nu place, poate pleca...

– Și-oi pleca! izbucnesc eu din nou, îmi înșfac geanta și – pe ușă...

Am respirat aerul liber afară și m-am dus la biblioteca în care-mi aveam locul constant. În urmă situația se agravase și mai și. Se revoltau și colegii de comportamentul meu... Ei, și?! Nu mă încercase niciun gram de frică. Încă multe nu înțelegeam. Nu am înțeles la acel moment că totuși nu am mai fost exmatriculați, datorită decanului Ion Osadenco. Plătise el „frauda” prin postul de decan. Dar trăise și marea bucurie tainică să vadă printre studenții lui și de cei răzvrățiți. Ne-a mărturisit-o chiar el, la 28 mai 1988, când îi făcusem o invitație la Bravicea, să vină împreună cu profesorul Anatol Ciobanu, pentru o întâlnire cu elevii.

Lupta continua. Lupta abia începea. Procesul lui M. Moroșanu ne dăduseră

destulă hrană. Fărăme din sufletul lui mare se infiltraseră în alte mii de inimi.

Acum, peste 22 de ani, în ziua de 6 iulie 1988, privind cu mare și sporită admirație la ambii tribuni din fața bustului lui Mihai Eminescu, în câteva fracțiuni de secundă mi se perindară pe retina memoriei rânduri-rânduri episoadele de mult rămase în trecut, dar neuitate de mine. Bănuiesc că nimeni nu a iutat acel proces. Imposibil să se uite. Revolta noastră era și mai mare, când auzeam unii din alții că, motiv al arestării lui M. Moroșanu slujise o banală conversație cu o vânzătoare într-un magazin de pe actualul bulevard Ștefan cel Mare și Sfânt colț cu str. Mitropolit Dosoftei. Alături de „Bucuria”. Acolo era un magazin, numit „Sintetica”. Cică, tânărul Mihai Moroșanu rugase domnișoara să-l servească – îndrăzni să vorbească în limba română (zisă „moldovenească” atunci), îi ceru o cămașă. Iar vânzătoarea, rusoaică, îl ofensă cu fraza lor de serviciu, plină de dispreț: „Govori po-celoveceski” („Vorbește omeneste”, adică rusește – *n.n.*). Milițienii tocmai așteptau un pretext, ca să pună mâna pe el...

Zic, îmi reveniră toate într-o fracțiune de secundă din arhiva memoriei acum, după 22 de ani, aici, în fața bustului lui Mihai Eminescu. Pe al doilea nu-l cunoșteam. Aveam să află că se numește Gheorghe Ghimpu. Nu știam nimic de el. Din păcate. Dar aveam să-l descoperim, ca și mulți alții din cei prezenți. L-am văzut extrem de curajos. Ne cucerise simpatia, stima, admirația. Era deosebit.

Ambii ne-au vrăjit, ne-au trezit, ne-au făcut să ne sucim atenția în altă direcție. Și în toată lumea s-a produs schimbarea și a început Mișcarea. Ei deveneau de la o zi la alta tot mai ai noștri, în noi își porniseră lucrul Mișcarea și ea întruna și cu valuri tot mai noi, tot mai mari se apropia de epicentru. „Doamne, ce curaj!”, gândii în sinea mea și mă minunam pentru ei și mă îngrijoram în același timp, neștiind încă de ce.

Din acea zi, de la acea comemorare a celor reperați – 6 iulie 1988 – viața noastră luă o nouă turnură. Ca, de altfel, și viața altor mii de basarabeni. Mihai Moroșanu este Omul care a deschis poarta spre această lume nouă. Anume lui i se cuvin laurii cei mai de sus. El ne-a înflăcărat pe toți, a **Lui** torță au purtat-o spre izbândă geneațiile următoare.

...Iar Cenaclul lui Anatol Șalaru lua amploare de la o duminică la alta. Scântea se aprindea tot mai larg și mai larg. Focul se extindea cu viteză mare. Tribunii noștri curajoși erau în centrul mișcării. În aceste condiții ne-a fost dat să ascultăm și poeziile tânărului poet Ion Hadârcă. Ele mobilizau, electricizau. Impuneau meditații adânci. Îl descoperim ca pe un părtaș al lui Mihai Moroșanu. Una din acele poezii era *Eu sânt*, scrisă în 1982:

„Eu sunt cu cel ce nu mă-nșală
De zile albe la cântar
Și nu mi-o trece drept greșeală
Nevoia de vocabular.

Eu sânt cu cel ce nu-mi impune
Părerea sa, iubirea lui
Până-n mormintele străbune
Săpate-n poarta raiului.

Eu sânt aici încă de veacuri
Și veacuri până la Hristos;
Prin Academii geaba-ncearcă
Să-mi scrie cronica pe dos.

Eu sânt mereu cât încă este
O palmă de codruț curat,
Cât încă pupăza și viespea
Nu zboară-n cupru concentrat.

Eu sânt cu cel ce nu se lasă
De mamă, limbă și pământ.
În orice lacrimă-s acasă.
Cu orice preț – eu încă sânt!”

La ascultarea acestor versuri lumea izbucnea în explozii de aplauze. Rațiunea și sufletul intrau în frământări, se petrecea adevărată revoluție. În minte-mi reveni-ră anii studenției, când pe lângă multele bune, acumulasem și o infinită obidă pen-tru închiderea secției de literatură română de la librăria „Meridiane”, obidă crescută apoi în revoltă și ură. De ce să mi se inter-zică să citesc ceea ce-mi place? Drepturile-ți erau călcate-n picioare fără pic de simț omenesc. Cum să nu te revolți?... Altă dată ascultăm *Balada marelui acuzat*, datată cu august 1988:

„De ce-mi dau ghes, săpându-mi groapa,
Când eu mai sunt aici și chem
Să vină șarpele din apă
Și ceilalți martori prin blestem;

Prin clopot tainic și ursită –
Legai de mine martori muți
La vina mea aici zidită,
Ce-n altă parte n-o strămuți;

Sunt vinovat asemeni vouă,
De-a fi iubit acest olat
Până la găze și la rouă –
Lor să le fiu îngenuncheat;

Sunt vinovat că mult mă bucur
De casa plină, rod să-mpart,
Când tocmai morții dau în mugur
Să trag în pluguri și să ard!

Sunt vinovat de-un joc, de-o sârbă
Și de-un covor de zestre. Le-am
Țesut din propria mea scârbă
Neagră și aspră la țarțam;

Sunt vinovat și de meteahna
Confratelui ce m-a vândut.
Cum, Doamne, din aceeași mahnă
Să naști și geniu, și mancurt?

Nu-i firea mea să cer răsplată
(Și ce-aș putea mai mult să cer?)
Din ceruri mana-mi este dată
Și plata vine tot din cer.

Dar când la bruma împlinirii
Dă buzna bezna de nebuni;
Când trece goana propășirii
Prin cimitirul de străbuni;

Când până-n suflet mi se bagă
Acel cu sufletul calic –
Mă-ntreb: ce legi de ei mă leagă?
Ce blagocinste? Ce uric?

Nimic în lume nu obligă
Să stau în umbra nimănui,
Numai pământul mă câștigă
Cu viii și cu morții lui.

Fiind întâi și-ntâi prin datini
Legat de-o vatră și-un mior;
Nimic de-aice n-ai să clatini –
Stă-n multă sare veacul lor.

Zadarnic dar îmi sapă groapa
Groparii mei de venetici.
De-ar fi un cântec să mă-ncapă
Și dăinui-voi!... Tot aici!”

Lumea îl cunoștea pe poet. Noi îl des-copeream. Doar de pe scenă. Dar ne în-flăcărasem îndeajuns. Oprire nu mai era. Numai clocot și zbucium.

„BUCATELE NAȚIONALE SUNT ȘI ELE O ECUAȚIE, DAR UNA A SUFLETULUI...”

(Interviu cu Ala Glavan, directorul plăcintăriei
„Ștefănița-RC” din Chișinău)

Plăcintele, pe bune, sunt și ele o carte de vizită a noastră, a românilor, delectându-ne încă de la strămoșii noștri, daco-romani. Un brand național incontestabil, ele sunt și o parte a sufletului, a vieții moldoveanului, a românului în genere, ducându-ne cu gândul la lumea dulce și irepetabilă a copilăriei, la gura cuptorului plin de minunății, care ne încălzea și ne aduna grămăjoară în așteptarea bunătăților fără seamăn, pe nume plăcinte, vârzări, învârtite, alivenci ș.a.m.d. Mirosul parfumat de plăcintă rumenă și puhavă din cuptorul mamei nu se compară cu nimic în lume și nu aș fi crezut vreodată că, peste ani, voi mânca plăcinte, la fel de puhave și delicioase, dar dintr-un alt cuptor. La fel de miraculos ca și cel din copilărie: „cuptorul magic” al dnei Ala Glavan din Chișinău, un adevărat rai al plăcintelor, care se vând ca pâinea cea caldă, bucurându-se de o reală faimă nu doar în rândul elitei din urbe, dar și la ambasade, printre fruntașii multor formațiuni politice sau la Prima Doamnă a Republicii Moldova, precum și peste Prut, la Iași și București, la Brașov și Sovata. Și chiar în Anglia, Germania, Franța, America.

Plăcintele sunt unele dintre cele mai versatile deserturi. Le poți face în orice sezon, iar pentru umplutură se poate folosi aproape orice produs alimentar. Însă o plăcintă reușită, arătoasă, mirositoare, gustoasă, își are secretul ei. În Dacia, plăcinta era mâncarea de căpătâi atât a bogaților, cât și a săracilor. Aluaturile umplute cu tocături diverse, cel mai cunoscut produs de acest fel fiind plăcintele (cuvânt care a păstrat sensul inițial al termenului latin *placenta*), permiteau folosirea aproape a oricărui tip

de ingrediente, ieftine sau scumpe, produse animale sau vegetale etc. Acest aspect a făcut să fie acceptate cu plăcere de toate categoriile sociale, afirmă cercetătorul Radu Popovici, referindu-se la arta culinară din Dacia. Influența romană s-a resimțit și în ce privește produsele asemănătoare pâinii și lipiilor, lărgind gama produselor de acest tip.

Preparată cu fructe de pădure, cu mere și scorțișoară, cu brânză și stafide sau cu carne, plăcinta are în spate o istorie de mii de ani. Se spune că primele mențiuni ale existenței acestui fel de mâncare au apărut în jurul anului 9500 î.Hr., în perioada neolitică sau în noua eră a pietrei, de când egiptenii au gătit prima crustă de plăcintă. Plăcintele egiptene erau cunoscute sub denumirea „galettes” și erau umplute cu orz, ovăz, secară și unse cu miere.

Cât despre plăcintele noastre, transmise odată cu datinile și tradițiile strămoșești, nu știi dacă există pe lume ceva mai bun ca plăcinta creață, cu poalele în brâu sau învârtita. Neam iubitor de plăcinte, cred că batem recordul la acest capitol. Prin secolul al XVIII-a, a fi plăcintar în Țările Române era un mare avantaj, un adevărat noroc. Dovadă stau versurile: „*Halal, zău, de cine știe! Să facă plăcintărie! S-o dospească, plămădească! În cuptor s-o rumenească.*” În vremea fanarioților exista o urare ce suna în grecește astfel: „*Na zisis, na procopsis, ke is tin Vlahio megolas plașintaris*” („Mai mare să te vad, să ajungi mare plăcintar în Țara Românească”). Într-o năvelă a lui Constantin Negruzzi, *Istoria unei plăcinte*, capodoperele gastronomice devin cadouri, instrumente ale corupției

pentru obținerea unor posturi la Curtea Domnească!...

Doamna Ala Glavan a moștenit secretul artei și harul de a face plăcinte de nota 10 de la bunica Ștefanida, femeie cu mâini de aur și suflet ca pâinea cea caldă, care a supraviețuit deportărilor comuniste, crescând zece copii, minunând o lume întreagă prin iscusința de a face plăcinte. Chiar și în acele vremuri nebune de după război, de foamete și deportări, urmărită fiind de stigmatul „dușman al poporului”, totuna a reușit să-și păstreze verticalitatea și dragostea de viață.

Trecând peste mai multe impedimente ale birocrăției, invidiei; inteligentă, fragilă, prea modestă din fire, cu o mare dragoste de Țară, hărăzită de la Dumnezeu și cu suflet generos, am putea spune că dna Ala Glavan, de profesie matematician, a ajuns „Mare plăcintar în Țara Românească”, potrivit urării din epoca fanarioșilor. Or, bucatele naționale, plăcintele inclusiv, sunt și ele o ecuație matematică, cu o mare necunoscută, combinată cu dăruirea de sine, pasiune, suflet și muncă, ne sugerează dânsa. Să vedem ce ne mai spune această Zâna Bună a plăcintelor de la firma „Ștefănița-RC”.

* * *

– Distinsă doamnă Ala Glavan, de unde vi se trage măiestria, arta plăcintăriei, care, după unii, ar trebui luată sub protecția UNESCO, ca parte a patrimoniului nostru național? Bănuiesc că ați moștenit-o din familie?

– Într-adevăr, am avut marele noroc să mă nasc într-o familie cu înclinații spre arta culinară, a facerii plăcintelor, așa cum e pe la noi, la moldoveni. Pe bunica Varvara, dinspre tată, care se spune că era o meșterită neîntrecută în ale plăcintelor, nu prea o țin minte, a murit pe când eu aveam doar cinci anișori, deși am auzit despre ea multe lucruri frumoase, fiind celebră în

zona Orheiului. Cineva mi-a povestit că atunci când era Hram la bunica mea în sat – ea era din Zahoreni, Orhei – oaspeți din satele vecine veneau la dânsa, la Hram, și datorită măiestriei sale în ale artei culinare, stăteau câteva zile, și ziceau că bucate ca la ea, îndeosebi plăcinte, nu mai găsești în toată Basarabia.

Dar cea care, de fapt, m-a crescut și m-a inițiat în tainele artei culinare, a plăcintelor, a fost bunica mea de pe mamă, Ștefanida. Bunicul fiind deportat în Siberia, iar casa lor distrusă, bunica, printr-o minune scăpată de această oroare, neavând unde să stea, un timp a fost fugară, s-a ascuns la un frate al ei din alt sat, ca până la urmă să trăiască la părinții mei, în satul Îndărătnici, acum Nucăreni, r-nul Telenest. Părinții mei, Ana și Grigore Suruc, erau cadre didactice: tatăl, învățător, iar mama, profesoară de limba română („moldovenească”, cum i se spunea pe atunci).

Părinții erau toată ziua ocupați la școală, mama a fost și șefă de studii, și director. Prin zăpadă, prin ploaie, mergea la raion pe la consfătuiri, după salariu pentru învățători etc. Într-un cuvânt, era cu tot sufletul devotată școlii.

– Astfel, bunica Ștefanida vă înlocuia, într-un fel, mama și tata?

– Exact. Bunica ne pregătea masa, iar de sărbători, tradițional, făcea plăcinte. La început o ajutam cu multă bucurie să pregătească dovreacul pentru plăcintă, îl dădeam prin răzătoare, curățam cartofii. Când deja eram mărișoară și bunica îmbătrânise, ne-am schimbat rolurile. Eu pregăteam aluatul, ea – umplutura. Era un adevărat spectacol datul în cuptor, mirosul de plăcintă coaptă. Țin minte, îmi luam o cărțuție și așteptam pe cuptor (*Jejancă*, i se zicea la noi) să se coacă plăcintele. Aroma lor îmi gâdila nările și mă teleportau pe tărâmurile de vis. Însă am început să fac plăcinte, cu adevărat, când deja eram căsătorită și aveam și un copil, la 21 de ani.

Totul a început de la bunica Ștefanida

– Cum le zicea prin zona Dvs.?

– Plăcinte. Și atât. Mai ales că plăcinte în satul nostru nu se prea făceau. A adus această tradiție bunica, care era din Slobozia, Horodiște, de lângă mănăstirea Țăpova. Ea mi-a transmis secretul meseriei de plăcintar, ca să zic așa.

– Dar care e specificul plăcintelor de la „Ștefănița-RC”? Pe vremuri, Chișinăul era pur și simplu îndrăgostit de renumitele „plăcinte de la Operă”, acum aveți o firmă personală. Sau secretul mărcii nu se divulgă? Oricum, nu e vorba doar de făină, apă și sare?

– Nu vreau să zic că noi suntem cei mai buni, cei mai celebri în ale plăcintăriei. Aș spune că un secret ține de sufletul omului, de măiestrie, dar și de aluat, de umplutură. Așa, precum pictorul are simțul culorilor sau compozitorul simte sunetele.

– Sunteți de profesie matematician. Cum se îmbină matematica cu plăcintăria? Ține și arta culinară de o ecuație, de vreo precizie gen matematică, poate?

– Și matematica, și facerea plăcintelor sunt la fel de frumoase și într-un fel exacte. Aș zice că și plăcinta e un fel de ecuație, dar una a sufletului. Dacă ecuația propriu-zisă este o relație matematică între mai multe

mărimi cunoscute și necunoscute, plăcinta este la fel o relație între aluat, apă, sare, umplutură, și – repet, accentuez – sufletul omului, starea lui sufletească, precum și ceva necunoscut, magic.

– Cum v-a venit această idee minunată de a vă iniția propria afacere?

– De fapt, ideea a pornit de la fina mea de cununie, femeia de afaceri Nelly Munteanu, acum stabilită la București. Plăcinta e un atribut, un simbol național și oricând va fi solicitată. Plăcintăria era una dintre primele firme particulare la Chișinău, pe atunci depindea de alimentația publică de stat. Și nu e ușor să fii primul pe piață.

Sincer, la început parcă nu mă dădeam prinsă în această afacere, dar în amintirea bunicii Ștefanida, am acceptat. Și, slavă Domnului, a prins rădăcini. La început făceam și chifle, tarte, ajutată de două verișoare, dar la un moment dat am rămas la plăcinte. Am văzut că se bucură de succes și am rămas „pe această undă”.

Mi-ar trebui ore întregi să vă povestesc istoria noastră, care începe de prin 1995... Nu prea dispun de aceste ore libere, mă așteaptă fetele la bucătărie... Când a plecat, Nelly a vândut restaurantul de la Filarmonică, cu tot cu plăcintăria noastră, unui alt businessman. Dar am rezistat, și în 2007 am înregistrat firma „Ștefănița-RC”...

Deși am trecut și prin multe greutăți, stresuri, situații de criză. De exemplu, atunci când am fost rugați să plecăm de la Opera Națională, de unde ne-a mers faima, bunul nume. Ei, șefii, credeau că o să-și aducă oamenii lor și o să facă afaceri de milioane... Dar lumea de la teatru, clienții vechi, în continuare vin la noi. Ar dori să vină și la prânz, dar nu reușim. Sperau să ne întoarcem, dar sigur că nu mai este cale de întoarcere... Practic, ne-am pomenit în stradă, cu 30 de oameni în spate. Unele angajate de-ale plăcintăriei noastre erau

unicul întreținător al familiei. Cel mai dureros a fost că într-o zi ne-am trezit cu ușa sigilată. Iar noi aveam produse înăuntru și puteau să se altereze. A fost o lovitură sub centură. Cu Valeria Șeican, directorul instituției, ne cunoșteam bine, locuiam în același bloc, copiii au mers în aceeași grupă la grădiniță. Nu m-a preîntâmpinat, nu mi-a explicat nimic, nu a avut curajul să-mi vorbească. Dar, Dumnezeu e mare și ne-a venit în ajutor.

– V-a oferit spațiu, în acea situație grea, Liceul „Spiru Haret”?

– Liceul de mult ne propunea colaborare. Dar, în primul rând, se impunea o mai mare responsabilitate, e vorba de alimentarea copiilor: strictețe sporită, cerințe specifice de igienă, produse de calitate, dar și adecvate vârstei. În plus, am intrat în credite, am făcut reparația și renovarea acestei săli practic de la zero.

Până la urmă însă mă bucur enorm că pregătim prânzul pentru copiii de la Liceul „Spiru Haret”, sunt aproape de școală. Mi-am dorit foarte mult să activez ca profesoară, pentru un trai decent a trebuit să abandonez învățământul, însă destinul, iată, a făcut să fiu tot în preajma copiilor,

care îmi sunt foarte dragi. Cred că e o binecuvântare de la bunica. Atunci când copiii noștri, fetele noastre, deja creșteau și aveam nevoie de o sursă de supraviețuire, soțul era profesor la Universitate, cu un salariu derizoriu, am decis să mă consacru acestui business.

Recunosc, ne-am asumat o mare responsabilitate. Ținem piept tuturor rigurilor și normelor cerute de Sanepid. Uneori, ni se impun niște restricții cam ciudate. De exemplu, după logica Sanepidului, copiilor nu li se permite să mănânce... ceapă. Nici măcar acum, în sezon de toamnă, când încep răcelile, ca să nu mai vorbim de iarnă, și doar se știe că ceapa e un antidot antigripă etc. Sau, bunăoară, nu avem voie să folosim varza, până la o anumită dată... În fine, ne descurcăm. Vine foarte multă lume bună și din oraș. Toți mănâncă plăcinte, la toți le plac.

– Cum e să faci business în R. Moldova?

– Sincer, e foarte complicat. Ne confruntăm cu multe probleme. Suntem ținuți în vizor în fiecare zi pentru ca produsele să fie proaspete (de parcă noi nu am avea această grijă...), zilnic, pe viu, avem

Ala Glavan cu fiicele, Rodica și Cornelia

a face cu birocrațismul cel mai adevărat. Vin controale, practic, în fiecare zi. În afară de aceasta, am mai vrea și un sprijin, nu zic material, dar măcar informativ. La început nu știam de ce acte avem nevoie ca să inițiez un business, cum să păstrezi produsele. Se creează impresia că la noi nu prea sunt interesați de dezvoltarea – nici vorbă de stimularea! – businessului mic sau mijlociu. Astfel, numeroși moldoveni au ajuns să practice arta culinară în Europa, în America, în Rusia...

– Participați la diverse târguri de plăcinte, concursuri, proiecte?

– Suntem invitați, dar, de regulă, refuzăm să participăm. Credem că trebuie să participe simple gospodine de la țară, meșterile autohtone, care ar avea și o șansă să se afirme astfel, să-și manifeste măiestria și, la sigur, să trezească admirația străinilor. Avem comenzi la Hramul orașului, la sărbătorile naționale, la nunți și cumetrii.

Avem propuneri, oferte să deschidem niște filiale la Iași, la București, la Brașov. Deocamdată nu am răspuns acestor doleanțe, mai cântărim. Dacă vom intra în UE, cred, ar fi mai simplu. Nu vom mai sta ore întregi la vamă, nu vom avea de plătit taxe exorbitante etc. Acum ne ciocnim de o serie de impedimente, e nevoie de viză, o groază de acte pentru deplasări. Deși, de la Mitropolia din Iași ne-au propus și spațiu, deocamdată rămânem aici, așteptând, ca și alți conaționali de-ai noștri, unele schimbări majore.

– Aici, la „Ștefănița-RC” se găsesc delicii pe care nu le afli în tot spațiul românesc. Plăcintele cu alviță, prune, dovleac, vișină înfrumusețează și colorează orice masă de sărbătoare...

– Pregătim umplutură cu fructe de sezon. Toamna, dovleacul, merele, prunele sunt „vedetele sezonului”. Vișinele sunt

populare de la Crăciun până după sfintele sărbători de Paște. Noi singure, angajatele firmei, conservăm vișina pentru iarnă, ca și alte câteva feluri de umplutură. Totuși, vișinele sunt cele mai gustate, mai solicitate, mai iubite, îndeosebi de copiii.

– Pregătiți și vreo noutate culinară?

– Deocamdată răspundem solicitărilor mai vechi, intrate în tradiție. Deși, bineînțeles, ne gândim și la surprize. Ne solicită plăcinta cu carne, dar deocamdată nu avem curajul să o facem pentru că ea trebuie comercializată imediat, iar piața noastră încă nu ne dă asemenea garanții. E cam riscant, e complicat din considerente de securitate.

– Apropo, din câte știi, faima plăcintelor de la firma Dvs. a trecut de mult Prutul...

– Da, așa e. Vine cineva de peste Prut, din Marea Britanie, Franța sau Italia și îmi spune: „Știți, doamnă, prietenii mei mi-au dat adresa dvs. Aici sunt plăcintele ideale, așa ca acasă.” Mă bucur nespun că suntem apreciați.

– Știi că aveți două fete în străinătate și, pesemne, tânjesc după plăcintele mamei, iar numeroși clienți din Vest vă solicită plăcintele.

– Da, avem două fete, ambele cu studii superioare – Rodica în Statele Unite, Cornelia la București, iar în prezent lucrează la Londra, în sistemul bancar. Inițialele lor figurează în denumirea firmei. Aveți dreptate, în permanență le trimit pachete și comenzi la Londra, pentru ele și pentru cunoscuți, prieteni, clienți permanenți.

– Doamnă Ala Glavan, ce vă mai doriți în această viață, fiind într-un fel împlinită, realizată, vedeta numărului unu în acest domeniu delicios de la Chișinău? Cred că bunica Ștefanida, de

acolo, din ceruri, se mândrește cu nepoata sa. Sunteți și o fire generoasă, care faceți și gesturi de caritate pentru orfeline, aziluri de bătrâni și invalizi, pentru oameni nevoiași, printre care se află și mulți oameni de creație... Ați moștenit și această calitate, la fel, de la bunica Ștefanida?

– Cred ca da. Bunica era o fire cu un suflet cald și bun ca o pâine. Avea grijă de lumea din jurul ei. Mai ales de copiii învățătorilor, care veneau la noi în fiecare zi, bunica având grijă să-i ospăteze cu un hulaș, o turtiță, iar la sărbători cu plăcinte. Lubea nespuse de mult copiii și era gata să dea totul pentru ei. A avut și ea zece copii, șase băieți și patru fete...

În copilărie, satul, mai bine zis colhozul, avea grădiniță, dar copiii profesorilor nu aveau acces la ea. Doar cei ai colhoznicilor. Eu nu am mers la grădiniță și nici copiii

colegilor de serviciu ai părinților. Poate că și puteam merge, dar mama nu a vrut să mă dea – să nu spună cineva că mâncăm pâinea cuiva. Mai ales că mama era fiică de „culac” (chiabur). Avea stigmatul acesta, care a urmărit-o toată viața. La un moment dat, trebuia să primească o distincție pentru munca-i onestă în sfera învățământului, dar din cauza „originii nesănătoase” a fost tăiată din listă. Nu știu dacă eram urmărită, dar, țin minte, odată, a venit la noi în vizită o soră de-a bunicii, Maria, cu care nu se văzuse mulți ani – o călugăriță îmbrăcată în negru. A doua zi părinții au fost convocați la raion și admonestați, pe motivul că ar fi sfințit casa. Cineva ar fi văzut cum un preot se plimba în jurul casei noastre...

– Ce relicve ați păstrat de la bunica, în afară de cumsecădenie, modestie, arta plăcintelor, modelul de soție și mamă ideală?

Credință, bunătate, iubire de oameni și de țară

– Bunica avea o icoană veche pe care o ținea ascunsă într-un loc tănuit al casei. O păstrez și acum ca o relicvă. Avea și o carte de rugăciuni, dar în slavona veche. Ea m-a învățat *Tatăl Nostru*, cu bunica spuneam rugăciuni. Părinții, lucrând la școală, nu o puteau face decât în mare taină, altfel puteau să piardă serviciul, să rămână pe drumuri.

– **Bunica Ștefanida avea sentimentul că suntem români, știa istoria Basarabiei?**

– La sigur că știa, dar îi era frica să vorbească pe acele vremuri Mai ales că era etichetată, ca și soțul ei, ca „dușman al poporului”, era urmărită, un timp fugară. În general, nu vorbea nici despre deportări, nu se plângea de nimic. Probabil voia să ne protejeze. Deși încerca să ne deschidă ochii, atunci când îi umflam capul despre „isprăvile” vreunui Pavlik Morozov sau ale altui „erou” din cărțile sovietice. Bunica a decedat în 1977, bunicul cinci ani mai devreme. M-a ajutat chiar să-mi cresc fiica mai mare. Bunicul Tudor și fratele mamei s-au întors acasă abia după moartea lui Stalin.

– **Ce pasiuni aveți, în afara meseriei?**

– Pentru familie am foarte puțin timp. Lucrez și sâmbetele, și duminicile. Soțul meu Vasile e și el matematician de profesie. Un timp a predat la Universitatea de Stat din Chișinău, în prezent, de zece ani activează și la o universitate din Polonia. Îmi mai fac timp, câte o săptămână pentru a pleca în vacanță la copii, care îmi organizează niște vacanțe de vis prin toată lumea. Am călătorit în multe țări, precum Grecia, Egipt, Maroc, nemaivorbind de România, patria istorică. În România mergem tot colectivul. Ca un fel de bonus, în fiecare an, mergem la odihnă și tratament la Sovata, unde, lucru știut, apa e foarte benefică pentru organism. Mergem și pe

la mănăstiri, prin diferite localități cu monumente ale creștinismului, de cultură și istorie. Adeseori ne însoțește părintele Andrei de la Mănăstirea „Sf. Apostol Andrei” de la Durlești, care ne e și ghid totodată, ne deschide ochii asupra credinței ortodoxe, a istoriei, trecutului neamului nostru. Astfel descoperim și redescoperim frumoasa și fascinanta noastră patrie istorică.

Pe vremuri vizitasem Leningradul (Sankt Petersburg) și când am văzut locurile frumoase de acolo, m-am gândit: oare chiar nu avem și noi ceva similar? Când am nimerit la Palatul Peleş, am realizat că avem locuri dumnezeiești de frumoase. Astfel, am descoperit mănăstirile, bisericile, cetățile, munții, codrii, văile, râurile, lacurile... Avem în colectiv o rusoaică, vorbește cu greu încă limba noastră, e mai rezervată. Când a văzut frumusețea și luxul de la Peleş, a exclamat adânc impresionată: „E o adevărată poveste!...” Aștept să se termine reparația în Palatul Culturii de la Iași ca să mergem și acolo, măcar pentru o zi.

– **Aveți timp și pentru suflet, cultivare, lectură?**

– Din păcate, nu pot împărți timpul. Noroc de bunul prieten al familiei noastre, lingvistul și omul de cultură Vlad Pohilă, de prof. dr. Vasile Șoimaru, care în permanență ne pun la curent cu noutăți editoriale, ne aduc noi cărți, reviste, ne invită la manifestări culturale. Mă informez din emisiunile culturale de la *Vocea Basarabiei*, îndeosebi mă delectez cu cele prezentate de Anișoara Moraru. Mă mândresc cu prietenia unor așa oameni de cultură.

– **Ce personalități vă mai vizitează?**

– Prima Doamnă a Republicii Moldova, dna Margareta Timofti, reprezentanți ai misiunilor diplomatice, lideri ai multor partide politice, oameni de cultură, de

artă... Am avut o relație de prietenie frumoasă cu primadona Operei Naționale, Maria Bieșu, care a încercat să ne ajute în cazul nostru, intervenind pe lângă V. Șeicanu. Ne sunt apropiați Artistul Poporului Mihai Munteanu, jurnalistul Vasile Botnaru și mulți, mulți alții.

– Venind aici, am văzut întâmplător că v-ați suflecat mânicile, v-ați pus șorțul și întindeați foile pentru plăcinte. Chiar dacă sunteți șefă...

– De ce nu? La noi e ca în Europa, unde patronul lucrează în rând cu angajații. Sunt cazuri când cineva se îmbolnăvește sau își ia liber și atunci e nevoie ca să-l înlocuiesc – să fac plăcinte, să servesc oaspeții, să mătur etc. E vorba și de un spirit de echipă, la care țin mult.

– E cineva care vă va continua această artă tradițională?

– Aș putea spune că aici mi-am găsit o a doua familie, mare și prietenoasă, cu plăcintărese iscusite, tinere, de vârsta copiilor mei, care la sigur vor continua această tradiție milenară. Am norocul să reprezint o echipă de aur, cu angajați excelenți. Și aș începe lista cu Sergiu Buga, director-adjunct, mâna mea dreaptă. Aici mai activează sora mea Aurelia Rotaru, verișoara mea Lenuța Gâlcă, împreună cu cele două nurori ale sale, lingvista Tamara Răileanu, doctor în filologie, colega mea de facultate, care are stofă de manager de imagine, Valentina Buliga etc.

– Având atâtea în preajma și în sufletul Dvs., ce v-ați mai dori?

– Să fiu bunică. Îmi doresc sănătate și rezistență, să fie bine și la noi, la cât mai multă lume, dacă nu chiar la toți, și să ne vedem idealurile împlinite.

– Vă mulțumesc din suflet pentru acest interviu care la sigur va trezi interesul celor care au auzit de Dvs., dar și al unor persoane ce vor afla în premieră multe lucruri deosebite.

*Pentru conformitate:
Tamara GORINCIOI*

Nota redacției:

În seara zilei de 5 octombrie 2013, la cel mai grozav restaurant din parcul Skyland, din preajma Chișinăului, soții Ala și Vasile Glavan au făcut nunta fiicei lor, Cornelia, căsătorită cu Mark Dufford, din Marea Britanie. Nași de cununie au fost Violeta și Tom Hawkins – cum vedeți, și ei un cuplu româno-britanic.

Se spune că a fost o nuntă de poveste... Invitații – mesenii – au fost numai oameni vrednici, „aleși pe sprânceană”!... Inclusiv, firește, angajații faimoasei plăcintării despre care v-am relatat mai sus.

Sincere felicitări! – fie ele și nițel întârziate, doar o nuntă e numai începutul unei căsătorii! Casă de piatră tinerilor căsătoriți, iar socrilor mici le urăm să facă, și cât mai curând, încă o nuntă, la fel de frumoasă. Apoi, vorba cântecului: după nuntă – și cu mătrie!...

„BĂ, DE FAPT, TU CINE EȘTI?” – M-A ÎNTREBAT NICU CEAUȘESCU ÎNDATĂ CE S-AU ÎNCHIS UȘILE ASCENSORULUI

Vlad POHILĂ

Ziarul *Mesagerul* din Chișinău, în nr. 42 (129) din 11 octombrie 1996, a tipărit un articol, cu titlu de necrolog, ce trezi un surprinzător interes din partea mai multor cititori. Cum e scurt de tot, îl reproducem aici integral:

La Viena, a mai murit un român...

...Și nu oricine, ci Nicu Ceaușescu (1.IX.1951 – 26.IX.1996) – unul dintre copiii „geniului Carpaților”, Nicolae Ceaușescu, și al academienei-chimiste fără studii măcar liceale, Elena.

Din câte știm, Nicu era mai mic decât celălalt frate, inginerul Valentin, și decât sora lor, Zoe. S-a stins din viață Nicu Ceaușescu într-un spital din Viena, unde fusese internat, grație unor chete din partea unei formațiuni politice și a câtorva persoane particulare, pentru un tratament imposibil al cirozei ficatului, ajunsă într-o stare mai mult decât avansată.

Gurile rele spun că maladia lui Nicușor s-ar datora abuzului de alcool, în timp ce avocata sa, care deplînge amar în mass-media decesul lui Ceaușescu-junior, susține că starea sănătății lui s-a agravat după ce a fost băgat la pușcărie, pe nedrept, imediat după evenimentele din decembrie 1989, când Nicu a fost înlăturat brutal din funcția de prim-secretar de partid la Sibiu, iar părinții i-au fost mișelește asasinați...

Știrea cu pricina nu era semnată și doar faptul că apăruse în pagina *Între Vest și Est*, îngrijită de subsemnatul, ca și vecinătatea unor materiale semnate Vl. P. putea să dea de bănuț că eu aș fi autorul acelor rînduri. Tocmai de aceea am rămas

extrem de surprins de un apel telefonic, la redacția ziarului *Mesagerul*, prin care mi se mulțumea că aș fi scris „*cu atîta căldură despre felul cum s-a prăpădit un om minunat ca Nicușor Ceaușescu*”. Adevărul e că scrisesem consemnarea cu o doză subțire de compasiune, iar cele trei puncte de la urmă au oprit dezgolirea unei atitudini nu dintre cele mai măgulitoare: ca și mulți basarabeni ce ascultau și credeau în tot ce transmitea *Radio Europa Liberă*, știam despre scandalurile lui Nicu cu celebra gimnastă Nadia Comăneci, la a cărei castitate cică atentase, sau cu nemaipomenitul actor Florin Piersic, cu care, se spunea, s-ar fi luat de piept... În ultima decadă a lunii decembrie 1989, după asasinarea „cuplului prezidențial” Nicolae și Elena Ceaușescu, agențiile de presă, posturile de radio și TV transmiteau insistent, iar ziarele și revistele scriau negru pe alb că Nicu ar fi ordonat să se tragă fără milă în manifestanții adunați în centrul Sibiului, apoi că ar fi luat ostateci niște copii... Știrile obsedante despre comportamentul bestial al „prințisorului” Nicu mă șocaseră nu mai puțin decât „judecata sumară” ce a decis asasinarea cu adevărat bestială a părinților lui, Nicolae și Elena Ceaușescu, și încă în chiar seara de Crăciun.

Acel enigmatic apel telefonic de la începutul iernii lui 1997 era de la Chișinău, mi-a vorbit însă un domn cu dicție bucu-reșteană care, a remarcat, printre altele: „Se vede că l-ați cunoscut bine pe Nicu, pe Nicu cel adevărat, nu pe cel caricaturizat fără pic de rușine în presa democratică de bulevard din București...” Creștinul

ce-mi tulburase într-un fel liniștea sufletească s-a dovedit a fi un fost ceferist, cu rădăcini basarabene, refugiat în dreapta Prutului pe când era adolescent, în vara lui 1944, acum [în anii 1996-1997, *n.n.* – *VI. P.*] locuind la București și fiind un înflăcărat simpatizant al Partidului România Mare. A ținut să ne vedem cumva, ba chiar neapărat și numaidecât, căci se grăbea, cum ar fi zis Nichita Stănescu, „de acasă – acasă”, adică din Basarabia, unde se afla în vizită la rude, la București. L-am invitat la sediul redacției, în inima Chișinăului, oaspetele nostru copleșind angajatele ziarului cu vorbe frumoase și dăruindu-le o cutie mare de ciocolate produse la fabrica „Bucuria”, pe care pusese mîna „neo-basarabeanelor” Vasile Tarlev, figură pitorească pînă la ilaritate, ajuns a fi și cel mai longeviv prim-ministru al R. Moldova (în anii „neocomuniști”, 2001-2008).

Deși cîștigase repede simpatia colegilor, și-a exprimat dorința să-mi vorbească între patru ochi, pentru care am și coborît la subsolul unui bar din preajma Teatrului Național „Mihai Eminescu”, mai feriți de ochii lumii. „În semn de prețuire și recunoștință pentru cele scrise” – așa s-a exprimat – îmi adusese de la București o poză cu mormîntul lui Nicu Ceaușescu, de la Cimitirul Ghencea. Era o imagine surprinsă iarna, căci pe zăpada din jurul crucii se vedeau mormane de flori vii, se pare că mai ales garoafe roșii. Cînd mi-a dat această fotografie și a observat surprinderea mea, mi-a mai întins una: cu mormîntul lui Nicolae Ceaușescu, și acesta acoperit cu brațe de flori pe zăpadă... Apoi m-a întrebat, mai mult în șoaptă: „În ce împrejurări l-ați cunoscut atît de bine pe Nicușor?”

Nu făcusem caz de faptul că l-am cunoscut pe Nicu Ceaușescu; unele amănunte, nesemnificative, despre această întîmplare le povestisem doar cîtorva oameni, foarte apropiați... De unde putea să știe nea' Jenică Niculescu de la București

despre un episod cu o vechime, pe atunci, de aproape 20 de ani, din biografia mea? Cum dînsul a evitat să-mi răspundă la întrebare, nu am mai insistat, înclinînd să cred – pînă astăzi! – că a fost la mijloc o simplă bănuială, o presupunere, care s-a dovedit a fi un adevăr.

Heydar Aliyev și blana de urs carpatin

La sfîrșitul lui septembrie – începutul lui octombrie 1977, la Baku, capitala Azerbaidjanului, s-a ținut un festival al tinerețului din URSS și din România. Din partea română să fi fost vreo 50-60 delegați, de la București și din mai multe județe, conduși de Ion Traian Ștefănescu, ministrul tinerețului, și Nicu Ceaușescu, primul secretar al CC al UTC (Uniunea tineretului comunist), plus un lider de la URSS (Uniunea studenților din România), al cărui nume îmi scapă. Conducător al părții sovietice era Boris Pastuhov, pe atunci prim-secretar al UTCL (Uniunea tineretului comunist-leninist din URSS, numită și Comsomol); prin 1996-1998 acesta fusese un adjunct al minis-

Așa arăta Nicu Ceaușescu pe cînd l-am cunoscut și eu...

Nicu Ceaușescu.
Foto de epocă

trului rus de externe Evgheni Primakov, apoi, cîțiva ani al rînd, deținuse funcția de șef al „Comunității Statelor Independente” (CSI – „noua URSS”. Următorul ca „mărimă partinică”

era Heydar Aliyev, în acea perioadă – primul secretar al Partidului comunist din Azerbaidjan, anterior lucrase într-o funcție înaltă la KGB, fiind și general KGB; din 1993 a fost președinte pe viață al Azerbaidjanului independent (pînă în 2003, ca să cedeze testamentar această funcție fiului său İlham Aliyev, președinte al Azerbaidjanului și azi, și – la sigur – și mîine...).

Liderul azer era mereu secundat de trei primi secretari de comsomol din cele trei republici caucaziene (Azerbaidjan, Georgia și Armenia). Mai formau delegația sovietică circa o sută de ruși, nu mai puțin de 50 de azeri și vreo 20 de basarabeni – fără a socoti echipa de traducători, din care făceam și eu parte – vreo zece persoane. „Vîrfurile” delegațiilor își aveau traducătorii lor: din partea română – un domn foarte inteligent, care cunoștea excelent rusa și arăta o admirabilă experiență de interpret; din partea sovietică era un moldovean simpatic, stabilit la Moscova grație căsătoriei cu fiica unui ministru de acolo, al industriei metalelor neferoase, dacă nu mă înșel. Deși nu se prea întreținea cu noi, basarabeni, ba chiar ne evita cu o subliniată sobrietate, nu i-a scăpat să ne spună, ca printre altele, că stă la Moscova pe strada centrală – Gorki, în trecut, și în prezent Tverskaia –, și că tatăl soției era cine era...

Pe la mijlocul toamnei la Baku bat niște vînturi urîte de tot, cu nisip, ce se părea că trece și prin metal. Tocmai din cauza acestor vînturi Petrică-moscovitul contractase o răceală, astfel fiind demobilizat, scos din joc ca translator de mare calibrul. În această situație, s-a căutat un interpret dintre basarabeni, chiar dacă eram tratați cu vădită neîncredere. Alegerea a căzut pe mine – mai curînd datorită faptului că știam mai bine româna; în plus, eram considerat (pe merit, vreau să cred!...) unul dintre ghizii performanți pentru marile muzee de artă din Moscova și Leningrad.

Festivalul „prieteniei tineretului sovietic și a celui român” se derula într-o atmosferă de subliniat festivism, cu aprecieri și complimente nesincere, false, peste care planau în fapt suspiciunile: Nicolae Ceaușescu nu-ți era Todor Jivkov, nici românii nu erau bulgari, nici măcar RDG-iști! Tocmai se adopta atunci noua Constituție a URSS și nu mai conteneau osanalele la adresa lui Leonid İlici Brejnev. Mai des – românii, mai rar – sovieticii, se dedau și unor ditirambi pentru tov. Nicolae Ceaușescu; despre tovarășă academician doctor inginer încă nu se vorbea cu încredințarea de mai tîrziu.

La deschiderea festivalului l-am văzut îndeaproape pe Nicu Ceaușescu, stătea în prezidiu, pe scena Palatului „Lenin” (o replică orientală a Palatului Congreselor din Kremlin; prin anii '70 ai sec. XX ceva similar se construise în fiecare din capitalele „republicilor-surori”; cel de la Chișinău se numea „Octombrie”, acum – Palatul Național). Nicu mi-a atras atenția și din motivul că avea, aproape că mereu, o poză de june plictisit, impasibil chiar și la frazele elogi-oase la adresa tatălui său sau a PCR. Cît timp sovieticii nu-și mai puteau frîna entuziasmul vorbind despre Brejnev, despre PCUS, despre prietenia sovieto-română (sau invers), Nicu păstra o mină de om cu totul blazat, se vedea de la o poștă că-i era

lehamete și de festivalul tineretului, și de prietenia româno-sovietică.

În prima zi de festival avusese loc o întrevedere de protocol „la vîrf”, la care participaseră liderii de partid comunist și de Comsomol / UTC, la care însă nu aveam cum să asist: nivelul fiind prea de tot înalt, la fel de înalt trebuia să fie și nivelul translatorilor, de la Moscova, respectiv, de la București. Între timp, pică necazul peste translatorul de română de la Moscova și iată că a doua zi intru pe fir și eu – la o întrevedere de protocol dintre gazdele caucaziene și oaspeții din România: Aliyev și liderii comsomoliști („încanții”, cum îi numeam înde noi, translatorii de la Chișinău), din Azerbaidjan, Georgia și Armenia – pe de o parte, și Nicu Ceaușescu și Ion Traian Ștefănescu, precum și cîțiva secretari UTC de la nivel de municipii și de județe – pe de altă parte. Eram prima dată implicat într-o manifestare de așa anvergură și, evident, nu mă simțeam în apele mele în acel anturaj „boieresc”. Mi se păru umilitor pînă la refuz comportamentul secretarilor de UTC la nivel județean, însă nu mai puțin mă revolta și felul cum se purtau micii lideri de Comsomol, inclusiv cei mai mari dintre acești mici – secretarii de comsomol din cele trei republici caucaziene: dacă nu stăteau în poziție de dreptți în fața mai-marilor lor, apoi imediat își încovoiau spatele; dacă se debarasau, foarte provizoriu, de expresia de statuie antică a fețelor, schițau numaidecît un surîs de paită... Odată, la o „pauză de țigară”, văzîndu-l mai deschis la suflet și mai descurat la minte, i-am spus pe șleau secretarului de Comsomol de la Erevan: „Nu te supăra, Haig-gean [stimate, dragă Haig], dar am fost la voi, în Armenia, m-am bucurat și de binecuvîntarea Preafericitului vostru Catolicos Vazghen, de care cred că ai auzit că e originar din România... Știi că sînteți un popor pe cît de vechi, pe atît de dîrz și mîndru... Și zău îmi pare rău că tu faci

sluj... te ții ca un sclav – în fața rușilor, dar, culmea, și în fața turcilor (= azerilor)?!...” Oricît de brunet era armeanul, am văzut că s-a roșit, iar fruntea brusc i se acoperise de broboane... Dar nu și-a ieșit din pepeni, căci mi-a răspuns calm, poate și rece: „A da Domnul și ajung și eu ceva mare în țara asta, Vlad-gean... Și atunci te voi invita să vezi cum știu eu a vorbi; în genere, cum știu a mă comporta cu **aceștia...**”

Să revenim însă la întîlnirea de protocol. După un schimb de replici de serviciu, s-a trecut la „alte chestiuni”. Atunci Nicu Ceaușescu l-a întrebat pe Heydar Aliyev dacă a vizitat cumva România. Sigur că o vizitase, fapt ce i-a prilejuit lui I.T. Ștefănescu să-i pună și el o întrebare: ce i-a plăcut mai mult în România? A urmat o scurtă pauză, răstimp în care mă gîndeam că nu voi avea probleme cu traducerea unor epitete pentru toponime gen Calea Victoriei din București, Valea Prahovei, Poiana Brașov, Palatul Peleş de la Sinaia, Mamaia sau altă stațiune de pe litoral, poate monumentul lui Lenin sau cel al „ostașului sovietic-eliberator” din capitala română. Răspunsul liderului comunist din Azerbaidjan; însă, m-a dat gata: cel mai mult îi plăcuse în România o blană de urs, împușcat de chiar tov. Nicolae Ceaușescu!... Am făcut atunci eu, stupefiat, o pauză, încît Heydar Aliyev m-a înghiontit: „*Perevodii!*” (Tradu odată!)

Votcă Smirnoff pentru sănătatea lui Boris Pastuhov

În una din următoarele două zile de lucru cu ștabii, s-a întîmplat să fie ziua de naștere a lui Boris Pastuhov, tocmai făcea 40 de ani. Cu acest prilej, la un restaurant dintr-un hotel de lux din capitala azeră s-a dat un banchet pentru un cerc relativ restrîns: să fi fost la cele cîteva mese doldora de toate, numai specialități dintre cele mai alese, vreo 20 de români (inclusiv noi, majoritatea translatorilor de la Chișinău)

și vreo 30 de sovietici. S-au ținut toasturi scurte, dar „la subiect”: cîte ceva despre sănătatea, tinerețea, elanul comsomolist ale lui B. Pastuhov și mai mult despre meritele extraordinare ale lui Brejnev și despre calea glorioasă parcursă de PCUS și de URSS; se amintea obligatoriu și despre prietenia sovieto-română, de nezdrunținat, firește. Ca translator, stăteam la un cap de masă, relativ aproape de Pastuhov și alți boși sovietici, la stînga; și Nicu, Ștefănescu și cîteva membri ai CC al UTC, la dreapta. Coniacul armenesc și votca Smirnoff (nu *Ruskaia*, nu *Stolicinaia*, nu *Moskovskaia*, ci burgheză!) curgeau gîrlă; se topeau mereu vrafurile cu tartine peste care se punea un strat gros de icre negre sau de Manciuira...

Pe la ora 21, era la acel banchet, neîndoios, deja multă voie bună. În situația în care la o masă festivă fiecare invitat „își vede de treabă”, rolul translatorului se reducea la... tăcere, făcînd loc unei relative relaxări. Și lucrurile ar fi decurs iată așa, pașnic, de nu ar avea rușii (dar și gazdele noastre, caucazienii) patima sau

poate chiar obsesia toasturilor. Iar partea română tocmai strălucea prin lipsa de entuziasm, căci ridicatul paharelor și surîsul de serviciu – ale tovarășilor români – nu puteau satisface nicicum grandomania sovietică, cu atît mai puțin amorul propriu al sărbătoritului. Un ochi vigilent reținuse, probabil, că din partea română s-au spus doar vreo trei scurte toasturi, pe cînd protocolul și tradiția cereau înfinit mai multe toasturi, elogii, complimente... Și sărbătoritul (sau, mai ales, subalternii lui) doareu să audă noi și noi amănunte despre virtuțile și meritele ieșite din comun ale neasemuitului conducător al tineretului sovietic, viitor, garantat, conducător de partid și de stat etc., etc. Totodată, însă, acel ochi vigilent observase probabil că reticența românească avea și altă „sursă”, decît cea „oficială”: răceala raporturilor sovieto-române. Și iată că la un moment dat, îmi face semn un „aprod” de-al lui Pastuhov și-mi spune la ureche: „Trebuie *ogoit* cumva acest Nicu Ceaușescu, și cît mai grabnic, nu de alta, dar ne strică seara...”

Nicu Ceaușescu, alături de părinți, în vizită la Chișinău (2 august 1976)

Nu schimbasesem anterior decît cîteva vorbe de serviciu și cu I.T. Ștefănescu, și cu Nicu Ceaușescu, dar nu putusem să nu observ – de altfel, ca și unii colegi de-ai mei, translatori din Chișinău – că Ștefănescu îmbina foarte bine o inteligență cultivată, dacă nu nativă, cu sobrietatea și prudența ce caracteriza majoritatea absolută a lucrătorilor de partid (comunist) și de UTC – Comsomol. Nicu Ceaușescu arăta a fi, categoric, din altfel de aluat... Era imposibil să nu vezi că se poartă sever, uneori

dur, sfidător chiar cu subalternii săi, români; bieții secretari mai mici de UTC se prezentau efectiv de sudoare în fața lui, cei mai mulți tremurau și se transfigurau când se apropia „tov”-ul de ei.

La auzul spuselor „aprodului” lui Pastuhov, m-am gândit, mai întâi, că mi-e peste poate să-i fac observație, deși se vedea că Nicu într-adevăr cam întrecuse măsura: bine dispus, mai exact, aghesmut de-a binelea, se detașase de meseni (de gazde, adică), acordînd toată atenția unei frumoase tinere din delegația „sa”. Era o adolescentă, de fapt, elevă în ultima clasă de liceu, dar pentru că învăța foarte bine – avea nota 10 pe linie! – fusese promovată membră în CC al UTC. Se zicea (pe urmă, după banchet) că îi turnase fetei în pahar votcă și insistă să bea, iar sărmana de ea se împotriva disperată. Mutra „aprodului” îmi sugera că nu mai e timp de meditație și atunci m-am dus la o doamnă – un fel de șefă la agenția de turism pentru tineret de la Chișinău –, și am rugat-o să mă însoțească, căci, văzîndu-i surîsul fermecător, poate că Nicu nu va îndrăzni să mă bruscheze... Fermecătoarea mea șefă mi-a spus foarte colegial că statul sovietic de aceea mă și remunerează atît de bine – ca să mă descurc în orice situație, în dificila noastră muncă cu străinii care ne pun mereu gînd rău. Și iată-mă singur în fața... necesității de a face cheful șefilor mei sovietici, recte, de a-l „ogoi” de șeful român...

M-am apropiat din partea stîngă – liceana stătea la masă în dreapta lui – și i-am zis: „Tov. Nicu Ceaușescu, nu vă supărați, dar tovarășii sovietici sînt contrariați de comportamentul Dvs...” M-a privit cu scîrbă și mi-a replicat exact așa: „Nu le place ceva? Dar îi bag eu pe toți în...” – și a numit destinația pînă la capăt, așa cum face orice român la ciudă. I-am zis atunci exact ceea ce aveam în cap și în suflet: „Îi bag și eu, dar ce le răspund?! Trebuie să

le spun că s-a consumat incidentul, altfel, voi avea mari necezuri și-i păcat să mi le faceți tocmai Dvs.” „Asta e...”, a făcut el filozofic. Spune-le că totul e OK.” Și, ca dovadă, s-a întors numaidecît spre tînără: „Pleacă în cameră și fii fată cuminte.” Dacă era mai întunecos în separeul cela, era să-mi fac atunci semnul crucii!... Așa, între zeci de comuniști și comsomoliști / uteciști de primă mînă!...

„Provocarea românească”

A doua zi, după cină, mă ridicam în camera unde stăteam cu colegul Tony Cotruță, mergeam fericit să-mi văd brațele de ziare ce se adunaseră în cele zilele cît purtasem o răspundere atît de mare! Desfăcusem o revistă ilustrată cehă și am intrat în ascensor parcurgînd o știre despre nu mai țin minte ce năzbîtie a lui Brigitte Bardot. Celebra artistă tocmai debutase în rolul de apărătoare a animalelor și, amuzat de informație, nu am observat cu cine intrasem în ascensor – foarte încăpător, de altfel – apăsînd pe butonul cu cifra 7, căci aveam cameră la etajul șase. Când mi-am dat seama că nu sînt singur și că poate cineva coboară mai înainte, am zis și eu un „Pardon!”, ca să dau atunci cu nasul de Nicu Ceaușescu și Ion Traian Ștefănescu. Ușile ascensorului se închiseră deja, și I.T. Ștefănescu m-a consolatat, spunînd că „Nu face nimic, vom coborî după Dvs.” – după mine, adică. În clipa următoare l-am auzit pe Nicu Ceaușescu: „Bă, dar tu cine ești, de fapt?” Știam ce vrea să afle, să precizeze, poate să mă testeze, dar i-am răspuns în doi peri: „Păi, sînt interpret...” „De muzică ușoară sau populară?”, m-a luat el peste picior. „De română și bulgară”, am zis, comițînd, fără să vreau, o rimă, însă acesta era adevăratul meu statut: translator de română și bulgară (plus alte cîteva limbi slave). „Asta o știi...”, nu s-a lăsat Nicu „șmecherit”. „Și eu știi ce vreți să aflați și vă răspund: sînt român din Basarabia, din fostul județ Soroca, dar acum stau la Chișinău.”

„Și nu ți-e teamă să zici că ești român?“, m-a întrebat el surzind. I-am răspuns cu voce tremurândă: „Ba mi-e teamă, tov. Nicu Ceaușescu, dar acesta-i adevărul și...“ Ușile liftului se deschiseră larg la etajul meu, oricum, inspirația nu m-a ajutat să-mi continui cumva gândul – că cel puțin lui aș putea să-i spun această axiomă – însă reacția lui Nicu m-a frapat: „Să știi că ești simpatic. Ești invitatul meu la o cafea, la un coniac...“ Și a apăsat pe butonul cu cifra 3...

P.S. – Acest articol-evocare a apărut, într-o formulă inițială, în ziarul *Mesagerul* al cărui redactor, apoi și redactor-șef, am fost cîțiva ani, între 1996 și 2001. L-am publicat atunci, în aprilie 2000, mai mult din respect față de sincerele insistențe ale bunului, dar tot mai necăjitului nea' Jenică de la București, care mă ruga întruna, telefonic ori cînd mai avea, din ce în ce mai rar, cîte un drum la Chișinău: „Scrie, dom'le, ceva, publică în ziar, că nu se știe cît o mai duc, și vreau să am aceste amintiri frumoase, să le dau să le citească și altora, mai tineri, dintre cei neintoxicați definitiv de propaganda antiromânească, pe care ei o numesc anti-Ceaușescu, anticomunistă...“ Și ce bucurie mare i-am făcut bătrînului CFR-ist, basarabeanului nostru bucureștean, nea Jenică Niculescu, atunci cînd i-am dăruit cîteva exemplare ale *Mesagerului* cu textul de mai sus, în care am făcut acum intervenții minime, cu deosebire de ordin cronologic.

Însă foarte curînd după apariția articolului cu pricina, uimirea, stuporea u

început a-mi da tîrcoale. Uluitoare s-au dovedit a fi unele „ecouri“, din Chișinău, la această evocare. Persoane puțin cunoscute sau cu totul necunoscute au declanșat o adevărată „teroare telefonică“: îmi sugerau, mă rugau, îmi cereau imperativ să tipăresc continuarea amintirilor despre „extraordinara întîlnire cu Nicu Ceaușescu“... O voce deosebit de insistentă îmi solicita să divulg conținutul discuției „la o cafea, la un coniac“, cu Nicu Ceaușescu, căci, dacă nu o voi face-o, „oricum se va afla odată și odată, fie și din alte surse“.

Și doar nu spusese nimănui că atunci am răspuns numaidecît invitației lui Nicu Ceaușescu!

Nu suflasem o vorbă despre acea agreabilă discuție cvasiconfidențială cu șeful delegației române nici măcar amicului Tony Cotruță, colegul de cameră în hotelul de la Baku, care, desigur, observase absența mea de cîteva ore în acea seară de octombrie 1977.

Poate, într-adevăr, face să divulg, oricît de succint, conținutul acelei „întrevederi“ deloc oficiale cu Nicu Ceaușescu? Să o fac măcar acum, sau tocmai acum – pînă „să se afle, oricum, fie și din alte surse“ despre ce au vorbit doi români, din două țări „vecine și pretene“, în surdina unei muzici dintr-o cameră de hotel de lux (sovietic, ce-i drept), la un sfîrșit de Europă și un început de Asie, numit Azerbaidjan?...

VI. P.

ȘCOALA BASARABEANĂ

Ion COJA

Azi, 31 August, românii serbează Ziua Limbii Române. Există în acest sens o lege care a fost adoptată în Camera Deputaților din România în luna februarie anul acesta.

Mulți români nu știu însă de ce să fie la 31 august Ziua Limbii Române?

Iată de ce: Pentru că la 31 august 1989 s-a petrecut un moment istoric pentru românism, pentru românitatea noastră cea de toate zilele: sub presiunea a peste 750 000 de români adunați la Chișinău în ziua de 27 august 1989, Parlamentul de la Chișinău, așa sovietic cum era, n-a avut încotro și a decretat pe 31 august limba română ca limbă de stat și dincolo de Prut, adică pe ambele maluri ale Prutului și Nistrului. Se încunună astfel, victorioasă, rezistența românilor la deznaționalizare, după aproape două veacuri de jertfe și suferințe, dar și de izbânzi pilduitoare, care au făcut din Basarabia ținutul românesc cel mai însângerat, pus la cele mai grele încercări, nu de puține ori în cumpăna istoriei aflându-se însăși pieirea neamului românesc de pe plaiurile atât de frumoase ale Basarabiei și atât de jinduite de alții...

De data asta n-a fost să fie cum au vrut alții, ci cum au vrut românii!

Ziua de 31 August a fost sărbătorită ca zi a limbii noastre românești pentru prima oară în 1990, în toată Republica Moldova. Și de atunci, „anual – scrie pe Wikipedia un autor anonim – această sărbătoare este marcată cu manifestări de înalt patriotism, de regăsire a rădăcinilor, consemnată prin poezie, cântec și joc, prin repunerea în drepturi a vechilor tradiții populare și a momentelor care le-au marcat istoria. De regulă, festivitățile sunt deschise diminea-

ța la Chișinău de către oficialii republicii, prin depunerea de flori la monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, precum și la busturile clasicilor literaturii române, amplasate în Gradina Publică «Ștefan cel Mare și Sfânt». Sărbătoarea se încheie în mod obișnuit printr-un concert susținut în Piața Marii Adunări Naționale. În primii ani ai sărbătorii, fiecare 31 august aducea cu sine și dezvelirea a câte unui bust pe Aleea Clasicilor din Chișinău. Acest frumos obicei a fost întrerupt după venirea la putere a comuniștilor în 2001.”

Ecolul a ceea ce se petrece la Chișinău de fiecare 31 August a reverberat în multe suflete românești, dar, mai ales, în sufletele acelor români care cunosc bine ce înseamnă să nu te lepezi de graiul matern, strămoșesc, deseori cu prețul libertății sau chiar al vieții: românii care trăiesc în afara granițelor de stat ale României, românii din Ucraina, din Ungaria, din Balcani – îndeosebi cei din Grecia, Albania, Serbia, Bulgaria, precum și românii din alte țări ale lumii. Acești români, români exemplari, au „rezonat” la **modelul basarbean**, astfel că organizațiile culturale ale românilor din diasporă s-au alăturat fraților de peste Prut sărbătorind și ei an de an Ziua Limbii Române, făcând declarații publice explicite în acest sens, cerând adică instituirea acestei zile naționale și în Țara-Mamă. Se poate spune că acești români *transfrontalieri* s-au unit cu românii din Basarabia, din Republica Moldova, alcătuind o comunitate aparte, comunitate la care, în februarie a.c., a aderat și... România, Parlamentul României!... Căci, *nota bene!*, legea adoptată în februarie 2013 este o lege pe care

au impus-o acești români fără pașaport românesc, dar cu un suflet mai românesc decât al nostru, cei ce nu riscăm nimic atunci când vorbim românește! Riscăm numai să vorbim din ce în ce mai stricat limba părinților noștri... Dar asta este altă poveste... O lăsăm pentru altădată, să nu stricăm și acest ceas sărbătoresc!

Punctul de plecare a fost Marea Întru-Unire de la Chișinău, din 27 August 1989, la care s-au adunat, cu un singur și același gând, peste 750 000 de români. Adică tot al șaselea cetățean al Republicii Moldova a fost acolo prezent, cam câte unul din fiecare familie de români!... A fost ca și cum la București s-ar aduna mâine peste trei milioane de participanți, ca să ceară ce? Ce au cerut acei români grozav de români? Au cerut „grafie latină”! Acesta a fost cuvântul de ordine, al cărui înțeles s-a încărcat în Basarabia acelor zile de o sumedenie de alte idei și conotații, strâns legate unele de altele, alcătuiind un veritabil program politic naționalist, cum n-a mai fost rostit altul de la Blaj, din 15 mai 1848...

ÎntruUnirea de la Chișinău din 27 august 1989 a fost transmisă în direct de Televiziunea Română de la București! Mi-aduc bine aminte cum am urmărit-o în „Țară” cu sufletul la gură, nevenindu-ne a crede ce vedeam: cât de viu și de puternic era românismul acelor frați de-ai noștri la care deseori ne gândisem până atunci cu inima strânsă de teamă că sunt în mare primejdie de a se pierde pentru oastea Neamului nostru. Da’ de unde?! Se vedea clar că sunt „mai români” decât fiecare dintre noi! Că demnitatea de român le e mai dragă ca orice!

Când, peste numai patru luni, în decembrie 1989, românii au ieșit în stradă să înfrunte moartea voinicește, „cu palmele goale”, sub privirile uimite ale întregii lumi, demonstrând o totală și rarisimă disponibilitate la orice sacrificiu, eu, personal, am simțit că acea minune de comportament

se producea în continuarea adunării de la Chișinău, din 27 august 1989, care renăscuse în sufletul tuturor românilor încrederea în destinul lor de neam sortit să facă istorie, iar nu figurație pe scena lumii!

Am scris mai apoi în chip explicit că „Revoluția Română”, care într-adevăr revoluție a fost la nivelul reacției și conștiinței populare, civice, a început cu mult înainte de decembrie 1989, începuse prin demonstrația de demnitate românească făcută de frații noștri de peste Prut!

Și mai zic o dată: fără 27 august 1989 nu ar fi fost posibilă resurecția din Timișoara și București, din toată Țara, pe care eu, trăind-o în stradă, am resimțit-o mai puțin a fi un act de denegare a regimului politic, cât mai ales ca pe o amplă și atotcuprinzătoare demonstrație de demnitate națională! Oamenii au ieșit fără arme, fără ciomege, nu ca să pedepsească ori să alunge pe cineva, cât mai ales pentru a demonstra că „Dumnezeu e cu noi!”, că nu ne e teamă de moarte și suntem gata la orice ar putea să semnifice bărbăție și virtute, credință în Neam și Lege!

Se naște o întrebare pe care încă nu ne-am pus-o cu toată gravitatea: cum se face că Televiziunea Română, care pe vremea aceea, în vara lui 1989, era atât de închisă, ruptă de realitate și preocupată exclusiv de cultul personalității celor doi „tirani”, a transmis totuși, în direct și integral, Adunarea de la Chișinău?

Mi-aduc aminte că în mulțimea de participanți, care de care mai voios, mai frumos, mai luminos la chip, am remarcat un bătrân, în haine negre, „de duminică”, care a apărut de mai multe ori în primul planul transmisiei. M-a frapat asemănarea sa, la port, la înfățișare, cu unchiul meu, mocanii dobrogeni, cum se îmbrăcau și cum arătau aceștia când veneau la oraș! Moacă de mocan!, mi-am zis. Și parcă auzindu-mă, regizorul transmisiei l-a ales pe bătrân pentru un scurt interviu. I s-a pus și

întrebarea de unde e, cum se numește. Iar răspunsul a fost: *Ungureanu!* Venise la Chișinău din Transnistria! Era, așadar, urmaș al ardelenilor, al mocanilor care sute de ani au tot venit iarna cu oile din Transilvania, din Mărginimea Sibiului, până în bălțile Nistrului sau în Crimeea! Așa cum făcuse această pendulare transhumantă și bunicul meu Licoi, din Rășinari!

Mulți sunt basarabeni care au printre înaintași români ardeleni. Când l-am cunoscut pe Eugen Doga, l-am luat direct, dacă-și cunoaște buneii ardeleni. Da, știa și dînsul și era mândru de asta! Mândru că poartă un nume de familie adus din Ardeal pe malurile Nistrului!

Există multe similitudini între ardeleni și basarabeni, între Transilvania și Basarabia! Am observat după 1990, în mai multe ocazii, că au, unii pentru alții, mai multă înțelegere, mai mare atracție să se încreadă unul într-altul și să conlucreze cu inima deschisă! Și unii, și alții au cunoscut, mai ales, partea dramatică, tragică, a condiției de român! Au plătit prețul cel mai scump pentru a-și vorbi graiul părintesc!

Dacă, așa cum spune versul popular, „*Tot românul-i ardelean / Dus în Țară de alean*”, dacă Ardealul ne este tuturor românilor vatra, baștina primordială, apoi trebuie spus că suntem printre popoarele Europei singurul care s-a extins spre Răsărit! Răsăritul dinspre care asupra Europei s-a produs pustietatea migrație a popoarelor Asiei, atrase de luminile Romei, ale civilizației europene! Noi românii am „înotat” împotriva curentului, în răspărul istoriei! Și am extins spre Soare-Răsare Europa, moștenirea Romei antice, romanitatea noastră, ducând-o până dincolo de Bug!

Dacă compari hotarele limbii latine, din vremea lui Traian, cu hotarele în care se vorbesc azi limbile romanice din Europa, constăți că peste tot aceste hotare s-au restrâns, au cedat spații întinse altor limbi, „barbare”! Nordul Africii, Asia Mică, ceșosul

Albion, Dalmația, Moesia... Numai Dacia Traiană a câștigat spații noi pentru lătinie! Înzecindu-și moștenirea!

Spațiul în care se vorbește limba dacoromână s-a extins de-a lungul istoriei, mai ales, spre Est. Iar acesta este meritul cel mai important al românilor de peste Prut! Au lățit spațiul limbii române, l-au extins, iar în final, iată, ne-au dăruit și Ziua Națională a Limbii Române!

E bine să reținem că de la ardeleni avem ziua de 1 Decembrie, iar de la basarabeni, de la moldovenii de peste Prut, avem ziua de 31 August, zile amândouă de afirmare națională a identității și demnității noastre etnice.

Iar dacă stăm să judecăm lucrurile cu bucuria de a descoperi către cine mai avem motive de recunoștință, este timpul să identificăm în cultura și istoria noastră un capitol pe care l-am trecut prea ușor cu vederea: **Școala Basarabeană!**...

Un bob zăbavă vă cer asupra acestui gând: **Școala Basarabeană!**... Gând care nu-mi aparține, dar când am auzit, la o recentă lansare de carte a unui autor de dincolo de Prut, pe două doamne profesoare universitare, vorbind despre **Școala Basarabeană**, m-am minunat de câtă dreptate puteau să aibă! Dacă vorbim de o **Școală Ardeleană**, cu rolul ei decisiv în istoria noastră, școală prin care cu toții ne-am românit și mai mult decât eram, apoi se poate vorbi și de o **Școală Basarabeană**, cu același rol istoric, de fortificant al românismului la ceas de cumpănă! De restriște și de răscruce!

Firește, în alți termeni, cu specificul ei, și mai ales cu data ei de funcționare, alta: epoca contemporană! Cunoscuți mulți basarabeni, dar descopăr mereu alte și alte temeuri pentru încredințarea că **rolul Basarabiei în istoria Neamului românesc aparține, mai ales, viitorului!** Iar faptul că la Chișinău s-au adunat mulțime de norod, cum nu s-au mai adunat vreodată ro-

mâinii de mulți, pentru a proclama dreptul de a vorbi și a scrie românește, faptul că de la acea minunată întâmplare ne-am ales cu Ziua Limbii Române, confirmă că pentru Neamul românesc funcționează acum și **Școala Basarabeană** de suflet și cuget curat românesc!

...Las pentru altă dată un inventar, cât mai cuprinzător, al faptelor care certifică existența acestei componente a ființei noastre naționale, o componentă extrem de dinamică, de eficientă în lupta noastră, a tuturor românilor, pentru Mântuirea Neamului. Dar, mai ales, i-aș lăsa pe alții,

mai învățați, să facă un complet **inventar al faptelor prin care basarabenii au sporit temeuriile mândriei de a fi român!** Basarabenii pe care îi cunosc, fără excepție, m-au făcut să trăiesc deseori acest sentiment. Din toată inima le *mulțnesc* acum că ne-au dăruit și această zi de sărbătoare: La Mulți Ani, Basarabie, La Mulți Ani frumoși, Români de pretutindenii! Inima sus! Dumnezeu e cu noi, noi suntem cu Dumnezeu!

Doamne, ajută!

Buriaș, 31 august 2013

„CANADIENII” ȘI CIANURIZAREA ROMÂNIEI SAU „PROIECTUL ROȘIA MONTANĂ”, UN NOU HOLOCAUST, ECONOMIC ȘI CHIMIC, APLICAT ROMÂNILOR, DUPĂ CEL KOMINTERNIST

*Dr. în economie Vasile ȘOIMARU,
cetățean și alegător român necianurizat*

De Roșia Montană m-am îndrăgostit de la prima vedere. Și această primă vedere a avut loc în septembrie 2008, în drum spre Chișinău, când reveneam din Gyula, capitala românilor din Ungaria, unde lansasem albumul *Românii din jurul României în imagini*. Intrând în primul oraș din România, Chișineu-Criș, mi-a făcut din ochi indicatorul rutier cu două posibile direcții: la stânga Oradea, Satu Mare, Baia Mare, la dreapta Aradul și Timișoara. Dar am ales cea de a treia direcție, nescrisă pe indicatorul dat, spre Carpații Apuseni, cu localitățile Brad, Abrud, Roșia Montană, Câmpeni... M-au îndemnat să pornesc în direcția dată inspiratele, actuale și azi pentru România, versuri ale lui Octavian Goga: **„Munții noștri aur poartă, / Noi cerșim din poartă-n poartă.”**

...În fugă am vizitat Muzeul aurului din Brad și m-am grăbit să văd Apusenii înainte de apusul soarelui, prin obiectivul fotografic. Viitoarea mea dragoste, pe atunci încă tânără de numai 1877 de anișori, Roșia Montană, pe care am găsit-o cu mai bine de jumătate din case jerpelitate, aproape ruinate, fără un drum asfaltat, cu puțini oameni și aceia mârșniți de-a binelea din cauza sărăciei cumplite care-i apăsa. Nu m-a mirat cum arăta Roșia: aproximativ așa arăta Basarabia mea și Țara întregă. Mai ales că Roșia avea toate șansele să se redreseze în scurt timp, cel puțin așa promiteau, în scris, pe toți pereții caselor semiruinate ale Roșiei Montană, noii ei investitori, veniți din „putreda” (de bogăție) Canada. Am fotografiat mai toate casele din localitate care, din punctul meu

de vedere, mai prezentau interes pentru istoria locală și cea națională, precum și împrejurimile ei cu munți frumoși și splendide văi și am plecat prin fantastica Vale a Arieșului spre Estul meu sălbatic și sărac.

...De cinci ani „țin la control” evoluția Roșiei Montană: presiuni financiare și politice, scandaluri de presă, proteste ale ecologiștilor și economiștilor etc. În ultimele luni acestea se înmulțiseră și luaseră o intensitate maximă, provocate de apropiatele decizii guvernamentale privitor la aprobarea proiectul dat. Conform prognozelor specialiștilor se apropia ORA „Z” a Roșiei Montană, ora când ea trebuia ori să înceapă să renască (așa ziceau „canadienii” și oamenii lor din Guvern și din localitate), sau să dispară de pe fața Pământului (păreră specialiștilor patrioți), fiind cianurizată întreaga zonă auriferă, dacă nu cumva, metaforic vorbind, chiar întreaga Românie. Toate informațiile și analizele îmi creaseră impresia că mai probabilă este dispariția Roșiei Montană decât renașterea ei și că dacă românii pierd și această redută, ultima dintr-un șir întreg de după 1989, acest popor nu mai are discernământ, devenind o masă inertă, amorfă, de indivizi mancurți, fără identitate și, că doar salvând Roșia Montană mai putem salva viitorul acestui neam, asigurându-i supraviețuirea pe teritoriul său național, în vatra sa bimilenară. Aceste meditații m-au făcut să mă gândesc serios la o nouă călătorie de studiu fotografic

la Roșia Montană, să mai fac vreo 5000 de imagini ale locurilor date (o sută din ele pot fi văzute pe: www.romaniidinjurulromaniei.ro), să-mi mai văd o dată dragostea mea cea Roșie, poate ultima dată în viața mea, dar poate și a ei. Momentul deciziei a survenit în dimineața zilei de 5 septembrie curent, în clipa când, navigând pe net în căutarea interviului meu din *Ziarul de gardă*, m-am „poticnit” de un cântec pe care-l ascultam pentru prima dată: **„Munții noștri aur poartă**, Noi trudim prin lumea toată”, la fel de frumos ca și interpreta lui Lena Miclăuș (<http://www.youtube.com/watch?v=Vtomh06BH1M>), ca și Munții Apuseni, în genere. N-am mai rezistat și, în aceeași zi, am pornit la drum! Mi-am vizitat mai întâi prietenii Viorel Cucu din Bacău, Alexandru Lupescu din Predeluț-Bran și Ioan Străjan din Alba Iulia. Împreună cu ultimul am pășit pragul casei de pe malul drept al Mureșului, din Sântimbru, a lui Aurel Sântimbrian, un Român și Om de aur, cel mai versat specialist în aurul Roșiei Montană, care a lucrat, vreme de 20 de ani, ca geolog, inginer-șef al exploatării de aur din Roșia Montană, azi pensionar, de la care am luat cele mai competente consultații la tema care mă interesa. Acestuia i s-a propus de către „canadienii” o colaborare fructuoasă, asigurându-i-se condiții de viață la nivel canadian! Dar a refuzat, Omul zicându-le: că nu-și vinde neamul și nu-și va otrăvi țara cu cianură pentru nimic în lume, nici pentru tot aurul care va fi extras cu ajutorul său prin cianurare. Putea fi de acord să colaboreze cu ei chiar cu un salariu românesc doar cu metode tradiționale, după care mai putea crește în Apuseni un firicel de iarbă verde. M-am înarmat cu știința acestui inginer și am urcat în sus, în Apuseni, hoinărind pe versanții lor câteva zile însorite de toamnă, găsindu-le peisajele cuceritoare, chiar cutremurătoare de frumoase.

...M-am bucurat să regăsesc Roșia împodobită cu câteva case reparate și cu un

drum nou-nouț, de vreo 7 km, asfaltat de la DN 74A până în centrul localității. Doar atât în cinci ani de când n-am mai dat pe aici. Unele case, adevărate perle arhitectonice, dar jerpelite de timpul trecut și vremurile sinistre, fiind încă atunci cumpărate de „canadieni” ca să le readucă în starea inițială, au dispărut; altele, observate cinci ani în urmă, în chiar centrul istoric, cu pereții înveliți cu o pânză pictată așa cum vor arăta aceste case după renovare, tot așa învelite le-am găsit și după cinci ani. Printre casele reparate speram s-o găsec și pe cea numită cândva „Casa Faliciu”, în care s-a născut copila Iulia Faliciu și din care în iunie 1865 a cerut-o de nevastă unul din cei mai geniali români din toate timpurile, basarabeanul Bogdan Petriceicu Hasdeu, ambii devenind la 1869 părinți ai genialei Iulia Hasdeu. Prima lor întâlnire însă avu-se loc în vara lui 1863 în casa protopopului (se păstrează și azi) de Roșia Montană, Simion Balint, când B.P. Hasdeu venise în Apuseni într-o călătorie de studii, împreună cu un grup de cercetători, care fusesse primiți călduros de către stăpân. Anume la acea întâlnire tânărul de numai 25 de ani, Bogdan, a pus ochii pe și mai tânăra, prefrumoasa, Iulia Faliciu, nepoata soției lui Balint, cu care s-a și căsătorit peste doi ani. Din păcate n-am mai recunoscut „Casa Faliciu”, găsim acolo, după un secol jumătate de la acea întâlnire, o grămadă de moloz. A dispărut și placa montată cândva pe ea cu inscripția: „În această casă s-a născut și a copilărit Iulia Faliciu (1840-1902), devotată soție a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu și mama genialei poete Iulia Hasdeu (1869-1885).” Oare din acele 300 tone de aur pe care visează „canadienii” să le extragă nu se putea de găsit 300 grame de aur și de salvat „Casa Faliciu”, care pentru noi, românii, prezenta o adevărată valoare istorică și arhitectonică? Dar poate acești „canadieni” nu s-au încumetat să salveze casa dată de aceea că B.P. Hasdeu a tipărit la 1866 lucra-

rea sa *TALMUDUL ca profesiune de credință a poporului israelit* (retipărită abia în acest an la Editura „Vicovia” din Bacău într-o carte împreună cu studiul lui August Rohling, 1889, *Evreul după TALMUD*), lucrare care și astăzi mai supără pe unii adepți ai acestui curent religios.

...De ce am luat cuvântul „canadian” în ghilimele? Pentru că am avut și noi, basarabeni, un „canadian” pe care-l chema Boris Birștein, un fost director de fabrică (un autohton nu s-a găsit să ocupe această funcție!?) în Lituania ocupată de sovietici, apoi a emigrat în Israel, apoi în Elveția, ajungând în sfârșit miliardar în Canada. A fost unul din cei mai inițiați „specialiști” în demolarea Imperiului sovietic, în preluarea și gestionarea operației „Banii PCUS”, alături de Berezovski, Hodorkovski, Aven, Fridman, Potanin, Abramovici și câți alții. Venind de peste Atlantic cu geanta-diplomat plină după proclamarea Independenței Republicii Moldova, acesta a „cianurizat”, a corupt practic toate guvernările basarabene, jefuind moldovenii cu atâta pricepere ca nimeni altul dintre ruși.

...Dar am luat-o razna, abătându-mă poetic de la subiectul zilei. Mineritul de la Roșia Montană încă din 1995 a fost concesionat de către firma canadiană „Gabriel Resources Ltd”, principalul fondator, cu 80 la sută din acțiuni (Statul Român având doar 18 la sută) al Societății mixte „Rosia Montana Gold Corporation SA” (RMGC), care intenționa să deschidă cea mai mare și „modernă” exploatare auriferă la su-

prafață prin cianurare din Europa pentru simbolica sumă de trei milioane de euro. Proiectul era prevăzut a se desfășura pe parcursul a 17 ani, pe o suprafață de 12 km², cuprinzând patru cariere deschise și o uzină de prelucrare cu cianuri a aurului și argintului, iar în Valea Corna, un iaz de decantare a substanțelor chimice cu o suprafață de 367 hectare. Rezultatul estimat, cel afișat, desigur: 300 tone de aur și 1600 tone de argint. Dacă aceste tone de aur și argint ar fi extrase de români asta ar însemna cam 15 grame de aur și 80 grame de argint fiecărui cetățean al României! Dar pentru că încă planează pericolul marelui jaf „canadian” al secolului, românilor le-ar putea reveni doar 2 grame de aur și 11 grame de argint per capita! Care-i „românul-nebunul” să renunțe la această „modestă” avere? Poate doar politicienii care posibil deja și-au ridicat „gramele” de aur ce le-au revenit după semnarea promisiunilor din documentele proiectului dat. Numai că aurul și argintul de la Roșia Montană sunt doar un paravan pentru cea mai „curat murdară” afacere auriferă a se-

colului XXI pentru că valoarea metalelor rare, deloc rare aici, la Roșia, este de patru ori mai mare față de cea a aurului și argintului, și dacă statul român din extragerea aurului și a argintului ar putea avea o redevență umiltoare de numai 6 la sută, din metalele rare și mult mai profitabile ce se găsesc din belșug în această zonă statul român nu va avea nicio iotă! Acestea parcă nici n-ar exista în solul Roșiei Montană. Despre ele niciun cuvânt, tăcerea fiind de aur și argint, nu și de arseniu, vanadiu, titan, galiu, crom, cobalt, nichel, molibden etc. Un întreg Afganistan concentrat într-o micuță Roșie Montană! Și nu trebuie să verși un gram de sânge românesc („și așa o să-i terminăm pe români, cu cianură!”) pentru a pune mâna pe această grandioasă bogăție. Și n-aș vrea să cred că acel secretizat contract de concesiune prevede că orice metal în plus recuperat intră în beneficiul RMGC. Asta, DA!, patrioți și slugi ale poporului român... Unde ești, tu, Țepeș, Doamne?! Oamenii de știință de la Academia Română și, spre marea mea bucurie, și cei de la ASE București, unii dintre ei fiind bunii mei prieteni, au desființat acest „Proiect de cianurizare”, considerându-l neavenit pentru că nu există niciun argument de orice tip în favoarea lui: economic, social, istoric, ecologic, juridic, de patrimoniu, cel cu privire la drepturile omului etc. Bunăoară, este îngrozitoare imaginea acestor locuri după terminarea exploatărilor de minerit, așa cum o descriu specialiștii și nu cea desenată la calculator de către „canadieni”: vor dispărea cei patru munți de poveste: Orlea, Cetatea, Cârnic și Jig-Văidoaia, în locul lor va apărea o uriașă groapă, cu o adâncime de 300-400 de metri, iar alături, în Valea Cornii, un lac de decantare cu nămol și ape cu cianură, rezultate din procesele tehnologice, de 367 de hectare, cu un dig de 185 m înălțime, în amonte de orașul Abrud. În acest lac de cianură vor nimeri sate istorice, biserici din sec. XVIII și XIX. Ca să înțeleg mai bine cum

vor arăta aceste locuri după cianurarea lor am mers și la mina Roșia Poieni, unde deja există un lac de decantare la Geamăna, în Valea Șesii, un lac asemănător celui din proiectul „canadienilor”; o imagine din filmele de groază, pe care le văd și azi în vis: un sat întreg, cu tot cu cimitir, și o biserică istorică, la care doar acoperișul se mai vede, scufundate în „apele” tulburi, surii, verzi, roșietice ale lacului de decantare. Îți lăcrimează sufletul cu lacrimi roșii numai închipuindu-ți peisajul imaginat al Roșiei Montană după ce „canadienii” vor șterge putina cu zeci și sute de eşaloane de aur, argint, arseniu, vanadiu, titan, galiu, crom, cobalt, nichel, molibden din aceste locuri pustiite de ei în 17 ani de batjocură.

Și promisiunea de creare a 25 mii de locuri de muncă s-a dovedit a fi o minciună sfruntată! Cifra aceasta, anunțată inițial, pe parcursul a 15 ani s-a micșorat permanent, fiind azi de numai 500 de locuri de muncă. Sunt atât de puține pentru rezolvarea acestei grave probleme a zonei date încât nici nu merită să vorbim despre ele, mai ales că pentru crearea unui locușor de muncă la Roșia Montană, „canadienii noștri” trebuie să bage în solul Apusenilor 480 tone de cianură. Asta-i prea de tot!!! O crimă inimaginabilă în orice altă parte a lumii. Iar pentru extragerea unui kg de aur și a unui kg de argint va trebui să bagi în solul Apusenilor, câte 800 și, respectiv, 150 kg de cianură care, în cel mai bun caz, ar putea degrada în mai bine de un secol jumătate. Decât să le permiți „canadienilor” să cianurizeze azi România, mai bine să fie păstrat aurul și alte metale rare pentru generațiile viitoare, în depozitele acestei adevărate Bănci naturale de aur a României. Ei, cu siguranță vor ști și vor dori să extragă aurul fără ca să-și omoare cu cianură conașionalii. Iar pentru cei ce azi mor de foame neavând un loc de muncă la Roșia Montană, noi, cele 30 milioane de români din întreaga lume, fiți siguri, vor veni și

alte etnii în ajutorul moșilor care au salvat cândva Europa, să-i ajutăm să reziste până se vor trezi bieții politicieni români și neromâni și vor declanșa exploatarea mineritului de la Roșia Montană în favoarea cetățenilor români – români, maghiari, tătari, germani, țigani, evrei și slavi...

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Pentru că noi, românii, ÎL iubim.

Chișinău, septembrie 2013

P.S. – Am scris aceste rânduri cu scopul ca și basarabienii să cunoască mai bine acest subiect arzător, pentru că indiferent de rezultatele, pozitive sau negative, ale protestelor față de cianurizarea României, „canadienii” vor căuta variante de rezervă, ca să nu piardă miliardele de la Roșia Montană, și nu exclud că pe viitor Țara va avea nevoie și de cei din „Școala Basarabeană” pentru a o salva de cianurizare...

V.Ș.

O BIBLIOTECĂ DE INVIDIAT ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Cristina PROCOPENCO,
specialist superior al DCTST, Ștefan Vodă*

Din inițiativa Asociației bibliotecarilor din raionul Ștefan Vodă, Direcția raională cultură, tineret, sport și turism (DCTST) a organizat, pe data de 18 iulie 2013, o vizită de documentare și schimb de experiență la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – o bibliotecă de real succes profesional din Republica Moldova.

Scopul a fost unul generos – de a acumula experiență, de a motiva bibliotecarii pentru schimbare, de a dezbate probleme similare cu cele ale bibliotecarilor din Chișinău, de a da curs unei colaborări durabile cu rețeaua municipală de biblioteci.

Componența grupului relevă deschiderea și dorința administrației locale de a revitaliza biblioteca publică în comunitățile raionului Ștefan Vodă, fapt salutar și exemplar pentru alte raioane.

Delegația a inclus 11 persoane: specialistul de la DCTST și 10 bibliotecari din localitățile raionului: comunele Alava, Carahasani, Căplani, Cioburciu, Olănești, Palanca, Răscăieți, Slobozia și satele Răscăieții Noi și Lazo.

Multe au fost cele văzute și auzite de noi, dar peste tot planează impresia, dar și însemne clare ale unei activități ample, conștiincioase și devotate față de profesie. Punctul de plecare al vizitei de documentare a fost Sediul Central al Bibliotecii Municipale, unde ne-au întâmpinat dna Tatiana Coșeriu, director adjunct al BM, și dna Genoveva Scobioală, manager al Departamentului dezvoltare și comunicare. Ni s-a prezentat biblioteca – sălile de studiu, punctele de servire, stațiile de compute-

re, ni s-a relatat despre istoria bibliotecii, colecțiile ei, serviciile oferite, acțiunile culturale organizate, cercetarea biblioteconomică ș.a. Biblioteca Municipală desfășoară o activitate vastă de parteneriat: cu APL, mass-media, Uniunea Scriitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici, Uniunea Cineaștilor din Moldova, diferite ONG-uri, centre, asociații, centre de creație ș.a.m.d. Astfel, am fost impresionați de activitatea vastă și multilaterală a instituției, dintre care încă multe lipsesc în comunitățile din raionul nostru, voi numi doar câteva: pagina web a bibliotecii, elaborarea bibliografiilor, a publicațiilor de specialitate, de cultură, colecții netradiționale: de timbre, cărți poștale, picturi. Ne-au fost prezentate cardul și baza de date a beneficiarilor, logoul bibliotecii, diferite servicii cum ar fi: ore de instruire la computer a beneficiarilor, transmiterea rapidă a oricărei informații prin telefon, acces gratuit la internet prin intermediul WiFi, boxa de restituire a cărților, instalată la intrarea exterioară în bibliotecă, programul *Bibliodădaca*, Serviciul extramuros *Biblioteca vine la tine*, care presupune aducerea cărților în instituții închise (de ex., școli auxiliare), la persoane cu handicap fizic ș.a. Ne-a impresionat mult numărul de motive pentru care un utilizator poate frecventa biblioteca – peste 90. Multe dintre ele, sincer să vă spunem, ar putea fi implementate și de noi: concursul de ex-libris, concursuri-fulger, festivalul cărților citite, Miss Tabăra de vară. Merită a fi preluat modul de valorificare a sălii de lectură, unde sunt găzduite diferite evenimente: lansări de carte, expoziții de pictură, ateliere de creație: confecționarea bijuteriilor, lucru în ceramică, croșetare, origami ș.a.; prezentări / lecții / seminare ale diferitor organizații, ONG-uri, asociații ș.a.m.d.

Bibliotecarii au fost impresionați de sistemul antifurt și contorul de vizite de la intrarea în bibliotecă, apoi de cardul unic al beneficiarilor, de baza de date a fiecărui beneficiar, precum și de echipamentul tehnic, care permite fiecărei filiale să fie prezentă

pe pagina web, unde își asigură transparența activității și unde găsim agenda culturală lunară a celor mai importante manifestări. Acest instrument reprezintă un eficient mijloc de promovare a imaginii instituției în societate, nemaivorbind de blogurile fiecărei filiale, actualizate sistematic cu cea mai relevantă și mai actuală informație.

A doua parte a vizitei noastre a avut loc la Filiala „Transilvania”, o bibliotecă organizată în parteneriat cu Biblioteca Județeană din Cluj, România, care este susținătorul acestei filiale încă de la înființare, asigurând-o cu carte în limba română până în prezent. Directorul, dna Parascovia Onciu, a fost cea care ne-a prezentat biblioteca și ne-a relatat câte ceva din activitatea ei. Să-lile bibliotecii sunt luminoase, încăpătoare, cu multă carte de valoare, cu foarte multe flori, cu mobilier mai mult decât adecvat – pentru că este unul care te face să te simți bine la bibliotecă; cu servicii automatizate, cu multe titluri de publicații periodice, cu cărți atât în format tradițional, cât și pe purtători moderni (CD-uri, DVD-uri, casete audio și video). Am avut, astfel, onoarea să vedem un exemplu pozitiv, un efort deosebit depus în scopul promovării accesului la informație, nu numai prin oferirea publicațiilor, dar și prin activități culturale, sociale, extramuros etc. Este o bibliotecă unde totul este pentru beneficiar și pentru comunitate: boxa de idei este destinată cititorilor ca mijloc de a le studia opiniile acestora despre instituție, despre personalul bibliotecii, despre utilitatea serviciilor și, pe măsura posibilităților, se îndeplinesc doleanțele acestora, pentru că scopul bibliotecii este de a fideliza beneficiarii pe care îi servește și a le demonstra că părerea lor contează. Dotarea acesteia cu mobilier nou pentru copii, cu jucării frumoase, cu fotolii comode, cu stații de computere pentru utilizatori-copii ne-a făcut inițial să credem că pentru noi aceste lucruri sunt doar de vis. Ceea ce am luat cu noi nu a fost descurajare, ci o provocare pentru desfăș-

șurarea diferitor activități de promovare a bibliotecii, pentru autoinstruire, pentru îndeplinirea lucrului la un nivel mai calitativ și profesionist.

Concluzii:

- Bibliotecarii s-au inspirat din experiența văzută, pe viu, pentru activitățile viitoare.
- Bibliotecarii au conștientizat că e imperativ necesar să revitalizeze biblioteca în consens cu timpul și necesitățile comunității.
- Bibliotecarii au conștientizat că biblioteca publică trebuie să fie proactivă în relația cu APL.
- Bibliotecarii din raionul Ștefan Vodă au dat curs colaborării cu Biblioteca Municipală.

- Bibliotecarii s-au convins, o dată în plus, de importanța activității de colaborare cu cât mai multe asociații, ONG-uri, uniuni de creație...

Exprimăm sincere mulțumiri Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” care ne-a acceptat și ne-a susținut inițiativa și ne dorim pe viitor să cimentăm relațiile de colaborare cu ea. Bibliotecarii noștri s-au întors acasă cu o amintire plăcută despre această vizită fructuoasă, cu multe idei și chiar proiecte interesante. Din multitudinea impresiilor, ideilor auzite, văzute, trăite de noi vom încerca să împărtășim colegilor la viitorul seminar, cu încrederea că se va afla ceva despre activitatea model a perseverențelor bibliotecari chișinăuieni, că rezultatele lor se datorează muncii creatoare și cunoștințelor profesionale.

ORELE DE BIBLIOLOGIE CONFERĂ VALOARE IMAGINII BIBLIOTECII ȘCOLARE

*Eugenia BAHU,
șef bibliotecă, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Chișinău*

**„Copilul se naște curios de lume și nerăbdător de a se orienta în ea. Literatura care îi satisface această pornire îl încântă.”
(G. Călinescu)**

Cartea este ceva sfânt pentru un om intelectual. Iar o școală, un gimnaziu sau un liceu sînt de neconceput fără carte. Datoria sacră a fiecărui bibliotecar este să-l aducă pe elev în lumea fascinantă a literelor, a cărților, a personajelor și faptelor din acestea.

Din păcate, astăzi, pe lângă criza economică, viața ne confruntă și cu o criză a lecturii. Ce putem face pentru a-i atrage pe tineri, pentru a-i câștiga pe cititori? Trebuie să-i ajutăm să descopere vibrația unică, plină de învățăminte, pe care o emană cartea. Să-i ajutăm să înțeleagă tainele ei. Bibliotecarul poate să le modeleze personalitatea, să-i facă să se aplece asupra lecturii, pentru

a se familiariza cu cultura Neamului, cea ce nu poate fi ruptă limba maternă, dar și de frumos, de tradiții, de rădăcini. Să nu uităm, că lectura se face anume prin cultură, iar cultura prin lectură.

Bibliotecarul școlar trebuie să posede cunoștințe largi pentru a promova eficient cartea, lectura, cunoștințele, cultura, iar astfel – și imaginea bibliotecii. Obiectivele pe care acesta și le propune pentru realizare sînt:

- atragerea la lectură a tuturor categoriilor de copii;
- formarea deprinderilor de lectură și informare;
- sporirea potențialului informațional;
- crearea unui mediu favorabil procesului de studiu.

Învățămîntul complementar, ce tinde a fi unul formativ, are ca scop nu numai transmiterea unui volum de cunoștințe elevilor, ci și dezvoltarea aptitudinilor de învățare. Familiarizarea elevilor cu cunoștințe din domeniul istoriei cărții, biblioteconomiei, bibliologiei, formarea deprinderilor de lucru cu cartea sînt sarcinile lecțiilor bibliologice. În etapa actuală, pentru orientarea elevilor de a trece la învățămîntul formativ, e nevoie ca lecțiile de bibliologie să se desfășoare la un nivel înalt, să indice elevilor calea de selectare și de acumulare a cunoștințelor. La Liceul Teoretic „Lucian Blaga” din capitală sînt conducătoare a cercului *Cultura informațională* din anul 2002. Pot să spun că mă bucur cînd asist la discuții aprinse între elevi, atunci cînd așteaptă să le vină rîndul pentru a schimba cărțile. Deseori elevii de aceeași vîrstă, dar cu concepții diferite, discută despre modul cum trebuie păstrată și îngrijită cartea.

Valorificarea experienței mele profesionale, o constituie lecțiile bibliologice. În anul de studii 2012-2013 în bibliotecă a activat cercul *Cultura informațională*, unde elevii au avut posibilitatea să se orienteze mai ușor în activitatea de bibliotecă, în literatura de referință, aparatul informativ al cărții etc. La ședințele cercului au fost desfășurate lecțiile bibliologice *Alegerea cărții prin accesul liber la raft, Impresia personală despre carte, Structura manualului și altele*.

În cadrul lecției bibliologice *Literatura de referință* elevii au înțeles că aceasta are un caracter specific, care răspunde la cerințe concrete, oferă informația primară. Priceperea de a te folosi de literatura de referință e un indiciu al culturii. Este imposibil să le știi pe toate, dar contează mult să știi unde poți găsi informația necesară. Iar în cadrul lecției *Ediții periodice* o importanță majoră a avut partea practică a acesteia, care a contribuit la formarea deprinderilor și abilităților de folosire a edițiilor periodice. Elevii au explicat noțiunile de „ziar”, „revistă” etc., au identificat deosebirile dintre ele, au înțeles esența mottoului. Orice lecție se organizea-

ză ca o conlucrare între bibliotecar și elevi. Ca ea să fie cît mai interesantă, se ține cont de posibilitățile și interesele cititorilor, de particularitățile de vîrstă ale elevilor.

Formele și metodele de familiarizare a elevilor cu cunoștințe bibliologice sînt diverse: convorbiri, consultații, povestiri, concursuri, lecții, seminarii. Gama formelor și genurilor de acțiune întreprinse de bibliotecă este mult mai mare. Se fac selecții pentru a prezenta implicarea bibliotecii în procesul de învățămînt, pentru că biblioteca școlară este un spațiu de cultură, educație și instruire inseparabil de procesul de învățămînt. În procesul de predare a lecțiilor bibliologice din cadrul cercului, pe lîngă expunerea materialului teoretic și exercițiile practice, se utilizează și metodele tradiționale de activitate cu publicul în bibliotecă: jocuri și concursuri, reviste bibliografice, prezentări de carte, întîlniri cu scriitorii, redactorii publicațiilor periodice.

Ca orice conducător de cerc am drept obiectiv cultivarea aptitudinilor, formarea unei gândiri libere, cutezătoare, deoarece orice copil are un har, un talent ce trebuie descoperit și dezvoltat. Spiritul trebuie să se descătușeze. În biblioteca noastră cărțile nu se prăfuiesc pe rafturi și fiecare apariție nouă este așteptată de cititori. Iar copiii care participă la cercul *Cultura informațională* sînt primii care le sorb înțelepciunea. Ei și-au pus drept scop să devină oameni înțelepți și instruiți, deoarece s-au convins de adevărul dictonului: „Ai carte, ai parte.”

În final, aș vrea să menționez că astăzi biblioteca liceului nostru oferă elevilor multe posibilități de cunoaștere, fiind în căutare continuă de noi strategii didactice, pentru ca generațiile de mîine să crească și să devină adevărați constructori ai unei societăți mai fericite, fără probleme. Rolul bibliotecarului rămîne pentru totdeauna cel de ghid, de sfătuitor.

Tot mai multe voci spun că informația este putere, că un om informat este un om puternic. Deci, trebuie să oferim elevilor șansa de a deveni oameni puternici.

REMEMBER**IARĂȘI DESPRE MARIA TĂNASE,
„DRAGOSTEA MEA ȘI A UNEI LUMI...”**

Vlad POHILĂ

În nr. 1 din acest an al revistei noastre, am inserat, la rubrica Remember, articolul O celebră cântăreață, trei aniversări semnificative, dedicat muzicii, vieții și veșniciei Mariei Tănase (vezi BiblioPolis, nr. 1 / 47, 20013, p. 173-182). Nu-mi ascundeam intenția de a contribui la consacrarea, în 2013, a Mariei Tănase ca personalitate a anului... De fapt, declanșasem această inițiativă ceva mai înainte, la sfârșitul lui 2012, prezentând pentru Calendar Național – 2013 o amplă schiță biobibliografică a faimoasei interprete, ceea ce, ca volum, cel puțin, o și consacra pe Maria Tănase ca atare – **Personalitatea numărul unu a anului**, în context cultural, evident.

În articolul anterior din BiblioPolis, printre altele, scriam: „Nu-mi amintesc să fi avut o altă personalitate marcantă tocmai trei aniversări pe parcursul unui singur an. Marea noastră interpretă de muzică

populară, Maria Tănase, iată, și la acest capitol, este fără seamăn.” Aceste trei aniversări sunt (au trecut, deja): **100 de ani de la naștere** (25 septembrie), **75 de la debutul la Radio București** (20 februarie 1938) și **50 de ani de la stingerea stelei ei** (22 iunie 1963). Așadar, trei ocazii, și, totodată, cel puțin trei prilejuri de o a omagia pe Maria Tănase, context în care nu puteam să nu afirm și să repet acum: „Orice comemorare a Mariei Tănase este și un prilej de a ne apropia mai mult de folclor, de muzica de calitate, pentru a ne feri de kitschurile ce inundă tot mai agresiv sufletele noastre, sufletele unor tineri, mai ales. Aniversările celebrei cântărețe ne oferă șansa de a evoca personalitatea ei neordinară și, în egală măsură, de a-i asculta, reasculta și a populariza moștenirea muzicală. [...] Astfel ne putem implica într-un benevol, ușor de realizat și extrem de agreabil concept de familiarizare cu valorile autentice ale poporului nostru, cu frumusețea netrecătoare a cântecului popular autentic, așa cum numai Maria Tănase i-a putut da viață, strălucire, apoi și veșnicie, lăsându-ne o inestimabilă avuție spirituală, cu care orice popor s-ar mândri...”

Însuși eseul – de fapt o sinteză biografică despre Maria Tănase – era un îndemn, către bibliotecari, către alți oameni de cultură, de a cinsti memoria neasemuitei noastre cântărețe, dacă nu prin citirea sau re-citirea unor file din zbuciumata, tumultuoasă, încântătoare ei existență, apoi, cel puțin, prin a asculta / a reasculta melodiile inter-

pretate de ea. Ca să ne facem, astfel, câte o injecție de terapie prin artă, iar concomitent – și câte un antidot la falsurile și kitschurile muzicale. Nu pot pretinde că îndemnul meu a bulversat comunitatea, dar că a avut unele ecouri o pot afirma cu certitudine. Personal, am și participat, ca moderator sau simplu vorbitor, la manifestări omagiale Maria Tănase organizate la câteva instituții culturale (biblioteci, licee). Apoi, am avut niște interviuri-confesiuni (și, totodată declarații de dragoste!), pe tema creației și vieții Privighetorii muzicii românești – la Radio Moldova, la Vocea Basarabiei și Radio Chișinău – filială a legendarului post de Radio București, toate cu reluări. Plus, câteva articole, eseuri, tablete, risipite prin presa scrisă sau cea virtuală. Rareori am trăit satisfacții sufletești la cote mai înalte decât în timpul acestor implicări sau după ele, când am putut vedea fețe radiind, luminate de aprecieri privind creația Mariei Tănase și de amănunte semnificative despre existența ei terestră; însă, în egală măsură, și de pe urma ascultării unor piese din repertoriul ei. Cu adevărat, am trăit clipe de împlinire sufletească și profesională, de creație.

Însă **Anul Maria Tănase** continuă...

Tocmai de aceea am decis să mai punem la dispoziția eventualilor noștri cititori, sincer interesați, alte câteva file din viața mai puțin cunoscută a Mariei Tănase, pagini dezvăluind zbulciumul existenței și al creației ei, ca și impactul ce-l are, peste ani, opera și personalitatea mării interprete. O facem exprimând, anticipat, sincere mulțumiri tuturor celor care o iubesc pe Maria Tănase. Sau măcar încearcă a o iubi, voind să-i cunoască mai bine vocea, inspirația ei de-a dreptul divină, roadele muncii ei neostoite, frumusețea și inteligența, trăirile cotidiene, crezul, iubirea de oameni, de Țară și de sublim, speranțele și desperările, hățișurile cotidianului de care nu poate fugi nici măcar cel mai mare talent, alte elemente ale unui colos pe cât de mareț, pe atât de fragil...

* * *

S-a confruntat și ea cu incredibile greutăți

Zâmbetul cald, încântător, irezistibil al Mariei Tănase, ca și succesul, triumful care au însoțit-o aproape că mereu și pretutindeni lăsau impresia că a fost un om fericit, în tot cazul – că nu ar fi știut de necazuri, zbulcium, frământări, ea mai fiind ferită cu desăvârșire de morbul invidiei, de pasiunea intrigilor, bârfelor, conflictelor.

Șirul de nevoi, stresuri, drame, cu care avea să se confrunte cântăreața dacă nu a început, apoi la sigur s-au întezit amenințător odată cu instaurarea, pe tancuri sovietice, a comunismului în România. I-a fost „naționalizată” casa, a început a fi supusă unui sistem fiscal ce o despuia, lăsându-i ca „recompensă” pentru munca-i istovitoare, și datorită cărei își dezvăluia mai amplu talentul, surse pentru o existență precară. Mulți dintre cei pe care Maria Tănase îi ajutase în timpul războiului – prin intervenții la Curte, la Mareșal, la Siguranță, în alte instanțe, unde avea trecere, fiind peste tot adorată – nu i-au întins vreo dată o mână de ajutor. Și nu erau puțini, și ei veniseră, de fapt, la putere – militanți sau simpatizanți de stânga, intelectuali evrei, alții care atunci când se aflau în dificultate îi pupau nu numai mâinile, dar și pantofii. Acum, știind că interpreta nu se află în cea mai bună situație, unii îi sugerau să părăsească România kominternizată. Avea invitații în Occident și de la mulți intelectuali români, de marcă, dintre cei ce evadaseră din patria cuprinsă de flăcările potopului kominternist.

Maria Tănase nu a vrut să plece nicăieri, și nu numai pentru că era legată genetic de muzica poporului său: la o adică, putea să cânte românește – cu mult succes, adunând admiratori – și în Europa de Vest sau peste Ocean, în America. Putea să se reprofileze în a cânta franțuzește, de exemplu, și cu certitudine își găsea un loc

în preajmă, dacă nu mai sus decât Edith Piaf. Nu a făcut-o, nu a plecat nicăieri. Mai mult, le reproșă – delicat, colegial – altor artiști, oameni de cultură, învățați (lui C. Brâncuși, inclusiv) – cum de au putut pleca definitiv de Acasă, cum de nu s-au întors nici o dată în țara natală... Pe care ea, Maria Tănase, o găsea atât de deosebită, atât de frumoasă, încât i se părea că cele mai multe peisaje ale României au fost zugrăvite de Mâna Însăși a lui Dumnezeu...

O primă și grea încercare – ce ține strict de cariera ei artistică – avea să i se întâmple în septembrie 1947. Noile autorități de la București, dominate într-o proporție înspăimântătoare de străini – unii locali, alții veniți din „muma socialismului și comunismului”, URSS –, au creat o comisie specială, pentru a selecta pe interpreții de muzică populară ce ar avea „motivarea estetică” și „dreptul moral” de a cânta în condițiile „noi” ce se conturau tot mai apăsător. Prin moara acestui juriu trebuiau să treacă – pentru a fi aleși doar „cei cu adevărat talentați” – circa 1500 (una mie cincisute) de cântăreți, inclusiv unii se impuseră pe toate planurile, printre ei fiind și Maria Tănase. A venit însoțită doar de un cobzar, la „examen”, în fața juriului și a unui public evident... proletar. Și nu numai că i-a zăpăcit, pe membrii juriului, prin felul ei de a cânta, nu numai că a smuls mulțime de aplauze – și de la juriu, și de la public, dar le-a și dat o replică plină de demnitate: „Ăștia m-au învățat să cânt! Lor le datorez cariera, onorată comisie!...”

Dar viața ei, sub regimul comunist, a decurs mereu între „agonie și extaz”... agonia, pe alocuri, având subtexte, pur și simplu, incredibile, absurde, parcă inspirate din scrierile lui Franz Kafka. Puțini își imaginau necazurile reale, adeseori cumplite, cu care se confruntau interpreta lor iubită. Cine putea să creadă pe atunci, în timpul vieții ei – și cu atât mai puțin astăzi – că și Maria Tănase s-a confruntat cu gra-

ve, penibile probleme rutinare? Citiți fragmentele de mai jos și... cruciți-vă... sau mai bine să nu credeți că a fost așa ceva, deși documentul nu poate minți:

„Subsemnata Maria Tănase, artistă emerită, laureată a Premiului de Stat, Vă rog să binevoiți a-mi repartiza un apartament cu două camere pe hol. [...] Solicit două camere pe hol deoarece îmi este strict necesar o încăpere în plus în care să-mi pot pune un pian și în același timp să-mi fie și dormitor, separat de al soțului meu, întrucât sufăr de astm și bronșectazie. [...]

Începând cu 1948 am fost evacuată dintr-un apartament mansardat pe care-l amenajam din banii mei. De aici am fost mutată în str. Brezoianu 18, et. VII, unde timp de șase ani am fost nevoită să car apă de la subsol, căci apa nu ajungea niciodată la mine. Zi și noapte am locuit cu cada plină cu apă. Tot în această casă, patru ierni m-am încălzit cu o plită de aragaz, pe care o țineam în dormitor [...]. M-am mutat în comun cu o familie într-un apartament de două camere pe hol [...], unde am locuit cu tot mobilierul îngrămădit într-o singură cameră și acolo m-am încălzit cu lemne, căci nu funcționa caloriferul, dar mă bucuram că eram la etajul al treilea. [...]

În încheiere, Domnule Director, vă solicit în schimbul locuinței mele un apartament cu două camere pe hol, ca în sfârșit să pot avea strictul necesar atât sănătății, cât și muncii mele nebănuite de grea [...]. (Dintr-un memoriu al cântăreței, din 1959. Apud: *Maria Tănase. Privighetoarea din „Livada cu duzi”*, de Maria Roșca. București, 2000, vol. 1-2).

Dar să mai cităm, dintr-o scrisoare confidențială a Mariei Tănase, către ministrul Culturii și Învățămîntului, din 1960: „[...] Respectuos vă supun următoarea cerere. Fiind constrânsă de mai multe nevoi materiale, fiind și bolnavă, vă rog să mă mai sprijiniți încă o dată cu marea Dvs. înțelegere și anume, eu, plecând în câteva spectacole sporadice, unde voi fi plătită tarifar, să pot obține cu aprobarea Dvs. un ajutor cu titlu de împrumut, ajutor pe care bineînțeles îmi iau obligația să-l restituți din primele mele încasări [...] până la data de 20-25 decembrie a.c. Solicit aceasta deoarece, din cauza cheltuielilor avute în ultimul timp, mă aflu într-un gol financiar și am rămas în urmă cu plata întreținerii la bloc, a chiriei, precum și a multor altor cheltuieli neprevăzute, care se ridică în momentul de față la circa 3000 lei [...]” (*op. cit.*, vol. 2, p. 178-179).

A fost mereu o fire luminoasă

Pe acest fundal dezolant, dureros, pare incredibil că Maria Tănase a rămas continuu o figură luminoasă, și-a păstrat mereu corectitudinea, bunăvoința și generozitatea, ba chiar, nealterat, și felul de a comunica într-un chip deosebit de spiritual, și simțul umorului. Merită, în această ordine de idei, a fi reproduse câteva crâmpeie dintr-un interviu pe care i l-a luat, în vara lui 1962, Rodica Florea, reporteră de la revista de satiră și umor *Urzica*. Dialogul, printre altele, a avut loc într-un vagon de tren, pe traseul București – Târgu-Jiu.

„*Maria Tănase: – E cam incomod locul, dar n-avea grijă. Interviul o să... meargă. Iată acum răspunsul la prima întrebare...*

Rodica Florea: – De unde știți care e prima întrebare?

M.T. – *O citesc în ochii duminale. Mă duc la Târgu-Jiu. Din luna martie 1962 mă tot duc și vin. Sunt transferată, la cererea mea, la Taraful Gorjului... Acum mă aflu în zăvoiuł din Târgul de pe Jii al Gorjului, între «Masa tăcerii» și «Coloana infinitului» ale lui Brâncuși, între cei mai talentați lăutari pe care i-am cunoscut vreodată. Sper să-mi pot îndeplini o veche dorință față de mine și față de cei care vor să învețe de la mine. Crezi că am făcut un schimb păgubitor?*

R.F. – Nu, unul emoționant...

M.T. – *Se cuvenea să răsplătesc pe cei de la care am cules cândva tolba de comori cu care mi-am făurit gloria carierei mele. [...]*

R.F. – Slujiți una dintre cele mai frumoase arte. De la cine ați învățat meseria de cântăreată?

M.T. – *Meseria? Meseria, da, se învață! Se observă pe undeva că fac meserie? M-ar întrista și m-aș retrage din... meserie.*

R.F. – Ați putea da o definiție a satirei și umorului?

M.T. – *Definiție? Satiră? Satira... Da! Pe la țară celor satirizați, cum am spune noi, li se zice «căzuți din piersic», iar satirei «te umflă râsul de plâns». Umorul? În loc de «a fi sau a nu fi», umorul e ceva pe care îl ai sau... nu-l ai! Iar satira și umorul devin ceva «concret» când sunt aduse bine din condei și scoți cu ele aplauze la «scena deschisă».*

R.F. – Apropo de vârstă... Aș putea îndrăzni...

M.T. – *Ei ba nu! După unii care mă confundă după nume cu soția regretatului meu director Constantin Tănase aș avea 68 de ani și mă «țân bine», după alții care știu că sunt fata lui moș Ion Coandă Tănase, grădinarul din «Livada cu duzi», am 49 de ani și «arăt mai mare». Așa că lasă-mă la 68 ca să par de 30 [...].*

R.F. – Ați cunoscut oameni mari...

M.T. – *Aceștia nu sunt doar oameni mari. Ei sunt munții noștri de granit ce au fost cândva funduri de mări, iar azi culmi și forțe de nezdruccinat."*

Sunt relevante prin emotivitate, dar și prin precizie, caracterizările pe care le dădea Maria Tănase unor contemporani – oameni de arte și de literă. Astfel, cu referire la Tudor Arghezi, afirma: „[...] Versurile lui țâșnesc de pe culmi de munți. [...] De la Arghezi am învățat și voi învăța meșteșugul versului adevărat...” Despre Mihail Sadoveanu, pe care-l prețuia mult pentru *Baltagul* și alte scrieri, dar și pentru afirmația „În arta populară voi crede până la sfârșitul vieții!”, se confesa: „[...] Mă năpădește dorul de «conu' Mihai». Parcă-l văd în cerdac privind dealurile, cu profilul sculptat în basorelief pe cel mai larg orizont pe care și l-a închipuit cândva omul!” Despre C. Brâncuși: „[...] Era fermecător! Lui nea Costache i-am cântat în atelierul de la New York. Într-un târziu, trecând prin multe cântece, a adormit. A venit războiul și nu l-am mai întâlnit ca să-l adorm din nou în cântec. Dar la Gorj este prezent în opera lui și-l iert că nu s-a întors, căci traversa pusă de profani peste «Sărutul» din zăvoi ca să-i împlinească opera l-a apăsât pe suflet și l-a rupt de țară. «Columna» – cum i-au denumit-o țărani, «Scara nesfârșită» – îl poartă către infinit. Opera sa «Sărutul» are tandrețea oltenească, iar «Coloana Infinitului» e zborul sufletului său. «Masa tăcerii» din zăvoiu de pe Jiu reprezintă masa la care artistul își ospăta prietenii în atelierul său.”

O scrisoare – un tulburător poem de adio pentru soț

În zilele când „era pregătită pentru ieșirea definitivă din scena vieții” (M. Roșca), Maria Tănase a scris un emoționant cuvânt de rămas bun, care este, în fond, un veritabil poem de dragoste, scris, parcă, la temperatura unor capodopere ale genului, de talia *Cântării cântărilor*. Este, de altfel, și

unicul mesaj pe care i l-a adresat vreodată soțului ei, Clery Sachelarie, acesta fiindu-i și un fidel prieten, un bun sfetnic și chiar îndrumător artistic:

„Dragul meu soț,

*Îți scriu acum această scrisoare, cea mai adevărată, pe care n-am crezut că am s-o pot scrie vreodată. Te rog să mă ierți – dacă poți – pentru toate grijile, necazurile pe care ți le-am pricinuit... **Mai presus de iubirea mea pentru tine a fost cântecul** (subl. noastră, VI. P.).*

Când n-am să mai fiu, caută-mi mângâierile mele, ele nu vor muri și niciodată să nu le socotești moarte... Caută-mi ochii, ei nu te-au mințit. Caută-mi sufletul, căci detașat de trup, el nu te va uita. Prinde-mi din aer vorbele și cântecele și împarte-le oamenilor. Te voi aștepta oricât de mult până vei veni și tu în veșnicie. Eu am să plec acum... și încă o dată îți mulțumesc pentru viața noastră.

Maria.”

Mi-e dragă de când am auzit-o prima data...

Nu exagerez defel scriind că am pentru Maria Tănase o veche și puternică, o netrecătoare dragoste. Cu adevărat, o iubesc continuu, la aceeași cotă a pasiunii, din adolescență: vocea ei, cântecele ei răsuna foarte des în casa părintească de la Putinești, o comună din preajma Floreștilor, pe traseul Bălți–Soroca. Era prezentă Maria Tănase în casa noastră, ca și în multe alte case de țărani basarabeni, grație posturilor de radio București și Iași, dar și datorită discurilor de vinil pe care ni le dăruiau, periodic, rudele din România. Câte cineva dintre neamurile de la țară mai păstrează acele plăci negre, roase de atâta ascultare... Unii mai păstrează și plicurile acelor discuri: chipul și ia, bluza Mariei Tănase în prim-plan, iar în spate – taraful ei cu viori, fluier, un acordeon, o cobză, un țambal și nu mai știu ce alte instrumente populare gata în orice clipă să scoată nemuritorul acord românesc. Plicuri cu chipul cântăre-

ței, cu ochii ei mari, adânci, pătrunzători, mai pot fi văzute și acum în casa cea mare, ceva mai jos de icoane...

Erau, aceste plăci *Electrecord*, alături de cărți, cele mai de preț cadouri pe care ni le făceau rudele din București: unchi, mătuși, veri, verișoare. În context, un rol aparte l-a avut tanti Liuba, sora cea mai mica a lui tata, cunoscută în sfera universitară din capitala română ca dna profesor doctor **Liuba Iancovici (născută Pohilă, 1924-2011)**, căci a predat o viață istoria universală studenților de la faimoasa Universitate bucureșteană, pe atunci unică în orașul cu 1,5 milioane de locuitori, de pe malul Dâmboviței. Tanti Liuba, cu soțul, nenea Sava Iancovici (1925-1996), cercetător științific, au stat un timp pe str. Popa Nan, nu departe de casa în care locuia Maria Tănase. Astfel, fuseseră și ei martori ai dragostei cu adevărat „a întregului popor”, de care se bucura neasemuită cântăreața. Prin 1965, aflându-se în vizită la frații și surorile din Basarabia, tanti rămăsese impresionantă de o apreciere dată Mariei Tănase de sora noastră cea mai mare, țaca Dusia: „Cântă așa de frumos că, atunci când o ascult, îmi vine a plânge...” În replica, mătușa îi povesti despre ultimele zile ale interpretei dragi. Îmi stăruie în memorie o frază: „La funeraliile Mariei Tănase a fost infinit mai multă lume decât la înmormântarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej...” Aveam doar 12 ani, dar nu am putut să nu intru în vorba celor mai mari, contrariat de această ciudată pentru mine comparație, întrebând-o, sfios, ce are una cu alta? „Ce pricepi tu, măi copile?! exclamă tanti. Păi, la cortegiul președintelui Gheorghiu-Dej lumea a fost mânăta «pe linie de partid», organizat, obligatoriu, să fie cât mai mulți acolo, să lase impresia de doliu național... Pe când la sicriul Mariei Tănase oamenii veneau mânați de dragoste și de durere, și erau puhoai de oameni plângând; nu mai încăpeau pe străzi, din centru până la Cimitirul Bellu...”

Odată cu trecerea anilor se schimbau, firesc, și preferințele muzicale. Pe firmentul muzicii ușoare românești apăruseră zeci de interpreți de certă valoare, cu repertorii impresionante: Margareta Pâslaru, Dan Spătaru, Doina Badea, Anda Călugăreanu, Mihaela Mihai, Tudor Gheorghe, tinerii grupați în jurul cenaclului *Flacăra*, formațiile *Mondial*, *Phoenix*, *Savoy*, *Noroc*-ul de la Chișinău... Cei tineri, în anii '70, mai erau fascinați de *The Beatles*, de *Abba*, *Boney M*, *Deep Purple* și atâtea alte formații muzicale din Occident. La noi, ca și în România, de altfel, se făcea simțită o feblețe aparte pentru interpretii de muzică ușoară franceză și italiană: Salvatore Adamo, Dalida, Joe Dassin, Charles Aznavour, Mireille Mathieu, Adriano Celentano, Nada, Gianni Morandi, Raffaella Carrà... Acestora li se alătura, printr-o invizibilă solidaritate romanică, spaniolul Julio Iglesias și portugheza Amalia Rodrigues. Infinit mai accesibili, erau îndrăgiți și Vladimir Vîsoțki din Rusia, Lili Ivanova din Bulgaria, Maryla Rodowicz și Czesław Niemen din Polonia, Janos Koos și Zsuzsa Konk din Ungaria etc.

În aceste condiții, se părea că epoca muzicii populare românești apusese... Unde mai pui că o stea de mărimea Mariei Tănase nu apăruse, iar Maria Lătărețu, Ioana Radu sau Maria Ciobanu, frații Petreș, ceva mai târziu Sofia Vicoveanca fuseseră împinși – și oficial, și neoficial – într-un fel de anticameră a muzicii populare. Iar naiul fermecat al lui Gheorghe Zamfir deja din Occident ne purta pe meridianele lumii cu năucitoarele sale inflexiuni aflate la hotarele dintre muzica populară și cea clasică. Era însă numai o schimbare episodică de decoruri pentru fundalul muzical autentic, cel hărăzit unei receptări peste decenii și secole, căci, oricât și oricum mi s-au schimbat preferințele muzicale, opțiunile pentru un anumit gen al melosului, pentru un interpret sau altul, afecțiunea față de Maria Tănase a rămas mereu cea mai fidelă, cea

mai aducătoare de inefabile satisfacții sufletești.

...Prin anii '70 se putea citi (și) la Biblioteca Republicană (acum – Națională) din Chișinău o biografie documentar-romanțată a Mariei Tănase, scrisă de soțul ei, Clery Sachelarie și muzicologul D. Ghiață. Era, atunci, una dintre cele mai solicitate biografii în mediile intelectuale românești din Chișinău, chit că eram răsfățați (sau asaltați...) cu zeci de cărți din colecția *Viața oamenilor iluștri*, susținută cu uimitoare regularitate de o editură din Moscova. La răscrucea anilor '70-'80 ai secolului trecut, casa de discuri *Electrecord* a lansat un excelent album *Maria Tănase*, alcătuit din cinci sau șase plăci, toate cu plicuri pe care era imprimat, pe un fundal negru, chipul luminos și ochii inconfundabili ai cântăreței. Ei bine, acest set de discuri constituia cel mai frumos cadou posibil pentru orice basarabean cu o percepere cultivată a melosului. Au prins a apărea noi studii și cărți întregi consacrate Mariei Tănase – până în prezent, am numărat vreo șapte volume deja, în fruntea cărora aș pune cele două volume intitulate *Privighetoarea din „Livada cu duzi”*, de dr. Maria Roșca (București, Editura „Ginta Latină”, 2000, vol. 1, 400 p.;

vol. 2, 388 p.). Și asemenea cărți constituie un minunat cadou; personal, adeseori mă gândesc cu recunoștință la dr. Vasile Șoi-maru, cel care mi-a adus *Privighetoarea...*, cumpărând-o la librăria „Muzica” din inima Bucureștiului.

Ori de câte ori mi-a nimerit vreun ziar, vreo revistă, vreo carte în care scria ceva despre celebra cântăreață, îmi opream obligatoriu atenția la textul respectiv. Cu diferite ocazii – și au fost destule – am scris în reviste și calendare, am vorbit la mai multe posturi de radio din Chișinău despre geniul muzical pe nume Maria Tănase, despre marea admirație pe care i-o port ca pe o povară dintre cele mai dulci, dintre cele mai scumpe.

...Dar ce mulți alții îi iubesc continuu muzica și personalitatea!

Un timp credeam – egoist, dar absolut sincer – că dragostea pentru Maria Tănase este mai curând un „apanaj” personal, al casei noastre, datorat, cum am mai spus-o, „contribuțiilor culturalizatoare” ale rudelor din București. Mi-am dat seama că greșesc ori de câte ori auzeam tarafurile din satele noastre interpretând, pe la hore, la nunți, la cumetrii, la hramuri, la alte petreceri sătești cântece din repertoriul ei. Acestea puteau fi auzite și în interpretarea unor țărance, la șezători sau în căminele culturale, unde timid, „dozat”, unii artiști amatori îndrăzneau să aducă publicului mai larg și piese din nemuritoarea ei listă de performanțe concertistice. Dar iubirea de Maria Tănase s-a dovedit a fi cu mult mai puternică și mai omniprezentă în inimile contemporanilor... Fiind în ultimii ani de facultate, am descoperit, uimit (ca să nu zic – șocat), în placheta de versuri *Ritmuri* (Chișinău, 1965), a poetului și regizorului de film Emil Loteanu, o poezie al cărei mesaj m-a emoționat adânc: *Inscripție cu negru*. Avea și o dedicație nu mai puțin tulburătoare. Reproduc poemul aici nu atât

pentru a da un spor de calitate articolului meu, cât, mai ales, pentru că astfel, sper, mai mulți vor cunoaște încă o fațetă a sensibilității aparte, de artist, dar și de român, a celui care ne-a lăsat memorabilele filme *Poenile roșii*, *Lăutarii*, *Șatra*, *O dramă la vânătoare* ș.a.

Emil LOTEANU

INSCRIȚIE CU NEGRU

*În memoria Mariei Tănase,
cântec înflorat peste vreme,
dragostea mea și a unei lumi...*

Din palme făcui căușe.
Le am pline cu brândușe
Și cu sare caldă, grea,
Strânsă din lacrima mea.
Eu te-am îngropat aproape,
Lângă ochii mei, sub pleoape,
Talisman să am în cale,
Părul tău negru și moale
Și arsura gurii tale,
Dulceața obrazului
Și zbaterea glasului...

1963

Atât de vie în memoria apropiaților și admiratorilor...

De la o vreme, am căutat să aflu impresii și amintiri despre Maria Tănase și „din prima sursă”, de la oameni care au cunoscut-o într-un fel sau altul. Profesorul doctor în studiul artelor **Raoul Șorban (1912-2006)**, de la București, o ascultase în mai multe rânduri, mai întâi la „cabaret” (la *Alhambra*), apoi în câteva „crășme de lux”, gen *Capșa*, pe urmă, în săli de concert, inclusiv la Ateneul Român. O admira, îi prețuia mult talentul ieșit din comun și odată, când l-am provocat la o discuție despre personalități de seamă pe care le-a cunoscut (de la Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voevod și Mareșalul Antonescu până la Octavian Goga, Nicolae Iorga, George Enescu, Constantin Brâncuși, Ion Țuculescu, Alexandru

Ciucurencu, Ion Irimescu și încă mulți alții), a zis: „Știi că Maria Tănase era mai tânără decât mine cu un an? Și ce de-a ani au trecut deja de când s-a prăpădit biata Marie, de a lăsat muzica noastră populară fără un reper nu numai artistic, dar și moral...”

O impresionantă povestire despre *Prievighetoearea muzicii populare românești* am putut-o auzi de la **Lena Constante (1909-2006)**, sociolog, pictoriță, fostă deținută „politică” (a stat, efectiv „vinovată fără nicio vină”, 12 ani în lagărele comuniste). Împreună cu soțul ei, muzicologul Harry Brauner (1908-1989), aveau o legătură strânsă cu Basarabia: în 1931, fuseseră la Cornova din preajma Unghenilor ca membri ai echipei monografice conduse de Dimitrie Gusti. Am cunoscut-o pe Lena Constante prin cornoveanul dr. Vasile Șoimar, făcându-i o vizită acasă, la București, când se afla pe patul suferinței. Impresiona ținuta morală a acestei femei, ca să nu mai spun de farmecul ei personal și de uluitoarea-i memorie. Ne-a vorbit despre Maria Tănase cu subliniată afecțiune și încântare, fiecă cuvânt al ei trăda aceste sentimente. Încerc să reproduc relatarea Lenei Constante cât mai aproape de felul cum mi-a vorbit, cu 12 ani în urmă, în anul 2001:

„Era iubită de toată lumea, Maria Tănase, de la debuturile sale; era iubită pentru că era foarte frumoasă, foarte talentată și foarte bună la inimă. Când cânta în vreun restaurant, roiau în jurul ei tot felul de boemi și o rugau să-i împrumute cu ceva bani, ca să se simtă și ei mai bine. Niciodată nu refuza pe nimeni, încât uneori, dimineața, frântă de oboesală, dar fericită de prețuirea celor ce o ascultau, ne ruga să-i împrumutăm o sută-două de lei pentru taxi. Harry era mai bogat, scotea imediat portmoneul și-i dădea, având grijă să o întrebe dacă îi sunt de-ajuns, până în seara următorului spectacol... Niciodată nu-i reproșam nimic Mariei – să fie mai strângătoare, să mai alunge din preajma-i pe unii poeți, pictori sau artiști dramatici care fă-

ceau abuz de cumsecădenia și bunătatea ei – era inutil.

– *Gurile rele spun că Harry al Dvs. se uita cam lung la Maria Tănase...* a provocat-o, mucalit, Vasile Țoimaru, care avea cu pictorița o comunicare mai familiară, «de rubedenie», cum spuneau ei, având în vedere legătura amândurora (oricât de diferită!) cu satul Cornova.

– S-o fi uitat, nu zic ba! Aceleași guri rele plâsmuieră lungi și întortocheate povești de dragoste ce ar fi avut Harry cu Maria. Dar încă nu se știe cine o iubea mai mult pe Maria: Harry sau eu! Dacă totuși ar și fi fost ceva adevărat în ceea ce privește idilele astea, pe Maria nu aș fi putut fi geloasă...

Și mama o iubea foarte mult pe Maria Tănase și nu-i venea a crede: «Chiar ai ascultat-o cântând, alături, pe Măria?! Și mai zici că ai stat și de vorbă cu ea?!» Tocmai pe acest motiv i-am condiționat, odată, împrumutul pentru taxi, dimineața: «Îți dăm cu plăcere, Mario, câți bani îți trebuie și încă pe deasupra, dar cu o dorință: să vii într-o zi la noi, să te vadă mama, și de vei avea plăcerea – să-i cânti un cântec-două...» «Cum să nu? a reacționat prompt, cu o vioiciune pe care numai ea o avea. Vin chiar azi, după ce mă odihnesc nițel. Numai să-mi scrii adresa exactă.» Credeam că glumește... Însă în chiar ziua aceea, după ora mesei, Maria bătu la ușa mamei. Era o zi de august, era cald, mama făcea niște dulceață la plită, și mulțime de muște și viespi năpădiseră bucătăria noastră. S-a așezat pe un colț de masă și a întrebat: «Ce v-ar plăcea mai mult să vă cânt, doamnă?» Mama i-a răspuns cu sfială: «Păi, domnișoară, din câte cânti matala, îmi place tăt...», căci fiind aromâncă, zicea ca și voi, basarabeni, *tăt*, nu *tot*. Maria s-a îndreptat puțin de spete, a tras în piept din aerul plin de năduf al bucătăriei și a prins a cânta... Nu s-a mai oprit un ceas și ceva. Nu mai e cazul să vă spun că și mama, și eu am ascultat-o încremenite. Nu mi-am

putut explica însă, nici până astăzi, cum s-a întâmplat că în timpul acestui concert improvizat au zburat din bucătărie toate muștele și toate viespile?! Și erau fără număr! Nici pe Harry nu l-am întrebat, poate că el găsea vreo explicație, vreo tainică legătură între frumusețea muzicii populare și gâzele astea ce provocau atâta supărare mamei și altor gospodine din Bucureștii de atunci..."

Și asemenea evocări m-au ajutat, deopotrivă cu articolele și cărțile tematice, să schițez omagii Mariei Tănase. Iar fiecare articol omagial este și un fel de scrisoare de dor, o declarație de dragoste ce se doare de mult înșirată pe hârtie. Afecțiunea aceasta, admirația pentru Maria Tănase, pentru melodiile ei, ar constitui însă o expunere incompletă dacă nu aș adăuga, în final, și un cuvânt de recunoștință. În adolescență, George Enescu, prin *Rapsodiile române*, mi-a îndreptat pașii spre Mozart, Bartok, Chopin, Beethoven, Verdi, Brahms, Wagner, Gounod, Ceaikovski, Strauss... spre muzica mare, serioasă, pe scurt. Cântecetele Mariei Tănase mi-au răsădit în suflet, din adolescență încă, cel mai solid pilon al percepției folclorului autentic. Astfel mi s-a dezvoltat o imunitate la kitchuri de tot felul, fie astea manele, fie lălăitul unor interpreți ruși ce promovează, inundând sufletele noastre, un pseudorock sau alte falsuri componistice, ieftine imitații ale rockului autentic, din țările de origine a acestui superb gen muzical.

Pentru toate îi mulțumesc, sincer și înfinit, Mariei Tănase, și mă bucur că am putut să o îndrăgesc atât de mult, că-s parte a Neamului din care și-a luat zborul stelar și această Pasăre Măiastră a melosului „de la Nistru până la Tisa”, până la Dunăre, Marea Neagră și mai departe, la vest, spre munții Pindului și coastele Adriaticii.

2008 – iunie 2013

CEA CARE A SCRIS POEMUL DRAGOSTEI ȘI AL DURERII DE NEAM...

Claudia PARTOLE

...Chiar și dimineața care mi se uită prin geam se pare învăluită de tristețe. În zori a murit **Leonida Lari**. Poeta-legendă care s-a aflat în fruntea mișcării de Eliberare Națională din Basarabia, cea care a stat pe baricade în anii de pomină (1987-1990), s-a aruncat înaintea tancurilor „eliberatoare” ce au invadat și au mancurtizat acest spațiu românesc; cea care a încercat (aproape în formula unei nuvele de-a lui Kafka) să se aștearnă peste prăpastia ce-a înjumătățit un Neam – pentru a-L reintregi (dar au rămas toate, până azi, la fel de bizare și misterioase ca și în nuvelele și romanele scriitorului). Cea care s-a întrebat cu disperare: „Unde-s ai noștri, adică români? / E-o întrebare: s-au ascuns la stâni... / Sau și mai și, cu dușmani peste dâșii. / Cei mai de spirit s-au ascuns într-înșii...” Femeia-sibilă cu suflet de poezie. Mesajul ei adânc fiind cel poetic, incifrat, adică înțeles de foarte (foarte!) puțini. A strigat cu

glasul inimii (scriu acum și-i aud chemarea vibrantă de clopot scos din tăcere: „Treziți-vă toți, care sânteți prădații, / De nume, de suflet, de Țară / Și la adunarea poporului dați-i / Din sine afară!”). Urătă și batjocorită în fel și chip de străini, dar și de ai noștri. Pe străini parcă i-aș înțelege, dar pe ai noștri – nu!, niciodată!...

Noaptea am avut un vis foarte ciudat (putea fi chiar în clipa când venise Leonard, fratele ei, s-o ia, căci l-a rugat într-un poem: „Te rog, frate, în noapte, lumânările ard, / Te rog, bunule, dragul meu Leonard, / Nu uita de rămașii pe-aici, nu uita / Spune-mi, când vine Mielul, sigur, știi tu ceva... / Deocamdată pe Terra Lucifer e stăpân – / Curge sângele valuri i-al său rânjet hain, / Nu ieșim din războaie, inundații, vâpăi, / Căci cu sânge-i adapă pe toți demonii săi. / Pe tereștri – cu bani. Face mari din cei mici, / Banul e la putere, iar nu duhul pe-aici!...” Iată în vis se făcea că urmăresc două copile – una în alb și alta în negru. Pe cea în alb veni și o luă un cal viguros, iar cealaltă care-a rămas îi spunea lumii despre cea care plecase. O femeie nevăzută la chip o mângâia, iar altcineva și mai ascuns striga: „Tu ai trădat-o pe cea care-a plecat?!” Trezită din vis mă gândeam la sufletul care ne aduce aici cu o menire sfântă, iar noi îl biciuim cu griji lumești, îl implicăm în lucruri care nu pot să nu-l murdărească, să nu-l afecteze... Nu bănuiam ce veste îmi va aduce dimineața! Acum frunzăresc cartea de poezii și poeme *Sibila* (a Leonidei Lari), apărută la Editura „Democrația”, București, 2006, și în fiecare frază (versuri bântuite de durere și pline de premoniție) aflu răspunsuri (atâtea!). Până și visului meu îi găsesc talmăcire într-un poem de-al Leonidei: „A

fost de parcă am întârziat undeva, / Poate la vreo întâlnire cu românii ostatici, / A fost de parcă lumina surâse din stea, / Când au apărut ei, caii sălbatici... / A fost de parcă un îmblânzitor de cai / A încercat să stăpânească niște cai harismatici, / Dar ei aveau drumul lor deschis înspre rai, / Dar ei erau sălbatici, sălbatici, sălbatici..."

Citesc și mă conving că Leonida s-a uitat în ochii Trecutului și, totodată, a văzut ce va fi nu doar în propriul ei destin. Ea a citit în Cartea Neamului. De aceea, nu scriu denumiri ale poeziilor din care culeg versuri, astfel îmi argumentez spusele, căci toate ne sunt adresate nouă, aceluia care mai suntem – la toți ne spune surorile și frații ei, cărora le consacră cuvinte alese de Adevăr printr-un singur și irepetabil poem: Poemul Dragostei și al Durerii. Precum a scris în prefață și Adrian Păunescu (un alt plecat și în lumea umbrelor): „Leonida Lari este o poetă de referință a României anilor care au încheiat un mileniu și a anilor care au deschis celălalt mileniu... românii vor putea, în fuga lor permanentă după pâine, să se oprească și la o librărie, să ia o carte, să meargă acasă și, într-o noapte inspirată, să citească și să vadă cum erau sufletele românești, în acești ani teribili ai risipirii și ai speranței.”

Reîntoarcerea Leonidei de Acasă – Acasă mi se pare trist de simbolică. O metaforă a rătăcirii noastre. A plecat cu speranța și, revenind, a găsit ruinat până și acel puțin pentru care și-a sacrificat destinul de poet, ideal pentru care a plătit cu viața-i. Același spațiu împărțit de străini și de orgoliile băștinașilor, aceeași oameni care nu știu până azi cine sunt, din care neam vin și încotro s-o ia. Se pare că și acest ultim popas l-a presimțit sufletul ei de poet ales: „Pe la hotarul între Bine și Rău, / Eu sunt mereu prezent cu clanul meu: / Căini, flori, pisici și alte mute / Ce ne-apără de bolile stătute... / Sunt filosof, suflare încă vie, / Dar dacă vreți, ca Țara să mai fie, / Dar dacă

vreți să-și aibă-n lume locul, / Rugați-vă, să meritați prorocul!”

Revenise exact când se sărbătorea Independența (nu știu care și a cui...). Mulți, chiar prea mulți, jubilau, sărbătoreau și se băteau cu pumnul în piept, declarându-se mari eroii, în realitate au fost printre acei care în '90, fie că stăteau tupilați în tufiș așteptând să afle *ce va fi* sau încă mai umblau pe sub masă. Acum se cred eroi și eroine, aproape că neamintind, nepomenind numele Lidiei Istrati, al Leonidei Lari... Care a prevăzut și acest moment într-un *Poem trist*: „În urma mea poate-or băga tractorul / Peste-ale mele biete oseminte / Și le-or zdrobi, că mi-am iubit poporul, / Și i-am păzit ființa prin cuvinte...”

Suntem din nou la o răscruce. A câta? La una, nu prea demult, ne-a dat semn să neamintim cine suntem – Grigore Vieru prin plecarea-i. Ieri balaurul roșu, căruia îi ajută să renască și ai noștri, a defilat triumfător pe străzi... Ajunși la aceeași răscruce, iată, plătim iarăși cu viața cuiva. E, oare, pentru a ne redeștepta sau (Doamne păzește și apăară!) pentru a dispărea din acest spațiu românesc, lăsându-i pe străini stăpâni?

În această dimineață, în preajma altor alegeri, cu tristețe citesc testamentul Leonidei Lari la „Trecere”: „*Ce să mai spun după ce avut-am parte / De naștere, de dragoste, de moarte? – / Voi, cei rămași în clarul dimineții, / Ce patimi vă mai mână-ntr-ale vieții, / Ce val de cutezanță și de teamă / Văndreaptă către-a sufletului vamă? / Eu trec prin lucruri, știutor de sine, / Și de-am avut un dor – în voi rămâne, / Iar tot ce-mi fuse-odată hărăzit, / Se sparge, se încheagă-n infinit...*”

Nu-mi rămâne decât să zic: Drum luminos și odihnitor printre vămi sufletului tău, Leonida! Apără și luminează Neamul acesta din ceruri, precum ai făcut-o aici pe pământ. De-acolo, poate, îți va fi mai simplu...

11 decembrie 2011

DUMITRU MATCOVSCHI, DRAGOSTEA ȘI FEMEIA

Ninela CARANFIL

Femeia în creația poetului, prozatorului și dramaturgului Dumitru Matcovschi ocupă un loc deosebit, mai bine zis – stă în capul mesei.

S-ar părea că-i stă bine acolo, căci anume acolo îi este locul.

Dar s-o urmărim și să încercăm a înțelege această structură.

Femeia din capul mesei, femeia matcovschană, reflectată cu mult simț în creația Domniei Sale, este o ființă gingașă, blândă, însă e pândită de multe nenorociri, de cumpene, e lovită de soartă, nefericită, purtându-și crucea destinului care a fost prea puțin generos cu ea.

O recunosc pe această femeie, pentru că e alături de mine. În parte, îi trăiesc viața și mă mir și mă crucesc cum de a reușit Dumitru să ne citească atât de mult în sufletele noastre chinuite, să ne compătimească, să ne apere, să ne susțină, să ne aline, să ne cruțe și să ne iubească atât de fierbinte.

Îți mulțumim, dragă Dumitru, pentru prea multa ta dragoste, pentru că ne înveți ce înseamnă curajul, demnitatea, adevărul și pentru că ai spus atât de frumos despre noi, femeile:

„Mai regină decât floarea,
Doar femeia poate fi...”

20 octombrie 1999

* * *

Îndoliată familie Matcovschi, onorată asistență, dragii mei,

Nu de mult Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău a întreprins un turneu în România, cu spectacolul *Pomul vieții*, după piesa lui Dumitru Matcovschi.

Am jucat spectacolul la Buzău, în cadrul unui festival teatral, apoi la București,

la Teatrul „Nottara”. La sfârșitul spectacolelor spectatorii se ridicau în picioare și ne aplaudau îndelung. Când ne-am întors acasă i-am telefonat maestrului și i-am spus: „Dumitru, piesa ta, spectacolul nostru, a cucerit inima României.”

S-a bucurat enorm, s-a bucurat ca un copil, așa cum numai el putea.

A fost și va rămâne poetul care ne-a învățat **„zborul înalt, dorul și plânsul”**, dar și bucuria de a trăi, demnitatea, cu care a învins moartea și a plecat la Domnul ca un învingător. Suflet zbuciumat, suflet neîmpăcat, suflet de poet: *„Poetul a iubit și-a pătimit. / Ca un copil poetul a iubit... / El tot ce a iubit a-nveșnicit!”*

Înveșnicit va rămâne numele marelui om de cultură Dumitru Matcovschi.

Doamne, am pierdut un prieten, iartă-l și primește-l pe robul tău Dumitru. Odihnește-l în pace. Sincere condoleanțe familiei și nouă tuturor.

28 iunie 2013

*La mitingul de doliu, la funeraliile lui
Dumitru Matcovschi,
Academia de Științe a Moldovei*

ULTIMA ÎMPLINIRE A PROZATORULUI DUMITRU CIOBANU

Vlad POHILĂ

Încercând să fac un portret de creație al scriitorului Dumitru Ciobanu, mi-am dat seama că viața și cariera sa literară sunt marcate de câteva pasiuni fundamentale, definiții și, posibil, chiar decisive.

Prima ar fi pasiunea pentru pictură care, nu știu în ce măsură s-a manifestat la realizarea unor tablouri (poate acuarele, poate grafică, poate niște șarje?...), dar știu bine că și-a găsit expresie pregnantă într-o serie mare de eseuri despre artă, publicate în anii '60-'90, în revistele *Cultura*, *Nistru*, în ziarul *Transnistria*, sau citite în emisiuni la RadioTeleviziunea din Chișinău. Nu a fost în Basarabia pictor sau sculptor mai răsărit despre a cărui creație să nu fi scris D. Ciobanu! Unde mai pui că unii dintre protagoniști i-au fost colegi, iar alții – profesori la Colegiul de arte plastice numit acum „Alexandru Plămădeală”. Însă tot el a popularizat, cu drag și în cunoștință de cauză, și arta plastică din alte țări, excelând în prezentarea corifeilor artei renascentiste și a reprezentanților curentului impresionist și postimpresionist: Dürer, Rafael, Michelangelo, Claude Monet, Van Gogh, Degas, Renoir, Pissaro, Gauguin, Picasso ș.a.

Altă pasiune remarcabilă a scriitorului este Nistrul, mai exact, malurile acestui fluviu, inclusiv pământul de pe malul drept, unde s-a născut, a copilărit și, iată, trăiește de o viață de om Dumitru Ciobanu. A trăit în timpuri când malurile Nistrului mai mult apropiu oamenii, decât îi despărțeau, cum se întâmplă acum, de aceea e firesc să fi străbătut locurile și în partea stângă transnistreană. Din păcate, mai mult într-

o perioadă „neagră” a istoriei noastre recente – războiul de pe Nistru – în calitate de reporter al ziarului *Transnistria* (unde susținea rubrica *Reportaje de pe linia de foc*), de care am amintit deja. Însă abia aici am găsit locul să menționez că tocmai Dumitru Ciobanu a fondat această publicație, luptând ulterior cu înverșunare pentru supraviețuirea ei, convins că este foarte necesară, în special, pentru a acorda un sprijin moral conaționaliilor noștri domiciliați în stânga Nistrului sau refugiați de acolo, fugind, în 1991-1992, de urgia războiului și a noii ocupații rusești.

O mare, sinceră și statornică pasiune a lui Dumitru Ciobanu – despre care nu se prea obișnuiește a se spune, dar eu insist să o consemnez! – este soția sa, dna Tamar Gorincioi, o talentată și curajoasă jurnalistă, cu care împarte, iată, de trei decenii și jumătate, bucuriile și necazurile vieții, ale existenței unui cuplu de creație într-un cuib comun, în care își face loc mai întâi omenia, apoi și meandrele creației.

În fine, încă o pasiune a lui Dumitru Ciobanu: scrisul, proza, miraculosul univers al literaturii... Nu pot afirma cu precizie ce o fi fost hotărâtor la apariția și perpetuarea acestei pasiuni: o dragoste nativă pentru cuvinte, un dar din naștere pentru a le potrivi în narațiuni? Studiile la Facultatea de Litere a unicei, pe atunci, Universități din Chișinău și din Basarabia sovietizată? Sau poate studiile la Moscova, la Cursurile de literatură, din cadrul faimosului Institut de literatură „Maxim Gorki”, pe unde pășiseră cam toți „monștrii sacri” ai literaturii popoarelor înglobate în URSS,

inclusiv toți cei care se numesc, acum, reprezentanți de vază ai literaturii române din Basarabia? Familiarizarea cu lumea zvăpăiată, pestriță și neordinară a scriitorilor, apropiere ce s-a produs încă la începutul carierei de muncă a lui D. Ciobanu, la revista de literatură și arte *Cultura*?

Chiar dacă pretind că îi cunosc viața și opera, mi-ar veni greu să fac o ierarhizare și a pasiunilor lui Dumitru Ciobanu. Dar poate că nici nu e cazul să insist asupra acestui subiect? Poate ar fi mai cu cale ca, respectând rigorile speciei de *prefață* (sau *cuvânt-înainte*) la o nouă carte, să mă refer preponderent la activitatea scriitoricească a lui Dumitru Ciobanu? Așa este, așa voi face, însă nu mi-a venit întâmplător în cap ideea cu pasiunile protagonistului nostru. Pur și simplu, aceste pasiuni, poate și alte câteva, încă, se împletesc și se întrepătrund organic, chiar miraculos, în canavaua romanului pe care îl veți citi după ce veți parcurge rândurile ticluite aici de subsemnatul. Și, am impresia, nu e pentru prima dată când autorul recurge la asemenea urzeală: pasiunile sale primordiale i-au însoțit întreaga creație literară, de-a lungul a vreo patru-cinci decenii, asigurându-i un loc anume printre prozatorii basarabeni categorisiți convențional ca „șazicești-șaptezecești”.

Așa este: D. Ciobanu a debutat cu nuvele și povestiri în presa periodică de la Chișinău la finele anilor '60 ai secolului trecut deja. În 1974, are loc debutul său editorial, cu volumul de proză scurtă *Linii de contur*, urmat de alte cărți cu schițe, povestiri, nuvele: *Din toată inima* (1979), *Ziua de azi, ziua de mâine* (1982), *Am mai trăit cândva* (1989) etc. Abia în 2009 a putut edita, cu mijloacele proprii, o carte de proză scurtă cu text transcris în alfabet latin – *Zburătorul*, selecția făcută de autor conferind volumului aspect de antologie a celor mai izbutite narațiuni. După aceasta, câțiva ani a lucrat la o pânză epică mai largă, adunând în ea subiecte, crâmpie,

episoade și chipuri care nu-l lăsau în pace, dându-i ghes, parcă țipând că se doresc înșirate pe paginile unui roman. Noua lucrare se numește *Vârtejul* (într-o variantă de lucru avea ca titlu un neologism la care autorul a renunțat ulterior: *Tornado*).

Cronologic, acțiunea romanului se desfășoară în ani de glorie, dar și de restricții pentru noi: 1989-1992, când Mișcarea de eliberare națională a românilor basarabeni înregistra impresionante victorii (ce-i drept, nu întotdeauna și durabile), dar nici adversarii acestei Mișcări nu stăteau cu mâinile în sân: inspirați, apoi și ajutați pe toate căile de colosul militar-imperial de la Moscova, ei au declanșat, pe malurile Nistrului, un sângeros război, pe urmă și un adevărat genocid, ale căror consecințe tragice se mai fac simțite și azi, după două decenii încheiate.

Vârtejul este o stihie, o calamitate care-l smulge pe personajul principal al romanului, Marcel Frunzetti, dintr-o relativă normalitate – viața în RSS Moldovenească, după ce făcuse, mai înainte, câțiva ani de norocos serviciu militar în cadrul trupelor sovietice de ocupație din Germania Răsăriteană – ca să-l ducă într-o lume a demenței kafkiene sau orwelliene. Mai larg, vârtejul este și forța malefică ce a bulversat, a mutilat și a nimicit destinele multor moldoveni, de pe ambele maluri ale Nistrului: basarabeni sau transnistreni. Acel tărâm al nenormalității, al absurdului, al nelegiurii, al minciunii și fărădelegii se numește Transnistria ocupată și administrată de militarii ruși, în complicitate cu „voluntarii” cazaci, alți venetici din Răsărit (unii cu o „vechime” de câteva decenii a aflării în stânga Nistrului), dar și unii basarabeni trecuți în slujba vrășmașilor pentru că s-au speriat de perspectiva „românizării” Basarabiei... Este oribilă încăierarea între moldoveni și slavi, dar nu mai puțin oribilă este lupta fratricidă, ca efect sigur al sovietizării, al mutilării conștiințelor sub regimul comunist de factură rusească. Deși este prezent și conflictul strict

militar, totuși, semnificativ ni se pare, în acest roman, conflictul dintre mentalități, dintre educații, dintre caractere, suflete, grade de inteligență. Care, în ultimă instanță, e o încăierare între omenia păstrată, în pofida oricărei prigoane, și omenia pierdută ori abandonată, de multe ori benevol, în numele unor înșelătoare, provizorii comodități.

Romanul *Vârtejul* are, în egală măsură, valoare documentară („de spovedanie istorică”) și valoare beletristică, sentimentală, căci relațiile interumane, anomalia lor, mai ales, adeseori împinge în plan secund precizia istorică a derulării evenimentelor. Un laitmotiv al scrierii este dragostea pătimasă pentru casa părintească (și la propriu, și la figurat – ca baștină, pământ natal, strămoșesc) a eroului principal, dar și a altor, de aceeași percepere cu el, Marcel Frunzetti. Este tocmai ceea ce conferă spor de calitate unei proze artistice, pentru care autorul a adoptat o manieră antrenantă. Iar aceasta – inclusiv grație unor incursiuni specifice romanului polițist – fac romanul perfect lizibil, capabil de a acapara atenția cititorului, de a-l face părtaș al evenimentelor, simpatizant al unor personaje și adversar al altora.

Este probabil proza cea mai consistentă a lui Dumitru Ciobanu, dacă nu punem în calcul manuscrisele pe care dânsul le mai scoate, din când în când, din sertar, pentru a le da o configurație numai bună de tipar. Până la punerea la punct a unor proze viitoare, nuvelistul de calitate D. Ciobanu se consacră, iată, și ca romancier, lansând pe piața editorială o carte ce își va găsi numaidecât cititorii. Iar cine va avea interesul și răbdarea de a citi primele 20-30 de pagini, va descoperi un narator mai vechi, dar intrat categoric într-o fază nouă, a unui salt în zugrăvirea pânzei epice; în tensionarea trăirilor prin care trec personajele sale; în zidirea eșafodajului romanesc etc.

Început de vară, 2013

P.S. – Am scris textul de alături ca o prefață la romanul lui **Dumitru Ciobanu, Vârtejul**.

După ce a citit acest cuvânt-înainte, autorul mi-a telefonat ca să-mi mulțumească și să-mi adauge câteva fraze în stilu-i marcat mereu de bunăvoință, vioiciune, optimism: „Mă Vlădică, nici nu știam că sunt un om al scrisului atât de interesant și... important! – după cum mă prezinți tu!...”

L-am asigurat că am scris sincer, din suflet, această prefață și că, de va fi cazul – voi mai „încropi” și alte prefețe, căci știam că are în sertar și alte proze, mai scurte sau mai lungi, pe care le definitivează, le revele, poate, pe alocuri, dorind mult să mai editeze vreo carte-două.

Însă destinul a vrut ca acesta să fie un ultim *Vârtej* în zbuciumul de creație al lui Dumitru... După o săptămână de internare în stare gravă la Spitalul „Sfânta Treime”, după ce-și revenise ridicând dispoziția colegilor de salon și a personalului medical, în seara lui 5 septembrie 2013 inima scriitorului a încetat să mai bată...

...Iar pe 8 septembrie, într-o zi însorită ca și sufletul lui D. Ciobanu, l-am condus pe ultimul drum, la cimitirul din satul natal, atât de iubit, Vadul lui Vodă. Alături de soția, deja văduvă, îndurerată, colega noastră, publicista Tamara Gorincioi, au fost surorile, cumnații și nepoții, vecini și alți consăteni, scriitorii Vlad Zbârciog și Eugenia David. La o masă de pomenire, întinsă conform rânduielii creștine, l-am evocat cu căldura ce o avea și pe care o merita, inclusiv în acea zi de rămas bun, definitiv.

Dumnezeu să-l odihnească în pace! Omenia și harul lui, risipite în zbuciumata-i viață și în cărți, nu vor permite să se așterne uitarea peste țărâna din care se înalță stingheră o cruce de lemn, ca un punct într-o frază, neterminată, ce-i drept...

VI. P.

O STEA PROTECTOARE A ETNOGRAFIEI NAȚIONALE

Claudia PARTOLE

Fiecare trecător prin viața noastră ne marchează destinul. Iar atunci când se întâmplă să ne distanțăm, fie în timp, fie în spațiu, ne amintim unii de alții admirând o floare, un cântec, o ploaie cu fulgere sau o cădere de frunze în toamnă. Ceva care ni s-a întâmpinat la întâlnirile accidentale de călători prin astă Lume...

De **Elena Postolachiarovoi**, protectoare a etnografiei naționale, doctor în istorie, mă leagă în mod deosebit o zi frumoasă de duminică și o deplasare la țară. A fost demult, până la 1990, deși parcă mai ieri. Bănuiesc că pentru Elena Postolachi a fost o expediție obișnuită, pentru mine însă o inițiere în covoristica națională. Am descoperit și am învățat să țes covoare de mică, pe când o ajutam pe mama să-mi facă „zestre”, totuși multe din tainele acestui meșteșug nu cunoșteam. Niciodată nu mă gândisem până atunci la simbolul culorilor, la „ozoare” (elemente ornamentale) ca fiind niște mesaje ancestrale... Chiar dacă o auzisem de multe ori pe mama consultându-se cu „vopsitoarea” satului, Nadia Ciobanu, de care culori îi trebuia pentru covorul zis „Cerbul”, ori „Laleaua”, ori „Gheorghinele”, sau pentru „Naționalul” (care se țesea mult mai greu – într-un singur fir). Aveam, firește, fixate în memorie niște informații sumare. Unele, bizare! Bunăoară, la noi *a țese la covor se zice a alege la covor sau la război*. Covorul mai fiind numit și *război*. Încercam atunci cu mintea mea de copil să-mi explic de ce s-o fi spunând astfel (?), ba mi-am for-

mulat și un răspuns: pentru că iarna, de la fiecare casă, ajungeau până în drum niște bătaii intermitente, explozive. Părea că înăuntrul caselor se produc explozii înăbușite. Un străin ar fi crezut cu adevărat că în sat au loc lupte sporadice. Un fel de război intern! Dar acele „bubuituri” ciudate nu era altceva decât glasul instrumentelor (mai numite la noi și „furculițe” – unelte care bat, fixează firele în pânză). Pe mine mă impresiona în mod

deosebit „straja”: niște căngi-paznici, care „aveau grijă”, întinzând din părți pânza țesută, ca marginile covorului să păstreze linie dreaptă... Era impresionant! Mai ales primăvara, când „bătăile” încetineau, semn că războaiele erau pe cale să înceteze, iar în ogrăzi apăreau (înfloreau!) înșirate, ca niște minuni covoarele (flori crescute în iarnă!). Acestea îți furau privirile...

Iată în acea deplasare memorabilă am aflat multe din tainele țesutului covoarelor, meșteșugăritul care-și trage rădăcinile din cele mai adânci timpuri. Tot atunci Elena Postolachi mi-a mărturisit cu durere în suflet despre multele meșteșuguri care se pierd, sunt date uitării. „Dacă la sfârșitul sec. XVIII pe teritoriul Basarabiei fuseseră atestate cca 150 de meșteșuguri, ocupații casnice și meserii, astăzi avem doar 22”, mi-a mărturisit ea. Mai târziu, după anii '90, într-o discuție cu Elena Postolachi, dânsa a revenit la aceeași idee, spunându-mi că „artizanatul nu numai că ar naște o întreagă ramură a economiei naționale, ci și ar stimula turismul. Astfel, renașterea meșteșugăritului, care nu este numai o satisfacție a

gustului estetic al anumitor persoane, ci și apariția unei ramuri a economiei naționale, într-o mare măsură ar contribui la soluționarea problemei șomajului..." Aceasta era Elena Postolachi! Întotdeauna având soluții, idei salvatoare... Păcat că n-a fost auzită și nici apreciată! Ea nu s-a impus decât prin fapte. Activa cu multă dăruire în cadrul Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei de Științe. Visa la cercetarea cât mai profundă a tuturor aspectelor meșteșugurilor populare artistice. Iar despre toate a scris în cele peste 50 de lucrări științifice. Avea o dragoste deosebită pentru costu-

mul popular. Spunea că acesta e „martorul existenței noastre. Este un certificat de aptitudine pentru românii de pretutindeni, mărturie a unei culturi străvechi...”

Elena Postolachi-Iarovoi avea o ținută de regină: frumoasă, delicată, totdeauna senină la chip. La toate sărbătorile îmbrăcată în costumul popular, astfel demonstrându-și firea și marea-i dragoste. O văd aieva...

Îi mulțumesc Bunului că mi-a dăruit clipa de a o cunoaște pe cea care mai bine de un an s-a înălțat la ceruri și acum e (cu siguranță!) o stea protectoare a etnografiei naționale.

STELIANA GRAMA: TOAMNA CU DOI VULTURI ÎN ZBOR

Amintirile, ca niște aștri ai mângâierii, ne confirmă că lubirea și Moartea sunt doi vulturi în zbor...

În acest octombrie se împlinesc șapte ani de la plecarea ta, Steliana. Cometă ai fost și dragoste ai fost, și floare, și zâmbet ai fost...

Dar mai mult cometă, căci ai lăsat Cuvântul, ai lăsat părinții iubiți, amicii, ai lăsat păsările Cerului, îndrăgite atât de mult de tine. Ai lăsat Poezia și te-ai dus ca o cometă, în sufletele noastre făcându-și viză de reședință durerea. Durerea și dragostea. Unii zic că durerea se estompează, se atenuază cu timpul. Nu cred... Cu siguranță că n-ai vrut să ne rănești cu plecarea ta, dar Domnul a hotărât că *e timpul și „trebuie s-o închei cu treburile pământeste”*, cum scriai tu într-o poezie, și să te duci în viața veșnică, în Împărăția Cerurilor, să vezi ce mai fac ai noștri, plecați mai de mult, și care le este ocupația lor Acolo...

Iar noi venim îndurerăți la „Sfântul Lazăr” să te vedem, să conversăm cu tine, să

ne sfătuim chiar. Venim în diferite ore ale zilelor acesteia mohorâte pe care tot mai anevoie le traversăm... Într-o dimineață, piatra de mormânt a Steliane, în formă de carte deschisă, unde e înscris epitaful ei: **„Roada adunată din Cuvinte – / Darul hărăzit de Dumnezeu – / Eu o las cu bucurie / Scumpului popor al meu”**, era acoperită totalmente cu un braț de trandafiri roșii. O fi trecut pe acolo vreun îndrăgostit de poezie, vreo prietenă, cine știe. Altă dată tot această carte deschisă era înconjurată de o cunună împletită din crini albi și din lalele galbene. Un semn de durere, dar și de prețuire. O fi un autograf al cuiva lăsat pe piatra funerară. Memoria umană se ițea printre flori și poate Steliana vedea și florile, și persoanele care încearcă să nu uite ceva esențial din viața aceasta terestră dulce-amăruie...

Chiar în debutul lunii septembrie din acest an, când am fost iarăși la Steluța, la „Sfântul Lazăr”, Cerul era albastru-albastru,

ca și ochii fiicei noastre în luna mai. Doar pe alocuri se arată câte un noraș bizar. Și eu, stând la mormântul Steluței și prezentându-i volumul ei de critică teatrală și literară *Memoria sugativei* (ediția a doua) – cum o fac de fiecare dată când îi edităm vre-o carte nouă –, am observat de odată că au venit să asculte, dar poate să-i și facă o vizită, mai întâi o furnicuță frumușică, roșiatică la culoare, apoi una mai mare, negruță și foarte vioaie. S-a arătat și o păsărică moțată, cu penet galben-verzui. Acestea, mi-am zis, o vizitează și mai des decât noi. Și îi spun ele Stelianeii că *memoria sugativei* nu le este caracteristică; că ele își stimează și își onorează poeziile care le-au cântat duos în versuri și în proză. Iar oamenii, cred ele, sunt diferiți: unii au o memorie excelentă, alții – mai uită câte ceva. *Memoria sugativei* însă este o constantă a vieții pământeste, mai consideră ele și nimeni nu se supără. „Căci și uitarea / E scrisă-n legile omenești”, zice un cântec, ajuns, nu se știe de unde, la urechișele fine ale furnicuțelor...

Știu și ele, după cum știu și oamenii, că scriitoarea Steliana Grama n-a reușit să se întâlnească cu cititorii săi în biblioteci, în școli și case de cultură; că Steliana Grama n-a avut timp să-și caute traducători și editori, să-și valorifice frumos textele pentru cântece, care se interpretau uneori în concert, la posturile de radio și nicidecum la televiziuni; că Steliana Grama n-a luat niciun premiu, nici al Tineretului, dar nici cel Național pentru truda sa asupra Cuvântului în poezie, proză, dramaturgie, traduceri, publicistică etc. Ea, pur și simplu, a creat. Frumos. Celelalte au rămas pentru mai Apoi.

Memoria sugativei... Înainte de Paștele Blajinilor am fost la mormântul Steluței și la cele ale verișorilor ei – Călin și Dănuț – și mare mi-a fost mirarea să văd că florile de bujor, îndrăgite de Steluța (căci ne tragem din neamul Bujor), care cu o săptămână în urmă de abia își deșteptau căpuceanele, sunt tăiate îngrijit cu o lamă de cuțit, probabil. Minune, nu alta – o fi și asta un act de memorie, ce mai!

Memoria omenească se manifestă în diverse registre: dragoste, bunăvoință, ranchiună, uitare. „Căci și uitarea / E scrisă-n legile omenești.” Așa o fi. Dar Steliana nu ne uită, ea vine în visele noastre și vorbește cu noi, uneori ne dictează poeme, pe care, dacă nu le notăm, îndată de cum ne trezim le uităm. Și așteptăm o altă întâlnire. Tot în vis, căci, de facto, în realitatea terestră e imposibil, ne despart anilumină. Ne rămân visele, volumele editate și manuscrisele ei, care așteaptă să vadă lumina tiparului. Și să ne restabilească un segment de memorie...

Cerul în acest început de septembrie nu era cel cazon, de toamnă, ci, incredibil, avea culoarea ochilor Stelianeii Grama. Așa cum era în luna mai, acest Cer cântat de Steliana în atâtea poeme. Iar la 11 octombrie 2013, când se vor împlini șapte ani de aducere-aminte, Cerul va ploua cu durere și speranțe. Pentru noi, părinții ei veșnic nemângâiați...

Claudia SLUTU-GRAMA,
mama Stelianeii Grama
7 septembrie 2013

* * *

Reproducem în cele ce urmează un florilegiu poetic din creația regretatei poete, drept omagiu celei care a fost Steliana Grama.

DE LA FACEREA LUMII

De la Facerea Lumii încoace,
Datorită celestelor legi,
Prin mii de-avatare, tenace,
Doar pe mine tu mă alegi!

Pe vremi de război sau de pace,
Dintre sclavi, oameni simpli sau regi,
De la Facerea Lumii încoace
Doar pe mine tu mă alegi!!

Și când sângele-ncepe să-ți joace,
În pofida planetei întregi,
Dintre cei sănătoși sau betegi,
Ca printr-un miracol, se face

Că pe mine tu mă alegi
De la Facerea Lumii încoace!!!

MAI-MULT-CA-IUBIREA

Te conjug la Mai-Mult-Ca-Iubirea,
Te consider Mai-Mult-Ca-Perfectul,
Mă vrăjește mereu intelectul
Și a trupului tău unduire!

Împrumută-mi, pe-o oră, conspectul
Unui secol de fericire,
Când îmi ești Mai-Mult-Ca-Iubirea
Și îmi pari Mai-Mult-Ca-Perfectul!

Azi îmi iartă, și mâine, defectul
Când te văd, de-a mă pierde cu firea,
Ca și veșnica mea zăpăcire –
Sunt, în lumea pe roți, imperfectul

Ce visez la Mai-Mult-Ca-Iubirea...
Nu-mi surâzi, dulcea mea nălucire?

**MIROsul DE SALCÂM
NE-NNEBUNEA...**

Mirosul de salcâm ne-nnebunea
Și ne făcea să pierdem rațiunea,
Și-n clipa ceea nu ne mai păsa
De bârfele ce oamenii le-ar spune...

Și luna-n ceruri, clară, lumina,
Și tu erai frumos și-atât de june!
Mirosul de salcâm ne-nnebunea
Și ne făcea să pierdem rațiunea....

Mă sărutai cu-atâta pasiune
Că fulgerul uita a fulgera
Și norii în țării uitau să tune,
Și steaua-n cer uita a mai cădea...

Mirosul de salcâm ne-nnebunea
Și ne făcea să pierdem rațiunea...

ÎN VARA CEEA MIERLELE CÂNTAU...

Satului bunicilor mei – Țepilova

În vara ceea mierlele cântau
Cum n-au cântat în nicio altă vară
Și stelele-n extaz se prăbușeau,
Și n-avea capăt lanul de secară!

Și luna se grăbea ca să răsară
Pentru acei ce se îmbrățișau –
În vara ceea mierlele cântau
Cum n-au cântat în nicio altă vară!

Și degetele noastre tremurau,
Și nu-ndrăzneau atingerea ușoară,
Și inima în piept ardea cu pară,
Și aripile-n iarbă ne cădeau...

În vara ceea mierlele cântau
Cum n-au cântat în nicio altă vară!!!

**IUBIREA E MEREU
UN SEMN DE CARTE...**

Iubirea e mereu un semn de carte
În paginile sorții unui om
Și-abia ajunși pe patul cel de moarte,
Noi răsfoim al vieții noastre tom.

Ni se răscoală fiecă atom,
Gândind la vremea care ne desparte
De-acel sublim și unic semn de carte
Ce ne dădea curajul de-a fi om.

Și astăzi parcă fiecă simptom
Ne amintește-Amorul de departe
De care-așa și nu avurăm parte!

În universul ăsta monocrom
Ne mai rămâne câte-un semn de carte
Ce ne provoacă-o nostalgie-aparte...

RECENSĂMÂNTUL ULTIMELOR VISE

Nici nu mai știu de trebuie să-mi fac
Recensământul ultimelor vise –
De-aproape-un veac nu mai primesc
narcise,
Iluzii nu mai am de-aproape-un veac.

Și unde e acel ce mă iubise
O primăvară-ntreagă în hamac
Și îmi vorbea de doruri interzise
De Schiller, Henrik Ibsen și Balzac?

Aceleași bărci plutind pe-aceiași lac...
 Aceiași juni îndrăgostiți ce tac...
 Aceiași mal abrupt... Aceleași vise...
 Aceleași șoapte, gesturi indecise...

Și numai eu, stingheră, nu-mi mai fac
 Recensământul ultimelor vise...

DAR CHIAR ȘI-AȘA...

Mamei mele

Dar chiar și-așa, cu fruntea numai rid,
 Îmi placi și încă te mai cred frumoasă
 Cu vorba ta, cu firea ta retrasă
 Și – mai ales – cu spiritul-ți lucid.

Ce griji, ce amintire te apasă,
 Când *Toamna*-și cântă jalnicul ei lied
 Și-ar vrea să facă-n jurul tău un vid,
 Să uiți că ești ca *Dânsa* de frumoasă?

Că *Toamna* de invidie e roasă
 Și – ca orice femeie – e geloasă,
 Și ți-ar fura și lacrimă, și rid,

Și zâmbetu-ți angelic și timid,
 Și aurul din sufletu-ți candid,
 De nu ar fi și Ea neputincioasă...

ȘI VIAȚA O SIMT CUM SE DUCE...

Și Viața o simt cum se duce,
 Și nu pot măcar să-mi fac cruce –
 Doar mâna cea stângă e-n stare
 Să-njghebe o cruce pe zare.

Și nu sunt păgână, și oare
 Păcatu-i prea groaznic, prea mare
 Cu stânga de-mi fac semnul crucii,
 Când *Viața* se duce, se duce?

Nu pot să mă mișc și mă doare
 Tot trupul, tot sufletul care
 Nu știu câte ceasuri mai are...

În *Cer* mai există-ndurare
 Cu stânga de-mi fac semnul crucii,
 Când *Viața* se duce, se duce???

LOC DE VECI

Cumpără-mi, te rog, un loc de veci
 Nu printre salcâmi sau liliaci,
 Căci mireasma lor îți va părea
 Mult mai dulce ca *lubirea mea*.

Și spre toamnă stropi de ploaie reci
 Te vor obliga, oricum, să pleci,
 Glodul cărăruia-mi va schimba
 Și-ai să-ncepi cu timpu-a mă uita.

Ci să mă dezgropi din nou aș vrea
 Dintre cărți pierdute undeva
 La subsol de vechi bibliotecă –

Ăsta fie locul meu de veci
 Și-astfel, poate, din *lubirea mea*
 S-ar păstra ceva, măcar ceva...

Steliana GRAMA

ÎNCĂ O STEA ÎN CONSTELAȚIA COPIILOR-MINUNE

Claudia PARTOLE

Înainte de a trece într-o altă dimensiune, Steliana Grama și-a luat rămas bun de la toți prietenii și colegii. De parcă și-ar fi pregătit sufletul pentru cea mai lungă deplasare. Îmi imaginez cum a cuprins, a fotografiat cu albastrul cerului reflectat în ochii ei mari și totdeauna curioși toată lumea

văzută și întâlnită în calea-i – o lume cu perfecțiunile și imperfecțiunile ei. Le-a filmat și le-a luat cu ea: ființe scumpe, oameni, flori, spații dragi. Pe toate le-a luat. În inima ei deschisă toate și toți își aflau un loc. Cu drag și pioșenie le-a luat! Asta era și a rămas pentru mine Steliana. Astfel o păstrez. Ea,

pentru mine, n-a plecat, e aici printre noi. Pur și simplu, nu ne-am întâlnit de mult și de aceea parcă aștept să ni se intersecteze întâmplător drumurile și, ca altădată, să mă surprindă cu vocea-i de pasăre cântătoare: „Ce mai faceți, doamnă Partole?” Întreba nu de dragul întrebărilor, o interesa într-adevăr la ce trudesco colegii de condei, citea tot ce publicam și eu, și alții. Nu și-a luat rămas bun de la mine, dar cu siguranță s-a gândit și, intuiesc, m-a căutat insistent, dar... În agenda US figura un număr de telefon mai vechi. Regret, dar poate e și mai bine, astfel Steliana pentru mine există, e precum s-ar fi retras în laboratorul ei de creație.

Am descoperit acest copil-minune al neamului prin intermediul unei emisiuni televizate. Steliana își citea poeziile, copilă fiind, cu atâta sinceritate și dezinvoltură, încât m-a făcut să cred că va fi nu doar un poet mereu inspirat, dar și o actriță talentată. Apoi, i-am urmărit ascensiunea în literatură. O creștere frumoasă, fulminantă...

Poezia Stelianeii Grama cucerește prin firească și profundă. Curiozitatea și spiritul de observator al lumii o caracterizează în mod deosebit. De la primele versuri, scrise la o vârstă fragedă (incluse în volumul *Curcubeul viselor*), până la versurile care-i sunt cântate (Steliana a scris foarte multe texte pentru cântece, apreciate și de compozitori, și de interpreți, dar și de melomani), poeta își trădează marea-i dragoste față de tot ce se numește Creație. De altfel, este o poetă care a crezut cu toată dăruirea în iubire – marea iubire dintre oameni!... Steliana, bănuiesc eu, căutând „cheia veșniciei”, a descoperit pentru sine, dar fiind o fire altruistă a dăruit și altora ceea ce a pătruns ea... Zic, a descoperit partea sublimă a lucrurilor și a îndemnat prin lucrările ei – fie în versuri sau proză, să vadă și alții frumosul, să se bucure toată lumea de fiecare clipă. Ceea ce nu e ușor! Dar Stelianeii Grama, care, deși era o ființă firavă, de o tandrețe rară, i-a reușit, fiindcă a fost nu doar o romantică, o visătoare, ci și o temerară

ființă luptătoare. Ea a lăsat un îndemn testamentar: a lupta! Dar nu e vorba de lupte violente, sângeroase. Poeta se referă la explorarea acestei lumi, la înălțare, la ascensiune și cunoaștere a Marelui Adevăr prin căutări continue și prin credință. Steliana, pentru mine, este și învățăcel la școala vieții (dovadă volumul *Curcubeul viselor*), dar și un maestru în cunoașterea spirituală a Universului (mărturie fiind volumul intitulat sugestiv și metaforic *Rană de stea*). Iată cum vede înălțarea Steliana: „Ne avântăm spre țăriile cerului – / Fiecare oră, i-o oră astrală / Luptăm pentru triumful Adevărului / Pentru dreptatea Universală...” (*Noi, romanticii*). Îmi imaginez că una dintre dorințele Stelianeii – verbul ei preferat, a fost *zborul – a zbura!*

În același context s-ar putea medita asupra prozei Stelianeii Grama, în care dânsa dezvăluie sentimente și trăiri adolescente într-o formulă dramatică, inedită. Ceva mă face să bănuiesc că lucra și asupra unui roman consacrat acestei vârste vulnerabile. Ar fi fost ceva deosebit, sunt sigură...

Îmi era (și mi-a rămas!) dragă Steliana! Iar descoperind cuvinte frumoase la adresa ei în *Jurnalul suedez* al Gabrielei Melinescu, am trăit un sentiment matern de bucurie, ca pentru propria-mi odraslă. Acest copil-minune, născut în Basarabia, m-a cucerit prin candoare și maturitate și cu durere în suflet m-a făcut să constat că suntem un neam care mereu plătim tribut prin ce avem mai drag, mai scump și mai sfânt – copiii dăruieți de Dumnezeu. Cred că Steliana Grama, care a împărțit același timp cu mine și căreia i-au fost scumpe clipele (aproso de minunatul vers din *Rană de stea*: „...Secundele ca niște melci / Li-s cochiliile deja cărunte...”), e acum în Constelația copiilor-minune ai Neamului Românesc. E alături de Lulia Hasdeu, de Nicolae Labiș...

Iar faptul că Steliana Grama nu și-a luat rămas bun de la mine, mă face să aștept, să cred că într-o zi îmi va telefona sau accidental ne vom reîntâlni...

SCHIMBAREA LA FAȚĂ, CONTINUĂ, A POEZIEI

Nicolae MANOLESCU

În 1937, la moartea lui George Topîrceanu (și-a scris totdeauna numele cu *î*), poetul „Baladelor vesele și (doar în edițiile următoare – *n.n.*) triste” era unanim considerat, dacă nu un poet mare, în orice caz, unul foarte important. „*Nici mare, dar nici minor*” – îl aprecia G. Călinescu într-o cronică din 1932, pentru ca, în *Istoria literaturii...*, din 1941, să găsească strălucita formulă: „*El nu-i niciodată așa de liric încât să fie mare, niciodată atât de facil încât să nu fie poet.*”

E de notat aici cuvântul „*liric*”: critica modernă avea pretenția de la poeți să fie lirici, dacă vor să fie omologați ca poeți. În epocă, George Topîrceanu era mult prea popular („cel mai popular poet contemporan”, afirma Pompiliu Constantinescu într-un necrolog) pentru a nu fi recunoscut ca important. Și nu doar în cercul revistei *Viața românească* de la Iași, conservatoare în materie de poezie, dar și în ochii criticii estetice, aceea care valida doar poezia lirică. Cu singura excepție a lui E. Lovinescu. (N-aș paria, în paranteză fie spus, pe sugestia lui Cosmin Ciotloș din interesanta lui prefață la volumul de la Editura „Curtea Veche”, din 2010, cum că marele critic îi plătea poetului o poliță pentru versurile care-l vizau, publicate în 1922 în revista *Hiena*: „În al criticei domeniu / Orice Eu se crede geniu, / Dacă-i secundat de proști... / Alte semnalmente? / Niente! / Trebuie să-l recunoști.” O astfel de explicație anecdotică nu poate trece înaintea aceleia ținând de concepția despre poezie a unui critic, mai cu seamă

când e vorba de fondatorul criticii noastre estetice.)

Popularitatea lui George Topîrceanu mai putea fi constatată în tinerețea mea. Nu și în critica generației noastre, când acesta se consacrase deja ca autor de manual pentru clasele mici. În liceu, el va lăsa locul lui Arghezi, Blaga și Barbu.

Poeți pentru tineri

Fenomenul nu e unic, dar merită studiat. Se întâmplă ca unii poeți să înceteze, la un moment dat, să le spună ceva criticilor, dincolo de o eventuală semnificație istorico-literară, sau cititorilor în general, cu excepția copiilor și adolescenților. E ca și cum faptul de a aparține tinereții literaturii ar face din ei poeți pentru tineri.

Pe la 10-12 ani, îl adoram pe George Topîrceanu, îl știam pe de rost și îl imitam. Și astăzi versurile lui, pe care nu le-am uitat, sunt cele învățate atunci. De altfel, de la o vârstă înainte nu mai reținem versuri pe dinafară. E și cazul lui Vasile Alecsandri sau al lui George Coșbuc. *Peneș Curcanul, Iarna pe uliță* și atâtea altele le întâlnim prima oară în manualele de la primară și foarte rar mai târziu. Ele alcătuiesc bugetul literar al claselor mici.

Două întrebări sunt inevitabile. Prima: de ce aceștia și nu alții sau, mă rog, toți? Tinerețea poeziei, ceea ce fiecare literatură consideră ca atare, comportă o anumită naivitate a temelor și mijloacelor. În secolul XIX, Alecsandri era citit altfel decât astăzi, deoarece corespundea standardelor poetice pe atunci în vigoare. Poeziile

lui nu păreau deloc naive. Același lucru trebuie spus în legătură cu Coșbuc, deși, între timp, apăruseră Macedonski și Eminescu, care nu se mai împărtășeau din aceeași naivitate poetică. Se crede însă greșit că poeții sunt priviți la fel de către contemporanii lor și de către urmași.

La sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, nu Macedonski sau Eminescu reprezentau „norma” poetică. Asta va veni mai târziu. Epoca nu făcea diferența între Alecsandri și Coșbuc. Ei făceau „norma”, chiar dacă primul era anterior lui Macedonski și Eminescu, iar al doilea venea după ei.

Credincios poeziei vechi

A doua întrebare îl privește direct pe George Topîrceanu: el e contemporan cu Argezi, Blaga și Barbu și nu are cum fi considerat, în mod normal, ca aparținând tinereții naive a poeziei noastre. Dar iată-l alăturat naivilor! Explicația constă în aceea că poezia s-a schimbat radical după primul război. Am vorbit mai sus de lirism. În secolul XIX, poeții nu făceau diferența între poezia lirică, epică sau dramatică.

Alecsandri, ca de altfel și Eminescu, s-a ilustrat în toate genurile. După război, n-a mai contat decât poezia lirică. S-a schimbat, altfel spus, criteriul poeticului.

Înainte, poezia era tot una cu versul. Unde era vers, era poezie. Iar versul era exclusiv regulat, respectând prozodia. După, prozodia a căzut în desuetudine, poezia fiind judecată prin prisma conținutului liric. Aici apare problema lui George Topîrceanu: el rămâne credincios poeziei vechi, aceea cu măsură regulată, ritm și rimă. E maestrul ei incontestabil într-o epocă în care puțini mai scriau la fel. „*Scamator fără pereche*”, îl va numi Argezi. Își va datora popularitatea tocmai acestui fapt, cititorul obișnuit continuând până târziu să prefere poezia veche, dar totodată fidelitatea lui față de aceasta îl va pierde, când cititorul va asimila poezia nouă. Credincioși îi vor rămâne copiii și adolescenții. Naivii, ca și el.

(După **Adevărul. Moldova**,
23 septembrie 2013, nr. 180 (703).
Titlul aparține redacției **BiblioPolis**)

CE E CU... POVESTEA... AZI? SAU DE LA STILIZARE LA... SUB-TI-LI-ZARE!

Vladimir BEȘLEAGĂ

Am schițat, într-o doară, acest, așa zis, titlu de niscai notițe fugare asupra unor gânduri ce mă frământă de-o habă – n-aș zice că... prea tare, dar așa, din solidaritate pentru patimile unui coleg de breaslă (o să vi-l numesc mai la vale), și... parcă aș fi auzit replica / explozia de mirare a cuiva / cutăruiva:

– la auziți-l pe deșteptul ăsta: și-a adus aminte de... poveste! Ce: poveste? Care:

poveste? În secolul XXI – poveste? Ve-chi-turi! Ana-cro-nisme! Aiu-reli!

Eu, de aici:

– Nu dzî! Poate: Ai-ur-ve-de?

Același, cu-tă-ri-că:

– Dar asta ce-o fi să mai fie?

– Bagă nasu-n... enciclopedie... in-ter-mă-tiil!...

Acum, la modul serios.

Povestea... vechituri? Povestea... aiureli? Ba bine că: nu! Nici în secolul acesta, pe care abia de l-am pornit și-l parcurgem cu... fulgere și trăsnete, dar nici în acel trecut (încheiat, care nu a fost) însemnat decât o maaare catastrofă a lumii. N-a zis, sârmanul și fericitul Vasile Vasilache pentru noi toți – și pentru petecul acesta de pământ, dar și pentru întreaga Europă, ba chiar pentru Lumea toată, că... stăm sub semnul **Poveștii cu cocoșul roșu?** Da, totul se repetă, războaie, confruntări, revolte, masacre, minciuni, răz bunări, sânge, sărăcie, banditisme, hoții... Nu mai contenes! Cei de sus promit celor de jos: viață bună, viitor luminos, dreptate, omenie și – le dau sărăcie, umilință, bombe-n cap, exoduri de acasă, familii destrămate și tot așa... Nu-i asta... poveste? O poveste sinistră... O poveste macabră... Iar atunci când autorul nostru celebru și nemuritor ne-a pus în față parabola cu... **„Te duci la târg să-ți cumperi vițică, spre a avea lapte pe masă, te întorci acasă și vezi că... ți-ai adus... bouf-boulean!”** După care, înșirând întreaga daravelă, conchide marele nostru satiric: **„Apăi vezi, că... ai pățit-o? Dacă ești tu însuși bou! Nu zimbru precum ai fost odată și erai ridicat pe steag ca să lupți pentru demnitatea și sufletul tău...”** I-au sărit în cap mării ideologi ai vremii, atunci, Racul și cu Senic. *„Cu povestea nu se glumește”,* I-au țistuit ei (vezi *Comunistul Moldovei*, nr. 5, 1973). Anume: Cu... Povestea! Da, Po-ve-stea!

Hai că treaba aceea (murdară) s-a întâmplat sub regimul crud, totalitar și cu cenzură drastică (autorului i-au închis gura pentru 15 ani!), dar vorba e că și în noul secol, XXI... Povestea... Po-ve-stea! – nici pe departe nu a fost dată la vechituri!

Bunăoară: nu e cea mai grăitoare mărturie faptul că noi, această așa-zisă Republică Moldova, suverană și... *independentă*, am ajuns să fim de... po-ve-ste în întreaga... Europă?

– Cum: de poveste? strigă indignat acel cutărică.

Îi răspund:

– Dar nu suntem noi... n-am fost noi declarați: *„Cea mai săracă țară din Europa?”*

– Da, dar asta nu e decât un... slogan. Slo-gan!

Eu, de aici:

– Dar faptul că, iarăși, suntem supra-numiți (porecliți!), declarați *„Poveste de succes în Parteneriatul Estic”* nu cumva o fi un alt... slo-gan!

– Ihî!

– Ei, vezi? Slogan – neslogan, dar în ambele... trei cazuri de mai sus se recurge la marele miracol al minții / imaginației omenesti, care este – **basmul / povestea** (zi-i cum vrei). Fapt care nici pe departe nu amiroase a... vechitură. Din contră, e de cea mai stringentă actualitate: Po-ve-stea!

Deci, reluăm întrebarea din titlu: *„Ce e cu Po-ve-stea... azi?”*

Dat fiind că a răspunde la această întrebare nu e o treabă atât de simplă, hai s-o luăm mai pe ocolite. Adică: ce-a fost povestea: ieri, alaltăieri, în alte vremuri (în alte secole, milenii, lumi, civilizații). Ce-ar fi putut să fie decât o... mare minune a spiritului uman, mai exact: a imaginarii omului, care prin basm / poveste învingea inerția vieții, se ridica de-asupra materialului ce-l copleșea, își construia o altă existență, unde era stăpân și... rege! Basmul îi dădea aripi să zboare, basmul îi dădea forțe nebănuite, basmul îl învăța înțelepciune, să găsească răspunsuri la cele mai complicate întrebări. Or, pe scurt, era un mijloc de educație, dar și de satisfacție estetică-filozofică...

Da, a existat în epoca umanității o vârstă a basmului. Înainte de cea a cărții / lecturii. Atunci când totul se povestea, de unde și cuvântul **poveste**... Dar există / a existat (dar mai există oare azi?) și pentru om, pentru fiecare în parte, la modul individual, o vârstă a basmului? Vedeti cum

dintr-o întrebare: **„Ce e povestea / basmul... azi?”** apare o alta: **„Dar mai există, azi, o vârstă a basmului?”**

Așa cum fiecare din noi e apt a răspunde la o întrebare doar pe baza propriei experiențe, din cele trăite de el, personal, voi zice și eu: „Da, am avut în copilăria mea o vârstă a poveștilor! Am avut și sunt fericit.” De ce? Pentru că prin acele basme, ascultându-le din gura dulcii mele bunici Natalia, am trăit o întreagă, lungă perioadă a evoluției spirituale a umanității (aceea care se numește: *vârsta basmului*) și astfel, am putut să devin om deplin, om de cultură, cu adevărat!

Basmul mi-a deschis larg porțile miraculoase ale lumii imaginarului! Basmul a imprimat lumii culori, forțe, profunzimi nebănuite! Basmul mi-a dăruit, prin vraja cuvântului doar, o viață paralelă, fantastică, față de cea ternă, obișnuită, prin ponderență cenușie... De bună seamă: să arunci tu peria peste umăr și să crească din ea o întreagă pădure! Să arunci tu cutia peste umăr și să se ridice într-o clipă un munte de piatră, pe care să-l roadă balaurul, iar tu să poți fugi, ca să scapi de ghearele lui! Și alte, și alte multe miracole: cu buzduganul, cu porcul care se dovedește a fi un tânăr voinic și frumos, doar că a fost fermecat de-o vrăjitoare rea... Dar covorul zburător din basmele arabe? Dar djinnul din ulcior, tot de acolo? Dar, dar, dar Feți-Frumoșii și Cosânzenele din basmele noastre românești? Să nu uit a aminti marile, celebrele colecții de povești, pe care le au popoarele lumii, de pe toate continentele, care se regăsesc unele în altele, pentru că subiectele lor au circulat de la un popor la altul... Nu se cheamă într-o poveste a bunicului Ion Creangă un erou cu numele: Harap-Alb? Iar altul: Ivan Turbincă?

Iată, dar, că ne apropiem de ceea ce ne-am propus să aflăm: ce se întâmplă cu basmul... azi? Este el solicitat / gustat de cititorul de astăzi (în primul rând, de copii)?

Bibliotecile răspund:

– Da! Vor copiii povești!...

Dar cărțile ce zic? Editorii de carte ce fac? Cum răspund ei la cerințele copiilor – cititorilor? Iată aici, mai exact: de aici începe toată... tărșenia. Și nu o simplă și neplăcută întâmplare! Ci... o maaare... cum să-i zic? O prea puțin frumoasă... gâlceavă din (s)pricina poveștilor. Or, cum s-ar zice: am ajuns și aici... de poveste! Nu doar că ar fi... o poveste de succes. Ci... însăși povestea a ajuns de... poveste!

Mai exact, la concret: Grigore Botezatu, celebrul adunător și talentat scriitor de povești populare moldovenești, care activează de-o viață în acest gen, cel care are cărți de basme editate în atâtea țări ale lumii, de la Marea Britanie la Japonia, ca să vezi, a ajuns a fi... piratat ziua în amiazamare! Și nu o dată, ci... repetat! Să dezghiocăm cazul, spre a ne da seama, ce e cu povestea... azi!

– Ce mai fac poveștile, dragă amice Grigore Botezatu? I-am întrebat într-una din zile, fiind în vizită la Institutul de Filologie al AȘM, unde Domnia Sa, deși a atins vârsta de 84 de ani, mai este angajat.

– Rău... Rău o duc... poveștile...

Eu, cu nespusă mirare:

– Dar de ce? Ce-au pățit, sărmanele?

– Să ieșim pe hol și am să-ți spun.

Ieșit. Ne așezăm pe niște bănci, într-un colț mai retras (dar și mai întunecoc) și dânsul, după o lungă tăcere, de credeam că n-o să mai aibă capăt, zice:

– M-am judecat...

– Cum? Pentru... povești?

– Da... Și nu o dată – de două ori...

– Chiar? Măi-măi-măi! Să te judeci. La bătrânețe...

– Mi-au luat, fără să mă întrebe, culegerile mele de povești... Niște edituri... Una de la Chișinău, alta de la... Iași...

– Și de la Iași?

– Da... Și le-au editat...

– Și ție, niciun ban?

– Nimic.

– I-ai dat în judecată?
 – I-am dat.
 – Și... atunci... ți-au făcut parte de ceva?
 – 3000 de lei.
 – Atât?
 – Nici nu m-am dus să-i iau...
 – Dar la a doua judecată?
 – Am pus în mișcare ASDAC-ul, avocați și i-au obligat să plătească 30 de mii...
 – Așa că te-ai ales și dumneata cu o sumă?
 – Și-a luat biroul partea lui, dar mi-a revenit și mie ceva mai mult...
 – Slavă Domnului... Cu niște bani tot înainte...
 – Eh! unde face bătrânul autor, ignorat și prădat de tinerii noștri oameni de afaceri... Și, cum ne înțelesesem din timp să-mi expună tot năduhul, scoate dintr-o sacoșă de plastic un cărțoi mare cu un desen colorat pe copertă, pe care scrie: „*Povești cu Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene*”... Zice:
 – Iată, altă daravelă cu basmele mele...
 – Cum? Unde? Cine?
 – Citește. Deschide și ai să vezi... Au luat o poveste de-a lui moș Trifan Baltă, iar celelalte toate sunt ale mele... Dar le-au schimbat...
 – Cum: schimbat?
 – Ca și cum le-ar fi cules ei, le-au re-po-ves-tit!
 – Daaa? Mare tupeu! Și iarăși nu te-au pus la curent? Nu te-au întrebat?
 – Nu. Nu m-au întrebat.
 – Asta-i bună! m-am revoltat eu. Dă cartea încoace... Să citesc... Să mă documentez... Să cercetez cazul... Că, de, cunosc eu bine cărțile tale... Am și scris cu mare admirație despre ***Poveștile populare moldovenești*** încă în 1986.
 Așa se face că m-am prevăzut cu mai multe surse (ediții, recenzii, variante, vreau să zic: originalele lui Trifan Baltă și Grigore Botezatu, și textele... *furluate*), am confruntat, pagină cu pagină, cuvânt cu cuvânt, și

iată la ce rezultat-concluzie am ajuns. Ce și cum, și cine, o să vă spun mai la coadă, acum doar reproduc sintagma de pe verso foii de gardă a ediției: „*Poveștile au fost adaptate și repovestite...*”

Să vedem ce e cu această... adaptare și re-povestire. Începem cu ***Ilieș-Mălăieș*** din cartea ***Poveștile lui moș Trifan*** de Trifan Baltă, Chișinău, 1972, deși ultima a apărut în 1986. Apropo, am avut ocazia să-l văd, personal, pe acel moșnegel pe la sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut, la Uniunea Scriitorilor. Era un ins scund, dar viu, energic, mucalit la vorbă, o plăcere să-l ascuți... Am fixat și am reprodus un episod, pe blogul meu de la *Europa Liberă*, caz auzit de domnul Grigore Botezatu... Merg ei în doi prin centrul orașului, moș Trifan – bătrân, Botezatu pe atunci tânăr, zice Grigore: „*Ei, ce zici, moș Trifane: îți place orașul? Frumos e Chișinăul.*” La care oaspetele, coborât de la baștina lui, din nord, ca un cioban sadea, răspunde: „***Roadele pământului bat podoabele târgului!***”

Și acum să vedem la ce fel de adaptare a recurs colega noastră de azi și... cum a repovestit textul aceluia vestit povestitor și cântăreț, care a fost moș Trifan Baltă. Reproducem, paralel, începutul basmului, spre a vedea mai clar ce e schimbat în varianta așa-zisă „adaptată și repovestită”.

La moș Trifan: „***Demult, demult în satul, despre care merge vorba, trăiau niște oameni săraci – lipiți pământului.***” Adaptorul-repovestitorul: „*Cândva demult trăiau într-un sat niște oameni tare săraci.*”

Ce observăm? Care e diferența? Varianta adaptată / repovestită începe cu „*cândva*”. Originalul, cu repetarea cuvântului: „***Demult, demult***”. Or, „*cândva*”, prin acel „*ă*” din prima silabă creează o atmosferă de opinteală în vorbire, de afonie, pe când repetarea lui „***demult, demult***” sugerează o stare poetică, de basm, de miraculos, purtându-l pe cititor-ascultător

în adâncul timpurilor. Al doilea moment este că fraza se încheie cu o metaforă de aleasă frumusețe: „**săraci – lipiți pământului**”, pe când varianta adaptată / repovestită zice simplu, fad, sec: „tare săraci”.

Mai departe, moș Trifan: „**Ce nu făceau ei, ce nu dregeau – pe mesele lor și în cotruțele lor vântul vuia totdeauna a pustiu.**” Adaptorul-repovestitorul: „Și ce nu făceau ei, ce nu dregeau, dar de sărăcie nu puteau scăpa: mesele le erau pustii, iar prin cotruță și prin buzunare le vuia vântul.”

Aici, vedeți, autorul variantei ajustate și-a luat vânt și a lungit-o pe cât a vrut și a putut. Chiar dacă primele sintagme sunt păstrate ca în original, mai departe / mai la vale descoperim „inovații” interesante: „prin cotruță și prin buzunare le vuia vântul”. Hai că și la moș Trifan „**vuia vântul!**”, dar numai „**prin cotruță!**”, aici, în cartea „nouă” vântul vuia și... „prin buzunare”! De ce? Păi, cum, dar: suntem în capitalism! Iar în capitalism banii domină, nu? Iar banii unde sunt ținuteți (dacă-i ai!)? „Prin buzunare”, așa cum zice repovestitorul? Ba bine că nu! Pe vremea poveștilor lui moș Trifan, banii se păstrau în „**pungă**”. Numai că el nu a menționat-o, în basmul său. Iar în capitalism, azi, banii se depozitează la... bancă! Ori se poartă în... portofel! În... borsetă! Și nicidecum „prin buzunare”. Deci, care-i adaptarea-inovația? E, mai degrabă, un calc dintr-o altă limbă, care a pătruns în română și nu e specifică acesteia...

Trecem la zmei. Aceia care au pus stăpânire pe apele sătenilor și, lăsându-le doar o fântână, le cer oamenilor răsplată. Moș Trifan zice: „**...să trimită în fiecare an câte un suflet viu pentru ospățul lor.**” Zice repovestitorul: „**...să le dea zmeilor în fiecare an câte un băiat sau o fată tânără pentru ospăț...**”

Observați diferența de stil? La moș Trifan: „**...să trimită în fiecare an**”, așa cum e tradiția: haraciul, birul la turci era

„**trimis**”. În varianta re-povestită expresia este simplificată, incoloră: „**să le dea zmeilor**”. La moș Trifan: „**câte un suflet viu**”, în varianta „ajustată”: „**câte un băiat sau o fată tânără**”. Sintagma „**suflet viu**” e plină de poezie, chiar dacă aduce o nuanță de... groază, pe când expresia „**un băiat sau o fată tânără**” e ternă, lipsită de mister, unde mai pui că comportă și o nuanță de... comic inoportun, pentru că e o tautologie: „**fată tânără**”... Dar, dacă le trimite o fată... bătrână?

Ei, bine, ținem să mai aducem din confruntarea acestor texte, original și „îmbunătățit”, doar un singur moment, care vine să evidențieze tendința, ca să zicem așa, repovestitorului de „ameliorare / adaptare”. La paginile 64, respectiv, 80 citim: la moș Trifan: „**Au hotărât atunci zmeii să-lucidă pe Iliș, dar în vremea asta flăcăul a ajuns în sat...**” Varianta adaptată: „**Hotărâră atunci zmeii să-lucidă pe Iliș, dar el ajunsese deja în sat...**”

Stop! Acum se evidențiază cu asupra de măsură metodologia de „modernizare” a textului tradițional: substituirea perfectului compus: „Au hotărât” prin perfectul simplu: „Hotărâră”... Ca să vedeți, inovație! Când zici: „**Au hotărât**” e ceva firesc, cunoscut, plăcut la auz. Când auzi acest „**ho-tă-ră-ră**”, parcă îți hârâie niște câini la ureche: „ră-ră! ră-ră! ră-ră!” Dar nu e numai asta buba. Apare în varianta „ameliorată” și vocabula neologistico-franțuzită: „**deja**”, care vine să demonstreze o totală afonie, ca să nu zic lipsă de gust. „**Deja**” în povestea lui moș Trifan? De râsul găinilor, fraților! Ce-ar fi zis bătrânul, dacă ar fi fost să audă / să citească așa ceva? Dar n-avea cum, pentru că, plecase „**deja**” în lumea celor drepti. Încă în 1960. Ferice de el!

Dar iată că dl Grigore Botezatu e bine mersi, în viață. Recent a rotunjit cel de-al 84-lea an. Domnia Sa ce... zice? O să-l întrebăm. Dacă cel care i-a adaptat și repovestit textele nu l-a întrebat.

Dar, mai întâi, să vedem ce „îmbunătățiri” i s-au făcut poveștilor Domniei Sale, oprindu-ne doar la trei dintre ele.

Prima: **„Stan Polozan, născut, crescut din spicul grâului”**. Acesta este titlul original. Cel „îmbunătățit” este retezat, bre, simplu: „Stan Polozan.” Aici debutul este modificat evident. La Gr. Botezatu: **„A fost odată ca nici odată, că de nu era, nu mai ajungea biata poveste la noi.”** Varianta „îmbunătățită”: „A fost odată ca nici odată, că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti.”

Observați diferența de timpuri: **„de nu era”** și „dacă n-ar fi”. De ce a fost schimbat imperfectul cu... prezentul? Doar pentru a face un fel de... rimă? („fi – povesti”?). Dar de ce e eliminată emoționanta **„biata poveste”**?

La Gr. Botezatu: **„A fost odată un om și o femeie...”** Varianta „adaptată”: „A fost odată un bărbat și o femeie...”

Ca să vedeți: este abandonată formula clasică, consacrată, și făcută imediat distincția dintre sexe. Dar formula seculară e de o rară frumusețe – ea leagă generații de generații, epoci de epoci, dar și limbile neolatine unele de altele! Nu se zice în franceză „om” bărbatului? Dar în română nu spun nevestele soțului „omul meu”? E, deci, o simplificare, o sărăcire a sensurilor cuvintelor și nicidecum o „adaptare”. Adaptare – la ce? La gustul... elementar? La searbăd-cenușiu?

Cum a crescut Polozan cel năzdrăvan? La Gr. Botezatu: **„...în spicul grâului, într-un stuf, într-un mosor, într-un budăi, într-o puțină, într-un poloboc, într-un bordei...”** Varianta „îmbunătățită”: „...din spicul grâului, într-un stuf, într-un mosor, într-un poloboc, într-o puțină, într-un bordei...”

Care-i „inovația”? A fost scos din text – sacrificat... budăiul, care a fost înlocuit cu... polobocul, iar polobocul din original lichidat în mod categoric! De ce a fost distrusă grația atât de bine formulată – urmată

de textul povestitorului? Doar ca să nu se mene cu originalul?

Mai la vale vine o altă „inovație”. La Gr. Botezatu: **„La șapte ani, șarpele zice...”** Varianta adaptată: „Peste șapte ani, șarpele le zise...”

Mai întâi, expresia **„la șapte ani”** e în spiritul limbii române, dar și comportă o sonoritate poetică aparte, pe când „peste șapte ani” nu e decât un calc dintr-o altă limbă, pe lângă că trimite la o noțiune nu de timp, ci de spațiu: „peste deal”, „peste munți”, „peste cap”, „peste mână”.

Afară de asta modificarea timpului la verb, din **„zice”** – „le zise” nu este nici pe departe fericită, mai întâi pentru că nu e caracteristică basmului, apoi și pentru că, în acest caz concret, acești doi de „le” (șarpe-le le...) alăturați produc un efect de ilaritate, deoarece sună la auz ca: „le-le” sau: „Lele!” Ceea ce chiar înseamnă: Lele! Lelițo!

Acum Stan este dat la școală. La Gr. Botezatu: **„Dascălul mai avea doi la învățătură și l-a luat și pe Stan Polozan...”** Varianta „adaptată”: „Dascălul mai avea doi elevi la învățătură, dar l-a luat și pe Stan Polozan...”

Bun. Că a băgat cuvântul „elevi”, care nu e deloc propriu stilului poveștilor (ar fi fost să fie: *ucenic, învățăcel, copii* etc.), dar de ce... „dar”? De ce a transformat o frază cu propoziții complementive în unele adversative? Ceva mai jos, în varianta „adaptată”, dascălul este făcut „năzdrăvan”, ceea ce la Gr. Botezatu nu există. De ce? Era nevoie de asemenea miracole, odată ce povestea ea însăși comportă în totalitate elementul miraculos?

Ceea ce se constată la confruntarea ambelor texte este că peste tot perfectul compus și prezentul etern este schimbat în perfect simplu: **„zice”** devine „zise” – nonenfonic, **„a întreat”** – „îl întrebă”, **„dă”** – „dădu” (urât) ș.a.m.d. Dar și unii termeni, așa-zisi arhaici, sunt înlocuiți cu alții, chipurile, mai moderni. De ex.: **„ceair”** devi-

ne „*imaș*”, de parcă pentru copiii de azi nu ar fi același lucru: cuvânt tradițional, abia dacă auzit în graiul celor vârstnici. Pe când „*ceair*” se cuvenea să rămână, dar, poate, explicat. Dar vezi că... „adaptarea” e... adaptare și era musai să schimbi o vorbă cu alta, chiar dacă anapoda! Doar să nu fie precum a fost! De ce? Vom vedea la sfârșitul acestor investigații stilistico-lingvistice. (Apropo, termenul poetic „*opăcească*” este înlocuit cu: „*zăpăcească*”, acesta fiind preluat din nota de subsol a originalului.) Da, și mai introduce niște neologisme absolute străine stilului și atmosferei basmelor: „*se strânse în jurul calului și îl admirau care mai de care*”... Ce stângăcii și aiureli: calul... admirat!

Iar sfârșitul poveștii este atât de modificat și împănăat cu de toate cele „inovații”, încât nu face decât să admiri harul „adaptatorului”: boierul e și el „*năzdrăvan*”, după ce a fost dascălul. Dar ceea ce citim la sfârșitul textului, chiar că te lasă... paf.

La Gr. Botezatu: „***Șarpele s-a dat peste cap și s-a făcut un tânăr frumos, iar pielea a aruncat-o afară și din pielea ceea s-a făcut un palat de aur, care se învârtea după soare...***” Varianta „adaptată”: „*Șarpele se dădu peste cap și se prefăcu iarăși în flăcău, iar pielea o aruncă într-un ungher (sic!). Cum numai atinse pământul (sic!), pielea se prefăcu într-un palat de aur, care se învârtea după soare...*”

Dar să vedeți ce adaptare-inovație urmează! La Gr. Botezatu: „***Acuma ce a mai rămas? – a fost nunta.***” În varianta îmbunătățită: „*Tinerii au intrat în palat și au jucat nunta.*”

Mai! Măi! Măi! Dar astă vorbă cu... jucatul nunții... de unde s-a mai iscat? Nunta, de când lumea, se face – se joacă zestrea la nuntă, se joacă colacii, se joacă jocurile, se joacă... se joacă... multe cele se joacă, dar nunta se face! Da, se face, oameni buni! S-o fi jucând ea pe undeva, la ruși: „*сыграли свадьбу*”, numai nu la noi, la

moldoveni, la români... Or, este un/o cras/ă calc / calchiere din rusă, care a pătruns în graiul basarabean și parazitează. Ei bine, dar să dai o bizarerie junilor cititori drept model de limbă literară frumoasă, cultivată? Nu e un act de impertinență, ba chiar de profanare a creației populare? (Apropo, și finalul originalului este modificat într-un mod impertinent: cel al lui Gr. Botezatu este transformat din versuri în proză, iar aici, la coadă, aninat un altul, improvizat, dar și acesta stângaci, ne-în-spi-ri-tul basmului românesc!)

Să confruntăm, acum, alte două povești: „***Fata ciobanului cea înțeleaptă***” și „***Apa tinereților***”, după care să tragem concluziile de rigoare. Mai întâi să menționem că în cazul „***Fetei ciobanului...***” titlul poveștii a rămas același, neschimbat, ceea ce e un lucru demn de... laudă. Să trecem la textul propriu-zis.

La Gr. Botezatu: „***...fata zice către tatăl său: „Ce ai, tată, de ești așa de întristat?”*** Varianta „adaptată”: „*Ce-ai pățit, tată, de ești atât de scârbit?*”

Iată că nu avem decât să ne scârbim și noi, citind asemenea „îmbunătățiri”. Urmează și alte asemenea „adaptări”, la fel ca cele menționate mai sus, dar la pagina 179 ne poticnim rău de una, care chiar că te poate scoate din sărite. Dar să și râzi!

La Gr. Botezatu: „***Tata i-a adus fetei cele cerute și ea s-a înfășurat în voloc, a încălecat pe-o prăjină...***” Varianta „adaptată”: „*Ciobanul îi aduse (sic!) fetei cele cerute și ea se înfășură în voloc, încăleacă pe un țap...*”

Stop! Prăjina s-a prefăcut în țap! Da, e o inovație notorie! Care deschide mai multe perspective. Deci, ciobanul avea un țap în turma lui. Sau, poate, mai mulți. Doi: sună mai postmodernist, mai... sexy, nu? Ce e să călărești pe o prăjină, pe un simplu băț, și ce e să urci pe un... țap!?

La pagina 182, iar dăm peste celebra sintagmă: „*Au jucat nunta...*” Iar la 183 va-

rianta adaptată chiar că ne face să râdem ținându-ne de burtă. La Gr. Botezatu: **„S-au așezat ei pe chef și un ospăț ca acela!”** Varianta „adaptată”: **„Și un făcut ei un chef și un ospăț de pomană...”**

Ca să vedeți: ospăț de... pomană! Pe semne că se avu în vedere „de pomină”, adică: nemaivăzut, nemaipomenit, dar iată că a ieșit: „de pomană”, nu ca la împărați, ci ca... la țigani, de pomană! Și după asta să nu te zghiuhie râsul? Dar și tristețea pentru atari „îmbunătățiri”? Unde mai pui că **„dreptatea”** (la judecată) din original devine „adevărul”, noțiuni asemănătoare, dar și diferite! Apoi și cimitura din final, stălcită. La Gr. Botezatu: **„Și am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea așa...”** Varianta „adaptată”: **„Iar eu am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea mea...”** Curat că e „povestea mea”, dar păcat că nu e a... „ta”, ci fur-lua-tă de la altul!

Dar s-o vedem și pe-a doua, care a avut nenorocul să și fie... rebotezată, dar rău de tot, pentru că a zice: **„Apa tinereților”** e una, iar a ortografia, nitam-nisam „Apa sâmbetei” e absolut (cu totul!) altceva! (Amintiți-vă: *s-a dus pe apa sâmbetei*. Adică: a ieșit cu spălatul... rufelor... S-a zis cu el!). Propoziția a treia, la Gr. Botezatu: **„Când au ajuns la o sută de ani, le-a adus norocul un băiat.”** Varianta „adaptată”: **„Când puzderia zilelor umplea cea de-a suta traistă, pogorî peste ei norocul și se pricopsiră cu un fecior.”**

Mai întâi: cuvântul „puzderie” este un arhaism, pe care ar urma să-l explici picilor de azi. Apoi, să vorbești despre „traista... împăratului” e cam deplasat, nu? Referitor la țăran, la cioban ar mai merge, dar la... un împărat? Și „pricopsiră” nu e la locul lui. Nemaivorbind de „fecior”! Or, fecior e ceva crescut mare, pe când aici e vorba de... prunc, ori cum spune povestea: **băiat!**

La pagina 84 **„mancă”** din graiul moldovenesc este înlocuit cu „doica” din cel muntenesc. De ce? E mai expresiv? E mai...

nobil? E mai literar? Așa ar reieși, deoarece, la Gr. Botezatu citim: **„...a ieșit un zmeu de pe ceea lume, a luat-o și a dus-o** (pe împărăteasă).” Iar în varianta „adaptată”: **„...dintr-o gaură de sub mal ieși un zmeu din cealaltă lume, o înhăță pe împărăteasă și zbură spre împărăția sa cu ea în cârcă.”**

Adevărat avânt creator! Asta inspirație: în loc de un rând scurt și clar, o întregă tiradă cu detalii înzorzonate – toate la perfectul simplu, superliterar! Apoi, la Gr. Botezatu: **„...șuierături de șarpe”**. În varianta „adaptată”: **„...sâsâit de șarpe”**. De unde putem deduce că șarpele a fost transformat în... gânsac! Mare me-ta-mor-fo-ză! Gânsac și zmeu-balaur!

Și timpul este corectat. La Gr. Botezatu: **„...vreo patru-cinci ani”, „...craii și sfetnicii...”** În varianta „adaptată”: **„... vreo cinci ani”, „...toți împărații din împrejurimi și sfetnicii...”** Iar vedem o dilatare / umflare a frazelor.

Tot alte și alte expresii calchiate în locul celor firești, caracteristice limbii vorbite. La Gr. Botezatu: **„Feciorul împăratului s-a dus la mare...”** Varianta „adaptată”: **„Se îndreptă feciorul de împărat spre mare...”** Deci, doar „se îndreptă”, nu ajunge, nu veni, nu sosi, și, cu toate acestea: **„sună din frâu”**. Unde: departe de mare? Ajuns la mal? Nu e clar, deoarece... doar se îndreptă! A substitui **„s-a dus”** cu „se îndreptă” nu e deloc justificat, deoarece nu e decât traducerea expresiei rusești „направился”, care... care... e din altă limbă.

La Gr. Botezatu: **„cal sirep...”**, **„apa tinereții”** (pag. 25), **„...i-a amirosit a om pământean** (zmeului)”. În varianta „adaptată”: **„cal nebun...”**, **„Apa Sâmbetei”** (pag. 91), **„și-i dă în nas a om pământean”**. Și tot alte găselnițe, alte inovații.

Dar iată și alte minunății. La Gr. Botezatu: „(împărăteasa) **s-a pus pe plâns și a plâns zi și noapte, încât de atâtea lacrimi a făcut un izvor în fața palatului”** (pag. 27). Varianta nouă: **„plânse câteva zile și că-**

teva nopți în șir, până când în fața palatului cresc un palat de lacrimi” (pag. 95). Ce-o mai fi să fie acest palat de... lacrimi, nu ne putem dumeri, dar de ce ne-am mira, dacă varianta adaptată / repovestită e în stare să transforme șarpele-balaurul în... gânsac!?

Acest basm a fost într-atât de violat / stâlcit, încât apar tot alte și alte adaosuri și derogări de la original. Adevărate improvizatii! „**Biciul de izbândă**” devine „*cra-vașa izbândii*”, „**ziua bună**” – „*râmas bun*” ș.a.m.d.

Iar finalul, de, sună așa: La Gr. Botezatu: „**S-a suit feciorul împăratului pe tron, slăvit și mărit de toată curtea și, de n-o fi murit, împărățește și azi.**” Varianta „nouă”: „*Și se urcă (sic!) feciorul de împărat pe tron, mărit și slăvit de toți curtenii și, poate, împărățește și astăzi, de n-o fi murit.*”

Observați? Aici: **s-a suit pe tron...** Acolo: *se urcă pe tron*, de parcă, ar fi vorba de cal sau... pe casă... Iar versurile / cimilitura de încheiere: „**Am încălecat pe-o șa / Și v-am spus povestea așa, / Am încălecat pe-o roată / Și v-am spus povestea toată.**” Acest acord final, tradițional, de poveste este, în varianta „adaptată / repovestită”, eliminat. De ce? Probabil, pentru că prea a fost lungit textul „prelucrat” și s-a cam întrecut măsura cu numărul de... semne. Asta-i!

Acum, să tragem concluziile de rigoare. Prima, care se impune este că, „adaptând”, „re-povestind”, varianta „îmbunătățită” procedează, dar într-un mod ostentativ, la substituirea formei verbale a perfectului compus cu... perfectul simplu. Or, e cunoscut faptul că acesta este prezent în graiul oral din zona noastră, dar nu predomină. Și aici ne-am putea referi la autori de mare marcă, reprezentanți ai diferitor zone: Ion Creangă și Petre Ispirescu. Primul este format și reprezentant al arealului moldovenesc, chiar dacă de la munte, cel de-al doilea, al arealului muntenesc. Ba mai mult, la

Ion Creangă este evident graiul rural, la P. Ispirescu – cel urban, livresc / cărturăresc.

În orice caz, o ușoară, cu măsură, modificare a unor expresii nu ar fi afectat negativ stilistica poveștilor. Vorba e însă că treaba asta se face mecanic, cu ostentație, deformându-se muzicalitatea și farmecul expresiei originalului, imprimându-i-se o pronunțată și dizgrațioasă monofonie, dacă nu chiar disfonie.

În al doilea rând: este (adesea) înlocuită tradiționala formulă de început a basmelor moldovenești, care încep cu: „**A fost odată**” (consacrată de M. Eminescu și în *Luceafărul*) prin „*trăiau odată*”, care nu este nici specific, nici caracteristic vorbirii povestitorilor noștri, ci nu e decât un simplu și inestetic calc din rusește „*жили-были*”... De altfel, observăm și alte cazuri, când sunt inserate în varianta „adaptată” diverse expresii calchiate, pe care, parțial, le-am menționat anterior. În plus, introducerea unor neologisme care nu au ce căuta în corpul unor texte de poveste („*deja*”).

Și, de aici pornind, vom trage o concluzie, una de bază, pentru investigația noastră. Și anume: basmele nu sunt doar chemate pentru a stimula imaginația ascultătorilor, fie ei copii, fie adulți, ci, prin limba / limbajul lor, expresii și vocabule, au scopul de a lărgi aria de cunoaștere a limbii materne, în evoluția ei milenară, de a stabili, astfel, o punte de legătură între șirul de generații care s-au succedat, asta făcându-se prin intermediul limbii, vocabularului... Or, dacă un cuvânt (o expresie) e puțin sau deloc înțeles / înțeleasă de cititorul / ascultătorul contemporan, el urmează a fi explicat și nicidecum eliminat sau înlocuit cu un neologism bizar, care se potrivește într-un asemenea text ca... nuca de perete!

Și în al treilea rând, varianta „îmbunătățită”, chiar și acolo unde s-ar părea că nu are nimic de „îmbunătățit”, căci totul este clar și accesibil pentru cititorul de astăzi,

și acolo vedem răsuceli de expresii ale originalului, schimbări de topică, adaosuri superflue, doar nu ar respecta forma originalului... De unde concluzia că se urmărește în mod intenționat scopul de a modifica textul cu orice preț... Unde mai pui că o asemenea tendință duce la denaturări factologice ilariante, ca aceea cu urcarea fetei ciobanului de pe prăjină, pe un... țap! Aș fi vrut să văd un așa tablou în persoana autorului / autoarei „îmbunătățirii”! Ar mai fi și altele de amintit aici, în final, dar ne limităm la aceste trei poziții, care ni s-au părut mai importante.

Iar constatarea / concluzia generală ar fi aceasta, exprimată oarecum apodictico-metaforic: avem în față o mostră de... stilizare a unor texte (în orice caz, așa ne sugerează ediția / cartea). Dar dacă s-ar fi limitat doar la schimbarea / ajustarea unor forme verbale (perfectul compus substituit prin perfectul simplu), am fi zis: fie! Dar vedeți că gradul de modificare e mai profund! Se intervine în adâncimea textului. Sunt introduse elemente / detalii / expresii streine textului și asta de acum se numește altfel: **re-ci-clare!** Așadar, de la stilizare se procedează la: re-ci-clare! **Stilizare + re-ci-clare!**

Iar, ca să o terminăm pe o notă majoră, care se impune în urma constatării faptului că... Deci, că... Hai că moș Trifan Baltă nu putea fi întrebat dacă e de acord să fie... *reciclat*, pentru că e de mult plecat în lumea celor drepti (din 1960!), dar Grigore Botezatu este printre noi! De ce nu i s-a cerut asentimentul? De ce nu a fost contactat? De ce a fost ignorat? De ce i s-a sustras munca / opera de o viață într-un mod atât de... urât? De unde se impune finalul: **Stilizare + reciclarie = subtilizare!**

P.S. Cărțile dlui prof. dr. Grigore Botezatu (de altfel, ca și poveștile lui moș Trifan Baltă) constituie parte importantă a patrimoniului nostru național. Au fost traduse în mai multe limbi, din Marea Britanie până în Japonia. Dispunem de o bogată literatură critică referitoare la această operă, care aparține unui adevărat creator, la fel ca Ion Creangă, Petre Ispirescu, Simion Florea Marian și atâția alții, și nicidecum unui simplu culegător, precum este menționat la sfârșitul volumului de „*Povești cu Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene*”, scos de Editura „Silvius Libris”: „*Poveștile au fost culese de către Grigore Botezatu și Trifan Baltă.*” Cu mențiunea de mai jos: „*Versiune modernă (sic!) de Silvia Ursache.*” Și mai jos: „*Text – Silvia Ursache*”..

Văzut-ați? Doamna autoare, care e și membră a Uniunii Scriitorilor din Moldova, preia textele colegului Grigore Botezatu, care e și el membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, le „reciclează” (modernizează), le editează și nici nu-l pune la curent pe autorul acestora, ci-l trece, pur și simplu, la categoria „culegător”, le editează în tăcere și le propune publicului cititor ca pe niște opere născute din munca și osteneala ei!

Cum se numește treaba / afacerea asta? Am zis-o mai sus: **stilizare + reciclarie!** Iar suma este: **sub-ti-li-za-re!** (Cine nu cunoaște sensul vocabulei, să deschidă DEX-ul!)

Ianuarie 2013

V. B.

UN EXPERIMENT RELEVANT – CLUBUL POEȚILOR DESCULȚI

Sintagma *fința întru poezie*, fără a forța nota hermeneutică, cred că poate fi nuanțată plecând și de la ideea conflictelor interne ale creatorului – în cazul nostru, ale poeților – un fel de divergențe care iau forma unei lupte între trei instanțe: *sinele*, *eul* și *supraeul*.

Din principiile noii psihologii rezidă că *sinele* constituie nucleul pulsional al personalității, *eul* se ridică treptat din *sine*, iar *supraeul* e un fel de cenzură prin care *eul* este pus de acord cu realul și moralul. În actul de creație literară au loc similitudini cu roluri jucate de cele trei instanțe amintite. În acest caz ne referim la modulul omului *freudian*, manipulat de pulsunile sale, și care determină sensul condiției / conduitei umane, dimpotrivă, nu ne ducem la cel care își regăsește trăirile între mister și relevare, așa cum Lucian Blaga susținea trecerea de la aparențe la esențe, de la imediat la transcendent. Pentru ca omul să devină creator, fie în artă, fie în literatură, gândurile lui trebuie să fie precedate de o schimbare a modului de a exista. De la omul biologic, dominat de instinct și irațional, de pulsione și inconștient, s-a ajuns la omul spiritual, care prin metafizică cunoașterea este impusă dincolo de limitele obișnuite, în zona punților de legătură pentru înțelegere, cultură și valoare, cheia întregii filosofii a creației.

Această scurtă paralelă între omul *freudian* și cel *blagian* e un fel de argument pentru susținerea *Clubului poezilor desculți* și a antologiilor de Poezie și Proză.

Acești tineri frumoși au reușit să facă mare *vălvă* la chiar debutul lor prin prospețimea senzațiilor, fără să dezmință promisiunea, dar și așteptările cititorilor, ba chiar mai ușor suspectă, uneori „convențională” și *vag-frivolă* cu care expun

descrierea, senzaționalitatea. Dacă e să recunoaștem că expresia febrilității senzuale convinge (chiar și *mofturosul cititor* de astăzi șic!) de multe ori, însă obstinația de a etala un *aprig nesațiu erotic*, deci modul absolut pudic, suav, chiar inocent, cade până la urmă în... confesiune.

Un freamăt aparte al simțirilor poate fi surprins în poezia lui: Adrian Pâslaru, Stela Pitușcan, Alexandra Bobu, Ronin Terente, Denis Chirtoacă, Ion Coșeriu, Vlad Țigănaș, Radu Anastasia Cireș, Artiom Oleacu, Diana Munteanu, Tatiana Muntean, Radu Raiu, Cristian Madan, Ion Munteanu, Vitalie Kolț, Ludmila Marișceac etc. Scrierile lor se prezintă ca un *cocktail* de bacanale și epitalamuri, un „păgânism” de anumită delicatețe, izolat pe alocuri de melancolii... S-ar putea crede că avem a face, prin urmare, cu un lirism epidermic, „ingenuu-frivol”.

Prozatorii, dacă ni se permite să zicem așa, și ei vin pentru a rămâne în literatura noastră o existență discretă și de frontieră. Textele par a fi prezidate de întâmplări, semnificând însuși destinul „adevăratelor” teatralogii cotidiene. Autorii Ion Coșeriu, Stela Pitușcan, Alexandra Bobu, Vadim Țigănaș, Radu Raiu, Cristian Madan, Ion Munteanu, speculând, în primul rând, realitatea, caută un public cititor anumit (șic!!!). Acești tineri sunt autentici sub aspectul acesta de „obiectivitate”, însă este și rămâne mai evidentă ideea de literatură.

Sunt convins că, atât cititorul, cât și criticul literar, după ce vor lectura acest volum antologic de *Melopee la început de mileniu trei*, vor găsi un frumos început, probabil, la data afirmației sub *fascinația debutului*, căci forța și la aceasta trimite. Oricum, acești tineri vor fi încă citați cu deosebit interes. Și... mare atenție!

Academicianul Mihai Cimpoi susține că poetul, pictorul, actorul sunt organic legați de principiul matern al universului în sensul lui Schiller, reproduc un act primordial, repetă un anumit model. Trăiesc, prin urmare, sentimente pe care le-au cunoscut.

Tinerii poeți ne prilejuiesc reîntoarcerea la una din cele trei instanțe ale psihologiei.

Omul nu poate domina ființarea, cel mult o face parțial pentru că elementele ființării se ascund sub dublul chip de refuz și împiedicarea accesului.

Procesul acesta este întâlnit în „sublimare”, dar și în „**intelectualizare**”, când aspirația este transformată în gândul abstract. Se adaugă apoi „**raționalizarea**”, care e un travaliu intelectual de prezentare a aspirațiilor astfel încât să le facă, logic și cultural, acceptabile. Se impun, mai întâi, eforturile acestor tineri de a se înțelege pe sine și apoi de a cunoaște problemele universului însuși.

Pornind de la ideea că *psihanaliza* are vocația universală a explicației, ea poate deveni și un sistem de interpretate folosit în analiza literară. De altfel, un sistem conceptual simplu, coerent și de o generalitate întinsă se aplică în toate domeniile. Cu ajutorul lui încercăm să înțelegem cum un scriitor este o *ființă între poezie* și cum o *figură simbol* într-o asumare la nivel de superioară conștiință reprezintă un destin existențial exemplar.

În scrierea de față oferim nu atât un demers critic cât o paralelă între actul de creație și o psihologie a interacțiunilor la omul plasat în arhetipalitate, clasicitate

(gnomică, rapsodică, folclorică – în ordinea precizată de autor).

Să ne întoarcem tot la psihologie. Omul mileniului tei percepe viața **intentional**. Experimentele psihologiei formei pun în evidență capacitatea creierului uman de a poseda aptitudini speciale de a sesiza *formele*. *Psihologia* susține că fiecare percepție depinde de o rețetă complexă de linii de forță, care, la rândul lor, sunt simultan funcție de subiect și de evenimentele ce-i trezesc interesul. Exemple: simbolul cumulativ și iradiant al timpului, ființa umană păstrează ceva din zamislirea din apele primordiale, semnificația ambivalentă de naștere și moarte, dramatizarea vieții cu fericirea și nefericirea ei etc., în fond elemente ale totalității percepute de un *eu* accentuat și cedare printr-un *supraeu* ce se impune prin nota originală pe care o oferă liricul existențial în dialog cu viața.

Viața este înfățișată extatic, în simplitatea și complexitatea ei.

Creația poetică a *Tinerilor membri ai Clubului poezilor desculți* este făcută prin grila unor principii psihologice de care este bine să se țină seama, mai ales atunci când avem în vedere raportul între arhetip, ca model ideal, inteligibil după care a fost creată lumea sensibilă, și impactul unui text literar actual. Rămâne să deslușim, pe măsura acestor principii, și mecanismele care au loc atunci când analiza operei literare se extinde și asupra lecturii acestor scrieri / opere.

Vitalie RĂILEANU

CARTEA DE SPECIALITATE

BREVIAR BIBLIOGRAFIC

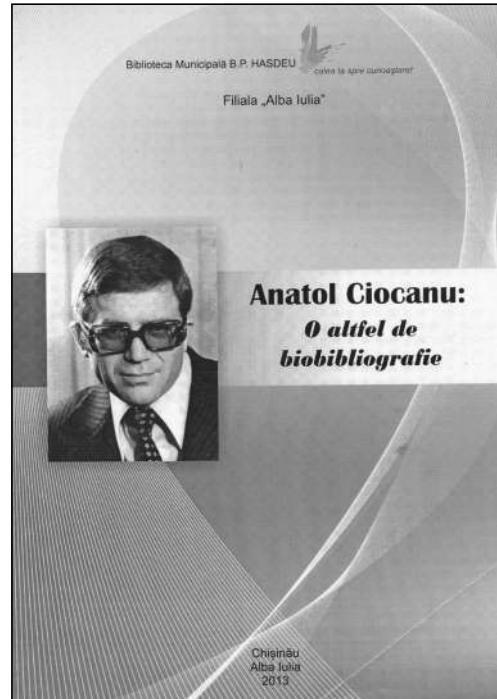
În luna august a.c. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a editat trei biobibliografii. Aceste realizări se datorează eforturilor Filialei „Alba Iulia”, cu sprijinul Departamentului „Memoria Chișinăului”. Toate lucrările au fost elaborate cu prilejul aniversării a 15-a de la fondarea Bibliotecii „Alba Iulia” și prezentate în cadrul festivității omagiale la data de 31 august – Ziua Limbii Române.

Anatol Ciocanu : o altfel de biobibliografie / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”; Filiala „Alba Iulia”; ed. îngrijită și sel. autoriz. de Elena Caldare; alcăt. : Anatol Ciocanu, Elena Caldare; red. bibliogr. : Taisia Foiu; sub red. Lidiei Kulikovski. – Alba Iulia : Gens Latina, 2013. – 192 p.

Acest studiu bibliografic este o prezentare a poetului, prozatorului, traducătorului, textierului, publicistului și muzeografului Anatol Ciocanu.

Lucrarea dată se deosebește de celelalte biobibliografii elaborate de BM. Este vorba de o *biobibliografie*, văzută *altfel* de Anatol Ciocanu. În acest studiu nu sînt respectate întru totul rigorile de elaborare a unei lucrări bibliografice. Elaborată în baza manuscrisului lăsat de autor, tot el și protagonist, este structurată în concepția și în viziunea proprie a scriitorului, completată (ca un compartiment aparte) cu *Bibliografia selectivă elaborată de Biblioteca „Alba Iulia”* (deja conform rigorilor bibliografice).

Biobibliografia are două părți: **Autobiobiografie** și **Bibliografie selectivă**. Se deschide cu un **Studiu introductiv**, scris de Iurie Colesnic, Maestru al literaturii, urmat de un șir de **Referințe critice**, de acad. Mihai Cimpoi, Anatolie Paniș, Ioan Mănăscu-

tă, Adrian Dinu Rachieru, Mihail Gh. Cibotaru ș.a., scrise și publicate în ani diferiți. **Tabelul cronologic**, elaborat de protagonistul lucrării, reflectă unele momente importante din viața și activitatea lui. Un aspect interesant prezintă câteva dialoguri cu Anatol Ciocanu, semnate de Miron Blaga, Leo Butnaru, Nicolae Roibu, Aneta Grosu.

Cele 853 de surse bibliografice (din 1992 – selective) îl prezintă pe Anatol Ciocanu ca scriitor implicat în mai multe specii literare: poezie, publicistică, traduceri din literatură clasică, recenzii, consemnări, comentarii, interviuri realizate și acordate etc.

Lucrarea se încheie cu **Indexul de nume** și cu câteva fotografii din arhiva scriitorului.

Ținem să exprimăm toată recunoștința Editurii „Sens Latina” din Alba Iulia, România, pentru editarea acestui volum calitativ la timp. Este prima experiență a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” de colaborare cu editurile din România.

* * *

Portret în mișcare. Ion Mărgineanu : *Periplu biobibliogr.* / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”; Filiala „Alba Iulia”; alcăt. : Elena Căldare ; red. bibliogr. : Claudia Tricolici; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski. – Ch. : Fox-trot, 2013. – 175 p.

Șirul de lucrări bibliografice, elaborate de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în parteneriat cu România, a fost completat cu un *periplu biobibliografic*: „Portret în mișcare: Ion Mărgineanu”. Cum scrie în **Argument** alcătuitorul, directorul Bibliotecii „Alba Iulia”, Elena Căldare, „*această lucrare este un Semn de respect și prețuire al bibliotecarilor chișinăuieni de la Biblioteca «Alba*

Iulia» pentru poetul, profesorul, scriitorul, folcloristul, memorialistul, ziaristul, etnologul, traducătorul, editorul albaulian Ion Mărgineanu, un patriot înflăcărat, ctitorul spiritual al Bibliotecii «Alba Iulia»”.

Se deschide volumul cu studii introductive, semnate de acad. Mihai Cimpoi, Lidia Kulikovski, Vlad Pohilă, Ironim Muntean, Gheorghe Grigurcu, Zenovie Cărluștea, Monica Grosu, Ion Buzași, Titu Popescu, urmat de un *Crochiu monografic*, scris de protagonistul volumului.

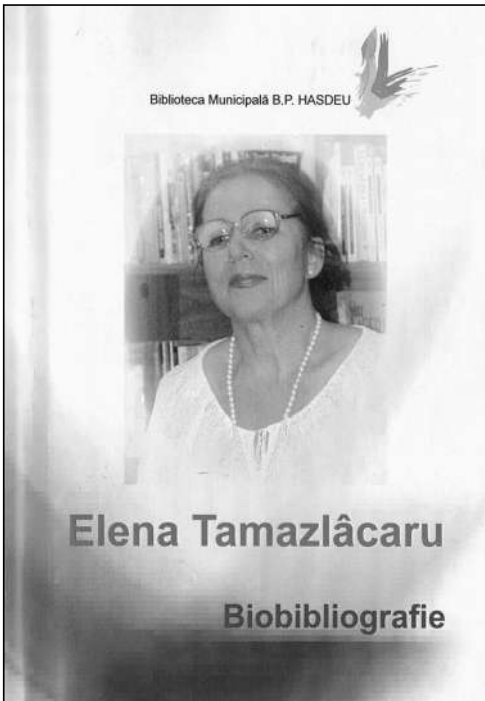
Lucrarea este structurată în două capitole: **Opera. Activitatea literară și Despre creația scriitorului Ion Mărgineanu.**

Primul compartiment vizează opera repartizată în volume publicate aparte, în culegeri și în publicații periodice, în resurse electronice, în colaborare (coautor), selecții, traduceri, antologii, prefețe de Ion Mărgineanu, interviuri realizate de Ion Mărgineanu și referințe critice.

Al doilea capitol prezintă un material bogat despre creația scriitorului, interviuri cu Ion Mărgineanu publicate în cărți, în culegeri și în ediții periodice din România și Republica Moldova. Cele 507 de descrieri bibliografice reflectă vasta activitate a lui Ion Mărgineanu ca poet, prozator, publicist etc.

Un compartiment aparte, constituit din cinci **indexuri auxiliare**: *Index de nume, Index de titluri, Index de poezii, Index geografic, Index de publicații bibliografiate și Lista de pseudonime* ale lui Ion Mărgineanu, înlesnesc orientarea cititorului în acest *periplu bibliografic*.

„*Această lucrare este o dovadă a maturității profesionale a Bibliotecii «Alba Iulia», o dovadă a dragostei și respectului incommensurabil al angajaților bibliotecii față de protagonistul volumului Ion Mărgineanu*”, conchide conf. univ. dr. L. Kulikovski în studiul introductiv *Ion Mărgineanu, aristocratul spiritual al Bibliotecii «Alba Iulia»*”.

Elena Tamazlăcaru : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”; Filiala „Alba Iulia”; alcăt. : Elena Căldare, Elena Tamazlăcaru; red. bibliogr. : Claudia Tricolici; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski. – Ch.: Grafema Libris, 2013. – 188 p.

Prezenta biobibliografie, realizată de Elena Căldare în colaborare cu protagonistul lucrării și redactată de Claudia Tricolici, este dedicată jurnalistei, publicistei și scriitoarei Elena Tamazlăcaru.

Despre personalitatea Elenei Tamazlăcaru și activitatea ei ca ziaristă, eseistă, poetă, prezentatoare TV, ne relatează studii-

le introductive semnate de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, regizorul Ion Ungureanu, scriitorii-academicieni Mihai Cimpoi și Nicolae Dabija, ziaristul Vlad Pohlă.

Structura lucrării reflectă activitatea literară, publicistică, de-a lungul citorva decenii, a Elenei Tamazlăcaru și include următoarele capitole: *I. Opera. Activitatea literară; II. Activitate în televiziune: Realizator de emisiuni muzical-artistice TV; III. Despre creația Elenei Tamazlăcaru.*

Primul capitol **Opera. Activitatea literară** se divizează în următoarele compartimente: *Ediții aparte; În culegeri și publicații periodice; Texte, pagini îngrijite de Elena Tamazlăcaru; În colaborare (coautor); Interviu realizate de Elena Tamazlăcaru.*

Capitolul **Activitate în televiziune: Realizator de emisiuni muzical-artistice TV** cuprinde materiale privitor la diverse emisiuni și cicluri de emisiuni realizate de Elena Tamazlăcaru în calitate de autor, redactor, precum și în colaborare. Capitolul **Despre creația Elenei Tamazlăcaru** include materiale și repere critice despre autor, resurse electronice, referințe critice.

Indexurile auxiliare *Index de nume, Index geografic, Index de publicații periodice* facilitează accesul la conținutul celor 830 de surse bibliografice.

Lucrarea se încheie cu niște file de album, care reflectă momente din biografia și din variata activitate culturală a protagonistei.

*Taisia FOIU,
șef, Departamentul
„Memoria Chișinăului”*

LITERATURA ȘI TEATRUL – PREDILECȚIILE STELIANEI GRAMA

Steliana Grama s-a înscris în literatura din Basarabia de la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI ca o scriitoare de un rafinament deosebit. Abordînd un stil modern în tot ce a scris, a fost o poetă, prozatoare, dramaturg, traducătoare, critic teatral și ziaristă prea mult promițătoare. A avut o viață tumultuoasă, brusc, tragic frîntă. Însă, după plecarea prematură în nemurire ea renaște asemenea pasării Phoenix prin harul artistic inconfundabil.

S-a născut pe 4 iunie 1974, la Chișinău, într-o familie de intelectuali – părinții: Dumitru C. Grama, jurist, doctor în drept, și Claudia Slutu-Grama, bibliolog, istoric literar, poetă, doctor în filologie. A absolvit Școala Medie nr. 23 din Chișinău în 1991. Ia licența Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării a Universității de Stat din Moldova, în 1996, și a Facultății de Arte Dramatice a Universității de Stat a Artelor din Moldova, în 1999. Face doctorantura la Institutul de Istorie și Teoria Artei al Academiei de Științe a Moldovei, specialitatea Teatologie. Membră a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru (1998), a Uniunii Scriitorilor din Moldova (1999), a Uniunii Jurnaliștilor din Moldova (2000) și a Uniunii Scriitorilor din România (2002). Volume editate: *Tratat de tanatofobie* (versuri, 1996), *Rezervația de meteoriți* (versuri, 1998), *Pubela din Calea Lactee* (rondeluri, 2001), *Surogat de iluzii* (rondeluri, 2003, 2006), *Cetatea de scaun a Dragostei* (rondeluri, 2006), *Perfuzie de vise* (rondeluri, 2006), *Speranța moare ultima* (proză, 2007), *Curcubeul viselor* (versuri pentru copii, 2008), *Rană*

de stea (texte pentru cîntece, 2009), *Dramaturgia autohtonă din anii 1960-1970 pe scena teatrelor din Moldova* (2010), *Telernă* (versuri, 2011), *101 poeme* (2011), *La Țepilova Sorocii, la bunici* (versuri, 2012), *La Ambasada Dragostei* (versuri, 2012), *Să ne păstrăm coloana vertebrală* (versuri, 2012). Pe 11 octombrie 2006, pleacă în lumea celor dreupți, lăsînd inimile îndurerate ale părinților, rudelor, prietenilor și ale tuturor oamenilor de bună-credință care vedeau în creația ei un licăr de stea.

Originale prin formă și conținutul ideatic, scrierile Steliane Grama sînt ca o gură de aer liber în oceanul de tipărituri din timpurile noastre. Putem vorbi de universalitatea acesteia într-un context mai larg al dezvoltării literaturii române contemporane. Atracția către metaforă este în strînsă legătură cu profunzimea sentimentelor și modernitatea procesului literar. A pledat preponderent pentru formele fixe de poezie, dăruindu-ne sugestii magice ale realității din jur și retrăiri dramatice ale sufletului omenesc, prin note solemne, severe, dar și melancolice, uneori tragice sau ironico-sarcastice. Multe poezii au fost puse pe muzică, ceea ce denotă o cotă superioară de cîntare vibrantă, îndeosebi, a dragostei.

Însă, mai puțin cunoscute îi sînt scrierile despre literatură și, mai ales, despre teatru, care de asemenea se deosebesc prin ținuta lor stilistică eminentă și multitudinea de probleme abordate. Încadrîndu-se plenar atît în procesul literar, cît și în sfera teatrală din republică, S. Grama a publicat în diverse volume și ediții periodice eseuri, prefețe, recenzii și tablete de o rară

exigență și rigurozitate profesională. Prin strădania părinților, îndeosebi a dnei dr. Claudia Slutu-Grama, aceste lucrări, deosebit de valoroase pentru noi, sînt adunate, pe parcursul a mai multor ani, într-un volum intitulat sugestiv *Memoria sugativei** (Chișinău, Ed. „Lumina”, 2012). Sugativa fiind, de fapt, în opinia autoarei, o oglindă a procesului literar.

Noul volum al S. Grama demonstrează încă o dată calitățile ei de cercetător literar și critic teatral dăruit. Și-a investit timpul și inteligența în chestiuni, la prima vedere, complicate pentru un tînăr investigator. Punînd accentul pe suma calităților și a valorilor incontestabile ale autorilor și operelor analizate, S. Grama se prezintă ca un adevărat sfătuitor și îndrumător, cu toate că era abia la începutul ascensiunii spre culmile carierei sale de om de litere. Deși recurge la un stil simplu, inteligent, autoarea este sensibilă la alegerea cuvintelor potrivite, nuanțează sensurile de profunzime, cele majore, invită la meditații, ca, în fine, să vedem lucrurile așa cum sînt în realitate.

Perspectiva scrierilor S. Grama este interdisciplinară, acestea fiind argumen-

tate și convingătoare, avînd la bază o laborioasă muncă de documentare. Prin intermediul unor exemple concrete ni se oferă o imagine cuprinzătoare a ceea ce e pus în discuție. Volumul oferă deschideri către actualitatea culturală contemporană din Republica Moldova. Astfel, pornind de la un accept general recunoscut, autoarea – cu supranumele Rondelia – descifrează tainele trăirii și creației umane.

Culegerea de eseuri, prefețe, recenzii și tablete despre literatură și teatru *Memoria*

sugativei de Steliana Grama se deschide cu o poezie dedicată protagonistei noastre și o notă asupra ediției, ambele semnate de dr. Claudia Slutu-Grama. Urmează textele selectate din diverse publicații, care au fost structurate în două părți: I. *Despre literatură*; II. *Despre teatru*. La finele fiecărui material este indicată dată cînd a fost scris și sursa unde a fost publicat.

Prima parte – dedicată literaturii – ne prezintă un tablou al fenomenului în care autoarea a reușit să analizeze critic operele unui șir de poeți și prozatori contemporani. Astfel, de la pag. 5 pînă la 51 găsim numele următorilor scriitori: Maria Hîncu, Nicoleta Esinencu, Irina Nechit, Nina Slutu-Soroceanu, Tudor Opreș, Olga Delia Mateescu, Elena Călugăru-Baciu, Nătălița Zago-reanu-Issa, Gheorghe Păun ș.a. Portretul lor literar este realizat după nenumăratele dispute (uneori în contradictoriu) din cercul scriitorilor – de comparare a stilurilor,

* GRAMA, Steliana. *Memoria sugativei*: eseuri, prefețe, recenzii și tablete despre literatură și teatru. Concep., sel. și îngrijire: Claudia Slutu-Grama. Ch.: Lumina, 2012. 132 p. ISBN 978-9975-65-315-2.

de verificare a principalelor lor concepte etc. Un articol amplu, în acest sens, este intitulat *Tînărul literat* și ne prezintă problemele celor care caută confirmarea, experimentînd și exersînd formule inovative: „Din păcate, astăzi tînărul literat poate fi asemuit cu un pelerin rătăcit în nisipurile Saharei, fără apă și fără merinde. Doar cei mai ageri, mai puternici și mai stoici au anumite șanse iluzorii de a descoperi vreo oază, restul pierind de inaniție și de sete sau înnebuniți de holograma obsesivă și halucinantă a Fetei Morgana – debutul editorial...”

În alt articol apare o panoramă a activității cenaclurilor, care au devenit, după cum spune autoarea, „un panaceu al culturii naționale”: „Noi, generația nouăzecistă, ne-am născut prea devreme (sau prea târziu?) pentru a debuta în volum. Unicele noastre surse de mediatizare sînt presa scrisă, cea electronică și... cenaclurile. Și nu doar pentru noi! La cenacluri vin să-și citească fragmente din manuscrisele păstrate în sertar literației mai în vîrstă. Aici vin vasalii Euterpei – compozitori și interpreți de muzică populară, folk, de estradă etc. Aici și-au instalat un sertar sacerdoșii Melpomenei – actori și regizori. Aici pictorii își vernisează expozițiile. Aici... e centrul Universului spiritual: opinii, polemici, schimb de experiență. Adevărate și unice (aproape) evenimente culturale, un prilej extraordinar și pentru un june literat, și pentru un tînăr jurnalist.” Rînd pe rînd aflăm despre activitatea cenaclurilor „Lumina”, de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”; cel de la Biblioteca „Ovidius”, moderat de Ianoș Țurcanu; „Perpetuum”, de la Biblioteca „Transilvania”; „Patrimoniul”, condus de prof. univ. dr. Ion Madan; clubul „Mass-media”, moderat de prof. S. Orlov; clubul „Dacia-Zamolxis” ș.a. Interesantă ni s-a părut colaborarea elevei Steliana cu revista *Noi* (pe atunci *Scînteia leninistă*), ziarele *Florile dalbe* (fostul *Tînărul leninist*), *Făclia*, dar și cu televiziunea, radioul.

Nu există nimic mai de preț pentru noi decît graiul matern. Acest adevăr S. Grama l-a însușit pînă la 1989: „Avem multe poeme dragi sufletului nostru – Istoria, Credița, Pămîntul... Dar ce poate fi mai mare, mai frumos, mai înălțător ca Limba? Toate sînt eterne. Limba e medalionul nostru spiritual și dacă Istoria ne este falsificată, credința furată și Pămîntul invadat de vrăjmași (inamici, dușmani), noi înșși pribegind asemeni nomazilor sau pregătindu-ne de luptă, asemeni dacilor liberi, fără Limbă ce ne mai rămîne de făcut? Ne transformăm în mancurți, în canibali, în diavoli? Ne compromitem, ne pierdem speranța, ne resemnăm? [...] E foarte frumos să credem în horoscoape și în genetică, dar Limba, Libertatea și Continuitatea Neamului nu țin nici de zodii, și nici de cromozomi. Ea ține de fiecare dintre noi în parte, prin vorbirea și exprimarea noastră corectă, prin utilizarea ei zi de zi în toate sferile vieții noastre cotidiene. Dacă vom ști și vom respecta aceste reguli, existente în noi dintr-un simț ancestral – ciudat, strămoșii noștri nu știau carte, dar le respectau cu sfințenie –, vom deveni și noi membrii Eternității omenești, cel puțin în Eternitatea accesibilă ființei umane. Vom deveni Eterni, pentru că noi am creat cel mai mare, cel mai frumos și cel mai înălțător poem al Neamului nostru – Limba.” Iată o adevărată patriotă, o adevărată cetățeană cu verticalitate și demnitate națională. De aceea, nu a putut să nu vorbească și despre „steaua dublă a spiritualității românești” – Doina și Ion Aldea-Teodorovici, care au fost cheia de boltă a Renașterii noastre Naționale, care au făcut să vibreze într-o singură simțire inimile românilor de pretutindeni.

Partea a doua a volumului – consacrată teatrului (pag. 52-131) – începe cu două studii de problemă intitulate *Cine are nevoie de dramaturgia basarabeană contemporană?* și *Eseu despre dramaturgia și spectacolul autohton din Moldova din anii 1970-1980*. Chestiunile de dramaturgie

națională au provocat polemici aprinse la toate etapele de dezvoltare a literaturii noastre. În prezent, mai ales, se confruntă regizorii și autorii dramatici: „*Se pare că aceștia au urcat pe baricade diferite. Pe una dintre ele – regizorii – neagă vehement orice scriere autohtonă, considerînd-o, cu excepția declarațiilor pentru presă, primitivă și rudimentară. Pe cealaltă baricadă – înșiși autorii de piese – se ambiționează să-și apere opera, etichetînd regizorii drept cosmopoliți, antinaționali, refractari la tot ceea ce se produce nou în literele de aici. Ultimii susțin că e mai proximitate să se monteze ceva local – chiar neracordat întotdeauna la standardele occidentale –, decît ceva alogen, recepționat de primii, a priori, drept senzațional. Reieșind din preferințe, interese și din politica repertorială, ceilalți oameni de teatru se raliază cînd la o partidă, cînd la alta. O parte dintre puținii critici de teatru activi din Republica Moldova sînt și autori dramatici și e firesc ca aceștia să apere cu ardoare «tînăra și promițătoarea dramaturgie națională».*”

Răspunsul la întrebarea *Cine are nevoie de dramaturgia basarabeană contemporană?*, care pare la prima vedere destul de simplă, dar nu este chiar așa, S. Grama îl găsește foarte repede și este următorul: „*NIMENI, cu excepția a înșiși dramaturgilor, care o creează. Păcat. Pentru că autorii de piese de la noi s-au racordat perfect la standardele occidentale. A o monta nu e o rușine, ci un act de DEMNITATE NAȚIONALĂ.*”

Autoarea noastră ne prezintă în manieră eseistică o retrospectivă a procesului teatral din ultimele decenii de „realism socialist”. În acea perioadă piesele autorilor contemporani din republica noastră erau montate, mai ales, pe scenele Teatrului Academic de Stat „A.S. Pușkin” (azi Teatrul Național „Mihai Eminescu”), Teatrul Republican „Luceafărul” și Teatrul Muzical-Dramatic „Vasile Alecsandri” din Bălți. Procesul literar și dramaturgia n-au stat pe loc, deși au fost unele perioade cînd din

creația scriitorilor autohtoni nu s-a montat aproape nimic. În acești ani dramaturgia autohtonă ajunge „în perioada de vîrf”, „în zodia maturității”, printre autori avîndu-i pe Dumitru Matcovschi, Ion Podoleanu, Gheorghe Malarciuc, Aureliu Busuioc, Ion Druță, Constantin Condrea, iar printre regizori – pe Valeriu Cupcea, Veniamin Apostol, Sandri Ion Șcurea, Ion Ungureanu, Anatol Pînzaru. Cu toate acestea, S. Grama observă că „*spre deosebire de marile literaturi occidentale, cu bogate tradiții seculare, care-și permit deja de cîteva veacuri să diferențieze autorii după genuri (poezie, proză, dramaturgie etc.), literatura basarabeană nu și-a putut îngădui acest lux. Rupți forțat de literele de dincolo de Prut și de clasici, autorii dramatici basarabeni s-au format, practic, într-un colaps cultural și, prin înșăși esența lor, au trebuit să umple cu ceva imensele pete albe de pe Parnasul autohton postbelic.*” În deceniile opt-nouă ale secolului XX, Teatrului Academic de Stat „A.S. Pușkin” a prezentat 57 de spectacole, dintre care numai 21 (mai puțin de 36 %) au fost realizate după piesele dramaturgilor autohtoni contemporani, Teatrul Republican „Luceafărul” a prezentat opt spectacole ale dramaturgilor autohtoni contemporani, iar la Teatrul Muzical-Dramatic „Vasile Alecsandri” din Bălți, din cele 52 de spectacole, doar șase aparțineau autorilor contemporani din Basarabia. Dintre cele mai reușite și mai apreciate spectacole au fost: *Radu Ștefan, Întîiul și Ultimul, Și sub cerul acela...* de Aureliu Busuioc; *Pe un picior de plai, Pe-o gură de rai, Ce frumoasă este viața* de Ion Podoleanu; *Tata, Președintele, Pomul vieții, Cîntec de leagăn pentru bunici* de Dumitru Matcovschi; *Păsările tinereții noastre* de Ion Druță; *Cel mai bun om* de Gheorghe Malarciuc; *Dragostea nu-i sfetnic rău* de Alexei Marinat; *Străinul* de Petru Cărare ș.a.

În concluzie autoarea eseului sus-nu-mit spune că dramaturgia autohtonă în

anii '70-'80 ai secolului trecut „a existat, a fost citită de amatorii de literatură, a fost montată pe scenele celor mai mari teatre autohtone (cu excepția pieselor lui Ion Druță din acea perioadă, care au cucerit scenele fostelor republici sovietice, au fost montate în Franța, România, Finlanda), a răsunat în teatrul radiofonic și la televiziune”. Astăzi, cu toate că parcă este scoasă din circuit, ea rămîne în file de carte, reviste, se păstrează în fonoteci, iar piesele de altădată atrag teatrofilii cu aceeași putere de convingere – „chiar și pentru a studia istoria imediată, chiar și pentru a afla cum se scria în perioada «socialismului dezvoltat», chiar și pentru a decodifica simbolurile montărilor din teatrele de atunci. Toate aceste piese alcătuiesc patrimoniul nostru cultural. Și artistic. Iar patrimoniul nu se risipește, ci, pur și simplu, SE PĂSTREAZĂ. Și se studiază”.

Cu deosebit interes se vor citi articolele despre regizorii Valeriu Cupcea („un împătimit de teatru”, „etern în inimile noastre”), Veniamin Apostol („stîlp de lumină”), Mihai Fusu („sub zodia norocoasă a Luceafărului”), actorul Sandu Aristin Cupcea („din neam de clopotari”), teatrologul din Marea Britanie Ian Herbert (membru activ al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru), dramaturgul rus Grigori Gorin („creatorul unui teatru metaforic, istoric și, în același timp, pseudoistoric”) ș.a.

Avem convingerea că toate informațiile din volumul *Memoria sugativei* (cu dublă destinație, literatură și teatru) de Steliana Grama vor fi de folos atît pentru cititorii de beletristică, cît și pentru amatorii de teatru. Desigur, fiecare va alege ce îl interesează și, presupunem, poate va

veni cu propuneri sau sugestii ulterioare pentru îmbunătățirea activității culturale la noi în republică, de acum la etapa actuală. Putem spune cu certitudine că pasiunea, munca serioasă și aptitudinile i-au asigurat autoarei să ne prezinte literatura și teatrul din perioada contemporană (nu atît de îndepărtată, dar și imediat anterioară) dintr-un punct de vedere mai deosebit, mai special. E o dovadă în plus că, atunci cînd sufletul ei se întîlnea cu arta, se nășteau, la rîndul lor, alte creații care ne încîntă acum prin sensibilitate și atenția cuvenită față de făuritorii ei.

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

P.S. Cînd această recenzie era gata de tipar, ne-a parvenit o veste îmbucurătoare: de curînd, la Editura „Atelier” din Chișinău, a apărut ediția a doua (revăzută și adăugită) a volumului *Memoria sugativei*, cu subtitlul *Eseuri, articole, prefețe și tablete despre teatru și literatură*. Ba mai mult: la ediția a XXII-a a Salonului Internațional de Carte din Chișinău, care s-a desfășurat la Biblioteca Națională a RM în perioada 31 august – 3 septembrie 2013, volumul menționat a fost distins cu Premiul *Remember*, fapt pentru care îi felicităm călduros pe cei care au elaborat și au îngrijit această ediție, precum și pe editorii care ne-au pus la dispoziție o carte de excepție în momentul cînd se împlinesc șapte ani de la plecarea la Domnul a talentatei Steliana Grama.

V.R.

MIEREA ȘI FIEREA SPORTULUI

Iată o apariție editorială de specialitate cu adevărat solidă, sub mai multe aspecte. Așa cum ne sugerează chiar titlul – *Mierea și fiera sportului** – volumul ține de domeniul sportului, un domeniu cu tot mai multe subdomenii sau ramificări. Autorul ei, ilustrul jurnalist și comentator sportiv Ion Sandu, și-a adunat în acest volum cele mai strălucite texte publicate în presă din perioada 1970-2008.

Editorialele selectate, al căror gen literar variază de la interviu la medalion, de la reportaj la schiță, sunt unite de semnificația evenimentului și pot fi citite făcând abstracție de ordinea cronologică a apariției.

Pentru a ne face o idee despre conținutul cărții, vom enumera compartimentele ei: **a) Performeri în prim-plan;** **b) Citius, Altius, Fortius;** **c) Sportul-rege în diferite ipostaze;** **d) Opinii răzlețe.**

În cele aproximativ 210 pagini ale cărții apar figuri de eroi și antieroi, de mari campioni și pseudocampioni, de oameni care au stimulat progresul și de indivizi care s-au străduit să-l stopeze. Sunt trecute în revistă realizările de vârf, dar și problemele sportului autohton.

* SANDU, Ion. *Mierea și fiera sportului*. Chișinău : [S.n.], 2008. 216 p.; fot. ISBN 978-9975-78-692-8.

Ion Sandu

Mierea și fiera sportului

Vom găsi aici nume care constituie legenda sportului moldovenesc: performeri din lumea fotbalului, șahului, handbalului, campioni olimpici și mondiali, premianți ai forurilor naționale și internaționale, sportivi remarcabili, antrenori celebri, vedete care au contribuit cu toată dăruirea la propagarea și valorificarea în lume a imaginii sportului moldovenesc.

Vom dialoga imaginar, pe paginile cărții, cu personalități de marcă din lumea

sportului: Juan Antonio Samaranch (Spania), Valeri Lobanovski (Ucraina), Pavel Ciobanu, Ion Dosca, Nicolae Juravski, Viorel Bologan, Gheorghe Hagi (România), Lia Manoliu (România), Nicolae Rainea (România), Nona Gaprindașvili (Georgia), Igor Dobrovolschi, Elmira Scripcenco-Lautier.

Autorul aruncă o privire și dincolo de arena sportivă, dincolo de ambițiile și de setea de performanță a protagoniștilor acestora, evocând crâmpie de viață ale oamenilor ce se ascund în spatele statutului de vedetă. Sportul relaționează cu politica, cu societatea, în general, tinzând uneori să devină artă, iar, în cele mai multe cazuri, este tangent emoției. Volumul evocă portrete ale unor mari sportivi, antrenori din viața competițională autohtonă și internațională, de acum și dintotdeauna,

deapănă nostalgice amintiri ale unor vremuri apuse, creionează discret metehnele peisajului sportiv și social actual de la noi.

Lucrarea trezește interesul încă din titlu, devine incitantă prin text și își dovedește utilitatea pentru tematica abordată de către autorul ei Ion Sandu. „El cunoaște domeniul de-a fir a păr. A mirosit șiroaiele de sudoare de pe trupurile epuizate ale sportivilor din orele lungi de antrenamente, a încercat împreună cu ei emoțiile sfâșietoare din preajma marilor confruntări decisive, a urmărit pe viu stările prin care trece un caracter înainte de a se deda unei răbufniri extraordinare de emoții, îndoieli, efort, apoi a încercat cu toată ființa și participarea omenească și colegială gustul amar al înfrângerii și clipa de miere a victoriei”, mărturisește regretatul scriitor Victor Dumbrăveanu în prefața cărții pe care o prezentăm.

Toate, dar absolut toate capitolele cărții sunt interesante. Unul însă te captivează în mod deosebit. Poate pentru faptul că poartă un generic incitant: *Sportul-rege în diferite ipostaze*. Sau poate pentru felul cum au fost reflectate evenimentele sportive ce au derulat de-a lungul anilor. Cele 21 de articole inserate la acest capitol sunt de-a dreptul revelatorii. Atrage și suscită atenția tutlurile acestora. Să urmărim: *Dinamo Kiev, echipa visurilor; Turneu în Etiopia; Minunea s-a produs: i-am învins și pe galezi! Bravisimo!; Bulgarii, posibil, ar fi învins și singuri; În Europa am intrat. Ce facem mai departe?* Șirul ar putea fi continuat, dar lăsăm pe seama cititorului să-l depene până la capăt.

Pe lângă titlu, unele scrieri conțin și câte un subtitlu care indică țara, locul unde s-au desfășurat evenimentele, cum ar fi: *Corespondență din Adis Abeba, Corespondență din Tbilisi; Corespondență din Sofia; Corespondență din Tirana; Corespondență din București; Corespondență din Istanbul; Corespondență din Duisburg, Co-*

respondențe din Seattle și încă atâtea alte corespondențe.

Aria geografică a cărții recenzate este amplă. De fapt, unui jurnalist sportiv îi stă bine cu drumul. Este și cazul autorului nostru. Ion Sandu a vizitat multe locuri pitorești, de unii râvnite, de alții cunoscute, dar de mulți abia închipuite. Răsfoind acest capitol vom putea lesne restabili itinerarul geografic parcurs de fotbalistii moldoveni de-a lungul anilor. Iar de acolo, din inima bățăliilor, din arena marilor stadioane ale lumii, jurnalistul și comentatorul nostru Ion Sandu ne-a informat și pe noi, cititorii presei de specialitate, despre toate câte au avut a se întâmpla, care au fost bucuriile și necazurile sportivilor noștri.

Ion Sandu, fiind un remarcabil reporter de investigație în domeniul sporturilor, care a trăit în această frumoasă și misterioasă lume, pe de o parte, dar și întunecată, pe de altă parte, a desoperit și descris unele ipostaze despre lacunele sportului moldovenesc. A căutat și, se pare, a și găsit unele soluții de ameliorare a situației din acest domeniu. Care sunt acestea, veți afla răsfoind paginile capitolului *Opinii răzlețe*, care, de altfel, încheie această incitantă epopee a sportului autohton cu un titlu nu mai puțin incitant *Mierea și fierea sportului*.

De ce **mierea** sportului? Din atâtea și atâtea motive. Dulce, ca mierea de dulce, este gustul victoriei. Aidoma albinelor care aleargă în goana mare ca să-și adune nectarul, tot așa și sportivii se află într-o perpetuă alergare, spre alte culmi, spre alte victorii. Dar până să ajungi acolo sus, pe culme, trebuie să urci multe trepte, incomensurabil de multe. Este nevoie de mare efort, de muncă asiduă și de multe sacrificii. Odată ajuns, este și mai greu să te menții pe culmile Olimpului. „Nu poți birui o dată pentru totdeauna, trebuie să birui în fiecare zi”, afirma scriitorul francez Romain Rolland. Eroi cărții noastre au gustat din plin clipa de miere a victoriei. Iată de ce mierea sportului.

De ce **fierea** sportului? Din atâtea și din atâtea motive. Decepții, dazamăgiri, deziluzii, lacrimi. Clipa înfrângerii are gust amar. Ca fierea de amar. Cariera unui sportiv poate să se întrerupă într-o clipă, să cadă fulgerător asemeni unui meteorit, chiar sub ochii miilor de suporteri din tribune, și a altor milioane de spectatori din fața ecranelor. Câte au fost acele clipe, care sunt protagoniștii supuși acelor grele încercări, aflați din paginile acestei impresionante lucrări. Iată de ce fierea sportului.

Clipa de glorie e dulce, precum e mierea. Clipa de înfrângere e amară, precum e fierea. Ambele nu durează decât câteva miimi de secundă. Ele, clipele, se pot repeta. Pot reveni. Depinde de oameni, de timp și de circumstanțe, de hazard, dar și de noroc.

În sport, probabil, cel mai indicat este verbul *a fi*. „*A fi* nu durează, *a fi* nu este decât atât cât este”, consideră scriitorul Ioan Mânăscuță. Pentru că în sport viața trece, altfel, nu știi cum. Ea nu trece, ea curge la cote maxime, la maxime intensități. Pentru că viața în sport este, cumva, mai scurtă, mai condensantă decât în alte domenii de activitate umană. Aici stăpână e *Măria Sa Clipa*. Ea poate fi dulce, precum e mierea, dar poate fi amară, mai amară chiar decât fierea. De aici și goana după glorie și victorii.

Iată de ce, bănuiesc, autorul nostru și-a intitulat cartea atât de sugestiv: *Mierea și fierea sportului*.

Volumul relatează povestiri și întâmplări adevărate. O fermecătoare combinație de jurnalism de cel mai înalt profesionalism, excepțional talent narativ și umor trist, această carte este poate cea mai importantă lucrare scrisă vreodată despre oamenii care înfăptuiesc, dirijează și controlează cel mai mare miracol al timpului – Sportul. Paginile ei îmbogățesc patrimoniul nostru publicistico-literar. Iar autorul cărții Ion Sandu este, credem, cel mai în drept să-și imprime numele pe copertele

ei. Drept argument: redactor și comentator sportiv la ziare și reviste și la Radioteleviziunea Moldovenească. Este fondatorul primului ziar sportiv din perimetrul dintre Prut și Nistru, *Moldova sportivă* (*Sport. Turism*). Este acreditat la Jocurile Olimpice de la Moscova (1980), Seul (1988), Barcelona (1992) și Beijing (2008). Semnează volumele *Dialoguri olimpice* și *Olimpiada-80: armonie și progres* (1990), traduce din rusă un șir de cărți cu tematică sportivă.

Ion Sandu, după cum bine a remarcat telecomentatorul sportiv Nicolae Buceațchi, „este patriarhul slovei sportive scrise și teleradiodifuzate de la noi”.

Mierea și fierea sportului e mai mult decât o cronică – este o adevărată epopee a sportului autohton. Iar bibliografia de specialitate s-a îmbogățit cu o apariție editorială de excepție.

Or, tocmai aceasta este cartea pe care, Tu, dragă cititor al cărții sportive, o cauți de multă vreme.

Tamara COTOMAN,
șef, Serviciul achiziții, evidența și
prelucrarea colecțiilor, Biblioteca USEFS

P.S. Dincolo de aceste rânduri în umbră au rămas încă multe și foarte importante evenimente sportive, nume, personalități, cifre, fapte nedezevăluite, surprize de tot felul care au loc în orice sport. Deloc întâmplător. Las în seama cititorului această nobilă misiune. Mi-am dorit doar să lansez invitația de a veni la Biblioteca USEFS, care tocmai și-a completat colecția cu 20 de exemplare de carte, puse la dispoziție de chiar autorul ei, dl Ion Sandu. Ele pot fi consultate în sala de lectură a bibliotecii, dar și împrumutate la domiciliu, citite pe îndelete, pentru că așa trebuie citit Ion Sandu, pe îndelete, cu pătrundere. Așa încât cititorul să descopere el înșuși de ce anume „mierea” și de ce anume „fierea” sportului.

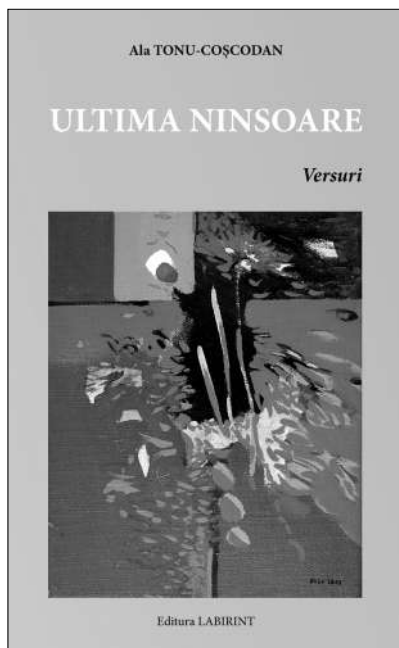
T.C.

POEZIA DORULUI DE-ACASĂ

Plecările masive ale moldovenilor în lumea largă, din fericire, nu înseamnă obligatoriu și ruperea definitivă, totală, ireversibilă a acestora de valorile pe care se văd nevoiți a le părăsi, provizoriu sau poate chiar pentru totdeauna: limba maternă, muzica populară, datinile strămoșești, peisajele gliei natale, relațiile cu cei apropiați genetic ori sufletește etc. Firește că fiecare dintre „neo-refugiați” sau „neo-deportații benevoli”, cum mai sunt numiți ei de către publiciști, își manifestă în mod individual

aspirația de a menține o legătură cât mai strânsă cu patria primară. Și nu de puține ori – o fac prin intermediul versurilor, altele ori prin a scrie publicistică sau proză.

Este edificator, în acest sens, și cazul cărții de versuri pe care o puteți citi*, mai exact – exemplul oferit de autoarea acestei plachete, **Ala Tonu-Coșcodan**, originară din Condrătești – Ungheni. Plecată de mai mulți ani la munci în Italia, dumneaei se întoarce, iată, acasă, pentru a-și face aici debutul poetic, relativ tardiv, căci ispita scrisului „îi făcea din ochi” încă din anii de școală, dar câteva decenii a preferat să păstreze o discreție cvasitotală. Nu știm ce a determinat-o pe Ala Tonu-Coșcodan să se ferească atât de aprig de șansa unui debut măcar în paginile vreunei reviste, care, cu

certitudine, i-ar fi inserat nu numai versuri scrise în ultimii doi ani, ci și din cele mai „vechi”, din anii de facultate ori de muncă prestată după absolvirea Facultății de Litere a Universității de Stat din Moldova. O fi fost la mijloc tradiționala timiditate a fetelor născute și crescute la țară, dar poate că s-o fi ghidat de înțelepciunea principiului formulat în dictonul latin *Festina lente – Grăbește-te încet*.

Dar nu la termenul publicării acestei cărți de versuri vrem să ne referim acum, ci la un fapt deja împlinit: creațiile lirice

ale Alei Tonu-Coșcodan parcă se cereau a fi adunate într-o culegere, meritau a fi puse în atenția unui cerc mai larg de cititori – iubitori ai poeziei, ai literaturii în genere. „Eu noaptea n-am dormit, am plâns, am râs, / Din inimă am rupt tot ce am scris”, ni se confesează autoarea în poezia numită *Am făcut ce am putut*, ca să ni se mai destăinuiască, în alt poem – *Ziua cu noroc*: „Astăzi sunt fericită / Am început din nou să scriu poezii.” Cine va avea curiozitatea, apoi și plăcerea de a parcurge paginile acestei cărți, se va convinge de sinceritatea spovedaniilor pe care ni le face autoarea în stihurile citate mai sus, chiar dacă și mai înainte, și alții oameni ai condeului, au echivalat scrisul și cu un supliciu, și cu fericirea existenței.

În cele circa 150 de pagini ale cărții sale de debut în poezie, Ala Tonu-Coșcodan adună un amplu registru tematic,

*TONU-COȘCODAN, Ala. *Ultima ninsoare* : versuri. Ch. : Labirint, 2013. 152 p. ISBN 978-9975-948-98-2.

prevalând, se pare, versurile de dragoste, în care dragostea capătă înfățișări dintre cele mai diverse: dragostea de mamă, de tată; de copii (fiu, fiică); patima, intens trăită, față de bărbatul iubit; iubirea de Neam, „fragmentată” în mai multe subcategorii – pentru plaiul natal, pentru Limba română, pentru personalități marcante ale istoriei și culturii noastre etc. Veți găsi între copertele plachetei mai multe poezii străbătute de tristețe, pesimism, deznădejde; apar, în unele versuri, imagini apocaliptice, în altele autoarea blamează „principiile stricate” de care se ghidează numeroși politicieni, dar și simpli muritori de la noi. Cu toate acestea, autoarea e convinsă – și vrea să ne convingă și pe noi – că „omul din lumină e făcut” (*Dorință și speranță*) și lumina va fi călăuză dintotdeauna a oamenilor, atâta doar că ei ar trebui să pună în prim-planul existenței lor iubirea (*Păstrați iubirea*), în sensul cel mai larg al acestui cuvânt, după cum am arătat ceva mai sus.

În pofida diversității tematice ce transpare la lectura poeziilor Alei Tonu-Coșcodan, o linie de subiect definește impresionant conținutul plachetei de față: dorul de-Acasă, nostalgia după cele lăsate aici, la baștină, dragostea pentru tot ce-i aparține în virtutea legăturii transcendentele cu strămoșii. Dorul acesta pentru Acasă este un fel de axă pe care se rotesc celelalte teme, subiecte, motive, refrenuri. Acest sentiment pare a fi atotputernic și atotbiruitor în poezia Alei Tonu-Coșcodan, capabil să strămtoreze curiozitatea sau chiar pasiunea pentru alte spații. Astfel, oricât am căutat, nu am găsit în paginile prezentei cărți vreun vers inspirat de noile realități în care trăiește de mai mulți ani autoarea – poate doar ceva aluziv, prea aluziv... Și doar – după cum „nu e om să nu fi scris o poezie”, tot așa cam fiecăruia poet ține să dedice vreun vers măcar „falnicei Veneții”, eternei Rome sau Florenței celea, cică, fără seamăn, pe „cizma italiană”!...

Însă, indiferent de subiect sau motiv, versurile Alei Tonu-Coșcodan sunt foarte

sincere și accesibile, ferite de sofisticări ori filozofări la modă, acum. Tocmai de aceea, creațiile incluse în cartea recenzată sunt și agreabile la lectură. Este adevărat, „pică” uneori autoarea și în mici stângăcii, în constatări ce dezarmează pe o clipă, dar acestea se pierd printre multe alte rânduri plăcute ca mesaj și sonoritate.

Ala Tonu-Coșcodan cultivă, în genere, forma clasică, dar cochetează (sau „păcătuiește”?) și cu versul alb, care însă nu o caracterizează și, am impresia, nici nu-i asigură, deocamdată, cel puțin, un salt în demersul poetic. Mai frapante ni se par versurile scrise în ritm folcloric și în care se regăsește o față a puternicei ei legături cu cele de Acasă. Judecați și Dvs., stimați cititori: „[...] Ars-a focu-întreaga viață / Până astăzi dimineață, / Focul cel ca din poveste / S-a stins pe neprins de veste. / Vrut-am să-l aprind ieri seară, / Lumânarea-și plângea ceara, / Să-l aprinzi azi dimineață, / Focul nu-l aprinzi cu gheață [...]” (*Floare-albastră*).

Unele poezii de Ala Tonu-Coșcodan au trecut foarte bine examenul maturității poetice, încât ar merita să fie incluse și în antologiei, ceea ce ar dovedi o dată în plus că, în anumite sfere, tânăra noastră poetă din Italia ar rezista, ba poate chiar ar și învinge, în competiții lirice pe categorii tematice: „Cât de departe zbori, inima mea, / În zile reci, târzie primăvară / Departe de oraș, de febra sa / Spre-un ocean adânc, imens, spre vară. // Departe spre apus, mă adâncesc, / Ca plâns, suspin, să nu se mai audă, / În Paradisu-albastru pământesc, / Unde te leagă oceanul pe-a sa undă. // Căci cel din cer, regatul parfumat, / Cel plin de dragoste și bucurie, / Se zice că de noi o fi distant – / Cine o ști când îl găsim, unde-o să fie?” (*Departe, spre apus*). Sau, alt exemplu din același registru al împlinirii gândului și a prozodiei: „Uite ce iute frigul se lasă, / Prinde și inimi și suflete-n plasă, / Uite un val rece vine spre tine, / Tu mă cuprinzi și mă-ngeți și pe mine. // Uite nori negri cum cad peste casă, / Nici să tră-

iești, să respiri nu te lasă. / Uite cum luna-ți îngheață privirea / Rece cum e, nu-i mai place iubirea. / Fugi, să fugim din această rea fază, / Spune-un cuvânt, eu voi spune o frază" (*Fază lunară*).

Un spor incontestabil de calitate conferă acestei plachete și prezentarea ei artistică, asigurată de Valeriu Rusnac, designer, precum și de maestrul româno-ceh Tudor Buzu. Conaționalul nostru din Cehia a pus, generos, la dispoziția autoarei noastre din Italia, câteva foi grafice și o pictură a cărei reproducere o putem admira pe coperta-față a *Ultimei ninsori*.

Deși au „concurat” mai multe denumiri, de comun acord cu autoarea, editorii acestei cărți au optat pentru titlul ales

inițial de dânsa. *Ultima ninsoare* nu e o trimitere la un fapt consumat, finit, ci mai curând la unul care vine – în cazul dat, bucuria primăverii, după o ninsoare de pe urmă a unei ierni grele. Îi dorim ca placheta intitulată astfel – deci, chiar dacă și conține adjectivul *ultimă* – să-i fie Alei Tonu-Coșcodan de bun augur, aidoma unei foi de parcurs pentru o situație mai sigură în preajma poeziei autentice. Să-i fie însă și o dezlegare spre tipărirea altor cărți, prin care să-i bucure pe cei apropiați și dragi, ca și pe unii necunoscuți, cărora le va da șansa de a-i îndrăgi gândurile îmbrăcate în haina de atlas a unei poezii feminine cu agreabile nuanțe sentimental-romantice.

Vlad POHILĂ

OMUL ȘI TEATRUL DE LÂNGĂ NOI – LARISA UNGUREANU

Fiecare dintre noi are, probabil, oameni în preajma sa, care în stare obișnuită nu se fac marcați prin ceva anume, indiferent dacă au sau nu calificative de apreciere. Însă această impresie durează doar până la primul moment imperios. Cam în asemenea circumstanțe am reîntâlnit-o eu pe distinsa doamnă Larisa Ungureanu, jurnalist de profesie, doctor în studiul artelor care, prin dăruire de sine, dezvoltă o activitate profesională în domeniul criticii de teatru și film pe parcursul a mai bine de 40 de ani, lucrează cu bunăvoință și în mediul bibliotecar, fiind membră a ABRM, participă la cursuri de formare și perfecționare, pregătește și moderează activități de educare și instruire în cadrul comunitar. Însă toate calificativele ei nu se opresc aici, CV-ul Domniei Sale este mult mai împovărat, debordându-și meseria prin labirintul preocupărilor sale în calitate de membră a Uniunii Jurnaliștilor din Moldova, membră a Uniunii Cineaștilor din Moldova, membră a Uniunii Oamenilor de Teatru din Moldova. Și aceasta nu e tot, căci în pozițiile an-

terioare de activități mai figurează și calitatea de redactor la revista *Nistru (Basarabia)*, secția artă (1970-1973); colaborator științific, sectorul arte al Secției artă și etnografie al Academiei de Științe a Moldovei (1970-1975); face stagiul și doctorantura în domeniul studierii artei în orașul Moscova (1975-1977); devine consiliera președintelui Comitetului de stat pentru cinematografie (1977-1980); lucrează în funcție de lector-conferențiar la Facultatea de jurnalistică a Universității de Stat din Chișinău (1980-1987) și la Institutul de Arte „Gavriil Musicescu” din Chișinău (1987-1991). În perioada de timp 1991-2011 dna Larisa Ungureanu a dezvoltat o activitate intensă în cadrul publicației *Lanterna magică*, bilunarul Uniunii Cineaștilor din Moldova, care gestiona o arie tematică destul de variată – cinema, teatru, arte plastice, muzică, bibliotecă, poezie, dramaturgie etc. Din 1995 publicația *Lanterna magică* a devenit întreprindere de stat, ediție a Ministerului Culturii, în funcția de redactor-șef fiind numită Larisa Ungureanu.

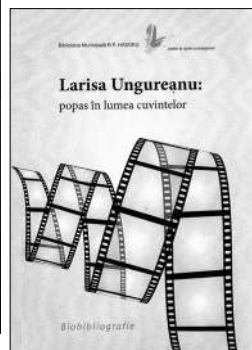
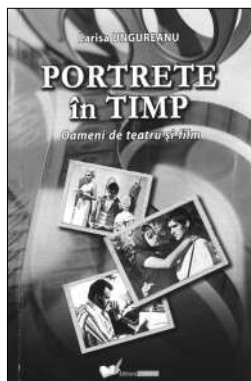
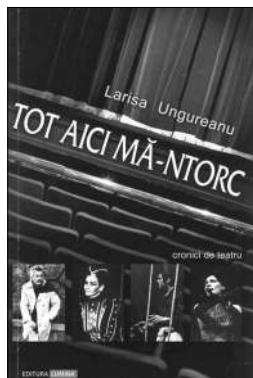
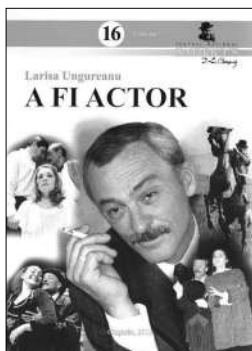
Însă poziția actuală a activităților pe care le desfășoară dna L. Ungureanu este și mai diversificată. Aș vrea să menționez că este autoarea și administratoarea proiectului *Web-enciclopedia filmului moldovenesc*, președinta Ligii Criticilor de Teatru din Moldova. A administrat și alte proiecte, printre care proiectul *Teatrele naționale din Republica Moldova*, susținut de Centrul Independent de Jurnalism (CIJ), a abordat și misiunea de prezentatoare a emisiunii săptămânale la TVM 1 *Ecranul filmului național*, proiect susținut de studioul „Moldova-film”, Compania Publică „Teleradio-Moldova” și publicația *Lanterna magică* în perioada 2005-2007. În 2008-2009 a participat la un amplu proiect *Poduri peste Nistru: acțiuni comune ale mass-media în vederea soluționării conflictului transnistrean*, susținut de CIJ și implementat în parteneriat cu BBC World Service Trust, cu suportul financiar al Fondului Global pentru Prevenirea Conflictelor al Guvernului Marii Britanii.

În contextul acestui imens câmp de preocupări aș vrea doar să mă refer la un anumit aspect de activitate, care o caracterizează ca pe un profesionist reductibil al meseriei în calitate de critic de teatru și film, având drept motivație, în primul rând, studiile postuniversitare: stagiul la Institutul de istorie a artei și VGHIK (Moscova), doctorantura la Institutul de istorie și teorie a artei (Moscova), stagiul la Universitatea de Stat „M. Lomonosov” din Moscova (MGU) și, în al doilea rând, dorința și obligația morală de cunoaștere a procesului cultural teatral și de film din Republica Moldova.

Ultimii trei-patru ani vin să demonstreze o activitate intensă și un interes deosebit față de evoluția teatrului moldovenesc. Au apărut ample lucrări în domeniul regiei, artei actoricești, cărți care reprezintă o achiziție valoroasă pentru biblioteci (cu predilecție mă refer aici la colecțiile Filialei de Arte „T. Arghezi” a BM „B.P. Hasdeu”),

printre ele pot fi menționate: *Nebănuita forță a scenei* de Ninela Caranfil, *Evocări* de Grigore Rusu, *Artiști și țărani* de Nicolae Roibu, biobibliografia *Rapsodia teatrală Paulina Zavtoni și Spiru Haret*, *Nicolae Dărie, actorul și omul* (autor de proiect și realizare de Rodica Solovei), *Teatrul vieții mele* în două volume de Ion Ungureanu, *Și noi eram o ceată tristă* de Pavel Proca, *Tot aici mă-ntorc. Cronici de teatru; Portrete în timp. Oameni de teatru și film; A fi actor* (despre actorul de teatru și film Sergiu Finito) și *Popas în lumea cuvintelor. Biobibliografie* de Larisa Ungureanu ș.a. Toate aceste realizări sunt o dovadă grăitoare despre interesul crescând față de arta teatrală și față de creatorii de teatru. Cartea *Tot aici mă-ntorc. Cronici de teatru*¹ semnată de Larisa Ungureanu, apărută la Editura „Lumina” în 2011, se înscrie perfect în lista bibliografică despre evoluția și rolul teatrului moldovenesc în dezvoltarea culturii naționale, poziționându-se alături de alte cărți și studii monografice menționate anterior. Pe foaia de titlu a cărții scrie: „...este cam tot ce rămâne după căderea cortinei: uneori niște fraze sporadice, notate într-un carnet sau pe un program de teatru, alteori un text încheiat, publicat în paginile unui ziar sau ale unei reviste...” Deducem din această frază impactul pozitiv al cărții, unul de păstrare și de reconstituire a valorilor artistice teatrale. Perioada de studiu o constituie anii '70-'90 ai secolului XX, perioadă destul de complicată în plan național, marcată de legile și condițiile unui regim dictatorial, extins în toate sferile vieții sociale. Problema conservării valorilor artistice naționale nu era un proces exigent și multe se făceau la voia întâmplării, totuși procesul teatral era „supravegheat” de către conducerea de atunci a Ministerului Culturii. Astăzi publicul are rare ocazii, ca prin intermediul cinemateciei să mai vizioneze unele secvențe

¹ UNGUREANU, Larisa. *Tot aici mă-ntorc. Cronici de teatru*. Ch. : Ed. Lumina, 2011.

din tabloul teatral care s-a jucat la noi, mai des apelându-se doar la depănarea unor amintiri de acest gen ale protagoniștilor în cadrul diferitor activități culturale sau emisiuni televizate.

Cartea dnei Larisa Ungureanu vine să recompenseze acest gol și, cu siguranță, va servi drept sursă de informare pentru studierea domeniului teatral. Lucrarea are continuitate prin faptul că dezvoltă mai departe studiul artei despre teatru și despre film, conceput în RSSM în anii de după război. *Tot aici mă-ntorc. Cronici de teatru* este construită din patru compartimente și reflectă perioadele de evoluție a teatrului național, începând cu „dezghețul hrușciovian”, primele premiere din anii '70-'90, schimbul de experiențe cu alte teatre din fostele republici sovietice și se încheie cu portretele a șase actori, nume notorii, care au avut o prestație deosebită în arta teatrală. *Cronicile* cuprind o serie de articole, studii și cronici de teatru, scrise și publicate de autor de-a lungul anilor, materiale inedite de o valoare inestimabilă pentru cultura noastră. Lectura cărții ne readuce în albia evenimentelor teatrale care au avut loc în anii '70-'80-'90 al secolului XX. Actul teatral este un proces destul de complex, care presupune relația între regizor-dramaturg-scenograf-actor-compozitor.

În lucrarea dată autorul își propune să califice acest act din perspectiva celor văzu-

te, simțite, înțelese în calitate de spectator și din cunoștințele pe care le are în acest domeniu nu doar datorită studiilor, ci și a celor câteva decenii de experiență. Modul în care sunt descrise evenimentele, devotamentul ei față de principiile oneste în calitate de autor, îi permite dnei L. Ungureanu să dea o apreciere veritabilă a tot ce ține de condițiile și particularitățile de dezvoltare a artei teatrale moldovenești, tendințele și problemele, cu care se confruntau conducerea teatrelor la selectarea repertoriului, o temă abordată temeinic și obiectiv în literatura de referință². Căci, la urma urmei, repertoriul, fiind *o îmbinare ingenioasă de titluri*, poate stârni „curiozitate, interes, stimă sau viceversa, adică [spectacolele pot fi] consfințite sau dezmințite, materializate în conștiința publicului”³. Asume alegerea repertoriului – ce se pune în prim-plan, opera clasică, purtătoare a idealurilor și a valorilor spirituale ale unui popor sau scrierile contemporane, care reușesc să surprindă problemele timpului – este o chestiune esențială în activitatea teatrală. Probabil că acesta și este criteriul, după care și-a selectat autoarea șirul de spectacole pe care le-a adus în vizorul cititorului de azi.

² CEMORTAN, L. *Prietenul nostru teatrul*, Ch., 1983, pp. 183-192.

³ UNGUREANU, L. *Cronici de teatru. Tot aici mă-ntorc*. Ch., 2011, p. 4.

În perioada anilor '70 s-au montat spectacole după piesele dramaturgilor A. Strâmbeanu (*Minodora*), A. de Musset (*Să nu te joci cu dragostea*), A. Busuioc (*Toate trei anotimpurile*), A. Ostrovski (*Un bărbat frumos*), M. Roșcin (*Valentin și Valentina*), N. Gogol (*Căsătoria*). În toate aceste nominalizări în prim-plan sunt ancorate noi principii, prevalează spiritul nou, liber, nealterat de rugina carierismului, unde omul este privit ca o individualitate aparte, scos din contextul colectivismului. Profesionalismul autoarei se dezvoltă odată cu progresele teatrului la noi. Astfel, în 1984 își expune punctul de vedere referitor la premiera spectacolului *Monumentul* realizată după *Micile tragedii* ale lui A. Pușkin în regia lui V. Cupcea și S. Fusu. În acest spectacol mai mulți actori ca Sandri Ion Șcurea, Petre Baracci, Vitalie Rusu, Nicolae Darie, cât și unii tineri începători au înregistrat o etapă importantă în biografia lor de creație și anume trecerea la rolurile care necesitau o mare trăire lăuntrică, o înaltă tensiune dramatică. Societatea umană în permanență este sfârtecă de probleme, unele controversate, altele ce țin de natura omului, vicioase, care trebuie depistate și tratate. Teatrul se prezintă ca o oglindă a acestei societăți și e firesc că trebuie să le semnaleze. Din acest considerent dna L. Ungureanu apără cu fermitate misiunea educativă și aportul teatrului în rezolvarea acestor probleme, contrar altor păreri despre misiunea unui teatru adevărat, și aduce ca argument unele spectacole realizate în deceniul opt al secolului XX, care au și semnalat gravele probleme, cu care astăzi societatea noastră se confruntă la modul cel mai direct. Spre exemplu, drama *Abecedarul*, semnată de poetul D. Matcovschi și montată de regizorul V. Apostol, semnalează mai multe probleme ce vizează școala nouă, care are nevoie, în primul rând, de învățători-personalități, școala-muncă, necesitând prestarea muncii în timpul studiilor și efectul acestui fenomen, școala-elev, care este responsabilă de educarea

noii generații. În spectacolul *Tata*, de același autor, se semnalează în linii generale și fenomenul dăunător al alcoolismului, care lovește crunt în conștiința umană. Piesa *În lipsa celor prezenți* de Mihai Ștefan abordează probleme de ordin etic. Regizorul Ilie Todorov, în montarea piesei *Tartuffe ori impostorul* de Molière (traducere din franceză de P. Starostin) a adoptat o estetică apropiată zilelor noastre etc.

Textele cărții mai cuprind și activitatea teatrelor din diferite orașe ale republicii, cu un repertoriu destul de variat. Autoarea își expune punctul de vedere vis-à-vis de fiecare în parte, completând cu idei noi și partea publicistică, un factor destul de important în elucidarea procesului teatral. În calitatea sa de critic de teatru, L. Ungureanu acordă o mare importanță dramaturgiei care se montează; plecând de la funcția educativă a teatrului în societate, ea trebuie să răspundă imperativului societății. Din acest considerent, pledează consecvent pentru promovarea operei caragialiene, foarte semnificativă și pentru zilele noastre și susține tendința teatrului moldovenesc de a se apropia de creația marelui dramaturg I.L. Caragiale. Drept răspuns, la începutul anilor '90 în lumea artei apare un nou teatru la Chișinău, *Satiricus*, care a întrunit o mână de oameni „bolnavi” de teatrul comico-satiric: Sandu Greco (directorul artistic), actorii Mihail Curagău, Valeriu Cazacu, Jan Cucuruzac, scriitorul umorist Ion Diviza, criticul Gheorghe Cincilei și alții, care au avut o mare „priză” la public, mai ales pentru montarea piesei *Maestrul și Margareta* de Mihail Bulgakov, în versiunea lui Sandu Greco, astfel actualizându-l pe Molière în repertoriul teatrelor noastre.

Alte timpuri, alte obiceiuri... este o expresie la care face referire autoarea, constatând tendințele și direcțiile de dezvoltare a teatrului contemporan. *Teatrul Generațiilor*, înființat la sfârșitul deceniului nouă de către o echipă de tineri actori, o generație a discotecilor și a muzicii rock,

prin montarea spectacolului *Romeo și Julieta* de W. Shakespeare în regia lui Mihai Țărnă, care ne prezintă o nouă versiune a renumitei piese, plină de spirit și roman-tism, și anume, trecerea prin dragoste spre simbolism, spre materializarea viselor.

Și totuși, teatrul contemporan continuă să adune spectatori, rezistând concurenței televiziunii, cinematografului, numeroaselor forme de divertisment. Una din condițiile de existență a teatrului contemporan în viziunea L. Ungureanu este contactul cu dramaturgia contemporană. *Un teatru care se stimează, nu poate exista, dacă nu-și crește propriii săi dramaturgi.*⁴ Interesante sunt sugestiile autoarei referitor la rolul literaturii clasice în dramaturgie, la rolul personalității regizorului în teatru, rolul motivului popular, care constituie bogăția spirituală a teatrului (conceptul filozofic al operei drugiene despre spiritul nostru național), rolul incontestabil al școlii teatrale ruse în dezvoltarea teatrului național moldovenesc ș.a. Lectura cărții date este agreabilă, ea surprinde cititorul prin modul exhaustiv de prezentare a unui șir de spectacole realizate, nominalizări ale actorilor cunoscuți și mai puțin cunoscuți în acțiune și evoluție, fapte concrete, evenimente culturale care s-au succedat pe parcursul deceniilor, discuții literare din cronica presei pe marginea problemelor abordate. Acest fapt este o dovadă elocventă a cunoștințelor solide ale dnei Larisa Ungureanu în materia de studiu. Sfârșitul cărții îl înfrumusețează o galerie de portrete literare ale marilor actori în timp, care au contribuit și contribuie la valorificarea artei teatrale universale și naționale.

Spre finalul acestui text vreau să spun că arta de calitate, fie că e vorba de teatru, de film sau de spectacolul televizat, nu poate să existe în afara unei critici pe potrivă, bazată pe cunoștințe și argumente solide. Larisa Ungureanu este unul din acești critici (altfel nici nu poate fi, doar L. Ungu-

reanu este considerată, pe bună dreptate, un autor foarte bine pregătit, responsabil, onest și sincer, un critic cu reputație bună) care ne ajută să reflectăm în conștiința noastră șirul de fapte și de evenimente ce evoluează în spațiul cultural național, distribuindu-le la modul direct și nepărtinitor. Teatrul din Republica Moldova, format în decurs de decenii și continuat prin perseverența premergătorilor noștri, parcurge în prezent un drum anevoios. Este un drum destul de important, căci el înseamnă tradiția artei naționale și de acest factor se ține cont atunci când se organizează evenimente culturale majore. Datorită informațiilor veridice pe care le prestează criticii de artă, și în mod particular dna L. Ungureanu, consumatorilor de teatru, publicul poate să aprecieze nivelul și starea de spirit ale teatrului de la noi, să-și facă o impresie despre situația teatrului nostru în comparație cu teatrele din alte state.

Fiind un neobosit cercetător, dna Larisa Ungureanu nu se oprește aici. Materialele sale scrise timp de mai mulți ani i-au permis să editeze și în anul 2012 câteva cărți: *A fi actor. Despre actorul de teatru și film Sergiu Finiti; Portrete în timp. Oameni de teatru și film; Popas în lumea cuvintelor. Biobibliografie*, care vor îmbogăți cu noi informații concrete și utile știința despre învățământul artistic în Moldova. Fiind sinceră cu sine însăși, dna L. Ungureanu este fidelă și față de spectator, căci pentru a-i oferi cele mai proaspete și veridice impresii despre actul teatral, ea merge frecvent la teatru, este la curent cu toate noutățile, reformele și schimbările ce au loc în acest domeniu, participă la lucrările forumurilor teatrale naționale și internaționale care au loc la noi și din perspectiva celor văzute și percepute grație cunoștințelor, acumulate în baza studiilor și a experienței de mai bine de patru decenii, dânsa le transmite oamenilor pasionați de arta vizuală.

Anastasia MOLDOVANU,
bibliotecar principal,
Filiala de Arte „Tudor Arghezi”

⁴Idem, p. 81.

UN CLINCHET DE DOR DIN DREAPTA PRUTULUI, CA RĂSPUNS LA *DANGĂTUL DE DOR* AL UNUI POET BASARABEAN

(Cu sfială, câteva gânduri – de cititor comun –
înaripate de poeziile lui Ionel Căpiță)

Întâmplarea de a-l cunoaște pe universitarul Vasile Șoimaru de la Chișinău, am mai spus-o (puțin altfel), a fost pentru mine ca o ieșire a primitivului din hruba evului său eminentemente rudimentar. Desigur, comparația nu vizează progresul tehnic, căci nici satul în care trăiesc nu a rămas închisat în „civilizația” epocii de piatră, nici eu, locuitorul său, dascăl al școlii primare timp de 34 de ani până la întâlnirea cu intelectualul chișinăuian, n-am trăit cu mentalitatea omului de Cro-Magnon. Comparația mea – ce-i drept, o hiperbolă – vizează decorul meu lăuntric, transformarea interioară. Căci asta ar însemna contactul meu cu omul de carte Vasile Șoimaru, implicit cu faptele sale culturale care m-au atins – cunoscându-le (parte din ele) și în unele chiar implicându-mă. Iar folosul meu cultural-spiritual a căpătat plusvaloare prin contactul intermediat de acest energic militant pentru românism cu alți intelectuali din nobila sa stirpe, direct sau indirect, prin operele lor artistice și / sau publicistice, dedicate cu precădere resuscitării conștiinței naționale, stare de spirit aflată în gravă suferință pe ambele maluri ale Prutului.

Și toată această experiență a mea își are izvorul concentrat în *Biblioteca basarabeană* (din cadrul Bibliotecii comunale Miroslavesti), opera numitului prieten chișinăuian,

„Cetățean de Onoare” al comunei noastre – spațiu cu originea străbunilor săi, dregători domnești cu numele Năvrăpescu / Șoimaru.

Între cărțile amintitului compartiment de carte basarabeană se află și cărțile poetului Ionel Căpiță. În relativ recenta mea vizită la Chișinău am avut onoarea să-l și cunosc personal pe autor. După felul omului-poet prefigurat în sine-mi, în urma lecturării volumelor *Icoană ciuruită* și *Lăsați-mi dragostea*, nu mă așteptam la o întâlnire cu un scriitor

simandicos, sofisticat – căci nu aceste sugestii răzbăteau din poezia și proza scurtă conținute în cărțile amintite. Și nu m-am înșelat. Dar n-am intuit însă suficient de inspirat cât de afectuos și de generos poate fi omul (din care, evident, a lăstărit și poetul) Ionel Căpiță. Mai întâi m-a copleșit voinicia trupească a scriitorului basarabean, adiționată de cel mai limpede albastru zămislit în ochii unui bărbat. L-am și invidiat pe loc, cu voce ridicată, referitor la acest presupus privilegiu al său asupra frumoaselor din tinerețea sa. A surâs, complice la constatarea mea, sugerându-mi subtil că atul încă mai „funcționează”. Și abia de am scăpat cu viață din îmbrățișarea sa de urs carpatin, eu nefiind, comparativ, decât un biet jder (ca să rămânem la Carpați, zidurile cele falnice ale Cetății Neamului Valah, cu reverberație în sufletul poetului de la Chișinău).

Nu știu ce i-am putut oferi eu distinsului Ionel Căpiță, ca să merit atenția dumsale, căci n-am ajuns bine acasă din vizita la Chișinău și am și primit, prin poștă (și intermedierea generosului scriitor și jurnalist Vlad Pohilă, care a adăugat în colet și ultimul număr din *BiblioPolis*) cea mai recentă carte a sa, *Dangăt de dor* (2012), cu autograf și dedicație măgulitoare pentru anonimul dascăl de la malul Moldovei. Am răsfoit-o în fugă, ca să-i simt „substanța”, urmând să o aprofundez pe îndelete în oazele mele de răgaz. Am alăturat-o, cu un fel de pietate, pe un raft al modestei mele biblioteci, celorlalte două cărți semnate de Ionel Căpiță și scoase la aceeași editură. Apropo de editură, după câte cărți am primit de la Chișinău, concepute sub auspiciile lui „Prometeu” (numele editurii), aș putea spune că am / voi avea „focul” în suflet pentru toate iernile restului vieții mele.

Și mă întorc la reflecția mea cu privire la bunăvoința pe care poetul Ionel Căpiță a arătat-o învățătorului de la Mirosllovești, zicându-mi, în sine, că poate va fi contat mai mult pentru poetul de la Chișinău semnificațiile baștinei mele, matca vechii Moldove (unde, după legendă, descălătorul Dragoș a răpus bourul cel devenit simbol heraldic pe steagul Neamului), sau arealul Hanului Ancuței, eternizat de istorisirile lui Sadoveanu, ori Verșenii Profirei Sadoveanu, un alt univers literar al copilăriei, spațiu însuflețit de inegalabilul condei al fiului acestei mame înveșnicite, la rândul-i, de arta primogenitului ei – sau toate acestea, la un loc. Dacă-i așa, anume că eu voi fi dus cu mine la Chișinău, involuntar, ceva din spiritul românesc impregnat pe malul stâng al Moldovei, atunci voi putea purta mai ușor dulcea povară a generozității oferite mie de Omul Frumos (după conceptul lui Dan Puric), reprezentat (în înțelesul meu) de poetul Ionel Căpiță.

Da, Ionel Căpiță e un Om Frumos, un Român Frumos – și pe dinăuntru, și pe dinafară. Că-i Român sadea se vede încă de la

începutul cărții sale *Dangăt de dor*: „Și-ntr-o floare de câmpie, / Te văd, dulce Românie.” Dar, ca să nu avem cumva dubii, Ionel Căpiță ne lasă, în același volum, o declarație poetică în acest sens: „Sunt român, român îmi zice, / Și străbuni-mi sunt români, / Sunt român unde m-aș duce, / Pân’ și-n țara de păgâni.” Iată, în timp ce unii nu se știu români, deși îs (sau ascund asta iepurește, de frica veneticului dominator), poetul declamă curajos, prin vocea condeiului său, fără niciun complex, numele ce-l poartă Țara-Mamă a Neamului căruia Ionel Căpiță îi aparține. Cu durere și cu „dangăt de dor” însă, căci Țara nu-i este și leagănul Timpului Său.

Iar dacă n-am fost destul de convingător cu privire la Omul Frumos în persoana distinsului Ionel Căpiță, îmi iau în ajutor seva unui aforism însușit cu aproximație, fără a mă învrednici să fi reținut și numele autorului, care spune ca omul e frumos în măsura în care chipul exteriorizează un suflet frumos. Ionel Căpiță e „eșantionul” de confirmare a acestei cugetări adânci. El are sufletul pe chip. Și de vreți să știți ce se citește pe „pergamentul” care-i individualizează chipul, însuflețindu-l, încercați numai să-l priviți atunci când caută el, pe esplanada Arcului de Triumf și a Clopotniței Catedralei din Chișinău, „ceva”-ul acela care-l ține viu în spiritul cel adânc, un „ceva” aflat între triumf și durere. Că eu acolo i-am întâlnit chipul, în două zile la rând. Iar dacă nu vă edificați prin acest tip de „lectură”, citiți-i repede *Icoana ciuruită* (în care chiar are un sumum aforistic despre frumusețe), ori *Lăsați-mi dragostea*, sau *Dangăt de dor* și-apoi căutați-l din nou pe oriunde își leagă inima – și-l veți vedea numaidecât pe Ionel Căpiță învăluit în nimbul de lumină, cum mi s-a arătat și mie.

Citindu-i cărțile numite, m-am edificat asupra faptului că poetul Ionel Căpiță își are inima pe măsura voiniciei trupului ce o poartă, în care (spre deosebire de alte trupuri încăpătoare) încapă o „cantitate” inestimabilă de dragoste. O dragoste ge-

neralizată, adică pentru toate cele lăsate de Dumnezeu spre a fi iubite și cântate. Dar poetul Ionel Căpiță, dezvăluindu-ne dragostea sa în vers, nu face risipă de cuvinte, fiindcă el oferă esență de dragoste. Cuvintele poeziilor lui nasc, preponderent, versuri scurte, sinteze decelate de mecanismul său inimă-cuget. În prefața uneia dintre ele, scriitorul-academician Nicolae Dabija îi consideră poeziile „...un fel de haiku-uri autohtone” – neîngrădite, adaug eu, de prozodia acelor fulgerări de gând, în stil japonez, invariabil în trei versuri și în număr consacrat de silabe. El poate fulgera și printr-un singur vers, chiar și printr-un singur cuvânt: „Norocul” (*Mană cerească*) sau: „Inima” (*Măsurariu*), din vol. *Lăsați-mi dragostea*.

Poeziile lui Ionel Căpiță – cele mai multe – nu urmează canoane consacrate, ci au propriile norme prozodice – sau nu le au deloc. Ionel Căpiță e un poet rebel, dacă nu cumva, un pionier, un deschizător de drum. Poeziile lui sunt mostre de licoare rezultată prin decantare severă ori de substanță filtrată în sitele extrafine ale sufletului său de poet ultrasensibil – nu atât liric, cât epic. Ce rămâne e spirit impregnat de nectarul înțelepciunii – anume, autentice aforisme, transpuse poetic printr-o măiestrită ciupitură de coardă de vioară. Iată câteva, din vol. *Lăsați-mi dragostea*: „Dincolo de iubire / Nu este lumină. / Încotro, omule?” (*Dincolo de iubire*), „lubește, omule, iubește, / Dumnezeu te mântuiește” (*Binecuvântare*), „Oglinda / n-are anotimp. / Sunt... încă mai sunt” (*Bătaia aripei*), „Ca viața / nimeni nu poate înșela... / Viață, de ce te iubim?” (*Mister*). Scriitorul basarabean Ion Proca le zice acestor frământări de vorbă ale confratelui său „...mai mult niște tâlcuri”, pe care autorul lor le „spune de-a dreptul, fără ocolișuri și mari fasoane de modernism”. Să exemplific (din vol. *Dangăt de dor*): „Nu mă..., / Nu te..., / Nu ne... // Hai să...” (*Solidaritate*), „Eu am ajuns. / Dar mai departe? / Mai bine. / Mai aveam de mers...” (*În fine*), „Ce-o fi oare / Dincolo de soare? / O fi...” (*O fi...*).

Dragostea poetului Ionel Căpiță – acest sentiment sublim ce idealizează viața și dă putere de-a ignora suferința –, privită în parametrii aritmeticii, deci cuantificată, modifică legile matematici. Căci, „calculând” cu valorile lui de dragoste, proprietățile scăderii, spre exemplu – remarcă, cu profunzimea-i proverbială, poetul-academician Nicolae Dabija –, sunt altele, adică dragostea lui Ionel Căpiță e o „...avere din care cu cât mai mult dai, cu atât mai mult îți rămâne”, ceea ce înseamnă că aici proba scăderii e alta, căci descăzutul nu mai este suma dintre scăzător și rest.

Fără a căuta între aceste elemente ale focului inimii poetului o ierarhie cantitativă, remarc însă în poeziile sale (în cele canonice, că poetul Ionel Căpiță scrie și... „disciplinat”, cu prozodie „clasică”) o pondere a arderii lăuntrice pentru Țară, pentru Limba Română, pentru Om (firește, preponderent Femeie), pentru Adevăr, Pământ, Lume, Viață, Dumnezeu... Și toate acestea, în poezia lui Ionel Căpiță, au valoare de substantive proprii. Când își cântă dorul pentru Țară, poetul basarabean ne demonstrează că el știe bine care îi este Patria: „Dorule, măi dor durut, / Cât necaz tu-ai încăput? / Dacă nu te-aș fi avut, / La ce m-aș mai fi născut? / Dorule de peste Prut.” Iar în privința limbii materne, nu încapă îndoială că poetul nu-și rosteste cuvântul în limba „moldovenească”, căci despre limba versului său decretează: „...Limba Română, / A noastră Stăpână.” Și, mai mult decât atât, poetul are credința că limba în care își declară dragostea îl face nemuritor: „Cât limba are viață, / cât floarea-i cu dulceață / în Țara mea de Dor – / eu n-am mormânt să mor.” În ce privește Femeia, Ionel Căpiță ne-o spune însă scurt pe doi, cum i-o vorbă pe la noi: „Doar cu tine / e tot ce-a fost, / e tot ce vine/ doar cu tine...” (în vol. *Lăsați-mi dragostea*), sau: „Doar tu, femeie, / Porți a lumii cheie. / Tu încui și tu descui... / Toata viața omului” (*Cheia vieții*, vol. *Dangăt de dor*).

Un grupaj al poeziilor lui Ionel Căpiță poartă titlul *Osânda iubirii*. Asta înseamnă că dragostea poetului e o dulce povară, e o „osândă” (pentru „delictul” de a avea inima mare, zic eu) pe care poetul o primește ca pe o binecuvântare și pentru care, concentrat pentru un întreg volum de poezii, imploră sau amenință: „Lăsați-mi dragostea!” De ce-i „osândă” dragostea lui Ionel Căpiță ne lamurește el, explicându-ne poetic că tot ce-i în puterea lui de percepție trece prin el. Poetul are puterea de-a absorbi (cu dragoste!) și fericirea, și suferința: „Prin mine / o lume învinge / prin mine / se bucura totul / și plânge, / prin mine / un soare răsare / și moare... / Prin mine.”

Dar pentru câte sensuri și câte „curele de transmisie” conțin poeziile lui Ionel Căpiță nu am eu minte și... peniță ca să îndrăznesc mai mult. Ba... încă un pic de zăbavă, ca să constat și faptul că scriitorul Ionel Căpiță nu are mofturi de poet „corect politic”, adică nu se „rușinează” deloc să scrie chiar și în prozodie populară. Căci Ionel Căpiță nu se consideră un „boier al minții”, fudul cu „opincarii”. El se revendică de la izvorul mamei poeziei, deci nu pretinde că poezia începe cu el: „Foaie verde iasomie, / Mi-a venit poftă și mie / Să dau anii înapoi / Și să mă petrec cu voi” (*Hai amu, că mâine, nu*, din vol. *Icoană ciuruită*), sau: „Câte fete-n brațe-am strâns, / Toate după mine-au plâns, / Câte fete am iubit, / Toate-toate m-au rănit” (*Rana dragostei*, vol. *Icoană ciuruită*). Dar asta – simt eu – îl costă ceva, căci am dat și de o poezie în care poetul își exprimă o stare de frondă în raport cu (bănuiesc) „separatismul” elitiștilor, „transfrontalierilor” discriminatori. Însă

efectul frustrării e ne semnificativ în cazul său, căci el nu râvnește neapărat să stea în capul mesei, nici măcar la masă. El scrie și „din picioare”: „Dacă nu-i loc pentru mine, / nu e nicio supărare, / șadă barzii cum le vine, / eu – voi scrie din picioare” (*Aventura*, din vol. *Lăsați-mi dragostea*). Iar din poezia *Scrisul meu*, aflăm că, indiferent de locul poetului Ionel Capita la masa poezilor, el trebuie să-și ducă „povara” scrisului, ca pe o „tristețe amară”, fiindcă are și el crucea lui, coborâtă din cer: „În a scrisului povară / E tristețea mea amară, / E chemarea cea divină, / Ce nu poartă nicio vină” (din vol. *Dangăt de dor*).

Și tot din Cer i se trage poetului basarabean Ionel Căpiță și faptul că e „veșnicul îndrăgostit”, că așa se numește una din poeziile sale, semnificativă pentru ceea ce este Omul-Poet Ionel Căpiță (ca să termin în nota în care am început clinchetul meu de clopoțel, ca răspuns firav la un pătrunzător... *Dangăt de dor* basarabean): „N-am ce face, că- așa-s eu – / Un îndrăgostit mereu... / Daru-i de la Dumnezeu!”

Gheorghe PÂRLEA

P.S. Răspunsul meu modest – de cititor comun – la „dangătul de dor” al poetului chișinăuian nu putea fi, firește, decât un firav „clinchet” de dor, prin natura diferențelor culturale dintre cei doi emitenți de semnale. Dar „clinchetul de dor” are aici, prin subțirimea lui – iau asupra mea această povară –, și semnificația durută a răspunsului spiritual și politic de pe malul drept al Prutului, la răscolitorul „dangăt de dor” de pe malul stâng.

Gh. P.

O CARTE CARE M-A INSPIRAT SĂ MEDITEZ...

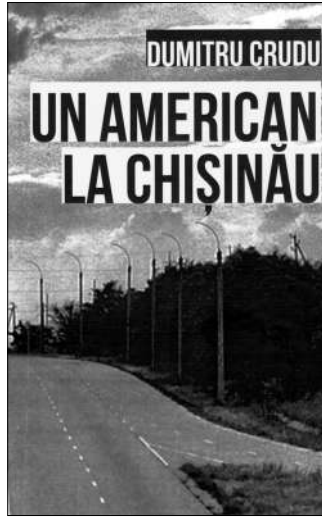
Nu-s critic ca să fac o disecare profesionistă a cărții care mi-a plăcut. Îmi propun doar să meditez asupra celor lecturate, dacă simt că se produce în mine o conexi-

une electrocutantă, iar senzația lecturii se dizolvă – în cavitatea bucală (ca ceva dulce / amar), în minte lucrând (asemeni unui cui sfredelitor), în memoria-mi (ca un film

de scurtmetraj în care pot fi și eu protagonist), altfel zis, meditez atunci când mesajul cărții se ține de gândul meu ca o trenă, inoculându-mi senzația ciudată de relație / parteneriat cu personajele și întâmplările descrise de autorul cărții.

Iată aceste sentimente bizare le port în minte după contactul / lectură a romanului *Un american la Chișinău**, care este o recentă realizare a lui Dumitru Crudu. E cazul unui roman „epopee”?! Al unui pamflet care traversează într-o formulă fulminantă, neobișnuită, dramatică două decenii din destinul unui spațiu mereu testat la capitolul memorie... Pot caracteriza lucrarea colegului meu și ca pe o cronică bizară ce își are drept călăuză copiii unui neam-siamez separat și care, după multă incubare și rătăcire, în sfârșit, e reîntâlnit (nu și reîntregit), regăsit și testat la o nouă probă a identificării (identității).

În aparență, *Un american la Chișinău* este un roman fără pretenții, care însă captivează pe parcursul lecturii prin felul magnetizant de a te implica în niște situații din cele mai picarești. Zic: halal autorului! După câteva explozii literare, Dumitru Crudu vine cu acest roman rocambolesc, care, precum remarcasem, pare a fi un remediu eficient într-o relaxare, deși... Iarăși o aparență! Lucrarea, care este prin mesajul său o rememorare, o trecere în revistă a unor evenimente marcante, într-un stil frugal, magnetizant, te transferă ca cititor (te readuce) la o realitate relevantă, implacabilă, pe care ai aspirat-o (în mod conștient sau

inconștient), ca și majoritatea tinerilor marcați de evenimentele de după '90.

Lucrarea pare a fi scrisă fără vreun efort, fără interdicții, fapt care-i inspiră și mai multă credibilitate și firesc. Autorul e întrupat în personajul său: Anton, acesta fiind *axis mundi* al romanului, în jurul căruia se întâmplă de toate: evenimente istorice, schimbări la față; dragoste, trădare, violență, căutare de sine, răzbunare, moarte și iarăși viață...

Anton e un tip școlit (mai mult un autodidact) e tobă de carte (lecturi), talentat, principial, dar și dedublat, posesiv, pasional (până la obsesie), confuz și... rătăcit (îmi amintește de un personaj de-al lui Knut Hamsun, dar și de *Străinul* lui Albert Camus), a cărui esență exprimată prin acțiunile și manifestările sale verbale, dezvăluie spiritul românului basarabean care cu disperare încearcă să-și ascundă handicapurile, căutând totodată cu aceeași disperare să-și legalizeze originea, identitatea, rămânând însă mereu în gardă (a nu fi descoperit, a nu trișa...).

Americanul, pe care-l „urmezi” din curiozitate, crezând că el va produce o explozie în acest spațiu (cuprins de roman), este o alegorie simbolică, ca, de altfel, și tinerii care păstrează în vorbe și gânduri spiritul ocupantului... Replicile personajelor, îmbibate cu argouri și jargoane, spre marea mea surprindere, nu m-au deranjat, ba mi s-au părut a fi detalii-accesorii pentru fațada peisajului imundizat...

Și, dacă fac abstracție de elementul politicesc care ne roade ca un vierme virtual pe toți (și personajele!), romanul lui Dumitru Crudu este o carte de vizită a tinereții, cu toate frământările amoroase și visurile-i... miraj de neuitat...

Claudia PARTOLE

* CRUDU, Dumitru. *Un american la Chișinău* : roman / Dumitru Crudu; pref. : Liviu Antonesei. București : Casa de Pariuri Literare, 2013. 316 p. ISBN: 978-606-8342-89-4.

SUGESTII DE LECTURĂ

Orice târg / salon / expoziție / festival de carte ne oferă o mulțime de sugestii de lectură. Același lucru îl putem spune și despre bilanțurile anilor literari și/sau artistici, materializate în premii și diplome acordate de uniunile scriitorilor, alte organizații de creație. Aceste expoziții și bilanțuri ne înlesnesc selectarea lecturilor, autorilor, temelor etc., ne oferă o busolă în hățișurile tot mai greu penetrabile ale Galaxiei Gutenberg.

Vlad POHILĂ

PREMIILE UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA PE ANUL 2012

La 10 iunie 2013, în Sala Oglinzilor a Casei Monteoru de la București, s-au decernat premiile Uniunii Scriitorilor din România pentru cărți apărute în 2012.

Nicolae Manolescu, amfitrionul evenimentului, a mulțumit doamnei Ileana Anghelescu, proprietara clădirii, pentru posibilitatea reîntoarcerii într-un spațiu emblematic pentru scriitorii români, exprimându-și speranța că premiile din 2014 vor fi acordate tot în Sala Oglinzilor și tot cu sprijinul instituțiilor și al sponsorilor care au asigurat în acest an cota financiară.

Juriul de nominalizări al Uniunii Scriitorilor din România a fost format din: George Vulturescu (președinte), Gheorghe Glodeanu, Paul Aretzu, Alex Goldiș, Gabriela Gheorghisor, iar juriul de premiere i-a avut în componență pe: Dan Cristea, Irina Petraș, Cornel Ungureanu, Gabriel Coșoveanu, Mihai Zamfir (președinte).

Lista câștigătorilor a fost următoarea:

Debut

Marius Chivu, *Vintureasa de plastic*, Ed. „Brumar”

Poezie

Nicolae Prelipceanu, *La pierderea speranței*, Casa de pariuri literare

Proză

Florina Ilis, *Viețile paralele*, Ed. „Cartea Românească”

Critică și istorie literară, eseu

Mircea Mihăieș, *Ce rămîne. William Faulkner și misterele ținutului Yoknapatawpha*, Ed. „Polirom”

Teatru

Radu F. Alexandru, *Teatru 7*, Ed. „Cartea Românească”

Traduceri

Dinu Luca, Mo Yan, *Obosit de viață, obosit de moarte*, Ed. „Humanitas”

Premiul Fundației „Andrei Bantaș”

Irina Horea, J.M. Coetzee, *Miezul verii*, Ed. „Humanitas”

Literatură în limbile minorităților naționale

Goran Mrakić, *Contraatac terorist*, Uniunea Sirbilor din România

Premii speciale

Andrei Pleșu, *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste*, Ed. „Humanitas”

Premiul Național

Ion Pop

Notă: Premiul la secțiunea „Literatură pentru copii și tineret” nu s-a acordat.

Vizibil emoționat, laureatul Premiului Național Ion Pop a declarat: „Sînt realmen-

Ion Pop, laureat al Premiului Național.
Foto: Tudor Bogdan Alexandru

te surprins, pentru că aveam o competiție foarte strânsă și nu mă așteptam, să vă spun drept. Mă bucur foarte tare, nu sînt ipocrit, îmi face o mare, mare onoare și o bucurie în viața mea, cu atît mai mult, cu

cît constat că există o rotunjime și în literatură, pentru că exact acum 50 de ani citeam primele mele poezii la Cenaclul „La-biș” în această clădire. Există, prin urmare, pămînturi rotunde și în literatură.”

Au fost acordate și **două diplome de merit** celor doi realizatori care au făcut posibil în ultimii ani transmiterea premiilorUSR la TVR, mai ales în contextul restrîngerii spațiului cultural al postului național: Lucia Constantinescu și Andrei Măgălie.

În cadrul Galei s-au decernat și premiile anuale ARIEL (Asociația Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare). Premiul pentru **Cartea anului** i-a revenit lui Aurel Pantea, pentru volumul de versuri *Nimicitorul* (Ed. „Limes”), iar premiul pentru **Revista anului** a mers către *Orizont* din Timișoara.

Evenimentul a fost organizat cu sprijinul Ministerului Culturii, în parteneriat cu Radio România Cultural, TVR 2 și revistele *România literară*, *Luceafărul* și *Viața românească*.

PREMIILE UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA PE ANUL 2012

Gala Premiilor 2012 reprezintă momentul culminant al vieții literare, o formă de recunoaștere a valorilor de către un juriu în frunte cu criticul literar Iulian Ciocan. „Am citit peste o sută de cărți, a fost foarte greu să alegem, dar oricum am ajuns la un consens. Este lesne de înțeles că părerea proprie nu coincide cu cea comună a juriului, de aceea fiecare trebuie să înțeleagă acest lucru”, a subliniat Iulian Ciocan. În cadrul festivității au fost acordate premii pentru poezie, proză, critică literară, traduceri, relații culturale internaționale. Premii de care s-au învrednicit cei mai buni, dintre cei mai buni. Un eveniment important în viața Uniunii Scriitorilor, Gala Premiilor, a reușit să scoată la lumină adevăratele

talente ale literaturii noastre naționale. „Această gală este bilanțul literar al anului 2012, un fel de radiografie a momentului literar actual”, a menționat președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, scriitorul Arcadie Suceveanu.

În cadrul evenimentului au fost nominalizate două categorii de premii, și anume, juriul a acordat șapte premii, iar Consiliul Uniunii Scriitorilor a acordat nouă premii. Cea mai importantă distincție a fost Premiul *Opera omnia*, care i-a revenit scriitorului Mihail Gheorghe Cibotaru, pentru întreaga sa activitate. Criticul literar Eugen Lungu s-a învrednicit de Premiul de Excelență.

Pentru Premiul *Relații culturale* au fost desemnați scriitorii Ion Ungureanu, Lumi- nița Dumbrăveanu, spadasinul satirei și umorului Efim Tarlapan, Ilie T. Zegrea – venit din Cernăuți, Boris Marian. „Sunt fericit și emoționat că am primit acest premiu, și asta deoarece azi să scrii cărți este foarte greu. De ce? Pentru că pofta de citit este foarte mică. Tind să cred că și scriitorii noștri vor ajunge într-o zi să ia Premiul Nobel, pentru că au cu ce”, a declarat de la tribună actorul și eseistul Ion Ungureanu. Domnia Sa, cu o zi înainte de evenimentul literar, a suferit o intervenție chirurgicală pe cord. Ca să destindă și mai mult atmosfera, acesta a menționat că premiul bănesc de care s-a învrednicit odată cu distincția îl va dona inimii. Adică va achita jumătate din cheltuielile pentru operație. Premii speciale le-au fost oferite lui Rodion Cucereanu și lui Iurie Gudumac. În aceeași atmosferă de sărbătoare au fost oferite șase burse de creație. Astfel că scriitorii Nicolae Esinencu, Vasile Gârneț, Claudia Partole, Ion Ciocanu, Oleg Carp și Alexandru Doga au devenit bursierii acestui an literar. Premiile acordate de juriul Uniunii Scriitorilor au fost distribuite astfel: la capitolul poezie – Radmila Popovici-Paraschiv, la proză – Mihaela Perciun, la critică literară și

eseu – Nina Corcinschi, la literatură pentru copii – Nicolae Spătaru, la capitolul jurnal, publicistică, memorii – Gheorghe Erizanu, la traduceri – Leo Butnaru și la debut – Pavel Borș.

Printre invitații de onoare ai evenimentului au fost Vlad Filat, președintele PLDM și sponsor general al acestei manifestări; Marius Lazurca, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în Republica Moldova; Valeriu Matei, directorul Institutului Cultural Român la Chișinău; precum și Liliana Palihovici, vicepreședinte al Parlamentului. Vlad Filat a subliniat că rolul unei uniuni de creație e să-și facă bine meseria, să educe o societate instruită și sănătoasă. Totodată, el a declarat că nu și-a uitat promisiunea de a contribui la reparația sălii de festivități a Uniunii Scriitorilor, unde s-au desfășurat manifestările istorice din anii de renaștere națională. După Gala de premiere, în Sala cu oglinzi a Uniunii Scriitorilor a fost vernisată expoziția fotografică *Cărțile anului 2012*. Manifestarea a continuat și a doua zi cu o depunere de flori la bustul poetului de pe Aleea Clasicilor Literaturii Române din Chișinău, Mihai Eminescu. În aceeași zi la sediul USM au avut loc evocări eminesciene, un recital de poezie, prezentări de cărți și reviste.

„GALA PREMIILOR USM E O SĂRBĂTOARE PRIN CARE PUTEM DEPĂȘI SPIRITUL DE GAȘCĂ” (Interviu cu scriitorul Arcadie Suceveanu, președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova)

– Cum apreciați Gala premiilor Uniunii Scriitorilor din Moldova (USM) desfășurată pe 14 iunie 2013?

– A fost ediția a treia a Galei, serie nouă, așa o numim noi. Gala premiilor USM a avut loc în preajma zilei comemorării lui Mihai Eminescu, pentru a-i impri-

ma un plus de semnificație și rezonanță. A fost o sărbătoare a Uniunii Scriitorilor din Moldova, un bilanț al anului literar 2012, o radiografie axiologică a lucrărilor literare care se scriu la noi în acest moment. Aș vrea să mai menționez că e tot mai greu să organizezi evenimente culturale, e nevoie

de multe eforturi, mai ales de ordin financiar. Gala premiilor literare – 2013 a fost posibilă datorită sprijinului unor oameni de afaceri, instituții culturale și politicieni, aceștia din urmă ne-au susținut nu ca reprezentanți ai unor partide, ci ca persoane fizice.

– Manifestările de acordare a premiilor literare din ultimii trei ani diferă mult de cele din perioada când USM era condusă de Mihai Cimpoi. E mai puțin festivism și mai mult respect pentru opera scriitorilor, răsplățiți cu premii mai mari decât altădată. Care a fost valoarea premiilor literare din acest an?

– A crescut considerabil. Cel mai mic premiu, pentru debut, a fost de 4000 de lei, iar cel mai mare, *Opera omnia*, a fost de 10 000 de lei. La ediția curentă a Galei s-au acordat 16 premii. Juriul Uniunii Scriitorilor a acordat șapte premii, iar Consiliul USM a acordat nouă premii, dintre care menționez Premiul *Opera omnia*, oferit lui Mihail Gheorghe Cibotaru, Premiul de Excelență acordat lui Eugen Lungu, câteva premii pentru relații culturale oferite lui Ion Ungureanu, Efim Tarlapan, Boris Marian și Luminiței Dumbrăveanu. De asemenea, în cadrul Galei, președintele Uniunii Editorilor din Moldova, Gheorghe Prini, a acordat un premiu special lui Dumitru Crudu, pentru volumul de poezie *Eșarfe în cer*. Consiliul USM a mai oferit trei premii speciale – lui Ilie T. Zegrea pentru volumul de poezie *Ștergând lacrimile singurătății*, lui Iurie Gudumac pentru volumul de poeme *Разновидность солнца* și lui Radion Cucereanu, pentru trilogia *Lacrimile românilor basarabeni*.

– Este interesant că la ediția curentă a Galei premiilor USM a fost prezent și Valeriu Matei, care s-a judecat cu Uniunea Scriitorilor timp de câțiva ani, împreună cu Mihai Cimpoi, contestând legalitatea adunărilor generale ale USM

și pierzând până la urmă procesul. V-a bucurat prezența lui Valeriu Matei?

– L-am salutat, firește, mi-am făcut oficiile de gazdă, m-am comportat civilizată. Mai mult, l-am rugat să acorde, ca director al ICR „Mihai Eminescu” de la Chișinău, un premiu în cadrul Galei actuale. Și Nichita Danilov, vicedirector al ICR Chișinău, a acordat un premiu. Sperăm să colaborăm în continuare cu Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu”, am depus câteva proiecte, dar deocamdată nu avem semne de răspuns din partea ICR.

– Se discută mult pe bloguri și pe Facebook despre faptul că juriul USM a oferit premii unor cărți care nu le-au meritat. Cum comentați acuzațiile la adresa juriului USM?

– De când știu, deliberările juriului au trezit discuții, deziluzii, nemulțumiri. E un lucru firesc, pentru că literatura e un proces viu și acesta presupune polemici, discuții, satisfacții și insatisfacții. Totuși, am și eu unele obiecții privind opțiunile juriului din acest an și vă vorbește acum nu președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, ci autorul Arcadie Suceveanu. La premiile literare pe anul 2012 au fost propuse două cărți ale mele, una a fost nominalizată la categoria *Eseu (Jurnal parizian – n.n.)* și am retras-o din concurs. Iar pe cealaltă (*Greierul care s-cri-cri-e – n.n.*) am lăsat-o să concureze la compartimentul *Literatură pentru copii*. Sunt decepționat nu din cauza că nu mi s-a acordat premiul în această secțiune, poate că nici nu l-aș fi acceptat în calitate de președinte al USM. Dar m-am convins și eu, la fel ca alți autori, că juriul a dat dovadă de un subiectivism subliniat – în câteva cazuri a luat niște decizii greu de explicat. Unele cărți de la coada topului au ieșit primele. La ceremonia de decernare a premiilor Mircea V. Ciobanu a zis foarte bine că au ieșit învingătoare unele cărți

care mai degrabă pretindeau la *Zmeura de aur* (în cazul dacă ar fi existat premiul *Zmeura de aur* și în literatură, nu doar în cinematografie).

Într-un final, ne-am conformat deciziilor juriului, acestea sunt definitive. Juriul USM a deliberat potrivit regulamentului, nu s-au înregistrat încălcări. Dar la edițiile viitoare ale Galei vom fi mai atenți atunci când vom desemna componența juriului, pentru ca să excludem din activitatea acestuia spiritul de gașcă.

– La Gala din 14 iunie s-au acordat și burse de creație unor scriitori. Cât de consistente sunt acestea?

– Al treilea an consecutiv, Uniunea Scriitorilor oferă burse de creație pentru

realizarea unor proiecte. Dacă la prima ediție a Galei am acordat trei burse, la ediția din anul trecut am oferit patru burse, iar anul acesta au fost acordate șase burse cu valori ușor diferențiate, între 12 000 și 18 000 de lei. Bursele de creație le-au fost acordate scriitorilor Ion Ciocanu, Nicolae Esinencu, Vasile Gârneț, Claudia Partole, Oleg Carp și Alexandru Doga.

– Ce va urma după Gală?

– Dintre cele mai ample acțiuni ale Uniunii Scriitorilor din lunile următoare vor fi cele consacrate lui Vangheli, pentru că suntem în Anul Spiridon Vangheli.

*A dialogat Irina NECHIT
(„Jurnal de Chișinău”, iunie 2013)*

PREMIILE SALONULUI INTERNAȚIONAL DE CARTE, EDIȚIA A XXII-A

Membrii juriului: *Vlad Pohilă*, scriitor și lingvist, din partea Primăriei mun. Chișinău, președinte al juriului; *acad. Mihai Cimpoi* – din partea Academiei de Științe a Moldovei; *Sergiu Boboc*, șef, Direcția politică culturală în teritoriu și cultură scrisă a MC – din partea Ministerului Culturii; *Valentina Chicu*, șef, Direcția învățământ preuniversitar – din partea Ministerului Educației; *Arcadie Suceveanu*, președinte al USM – din partea Uniunii Scriitorilor; *Alexandru Ermurache*, grafician – din partea Uniunii Artiștilor Plastici; *Alexei Rău*, dr. în filosofie, scriitor, director general al BNRM – din partea Bibliotecii Naționale a RM; *Raisa Melnic*, șef, Serviciul programe culturale, BNRM – secretar.

PREMIILE MINISTERULUI CULTURII

Marele Premiu Coresi

Mănăstiri și schituri din Republica Moldova. (Colectiv de autori). Institutul de Studii Enciclopedice al AȘM

Cartea Anului

Vlad Darie, Mihai Potârniche. *Cronica Basarabiei, 1918-1944: mărturii din presa timpului și imagini de epocă.* Agenția „Moldpres”

Cartea Anului în știință

Tudor Cozari. *Atlas zoologic.* Ed. „Știința”

Cartea Anului în domeniul medicinei

Jana Bernic. *Infecțiile de tract urinar în uropatiile malformative la copil.* Ed. „Tehnică-Info”

Cartea Anului la compartimentul Istorie literară

Ioan Holban. *Literatura română de azi.* Ed. „TipoMoldova”, Iași

Editura anului

Ed. „Tracus Arte”, București

Premiul Ilie Gravorul

Pentru cartea: Ion Creangă. *Povești* (desene – mai mulți pictori din R. Moldova). Ed. „Litera”

Corneliu Stoica. *Târgul anilor romantici*. Ed. „Magic Print”, Onești, jud. Bacău

Premiul Arta cărții

Fuego pentru cartea: *Grigore Vieru* (col. *Regal de poezie*). Asociația culturală „Regal d'Art”

Constantin Tudose. *Porțile de lemn ale satului, porțile sufletului*. Ed. „Magic Print”, Onești

Premiul Moștenire

Tudor Colac. *Tradiții, obiceiuri și sărbători cinegetice*. Ed. „Grafema Libris”

Tudor Colac. *La vatra doinelor*. Ed. „Grafema Libris”

Ed. ARC pentru colecția *Cele mai căutate perle folclorice*

Premiul Omul Cetății

Nicolae Dabija. *Manifest de unire*. Ed. „Vicovia”, Bacău

Premiul Ezra Pound

Emilian Galaicu-Păun. *A-Z.best*. Ed. ARC

Premiu pentru Eseu

Arcadie Suceveanu. *Cariatide și coloane*. Ed. „TipoMoldova”, Iași

Andrei Țurcanu. *Arheul Marginii și alte figuri*. Ed. „TipoMoldova”, Iași

Premiul Arthur Rimbaud

Nicolae Popa. *Elegiile Casei Scriitorilor*. Ed. „Vinea”, București

Premiul Transmodernitate

Moni Stănilă. *Sagarmatha*. Ed. „Tracus Arte”

Alexandru Vakulovski. *Dați foc la cărți*. Ed. „Tracus Arte”

Premiul Constantin Noica

Mihai Cimpoi. *Esența temeiului*. Ed. „Bibliotheca”, Târgoviște

Premiul Biblos

Vlad Pohilă. *Arta de a pasiona cititorii*. (Editoriale din revista *BiblioPolis*. 2002-2012). Ed. Notograf Prim.

Premiul Florilegiu

Ed. „Biodova” pentru antologiile *101 poeți români 707 poeme și 101 poeți români 101 poeme*

PREMIILE MINISTERULUI EDUCAȚIEI

Tudor Cozari. *Atlas zoologic*. Ed. „Știința”

Dicționar general de sinonime al limbii române. Ed. „Gunivas”

Dicționar român-găgăuz. (Alcăt. Todur Angheli). Ed. „Lumina”

Ed. „Silvius Libris” pentru colecția *Să cunoaștem lumea împreună*

Eliza Puică-Vasilache. *Educație plastică*. Ed. „Professional Service”

Portativul cu pistrui: muzică de Marian Stârcea, versuri Radmila Popovici-Paraschiv. Ed. ARC

PREMIILE MINISTERULUI TINERETULUI ȘI SPORTULUI

Ion Buzu. *3ml de Konfidor*. Ed. „Mega Print”

Cristina Duca. *Ospățul din savană*. Ed. „Epigraf”

Dana Florea. *Aripa frîntă a dorului*. Ed. CEP USM

Hose Pablo. *Google Translate: Ștefan-Vodă*. Ed. „Tracus Arte”

Daniel Verejanu, pentru alcătuirea antologiei *Limba Noastră cea Română*. Ed. OMCT

PREMIILE ICR

Premiul pentru Poezie **Mihai Eminescu**

Vasile Toma. *Palimpsest cu fulgi*. Ed. „Mesagerul”

Premiul pentru Proză **Liviu Rebreanu**
Mircea Daneliuc. *Pisica ruptă*. Ed. „Ade-nium”, București

Premiul pentru Istorie **A.D. Xenopol**
General Ion Costăș. *Transnistria 1989-1992: Cronica unui război „nedeclarat”*. Ed. RAO, București

Premiul pentru Critică, istorie literară
Titu Maiorescu

Theodor Codreanu. *Basarabia eminesciană*. Ed. „Junimea”, Iași
 Premiul pentru debut **Nicolae Labiș**
 Nadia Pădure. *Altă iubire*. Ed. „Grafema Libris”

PREMIUL UNIUNII SCRITORILOR

Pentru cartea: Petru Dudnic. *Poeme și epistole în zbugium*. Selecție, antologare și prefață Vitalie Răileanu. Ed. „Notograf”

PREMIUL

UNIUNII ARTIȘTILOR PLASTICI

Sava Calabadău. *Pe vârf de pensulă*. Ed. „Pontos”

PREMIUL UNESCO

Varvara Buzilă. *Covoare basarabene*. Ed. ICR

Premiul *Thalia*

Aurelian Dănilă. *Opera moldovenească*. Institutul de studii enciclopedice al AȘM
 Andrei Burac. *Suflete la plimbare*. Ed. „TipoMoldova”, Iași
 Larisa Ungureanu. *Portrete în timp*. Ed. „Lumina”

PREMIILE PRIMĂRIEI MUN. CHIȘINĂU

Meritul Cultural

Ed. Institutul Cultural Român
 Ed. „Vicovia”, Bacău
 Ed. „Vinea”, București
 Ed. „TipoMoldova”, Iași

Premiul *Restitutio*

Ed. „Știința”. Bogdan Petriceicu Hasdeu. *Scrieri*. Vol. 12, 13, 14

Premiul *A șaptea artă*

Mihai Vacariu. *Îndrăgostit de Tarkovski*. *Mic tratat de trăire a artei*. Ed. „Adenium”, Iași

Premiul *Pro Memoria*

Mircea Snegur. *Labirintul destinului*. Ed. „Draghiștea”

Premiul *Destine*

Leo Butnaru. *Lista Basarabeană. Copil la ruși*. Ed. „Cartea Românească”

* * *

Premiul *Nichita Stănescu*

Valeriu Matei. *Cruciada Balcanică. Opera poetică*. Ed. „Mesagerul”

Premiul pentru *Critică literară*

Ana Bantoș. *Literatura basarabeană și modelele literare europene*. Ed. Muzeului Național al Literaturii Române

Premiul *Clio*

Ioan Pelivan: *istoric al mișcării de eliberare națională din Basarabia*. (Col. de autori). Ed. „Biblioteca Bucureștilor”

Dumitru Th. Pârvu. *Problema Basarabiei* [în context internațional: documente]. Ed. Bibliotecii Metropolitane București

Marin A. Cristea. *Mihai Viteazul „Io Mihai Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn al Țării Românești și al Ardealului și a toată Țara Moldovei”*. Ed. „Grai și Suflet”.

Valentin Tomuleț. *Basarabia în sistemul economic și politic al Imperiului Rus*. Ed. „Cartdidact”

Premiul *Vector european*

Elena Prus. *La francophonie littéraire et l’empreinte française*. Ed. „Pontos”

Premiul pentru *Poezie*

Lidia Codreanca. *Naturi statice cu tăceri*. Ed. „Lumina”

Teo Chiriac. *Cer lângă cer*. Ed. „TipoMoldova”

Tudor Palladi. *Creatorul de risipă*. Ed. „TipoMoldova”

Renata Verejanu. *Provocați-mă... să devin genială și Metafora nemuririi*. Ed. OMCT

Premiul *Deceneu*

Silvia Ursache. *Dacul: legendă istorică*. Ed. „Silvius Libris”

Premiul *Copyright*

Editura AGEPI

Premiul pentru *originalitate*

Nicolae Tzone pentru antologia *Născut în '58*

Premiul Memoria Neamului

Ecaterina Chele. *Povestea vieții mele*. Ed. ICR

Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare. (Col. de autori, autor proiect V. Șoi-maru). Ed. „Balacron”

Veronica Pârlea-Conovali. *Destăinuiri de pe lumea cealaltă* (Deportări, foame, gulaguri, executori, amintiri). Tipogr. Centrală

Premiul de Excelență

Dumitru Țara, pentru editarea cărților de memorii: Mircea Snegur. *Labirintul destinului*. Ed. „Draghiștea”

Premiul Nicolae Iorga

Nicolae Iorga. *Discursuri parlamentare*. Ed. „Mesagerul”

Premiul Dimitrie Gusti

Raionul Telenești. *Devenirea în timphali*. (Col. de autori). Ed. „Draghiștea”

Premiul Cultură și civilizație

Ioan Pop-Curșeu. *Magie și vrăjitorie în cultura română*. Ed. „Cartea Românească”

Premiul Basarabeni în lume

Octavian Țăcu, Boris Boguș. *Nicolae Simatoc (1920-1979)*. Ed. „Cartdidact”

Premiul Revista anului

Revista *ProMemoria* (editor: Asociația Istoricilor „Pro Memoria”, președinte: prof. univ. dr. hab. Anatol Petrencu)

Premiul pentru Colecție

Ed. „Tracus Arte” pentru colecția *Antologia*

Ed. „Adenium” pentru colecția *PUNCTRO*

Premiul Platon

Asociația Culturală „Noua Acropolă”

Premiu pentru Roman

Dumitru Crudu. *Un american la Chișinău*. Ed. „Casa de pariuri literare”, București

Gheorghe Calamanciu. *Donjuan în derivă*. Ed. „Editerra Krim”

Angela Aramă. *Aici e dincolo*. Ed. „Acadian Art”

Premiul pentru Proză scurtă

Zina Cenușă. *Cicero cel sărac*. Ed. „Tipo-Moldova”, Iași

Premiul Cogito

Gând și cuvânt: cugetări ale personalităților din Basarabia (1940-2012). (Alcăt. Ala Bujor). Ed. „Epigraf”

Premiul Pasărea Colibri

Centrul Cultural „Dunărea de Jos”, Galați, pentru colecția *cArtesențe*

Premiul Hippocrates

Gheorghe Baciu. *Evoluția medicinei legale pe plaiul basarabean*. Tipogr. Centrală

Premiul Remember

Leonida Lari. *Se duce vara vieții...* Ed. „Vicovia”, Bacău

Dumitru Matcovschi. *Poeme în genunchi*. Tipogr. Centrală

Dumitru Matcovschi. *Eterna carte*. Ed. „Cartea Moldovei”

Andrei Vartic. *Întrebarea cu privire la paleoinformatică*. Ed. „Vicovia”

Andrei Vartic. *Drumul spre Kogaionon*. Ed. „Vicovia”

Steliana Grama. *Oază de sinceritate*. Tipogr. „Reclama”

Steliana Grama. *Memoria sugativei*. Ed. „Atelier”

Ludmila Bulat. *La casa cea frumoasă*. Ed. „Pontos”

Premiul pentru Traducere

Todur Zanet, pentru traducerea poemului *Lucefărul* de Mihai Eminescu, în lb. găgăuză

Premiul Etnos

Todur Zanet. *Koorlaşmış Ateş*. Ed. „Pontos”

Vlad-Demir Karaganciu. *Pelin amar în Bugeac*. Ed. „Tehica Info”

Vlad-Demir Karaganciu. *Candan Fikir-lar*. Ed. „Tehica Info”

Никола Карайванов *Кратка история на българския народ*

Эля Домбровская. *Радуга во время грозы*

Premiul Cartea pentru copii

Pentru cartea: George Topârceanu. *Balada unui greier mic*. Ed. „Litera”

Efim Tarlapan. *Aerul de-acasă*. Ed. „Prut Internațional”

Ion Ciobanu. *Acasă la cei dragi*. Ed. „Integritas”

Claudia Partole. *Copilul din colivie*. Ed. „Lumina”

Premiul De bun augur

Stela Cemortan. Pentru cărțile destinate copiilor. Ed. „Stelpart”

Premiul Firul cu plumb

Fabian Anton. *Personalități ale Francmasoneriei din România*. Ed. „Magic Print”, Onești

Premiul Economie și literatură

Ion Ustian. *Mihai Eminescu: omul produce scopuri*. Ed. ASEM

Premiul Braille

Centrul Național de informare și reabilitare al Societății nevăzătorilor din R. Moldova, pentru transpunerea în format tipar Braille a cărții: Spiridon Vangheli. *Isprăvile lui Guguță*

Premiul Păstorel

Efim Tarlapan. *Bezna n-are orizont*. Casa de editură „Dokia”

Gheorghe Bâlici. *O mie și una de epigrame*. Ed. „Gunivas”

Premiul Redivivus

Al VII-lea Simpozion Internațional Cucuteni 5000 Redivivus. Ed. „Tehnica Info”

Premiul Istorie literară

Editura Muzeului Literaturii Române, pentru *Cronologia vieții literare românești* Ilie Zanfir. *Fenomenul literar în presa românească între anii 1990-2000*

Premiul pentru Publicistică

Valentina Ursu. *Râul de sânge*. Ed. ARC
Gheorghe Budeanu. *Portrete pe muchi de secol*. Tipogr. Centrală

Alexandru-Horațiu Frișcu. *Plăcerea umilinței*. Ed. „Reclama”

Premiul Manuscriptum

Editura Muzeului Literaturii Române, pentru cartea *Panaït Istrati în manuscrise*

Premiul pentru Fidelitate muzei

Nina Slutu-Soroceanu, pentru volumele recente de poezie

Premiul Ștefan cel Mare și Sfânt

Vlad Ciubuciu. *Ioan Ștefan-Voievod*. Ed. „Pontos”

Premiul special

Gheorghe Cutasevici. *Evadarea în... exil*. Ed. „Labirint”

Igor Volnițchi. *Călăul e nevinovat*. Ed. „Ulyse

Lidia Grosu. *Mușcat de zare, visul... Ed. „Grafema Libris”*

Iurie Răileanu. *Descoperă Moldova : [foto, comentarii]*. Î.I. „Iurie Raileanu”

Premiul Șeherezada

Ed. ARC, pentru colecția *Сказки народов CHF*

Premiul Istoria locală

Iurie Colesnic. *Chișinăul și chișinăuienii*. Tip. „Elena-V.I.”

Caragiale și Galațiul. Ed. „Axis Libri
Oameni în memoria Galațiului. Biblioteca V.A. Urechia

Romulus-Dan Busnea. *Povestea unui colț de rai – Slănic-Moldova*. Ed. „Magic Print”, Onești

Premiul Rabindranath Tagore

Nicolae Fabian. *Sinodul secretelor*. Ed. „Viața Arădeană”

Premiul Roza vânturilor

L'alveare d'oro dell'invisibile: da Mihai Eminescu a Ellen Pendefunda. Ed. „Contact Internațional”

Mențiune specială

Emanuela Ilie. *Fantastic și alteritate*. Ed. „Junimea”, Iași

MENȚIUNI

Pentru **promovarea valorilor moștenirii naționale scrise**: Ambasada Lituaniiei; Ambasada Cehiei; Ambasada Poloniei; Centrul de Cultură Rusă

SPLENDORILE ARTEI

HAR ȘI MOȘTENIRE...

Cu o expoziție surprinzătoare mi-a bucurat sufletul în această primăvară (5-12 aprilie 2013) Cristina Movileanu, o tânără și înzestrată pictoriță, dăruită cu har divin, dar și cu o moștenire de talent de la părintele ei – regretatul artist plastic Vasile Movileanu, pe care l-am cunoscut și despre care am scris de mai multe ori cu mare drag. Am avut o colaborare frumoasă cu el. Mi-a ilustrat câteva cărți pentru copii și, astfel, am avut ocazia să fiu de câteva ori oaspetele familiei Movileanu. În această casă am descoperit o atmosferă deosebită, părea că-și are viză de reședință în casa lor armonia și dragostea, iar fiecare își împarte timpul și se dăruie aproapelui. Am făcut cunoștință, bineînțeles, și cu fetele Anei și ale lui Vasile Movileanu. Cristina, mică pe atunci, manifesta un interes deosebit față de pictură, față de munca de creație a tatălui ei. L-am admirat primele desene. Vasile Movileanu mi-a și spus, printre altele: „Sper ca această fică s-o ia pe urmele mele!” Asta s-a și întâmplat. Poate cu voia tatălui sau, mai curând, Dumnezeu a voit să-i înaripeze visul cineva apropiat care asemeni lui să povestească lumii ceea ce vede, dar în graiul cromatic.

„Asta o făcea Vasile Movileanu, asta a pornit să exprime și fiica lui...” – acest gând mi-a încolțit în minte aflându-mă la vernisajul Cristinei Movileanu, după ce am trecut de câteva ori prin fața lucrărilor expuse într-o ordine ademenitoare. Toate tablourile (mai mari, mai mici, mai impozante, mai timide...) impresionant de festive și variate ca mesaj, tehnică și stil; pline de un sentiment nou, temerar, totodată, trădând o mână iscusită și o viziune proprie de expunere și de exprimare cromati-

că. Încercam să găsesc explicație gândului care ține de moștenire a talentului și de continuitate a unei datorii „ancestrale” față de artă, față de sublim. Răspunsul îl căutam în lucrările Cristinei consacrate baștinei tatălui ei (*Casă bătrânească, Căruța cu cal la poartă*), locuri unde a copilărit și ea și, bănuiesc, și-a urmărit curioasă părintele când acesta surprindea clipa, ca un magician, înveșnicindu-i apoi trecerea fulminantă cu ajutorul pensulei. De asemenea, m-am oprit fascinată în fața lucrărilor cu delicata tematică a Maternității. Prin lucrările *În așteptarea copilului, Mama și copilul*, pictorița redă, cu o finețe specifică intuiției feminine, subtil, fără însă a trăda până în adânc mirificul, taina Femeii-mamă-iubită, Esența menirii acesteia! Pictorița a surprins și a redat aura care ocrotește menirea mamei, fascinantul dans al sufletului de femeie care așteaptă, mereu așteaptă...

„Prin ce va spurprinde ochiul lumii mâine această tânără, care azi încearcă să abordeze subiecte majore, dar și simple; eterne, dar și banale, trecând cu ușurință de la o manieră la alta, de la o modalitate de exprimare și executare a subiectului la o alta... Și de unde-i vin abilitățile, totuși?” De parcă mi-ar fi bănuț frământarea gândului, Cristina Movileanu, în cuvântul rostit la deschidere a mărturisit: „Ca un mic hoț urmăream cum lucrează tata. Și atunci când eram la țară, dar și acasă, în odaia-i care îi servea drept atelier (căci tata n-a avut unul adevărat!), doar că pentru mine atunci totul era ca o joacă a imitației. Până în momentul când el a trecut într-o altă lume, într-o altă dimensiune, când mi-am dat seama că l-am pierdut, că nu mai este. Iată, când m-am simțit părăsită de călăuza mea, mi s-a întâmplat ceva deosebit. Într-

o zi, intrând în camera lui, în spațiul care-i aparținea, deodată m-am simțit învăluită de o stare inexplicabilă și am început să pictez. A fost ca un mister! O binecuvântare... Părea că cineva îmi dirijează mâna, iar culorile curgeau ca o avalanșă cromatică. Nu mă puteam opri... Astfel, într-un răstimp incredibil de scurt, am creat multe lucrări..." Când povestea, vocea Cristinei vibra de emoție și, la un moment dat, n-a mai fost în stare să-și stăpânească lacrimile. Zadarnic se rotea în juru-i (încercând s-o înveselească) cu o mașinuță în mână, fiul ei cel drag – nepoțelul regretatului Vasile Movileanu, pe care, cu părere de rău, n-a ajuns să-l vadă. Dar poate că îl vede?! Precum ne-o fi văzut la vernisajul Cristinei Movileanu și pe noi! Aveam impresia că, alături de portretul *Tata*, stă el, artistul trecut în lumea veșniciei, acolo de unde toate privesc capătă o altă lumină și o cu totul altă valoare decât aici în lumea Lumii. Și-o fi admirat cu bucurie și mândrie fica – „capodopera” vieții sale. Cu chipul senin, deschis și surâsu-i nostalgic, enigmatic. Așa precum a fost și a rămas în amintirea mea Vasile Movileanu. Cristina, fica lui cea dragă, cu siguranță va spune lumii în graiul culorilor ce n-a prididit a spune el. O spun cu toată certitudinea!

PICTORIȚA CARE URZEȘTE METAFORE CROMATICE...

Violeta Zabolica-Diordiev de fiecare dată fascinează prin originalitate și finețe artistică. Prin felul ei de a surprinde și a fixa clipe și stări ale trecerii fulminante, înoculând clipelor o forță expansivă, tulburătoare. Este o pictoriță înzestrată cu mult talent, are un har deosebit!

Lucrările ei, executate într-o manieră aparent simplă (nu simplistă!) abordează subiecte rupte dintr-o realitate fixată în albumul memoriei sau imaginată impresiionant de fantezia pictoriței. Fiecare creație a Violetei Zabolica-Diordiev emană o lumi-

nă și o forță energizantă incredibilă. De fiecare dată, privind aceeași pictură (fie cu păsări-oameni, fie cu oameni-flori; fie cu portrete cu lume bizară, care pășește pe nori sau are cactuși în loc de păr pe cap...), descoperi un nou mesaj, un alt subiect. Ca într-un joc cromatic misterios, care dezvăluie o lume interioară a acestei lumi mescate. Lucrările, luate în parte, sunt niște fragmente din spectacolul lumii văzute de unii, dar neînțelese de alții. Apelând la un limbaj subtil al culorilor – un pastelat magnetizant, pictorița creează impresia imitării spectrului solar autumnal, când lumina și căldura se ramifică în zeci de nuanțe fascinante, totodată împletindu-se cu mult calm ceea ce nu deranjează ochiul, nu supără simțurile. Veșmântul cromatic servindu-i Violetei Zabolica drept camuflaj în redarea mesajului încifrat, codificat, dar transmis metaforic sau alegoric. Maniera delicată și subtilă a pictoriței înobilează materia. Pânza pe care își desenează Violeta imaginile pare să învie, devine un mic univers poetic, transmis într-un mod telepatic. Nu exagerez, asta e!

Marea pasiune a Violetei Zabolica-Diordiev, dar și slăbiciunea ei, este alegerea pânzei – aceasta fiind cea mai simplă, cea mai efemeră – cartonul; precum și exploatarea la maximum a creioanelor care, de fapt, incită și antrenează fantezia copilului. Poate tocmai acest joc copilăresc – pueril, plin de candoare, inspiră tablourilor Violetei Zabolica-Diordiev un farmec aparte, un fel de a pătrunde ușor, fără efort, în misterele lumii. Grație onestității și strădaniei de a transforma ceea ce aparent nu are valoare în ceva inestimabil îi oferă pictoriței șanse unice, rare. Prin lucrarea ei se fac minuni...

Chipurile de oameni cu măști de păsări sau animale, reprezentate în multe ipostaze în lucrările Violetei (uneori întrupându-se în aceste personaje), îmi amintesc de Goya și de *Capricile* sale, doar că personajele ei sunt mult mai umane, mai

pline de loialitate, mai personalizate. „Monștrii” cumiți ai Violetei Zabulica nu sperie, sunt personaje deghizate care redau o parte ascunsă a ființelor și lucrurilor, care alcătuiesc această existență, dezvăluie pasiunile, viciile și aparența simțurilor noastre exteriorizate. În lucrările Violetei Zabulica-Diordiev descoperi (vezi!) adevărata înfățișare a unor trăiri cotidiene, dar și festive, intime, citești mesajul unor gânduri tănuite, ale unor dorințe introvertite, pe care le recunoaștem fiind demascate cu multă sensibilitate și spirit filosofic diluat printr-o ironie fină (estompată) și umor rafinat de către talentata pictoriță.

Lucrările Violetei Zabulica-Diordiev surprind, șochează, amuză și trezesc o stare nouă, nebănuită și tănuită în noi... Am

retrăit aceste senzații / clipe colaborând cu Violeta (ea fiind și un ilustrator de carte pentru copii înalt apreciat la nivel internațional), apoi fiind martora mai multor expoziții de-ale ei și, în sfârșit, iată o nouă, inedită explozie cromatică a pictoriței care s-a produs în incinta Teatrului „Ginta Latină”, la Alianța Franceză, purtând genericul *În jurul cerului*. Violeta Zabulica-Diordiev și de astă dată apare într-o ipostază nouă care-i pune și mai mult în valoare talentul. Deși s-a scurs mult timp de atunci, revăd vernisajul ca pe un film cu lume dragă, cunoscută, dar și mai puțin cunoscută și dragă, cărora le văd sufletul. Aceasta o face, ca un magician pictorița: dezvăluie sufletul Lumii...

Claudia PARTOLE

SECVENȚIE COTIDIENE (II)

DESPRE HOȚI CA DESPRE POLIȚIȘTI SAU VICEVERSA

În viața mea am avut noroc de toate. De părinți iubitori, de mentori buni și cărți valoroase, de bucurii și tristeți, de întâmplări fericite, dar și mai puțin fericite, de nașteri și înmormântări. Că asta, se zice, ți-a merit soarta la venirea pe lume și asta trebuie să suportți, ca pe o binecuvântare sau ca pe un blestem. De toate câte mi s-au întâmplat și am trăit, am purtat și am suportat mai ușor sau mai greu, după cum a fost câștigul sau paguba, am scăpat. Mai devreme sau mai târziu, rănilor, bucuriile, au trecut, s-au cicatrizat, au murit... Este însă ceva care m-a îndrăgit, poate, tot de la naștere, mă urmărește păgubos, a devenit parte indivizibilă din viața mea și, probabil, că dat îmi este să merg cu acest ceva... în mormânt.

Când am crescut atât cât să pot purta păslarii (să nu-mi cadă din picioare) pe care mi i-a făcut tata pentru mai multe ierni la rând (e-he, nu erau pe atunci *marketingu-*

rile de azi!), deci am crescut, a considerat mama că, în seara de Crăciun, îmi poate permite să merg la colindat. Aceasta era surpriza și darul mare pe care trebuia să-l fac mămucai: s-o colind cu *Florile dalbe*! Abia dacă ajungeam cu vârful scufiței la pervazul ferestrei și poate că mămuca nici nu mi-a prea auzit glasul cu colindul dar, după ultimul viers de *Florile dalbe, flori de măr*, m-a luat în casă, m-a pupat, m-a dăruit cu vorbe bune – *Ce mare ai crescut, draga mămucai, de când nu te-am mai văzut* (și ea nu mă văzuse decât de ieri seara), și m-a dăruit și iar m-a lăudat de m-am îmbujorat de laudele ei. Era încă ziuă și doream, nerăbdătoare, să ajung acasă, să povestesc tatei și mamei ce bine și frumos am colindat și cu ce am fost dăruită. Și nu am mai rămas peste noapte la mămuca. Pe drum însă m-am întâlnit cu alți colindători. Mi-au luat copeicuțele, covrigeii, nucile și acadelele, m-au trântit într-un troian de zăpadă și, asta a fost! Ca să mă împace, a doua zi, mămuca m-a dăruit și

mai frumos și mai bogat, m-a sărutat cu dulceață, zicând despre cei care m-au tâlhărit că din furat nu se vor îmbogăți. Atunci, de durerea pierderii m-am tămăduit eu cumva, dar de a umilinței – nu.

Mai târziu, când un trândav din sat, cu frații lui bețivi, ne-a călcat căsuța, pe care tatăl meu ne-a construit-o singur-singurel, cu mâinile lui, pentru a avea și noi colțul nostru de fericire, iar mama ne-a îmbrăcat-o cu dragoste, ca pe un palat în miniatură, am plâns cu disperare. Însă mama cu tata au refăcut *palatul*, l-au redecorat, l-au reîn-zestrat. Și mai frumos. Și mai confortabil. Și am fost fericiți în acea căsuță înecată în iasomie, liliac și bujori doar o lună de concediu. Imediat ce am plecat la muncă, aceiași hoții nu numai că au luat zestrea și podoabele, ci au smuls și plita de fontă de la sobă. Iar din casă și până la niște tufișuri, unde hoții s-au pitit sau au împărțit prada, drumul era presărat cu plăci de vinil. Tata zicea că nu le-au luat să le asculte ci, după o tehnologie doar de ei știută, să facă din acestea o țarie extrem de înnebunitoare, dar și nocivă. Numai biblioteca a rămas ne-atinsă de mâna hoților. Ca și la prima hoție. Cuibul ne-a fost pângărit. În taină, am plâns de truda fără rost a părinților mei. Durerea mi-a trecut, umilința – nu, nici azi.

Fără tata care, chemat printre îngeri de tovarășii lui de suferință – *frontovicii*, ne-a părăsit, viața nu a mai fost aceeași. Parcă nu mai exista acea magie a traiului patriarhal care ne atrăgea spre casa din Bocșa mea dragă. Ne-am retras definitiv, în găoacea noastră de la oraș. În vacanțe, concedii și cu orice alte ocazii, ne aduceam mamele, mătușicile și celelalte neamuri și împărțeam bucuria unei familii unite. Dar și la oraș, într-o bună zi, ne-au călcat hoții. Am sesizat poliția, ne-am pus altă ușă, mai rezistentă, mai... din metal și ne-am continuat viața. În aceeași vară ne-au spart casa încă de două ori. Mă miram că, după prima spargere, când ni s-au luat

chiar și cele mai nevaloroase obiecte, dar foarte utile în munca mea casnică, cum este teul de spălat podelele sau piulița de pisat usturoiul, și din lipsa cărora aveam mari incomodități, hoții de fiecare dată au mai găsit câte ceva de luat. **Și numai de cărți nu s-au atins niciodată.** În urma ultimei sesizări a poliției, la o lună, am primit o înștiințare semnată de șeful poliției de sector. *Dosarul a fost casat. Făptașii nu pot fi identificați.* Or, unul din făptași era chiar fiul lui. Pontul ne-a fost vândut de prietena celui care ne curățase casa, vecina de bloc. Din momentul acela nu am mai întreprins nimic pentru protejarea de hoți a apartamentului nostru. Dar nici nu mai era ceva de luat. Cărțile, atât mai era în casa noastră, nu interesau pe nimeni. Și-apoi dacă nici ușa dublă – una din lemn masiv, alta din metal grosimea 5 mm, nu a constituit un impediment pentru hoț, care este fiul celui plătit să ne apere de hoți, despre ce protecție mai putea fi vorba? După aceste trei pângăriri ale apartamentului nostru, entuziasmul meu de gospodină a scăzut flagrant. Atunci am aflat că nereușitele în străduința de creare a disciplinei și confortului casei, se soldează cu o boală, numită în popor *lehamite*, iar în știința medicală – *depresie*.

După această întâmplare, tot mai mult prinsesem drag de casa noastră de vacanță din „Satul Scriitorilor”, cum am numit eu acea localitate cu vile și terenuri de flori-cele, pământă și pir ale scriitorilor, de pe teritoriul primăriei Râșcova. Când ne-am mutat copiii, oalele și sărăcia în pustietatea din așa-numitul Sat, casa noastră avea doar acoperiș, ferestre și uși, abia înțânate în pereți. Cu priceperea și mâinile noastre ne-am apucat să câpim-construim în continuare. Din unde am avut-n-am avut am cumpărat o bicicletă de teren cu trei roți, mașină de găurit electrică, freză electrică, unelte de grădinărit, topor, bardă și alte scule și aparate necesare la o gospodărie.

Foarte curând am rămas și fără acestea. Ni le-au luat-furat dimpreună cu lăcățile de la uși și de la poartă, cu săpunul și detergentii, cu mătura și fârașul. Și din nou le-am cumpărat și le-am pus pe toate la loc. Apoi, pe parcursul anilor, casa din Satul Scriitorilor ni s-a spart de trei ori. După care a urmat o perioadă de liniște bine-făcătoare. Ne-am înzestrat casa, am umplut-o cu lucruri necesare și confortabile, ne-am aranjat pe raft cărțile, ne-am adus calculatorul.

Hoții însă nu s-au lepădat de mine. Ei mi s-au arătat nu în vis, ci aievea, la Roma, unde plecasem într-o călătorie de orizont și cunoaștere. Cu vârful cuțitului atingându-mi haina în dreptul ficatului, mi-au cerut banii, bijuteriile și telefonul mobil. Dar – nenorocul hoților! Bijuterii nu port niciodată fiindcă nu le am; bani, la ora aceea, aveam și mai puțin decât bijuterii, iar de telefon, ce să zic? Atunci, de frică, puteam să jur că nu știu ce este acesta. Oricum, am scăpat. Și nici în portbagaj nu m-au aruncat. Aici, țin să cred că m-a ajutat vârsta, eram cam... vechișoară, nu corespundeam cerințelor lor de traficanți... De asta, spuneam, la început, că ceva m-a îndrăgit încă la naștere, mă urmărește păgubos și a devenit parte indivizibilă din viața mea.

De la un timp, am început să am obsesia verbului *a ascunde* și tendința de *a mă ascunde* eu însămi. De cine? De oricine. De vecina de vizavi, de persoanele care, în drum, îmi vin în întâmpinare, de umbra mea.

Iar casa... Casa de vacanță ni s-a spart ultima dată, a patra oară, acum câteva săptămâni, când noi ne aflam în delegație. De data aceasta, casa noastră a fost *cercetată* de un hoț *inteligent* și am fost deposedați de lucruri *cu blândețe*. Hoțul a umblat prin casă (prin toată casa, inclusiv în pod) cu prudență și cu grijă față de lucruri. Nu a aruncat și nu a distrus, nu a murdărit locurile prin care a trecut, nu și-a făcut intere-

sele fiziologice pe masa la care mâncăm, cum a făcut altădată un confrate de-al lui. Se creează impresia că chiar s-a descălțat la ușă, căci nu a lăsat nicio pată de noroi. Și a umblat prin toată casa. Din sarai ne-a luat toate uneltele (din nou, mașina electrică de găurit, freza electrică, motocoasa, ciocan, baros, etc., etc.). Din bucătărie a luat toate electrocasnicele, mâncarea și băutura. Din celelalte camere, de pe rafturi și din dulapuri, pe care ulterior le-a închis gospodărește, a ridicat, cu grijă, aparatele electrice, cheisul cu tacâmuri și ustensile de călătorie, cafeaua, bomboanele, alimentele, detergentii, încălțăminte, lenjeria de pat, alte lucruri și produse cosmetice și – obiectul cel mai de valoare, calculatorul cu toată munca noastră scriitoricească de o viață, cu informație valoroasă, evenimente, corespondență, fotografii, date, calendare și adrese. Accesoriile calculatorului, un stick și CD-urile au fost un bonus la această achiziție a hoțului. La încheierea operației, a închis toate ușile și le-a încuiat precum au fost.

Au rămas intacte, ca și altă dată, doar rafturile cu cărți!

La *petrecerea* de constatare a faptei am sesizat poliția. Și au venit, pe rând: sectoristul, responsabilul raional de teritoriu, reprezentanți ai urmăririi penale și reprezentanți ai reprezentanților. În total, șapte *reprezentanți-specialiști* în uniforme, cu grade și fără, s-au perindat în acea noapte prin casa noastră... Toți au întrebat, au scris, au cercetat în cunoștință de cauză locurile indicate, iar au întrebat, iar au cercetat și au plecat. Iar noi, am șters urmele (afară era zloată și noroi) și ne-am luat grija.

La câteva zile, telefonul a început să sune cu disperare în casa noastră. Unul din *specialiști* l-a rugat pe dl proprietar-păgubit E.T. să scrie o teză de licență pentru soția dumisale care învață la Facultatea de Drept. Altul avea cumetrie și l-a întrebat pe dl scriitor dacă nu ar dori să-i facă

puțină veselie la această petrecere, că l-ar angaja el *pe aista, pe artistul* Ghiță Urschi, dar cică nu este în țară... Al treilea a sunat să ne invite să facem o donație de carte la grădinița pe care o frecventează fetița lui... Etc., etc. Doamne, ce scumpe odrasle au acești tătici cu epoleți, câtă grijă arată ei pentru familiile lor și câtă indiferență pentru meseria care le asigură salariul! Și doar unul din acei *reprezentanți* a vorbit la subiect, spunându-ne că are un suspect, dar nu se va proceda la o cercetare fiindcă procurorul raionului nu aprobă mandatul de percheziție la domiciliu. Cu alte cuvinte, luați-vă de-o grijă! De parcă noi ne-am fi pus speranța în recuperarea obiectelor sau... în competența lor.

Starea sufletească ce m-a cuprins în momentul când am descoperit spargerea mi-a provocat o durere insuportabilă în coloana vertebrală cu ecou la un picior. În consecință, nu am mai putut să calc pe el. Ca să mă ajut cumva, am căutat bastonul mamei, de care mi-am amintit că-l aveam în portbagajul mașinii. Îl aveam. Dar nu mai era. Cu puțin timp în urmă mașina a fost dusă la un auto service pentru o revizie de rutină. Apoi, la o spălătorie auto. Și între aceste *două case*, din mașină a dispărut bastonul, un încălțător, scrumiera și alte mici și neînsemnate accesorii ale mașinii, acestea de la urmă nefiind strict necesare, dar care creează confortul pasagerului și care sunt costisitoare. La această pierdere, am lansat un blestem către cel ce mi-a luat bastonul: să-i ajute Dumnezeu să-l folosească cu spor pentru tot restul zilelor sale! Acum, căutăm să ne restabilim echilibrul sufletească și să completăm golurile făcute de hoți (a câta oară?!). Și o să scriem, la intrarea și la ieșirea din casă, cu litere de-o șchioapă: „**La plecare, te rugăm, ia și o carte.**”

Acum, chiar trebuie să mă ascund. Și cel mai temeinic trebuie să mă ascund de poliștii-detectori de hoți, de șefii lor din

MAI, de miniștrii lor de paie, de paznici, de portari, de procurori, de gardieni, de toți cei care, se zice, ne apără drepturile și bunurile. Pentru toți aceștia mi-am pierdut respectul și încrederea. Și numai destinul meu păgubos, deocamdată, nu m-a dezamăgit.

21 februarie 2012

TINEREȚEA E FRUMOASĂ

Devenisem domnișoară în toată legea și tata umbla mai mândru ca un rege că are o fată frumoasă și cuminte. Apoi, când imediat după absolvirea școlii, am luat și examenele de admitere la facultate, drept apreciere, dar și ca un avans pentru succesele și cuminența mea pe viitor, iubitorul meu părinte mi-a dăruit un ceas-brățară de aur, un set de lenjerie de corp de import, de cea mai aleasă calitate, și o rochiță ușoară ca aerul și frumoasă ca o primăvară. Azi, știu sigur, puteam concura cu cea mai elegantă domnișoară top-model a vremii. Numai unul Dumnezeu știe de unde a făcut tata, pe atunci, rost de acele podoabe și cât l-a costat. Dar nu prea am avut timp să mă laud și să le fac invidioase pe colegile mele pentru acea rochiță și acel ceas-brățară că, la vreo două-trei săptămâni de la începutul anului de studii, am ieșit din sala de antrenament a universității doar în costumul de antrenament și pe poante. De la vestiar mi s-a subtilizat tot-tot-tot: cesucul-brățară, lenjeria, rochița, sandalele și geanta-diplomat din care mi s-au aruncat conspectele pe jos. Când am descoperit pierderea, am avut un mare șoc. M-am gândit întâi la bietul meu părinte, care a dat o avere pentru mine, nevrednica... Și am început să plâng. De jale, de umilință, de rușine... Colegele mele, gimnastele, se împrăștiau ca rândunicile la vederea șoi-mului. Lângă mine, furios de abominabila faptă, dar și neputincios, crișca din dinți antrenorul. Îmi luă obrazii în palmele sale și mă privi țință:

– Dragă fetiță, pentru moment, nu te pot ajuta. Nu-ți pot da o rochiță să te îmbraci, să ieși din această sală în ținută vestimentară de oraș. Dar privește-te (și mă întoarce cu fața spre pereții cu oglinzi)! Ești superbă în această fustiță de gimnastă. Și e momentul să facem un test cu public...

Privirile înlăcrimate mi se ridicară cu nedumerire spre antrenor.

– !!!

– Când ieși din această sală, pășește pe trotuarul care te duce spre cămin, exact așa cum pășești pe bărnă.

– Pe bara suspinelor, am oftat eu greu, știind că acest aparat aduce cele mai mari suferințe gimnastelor și le cere o muncă sifică. Multe lacrimi au curs din ochii mei la această probă.

– Deschide larg brațele (începuse antrenamentul) și lasă imaginarul buchet de flori să cadă în apă. Tu nu regreti că se depărtează de tine și se pierde în larg, ci cu trupul te avânți spre tării, cu gândul – spre sublim. Cucerește infinitul! Mai întâi, calcă ușor, dar sigur, pe călcâi, apoi trece-ți greutatea corpului pe talpă, înclină-te abia sesizabil și, brusc! saltă, avântă-te, pe vârful degetului mare, pe poantă. Aici, atenție! Înainte de a schimba piciorul, rămâi o clipă suspendată în aer. Asta va imprima mersului tău senzația de plutire... Și dacă ceea ce am spus acum s-a înregistrat aici (antrenorul mi-a atins fruntea cu palma), vei reuși, vei câștiga *mondialele*.

Îmi amintesc cum mergeam către cămin, pe str. Livezilor (azi – A. Mateevici), și plângeam. Nu de paguba ce mi s-a făcut, cât de jalea părinților mei care au tras din greu ca să-mi arate prețuirea pentru cuminția mea. Dar, în același timp, cu vorbele antrenorului bine înfipite în memorie, mă vedeam pe bara suspinelor, nesfârșit de lungă, între cer și pământ, gata de zbor. Vai! Și ce fierbinte era asfaltul de sub tălpile mele! Mai întâi, călcam ușor, dar sigur,

pe călcâi, apoi îmi treceam greutatea corpului pe talpă, mă înclinam abia sesizabil și, brusc! săltam, mă avântam, pe vârful degetului mare, pe poantă. Aici, atenție! de fiecare dată când schimbam piciorul, trebuia să rămân (și rămâneam!) o clipă suspendată în aer. Asta imprima mersului meu senzația de plutire... Iar mâinile, mâinile mele mângâiau aerul ca aripile păsării în zbor. Și ce ușor devenise dintr-odată zborul, și ce frenetic aplauda publicul spectator! Se părea că toate troleibuzele din oraș își aveau ruta pe strada Livezilor, pe care eu zburam dinspre blocul de studii spre blocurile de cămin ale Universității. Iar pasagerii-spectatori, zâmbitori, prin geam, admirau priveliștea. Apreciau?... Dezaprobau?... Mă credeau dusă?... Și ce mult îmi doream să mulțumesc, să mă închin publicului-spectator. Era exact cum spusese domnul antrenor. Mă simțeam ca la un campionat.

La un moment dat, în întâmpinarea mea apăru un cuplu de bătrâni, albi ca păpădiile, ținându-se tandru de mână și ocupau tot trotuarul. „Dar eu voi pluti, ca aerul voi trece printre ei...”, mă gândeam, preocupată de mersul meu de atletă.

– Uite, Rebeca, ce fată frumoasă ne-a ieșit în cale! O zână! O să avem o zi bună, am auzit de-odată, chiar în momentul când mă unduiam să-i ocolesc fără să le stingheresc mersul.

Ce mult m-a consolată acea vorbă! Și nu am mai plâns.

Nu știu dacă eram frumoasă. Studiam la Filologie, unde majoritatea era alcătuită din domnișoare care, la frumusețe, băteau toate recordurile din țară. Azi, când îmi amintesc de vorbele bătrânului trecător, mi se încălzește sufletul. Eram tânără și tinerețea e frumoasă!

Zina CENUȘĂ

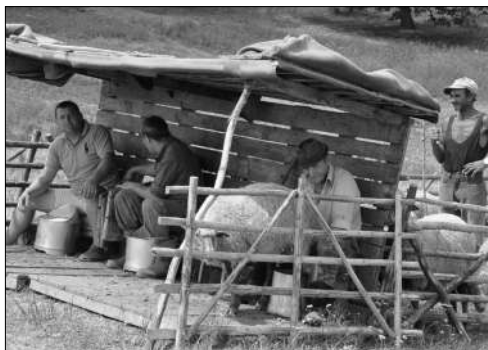
A FOST BINE ASTĂ VARĂ-N ROMÂNIA

Când am spus colegilor, la începutul lunii iulie, că vacanța o voi petrece în România, câțiva au făcut o mină ce exprima mirare, uimire: ce aș putea vedea acolo?...

„Atenție, un mistreț!”, a strigat însoțitorul către șofer și cu chiu, cu vai am evitat impactul cu un porc mistreț în drumul din munții Bodoc, de lângă Sf. Gheoghe, jud. Covasna. Un peisaj superb, un verde, pe care fiecare pictor l-ar dori pe paleta sa... Pe acest fundal, albeau o turmă de oi și niște baci mulgându-le fără grabă. Când vorbea Fioghen Calistru, un pictor din Basarabia, care traiește la Sf. Gheoghe, despre câinele ciobănesc carpatin, care e în stare să pună urșii pe goană, credeam că sunt niște basme pentru turiști, fiindcă nu puteam să-mi imaginez ursul pe meleagurile acelea. O ursoaică cu trei ursuleți, ce se „plimbau” nu departe de stână, m-a convins de contrariu.

În orașul de baștină al lui Tristan Tzara, Moinești, am fost surprins plăcut de iscusința viitorilor pictori de aici – niște elevi, unii mici de tot, alții adolescenți – în timpul unei vizite la Clubul copiilor, unde ne-a primit îndrumătorul lor, domnul director Ion Văsâi.

Entuziasmul meu inițial a scăzut pe o clipă la sosirea mea la Tulcea, fiindcă, nu știu de ce, m-am așteptat la ceva mai mult. Totul însă a „rezolvat” peștele de la cină. Când chelnerița a adus șalăul pe masă cu cuvintele „dacă nu vă plăce,

atunci nu plătiți”, am căzut pe gânduri, ba chiar m-am speriat puțin. Cu atât mai mult am savurat gustul șalăului și al salatei de fasole.

În dimineața următoare m-am îndreptat spre Tabăra pentru tineret, destinată românilor de peste hotare, la Sulina. Această localitate este cea mai estică din România și se ajunge acolo numai pe apă. La plecare cu vaporul spre Sulina m-au întrebat care este grupul meu. La început nu înțelegeam despre ce e vorba. Mai apoi a ieșit la iveală că la această tabără au venit grupuri de câte 20 de persoane. M-am neliniștit puțin, fiindcă îmi era teamă că grupurile vor fi împreună, pe țări de unde vin, iar eu voi fi cu „al meu”, adică singur. N-a durat mult și m-am împrietenit cu grupul de la Cernăuți și Chișinău. Despre frumusețea moldovencilor pot scrie teancuri de hârtie, dar noutatea care a fost e că în Bucovina, devenită după război regiune ucraineană, se mai vorbește românește.

În tabără am participat la ateliere de creație, dedicate caricaturii, graficii, desenului, la competiții sportive. Cu noii mei prieteni ne-am distrat cu adevărat și, ca să fiu sincer, după un timp îndelungat nu mă trăgea acasă, din contra, doream să rămân acolo. Îmi amintesc cu drag de dimineața, când împreună cu Victor din localitatea

Crasna de lângă Cernăuți, am hotărât ca vom înota pâna la Odesa. După vreo 45 de minute bune în largul mării, am înțeles că porțile Odesei le vom cuceri alta dată.

Când am ajuns înapoi la mal, am căzut de acord că totuși e mai bine că suntem pe țărml românesc.

Doresc pe această cale să mulțumesc tuturor care au contribuit ca România să organizeze aceste tabere pentru studenți. Prin acest lucru se întreamează nu numai conștiința națională, dar mulți din participanți doresc să se întoarcă în România, fie ca turiști, fie chiar permanent. Nici eu nu sunt o excepție.

Mulți din colegii mei din Cehia, ce au auzit din impresiile trăite de mine în această vară, au început să se intereseze cum, de fapt, e cu România și mi-a rămas să le spun doar: „Mergeți acolo și vedeți!”

*Daniel BUZU,
or. Tabor, Republica Cehă*

ROADE BUNE, DIN POMI BUNI

Autorul tabletei de mai sus, după cum îl trădează și numele, este fiul celebrului nostru conațional, pictorul Teodor (Tudor) Buzu, originar din Drăslăceni – Criuleni, stabilit la baștina soției, Dagmar – în or. Tabor din Boemia istorică, azi Republica Cehă. De fapt, Daniel este unul din cei doi fii ai frumoasei familii ceho-române (sau româno-cehă!), **Teodor & Dagmar Buzu**.

Părinții fiind ambii firi eminentamente artistice (el – pictor, ea – arhitect și designer urbanist), și-au crescut copiii într-o firească atmosferă estetizată, de un rafinat culturalism. Opțiune favorizată și de ambianța locală: deși nu prea mare ca număr și întindere, Taborul, locul de unde a răbufnit mișcarea husită (extinzându-se pînă la noi – la Suceava, Iași, Bacău, Huși, ba chiar și la Drăslăceni și Măgdăcești!); ei bine, Taborul este un original centru cultural-artistice. Splendorile urbanistice (geometria și armonia edificiilor, peisajelor, grădinilor, piețelor...), de vreun sfert de secol este asigurată, în acest oraș, și de dna Dagmar

Buzu. Perpetuarea mișcării artelor plastice este confirmată nu numai de tablourile, acuarelele, grafica lui T. Buzu, expuse în zeci de țări, în cadrul a peste o sută de participări – personale și de grup. Contează mult însăși prezența, ființarea la Tabor a atelierului său, dar și a Școlii de arte plastice, inițiată (după modelul Universității de vară de la Vălenii de Munte, a lui Nicolae Iorga!) și diriguată de Teodor Buzu de două decenii. O școală ce adună, la cursuri *libere* (ferite de rigiditatea programelor de stat) băieți și, mai ales, fete, domni și, mai ales, doamne – de la opt la... optzeci de ani!

Să revenim însă la fiii Buzu. Cel mai mare, Aleș, nu de mult s-a însurat cu o descendentă a familiei Dvořak... (amintiți-vă de compozitorul cu acest nume!). Însă are Aleș și alte împliniri importante. Astfel, este licențiat a două facultăți la faimoasa Universitate Carolina din Praga (absolvită și de un frate al lui Mihai Eminescu): relații internaționale cu specializare în economie, apoi – atențiune! – filologia română,

la catedra condusă de reductabila romanistă și traducătoare din literatura română, dna prof. univ. dr. Libuše Valentová. Pentru teza de licență la a doua specialitate Aleș Buzu a ales un subiect major, delicat, dificil, ce merită a fi abordat cu mai multă atenție la Chișinău decât la Praga: *Regăsirea identității etnolingvistice suprimate. Studiu de caz: românii din R. Moldova*. Până la urmă, s-a specializat în businessul cu horticultura decorativă, extinzându-și limitele afacerii și în România, și în R. Moldova.

Daniel este actualmente asistent legal la biroul din Cehia al Firmei „Peugeot-Citroën”. Altfel, după studii făcute în Cehia și în SUA, Daniel Buzu a îmbrățișat mai multe specialități: manager cinema, programator, jurist, sportiv cu performanță în polo pe apă, jurnalist; a fost și chelner (sezonier...).

Nu știu ce va învinge pînă la urmă, din mulțimea de pasiuni și experiențe ale tînărului nostru autor; înclin să cred însă că va deveni un publicist, poate chiar un scriitor de mîna întîii! Poate că tableta inserată de noi nu va convinge pe oricine în acest sens, dar, în numerele viitoare ale *BiblioPolis*-ului vom publica și alte scrieri de-ale lui Daniel Buzu (și fotografii, însoțitoare ale textelor) și atunci cu certitudine îndoielile se vor topi; posibil, vor și dispărea!...

O particularitate a fiilor Buzu este de-a dreptul frapantă: ambii vorbesc (și scriu!) *admirabil românește*. O fi la mijloc o chemare a glasului strămoșilor pe linie pater-

nă, nu exclud. Deși, sînt convins că totul a început de la îndărătnicia tatălui de a vorbi cu ei românește – de pe cînd abia primeau a spune primele cuvinte. Ce-i drept, și mama, cehă, a stimulat învățarea de către copii a limbii române. Apoi, și-au spus cuvîntul și vacanțele petrecute la Drăslăceni – la bunici, printre mătuși, unchi, veri și verișoare, or, aceștia, drăslăceni, nu vorbeau nici ceha, nici rusa, nici engleza! Aleș, cînd a înțeles că nu e numai ceh, dar și român, a mers la Timișoara, unde a făcut un an de studii filologice universitare. După cum vedeți și din textul-confesiune, inserat de noi, Daniel îi repetă gestul, chiar dacă își îndreaptă pașii mai mult spre Delta Dunării.

Am scris aceste rînduri, cu drag și admirație, despre o familie frumoasă, armonioasă, inclusiv prin artă și prin... conștiința acută, pătrunsă de simțul răspunderii, pentru ce și cum fac; inclusiv prin responsabilitatea pentru identitate. E foarte mult să crești – oriunde, dar mai ales în Cehia – doi copii cuminiți, talentați și cu simțul răspunderii. De altă parte însă nu e chiar ceva extraordinar. Doar adevăr grăit-a Sf. Apostol Luca predicînd: „Căci nu se poate pom bun care să facă roade rele și iarăși, nici pom rău care să facă roade bune” (6, 43).

Vlad POHILĂ

EXTRAS DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rînduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
- Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
- Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
- Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține intergral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

